

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

UC-NRLF

SB 110 880

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Class

THEODORI EPISCOPI MOPSUESTENI

IN EPISTOLAS B. PAULI

COMMENTARI.

VOL. II.

**London: C. J. CLAY AND SON,
CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE,
17, PATERNOSTER ROW.**

**Cambridge: DEIGHTON, BELL AND CO.
Leipzig: F. A. BROCKHAUS.**

THEODORI EPISCOPI MOPSUESTENI
IN EPISTOLAS B. PAULI
COMMENTARII.

THE LATIN VERSION WITH THE GREEK FRAGMENTS.

WITH AN INTRODUCTION NOTES AND INDICES.

BY

H. B. SWETE, D.D.,

RECTOR OF ASHDON, ESSEX;

LATE SENIOR FELLOW OF GONVILLE AND CAIUS COLLEGE, CAMBRIDGE.

IN TWO VOLUMES.

VOL. II.

*I. THESSALONIANS—PHILEMON.
APPENDICES. INDICES.*

EDITED FOR THE SYNDICS OF THE UNIVERSITY PRESS.

Cambridge :
AT THE UNIVERSITY PRESS.

1882

[The rights of translation and reproduction are reserved.]

T₂S "64?"
T5
v.2

Cambridge:
PRINTED BY C. J. CLAY AND SON,
AT THE UNIVERSITY PRESS.

P R E F A C E.

THE issue of this volume has been postponed in consequence of the additional labour involved in the preparation of Appendix A. I trust that the delay may be justified by the convenience which will attend the binding up of the Interpreter's directly dogmatic utterances with the remains of his Commentary on ten of the Pauline Epistles.

I have been compelled to relinquish the hope of printing a list of variants which Cardinal Pitra had offered to supply from a third MS. of the Latin translation (cf. I. xv. *n.*). The Cardinal has recently written to express his regret that he is unable to furnish the information. His withdrawal is the more unfortunate, as he is not at liberty to reveal the present locality of the MS.

Among the notices which the first volume has received in England and in Germany I have observed but one which offers any suggestions for the further emendation of the text. These criticisms, which are from the pen of Professor J. L. Jacobi, have been incorporated, as far as I have been able to accept them, among the additions and corrections which follow the Commentary.

My acknowledgements are again due to Mr Bensly, for having revised the Syriac quotations in the notes and Appendices ; to the officers and workmen of the University Press, for their continued endeavours to bring the letter-press to perfection ; and to the Syndics of the Press, for the patience with which they have borne the many delays incident to the execution of my task.

For myself, the work which has occupied the leisure of the last seven years will have its full reward, if this edition of one of the most remarkable of ancient commentaries shall be permitted to lighten in any way the toil of those who are engaged in the higher labour of editing and interpreting the Epistles of S. Paul.

ASHDON,
May, 1882.

CONTENTS OF VOLUME II.

	PAGE
COMMENTARY AND NOTES:	
First Epistle to the Thessalonians	1—40
Second Epistle to the Thessalonians	41—66
First Epistle to S. Timothy	67—188
Second Epistle to S. Timothy	189—232
Epistle to S. Titus	233—257
Epistle to Philemon	258—285
ADDENDA ET CORRIGENDA	286
APPENDICES :	
A. Fragments of the Dogmatic Works of Theodore	289—339
B. On the Text of the Pauline Epistles followed by Theodore	340—345
C. On some further citations from the Latin Theodore by writers of the Ninth Century	346—348
INDICES :	
I. Passages of Holy Scripture cited by Theodore	349, 350
II. Writers quoted or referred to in this edition	351—354
III. Latin words of unusual form or signification	355—363
IV. Greek words commented upon, or of rare or late occurrence	364—368
V. Subject-matter of the Introduction, Commentary, Notes and Appendices	369—377

*Εοικεν δὲ φιλοπονώτερον περὶ τὴν ἱερὰν ἡμῶν καὶ θείαν γραφὴν
διατεθῆναι, εἰ καὶ ἐν πολλοῖς παρασύρεται τὰς ἀληθείας.

ΡΗΟΤ. *biblioth. cod. clxxvii.*

THEODORUS MOPSUESTENUS
IN EPISTOLAM B. PAULI
AD THESSALONICENSES I.

ARGUMENTUM.

BEATUS apostolus Paulus peragrabat diuersas ciuitates praedicans fidem quae in Christo est. diuina uero monitus reuelatione uenit ad ciuitates Macedoniae, exinde uero uenit et Thessaloniae, sicut est cautissime discere ex libro Actuum apostolorum; praedicauit ergo inter ceteras etiam Thessalonicensibus pietatis doctrinam. aduersariis uero super hoc indignantibus, euenit ut multa pateretur idem apostolus in eadem ciuitate Thessalonicensium; in qua et illi qui crediderunt Christo multa sustinuerunt mala a contribulibus suis, ita ut cogeretur beatus Paulus a Thessalonica discedens Athenis proficiscere. pertimescens uero 10

2 munitus *H*   3 Thessalonicam *r*   7 et uenit (*for euenit*) *r* | id est (*for idem*) *C** *r*   10 Athenas *r* | proficisci *r*

2. *diuina u. mon. reu.*] Acts xvi. 10. The *ciuitates M.* were Philippi, Amphipolis, and Apollonia; Acts xvi. 12, xvii. 1. Thdt. notices the preeminence of Thessalonica: ἡ Θεσσαλονίκη πρωτεύει... τῆς Μακεδονίας.

6. *aduersariis uero ... indignantibus*] Acts xvii. 5: οἱ γλώσσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραλον τυὰς ἀρδας πονηρούς (the *contributors*=*συμφυλέτας* of the Thessalonian Christians; cf. *infra* on c. ii. 14) καὶ βχλοτοιήσαντες, κ.τ.λ.

10. *proficiscere*] Rönsch, *Itala*, p. 301.

Athenis, dat.; cf. *Romae=ἐπὶ τὴν Ῥώμην* (1. p. 117, ll. 8, 20), *Thessalonicæ* (above, l. 3).

pertimescens uero, &c.] The substance of this passage is thus given in Cramer's catena, which here has $\theta/$ in the margin: δειλίας μήποτε μετατεθῶσιν ἀπὸ τῆς πλοεως, πέμπει Τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν· ἐκείνου δὲ ἐλθέντος καὶ ἀπαγγειλάντος ὡς εἰσὶν ἔδραιοι, χαίρων γράφει πρὸς αὐτούς· ἅμα δὲ ὁκούσας ὅτι περὶ τὸν βίον ἐλαττώματά τινα εἶχον, καὶ πρὸς ταῦτα γράφει. καὶ αὕτη ἡ ὑπθεσίς.

de illis qui crediderant, ne forte atrocitate aduersariorum impulsi a suo deuiarent proposito, coactus Timotheum misit ad eos, simul ut et illa quae gesta fuerant disceret, et fidelium animos tam sua praesentia confirmaret, quam etiam exhortatione salubri moneret 5 in fide persistere; qui etiam cuncta illa implens quae sibi a beato apostolo fuerant iniuncta, reuersus ad eum nuntiabat ei quoniam multa ab aduersariis perpessi mala sustinuerint, nec a fide discesserint. inter cetera uero nuntiauit ei esse aliqua apud illos quae corrigi debeant. haec a Timotheo discens apostolus scribit ad Thessalonicenses primam hanc epistolam, laudans eos, quod in aduersis rebus ita fideliter sustinuerunt pro fide decertantes; instruit uero eos et de illis quae apud eos inconuenienter geri cognouerat. omnia uero euidentissime ex illa interpretatione quae per partes fit, melius agnoscere poterimus.

15 *Paulus et Siluanus et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium in Deo Patre et domino Iesu Christo; gratia uobis et pax.*

hoc in loco uel maxime ostendit quoniam *gratia uobis* sic ponit, sicuti nos in praescriptione epistolae solemus ‘salutem’ ponere; posuit uero et *in Deo Patre*, sicut et nos scribere consue- 20 uimus ‘in Domino.’*

τὸ δέ χάρις ὃντων τιθησιν ὥσπερ ήμεῖς τὸ χαλρεῖν ἐν ταῖς προγραφαῖς τῶν ἐπιστολῶν εἰώθαμεν τὸ ἐν θεῷ πατρὶ τεθεικώς, ὡς καὶ ήμεῖς τὸ ἐν κυρίῳ γράφομεν.

4 ex oratione (*for exhort.*) *r*
 7 in aduersariis *C** in aduersis *C (corr)*
 audiissimum *H r* 17 in (*bef gratia*) add *C* H*
 [Cr. vi. 340, 344, Fr. 145: cf. note] *θεόδωρος.* τὸ δὲ χάρις, κ.τ.λ. (f. 161).
γραφαῖς (f. 162). 22—3 τὸ δὲ ἐν θ. π. (om. τεθεικώς), ἐν κυρίῳ (om. τὸ) (f. 161).

6 Paulo (*for ap.*) *H* | nuntiauit *H r*
 13 auittissime *C** aptissime *C (corr)*
 21 sq. Coisl. 204, ff. 161 a, 162 a
 22 ἐπι-
 γραφαῖς (f. 162). 22—3 τὸ δὲ ἐν θ. π. (om. τεθεικώς), ἐν κυρίῳ (om. τὸ) (f. 161).

9. *apostolus ... cognoueras]* Cited by Lanfranc.

12. *instruit uero, &c.]* Thus the epistle falls into two parts, the first consisting of commendation, the second of instruction and reproof. The second division begins at iv. 1 (v. *infra*).

13. *omnia uero euidentissime, &c.]* Thdt. (whose arg. follows Th.'s very closely): *δεκριβέστερος δὲ ταῦτα η κατὰ μέρος ἔρμηντα διδάξει.* The plan of the Ep.

was so simple that no prolonged introduction seemed necessary.

17. *gratia uobis, &c.]* The Gk. of this passage occurs twice in Cramer's catena, being cited by an error of the catenist under Col. iv. 18; see vv. ll. Cf. the comm. on Eph. i. 2.

19. *posuit u. et 'in Deo Patre,' &c.]* Cf. the letters of Alexander the friend of Origen (Eus. vi. 11), Alexander of Alexandria (Socr. i. 6), and S. Athanasius,

gratias agimus Deo semper pro omnibus uobis, memoriam uestri facientes in orationibus nostris sine intermissione, memores operis fidei uestrae et laboris et caritatis et patientiae spei domini nostri Iesu Christi coram Deo et patre nostro.

'et *gratias* (inquit) *agimus pro uobis*, et sine intermissione pro 5 *uobis oramus*; *memores enim sumus illa quae pro fide estis operati*, et labore illum quem pro caritate Christi sustinuistis, et tolerantiam quam in tribulationibus ipsis operibus ostendistis, propter illa quae sperantur *uobis adesse pro illa quam in Christo habetis fide.*' bene autem adiecit *coram Deo et patre nostro*; *tūt 10 dicat quoniam 'placite Deo ista facitis;* ita ut uideatur fides illa quae erga Christum est et affectus ille secundum *Dei fieri voluntatem.** et docens eos quoniam iuste omnia pro fide sustinent:

scientes fratres dilecti a Deo electionem uestram, quoniam euangelium nostrum non fuit ad uos in uerbo tantum, sed in uirtute et 15 Spiritu sancto et in satisfactione multa.

Ἴνα εἶπη ὅτι 'ἀρέσκοντες τῷ θεῷ ταῦτα ποιεῖτε' ὥστε φανῆναι θεοῦ ἀρέσκειαν τὴν ἐπὶ τὸν Χριστὸν πίστιν καὶ τὴν περὶ αὐτὸν διάθεσιν.

1 uestram *H* 9 sperant *r* 11 placita *l* | faciat *r* 17 Coisl.
204, f. 162 b [Cr. vi. 345] ἐμπροσθεν, κ.τ.λ. *ἴνα εἰπῃ*, κ.τ.λ.

e.g. *ad Epict.* init.: 'Ἐπικήρυψ' Αθανάσιος ἐν κυρίῳ χαρέων. Thdt. repeats this remark when commenting on 2 Thess. i. 2: τὸ δὲ ἐν θεῷ πατρί ἔουσεν τῷ παρ' ἡμῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γραφομένῳ· καὶ γὰρ ἡμεῖς εἰδώμεν γράψεων· 'δὲ δεῖνα τῷ δεῖνι ἐν κυρίῳ χαρέων.' Chrys. on the other hand connects ἐν θ. π. with τῷ ἀκληπησίᾳ Θεού.

Th.'s text seems to have omitted ἀπὸ θεοῦ, κ.τ.λ. after εἰπήνη; and so possibly the text used by Chrys. and Thdt., neither of whom comments on the words, although they are represented in their MSS. and editions. The O. L. gave the fuller form, and it is retained in some of the purest MSS. of the Vulg.

3. *patientiae*] So O. L.; Vulg., *sustinentiae*. *Coram*=*ἐμπροσθεν*, Vulg., *ante*;

cf. *infra*, c. ii. 19(?), iii. 9, 13.

6. *memores ... illa*] Rönsch (*Itala*, p. 413) cites 1 Thess. ii. 9 (Am., Fuld.) in illustration of this irregularity. Our translator there prefers the genitive.

10. *bene autem adiecit*, &c.] Chrys. (cf. Thphnt.) offers the alternative of connecting ἐμπροσθεν, κ.τ.λ. either with μνημονεύοντες or with τοῦ ἔργου. Thdt. follows Th. in accepting the latter arrangement, but differs from him slightly in his interpretation; ἐπεκτῆσε δὲ τούτων (φησίν) ἔστιν ὁ τῶν ὄλων θεός. Th.'s explanation is ascribed to Severianus (apparently) in Cramer's catena.

ut dicat...facitis] Cited by Lanfranc; see vv. ll.

15. *ad uos*]=*πρὸς ὑμᾶς* (?), as Chrys. *In uerbo*=*ἐν λόγῳ*. Vulg., *in sermone* — a

'scitis (inquit) quemadmodum electi estis (hoc est, quemadmodum ad fidem accessistis), non puris sermonibus nostris credentes; †nec enim dicebamus tantum, sed et miracula ostendebamus*. magna et gloria per uirtutem Spiritus effecta, ex quibus 5 confirmabimini de his quae a nobis ad uos dicebantur. itaque ergo quae cognouistis cautissime, illa cum iustitia retinete, neque ab illis quae uobis accidunt malis a uestro discedatis proposito.' deinde et ex illis quae erga se erant suadens illis adiecit :

sicut scitis quales fuerimus in uobis propter uos.

10 'sed et illa quae erga nos sunt optime recognoscitis, in quibus et ipsi fuerimus pressuris, et quanta fuerimus uestri causa perpessi.' bene quia posuit *propter uos*, ut eos magis ad reuerentiam inuitaret; si enim ipsi pro illis patiebantur, multo magis illi ipsi pro se pati iusta ratione debebant. quod et cum ueritate 15 dictum maius eos adhortare uidebatur; amabilis etenim tunc est uel maxime laus, quando non fuerit gratis alicui tributa, sed ex praecedentibus negotiis animum ad uirtutes soleat excitare.

et uos imitatores nostri facti estis et Domini.

nam quia dixerat et illa quae ab illis erant similiter extitisse, 20 ualde poterat suadere eos ut in hisdem permanerent. unde optime et *Domini faciens commemorationem maiorem fecisse*

οὐκ εἴπομεν μόνον, ἀλλὰ καὶ θαύματα ἐπεδειξάμεθα.

2 ad deum (*for ad f.*) r 3 ostend. om r 6 retinere C* 7 pro (*for ab*) C
(corr) 8 adicit C r 15 adhortari r 19 sim. erant r 20 inde iidem
(*for in hisd.*) r 22 Coisl. 204, f. 163 a [Cr. vi. 346] οὐκ εἴπ. φησίν μ., κ.τ.λ.

word which our translator employs as the equivalent of *ρήμα* (Eph. v. 26, vi. 17), whilst *uerbum* is his usual rendering for *λόγος*. *Satisfactione*; see note on Col. ii. 2. O. L. and Vulg., *plenitudine*.

1. *electi estis, h. e., &c.]* On Th.'s doctrine of Election see I. p. lxxxv.; and with the present passage cf. Thph.: ἐξέλεγητε γὰρ εἰς τὴν πλοτινὸν ὑπὲρ τοὺς πολλούς.

2. *non puris sermonibus]* Th., followed by Thdt. and Thph., regards *ἐν δυνάμει κ. ἐν πν. ὄγ.* as referring to the miracles which accompanied S. Paul's preaching; cf. I. p. 1, l. 4, note, also the comm. on

Gal. iii. 2, iv. 4, and below, v. 6.

5. *itaque ergo = τοιγαροῦ (?)*. *Cum iustitia = iusta ratione (ekbr̄os).*

11. *pressuris]* θλίψειν. Cf. Rönsch, *Itala*, pp. 43, 320. Thdt. agrees with this interpretation of οἷοι ἔγειθημεν: τοὺς κυδόνιους δηλοῦ οὖς ὑπὲρ αὐτῶν ὑπέστησαν.

12. *proper...inuitaret]* Lanfranc.

15. *adhortare]* Cf. I. pp. 59, l. 21, note, 201, l. 8; add *imitare*, II. p. 5, l. 1, *imitasse*, l. 8.

21. *optime...exhort.]* Lanfranc, nearly.

maiorem f. u. exhort.] Thdt.: μέγα μὲν Θεσσαλονικέων ἐγώμον καὶ τὸ τοῦ πτωστόλους σηλώσαι πολλῷ δὲ μεῖζον,

uidetur exhortationem, siquidem in pressuris non solum imitare apostolos uidentur, sed et ipsum Dominum. deinde et manifestam faciens imitationem quam dicit:

suscipientes (inquit) uerbum in tribulatione multa cum gaudio
Spiritus sancti.

5

'passus (inquit) est Dominus pro nobis, per crucem salutem nobis expediens. et ipsi pro illa fide quae in eum est tribulationem sustinentes, ut sciatis et nos et Deum imitassem; quoniam illa quae tristia erant ita sustinuitis cum gaudio, non grauiter illa ferentes quae uobis accidebant, sed bono animo 10 fuistis ob illa bona quae hinc uobis retribui expectantur.' tet bene adiecit dicens *Spiritus sancti*; nec enim erat aliter gaudere illos qui ad praesens tristabantur pro illis quae necdum uidebantur, nisi illa miracula quae a Spiritu siebant firmam illis fidem de futuris praepararent*; ut ad illas uirtutes insipientes 15 facile possint ferre illa, quae in praesenti tristitiae plena esse uidebantur. et augens in laudem eorum illa quae ad exhortationem illorum illis ipsis poterunt conuenire:

ita ut fieretis forma omnibus credentibus in Macedonia et Achaia.

20

καλῶς δὲ προσέθηκεν τὸ πνεύματος ἀγίου. οὐ γὰρ ἦν ἔτερως ἐνταῦθα λυπουμένους χαρεῖν ὑπὲρ τῶν οὐ φαινομένων, εἰ μὴ τὰ ὑπὸ τοῦ πνεύματος γενέμενα θαύματα βεβαίαν αὐτοῖς παρεῖχεν τῶν μελλόντων τὴν πίστιν.

² uidetur C H r	³ facit r cum (for quam) r dicat C	⁴ in m.
trib. H	6 p. est inquit C	8 et (bef Deum) om C (corr)
¹² erit H	¹³ qui (for quae) r	¹⁶ facile ferre p. C r
204, f. 163a [Cr. vi. 346]	καλῶς δέ, κ.τ.λ.	²¹ sq. Coisl. ²³ ὑπὸ πνεύματος Cr.

μᾶλλον δὲ πάντων μέγιστον, τὸ καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσπότου μυησασθαι τὰ παθήματα.

⁴ suscipientes] So Ambrstr.; Vulg., exc. Cf. *infra*, p. 13, l. 15, note.

^{12.} bene adiecit d. 'Sp. s.' Cf. *supra*, p. 4, l. 2, note. *Nec enim...uidebantur* (omitting *illos...tristabantur* and substituting *gauderent* for *erat gaudere*), Lanfranc.

^{15.} ad illas uirt. insp.] I.e. joy of the Holy Ghost = joy produced by the evidence of miracles wrought by His power. Chrys.

and Thdt. take higher ground: ἡ χαρὰ ἐν τοῖς πνευματικοῖς πάντων μέγιστον τὸ ...πνευματικῆς ἡδονῆς ἐμφορεῖσθαι.

^{18.} illis ipsis] Read perhaps *rebus ipsis*.

^{19.} fieretis] O. L. and Vulg., *facti sitis*; Ambrstr., *fueritis* (an error of the scribes for *fieretis*?). *Forma* is probably from the Vulg.; Th.'s text (see p. 6, l. 3) seems to have presented *τύπος*, and so Chrys., Thdt., Dam., &c.

‘uos enim inspicientes illi qui in Macedonia sunt et Achaia, et credunt et sustinent persecutionem, erubescentes ne dissimiles uobis in hoc saeculo uideantur.’ et quemadmodum formae extiterunt illorum qui se non uiderant?

5   *a uobis enim diffamatum est uerbum Domini non solum in Macedonia et Achaia, sed et in omni loco fides uestra quae ad Deum exiuit.*

†*uerbum* Dei hoc in loco non fidem dicit, nec enim fides ab illis accepit principium; ‘sed omnes (inquit) cognouerunt 10 quanta pro fide passi estis, et omnes fidei uestrae firmitatem mirantur, ita ut et alteros adhortentur.*’

et abundantius illa ipsa constringens, ait :

15   *ita ut non necesse habeamus loqui aliquid; ipsi enim de nobis adnuntiant qualem introitum habuimus ad uos, et quomodo conuersi estis ad Dominum a simulacris seruire Deo uiuo et uero et expectare filium eius de caelis, quem suscitavit ex mortuis, Iesum, qui eripiet nos ab ira uentura.*

‘nec enim indigemus ubicumque fuerimus aliquid de uobis dicere, eo quod cognita sunt omnibus illa quae erga uos facta

20   λόγον κυρίου ἐνταῦθα οὐ τὴν πίστιν λέγει, οὐ γὰρ ἡ πίστις ἀπ' αὐτῶν ἔλαβεν τὴν ἀρχήν ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ‘πάντες ἔγωσαν ὅσα ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐπάθετε, καὶ πάντες ὑμῶν τὸ βέβαιον θαυμάζουσιν τῆς πίστεως, ὥστε καὶ προτροπὴν ἐτέροις γενέσθαι τὰ ὑμέτερα.’

5 defamatum C H   13 non om C*   14 habuerimus C r   20 sq. Coisl.
204, f. 163 b [Cr. vi. 348, Fr. 145] θεᾶδωρος.   ἀλλοι φησίν λόγον, κ.τ.λ.

7. *exiuit]* ἐξελήνυθεν. So Clarom.; Vulg. (Am. and Fuld.), “profecta est.”

8. *non fidem dicit]* Not ‘the Faith’ in the abstract, but the Thessalonians’ faith; not the doctrine of the Gospel, but its success at Thessalonica. Thdt. repeats this in clearer words: οὐδὲ ἐκεῖθη ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν τὸ κήρυγμα, ἀλλ' οὐτι τούτων ἡ περὶ τὰ θεῖα προτύμα ταῦλυθρόληγος γενομένη πολλοὺς εἰς ξῆλον τῆς εὐσεβειῶν ἐκένθησεν. Cf. Thph.: τουτέστιν· ἡ περὶ τῆς ὑμῶν ἀρετῆς φήμη ἐποίησεν ἐξα-

κούσιον γενέσθαι τάσσω τὸ κήρυγμα. Ambrstr. appositely refers to Rom. i. 8.

11. *adhortentur]* The Gk. suggests the addition of *ea quae erga uos sunt*, or the like; or the change of *adhortentur* into *adhortetur* (sc. *fidei u. firmitas*) or of *alteros* into *alteri*. For *adhortare* act. see p. 4, l. 11, note.

13. *ita ut non necesse hab.]* So Ambrstr. *Qui eripiet* (τὸν ὑβριστὸν); so O. L. The Vulg. less exactly renders, “qui eripuit.”

fuerunt, ita ut nulla sit inuidia referentibus, quemadmodum suscepti sumus a uobis cum celeritate (hoc enim dicit *qualem introitum habuimus ad uos*); et quemadmodum nostris placitis doctrinis, discessistis quidem a simulacrorum cultura, recognouistis uero uestrum dominum, qui et uere uiuit et est Deus 5 uerus; credidistis autem et illis quae de Iesu dicta sunt uobis, quoniam et a mortuis resurrexit ut omnes nos, qui in eum credimus, ab expectata liberet poena, et quoniam de caelo ueniet omnia nobis beneficia praestans.' bene autem primum dixit aduentum eius de caelo, deinde resurrectionem, et quidem cum 10 ordine id secundum esse uideretur, eo quod ad fidei confirmationem illud uel maxime erat dignum, quod de caelo sit in fine saeculi cum magna adparitus gloria. †notandum est autem, quoniam in simulacrorum abdicatione Deum et 'uiuum' et 'uerum' esse adseruit, ut e contrario ostendat simulacula neque uiuo- 15 rum neque uerorum esse deorum, sed tantum quia falso nomine

ἐπισημαντέον δὲ ὅτι ἐν τῇ τῶν εἰδώλων ἀναχωρήσει τὸν θεὸν καὶ ζῶντα καὶ ἀληθινὸν προσεῖπεν, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἔκεινων

7 qu. res. a mort. r 9 omnibus Cr 13 cum magna om r 17 ἐπι-
σημαντέον δὲ φησίν ὅτι cod. edd.

2. *suscepti sumus*, &c.] See the account of this *εἰσόδος* in Acts xvii. 4: προσεκληρώθησαν τῷ Παῦλῳ καὶ τῷ Σόλᾳ τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων τλῆθος πολύ, γυναικῶν τε πρώτων οὐδὲ δῆλοι.

3. *placitis*] Jacobi, reading *enim* in l. 4, corrects *placetis*.

5. *uestrum dominum*] Comp. the text, p. 6, l. 15. It would seem that either Th. read ἐπειστρέψατε πρὸς τὸν κύριον (cf. 2 Cor. iii. 16)—a variant of which there is no trace here; or the scribe has imported *κύριον* into the text from this comment.

7. *resurrexit ut...liberet poena*] On the relation of the Resurrection to the ἀφεσις ἀμαρτιῶν, see above on Eph. i. 7.

9. *bene autem primum*, &c.] I.e. the Second Advent, although [et quidem = κατέρ, cf. I. p. 184, l. 9, note] later in time (c. iv. 14) than the Resurrection is placed first, inasmuch as it supplies a yet greater

object of faith and hope. Chrysostom's explanation is less forced: 'ἀναμένειν (φησίν) τὸν οὐλὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν.' τὸν ἐσταυρωμένον, τὸν ταφέντα; διὸ καὶ τοῦτο δηλῶν ἐπάγει, 'διν ἡγειραν,' κ.τ.λ.

13. *notandum...adseruit*] Cited by Lanfranc.

15. *ut e contrario ostendat*, &c.] See the Gk. below, and I. p. xxxvi. Dr Jacobi remarks: "uerba ostendat...dicatur non Theodori sed interpretis latini glossema esse uidentur." Thdt.: ζῶντα μὲν αὐτὸν ὄντας οὐκέτε τὸν ζῶντα ἀληθινὸν δέ, οὐκέτε τὸν θεῶν καλουμένων. Cf. Chrys. on 1 Cor. viii. 5: ἐπειδὴ οἱ μὲν [παχύτεροι] οὐδὲν πλέον τῶν λίθων ίσασι, οἱ δὲ [δοκούντες φιλοσοφεῖν] λέγουσι καὶ δύναμεις τινὰς οἰκεῖ ἐν αὐτοῖς ἃς καὶ θεοὺς καλοῦσι, πρὸς μὲν οὖν ἔκεινους φησίν ὅτι 'οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ' πρὸς δὲ τούτους, ὅτι 'οὐδεὶς θεὸς ἔτερος εἰ μὴ εἰς.'

id dicatur. igitur ubicumque uocem hanc inuenerimus, scire nos conuenit quoniam neque de Patre ad interceptionem dici possit Filii, neque de Filio ad interceptionem dici possit Patris; similiter et Patrem et Filium Deum apud omnes pios esse creditum.* dicens autem ista ad exhortationem eorum, memoratur ultra et illa quae secundum se sunt; illa uel maxime dicens quae illi ipsi apud se facta esse sciebant, ut et illa quae de se erant cum illis commemorans, suaderet illis non cedere tristitiae:

10 *ipsi enim nostis, fratres, introitum nostrum qui fuit ad uos, quoniam non inanis fuit, sed ante passi et contumeliis affecti, sicut nostis, in Philippis, fiducialiter egimus in Deo nostro loqui ad uos euangelium Dei in multo agone.*

'scitis (inquit) quoniam non absolute nec fortuitu ad uos uenimus; sed licet multa mala Philippis passi fuerimus, tamen non defuimus ad uos uenientes cum fiducia praedicare uobis pietatem, et quidem cum multa nobis ab exteris incumberet necessitas.' bene autem dixit quia *in Deo fiducialiter gessimus*; ut ne sibi uideretur ipsam fiduciam adscribere, ideo eam cooperacioni diuinae adscripsit. demirandum est autem et illud quod

*ώστε ὅπου ποτ' ἀν τὴν φωνὴν εὐρίσκομεν ταύτην, εἰδέναι χρῆ
ὅτι μήτε ἐπὶ πατρὸς εἰς ἀναίρεσιν λέγει νίοῦ, μήτε ἐφ' νίοῦ εἰς
ἀναίρεσιν πατρός, ὁμοίως ἀληθινοῦ πατρὸς καὶ νίοῦ παρὰ τοῖς
εὐσεβέσιν.*

3 interceptionem r	10 quod (for qui) C*H	11 tanta (for ante)
H (corr)	13 sollicitudine (for agone) r	16 destimus C* destitimus C
desumus H: txt r		17 a dextris (for ab ext.) r

2. *neque de Patre, &c.] Cf. supra on Eph. iv. 6, and notes there.*

10. *nostis]* O. L. and Vulg., "scitis;" and so in vv. 2, 5, 11, followed in v. 5 by our translator. *Qui fuit, &c. = τὴν πρὸς ὑμᾶς. Quod* (see vv. ll.) may possibly point to a neuter form *introitum*, cf. I. p. 170, l. 1, note; but as the comm. just below gives *introitus noster*, I have followed the Corbie corrector and Rabanus. *Fiducialiter eg.* (=f. *gessimus*, below, l. 18), Rönsch, *Itala*, p. 150; Vulg. "fiduciam habuimus," Ambrstr., "exerta libertate

usi sumus" (cf. I. p. 194, l. 13, note). *Agone: O. L.*, "certamine," Vulg., "sollicitudine;" see vv. ll., and cf. I. p. 282, l. 7, note.

14. *non absolute nec fortuitu]* Chrys.: οὐ κενὴ γέγονε [ἢ εἰσόδος] τοιτέστω ὅτι οὐκ ἀθρωπίνη οὐδὲ ἡ τυχοῦσα. Lanfranc cites (with a slight omission) *scitis, inquit... passi.*

19. *ut ne sibi uideretur, &c.] Thph.: ὥρα δὲ τῶς τῷ θεῷ πάλιν τὸ τῶν ἀνθρηκεν, ἐπαρρησιασμέθα' εἰπὼν 'ἐν τῷ θεῷ,' τοιτέστω, ὃτι' ἔκεινον ἐνδυναμούμενοι,*

dixit apostolus : *quoniam non fuit inanis introitus noster*, eo quod multa erat ante passus ; quasi ergo qui in passionibus ipsis lucrum sibi conlocet, dum nihil existimat se inane facere, quando et pati eum contigerit ob pietatem. et quoniam dixit passiones, dicit etiam et doctrinae modum :

5

consolatio enim nostra non ex errore, neque ex immunditia, neque ex dolo ; sed sicut probati sumus a Deo ut crederetur nobis euangelium, sic loquimur, non tamquam hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

‘consolationem’ hoc in loco uocat doctrinam. ‘sic enim uos 10 (inquit) docuimus,—non sicut illi solent docere, qui seducere uolunt illos quos docent, aut aliquid illis referre non uerum, qui et dolo saepe illa quae dicunt occultant—sed dogma uerum et plurima praeditum cautela et munditia, quod et probatis nobis creditum esse uidetur ; unde et ipsi probatione conse- 15 quenter perstetimus agentes, sicque illud cum fiducia dicentes, sicuti conueniebat eos facere, qui non hominibus placere student, sed Deo, qui mentem cautissime cognoscit.’ haec uero uniuersa coniunxit, ut ostendat quoniam iusta ratione fiducia est abusus ; persistens uero referre illa quae secundum se sunt ad edocendos 20 eos edicit :

nec enim aliquando in uerbo adulatio[n]is fuimus, sicut ipsi scitis.

6 consolatione enim nostra non ex sermone *H* 10 consolationem uel exhortationem *r* 11 docuimus inquit *H** 14 quod et probabitis nobis *cr.* nobis *e. u. C** *H* quod et probabiliter nobis *cr. e. u. C (corr)* quod et probabitis et nobis *cr. e. u. r* 15 probationem *C* 16 perstetimus *C (corr)* 20 docere (*for* referre) *H*

2. *quasi ergo qui*, &c.] Pelag. : “non est inanis sermo, qui completer constantia passionis.” Oec. : πόθεν τούτο, φησί, οὐδὲ κενή γέγονε [ἢ εἰσοδος];...οὐδὲ ἀθαρρήσαμεν εἰ μὴ θεῖσαν ἡδειμεν τὸ κήρυγμα. 6. *consolatio*] Tert., “aduocatio;” Ambrstr., Vulg., “exhortatio.” The rendering in the text is the more singular in the face of Theodore’s own explanation ; see next note. *Ex...ex...ex=εκ...εξ...ετ.* The third *ex* is perhaps a copyist’s error ; the Latin versions correctly give “in dolo.”

10. *consolationem h. in l.*, &c.] So

Chrys.: τουτόστιν ἡ διδαχὴ Thdt.: παράληπσις τὴν διδασκαλίαν ἐκάλεσεν.

14. *quod et probatis*, &c.] The fluctuations of the MSS. shew the difficulty which the scribes felt in understanding this sentence. The repeated *nobis* may have added to their perplexity. The Gk. seems to have been δ καὶ δεδοκιμασμένος ἐπιστεθῆμεν. Comp. v. 4, δεδοκιμάσθε...πιστευθῆται.

15. *probatione consequenter*] See vv. ll., and for the construction adopted in the text, cf. I. p. 119, l. 14.

'e contrario etenim dicebamus quod illi qui pie uiuere cupiunt, tribulationes praesentis uitae sunt passuri.' bene autem adiecit *sicut scitis*; illos ipsos testes suorum uerborum producere properat.

5 neque in occasione auaritiae.

'neque ad quaestum respeximus.' et hoc dicens non adiecit ultra *sicut scitis*, sed

Deus testis.

iusta ratione uitiae suae Deum testem est abusus quasi plus
10 idoneum.

neque quaerentes ex hominibus gloriam, neque a uobis neque ab aliis.

'sed neque respeximus aliquando qualiter adquiramus laudem,
aut a uobis aut ab aliis aliquibus.' cautissime enim posuit *non*
15 *quaerentes*; hoc est, 'non auspicantes hoc, nec hanc habentes
actus nostri intentionem; hoc enim est quod a nobis fieri con-
uenit, ut ne intuitu gloriae humanae aliquid faciamus. nam nec
ad nostrum crimen poterit peruenire, cum illa faciamus quae
conueniant cum lege diuina, si nos ab hominibus gloria fuerit
20 subsecuta.'

cum possimus oneri esse, sicut Christi apostoli.

*† hoc ad illud reddidit quod dixerat, neque in occasione avari-
τοῦτο πρὸς τὸ οὕτε ἐν προφάσει πλεονεξίας ἀπέδωκεν μεῖζον*

8 testis est d. r 9 testem deum C teste deo r | usus r 10 idoneo r
 11 omnibus (for hom.) C* 12 illis (for aliis) C* H 14 a, ab om C* H ab
 bef al. add C (corr): txt r 15 hoc ausp. C r l 22 occasione C* 23 sq.
 Coisl. 204, f. 164 b [Cr. vi. 340] τοῦτο πόδις, κ.τ.λ.

9. *quasi plus idoneum*] Cf. Chrys.:
 ὅπερ ἡνὶ δῆλον, αὐτὸς καλεῖ μάρτυρα...
 ὅπερ δὲ δῆλον ἡνὶ...θεὸν καλεῖ μάρτυρα.
 Similarly Thdt., Oec., Thphrt.

II. *ex hominibus...a uobis*] ἐξ ἀνθρώπων...ἀφ' ὑμῶν. So Ambrstr. (Clarom., "et *ex hominibus...a uobis.*") The Latin authorities generally neglect the distinction.

14. *cautissime enim, &c.*] The Ap. disclaims merely the *desire* of popularity;

cf. Chrys.: οὐκ εἴπεν οὐδὲ ‘τριμοδούμεν’ ...δλλ’ ‘οὐκ ἐγρήγασεν.’ *Auspicantes*, ‘taking in hand;’ see De Vit, s.v. *Intuitu gloriae*=“ob gloriam,” “gloriae causa,” a phrase, like *contemplatione* w. gen., chiefly known to the Latin of the jurists; cf. I. pp. xli., lviii.—Lanfranc cites *cautissime...intentionem.*

22. *hoc ad illud reddidit, &c.]* So Thdt., regarding οὐτε γνωστές...άπ' αλλαγήν as parenthetic, and like Theodore under-

tiae; magis enim erat ut et habentes potestatem quasi apostoli illa quae ad usus necesse habebant sibi acciperent, nec hoc uoluissent accipere.*

sed facti sumus quieti in medio uestro.

hoc est, ‘omni mediocritate et humilitate sumus abusi, no- 5 lentes graues aliquibus uideri.’

sicuti si nutrix foueat suos filios, sic desiderantes uos complacemus participare uobis non solum euangelium Christi, sed nostras ipsorum animas, quoniam carissimi nobis facti estis.

uult equidem dicere quoniam ‘tantum longe sumus ut pondus 10 tribulationum grauiter feramus, ita ut in illis malis cum multo desiderio uos docere festinaremus; libenter pro uobis supponentes etiam animas nostras, eo quod fortiter uos diligebamus et affectu integro erga uos tenebamur.’ demiratione uero dignum illud quod uolebat comprobauit prolati exempli qualitate; nam et 15 matribus consuetudo est ut suis filiis suum lac cum multa celeritate praebant, existimantes se adiuuare, cum filios suos lactare potuerint. ‘nutricem’ uero hoc in loco matrem dixit

γὰρ ἦν τὸ καὶ ἔχοντας ἔξουσίαν ὡς ἀποστόλους τὰ πρὸς τὴν χρελαν
λαμβάνειν, μηδὲ τοῦτο ἐλέσθαι. 20

4 uestri C (corr) H uestrum r 5 usi r 8 participari C (corr) 9 facti
om H 14 digna r 15 qualitatem C* r 17 adiuvari C (corr)

standing the Apostle to refer in the present words to the burden of his temporal support. Pelagius takes the same view of δυνάμειν, κ.τ.λ.: “id est, ut de euangeliō uiuermemus.” On the other hand Chrys. seems to regard ἐν βάπτει as = ἐν δόξῃ (cf. 2 Cor. iv. 17), and the later Gk. commentators waver between these two interpretations; e.g. Oec.: η̄ ἐν τιμῇ καὶ δόξῃ. η̄ ἐν βάπτει, τοντέστιν, λαμβάνειν καὶ τρέφεσθαι.

2. *acciperent*] Jacobi corrects *accipere*, and this accords with the Gk.; but *quasi ... acciperent* may have been written by our translator to represent ω...λαμβάνειν. Perhaps a second *ut* has fallen out before *quasi*.

4. *quieti*] = ὑπιοι, the reading of all the Greek commentators, exc. Thph. 2. The Latin versions render *paruuli*, following the variant *vītīoi*, which Thph. gives as an alternative.

7. *complacemus participare*] Our translator, with the Cod. Clarom. (“cupimus”), understood εὐδοκοῦμεν as a present, and so perhaps Th. himself; cf. Thdt.: λμειρμεθα καὶ ποθοῦμεν. *Nostras ipsorum* = τὰς ἁντῶν.

10. *tantum longe sumus ut...ita ut*] = “tantum abest ut...ut.”

12. *supponentes etiam animas nostras*] ὑποθέντες καὶ τὰς φυχὰς ἡμῶν. Cf. Rom. xvi. 4 (ινέθηκας, Vulg. *supposuerunt*).

18. *nutricem ... matrem dixit*] I.e.

quae filios suos nutrit, et hoc euidenter ostendit per illa quae adiecit dicens, *si foueat filios suos.* deinde et quod magis augere eius poterat intentionem, eo quod nihil ab illis accipere uoluerit :

memores enim estis, fratres, laboris nostri et lassitudinis; nocte 5 enim et die operantes ad hoc, ut ne grauemus quemquam uestrum, praedicauimus [in uobis] euangelium Dei.

‘scitis et ipsi quantum sustinuimus laborem, ut ne graues uobis esse uideremur pro nostra necessitate. persistebamus enim, et non solum in die erga uestram doctrinam occupari 10 uidebamur, nec poteramus per totum diem operi insistere, ita et ut sufficere nobis potuissemus.’ et pro omnibus his illorum ipsorum utitur testimonio et Dei :

uos (inquit) testes estis et Deus, quam sancte et iuste et sine querela uobis qui credidistis fuimus; sicut nostis, quomodo 15 unumquemque uestrum tamquam pater filios suos obsecrantes uos et consolantes.

utitur quidem illorum ipsorum testimonio, eo quod ipsi sciebant qualiter eos ad instar patris patienter obsecrabat, et consolabat super accidentibus illis tristitiis, deprecans eos non 20 discedere a fide. memoratus est autem et Dei, quia dixit, *sancte*

1 illam C (corr) r	2 sicut (for si) r	5 grauaremus C (corr) H r	6 in
uobis om C H r	8 uidemur C* uideamur r	9 et om C occupare C* H	
11 et (1*) om r sufficeret C* H	12 et om C* r	14 adfuimus r	18
ab (for ad) H obsecrabatur C*	19 consolabatur C (corr) r accedentibus C r		

τροφός is here a ‘nursing mother;’ cf. Deut. i. 31 ὡς εἵτις τροφοφορήσας ἀνθρώπος τὸν γέλων αὐτῷ. So Thdt.: μητρὶ... οἰκεῖων ἐπιμελουμένη βρεφῶν ἀπεκάστη ἔαυτη· τὴν αὐτὴν γὰρ καὶ τροφὴν καλεῖ καὶ μητέρα. Chrys. on the other hand, overlooking ἔαυτῆς, strangely remarks: οὐχὶ μᾶλλον τῶν μητέρων εἰσὶν προσηνέσ [αἱ τροφοί];

4. *memores ... lassitudinis]* Vulg., “memores...fatigationem;” cf. II. p. 3, l. 6, note. *Ad hoc ut ne...=πρὸς τὸ μῆ,* κ.τ.λ. O. L., “ad hoc ne.” *In uobis* seems to have fallen out by a clerical error; cf. the comm. “erga uestram doctrinam,” &c.

9. *et non solum in die, &c.]* The sentence seems imperfect; possibly in its original form it stood: *et non solum in die operabamur, sed et nocte; nam in die erga, &c.* The homoeoteleuton *in die...* *in die* would account for the omission. S. Paul, Th. meant to say, made up by night work for the loss of time in the day which was occasioned by his preaching. Comp. Pelagius: “laborem manuum nocte et fatigationem umerbi die; ceterum semper operabatur quando docebat.”

15. *obsecrantes]* So Ambrstr. O. L. and Vulg., “deprecantes.”

19. *consolabat]* Cf. I. p. 194, l. 19, note.

20. *memoratus est autem et Dei]* Cf.

et iuste et sine querela uobis qui credidistis; apud quem maxime de his cauta cognitio haberuidebatur.

et testificati sumus ut ambuletis digne Deo, qui uocauit uos in regnum suum et gloriam.

bene quia posuit *testificati sumus*, ita ut ostendat quoniam 5 in principio haec ipsa illis loquebatur, quod conueniat eos dignos habere actus, quibus placere possint illi qui eos uocauit in suam cognitionem cum magna futurorum promissione; pro honoris magnitudine etiam paria eos agere conuenit. et dicens sua iterum ad illorum transit personam, quando quidem illa quae 10 et erga se sunt commemorans, ut eos ad reverentiam adducat; quando uero ad laudem eorum sese aptat, ut eorum alacritatem tali studio magis suscitare uideatur:

et propter hoc et nos gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam cum suscepissetis a nobis uerbum auditus Dei, suscepistis 15 non sicut uerbum hominum, sed sicut est uere, uerbum Dei, qui et inoperatur in uobis qui credidistis.

'et talia quidem erant nostra; non deerant autem et illa quae a uobis sunt. unde et gratias agere Deo pro uobis non cessamus, quoniam suscipientes a nobis Dei doctrinam, non sicut 20

2 habere C Hr 5 quippe (*for quia*) r 6 principium C* 8 onus (*for honoris*)
 C* H onoris C (corr) omnis r 11 ad hoc commemorat (*for commemorans*) r |
 reuelationem (*for reuer.*) r 12 quando quidem uero C (corr) | et (*for ad*) C* H:
 txt r | se r 17 operatur r 18 et alia C H et aliorum r: txt conf. Jacobi

Rönsch, *Itala*, p. 373. Thdt.: τοῦ δὲ θεοῦ
 ἡμῶν παρτυρίαν προστέθεικεν· ἐπειδὴ τοῖς
 ἀνθρώποις δῆλα τὰ ὄρωμα μόνα, τῷ δὲ
 θεῷ καὶ τῷ τούς ἀνθρώπους λανθανόμενα.

3. *et testificati sumus*] καὶ παρτυρίμενοι. Our translator has mixed up the two constructions *et testificati* ("et testificantes," O. L.), and *testificati sumus* (Vulg.).

9. *paria eos agere conuenit*] Thdt.: τάντα δὲ ἐπολούν (φησίν) προτρέπων ὑμᾶς κατάλληλον ἐλέσθαι βλον τῷ κειληκότι θεῷ.

10. *quando quidem... quando uero*] Cf. I. p. 74, l. 3, note. With the comm. cf. Thdt.: ἐπειδὴ τῇ διαμαρτυρίᾳ δέος ἐνθηκεν, τοῖς ἐπανοις παρεμυθήσατο. Lan-

franc inverts this passage: "eorum laudem commemorat, ut illorum alacritatem suscitet; quae erga se sunt commemorat, ut eos ad reverentiam adducat."

15. *suscepissetis...suscepistis*] παραλαβόντες...ἔδέξασθε. Vulg., "accepissetis... accepistis." The O. L. sought to mark the difference of the verbs: *percepissetis... excepissetis* (Clarom., Aug.), *accepissetis... suscepistis* (Ambrstr.). *Qui et inoperatur, δις καὶ ἐνεργεῖται.* So Vulg., "qui operatur." In the O. L. the relative was referred to λόγον, and this appears to have been the construction preferred by Th.; cf. p. 14, l. 2 sq.; *qui* (l. 6) may be merely an echo of δις.

hominibus uobis loquentibus suscepistis, sed sicut conueniens erat suscipere eos qui diuinam suscipiebant doctrinam, quae etiam et ipsis operibus ostenditur esse apud uos.' et quemadmodum in operibus ostendatur dicens :

5   *uos (inquit) imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum Dei quae sunt in Iudea in Christo Iesu, quoniam eadem passi estis et uos a propriis contribulibus, sicut et ipsi a Iudeis.*

'similia (inquit) passi estis illorum, qui in Iudea crediderunt Christo; sicut enim illi a Iudeis multa sunt perpessi mala, 10 sic et uos a propriis contribulibus'—ut dicat, 'gentibus.' bene autem eos est adhortatus, commemorans illos qui in Iudea crediderunt, ut sustineant et ipsi magnanimiter laborent, siquidem non soli contemplatione pietatis patiuntur. nam et ecclesiae integrae quae per totam sunt Iudeam diuersis fluctuantur 15 persecutionibus. unde et latius Iudeorum explicans malitiam, ostendit hinc, quanta et qualia patiebantur ab illis qui inter illos habitabant :

qui et dominum (inquit) occiderunt Iesum et suos prophetas, et nos persecuti sunt.

20   bene in medio posuit *prophetas*, ex quibus comprobatur eo quod et Dominum sola malitia interimere usurpauerunt et apostolos; siquidem et erga suos prophetas tales extitisse uidentur. et quod his maius est :

et Deo non placent.

25   dein et quod odiri magis erant digni :

6 in (2º) om r   9 quae (for sicut) C (corr)   12 et ipsi sust. l | ne (for et) C H r [et, laborem ed. Migne]   16 illis (om ab) C*H illi C (corr): txt r   18 uos (for suos) r   24 non deo r   25 odere C*H odire C (corr): txt conj. Jacobi

3. *ipsis operibus*] Thdt.: ἐδέξεν δὲ αὐτὸς [τοὺς λόγους] τοιούτους καὶ τῶν πραγμάτων η̄ πείρα, i. e., as he proceeds to explain, (1) the extraordinary gifts of the Spirit, (2) the patient endurance of suffering for the Gospel's sake. Th. is induced by the following γὰρ (v. 14) to confine the allusion to the latter. Cf. Thphpt.: πόθεν δῆλος ὅτι ὡς θεοῦ λόγον ἐδέξασθε; 'ὑπεργένεται γὰρ (φησί) ἐν ἡμῖν·' τουτότοις ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν δεῖκνυται.

εἰ μὴ γὰρ οὕτως αὐτὸς ἐδέξασθε, οὐκ ἂν τοὺς τηλικούτους πειρασμούς οὕτως γενναῖς πρέγκατε.

6. *a propriis contribulibus*] ἀπὸ τῶν ιδίων συμφ. O. L. and Vulg., "a uestris."

10. *ut dicat, 'gentibus'*] Cf. II. p. 1, l. 6, note.

bene...sustineant] Cited by Lanfranc.

13. *ecclesiae...persecutionibus*] Cf. I. p. 20, l. 15 sq., and note on l. 18.

25. *odiri]* See vv. ll. The sense

et omnibus hominibus sunt contrarii, prohibentes nos gentibus loqui ut saluentur.

et quidem ex hoc factum est

ut impleantur eorum peccata semper; peruenit enim super eos ira in fine.

5

'nihil (inquit) mirum quodcumque facere adnituntur, ita ut nihil illis deesse uideatur mali. perfectam ergo pro quibus agunt poenam ab aeterno iudice excipient.' haec autem omnia coniunxit in personam Iudeorum, maximeque eos iusta ratione accusans; necessarie uero in praesenti memoriam eorum faciens 10 simul et ut ostendat quanta patiuntur fideles qui sunt in Iudea, qui in certamine quasi medio conuersantes; scilicet ut ostendat Thessalonicenses nihil tam durum a gentibus sustinuisse, si tamen illa quae patiuntur cum illis quae in Iudea geruntur comparare uoluerint. haec igitur omnia [ad] exhortationem 15 Thessalonicensium posuit. quoniam uero inter cetera dixerat de suo ad eos aduentu, hinc incipit illa quae post profactionem sunt dicere, publicans pariter in his etiam suum affectum quem habet erga illos:

nos autem, fratres, desolati a uobis ad instar orphanorum ad 20 tempus horae, facie non corde, abundantius adcelerauimus faciem uestram uidere in multo desiderio.

bene per omnia auxisse uisus est suum erga illos affectum, in eo quod dixit 'non corde a uobis discessimus sed facie; ' et quod ab illis ad tempus segregatus, statim cupierit eos iterum uidere. 25

4 perueniet C (corr)	7 uero (for ergo) C r	8 excipient C (corr)
accipiant r	10 necessario r	15 ad om CH in
ex. C (corr): txt r	16 uero om H	18 quam C*
25 ad temp. ab illis C r interim (for iterum) H		20 autem om r

seems to require this emendation, which is suggested by Dr Jacobi.

1. *contrarii*] So O. L.; Vulg., "aduersantur." *Ut impleantur=els rd dva-πληρώσαι.* Similarly O. L. ("ut compleantur"). The Vulg. adheres to the active form of the sentence.

13. *si tamen, &c.*] For *si tamen=eλγε,* see I. p. 172, l. 13, note; II. p. 44, l. 18, note.

18. *aff. quem*] Cf. vv. ll.; *aff. quam* (C)=τὴρ διδόθεαν τὴν...

20. *ad instar orphanorum*] Added by our translator to the rendering of the O. L. and Vulg., with the view of representing more completely the sense of the Gk.; cf. I. p. xxxvi. sq. So below (p. 16, l. 1), *segreg. se ad instar orph. dixit =ἀποφανισθέντα ἐντὸν λέγει.*

super omnia autem quod segregatum se ad instar orphanorum dixit, multum suum affectum ostendit. et quidem in superioribus dixerat quoniam ‘sicut pater unumquemque uestrum obsecrabit;’ sed ibi quidem paterna imago aptata esse uidebatur, in 5 absentium uero exquisitione illud quod dixerat separatum se ad instar orphanorum. nam huiusmodi uel maxime absentia etiam ab ipsa necessitate coartatur, ut patrem filii requirant. et quae est huius concupiscentiae probatio?

propter quod uoluimus uenire ad uos.

10 et quia dixit *ueluimus*, pluraliter de se dicens, adiecit:

ego quidem Paulus et semel et bis.

et quid obstitit?

sed impediuit nos Satanas.

†eo quod erant adiuuandi Thessalonicenses ex eius praesentia; 15 ergo necessarie omnem nocuitatem Satanae adscripsit.* et quoniam non uane in eorum haberetur affectu ostendit :

quae est enim spes nostra aut gaudium aut corona gloriandi? nonne uos coram domini nostri Iesu Christi estis in eius aduentu? uos enim estis gloria nostra et gaudium.

20 τῷ μέλλειν ὡφελεῖσθαι Θεσσαλονικέας ἀπὸ τῆς αὐτοῦ παρουσίας· ὡς ἀν ἀναγκαῖως πάντων τῶν βλαβερῶν ἀνατιθεμένων τῷ Σατανᾷ.

I autem *om r | se om r* 5 absenti *CHr* 6 ab (for ad) *C* H* 7 ad (for ab) *C** ad ipsam necessitatem *r | coartantur C (corr)* 10 adicit *C r* 18 corona (for coram) *CH | Christi estis om C* 20 sq. Coisl. 204, f. 166 a [Cr. vi. 352] θεοδόρου. τῷ μέλλειν, κ. τ. λ.

2. *in sup. dixerat, &c.] Cf. Oec. (after Chrys.): ἄντει εἴτε ὡς πατήρ τέκνοι συνεγενόμην* νῦν ὡς τέκνον πατέρας ἔγρατε.

4. *in absentium u. exquisitione]* See vv. ll.; the final *ū* of *absentium* has been dropt before *uero*. For *exquisitio* see Paucker *spic. add. lexz. lat.*, pp. 270, 292; like so many of the rarer words of this translation, *exq.* seems to have been chiefly used by the jurists. *Coartatur* (dep.) = cogit. *Concupiscentiae* = *ἐπιθυμίας*. In the text (*supra*, p. 15, l. 22) the translator had followed the Latin versions.

10. *pluraliter]* πληθυντικῶς.

14. *eo quod, &c.]* This sentence as I believe originally ran: “negotiorum impedimenta Satanae esse impedimenta dicens, eo quod,” &c. See note to c. iii. 4.

17. *gloriandi]* κανχήσεως (O. L. and Vulg. less exactly, “gloriae”). *Corona* (see vv. ll.) is almost certainly a correction for *coram*, which I have ventured to replace; the genitive which follows misled the copyists. For *coram domini* (ἴμπροσθετ [= ἐπαντλο] τοῦ κυρίου) see Rönsch, *Itala*, p. 442. Tertullian *ad h. l.* has “coram Domino.”

'et omne quicquid illic boni in futura expectamus die tunc quando adueniet dominus noster Iesu Christus ad examinanda uniuersa; tunc ab illis laboribus quos pro uobis sustinemus mercedem nobis ab eodem uenire expectamus.'

*propter quod ultra non sustinentes, complacuimus enim nobis 5
relinqui Athenis solis, et misimus Timotheum fratrem et ministrum
Dei in euangelio Christi.*

hoc ad illud reddidit quod dixerat, *uelui uenire ad uos;*
'quoniam ergo illud implere minime potui, elegi relinqui ipse
solus Athenis, et mittere Timotheum ad uos.' qua ex causa? 10

*ad confirmandos uos et consolandos pro fide uestra, ut nemo
moueatur in tribulationibus uestris.*

'ita ut uos confirmet exhortatione suorum uerborum et
animaequiores sua praesentia faciat, ita ut non cedatis tribu-
lationibus uicti.' 'commoueri' dicit cedi. et ostendens quoniam 15
iusta sunt quae dicit:

ipsi enim scitis quoniam in hoc positi sumus.

et unde sciunt?

*nam quando eramus apud uos, praedicebamus uobis passuros
nos tribulationem, sicut et factum est et scitis.* 20

1 illi (for illic) C* H: om r	3 ob (for ab) C H ob illos labores r	
4 finire (for uenire) C H r	6 reliqui C* soli C (corr)	8 addixerat r
10 solis C*	12 istis (for uestris) r	14 faciat om C H: txt r ita om r
15 enim (bef dicit) add r	20 et (1 ^o) om H	

4. *uenire]* See vv. ll. I have printed Dr Jacobi's emendation, which appears to be required by the sense.

5. *ultra non]* μηκέτι: cf. Eph. ii. 19, and *infra*, v. 5. *Compl. enim nobis...solis* seems to be a mixture of the two constructions "placuit nobis...solis" (O.L. and Vulg.), and "complacuimus...soli" (cf. *supra*, c. ii. 8); possibly the translator wrote the latter, and the present confusion together with the insertion of the superfluous *enim* is the work of the scribes. *Enim*, however, is retained by Rab., who in other respects adheres to the Vulg.

8. *ad illud reddidit]* πρὸς τοῦτο ἀπέ-

δωκερ. Cf. ii. 6 (Gk.).

11. *consolandos]* Cf. note on c. ii. 3.
Vestrīs is probably a mere slip for *istīs*.

15. 'commoueri' dicit cedi] οὐλεσθαί λέγει τὸ ἐνδοῖναι (?). Cf. Thphnt.: ρούτεστιν θορυβεῖσθαι, χαντράσθαι. On the other hand Severianus (Cramer vi. 353): οὐκ εἴπει τὸ 'μηδένα οἰλάζειν,' ἵνα μὴ δόξῃ κατηγορεῖν ἀλλ' έθηκε λέξιν τὴν μὴ δυνα- μένην ἔλεγκτικήν εἶναι τῆς ἐνδόσεως, οὐλε- σθαί εἴπων τὸ μηδένα ξενίζεσθαι. *Cedi* seems to be unique, but it was probably written by the translator himself; cf. i. p. 8, l. 4, note.

19. *nam quando]* O. L. and Vulg.: "nam et cum" (καὶ γὰρ ὅτε...).

'ex quibus et praedixi uobis, quando †negotiorum impedimenta Satanae esse impedimenta dicens* illorum.' et quidem et opus subsecutum est :

propter hoc et ego iam ulterius non sustinens—

5 iterum adsumit, illam causam dicens ob quam Timotheum miserat :

*misi ad cognoscendam fidem uestram, ne forte temptauerit uos
is qui temptat, et inanis fiat labor noster.*

quid ergo cognouisti illo reuertente ?

10 nunc autem ueniente Timotheo ad nos a uobis et euangelizante nobis fidem et caritatem uestram, et quoniam habetis memoriam nostram bonam, semper desiderantes nos uidere, sicut et nos uos; propter hoc consolati sumus, fratres, in uobis in omni tribulatione et necessitate nostra per uestram fidem.

15 τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἐγκοπὴν τοῦ Σατανᾶ ἐκάλεσεν.

2 et (def quidem) om C (corr)	8 uester H r	12 et nos
et uos H*	15 Coisl. 204, f. 166 a [Cr. vi. 352] θεοδάρου.	τὴν οὐρὰν δέ, κ.τ.λ.
(cf. notes).		

1. *quando negotiorum, &c.]* Dr Jacobi, who omits *S. esse impedimenta* and reads *dixit*, justly remarks: "locus haud prorsus integer esse uidetur." Even in the form which the paragraph presents in both our MSS. and in the *editio princeps* of Rabanus, it can scarcely be said to yield a good sense. *Quando* might indeed represent *πότε*, or *quando...dicens* stand for *quando...dicebam*; but *praedixi*, which plainly has reference to *praedicebamus*, looks back to S. Paul's visit to Thessalonica, whereas the explanatory clause which follows *praedixi uobis* as clearly refers to what he had written above. I suspect that the translator wrote "quando eram apud uos," or "quando adfui uobis, &c.;" and that the clause which has been substituted belongs to the comm. on c. ii. 18, where it actually stands in the Gk. of the catena. *Illorum* is perhaps a relic of the missing line.

5. *iterum adsumit*] =resumit (*ἐπαραιτήσας*).

8. *labor noster*] See vv. ll. The Latin versions shew no trace of the variant; and though ὑμῶν has some slight authority (see Tisch.⁸ ad h. l.), I retain *noster* here, since *uester* may well have originated in the *uestram* of the previous line. Chrys. certainly read ὑμῶν, for he remarks: *οὐεὶς, καὶ ὑμεῖς ἀπολεῖσθε*’ δλλ’ ὁ κύπρος ἡμῶν.’

10. *euangelizante*] *εὐαγγελισαμένον.* The Latin versions give "aduertiente" or "cum adnuntiasset;" cf. *infra* p. 19, l. 1. *Sicut et nos uos=καθάπερ καὶ ἡμεῖς οὐαῖς.* It will be seen that the Harley MS. (1°. m.) prefers the O. L. rendering; cf. however p. 19, l. 3. *In omni trib. et necess.* Th. agrees with Chrys. and Thdt. in reading *θλίψει καὶ διάγκυ*. The Latin versions transpose the nouns.

'quoniam autem ueniens nuntiauit nobis firmitatem quam erga nos habetis, et quoniam memores estis nostri, semper desiderantes nos sicut et nos uos, sufficientem omnis tribulationis nostrae habemus consolationem, nuntium illum quem de uobis cognoscimus.' et quemadmodum oblectabant eum illa bona 5 quae de illis sunt cognoscere ostendens adiecit :

quoniam nunc uiuimus, si uos statis in Domino.

'nunc uiuere nos existimamus, si uos in fide perstiteritis, uitam nostram.' et augens illud :

quam (inquit) gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro 10 uobis super omni gaudio quo gaudemus propter uos coram Deo uestro?

'sic enim nostra existimamus illa bona quae uestra sunt, ut quia talia audiuimus de uobis Timotheo deferente, magnum quoddam de uobis gaudium habeamus, ita ut nec condigne pro his gratias agere Deo nos posse existimemus.' et ut ne uideatur 15 ista dicens dixisse ab illo desiderio quo desiderabat ad eos uenire :

nocte et die superabundantius deprecantes, ut uideamus faciem uestram, et suppleamus ea quae desunt fidei uestrae.

'persistimus (inquit) orantes ut et uideamus uos et suppleamus, etiam si et deesse uobis aliquid uidetur.' et desiderium 20 explicans suum adiecit :

5 oblectabantur C (corr)	6 adicit C r	8 uitam nostram om C (corr)	
12 ut om r	13 differente C* referente C (corr) r	14 habemus C H r	
ita om r	15 nostro (for nos) r	16 quod C	20 expleri (aft uid.) add
in marg C (corr)	21 adicit C r		

8. *uitam nostram*] Cf. Chrys.: ἡώρι
[ηγέραι] τὴν ἐκείνων προκοπήν. Thdt.:
τὴν γὰρ ὑμετέραν βεβαίωσιν ἡώρι ἡμετέραν
ὑπολαμβάνομεν. Similarly Thph., and Pelagius ("uita nostra in uestra firmitate
consistit"). Jacobi suspects an error,
and *uitam nostram* might doubtless have
sprung from "uita nostra;" but the acc.
is confirmed by the parallels quoted above.

11. *super omni gaudio*] ἐπὶ πάσῃ τῇ
χαρᾷ. O. L. "super omne gaudium;"
Vulg., "in omni gaudio." *Coram Deo*;
cf. II. p. 3, l. 3, note. Clarom., "coram
Deum." *Vestro*; cf. Jacobi: "textus graecus,
si uersioni fides habenda est, θεοῦ

ὑμῶν habuit." But the error is very possibly in our MSS.; cf. II. p. 18, l. 8, note.

14. *ita ut nec condigne, &c.*] Thph.:
οὐδὲ εὐχαριστήσαι τῷ θεῷ κατ' ἀξίαν δυνάμεθα ὑπὲρ ὑμῶν.

15. *ut ne uideatur, &c.*] Jacobi edits *ut que uid.*; but the MSS. and Rab. agree in presenting *ut ne*, which I therefore retain.
The sense seems to require the substitution of *desessisse* for *dixisse*, unless *ab* may possibly mean here 'at variance with,' as *dw̄* in the phrase οὐκ *dw̄* σκοτώθ.

17. *superabundantius*] ὑπερεκπερισσοῦ. O. L., "superabundanter;" Vulg., "abundantius."

ipse autem Deus et pater noster et dominus noster Iesus dirigat uiam nostram ad uos.

hoc uel maxime desiderat, ut et oratione postularet id fieri. sic et ad tolerantiam durissimarum tribulationum adhortans eos, 5 oratione dicta sua confirmat :

uos autem Dominus multiplicet, et abundare faciat caritatem in inuicem et in omnes, sicut et nos in uos, ad confirmanda corda nostra sine querela in sanctificatione coram Deo et patre nostro in aduentu domini nostri Iesu cum omnibus sanctis eius.

10 ‘adiciat (inquit) uobis et in inuicem et erga omnes caritatem, talem illam in uobis efficiens, qualis et in nobis de uobis est ; et confirmet in fide mentem uestram, ita ut permaneatis sine crimine, ab omni uos cohibentes inconuenienti actu’ —hoc enim dicit *in sanctitate*. ‘per quam poteritis etiam in futuro die fiduciam 15 ad Deum adsequi, cum ceteris omnibus qui placite conuersantur in uirtute.’

de cetero, fratres, rogamus uos et obsecramus in domino Iesu, sicut accepistis a nobis quemadmodum conueniat uos ambulare et placere Deo, ut abundetis magis.

20 diximus et in arguento dudum, quoniam Timotheo a

3 orationem C* r	4 ad om r	6 caritate C (corr)
om r	13 inconuenientu H	14 etiam om r
		10 in (bef inu.)

1. *dominus noster* I.] Th.'s text must have omitted *Χριστός*, which is found in Chrys. and Thdt.; unless our translator has been misled by his recollection of the O. L. *Am.* has simply “dominus Iesus,” *Fuld.* adds “Christus,” and so the Clementine Vulg. Cf. v. 13, where the same remarks apply.

6. *caritatem*] So the O. L. of *f* and *g*, and the Vulg. of *Am.*, *Fuld.*; but not Amb., Ambrstr., or Aug. No Gk. authority gives *τὴν ἀγάπην*, but such a reading would accord well enough with Th.'s comment. *In sanctificatione, ἐν ἀγάπῳ*. So Amb.; O. L. (generally) and Vulg., more correctly, “in sanctitate.” Cf. *infra*, l. 14.

13. *hoc enim dicit, &c.*] Chrys.:

κυρίως μὲν γὰρ ἀγιωστὴν λέγεται η σωφροσύνη κατ' ἔξοχήν. Cf. *infra* on c. iv. 3.

15. *placite*] sc. Deo.; cf. l. p. 278, l. 11, note.

17. *de cetero, fratres*] Th. (but cf. p. 21, l. 14, vv. ll.) seems to have read the text without *οὐν*, which Thdt. inserts; in Chrys. the reading is somewhat doubtful. With the rest of the Gk. commentators Th. omits the clause *καθὼς καὶ περιπατεῖτε*, which is represented in the Latin versions and in Pelagius.

20. *diximus et in arguento, &c.*] See II. pp. 1, 2. Thdt. *ad h. l.*: τὸ γὰρ λοιπὸν ἀντὶ τοῦ ἀποχρώντως ὑμῖν τὴν ἡμετέραν διάθεσιν ἐγγυώσαμεν. θέξασθε τοὺς προθύμους τὴν ἡμετέραν παράλησην.

Thessalonica reuerso et nuntiante sibi firmitatem fidei eorum, quam in persecutionis necessitate incurrentes inuiolatam seruauerunt, necnon et quod sint aliqua apud illos quae correctionem indigeant; scribit ergo hinc epistolam apostolus ad illa quae sibi nuntiata fuerant a Timotheo, illa quae conueniebant dicere 5 ad laudem eorum, pro quibus in aduersis firmi perstiterunt, simul et exhortans eos in eadem perseuerare sententia. quae et in illis quae ante dicta sunt a nobis consummasse uisus est, oratione suum cludens sermonem. hinc uero incipit de illis disputare, quae inconuenienter ab illis agi didicerat. hoc ergo 10 dixit: 'obsecramus uos ut consequentem uitam uestram exhibeatis illius doctrinae quam adsecuti estis a nobis; festinantes placere Deo, et promouere ad legis eius directionem.' optime autem inchoauit ab illo dicto quo dixit *de cetero fratres*, postquam laudes consummauit quas super fidei eorum dixerat firmi- 15 tate. hoc uult dicere quoniam 'illam quam conuenit habere sententiam contemplatione pietatis ipsis negotiis demonstrasti. agite igitur et de cetero uitiae uestrae diligentiam adhibeat, ut nihil uobis deesse uideatur ex illis, quae ad perfectionem uidentur uobis esse utilia.' necessaria uero et hoc in loco adiecit 20 *sicut accepistis a nobis*; demonstrauit enim eo quod non nunc in primis haec audire a se uideantur, sed et dudum de his fuerint instructi. unde et augens illud :

scitis (inquit) quae mandata dederim uobis per dominum, Iesum.

omni in loco ostendens, quoniam nihil noui illis hodie scribit. 25

haec est enim uoluntas Dei, sanctificatio uestra.

necessarie dixit *haec est enim uoluntas Dei*; agere enim conuenit illa quae Deus fieri uult, eo quod *sanctificatio* ad

3 correctione C (corr) r 9 concludens C (corr) r 14 ergo (aſt de cet.) add C
 17 demonstratis r 18 adhibeamus C* r adhibeates (sic) C (corr) 19 uobis
 uidentur r 22 ea se C* ea a se r 23 agens H 24 Christum (aſt Ies.)
 add r 27 necessario r 28 uult f. r

9. *cludens*] See vv. II., and cf. Rönsch, *Itala*, p. 465; De Vit, *s. v. claudio* (*c.*).

13. *promouere*] Of this intransitive the lexx. give an instance from Aulus Gellius (*v. 10*).

14. *postquam...adhibeatis*] Cited in

a shortened form by Lanfranc.

24. *dederim*] So Ambrstr.; *An.*, *Fuld.*, "dederimus." Chrys. (with Thdt.?) has *εδώκαμεν*.

26. *sanctificatio, &c.*] With this definition comp. the comm. on c. iii. 12.

plenum dicitur omnium inconuenientium abdicatio. euidentius
uero explicans, de quibus sit illi ad praesens sermo, adicit :

abstinete uos ab omni fornicatione.

nuntiauit enim ei Timotheus inter cetera, quoniam indiffer-
entes sunt erga permixtionem, lasciue uiuentes, ita ut quidam
eorum etiam uxores habentes, non sint contenti suis uxoribus;
quosdam uero eorum etiam alienis uxoribus permiscere nuntiauit.
de quibus scribit nunc ad eos, correctioni optime conuersationis
hoc principium sumens. nam dum dicit *ab omni fornicatione*,
differentes fornicationis species euidentius ostendere uoluit; nec
enim erat aliter possibile adiuuare eos qui delinquebant, si non
specialiter dixisset de illis quae corrigi conueniebant.

*scire unumquemque suum uas possidere in sanctitate et honore,
non in passione concupiscentiae.*

15 hoc quidem de illis dicit, qui uxores habentes non erant illis contenti. *¶*dixit suum uas, propriam eius uxorem sic nominans; *in sanctitate possidere* illud dicens tunc, quando non ut adultera sordidatur; *in honore* autem dixit, eo quod non despacta sua uxore

σκεφος τὴν ἰδίαν ἐκάστου γαμετῆν ὀνομάζει· ἐν ἀγιασμῷ κτάσθαι
20 αὐτὸν εἰρηκώς, θταν μη πρὸς ἔτέραν ρυπανηταί. ἐμφατικώτερον δέ

4 differentes *C** 7 permiscri *H*
Jacobi correctioni conuersationis optime
Fr. 145] θεόδωρος. ἀλλοι φησίν σκένος, κ.τ.λ.

3. *abstinde*] Jacobi thinks that Th. read *ἀπτέχεσθε*. I prefer to regard *abstine-* as a copyist's error or correction for *abstinere*. Ambrstr. has "abstinere...et scire;" Clarom., "abstinere...ut sciat"; Vulg., "ut abstineatis...ut sciat."

7. *permiscere*] Intransitive. See next page (l. 13), and cf. *infra*, p. 64, l. 8.

10. *differentes forn. species*] Cf. Thdt.: πολλὰ τῆς ἀκολαστας εἶδη, οὐ δὴ χάρον οὐκ ἔφη πορνεῖας, διλλὰ διπλὰ πάσης πορνεῖας. Similarly Chrys. The Peshito followed the same reading (بِلَامَةِ حَلَالٍ وَّ حَنَانٍ).

14. *concupiscentiae*] So Tert.; Vulg.,
desiderii. Cf. *supra*, p. 16, l. 4, note.

16. *propriam eius uxorem sic nominans*] This interpretation is sanctioned by S. Augustine (*c. Julian. Pelag.* iv. 19;

8 correctione optime conu. *CHr: conj.*
19 Coisl. 204, f. 168 b [Cr. vi. 358,

λιανικός πόλης της Αργολίδας, στην απέναντι όχθη του Κορινθιακού κόλπου.

"quis autem nescit coniugatis apostolum praecepisse ut sciret unusquisque eorum suum uas possidere, hoc est, uxorem suam?" Cf. serm. 278). On the other hand it is as distinctly rejected by Theodore, followed by Oec.: τοὺς δὲ τὸ έαυτοῦ σκέδιος τὴν δύσην γὰρ ἡμίνευσαν· ἔγώ δὲ νομίζω τὸ ἐκάστου σῶμα οὐτως αὐτὸν κεκληκέναι. The latter view is that of the Gk. commentators generally, as well as of Ambrstr. (apparently) and Pelagius. Primasius and Sedilius, whether drawing from Th. or from Aug., give the alternative "sive coniugem," though apparently preferring the more usual explanation.

17. *sordidatur*] Cf. Rönsch, *Itala*, p. 171; add *Liberat brca.* 10.

ad alteram ulterius intueatur. apertius uero dixit *non in passione concupiscentiae*, eo quod ista agens non quasi uxori suae iunctus esse uidetur, sed propter permixtionem solam id agitur absolute, quam ‘passionem concupiscentiae’ nuncupauit.* concupiscentia enim in crimine uocari non potest, eo quod naturae motum in suam explere uidetur uxorem. ‘passionem’ uero ‘concupiscentiae’ dixit, quod aliis feminis permixti etiam suas uxores ad similitudinem earum abuti uelint. deinde comparatione contrarium opus ipsum sufficienter derogauit:

sicut et gentes quae nesciunt Deum.

10

haec dicens de illis dixit, qui uxores habentes aliis mulieribus permiscebantur; in subsequentibus uero disputat et de illis qui usurpabant permiscere illis mulieribus, quae legitime maritali erant iunctae affectu:

ut non supergrediatur et fraudet in negotio fratrem suum.

15

pudicissime quidem dixit *in negotio*; per omnia uero iniquitatem operis enixus est arguere. nam dum dicit *non supergredi*, quasi terminos quosdam positos inuidentem arguit, eo quod dixit *fraudare*, quasi qui alienam auferat possessionem. et quod dixit *fratrem*, maius crimen aggerauit, si et cum uxore illius 20 qui per fidem frater est permisceatur; quem et fratrem nun-

---

τὸ μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, ὡς ἀν τοῦτο ποιοῦντος οὐκέτι ταύτη
ἀς γυναικὶ συνόντος, ἀλλὰ διὰ μίξιν μόνην ἀπλῶς ὅπερ πάθος
ἐπιθυμίας ἐκάλεσεν.

3 agit r	5 in crimen euocari	C (corr)	8 comparationem C* H
9 ipsud C*	17 eniſus C (corr)	21 fide C (corr)	

i. *apertius]* Jacobi: “translator ἔμ-
φατικότερον male intellexit quasi Th.
scripsisset ἐμφανέστερον.”

8. *contrarium]* Perhaps = *contrari-*
orum, i.e. τῶν ἀντιτίων (= τῶν ἔθων).
With *opus...derogauit* cf. I. p. 1. l. 13.

13. *usurpabant]* ‘presumed,’ ‘were
guilty of the crime of,’ &c. Cf. *supra*, p.
14, l. 21.

15. *fraudet]* O. L. and Vulg., “cir-
cumueniat.”

16. *pudicissime...in negotio]* Cf. Dam.:

εὐθήμως γε σφόδρα καὶ ἐπικεκαλυμμένως
τὴν μοχεῖαν ὀνόμασεν. Thph.: ἐν τῷ
πράγματι τουτέστιν, τῇ μίξει. Pelagius
offers a somewhat similar interpretation,
but adds: “sive in quolibet (τῷ=τῷ?)
negotio, ne quis alterum fraudet.”

18. *quasi terminos quosdam...arguit]*
So Chrys.: ἐκδιπτεῖ δὲ θεὸς διπένεμεν
γυναῖκα, δρους ἑθηκει τῇ φύσει.

20. *maius crimen aggerauit]* Thdt.:
ηθῆσσαν δὲ τὴν κατηγορίαν, ἀδελφὸν δεῖξας
τὸν ἀδικούμενον.

cupauit, ut maius ostenderet usurpationis ipsius crimen, eo quod et apud omnes in confessione deductum est; ita ut nec de-mortuorum fratrum uxorem quemquam ulterius accipere liceat. deinde et in timorem redigere cupiens eos adicit:

5   *eo quod uindex sit Dominus et de omnibus istis.*

bene *de omnibus* adiecit, ita ut et primis illud aptasse ui-deatur. et iterum quasi contestans, quoniam et dudum haec eadem dixerat illis, adiecit:

sicut et praediximus uobis et contestati sumus.

10   et ostendens quoniam necessarius sit illis et de his sermo :

non enim uocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctifica-tionem.

‘itaque si ab his nos continemus, tunc illa agimus quae nostram agere conueniens est uocationem; uocauit enim nos 15 ad sanctificationem possessionis in qua et existere in futuro speramus saeculo, quando exsurgentes et incorrupti effecti neque peccare ulterius poterimus, quam et imitari nos secundum pos-sibilitatem in praesenti conuenit uita.’ deinde adicit:

itaque qui haec spernit non hominem spernit sed Deum, qui et 20 dedit Spiritum suum sanctum in uobis.

1 maiorem C* H | et (bef usurp.) add C*   2 et om H | confusione r | mortu-orum C (corr)   3 uxore C* (corr) | alterius r   4 timore (for timorem) H in timore C   5 et om H   13 egimus r   18 uita conu. r

1. *eo quod et apud omnes, &c.]* ‘As everybody is ready to admit;’ cf. I. p. 293, l. 14 sq.

2. *ita ut nec demortuorum, &c.]* Marriage with a deceased brother’s wife was in Th.’s time prohibited by the law both of the Church and of the Empire; see Smith’s *Dict. of Chr. Antigg.* ii. 1727. The Ante-Nicene Synod of Neo-Caesarea (*can. 2*) directs that in such cases the woman shall be refused Communion until the end of life, and that the survivor shall not be reconciled without submitting to severe penance: γυνὴ ἐὰν γῆμηται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθεσθε μέχρι θανάτου... ἐὰν δὲ τελευτὴσ η γυνὴ ἐν τοιούτῳ γάμῳ οὖσα, ητοι δ ἀνήρ, δυσχερής τῷ μέντοι η μετρ-νοια. In the West, the first Co. of Orleans

(A.D. 511) condemned marriages of this kind together with those contracted with a deceased wife’s sister (*can. 18*: “ne superstes frater torum defuncti fratris ascendant, neue se quisquam amissae uxoris sorori audeat sociare”).

The Corbie corrector, who read this line *de mort. fratr. uxorem*, has set the grammar right without having regard to the sense. For *demortuus* see Liv. v. 31 “in demortui locum;” and cf. the lexx.s.s.v. 9. *contestati*] Vulg. “testificati.”

15. *ad sanct. possess.]* ἐπὶ τῷ ἀγιασμῷ τῆς κατασχέσεως [? cf. Acts vii. 5, 45, Vulg.]. On Th.’s doctrine of the future state in its relation to the present, see I. pp. lxxxiii. sq., 77, 133.

20. *in uobis]* So Vulg. and O. L.

'itaque qui haec agit, ipsum spernit Deum, dum ad altera uocatus altera agit.' necessaria est autem hoc in loco adiectio quam adiecit de Spiritu dato, eo quod ab illo nobis futura tribuentur bona; *seminatur* (inquit) *corpus animale*, *surgit corpus spiritale*. accipientes ergo hanc arram futurorum, id est primitias 5 Spiritus, si fecerimus alia praeter illa in quorum spe sumus uocati, spretio est euidens Dei, qui nobis arram dedit uidetur. haec de naturalibus permixtionibus disputans transit ad aliud :

de caritate autem fraternitatis non necesse habemus scribere uobis, ipsi enim a Deo docti estis, ut diligatis inuicem; etenim 10 *facitis illud in omnes fratres qui in tota sunt Macedonia. obsecramus autem uos, fratres, abundare magis, et studium habere quietos esse, et agere propria et operari manibus uestris, sicut et praeceperimus uobis, ut ambuletis honeste ad eos qui foris sunt, et nullius necesse habeatis.*

15

cognouit quosdam esse et apud illos, qui ualde uidebantur esse indisciplinati, qui nihil operantes ex illis quae ad aliorum pertinebant utilitatem, insuper otiose uiuentes aliorum discutiebant uitam et turbelas quasdam ex tali commouebant ratione. de quibus et apertius in secunda disputauit epistola; et hoc in 20

1 ad om H   2 est (aft necess.) om r (add aft adiectio)   4 tribuantur
C (corr) tribuuntur r | surget C (corr)   7 despicio (for spretio) r
13 uestrum negotium (for propria) r   19 turbas r

("in uos"). The MSS. of Chrys. and Thdt. waver between δέρα and διδέρνα, ήμάς and υμάς; and their comments throw no light upon their reading of the text.

4. *seminatur*, &c.] 1 Cor. xv. 44, cited already by Th. on Eph. i. 4 (i. p. 122), where however our MSS. give *surget*; cf. vv. ll. above. On the Holy Spirit as the ἀπαύσω, see I. p. 43, l. 12, note.

7. *spretio*] Rönsch, *Itala*, p. 77. Rab., according to his use, has substituted an easier word; see vv. ll.

9. *habemus*] So O. L. and Vulg. Έχομεν is found in Chrys.; but as Thdt. appears to have read ξηρε, our author's text must remain uncertain. In

rendering θεοδίβαροι a deo docti, our translator agrees with the O. L.; so too the uet. *interpr.* of Barnabas, § xxi. The Vulg. has "a. d. didicistis." *Qui...sunt=τοῦς εὐ δῆη, κ.τ.λ.* *Obsecramus...habeatis* follows the O. L. in the main; *agere propria* is found in Cod. Clarom.; *studium habere* (φιλοτιμεῖσθαι), *ut nullius necesse habeatis* (ἴω...μηδένος χρεῖα) are renderings peculiar to our translator. The construction "necesse habere alicuius rei" seems to have been purposely avoided by the Latin versions.

17. *indisciplinati*] Rönsch, *Itala*, p. 143; *turbelas*, ib. p. 47; *otiositas* (ἀργα), ib. p. 52.

loco de illis scribit, eo quod ipsa otiositas et operum securitas faciebat eos in nihil utile ipsam abuti otiositatem. etenim dum bonitas aliorum sine discussione cunctis indigentibus solatia praebebat, tantum si eiusdem fidei esse existimarentur; laudat 5 quidem primitus illos, qui praebebant ob tale propositum, et quod necessarie illud explebant; simul etiam et conlaudat eos, quoniam non solum erga suos, sed et alios fideles, qui in aliis locis commorare uidebantur, tale adcelerarent studium adim- plere. praecepit uero ceteris ut non abutantur illorum liberali- 10 tam ad illa quae non conueniunt, qui neque ullum opus facere uolebant et otiositate ipsa ad illa quae non conueniebant sese exercere properabant. 'sicut enim laudamus illos qui indigentibus ministrant et tale propositum erga fideles fratres suos ostendunt, sic et ceteros uolumus adsequi incrementum ut quieti sint, et 15 illa quae sua sunt agant, operantibus manibus suis; ex quibus possibile sit eos non indigere alterius solatium, et apud exteros minime confundi pro opere indecente.' et hoc in loco similiter adicit: *sicut praecepimus uobis*, et reliqua, ostendens quoniam nec hoc nouum illis nunc indicit. transit uero ulterius ad illa 20 quae dici conueniebant, suadens ut non in honeste ferant de his qui ab hac uita excedunt; quamobrem et de futuro statu illis disputat, et gloriam illam quae erga sanctos tunc erit explicat, et ob necessitatem doctrinae illa quae competere sibi existimabat ad praesens argumentum enarrat. nam in quantum magna

2 ipsa, ociositate C (corr) H | imbuti H   5 ob tali propositu (-o H) C* H
 6 necessario r   7 erga (bef alios) add C (corr)   8 commemorari C (corr)
 | accelerare r   9 ergo (for uero) r | liberalitate C (corr)   11
 conueniebat C*   16 solatio C* r   17 indicente C* H r   18 prae-
 cipimus H | et c. (for et rel.) r

4. *laudat quidem primitus, &c.]*
 'The Ap. desired on the one hand to encourage almsgiving, and on the other, to guard against its possible abuse.'

Similarly Thdt.: *συνέβαινεν γάρ τοὺς μὲν φιλοτίμους χορηγεῖν τοὺς δεομένους τὴν χρεὰν, τοὺς δὲ διὰ τὴν τούτων φιλοτίμων ἀμελεῖν τῆς ἐργασίας. εἰκότως τούτους κάκελους ἐπήνεσεν, καὶ τούτους τὰ πρόσφορα συνεβούλευσεν.* And Chrys., who thus applies the reproof to his own age: *εἰ γάρ οἱ παρ' ἡμῖν σκανδαλίζονται τούτους,*

πολλῷ μᾶλλον οἱ ἔξωθεν... διὸ καὶ χριστ- εμπέρους καλούσιν τὴμάς. Cf. Th.'s re- marks on 2 Thess. iii. 6—15, 1 Tim. v. 11—16.

6. *conlaudat]* = *προσετακεῖ* or the like? Comp. however De Vit, s. v. (10).

14. *adsequi incrementum]* *τροφῆς ἐπι- τυχεῖν.* For *incrementum* = *nutrimentum* see lexx., s. v. *Suadens ut non in honeste ferant, &c. = πελῶν ωστε μὴ ἀσχημῶς ἔχειν περὶ τῶν, κ.τ.λ.* *Consolari* pass., see 1. p. 194, l. 19.

erant illa quae expectabantur, in tantum consolari magis poterant hi, qui profundo luctu tenebantur.

nolumus autem uos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non sitis tristes, sicut et ceteri qui spem non habent.

bene quia non tristitiam ademit, sed immensam eam esse 5 prohibuit comparatione uel maxime aduersariorum, ad uerecundiam eos deuocans, eo quod illi non habent spem. etenim erat inconueniens, ut illi qui post mortem meliora praesenti statu expectant ad similitudinem illorum tristentur qui nihil amplius post mortem expectant. deinde et de illis qui in spe sunt 10 dixit :

si (inquit) credimus quod Iesus mortuus est et resurrexit, sic et Deus eos qui dormierunt per Iesum adducet cum eo.

'si etenim resurrectionem Iesu credimus, necessario debemus et de dormientibus credere, quoniam et illos suscitabit per Iesum, 15 ita ut et sint cum eo'—hoc enim dicit *adducet cum eo*. nam quod dixit *per Iesum*, sequentibus est reddendum, ubi dixit *adducet cum eo*; ut sit simile illi dicto : *eo quod per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum*. sic intellegi debet quoniam per Iesum praestabit et nobis resurrectionem, utpote horum nobis 20 causa existente. †intendendum uero est illi rei, quoniam de Iesu dicens [*mortuus est* dixit, de ceteris uero dicens] 'dor-

---

προσεκτέον δὲ ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰησοῦ τὸ ἀπέθανεν εἶπεν, ἐπὶ

4 contristemini (for sitis tr.) <i>H</i>	6 comparationem <i>C*</i> <i>r</i>	7 deuotans <i>C H r</i> :
<i>txt l</i> habent <i>C (corr)</i>	8 statui <i>r</i>	9 expectabant <i>C (corr)</i> tristarentur
<i>C (corr)</i>	10 expectabant <i>C (corr)</i>	12 inquit <i>om r</i>
17 redendum (<i>sic</i>) <i>C* H</i>	19 et (for sic) <i>r</i>	20 et <i>om H</i>
22 mortuus...dicens <i>om C H r</i> (<i>per homocel.</i>)	21 existentem <i>C (corr)</i>	23 Coisl. 204, f. 170a [Cr. vi.
361] προσεκτέον δέ, κ.τ.λ.		

3. *ut non sitis tristes]* O. L., Vulg., *ut non contristemini*. Our translator uses *contristare=λυτέων* in Eph. iv. 30.

5. *bene quia...non h. spem]* Cited by Lanfranc, who alone has preserved the true reading *deuocans*; cf. vv. ll. Thdt.: *οὐ παρελὼς κωλύει τὴν λύτην, δᾶλλὰ τὴν ἀμετέλας ἔκβαλλει*. Cf. Th. on S. John xi. 35.

17. '*per Iesum*,' *sequentibus est redd.* Thdt. offers no opinion on this punctuation; Chrys. gives it as an alternative, but apparently prefers to connect *τοὺς*

κομηθέντας διὰ τοῦ Ἱ. Oec. and Thph. state both views, with Th.'s comm. possibly before them (cf. Thph.: *ἡ ἀξεῖ διὰ τοῦ Ἰησοῦ τοντέστιν, διὸς αὐτοῖς μεστήσεται τῆς ἀναστάσεως*).

18. *illi dicto]* i Cor. xv. 21. Cf. Thdt. Eran. iii., where this verse is quoted in connexion with i Thess. iv. 14, with the remark: *ἀπὸ τῆς τοῦ σωτῆρος ἀναστάσεως βεβαοῦ τὸν περὶ τῆς καυτῆς ἀναστάσεως λόγον*.

21. *de Iesu d. 'm. est' dixit]* See

mientes' dixit; eo quod ibi quidem adhuc mors erat, nec enim fuerat soluta; hoc uero in loco dormitionem dixit, eo quod iam erat mors ipsa soluta*, siue secundum promissionem, siue secundum opus, quando tamen quis illud secundum Christum examinare uoluerit ex mortuis resurgentem. et ad maiorem dictorum confirmationem posuit uoces: 'si (inquit) mortuus Christus surrexit et nihil ei obsistit ad resurrectionem, quia hoc uoluit Deus, et quidem primitus, neclum erat soluta mors; multo magis in nobis illud esse post solutionem iusta credimus ratione.' etiam et illud intendendum est, quoniam de resurrectione disputans Christi, dormientium resurrectionem relinquentes dicere, de assumptione disputat; euidens quidem est quoniam assumptioni etiam resurrectionis confessio sit coniuncta, nam de illis quae supereminere uidebantur magis eos in praesenti negotio suadere deproperat; quod et latius explicans futurorum ostendit magnitudinem:

hoc enim uobis dicimus in uerbo Domini.

bene posuit *in uerbo Domini*, †hoc est, 'secundum reuelationem quae in operatione diuina in nobis facta esse uidetur.' 20 nec enim erat de futuris dicenti ei credere, si non inde fuisset edoctus.*

δὲ τῶν λοιπῶν τοὺς κοιμήθεντας· ὡς ἐκεὶ μὲν θανάτου ὄντος διὰ τὸ μηδέπω λελύσθαι· ἐνταῦθα δὲ κοιμήσεως, διὰ τὸ ἥδη λελύσθαι.

ἀντὶ τοῦ κατὰ ἀποκάλυψιν· οὐ γάρ ἦν περὶ μελλόντων πιστεύεσθαι λέγοντα, μὴ ἐκεῖθεν μαθόντα.

6 maiorum C H | uobis (for uoces) C (corr) 9 post om C* H 17 uobis
om H* 19 operatione C (corr) 21 et datus C* H et dictum r 24 Coisl.
204, f. 170 b [Cr. vi. 362] ἀπλ. τοῦ, κ.τ.λ.

vv. ll.; the Gk. supplies a clue to the true reading. The fragment given above is in the catena embedded in a long extract from Chrys., where it breaks the connexion of grammar and thought. Chrysostom's own remark on ἀπέθανει is unsatisfactory (*ἀ. θηκει, ἐπειδὴ καὶ τὸ τῆς αναστάσεως εἴτετο*); whilst Thdt. *ad h. l.* explains it as a side thrust at those who held docetic views of the Person of Christ (*εφη δὰ τοὺς ἀρνοῦμενούς τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάληψιν*).

4. quando tamen quis...uoluerit] τῷ γε βουλομένῳ. Cf. si tamen=εἴτε.

12. *de assumptione*] περὶ τῆς αναλήψεως. The Apostle passes naturally from the resurrection of the dead to the synchronous rapture of the living (*ἥμεις οἱ ζῶντες... ἀπαγγησθεῖσα*).

18. *hoc est, sec. reuelationem*] Cited by Lanfranc. Cf. Thdt.: οὐ γάρ οἰκεῖος χρώμεθα λογισμοῖς, ἀλλ' ἐκ θελας ἡμῶν ἀποκαλύψεως η διδασκαλία γεγένηται. Similarly Chrys. Pelagius on the other hand interprets: "ex euangelii sententia."

20. *nec enim, &c.*] Chrys.: ἔνοντες λαλεῖν λέγειν διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἀξιωτότερον τιθέντων.

quoniam nos qui uiuimus, qui subrelinquimur in aduentu Domini.

†quod dixit *nos*, non de se neque de illis qui in praesenti uita tunc habebantur dicit, sed de illis fidelibus qui tunc uicturi sunt quando resurrectio est futura. *nos* dixit, hoc est ‘fideles,’ eo 5 quod et ipse talis erat et ad tales scribebat. unde et adiecit: *qui subrelinquimur in aduentu Domini**; ostendens quoniam non de illis qui eius tempore uiuebant dicit, sed de illis qui in consummatione sunt uicturi.

non praeueniemus dormientes.

10

uult dicere quoniam tempore assumptionis illos fideles qui iam sunt mortui illi qui tunc in uita inuenientur non praeuenient. quod euidentius indicans adicit:

quoniam ipse Dominus in iussu, in uoce archangeli, et in tuba Dei descendet de caelo; et mortui qui sunt in Christo resurgent 15

*τὸ δὲ ήμεῖς οὐ περὶ ἑαυτοῦ φησίν ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς λέγει.
διὸ τοῦτο προσέθηκεν οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρούσιαν τοῦ κυρίου.*

15 descendit C* | in Chr. sunt r | resurgunt r 16 Coisl. 204, f. 170 b [Cr. vi.
362] τὸ δὲ, κ.τ.λ.

1. *qui subrelinquimur*] So again below, l. 7; cf. I. p. 113, l. 16, note.

3. *quod dixit ‘nos,’ &c.*] Origen (*fragm. ap. Hieron. ep. 119*, Migne P. L. 22, 974) seems to have explained *οἱ ζῶτες, οἱ νεκροί*, of the spiritually alive and the spiritually dead. Methodius (*ap. Oec. ad h. l.*) regarded the former term as representing the souls of believers, the latter their bodies. Against these attempts to escape from the difficulties of a literal interpretation the Antiochenes unanimously rebelled; see Jerome *l. c.*, who cites the following from Diodore: “*nos* dixit pro eo quod est iustos, de quorum et ego sum numero...*uiuentes* autem non iuxta tropologiam sanctos accipimus qui peccato non mortui sunt, sed omnes quos in corpore adueniens Christus inuenierit.” Theodore of Heraclæa had taken the same view of the

passage; and so, besides our author, Chrys. (τὸ δὲ ήμεῖς οὐ περὶ ἑαυτοῦ φησίν, οὐ γάρ δὴ θεολλεῖν μέχρι τῆς ἀνατάσεως μένειν ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς λέγει), Severianus (ζῶντας ἔτι τών βούλεται καταλαμβάνεσθαι ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦτο δηλοῦσθαι ἐκ τοῦ ‘ήμεῖς,’ κ.τ.λ.) and Thdt. (οὐδὲ ἔτι τῷ ἑαυτῷ προσώπου τέθεικεν, δλλ’ ἐπὶ τῶν κατ’ ἐκένων τὸν καρόν περιβότων ὀνθρώπων). Pelagius succeeded in bringing out more exactly the force of ήμεῖς, which all these commentators partly missed: “semper apostolus diem Domini fecit habere suspectum quasi eos in corpore inuenierit.”

5. *hoc est ‘fideles’*] *Hoc est* is probably a gloss, whether on the part of the translator or of a copyist; Th. wrote simply ήμεῖς λέγει τοὺς πιστούς.

8. *in consummatione*] ἐπὶ τῇ συντελεῖ: cf. I. p. 6, ll. 6, 14 sq.

primum, deinde nos qui uiuimus, qui subrelinquimur, simul cum illis rapiemur in nubibus in obuiam in aerem, et sic semper cum Domino erimus.

'mortuos in Christo' illos dicit qui et crediderunt in Christum 5 et pro Christo mortui sunt; quos resurgere dixit primos, sicuti et Corinthiis scribens dixit: *primitiae Christus, deinde hi qui sunt Christi, qui aduentum eius crediderunt; deinde finis.* uelocitatem uero resurrectionis ostendit euidenter in illa epistola dicens: *in momento, in ictu oculi, in nouissima tuba; tubicinabit 10 enim, et mortui resurgent incorrupti et nos immutabimur.* hoc ergo et hoc in loco dicit, quoniam descendet quidem de caelo Christus cum tuba terribili, et uoce quadam magna tunc perstrepe, secundum diuinam inoperationem, ut moris est. 'tubam' nuncupat archangelum praecipientem omnibus, 15 'surgite.' 'iussum' uero uocat uocem eiusdem archangeli, quia dicet 'surgite.' his autem ita effectis omnia erunt compendiosa, ita ut illi qui pro fide mortui sunt priores ceteris resurgent, et cum illis fidelibus qui tunc in uita hac inueniuntur super nubes quasi quibusdam uehiculis rapti ducantur in aërem 20 obuiam Domini, ita ut sint semper cum Domino. ualidam

2 in (bef obu.) om C (corr) r 4 Christo (for Christum) Hr 5 dixit om H
 7 in (bef adu.) add H 9 memento (sic) H | tuba canet e. C (corr) canit e.
 tuba r 11 et om C (corr) | descendit r 14 percipientem et (bef prae.) add
 C H percipientes et r 16 affectis C* Hr 20 Domino (for Domini) r

6. *primitiae...finis]* 1 Cor. xv. 23, with the remarkable gloss found in the Gk. of F, G (οἱ ἐν τῇ παρούσῃ ἀτροῦ ἔλεγοντες) and reflected in the Latin of Hil., Amb., Ambrstr., Pelagius, and by Cod. Fuld. and the Clementine Vulgate.

9. *in momento...immutabimur]* 1 Cor. xv. 52, in the form presented by O. L. and Vulg., except that for "canet tuba" our translator has used the rare and late compound *tubicinabit*. Cf. Dionys. Exig. creat. 9.

14. *praecipientem omn., 'surgite']* Chrys.: τι δὲ βούλεται η φωνή τοῦ ἄρχαγ-γέλου; καθάπερ ἐπὶ τῶν παρθένων Ἐλεγετέγειρεσθε, ηλθετος τον μφλος. Th. identifies the Archangel's voice with the κλενομα (*iussus*); Chrys. understands by the

latter the command of Christ at which the Arch. will speak. Thdt. endeavours to combine these views: κελευθμενος... παρακλειστησαι τοις νεκροῖς ἀναστῆναι.

I have ventured to omit the words *percipientem et* (see vv. ll.). *Percip.* has been first written for *praecipientem*, then placed in the text side by side with the true reading, and finally connected with it by a copula. Jacobi prints "praecedentem" for *pracip.*, following Rab. (ed. Migne).

15. *'iussum,' &c.]* Lanfranc: "iussum uel tubam uocat uocem archangeli qui dicet 'surge!'"

17. *qui pro fide m. s.]* Cf. supra l. 4 sq.: *qui...pro Christo mortui sunt.* Thdt. is more inclusive: οι εὐσεβειᾳ λαμπτυθμενοι πρώτοι τῆς ἀναστοσεως ἀπόλαυσονται.

autem et nimiam illorum esse uelocitatem insinuauit quae tunc erunt; siquidem domino Christo adparente de caelo, et tuba sonante et angelo clamante 'surgite,' sic omnia expedientur compendiose, ut pariter et mortui resurgent et uiui cum illis rapiantur; neque praeuenire illos ultra poterunt, sic omnibus 5 simul in idipsum diuina quadam et terribili inoperatione effectis. *†*euidens est autem et illud, quoniam quando dicit: *mortui in Christo resurgent primum*, non ad interceptionem illorum dicit iustorum, qui ante Christi aduentum uenerunt. qui fieri enim potest, ut is qui euidenter de illis Hebraeis 10 scribendo dixerat: *et isti omnes testimonium adsecuti per fidem non perceperunt promissionem, Deo scilicet de nobis melius quid deliberante, ut ne sine nobis consummarentur?* ex quibus patet quoniam cum illis et ipsi habent consummari. sed quoniam post Christi aduentum ista scribebat, ad distinctionem illorum qui 15 non crediderunt [*in*] *Christum* istud dixit,* eo quod iusti qui ante

δῆλον μέντοι κάκεινο, ὅτι ὅταν εἴπη οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ διατάχουσι πρώτον, οὐκ ἀναιρῶν τοὺς πρὸ τῆς Χριστοῦ παρουσίας δικαίους λέγει· πῶς γάρ; ὁ γε σαφῶς ἐν τῇ πρὸς Ἐβραίους λέγων· καὶ οὗτοι πάντες μαρτύρθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὰς ἐπαγγελίας, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρείττον τι προβλεψαμένογ, ἵνα μὴ χωρίς ἡμῶν τελειωθῶσιν· ὡς δῆλον ὅτι σὺν αὐτοῖς τελειούσθαι μέλλουσιν. ἀλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν ταῦτα ἔγραφεν, ὡς πρὸς τοὺς μὴ πεπιστευκότας τὸ ἐν Χριστῷ διαστέλλων λέγει.

25

2 de (bef domino) add C*   4 uiue C*   6 diuinam quamdam et terribilem inoperationem C* H r: conj. Jacobi per, &c.: txt C (corr)   8 interceptionem r   10 quia (for qui 10) C*: om H* r   12 receperunt (for perc.) r   14 consummare C H r   16 in (bef Chr.) om C* H r | iste C* isti C (corr) ista H   17 Coisl. 204, f. 172 a [Cr. vi. 365] δῆλον μέντοι, κ.τ.λ.

8. *non ad interceptionem, &c.*] Thdt.: *νεκροὺς τοὺς πιστοὺς λέγει, οὐ μόνον τοὺς τῷ εὐαγγελίῳ πεπιστευκότας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷμῷ καὶ τοὺς πρὸ τῷμῷ διαληψαστας*—citing, with Th., Heb. xi. 39, 40.

10. *ut is qui*] =ut is ita dicat qui, &c.; see Gk.

11. *et isti omnes, &c.*] A rendering almost wholly independent of the O. L.

and Vulg. Jerome however has "de nobis," and Aug. "testimonium consecuti per fidem."

14. *habent consummari*] μέλλουσι τελειούσθαι: cf. I. pp. 9, 84.

16. [*in*] *Christum istud*] τὸ ἐν Χριστῷ. See vv. ll. and Gk. The final letter of *istud* has been lost before *dixit*; a trace of the *u* remains in the reading of H.

eius aduentum fuerant, quantum attinet ad eos, secundum proprium tempus laborauerunt, et propter hoc iusta ratione cum illis deputabuntur. tamen quia memoria dictorum sufficienter eos ad uerecundiam induxit, instruens eos pariter ut talia expectantes bono animo pro illis non deficiant qui ab hac uita discedunt, nisi quantum debent compati propter amicitiam et solitam consuetudinem; unde et adicit :

itaque consolamini in inuicem in uerbis istis.

'haec (inquit) in tribulationibus positi inuicem uobis referte; sufficiet enim eorum memoria audientibus ferre solatium, si tamen domestici sunt fidei et non dubitant de futuris.'

de temporibus uero et momentis, fratres, non necesse habetis scribere uobis; ipsi enim cautissime scitis, quoniam dies Domini sicut fur in nocte sic uenit.

15 alterum iterum hic incipit capitulum. requirebatur enim ab illis, 'quando erit huius saeculi finis?' bene ergo illis scribit ut non requirant, neque existiment se posse discere qui semel audierunt quoniam incertum est tempus aduentus dominici. hoc enim dicit: *tamquam fur in nocte*, eo quod et fur non 20 praedicens uenit. et quia inridebant aduersarii hoc ipsum quod ab illis dicebatur, dicentes nequaquam fieri posse, adicit :

cum dixerint: 'pax et securitas,' tunc repente illis instat exterminium, sicuti dolor partus in utero habentis, et non effugient.

1 adu. eius r	4 instruit C (corr)	5 hanc C*	6 tantum (for quant.)
C r	8 in (bef inu.) om H	9 uobis uobis referte H	10 suffici
etenim eor. memoriam C*	sufficiet enim eor. memoriam r	12 et mom. uero r	
14 sic om r	15 tunc (aſt enim) add H*	18 domini (for dominici) r	

3. *deputabuntur]* See Rönsch, *Itala*, p. 358; and for *compati*, ib. p. 164. *Tamen* has perhaps been written in error for *tum* or *tunc*.

12. *non necesse habetis]* οὐχι πελας ἔχετε, Thdt. So Hieron. ep. 121 (Migne 22, 1035); Vulg., "non indigetis." Tert. and Ambrstr. represent the reading οὐχι πελας ἔτικτος. *Cautissime;* Tert., "certissime," Vulg., "diligenter;" cf. I. p. xl.

15. *alterum iterum hic inc. cap.]* For *capitulum* see Rönsch, *Itala*, p. 328; on

the more technical sense which it seems to bear here, cf. I. p. xli. *Iterum* looks back to the section commencing at iv. 13; see p. 26, I. 19. At that point the preceding Euthalian κεφάλαιον begins.

17. *qui semel audierunt]* Thdt.: οὐ προδειδαγμένος ταῦτα γράφει.

22. *repente illis instat ext.]* The Latin versions render ἔτικταραι by a future. For *exterminium*, see Rönsch, *Itala*, p. 29. *Dolor partus* (ἢ ωδὴ simply) finds place also in Ambrstr. and Sedul. Scot.

‘nam conuenit (inquit) prospicere infideles, eo quod necessario erunt ea quae a nobis dicuntur, etiamsi nullies nihil tale fieri existiment; sed etsi aestiment se esse securos et libertate arbitrii agere quae uelint, sed subito illis instabit iudex, sicuti et dolores praegnantibus, ita ut nec possibile sit eos euadere 5 poenam.’ ad omnia ergo optime hoc abusus est exemplo, eo quod et graui subdentur poenae (grauis enim est partus praegnanti); et ut ostendat quoniam praefinitum est a Deo tempus consummationis, licet nobis, dum subito fit, incerta esse uideatur. nam et mulieribus tempus partus definitus esse uidetur, secun- 10 dum mensium enim curricula partum solent expectare mulieres; uero tamen partus ipsius dies est illis incertus, nec enim scire possunt, nisi cum repente dolor partus illis institerit. deinde et ad exhortationem uertitur, ex praecedentibus consiliis sumens occasionem :

15

uos autem, fratres, non estis in tenebris, ut dies illa uos tamquam fur comprehendat. omnes enim uos filii luminis estis et filii diei; non sumus noctis neque tenebrarum.

quoniam dixit : *sicut fur in nocte sic ueniet*, hoc in loco dicit quoniam ‘non estis in tenebris, cognouistis enim ueritatem. 20 itaque etsi repente dies instat, sed non erga uos ordinem sibi uindicat furis, qui iuuandi estis ex eius aduentu ; sed illis qui noxam expectant poenalem.’ et ut recognitionem sufficere sibi existiment, adicit :

igitur non dormiamus, sicut et ceteri; sed uigilemus et sobrii 25

1 non (for nam) C H r	2 erant C*	4 et subito C* et s. tunc C (corr)
7 poena H r praegnantis H	9 uidetur H	12 uero tam H uerum
tamen r illis om H	14 et om C (corr) cum filiis (for cons.) r	15 ait (aft occ.) add H r
17 non (bef compr.) add H	22 erga illos (for illis) C (corr)	

3. sed etsi...sed] δὲ καὶ...ἀλλά.

6. ad omnia...eo quod et...et ut, &c.]

Chrys. also brings out both these points ; Thdt. contents himself with pressing the former : σφέδρα προσφορον τὸ παράδειγμα. καὶ γὰρ ἡ κίνησις οὐδεν ὅπε φέρει τὸ ξύμπρων, ἀγροεῖ δὲ τὸν τῶν ἀδίκων καιρόν.

12. uero tamen] See vv. ll. The lex. give no instance of this combination.

17. filii luminis] So Hil., Ambrstr., and O. L. generally; Vulg., “f. lucis.”

20. cognouistis enim ueritatem] Cf. Pelagius: “*filiī lucis*; scientiae ueritatis.” So Thdt.: σκότος μὲν καλεῖ τὴν δύνων, ἡμέρα δὲ τὴν γνῶσην. Chrys. on the other hand, followed by Oec., Thph., prefers the ethical interpretation: ἐνταῦθα τὸν σκοτεινὸν καὶ ἀκάθαρτον βλογχοῖν.

simus. qui enim dormiunt, nocte dormiunt, et qui inebriantur, nocte inebriantur; nos autem, qui diei sumus, sobrii simus, induit loricam fidei et caritatis et galeam spei salutis. quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in adquisitionem salutis per dominum nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cum illo uiuamus.

conuenit igitur nos tali remuneratos scientia uigilare et sobrios esse erga illorum diligentiam, quae nobis conueniunt. ad [dormien]dum [quidem] nocturnum tempus nobis magis est necessarium et ad ebrietatem; latere enim poterit facile is qui talis est. illos uero qui per cognitionem tamquam in die iam consistunt, sobrios esse conuenit et uigilantes erga studia uirtutum, quasi qui et in diei tempore conuersantur, in quo neque latere quemquam sit possibile, si tamen aliquid ex illis quae non conueniunt perfecerit. 15 quae sunt autem illa opera, quae nobis ut in die conuersantibus deputemus? fidem inquio et caritatem, ex quibus spes nobis adquiritur salutis; quod et Dominus Deus per Christum, qui pro nobis suscipere uoluit mortem, salutem nobis praeuidit, non poenam; ut licet secundum praesentem hanc uitam habeamur—

8 eorum (*for illorum*) *r | ad.....dum C* H ad dormiendum C corr (but without completely filling up the lacuna) ad custodiendum r 14 poss. sit r | non (ast si) add C (corr) | aliquot H | perficere H 16 inquam et c. H ait in quo et c. ponit r 17 et quod et C* H 18 peruidit C* prodidit [sic: prouidit?] r*

1. *qui inebriantur, nocte, &c.]* So Hieron. (*in Abac. ii.*). The O. L. seems to have striven to reflect the distinction between *μεθύσκεσθαι* and *μεθύειν* by rendering: "qui inebriantur, nocte ebrii sunt;" the Vulg. uses "ebrii sunt" twice. *Spei* is probably a slip on the part of our translator or of his copyists.

7. *remuneratos]* For *exx. of remunerari* (pass.) see Rönsch, *Itala*, p. 299.

8. *ad dormiendum quidem]* See vv. ll. The Corbie corrector's filling up is doubtless correct, as far as it goes; I have ventured to complete it by adding a *quidem* to prepare for the *uero* of l. 11. *Custodiendum*, the reading of Rabanus, stultifies the passage; and Dr Jacobi's

ingenious conjecture that *ad ebrietatem = aduersus (πόδις) ebr.* scarcely helps the sense. Th. means to say: "S. Paul does not plead, 'Watch, because it is the night-season, when men are specially tempted to intemperance and sloth;' but 'Watch, because you are of the day, and in the daytime intemperance and sloth are wholly out of place.'"

16. *deputenus]* = *adscribamus*; Rönsch, *Itala*, p. 358.

inquio] See vv. ll. Perhaps we should read *inquit—τὴν πλοτίν φησιν καὶ τὴν δύάριν.*

19. *ut licet secundum, &c.]* Lanfranc: "Amb. 'Et siue uigilemus,' id est, siue secundum praesentem uitam in aduentu Domini habeamus [*leg.* -mur], siue egressi

hoc enim dicit *uigilemus*—etiam si egressi fuerimus a uita hac —hoc enim dicit *dormiamus* (uult enim dicere, ut illi qui tunc uiuunt in Christi aduentu et qui iam sunt mortui), omnes aeternam uitam et incorruptam adquiramus; dum illi qui praeesserunt dudum in mortem ita resurgunt, et illi qui tunc uiuunt in incorruptibilitatem mutantur, sicut idem apostolus alio in loco dicit quoniam *omnes immutabimur*. igitur nihil est quod prohibeat salutem nos frui futuram, si tamen illa quae ex nobis sunt minime nobis obstiterint. et hinc dicens adicit :

*propter quod consolamini in inuicem, et aedificate unus unum, 10
sicut et facitis.*

eo quod ad propositam exortus est exhortationem ab illo loco quo dixit non debere eos de consummatione saeculi et eius tempore curiose agere, necessarie hoc in loco istud adiecit, hoc est : ‘relinquentes illa, haec agite et de his estote solliciti, et de 15 illis ad alterutrum disputatione pro communi utilitate.’ post hoc uero exhortatur eos dicens :

*rogamus autem uos, fratres, scire eos qui laborant in uobis et
praesunt uobis in Domino et admonent uos; aestimate eos super-
abunde in caritate propter opus eorum; pacem habete in eos. 20*

2 ut et illi tunc uiuent C (corr) 4 adquiremus C (corr) 5 resurgent C
(corr) 6 incorruptibilitate H | mutabuntur C (corr) 8 salute, futura C (corr)
9 nobis om H 10 in om H | alterutrum (for unus u.) r 11 illud (aft fac.)
add C 12 eo quid C* H eo...exhortationem om r 14 necessario r 16 post
haec C (corr) 20 in eis C (corr)

fuerimus e uita hac, omnes uitam incorruptam adquiramus.”

i. *hoc enim dicit ‘uigilemus’*] So Chrys.: ἀν τε οὐν ἀποθάνωμεν ἀν τε ξύμεν,
μετ' αὐτοῦ ξησόμεθα. Thdt.: ἐγρηγορότας
γὰρ ἐκδεσερ τῷς ἔτι κατ' ἔκείνον τὸν
καιρὸν περιβατας καθεύδοντας δὲ τῷς
τετελευτήκοτας. Comp. *supra* on c. iv.
15.

7. *omnes immutabimur*] 1 Cor. xv. 51. The Latin versions, supported by a few Greek copies, inserted *non*; see Hieron.

ep. 119. Our translator with his usual fidelity adheres to Th.'s text. With Th.'s use of the citation cf. Thdt. *ad l.*:

οὐ γὰρ μόνον οἱ τετελευτήκοτες ἀναστή-
σονται ἀφθαρτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἔτι περιβότες
τὴν ἀφθαρσίαν ἐνδύσονται.

10. *unus unum*] eis τὸν ἔτι. O. L.
and Vulg., “alterutrum.”

12. *eo quod ad prop., &c.*] I.e. the present verse falls back upon the exhortation of c. iv. 18; the Apostle having dismissed all idle enquiries as to the time of the Advent, turns to a more profitable subject, viz.: the pursuit of mutual edification.

19. *aestimate eos superabunde*] O. L.
and Vulg., “ut habeatis illos abundan-
tius.” Th., or his translator, has read

'itaque illos qui doctrinae iniunctum opus habere uidentur plurimo honore dignos existimate, non resultantes illis, quando uos corrigere cupiunt.' hoc enim dicit: *pacem habete in eos.* nam et fieri hoc solebat ab illis qui indisciplinate uiuebant, ad 5 quos scribens in superioribus uidetur contumaciam eorum signasse, quoniam dum delinquentes corrigere cupiebant doctores qui illa faciebant quae non conueniebant, etiam grauari se doctorum arguitione existimabant. sicque ad illos disputans uertit suum sermonem ad doctores, dicens:

10 *obsecramus uos autem, fratres, instruite indisciplinatos, consolamini pusillanimes, sustinete infirmos, patientes estote ad omnes.*

necessarium enim erat et hos exhortari ut non discederent ab opere propter quorundam contumaciam. omnia uero con-

2 aestimate r 4 etsi (for et) H | solebat h. r 5 significasse l
 6 eos (af? del.) add H | doctores eos C*H docturus eos r 7 conueniebat C* |
 qui (bef etiam) add C* r 8 arguitionem C* r 9 ad doctores om H | docens (for
 dicens) r 10 autem uos r 12 enim, et om r | discederint C* 13 corundam H

προσαθε and overlooked *κατ.* Comp. Tisch.⁸ *ad l.* *In eos* (*ἐν αὐτοῖς*), Vulg., "cum eis." See the next note but one.

2. *plurimo honore...signasse]* Cited by Lanfranc. See vv. ll.

non resultantes illis, &c.] Thdt.: *δι-καιον ... μὴ ἀντιλέγειν τοὺς παρ' αὐτῶν λεγομένους τοῦτο γὰρ λέγει εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς.* So apparently all the Greek commentators, unless Dam. is to be excepted; and so among the Latins Primasius: "ne cum pro aliqua causa coriperentur a sacerdotibus, inimici et ingrati existenter;" and Sedulius: "etsi contraria uestris moribus dixerint." On the other hand Ambrstr., who reads "inter uos" (= *ἐν αὐτοῖς*), thinks only of mutual forbearance amongst the faithful: "pacificos eos esse hortatur."

8. *arguitione]* For exx. of this form see Rönsch, *Itala*, p. 70; Paucker, *melet. lexist. alt.*, p. 7.

9. *uertit ..coniumaciam]* Cited by Lanfranc. Similarly Chrys. (*ἐνταῦθα πρὸς τοὺς ἄρχοντας διαλέγεται*), followed by Oec. (*πρὸς τοὺς διδασκάλους ἀντετίθεται*);

not (apparently) Thdt. Primasius echoes Chrys. (and Th.?): "hoc sacerdotibus praecepit ... nunc praepositis loquitur, hucusque plebi."

10. *instruite indisciplinatos]* Vulg. and O. L., "corripite inquietos. On *indiscipl.* see above, p. 25, l. 17, note. *Sustinet;* Vulg., "suscipite."

13. *omnia uero consequenter, &c.]* The Apostle had already dealt in a general way with the cases of (1) the indolent, (2) the disconsolate, (3) the licentious. His present directions to the Thessalonian clergy refer again to the same three classes, who are respectively designated *οἱ ἀτάκτοι, οἱ δλιγύψυχοι, οἱ ἀσθενεῖς.* Thdt. follows this exposition in part: *τοὺς ἀτάκτους τοὺς ἀργύρα συζῶντας οὗτως ἐκάλεσεν ... δλιγύψυχους τοὺς ἐπὶ τοὺς τεθνῶσιν ἀμέτρως ἀνυμοντας ὄντας* — adding however (after Chrys.), *ώσαντας δὲ καὶ τοὺς μὴ ἀνδρεῖς φέροντας τῶν ἑναρτλων τὰς προσβολάς.* By 'the weak' Thdt. understands *τοὺς μὴ ἔραιας κεκτημένους πίστιν*, and so most of the commentators, comparing Rom. xiv. 1.

sequenter de illis, quae ipse praedixerat, praecepit etiam doctores facere; de quibus et ipse in epistola sua scripserat, ut de his diligentiam adhiberent. et illis praecipiens compendiose ut 'instruerent indisciplinatos,' ad quos et ipse uidetur scripsisse; *consolamini uero pusillanimes*, qui ob illos qui decedebant flebilius eorum separationem ferebant; *sustinete infirmos*—dicit autem de illis qui fornicatione deturpabantur, docens non abdicare eos propter peccati ipsius exprobationem, sed et diligentiam erga illos debitam adhibere, et curam magis illis facere ut conuertantur. sic et alio in loco scribens: *quis* (inquit) *infirmitur* 10 *et non ego infirmor?* hoc est, 'mea esse aliorum existimo peccata.' bene autem adicit *patientes estote ad omnes*, eo quod hoc necessarium ualde est magistris, ita ut non facile desperent propter peccata, patienter uero suam impleant doctrinam, expectantes semper ut discipuli meliores sui efficiantur, lucrumque proprium 15 esse existiment, etiamsi et serius aliquando eos potuerint ad id quod honestum est reuocare. et iterum ad generalem exhortationem progrediens praecipit :

uidete ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini in inuicem et in omnes.

20

nulli malum pro malo debere retribuere dicit, [bonum sectari] uero in quantum uirtus opitulatur, ut magis in inuicem sibi beneficia praebeant, cum illis qui externi nobis esse uideantur. deinde adicit :

semper gaudeite.

25

hoc est: 'pro omnibus tristitiis quae uobis accident bono

1 praeccepit C   3 praecipiens om r   4 instruerit C*   5 decidebant C* r
 6 sustinere C*   7 deturpabantur H   8 abdicationem
 (for exprobri.) H   10 in alio l. H | scribis C*   scribit C (corr) | inquit om H   11
 ego non H r | pecc. exist. r   21 retribuere dicit om C* | bonum sectari om C* H:
 reddere dicit sectare C (corr) [both C* and H shew a lacuna] retribui d. bonum
 sectare r   23 etiam (asf praebeant) add C (corr) | que ex terrena materia (for
 qui externi) r

7. *deturpabantur*] Rönsch, *Itala*, p. 190.

10. *alio in loco*] 2 Cor. xi. 29.

15. *meliores sui*] Cf. Rönsch, *Itala*, p. 436.

17. *iterum ad gen. exh., &c.*] Cf. Thdt. (*infra*, on v. 21) *έτρα γενικώς ἀντορπέται*.
 The exhortation is again addressed to

clergy and people alike.

21. *bonum sectari*] Or perhaps *sectare* (inf. act.). So (whether by conjecture or from a more perfect copy) Rabanus supplies the *hiatus* in our MSS.

26. *hoc est: pro omn. trist.*] Cited by Lanfranc. Cf. Chrys.: *τοῦτο πεπλότων τει-*

animo estote, futurorum expectatione animaequiores effecti.' et post hoc praecipit :

sine intermissione orate, in omnibus gratias agite; haec enim est uoluntas Dei in Christo Iesu in uobis.

5 praecipit orare incessanter, gratias autem semper agere in orationibus; eo quod ista Deus uelit, et ista a nobis uel maxime depostulet, ut grati illi simus, et ut gratias illi debitas agamus pro illis bonis, quae nobis ab ipso sunt donata.

Spiritum nolite extingueret, prophetias nolite spernere; omnia 10 autem probate, quod bonum est tenete.

multis existentibus qui tunc spiritales gratias habebant, erant etiam et alii, qui et ad suasionem aliqua proponebant, quasi qui et ipsi ex diuina reuelatione illa esse simulantes quae a se fiebant, sicuti et Iudeos exorcizare et daemoniacos in 15 nomine Christi usurpassemus per Actus didicimus apostolorum. quoniam ergo apud Thessalonicenses quidam erant, qui non suscipiebant illa quae secundum inoperationem spiritalem profitabantur, qui et confingebant seductorum se causa studio cautelae id declinare,—fiebant autem ista ab indisciplinatis, eo 20 quod saepe indisciplinatio eorum arguebatur ex illis quae a prophetis dicebantur—ideo dixit: 'prophetas nolite reprobare, neque spiritalem inoperationem prohibere.' nam quod dixit

2 post om H 8 ab ipso s. d. nobis r 11 multum existimantibus C* Hr: .
txt C (corr) 14 et (2°) om C 17 in oper. (for sec. inop.) l 19 declinantes r
21 prophetias C (corr) 22 operationem r l

ρασμῶν τῶν Θλίψις ἐμβαλλόντων. Thdt.: καὶ ἐν πεντά καὶ ἐν ἀρρωστᾷ, καὶ αἰκιδύμενοι καὶ στρεψθόμενοι καὶ καθειρύμνενοι.

6. eo quod ista D. uelit, &c.] Chrys.: τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ τὸ δὲ εὐχαριστεῖν.

11. multis existentibus] This double correction (see vv. ll.) seems to be required by the sense.

Th.'s conjecture is given by Chrys. as an alternative (ἴστω δὲ καὶ θλῆ ἔχηγος). Thdt. states it without comment: τινὲς φασι ως ἐπανέστησεν ὁ διδύλως καὶ κατὰ τὸν τῶν ἀποστόλων καρὸν τοὺς προφήτας ψευδοπροφήτας, καὶ διὰ τινὲς διὰ τὰς ψευ-

δεῖς προφῆτας καὶ τοὺς ἀληθῆ προαγορεύοντας προφητεύειν ἐκώλυντο.

14. exorcizare...usurpasser] 'presumed to exorcise' (ἐπεχειρησαν ἐξορκίζειν); cf. II. p. 23, l. 13, note.

15. per Actus did. ap.] Acts xix. 13.

16. apud Thessalonicenses...prob. illa] Abbreviated by Lanfranc.

17. quae...profitabantur] τὰ ἐπαγγελλόμενα, pass. [?] For profitere see Rönsch, Itala, p. 301; indisciplinatio, ib., p. 221.

22. nam quod dixit 'reprobare,' &c.] The indiscriminate rejection (ἔξουθενεῖν=ἀποδοκιμάζειν) of prophecy was a virtual rejection of the Author of prophecy.

'reprobare prophetas' et illa nolle suscipere quae ab illis dicebantur, hoc dicit spernere Spiritus inoperationem. 'sed si (inquit) seductores timetis, accipite illa quae dicuntur, probantes illa, et si inuenta fuerint aliqua diuinis legibus contraria de illis quae dicuntur, illa sola reicite, tenete uero meliora.' deinde adicit :

ab omni specie mala abstinete.

quasi qui et hoc ipsum uersute facerent, dicens:

ipse autem Deus pacis sanctificet uos perfectos; et integer uester spiritus et anima et corpus sine querela in aduentum domini nostri Iesu Christi seruetur.

10

orat pro illis ita ut sancti per omnia custodiantur et sine querela animo quoque sint et corpore, ita ut et tributa Spiritus

2 spiritus spern. r 4 si inu. al. f. diuinibus [sic] leg. H 6 uos (bef. abst.)
add C (corr) 7 dicit C (corr) 12 sancti (aft sp.) add r

6. *abstinete*] O. L. and Vulg. add "uos." *Perfectos* ($\delta\lambda\sigma\tau\epsilon\lambda\epsilon\varsigma$), Iren. ^{int.}; Vulg., "per omnia."

II. orat....minorationem] Cited by
Lanfranc.

12. *ita ut et trib. Sp. gratia, &c.]* Th. regards ὑμῶν τὸ πνεῦμα as equivalent to η ἐπιχορηγουμένη ὑμῖν χάρις τοῦ πνεύματος. So Chrys.: τὸ πνεῦμα τῇ φωσὶ ἐπανῆ; τὸ χάρισμα), and Thdt., to the same effect. On the other hand the Alexandrians seem to have traditionally regarded this verse as a witness to the trichotomy of human nature; thus Didymus *de Sp. S. 55* (Migne, P. L. 23, 148—9) argues: “incredibile est atque blasphemum orare apostolum ut Spiritus s. integer seruetur, qui nec imminutionem potest recipere nec profectum; de humano ergo, ut diximus, spiritu in hoc apostoli sermo testatus est.” The opposition of the Antiochenes to this view was enhanced by their dislike of Apollinarianism, which was based on the doctrine that human nature in its entirety consists ἐκ πνεύματος καὶ ψυχῆς καὶ σώματος (Greg. Nyss. *adu. Apollin.* 35, Migne, P. G. 45, 1200). Cf. Bp. Ellicott, *Destiny of the Creature*,

Serm. v.; Delitzsch, *Biblical Psychology* (E. tr., ed. Clark), p. 106; and compare the Syriac fragment of Th. de *Incarn.* printed by Sachau, pp. 37, 58:

الْمُحَلَّى وَالْمُسَوَّدَةِ حَتَّى
يَكُونَ جَنَاحُهُ لَمَلَأَهُ مَعْصِيَةٌ
لَمَعْصِيَةٌ تَذَبَّبَهُ. وَمَنْ لَمْ
يَكُنْ مَنْ يَكُونَ فَلَمْ يَكُنْ
وَلَمْ يَكُنْ (viz. the present verse).

The Antiochenes met the force of Didymus's objection, it will be observed, by explaining τὸ πνεῦμα ad h. l. in reference to the grace of the Spirit rather than to His Person. An anonymous writer in Cramer's catena (p. 374) endeavours to effect a compromise between the opposite views by confining the trichotomy to Christians, in whom the indwelling Spirit forms a new element of spiritual life: οὐδεπότε ἐτί ἀπίστοι τὸ τρία τέθεικεν, πνεῦμα, ψυχήν, καὶ σῶμα, ἀλλ' ἐτί μόνων τῶν πιστεύοντων· ὡς ψυχὴ μὲν καὶ σῶμα τῆς φύσεως, τὸ δὲ πνεῦμα τῆς εὐεργεσίας, τουτέστιν, τὸ χάρισμα τῶν πιστεύοντων.

gratia integra in illis custodiatur, nullam sustinens minorationem propter eorum malitiam, ita ut in Christi aduentu adsequi possint aeternas mercedes. et ut non de oratione dubii habeantur, adicit:

fidelis qui uocauit uos, qui faciet.

5 hoc est : ‘uerus est qui uocans uos bona uobis promisit, qui et replebit uos sua benedictione.’

fratres, orate et pro nobis.

scribit et post hoc ita ut et pro se orent, simul in caritate sua eos constringens ; nam et ut pro alterutro orent, lex defigit 10 caritatis, nec enim umquam orare patiemur pro illis quos non diligimus. simul et instruit nos idipsum etiam ab inuicem debere depositulare et facere pro alterutro.

salutare fratres omnes in osculo sancto.

deinde et praecepit eis omnes fratres salutare *in osculo sancto*, 15 ‘sanctum osculum’ dicens quod cum perfecta efficitur caritate.

adiuro uos per Dominum, ut legatur epistola omnibus sanctis fratribus.

adiurat, ut epistola omnibus legatur sanctis fratribus, suspicans ex aliquibus quae sibi fuerant delata, quoniam non ad 20 omnium notitiam scripta eius deferrentur. et post hoc adiciens :

gratia domini nostri Iesu Christi uobiscum. amen.

consummasse uidetur epistolam.

4 eos (for uos) C* H | et (aſt qui) add C (corr) etiam add r 10 caritatem C
 H r 19 delatae r 20 deferentur C* 21 Iesu Chr. om H 22 confirmasse (for consummasse) H hoc enim uerbo cons. apostolus uidetur suam ep. r | explicit epistola ad thessalonicenses prima incipit argumentum in ep. scda ad thessalonicenses (aſt epistolam) add C (corr) explicit ad thesal. i. incipit secunda ad eosdem H

3. *ut non...adicit]* Lanfranc.

5. *uerus]* = uerax. Thdt. : τὸ πιστὸν ἀντὶ τοῦ ἀληθῆς.

10. *caritatis]* I have adopted Dr Jacobi's correction, which the sense seems to require. The reading of the MSS. may have originated in the failure of the copyists to understand *defigit* intrans.

15. ‘*sanctum osc.*’ dicens] This or a kindred comment is found in Cramer's catena (vi. 374 = Coisl. 204, f. 176 b) : ἄγιον λέγει τὸ μετὰ γηραιας τῆς ἀγάπης γυνόμενον. Cf. Oec.: ἐνι γάρ καὶ δολερόν, ως τὸ τοῦ Ιούδα.
 18. *suspicans]* Thdt. : εἰκός γάρ ἦν τὸν πάροτον τὴν ἐπιστολὴν δεξιμένους μὴ πάσι ταύτην προσενεγκεῖν.

THEODORUS MOPSUESTENUS
IN EPISTOLAM B. PAULI
AD THESSALONICENSES II.

ARGUMENTUM.

BEATUS apostolus Paulus, postquam primam ad Thessalonicenses scripserat epistolam, cognouit quod quamquam aduersariorum pertinacia in eadem perstiterit saeuitia, uariis temptationibus adgressa eos qui crediderant, tamen ad omnia illa aspera quae isdem fuerant [inlata, uirtute] Dei in fide persistentes, superiores omni temptatione fuerint demonstrati. cognouit uero quod a quibusdam suasi aestiment finem praesenti incumberet saeculo, hocque aliqui quasi ab ipso apostolo edocti

3 presteriter C*   5 eisdem C (corr) | inl. uirt. om C* H r [a lacuna follows
fuerant in C* (apply) H] add in lata C (corr) | di in (for dei in) C* dein H in C
(corr) r   8 hoc qui C (corr)

2. *cognouit quod, &c.*] ‘This second Epistle was written in consequence of information received after the despatch of the first. The Apostle (1) commands and encourages the faith of the majority, of which he had received a favourable report [c. i]; (2) guards against the error of supposing the Second Advent to be imminent, reminding the Thessalonians that it must be preceded by the revelation of the Antichrist [c. ii]; (3) administers a rebuke to the indolent and disorderly brethren who had refused to profit by his advice’ [c. iii].—Thdt.’s argument again closely resembles Theo-

dore’s (cf. II. p. 2, l. 13, note).

5. *fuerant [inlata, uirtute] Dei, &c.*] The lacuna in the MSS. (see vv. II., and the facsimile opp. to I. p. xxiv.) is, at least in *H*, where it occupies the end of a line and the beginning of the next, sufficient for two words of fully average length. I have admitted the very probable conjecture of the Corbie corrector (cf. *infra*, pp. 42, l. 8, 44, l. 7, 48, l. 3), and have added, but with less confidence, *uirtute* = *r̄ȳ ðvrd̄uei*. Possibly a whole line has been lost, and the letters *di* or *de* represent the last syllable of an adjective or adverb.

ceteris nuntiabant; adiecto illo, quod illi qui indisciplinate uersabantur nulla ex parte ex litteris prioribus apostoli meliores sui fuerant effecti, sed perseuerauerint in pristino suo prauo proposito. scribit igitur secundam hanc epistolam, primum 5 quidem conlaudans eos, eo quod contra omnes impetus aduersariorum decertantes non fuerant superati; adhortatur uero eos etiam currenti tempore in eodem persistere proposito, omnemque tempestatem ab aduersariis inlatam per patientiam superare. deinde instruit eos, ut non existiment incumbere sibi consummationes temporum. inter cetera uero instruit eos et Antichristi aduentum, et qualiter uel quomodo sit adpariturus; dein indisciplinatis scribit, uehementer eos corripiens, eo quod nihil ex illis prioribus scriptis fuerint adiuuati, in quibus consilium illis dederat de illis quae eos agere conueniebant. cautius uero de 15 omnibus instruemur ex illis quae in subsequentibus habentur.

Paulus et Siluanus et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium in Deo patre nostro et domino Iesu Christo. gratia uobis et pax a Deo patre nostro et domino Iesu Christo.

hanc praescriptionem epistolae faciens, incipit sic :

20 *gratias agere debemus Deo semper pro uobis, fratres, sicut dignum est.*

a gratiarum actione incipere idem apostolus saepe est consuetus. hoc uero in loco etiam dilatassem ipsam gratiarum actionem uidetur, non absolute dicens 'gratias agimus,' sed

1 quo (for quod) C* quae H quod illi om r 3 sui om C (corr) 4, 7
propositu C* 5 eo (bef quod) om r 8 superari C*H 9 consummationem l 10 temporam (tempora?) C* | uero instruit bis H A. aduentu C* de A. aduentu C (corr) | deindisc. scribi C* de in disciplinatis scribens r 13 adiuti r 14 qui (for quae) C* | conueniebat C (corr) | uere r | instr. de omn. H 19 hac praescriptione epistolae facta r 22 a om C* solitus (for consuetus) r

2. *meliores sui]* Cf. II. p. 37, l. 15.

8. *superare]* *Superari* (vv. ll.), if genuine, is doubtless a deponent.

9. *consummationes temporum]* al συντελεῖα τῶν αἰώνων? Cf. 1 Cor. x. 11, τὰ τέλη τῶν αἰώνων, Heb. ix. 26, ἐπὶ συντελεῖα τῶν αἰώνων. But perhaps the original reading was *consummationis tem-*

pora; see vv. ll. Thdt. in the corresponding sentence of his arg. has δ τῆς συντελεῖας καιρός.

19. *praescriptionem, &c.]* Cf. Th.'s comm. on 1 Thess. i. 1, and notes there.

22. *a gratiarum actione]* Cf. 1. pp. 113, l. 23, note; 120, l. 4, note.

quoniam *gratias agere debemus*, quasi qui et incusari sit dignus, si non debitum redderet pro illis, pro quibus et debent gratiarum actionem, eo quod et necessarie debere illam uideatur. et adiectio est perspicua quam adiecit dicens *sicut dignum est*; quod et ipsum augmentum habet gratiarum actionis, siquidem talia sunt quae secundum eos sunt, ut iuste Deo pro illis gratiarum actio referatur. unde ostendens quia iure ista dicit, eo quod magna erant illa quae secundum eos erant, ait :

quoniam supercrescit fides uestra, et abundat caritas uniuscuiusque omnium uestrum in alterutrum.

10

etenim per omnia ostendit quoniam magna erant illa quae secundum eos erant, ex quibus dixit fidem eorum augere, quod habebant aliquid amplius a firmitate; firmitas enim dici potest, etsi in eodem statu maneat. nam quod dixit *supercreuit*, ostendit quod et in ipsa fide augmentum sumpserint; et 'in alterutrum caritatem eorum abundare' dicens, quod et ipsum ostendit in dies singulos meliorem illorum fuisse profectum. quod etiam maius adserere cupiens dixit: *uniuscuiusque omnium uestrum in alterutrum*; omnes enim similiter dixit tales esse. et quae est istius rei probatio?

20

ita ut nos ipsi in uobis gloriemur in ecclesiis Dei, pro patientia

2 pro quibus debet C (corr)	3 et (bef necess.) om C (corr) r	5 habet
grat. om r	7 valde (for unde) H eo et quod r	10 omnium
om H	8 erunt r	15 in (bef
ipsa) om H	11 quon. magna er. om C*	21 domini
	14 si (for etsi) C (corr)	
	17 meliorum C*	
	18 dicit H uestrum omn. r	
(for dei) r		

1. 'debemus,' *quasi qui*, &c.] See below, c. ii. 13. Thph.: τὸ γὰρ δέξιον γνεσθαι ποιοῦμεν δίδ καὶ δφειλητὴ τὸ πρᾶγμα ὀντωσαν. *Debet*; the sense seems almost to require *debet* (the reading of C (corr.)), or perhaps *debeat*.

6. *iuste Deo, &c.]* This interpretation of καθὼς δέξιον is offered by Oec. as the former of two alternatives: η, δτι (φησιν) δικαιόν ἐστιν νοήσεις η τὸ μεγάλως ἔχανοντες, ινα η· μεγάλως, καθὼς δέξιον τῷ μεγάλᾳ παρέχοντι.

10. *in alterutrum]* O. L. and Vulg.,

"in inuicem."

13. *amplius a firmitate]* Cf. I. p. 32, 1. 6, note.

14. *supercreuit]* This change of tense is apparently a slip on the part of Th. himself. Chrys. calls attention to the use of the compound verb (οὐκ εἶπεν αὐξάνει, δλλ', ὑπεραυξάνει), and so Oec., Thph.; Th. and Thdt. fail to notice it.

19. *omnes enim similiter, &c.]* Cf. Chrys.: καὶ δρα δγάπην οὐ τὸν μὲν τράπων, τὸν δὲ οὐ· δλλ' ιση ην παρὰ πάντων.

uestra et fide in omnibus persecutionibus uestris et tribulationibus quas sustinetis.

‘denique et nos omni in loco de uobis gloriantes referimus fidei uestrae firmitatem, laudantes, eo quod et tormentis uariis 5 affecti in eodem statu permansistis.’ bene autem dixit *quas sustinetis*, eo quod hoc demiratione dignum erat, quod fortis animo sustinerent inflata sibi tormenta. deinde dicit et ipsius passionis utilitatem :

demonstrationem iusti iudicii Dei, ut digni habeamini regno 10 Dei, pro quo et patimini.

‘adparebitis etenim ob ista in futuro saeculo iusta ratione regnum caelorum fruentes, si tamen et pro illo pati adquiescitis, magnum quoddam bonum existimantes eius esse fruitionem.’ et ostendens quoniam nec aduersariis talia in illis facientibus 15 erit impune, adicit :

si tamen iustum est apud Deum retribuere his qui tribulant uos retributionem, et uobis, qui tribulamini, requiem nobiscum.

nam quod dicit *si iustum est*, hoc dicit : *si tamen iustum est.*

7 in (bef form.) add C*   9 in (bef demonstr.) add r   12 regno C (corr)
 13 eius om r | fruitione r   17 tribulationem C r   18 nam quod d. si iustum
 e. h. d. si tamen iustum est om H

6. *eo quod hoc demiratione, &c.*] I.e. *als dr̄xeōθε* is not otiose, but adds weight and point to *ὑπομονής*, κ.τ.λ. ('perseverance and faith evinced by the brave endurance of suffering').

9. *demonstrationem*] Tert., “ostentamen”; Ambrstr., Vulg., “in exemptione.”

16. *his qui tribulant uos retr.*] Vulg., “tribulationem his qui uos tribulant.” Our translator, with the O. L., retains the order of the Gk. *Retributionem*, which I have adopted from *H*, recalls the rendering in Iren. IV. 27, § 4 (“retribuere retributionem”), and perhaps points to the original reading there; a few pages further on (33 § 11) the *interpres* has given “tribulationem.” *Retributio* seems to be without example elsewhere, but will scarcely on that account be re-

jected by a reader of this translation.

18. ‘*si iustum est*,’ &c.] τὸ γὰρ ‘εἰπερ δίκαιοις’ φησὶν ‘εἰγε δίκαιοι.’ *Si tamen* is in our translator’s version of S. Paul the regular equivalent of *εἰγε*, Gal. iii. 4 being the only exception. In this place he has followed the Latin versions in allowing it to stand for *εἰπερ*, but the comment, which brings together *εἰπερ* and *εἰγε*, has compelled him to relinquish this rendering. On the meaning of *εἰγε* see I. p. 172, l. 13, note; and with Th.’s remark on *εἰπερ=εἰγε* in this passage, cf. Chrys.: τὸ εἰπερ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ ἐπειπέρ κεῖται. Thdt.: τὸ εἰπερ οὐκ ἐπὶ ἀμφιβολίας τέθεικεν, ἀλλ’ ἐπὶ βεβαιώσεως· καὶ γὰρ ἡμεῖς εἰώθαμεν ἰσχυριζόμενοι λέγειν· ‘εἰπερ τοδὶ’ διληθές, ὥσπερ οὐδὲ διληθές. Pelagius: “hic si tamen confirmantis sermo est, non dubitantis.”

uult enim dicere quia ‘iusta tunc ratione Deus illos quidem qui talia in praesenti uita erga uos gesserunt subdet poenae; uobis uero, pro quibus patimini, magnam praebebit remunerationem largitatis.’ et poenae ipsius publicans pondus, dicit etiam qualis sit aduentus ipsius iudicis :

5

in reuelatione domini Iesu de caelo cum angelis uirtutis eius, in flamma ignis dantis uindictam his qui non nouerunt Deum et qui non obaudient euangelio domini nostri Iesu.

terribilem per omnia eius aduentum esse ostendit, et loci natura, siquidem de caelo uidetur ; et ministrorum fortitudine, 10 cum angelis enim uirtutis uenturum dicit ; et tormentorum specie, flammam enim ignis dixit. adserens uero et de illis qui sunt tormentis subiciendi, ait eos *qui non nouerunt Deum, et qui non obaudierunt euangelio;* maiores tormentorum eorum praebeuit probationem. siquidem et illos, si solummodo non obaudierint 15 fidei, poena maneat, quanto magis illos, qui credentibus calumnias impressionesque irrogant ? deinde et tormentorum speciem exaggerat prout potis est, dicens :

qui poenas luent interitus aeternos.

nam ex qualitate ipsa grauia tormenta esse ostendit, siqui- 20

3 pro om C (corr)   8 Christi (aft Iesu) add r   10 min. uidetur fortitudinem C*H min. uid. fortitudo r : txt C (corr)   11 eorum (for enim) r   12 speciem C*Hr | esse (for enim) r   13 subiecendi [subiac. r] aut eos C* r   15 et siquidem (for siqu. et) r   18 potens e. H potest r   19 in (bef int.) add C (corr)

10. *et ministrorum fortitudine, &c.]* This passage has fallen into confusion in the MSS. through a misunderstanding on the part of the scribe; see vv. ll. Thdt.'s close copy leaves no doubt as to the form of the original: φόβου μεστὸν ἔδειξεν τὸ κριτήριον, πράτον μὲν ἀπ' οὐρανοῦ δέξας παραγενόμενον τὸν κριτήριον ἐκεῖτα τῶν διακονοῦντων τὴν δύναμιν...έτει τῆς τιμωρίας τὸ εἶδος...εἰ δὲ οἱ μῆτειθμένοι τῷ εὐαγγελίῳ ταῦτα πείσονται, εἰδῆλον ὡς καὶ χαλεπώτερον πειρασθήσονται οἱ καὶ τοὺς πιστεύσασι πολεμῶντες. Chrys. contents himself with calling attention to the last of these points: εἰ οἱ τῷ εὐαγγελίῳ μῆτειθμένοις διδόσσωσι τιμωρίαν, οἱ καὶ

μετὰ τοῦ μῆτειθμένους θλίψονται ιμᾶς τῇ οὐ πείσονται;

12. *flammam enim ignis dixit]* Th. seems, with Thdt. (comm.), Oec., to have read ἐν φλογὶ πυρός, since this order is repeated in his comment. Chrys. has ἐν πυρὶ φλογός.

19: *interitus aeternos]* θλεθρον αἰώνιον. The O. L. of Iren.^{1st} and Tert. connected αἰώνιον with ἀκηρύ, and so the Vulg.; Ambrstr., however, has “poenas solvent in interitum aeternum.” It will be noticed that our translator uses the plural *interitus* again in the comm. (p. 46, l. 1).

20. *siquidem, &c.]* ‘Since the destruction is one which instantaneously

dem interitus sunt exterminii perditionem perficientes ex tempore, quod non ad tempus, sed aeterno sunt. et iterum ad personam recurrat iudicis, poenae ipsius magnitudinem exinde ostendens :

5   *a facie Domini et gloria fortitudinis eius.*

et quia per omnia magna ostendit esse tormenta quae in aduersarios sunt depromenda, dicit in quibus tunc erunt hi qui crediderunt :

10   *cum uenerit glorificari in sanctis suis et mirificari in omnibus qui crediderunt, quoniam creditum est testimonium nostrum in uobis, in die illo.*

†quod dixit *in die illo* ad illud reddendum est quod dixerat

τὸ έν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ πρὸς τὸ καὶ θαυμαθῆναι έν πάσιν τοῖς

1 ex ext. perditione *C*H* et ext. p. r | praeficientes *C*H* prof. *C* (corr): *txt r*
 2 aeternae *C* (corr) aeterna *r*   4 ostendit dicens *H*   5 eius *om r*   12 quoniam (*for quod*) *H* | redendum *H* | dixerant *C**   13 sq. Coisl. 204, f. 180 a [Cr. vi. 384] *Δόλος φησίν τὸ έν τῇ, κ.τ.λ.* Cr.: "hoc scholion uidetur esse Origenis."

effects a total ruin, because it belongs not to time, but is of eternal duration.' For *exterminium* (*ἔξολόθρευτις?*) see Rönsch, *Itala*, p. 29. I have omitted *ex* (see vv. ll.), regarding it as a mere repetition by the copyists of the first syllable of the noun; and I have ventured further to change *praeficientes* into *perficientes*, which suits the context better than the conjecture of the Corbie corrector. On the *doctrine* of this passage cf. i. p. lxxxv. A Latin fragment preserved by Mar. Mercator (Migne *P. L.* 48, 232: "ubi iam loco muneric resurrectio putabitur, si poena sine correctione resurgentibus inferatur?"), and a Syriac fragment *ap.* Assemani III. i. p. 323, shew that Th., following in the steps of Diodore, held the future punishment of the wicked to be remissible upon their repentance; cf. Phot. *bibl.* cod. 81 (*τὴν τῶν ἀμαρτωλῶν ἀποκαρδοτασσεῖν τερατεῖν*), and see Neander, *Ch. H.* IV. 446. But he may nevertheless have regarded it as objectively eternal, inasmuch as it belongs to a life not measured by

periods of time; and as much as this is implied in his comment on the present verse. See below, p. 56, l. 2; and comp. Chrys. *ad h. l.*, who pointedly asks *τὸ αἰώνιον τοῦτον πῶς πρόσκαιρον;*

5. *fortitudinis*] = *τοχέος*, as in Eph. i. 19, where see note.

7. *dicit in quibus, &c.]* I. e., the effect of the Advent on the Saints is described by way of contrast to the picture which the Apostle has drawn of the misery of their persecutors.

9. *glorificari]* So Vulg.; Ambrstr., "clarificari." For *mirificari* (Ambrstr., Sedul. Scot.) the Vulg. gives "admirabilis fieri." *In uobis* (*ἐφ' ὑμᾶς*); Clarom., "in uos," Vulg., "super uobis."

12. *quod dixit in die illo, &c.]* So Thdt.: *τὸ έν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῷ ἀνωποδέσμῳ θαυμάζεται γὰρ έν πᾶσιν τοῖς πιστεύοντασιν έν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ.* On the other hand Chrys. apparently connects these words with *ἐπιστρέψῃ*, and so Pelagius and his followers. The later Gk. commentators proceed to treat *ἐπιστρέψῃ*

et mirificari in omnibus qui crediderunt, ut sit in medio positum quoniam creditum est euangelium nostrum in uobis, et[si] secundum sensum nouissimum iacere uideatur. uult enim dicere quoniam 'secundum illum diem gloriosus et mirabilis uidebitur in his qui sibi crediderunt, per illa bona quae erga illos faciet, quae etiam et uos estis fruituri, eo quod doctrinam nostram recepistis.*' sic per omnia adhortans reuelatione eorum quae expectantur, eo quod aduersariis magna inferentur tormenta, et quod magnorum bonorum fruitionem expectent potire credentes, adicit :

in quod et oro semper pro uobis, ut uos dignos uocatione sua 10 Deus habeat, et impleat omne placitum bonitatis et opus fidei in uirtute; ut glorificetur nomen domini nostri in uobis et uos in ipso, secundum gratiam Dei nostri et domini Iesu Christi.

'pro his quae talia sunt perseveramus pro uobis orantes, ita ut dignos uos bonorum illorum exhibeat Deus, in quorum et 15

πιστεύασιν ἀποδοτέον ἵνα γὰρ διὰ μέσου κείμενον τὸ δτὶ ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' γόμας, τελευταῖον δὲ τῇ τῆς ἐννοιας ἀκολουθίᾳ. Βούλεται γάρ εἰπεῖν δτὶ 'κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπίδοξος καὶ θαυμαστὸς ἐν τοῖς πεπιστευκόσιν φανήσεται διὰ τῶν περὶ αὐτῶν ἀγαθῶν ὃν δὴ καὶ ὑμεῖς ἀπελαύσατε, ἅτε δὴ τὴν διδασκαλίαν ἡμῶν παραδεξάμενοι.'

2 si om C Hr 4 quoniam om r
9 potiri C (corr) r 10 in quo r
illo (aft Christi) add C Hr: see note

5 eos (for illos) r 6 suscepistis l
11 omnem H 13 in uobis et uos in

as if it had been a future. Thus Dam. says: ή ἀλήθεια (φησίν) αὕτη ἡν μαρτυροῦμεν σὺν, τῇ πιστεὶ ὑμῶν καὶ ὑπομονῇ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πιστεύθησεται. Oec.: ἐν γάρ τῇ τοτε ἡμέρᾳ γενήσεται φανερὸν δτὶ ἐπιστεύσατε. The Pesh. had set the example (διαταχεις παταθισα).

6. *estis fruituri*] See Gk. Our translator either read ἀπολαύσετε, or made what he conceived to be a necessary correction. The aor. is however quite defensible from Th.'s point of view; see on Gal. v. 24.

10. *in quod et oro*] els ὁ καὶ προσευ-

χθμεθα. O. L. and Vulg. "in quo etiam oramus." The singular is abandoned in the commentary; see below, l. 14. *Dignos habeat, placitum*, so Ambrstr.; O. L. generally, and Vulg., "dignetur," "voluntatem." For εὐδοκία our translator usually writes *bonum placitum*; see Eph. i. 5, 9, Phil. i. 15, ii. 13 (note). *In uobis et uos in illo* (vv. ll.) is simply a repetition of a part of the preceding line, with *ipso* replaced by the Vulg. "illo." But its occurrence in both our MSS. and in Rabanus is noteworthy as pointing to an error in their common archetype.

uocati estis fruitionem ; implens uos omni bono et confortans, ita ut et in operibus ostendatis fidem, et illa quae ab aduersariis inferuntur facile sustineatis. sic enim et Christus in uobis gloriosus secundum praesens saeculum uidebitur, quando cum 5 alacritate adquiescitis pati pro eo ; uosque qui sic firmiter in eo credidistis, futuram fruemini gloriam, quam sua gratia sibi credentibus repromisit.' quae ergo conueniebant dici ad laudem eorum qui in aduersis firmi perstiterunt, et ad exhortationem ut in eadem persisterent sententia, in hisce uisus est consummasse. 10 hinc uero incipit de consummatione saeculi disputare, docens eos non existimare sibi finem mundanum imminere :

rogamus autem uos, fratres, per aduentum domini nostri Iesu Christi et nostram congregationem in eum, ut ne cito moue- amini a sensu uestro, neque terreamini neque per spiritum, neque 15 per uerbum, neque per epistolam quasi ex nobis, quasi quia instet dies Domini.

adueniente Domino iustos omnes debere rapi super nubes in obuiam eius ut et simul sint semper cum eo, apostolus uero in prima epistola euidenter adseruit. hoc ergo dicit : *et nostram 20 congregationem ad eum, †dicit etenim Christi aduentum et*

ὅτι περὶ τῆς Χριστοῦ παρουσίας καὶ τῆς ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν

6 futura, gloria C (corr) fruimini C ^o H	9 perstiterent r	10 hic H
11 mundi C (corr)	14 a sensu u. neque terr. om r	17 in (for super) om r
18 et ut (for ut et) r uero om r	20 aduentu (om et) l	21 sq. Coisl. 204, f.
180 b [Cr. vi. 386, Fr. 146] θεοδώρου.	ὅτι περὶ τῆς, κ.τ.λ.	

2. *ita ut et in op. ost. fidem]* Cf. Thdt.: *Ἐργον δὲ πλοτεως ἐνταῦθα τὴν ἐν τοῖς παθή- μασι ὑπομονὴν προστηρέψενται.*

10. *hinc uero, incipit, &c.]* Thdt.: *εἰς τὴν περὶ συντελεῖας διάσκαλαν μεταφέρει τὸν λόγον.*

13. *nostram congregationem]* So Tert. *res. carn.* 24 and Sedul. Scot. The O. L. authorities generally, including Ambrstr., and the Vulg., render "nostrae congregationis," as if *ἐπισταγωγῆς* depended on *τῆς παρουσίας*—a misconception which our translator is careful to avoid. *Per uer- bum,* so Aug.; O. L. and Vulg., "per sermonem" (cf. II. p. 3, l. 15, note, and *infra*, v. 15). *Quasi ex nobis=ως παρ'*

ἡμῶν? A trace of this reading, which Tisch. notes only in one Gk. MS. of cent. ix., seems to linger also in the rendering of Ambrstr. and Cod. Fuld. ("tamquam a nobis missam").

19. *in prima epistola, &c.]* In c. iv. 17, where see comm. and notes.

hoc ergo dicit, &c.] I. e., the *ἐπι- σταγωγῆ* of 2 Thess. ii. 1 is identical with the rapture of 1 Thess. iv. 17. Thdt. has the same remark, adding an apposite reference to S. Matt. xxiv. 31 (*ἐπισταγέσουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ*) ; and so Pelagius, followed as usual by Primasius and Sedulius.

20. *dicit etenim, &c.]* Our translator

congregationem nostram tunc ad eum futuram. ‘nolite suaderi illis qui uos seducunt, quasi quia prope sit illud tempus; sed siue quis se de spiritali id inoperatione promittat dicere, siue quasi ex uerbo et epistola nostra sit edocitus, nolite suaderi ei.*’ et uehementius eos cautos facere uolens adicit: 5

ne quis uos seducat ullo modo.

‘qualitercumque ista quis dixerit uobis, nolite ei credere.’

quoniam [ni]si uenerit apostasia primum et reuelatus fuerit

ἐκείνης ἐπισυναγωγῆς, μὴ πείθεσθε τοῖς βουλομένοις ἀπατᾶν ύμᾶς, ὡς ἀν ἐγγύθεν παρόντος ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἀλλ’ εἴτε ὡς ἀπὸ ΙΟ πνευματικῆς ἐνεργείας λέγειν τις ἐπαγγέλλεται, εἴτε ὡς ἀπὸ λόγου ἡ ἐπιστολῆς ἡμετέρας τοῦτο μαθών, μὴ πείσεσθε.’

1 nostram om r | suadere illos C*H suadere illis C (corr) persuaderi ab illis r
 2 quia om r 3 quis de (om se) H qui spe (for quis se) r quis (om se de) l | se
 dicere l 4 suadere ei C H persuaderi ei r 7 qui taliter cumque C*H
 qui taliter utcumque r: txt C (corr) 8 quo si uenerit C* quoniam si u. H r:
 txt C (corr)

seems here to have missed the point of the Gk. If the catena may be trusted, the Latin should have run: “dicit etenim quoniam ‘secundum Chr. aduentum et congr. n. t. ad eum futuram, nolite,’” &c.

1. *nolite suaderi illis]* See vv. ll. and Gk., and cf. I. p. 90, l. 18, note. So below, l. 4.

3. *siue quis se, &c.]* Th. distinguishes two cases, that of the false prophet, and that of the literary impostor. The latter sought to gain his object either by misrepresenting S. Paul's utterances (*διὰ λόγου ... ὡς διὰ ἡμῶν*), or by forging an Epistle. Cf. Thdt.: *μήτε εἰ πλασμένοι ὡς ἐξ αὐτοῦ γράφεται ἐπιστολὴ προφέτους, μήτε εἰ ἀγράφων αὐτὸν εἰργκέναι λέγοις.* Chrys. on the other hand (if the passage is genuine), followed by Oec., Thph., regards *διὰ λόγου* as pointing to the false teacher's own arguments (*διὰ πιθανολογίας τοῦτο γὰρ ἔμφανει εἰπών· ‘μήτε διὰ λ.’*); and Pelagius carries this interpretation a step further by contrasting *διὰ πιθανότας*, *διὰ λόγου* (“ne signa

uos terrent, quasi per Spiritum facta... neque sermo dialecticae uos seducat”).

7. *qualitercumque]* ‘If there be any other forms of deception, besides those already enumerated.’ So Thdt.: *πάντα κατὰ ταῦτα τὰ τῆς ἀπάτης ἔξεβαλεν εἶδη.* Thph. on the contrary treats the words *κατὰ μ. τρ.* as merely retrospective: *μήτε ὡς προφήτης [= διὰ πν.], μήτε ὡς διδάσκαλος [= διὰ λόγου], μήτε ὡς ἔμοι γράφοντος πατρᾶ [= διὰ ἐπιστολῆς].*

8. *quoniam [ni]si uenerit]* Notwithstanding the consent of our authorities, the omission of the negative can only have been accidental; probably it was caused by the resemblance of the letters *ni* to the final *m* of the preceding word.

apostasia] This transliteration, though used by the translator of Iren. and by Aug., does not seem to have been adopted in this place by any Latin version or father; Iren.^{int.}, Tert. have here “*abscessio*,” Hieron., Vulg., “*discessio*,” Ambrstr., “*defectio*,” Aug., “*refuga*” [cf. “*refugium*” cited by Pelagius]. The

homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur et superextollit se super omne quod dicitur deus aut quod colitur, ita ut in templo Dei ut Deus sedeat, ostendens se quoniam est Deus.

uult quidem dicere, quoniam non possunt illa fieri prius-
5 quani Antichristus ueniat. oportet enim primum illum uenire; deinde consequentur illa quae dicuntur. ‘apostasiam’ uero uocauit tempus illud, eo quod paulo minus omnes tunc discedent a pietate, et adcurrent ad eum. ‘hominem’ equidem eum nominauit iusta ratione, eo quod et homo erit, daemone in eo omnia

4 quo (for quoniam) C*   6 consequuntur H* consequenter r   9 et om r

Vulg. nowhere employs *apostasia*, though it has “*apostata*,” “*apostatare*,” “*apostatrix*.” *Superextollit se*; Iren. *Int.*, “*extollit se*,” Tert., Aug., “*superextollitur*,” Vulg., “*extollitur*.” *Ut Deus* finds no place in the Latin versions, but ὡς θεὸν was read by Chrys. and Thdt.

4. *non possunt illa f. p. &c.*] Th. rightly supplies ἀδύτων ταῦτα γίνεσθαι or the like before τὰ μή, κ.τ.λ.; cf. Pelagius: “nisi Antichristus uenerit, non Christus ueniet.”

6. *apostasiam u. uocauit tempus, &c.*] Thdt., following Chrys., and followed in turn by Oec. and Thph., says: ἀποστασίαν αὐτὸν ἐκάλεσεν τὸν ἀντίχριστον [cf. *haer. fab.* v. ἀποστασίαν αὐτὴν τὴν ἀντίχριστον καλέει παρονοίαν]. Oec. however adds the alternative (perhaps from Severianus, whom he cites a few lines further on): ἦ...αὐτὴν τὴν ἀπὸ θεοῦ ἀναχώρησιν καὶ αὐτὸν τὸ πρᾶγμα. Irenaeus (v. 24) had understood the Antichrist’s own departure from the truth: “quasi apostata diabolicam apostasiam in se recapitulans ... manifeste igitur apostolus ostendit apostasiam eius.”

Lanfranc cites *apostasiam* [for which he substitutes “*discessionem*”]...*a pietate, peccati...ministrabit, et f. e. perditionis...subdendum*. In Robert of B. the first of these clauses appears thus: “disc. uocat tempus illud quo multi ab unitate fidei discedent et diuersas errorum semitas ingredientur.”

9. *homo erit, &c.*] In regarding the Antichrist as an individual man, the peculiar instrument of Satan, Th. follows the stream of early Christian exegesis, which beginning with Irenaeus (v. 25, § 1 sq. “omnem suscipiens diaboli uitutem”) received its clearest and fullest exposition from the Antiochenes. Cf. Chrys. *ad h. l.*: τις δὲ οὐτός ἐστιν; ἀρά δ Σατανᾶς; οὐδαμῶς ἀλλ' ἀνθρώπος τις τάσαν αὐτοῦ δεχόμενος τὴν ἐνέργειαν. Severianus (*apf. Oec.*; cf. Cr. vi. 390): κατὰ μῆματος τοῦ Σωτῆρος [=τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν οἰκουμένας, Cr.] ἔρχεται ὁ Σατανᾶς [+καὶ ἐνέργεια, Cr.] ἐν ἀνθρώπῳ ὀλοκλήρῳ [ὅλοις οὐτ. Cr.]. Thdt.: ἀνθρώπος ἐστιν τὴν φύσιν, πάσαν ἐν εαυτῷ τοῦ διαβόλου δεχόμενος τὴν ἐνέργειαν. From Th.’s standpoint the parallel between the Incarnation and the indwelling of Satan in the Man of Sin seemed all but complete; cf. *infra*, p. 51. In his commentary Thdt. is, as usual, more cautious, and contents himself with saying: μιμέται τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ ὥστε αὐτὸς [ὁ Σωτὴρ] ἀνθρώπειαν φύσιν ἀναλαβὼν τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν, οὕτως ἔκεινος [ὁ Σατανᾶς] ἀνθρώπος ἐκλεξμένος πάσαν αὐτοῦ δέχεσθαι τὴν ἐνέργειαν, δι’ αὐτοῦ πάντας ἔχασταις τοὺς ἀνθρώπους πειρόσεται. But his language is elsewhere quite as strong as Theodore’s, or even stronger; comp. *haer. fab.* v. 23. ἦσει φύσιαν ἀνθρώπειαν ὑπὸ δύο...δι’ ἀντίθεσος δαίμων...καθάπερ γὰρ ὁ

inoperante, sicut et in illum hominem qui pro nostra salute sumptus est, Deus Verbo omnia perfecisse uidetur. temptat enim ille per omnia illa, quae Christi sunt, imitari, utpote et Christum se esse dicens. ‘peccati’ uero ‘hominem’ eum dixit, eo quod peccatum ministrabit, et multis hominibus huius causa existet. et ‘filium’ eum ‘perditionis’ dicit, utpote perditioni subdendum post hoc, sicut et in subsequentibus euidentius dicit. uocat autem eum ‘aduersarium’ quidem, quasi qui et aduersa agat diuinæ uoluntati et omnes ad se transducere admittatur. ‘superextollentem’ uero ‘se super omne quod dicitur deus’ aut quod colitur, eo quod omnes homines a propria eorum secta discedere suadens, sibi faciet adorare, seipsum dicens esse Christum, cui et ab omnibus honorem Dei tribui ut iustum uindicabit. sic enim et ‘in Dei templis,’ hoc est, et

- 1 sicuti *r* | in illo homine *C* (corr)
 4 dicens *om H* 5 multi *C*H*
 13 hominibus (*for omn.*) *H* 14 et (*bes in dom.*) *om r*
- 2 omnia *om r* | temptabit *C* (corr)
 7 consequentibus *H* 10 extol-
 lentem *C* | se *om C** 12 sibi *om C* (corr) se (*for sibi*) *r* [*cf. Rönsch, Itala, p. 439*]

μονογενῆς τοῦ θεοῦ μὲν... ἐνανθρωπήσας... οὐ
 μερκίνη τινα τῇ ληφθεὶσῃ φύσει δέδωκε
 χάριν... οὕτως δὲ διδόθολος... τούτῳ ... δόλος
 αὐτὸς συναφθεῖς, κ.τ.λ.

4. *Christum se esse dicens*] This identification of the ἀντίχριστος with a ψευδό-χριστος (S. Matt. xxiv. 24) had been anticipated by S. Cyril. Hieros. (Catech. xv. 11). It is repeated by Thdt.: Χριστὸν ἔντρον καὶ θεὸν ὄντα μέντοι. Cf. Jerome (*I. c.*): “ostendens se tamquam ipse sit Christus et Filius Dei.”

5. *eo quod peccatum ministrabit*] Chrys.: μυρία γὰρ ἐργάσεται καὶ παρα-
 σκενδεῖ ἑτέρους ἐργάσασθαι δενδα.

6. *utpote perditioni subdendum*] So Chrys. Thdt. enlarges on this: ὡς καὶ
 αὐτὸν ἀπολλύμενον καὶ ἑτέρους πρόξενον
 τούτον γενόμενον.

11. *eo quod omnes homines, &c.*] All.
 earlier superstitions and heresies will be swallowed up in this final apostasy.’ Compare a remarkable fragment ascribed to Th. in Cramer’s catena ad h. l. (Coisl. 204, f. 181 a [Cr. vi. 386—7, Fr. 146—7]), which though not extracted from his

comm. on this Epistle is, I believe, a genuine fragment of one of his other works: διὰ τούτον δέκινυσι ὅτι τὴν εἰδωλολατρείαν ἦν διδόθολος συνεστήσατο αὐτὸς ἐλθὼν διατρέπει, καὶ πᾶναν αἱρεῖται ἢν δι-
 τέθηκεν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας αὐτὸς ἐλθὼν
 παραλβεῖ... ταύτας γὰρ τὰς πλάνας τὰς [*ἀς cod.*] κατὰ μέρος συνεστήσατο... ἵνα δια-
 μετὰ ταύτας θεῖη... εὐχερῶς ἐπαντῷ δόξῃ
 κατορθῶν τὸ σκονδαζόμενον, τοιτέστιν τὸ
 προσκυνηθῆναι αὐτὸν παρὰ πάντων ἀνθρώ-
 πων. ὡς γὰρ ὑποσκενὴ ἀψίδος, οὕτως αἱ
 αἱρέσεις αἱ τε παρ’ Ἑλλήσις καὶ αἱ παρὰ
 τοὺς Χριστιανοὺς τῷ διαβόλῳ... ἡ ὑποσκενὴ
 αἱρέσαι, μέντοι δὲ μόνη ἡ ἀψίς στερρά—the
 ἀψίς being the worship of Satan himself under the form of Antichrist.

13. *cui et ab omnibus*] Cf. I. pp. 58,
 1. 13, note; 222, l. 25, note.

14. *in Dei templis*] The change of number (*cf. supra*, p. 50, l. 2) is perhaps due to Th. himself, who is not always exact in his quotations of the text.

The Antiochenes either modified or rejected the older interpretation which looked for the session of Antichrist in

in domibus orationum, ingrediens sedebit, quasi quia ipse sit Christus et propter hoc debeat ab omnibus adorari in ordinem Dei. et ostendens quoniam nihil noui dicit ad eos:

non estis (inquit) memores, quoniam cum adhuc essem apud uos, haec dicebam uobis?

deinde adicit :

et nunc quid detinet scitis, ut reueletur in suo tempore.

quidam dixerunt Spiritum gratiarum hoc in loco dixisse

1 quia om r . . .	2 hominibus (for omn.) r ordine C (corr)	3 noui nunc
H	4 cum om H adessem (for adhuc essem) r	7 quod C (corr) r
8 quidam...aduersus eum om r spiritus H		

the temple at Jerusalem—a view held by Irenaeus, Hippolytus (*de Antichr.* 6), and Cyril of Jerusalem. Οὐ τὸν εἰς Ἱερουσαλήμ μόνον (says Chrys.), ἀλλὰ καὶ καθ' ἐκδοτην ἐκκλησίαν [v. l. εἰς τὰς πανταχού ἐκκλησίας]. Thdt. follows Th.: ‘ναὸν’ δὲ ‘θεοῦ’ τὰς ἐκκλησίας καλεῖ. Of the contemporary Latin fathers Pelagius adheres to the traditional belief (“templum Ierusalem reficere tentabit”); Jerome leans to the other side, but rightly substitutes “the Church” for “the churches” (*ep. 121*: “in templo Dei uel Ierosolymis, ut quidam putant, uel in ecclesia, ut uerius arbitramur.” Aug. (*de civit. Dei xx. 19*) leaves the question open, only excluding the thought of a heathen temple, which the Ap. would certainly not have called τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ.

1. *in domibus orationum*] εἰς τοὺς οἰκους τοὺς εὐκτηρίους. Cf. *infra* on 1 Tim. iii. 15. On the terms εὐκτήριος, προσευκτήριος, οἰκος εὐκτήριος (=ἐκκλησία), see Bingham, viii. 1, § 4, Suicer, i. 1245. *Domus orationis*=οἰκος προσευχῆς occurs in the O. L. and Vulg. of S. Matt. xxi. 13, but the phrase does not seem to have been used colloquially.

3. *nihil nunc noui*, &c.] Thdt.: εἴτα διδάσκων ὡς οὐ καινὴν αὐτοῖς προσφέρει διδασκαλίαν, ἐπήγαγεν, κ.τ.λ. Thphrt.: μεγάλα μυστήρια καὶ ἀγράφως παρεδίδου.

4. *non estis memores*] Vulg., “non retinetis.”

8. *quidam dixerunt, &c.*] The opinion of Severianus (see the remark of Cramer's catenist quoted in the vv. ll. above); his words are preserved in Oec.: κατέχει καὶ κωλνει τοῦ ἀνδρού τὴν παρονοίαν τὸ πνεῦμα [τὸ] ἄγιον ἐπειδὴν οὐν (φρονί) τούτῳ διὰ τὴν ἀνθρώπων κακῶν ἐκ μέσου γένεται καὶ ἀποστῆται, τὸ τηρικαῖτα χώραν ἔχει. ὁ δύναος ἀποκαλυφθῆται καὶ ἐπαναστῆναι, μηδενὸς κωλνότων. Against this view of τὸ κατέχον Chrys. like Th. urges the fact that the miraculous gifts had long ceased, and yet the Antichrist had not appeared; whilst Thdt. rejects it on the ground that the ordinary gifts of the Spirit can never entirely fail. Chrysostom's own explanation (*τερπ. τῆς Φωμαλων ἀρχῆς τοῦτο φησι*: cf. Tert. *res. carn.* 24 “quis, nisi Romanus status?”) is set aside alike by Th. and by Thdt., who agree (v. Thdt. *ad h. l.* and *haer. fab.* l. c.) in understanding by τὸ κατέχον, δ κατέχων, a limit of time fixed by the Divine decree. Thdt. refers to S. Matt. xxiv. 14 as pointing to one of the conditions of this limit being attained. An objection which appears to be fatal to this view (viz. the use in v. 7 of the masc. ὁ κατέχων coupled with the following εἰς ἐκ μέσου γ.) does not seem to have occurred to

apostolum *et nunc quod detinet*; eo quod ‘tunc (inquit) ille uidebitur, at ubi Spiritus gratiae ad plenum destiterit, et perficere inoperationes in aperto cessabit.’ sed †hoc mihi non uidetur esse apte dictum, eo quod et cessauerunt ex multo iam tempore inoperationes Spiritus. si uero quis uoluerit dicere non cessasse, 5 eo quod et ab aliquibus adhuc per orationem fiant aliqua, licet si et rare; secundum igitur hunc modum neque cessare adsero, eo quod neque deficere ad plenum sancti umquam poterunt. erunt enim et tunc qui non suscipient eius doctrinam, qui et clari erunt contemplatione pietatis decertantes aduersus eum. 10

οὐ πιθανὸν ἔμουγε φαίνεται τοῦτο, ἐπεὶ καὶ ἐπαύσαντο ἐκ πλεονος ἥδη τοῦ χρόνου [αἱ τοῦ πνεύματος ἐνεργεῖαι]. εἰ γάρ τις μὴ πεπαύσθαι βούλοιτο λέγειν διὰ τὸ παρά τινων [κατὰ] προσευχὴν γίνεσθαι κατὰ τὸ σπάνιον ἔνια, οὐδὲ παυθήσεται κατά γε τοῦτον τὸν τρόπον, ἐπεὶ μηδὲ ἐπιλείπειν πάντη τοὺς ἀγίους οἶνον τε, 15 ἐσομένων καὶ τότε τῶν οὐ προσιεμένων τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, οὐ καὶ διαλάμψουσιν ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν. λέγει δὲ

2 adubi C* ubi C (corr)	4 et om. C (corr)	5 si quis uero uoluit H
7 fiet (for si et) C raro C (corr) sec. hunc igitur C	8 potuerint H* poterint	
H (corr) 9 erant C*	10 decertantis C*	11 Coisl. 204, f. 182 a
[Cr. vi. 388-9, Fr. 147-8] σενητριανὸς δὲ τὸ κατέχον φησιν τὴν τοῦ ἀγίου πνεύματος χάριν. θεόδωρος δὲ ὅμοιος τῷ μακαριῷ Ιωάννῳ ταῦτην οὐ προσείται τὴν ἐξήγησιν, φάσκων οὐ πιθανόν, κ.τ.λ.	12 al. τ. πν. ἐν om. cod. edd.	13 κατὰ om. cod. edd.

the mind of either Thdt. or Th. Later commentators, both Gk. and Latin, returned to the ancient interpretation preferred by Chrysostom.

1. *et nunc quod d.*] The words *et nunc* here and *nunc* (p. 54, ll. 1, 4) appear to have been inserted by the translator; cf. the Gk., p. 54, ll. 15, 18.

4. *cess. ex multo iam tempore, &c.*] Chrys.: καὶ γὰρ πάλαι ἐκλέοστεν τὰ χαράκατα (see last note). For the earlier evidence on this subject cf. Justin M. *apol.* ii. 6, *Tryph.* 39; Iren. ii. 31 § 2, 32 § 4; Tert. *apol.* 37; Orig. c. *Cels.* i. 2, 46; Eus. *H.E.* vi. 9. Among the few miracles wrought within his own memory *per orationem*, Theodore may have included those ascribed to S. Maruthas of Tagrit; cf. Socr. vii. 8:

ταῦτην [τὴν κεφαλαλγίαν] ὁ Μαρουθᾶς εὑχαῖς ἐθεράπευσεν infra: δαίμονα ἀπῆλασαν νηστεῖαις καὶ προσευχαῖς σχολάσαντες. Comp. the contemporary testimony of S. Augustine (*de ciuit. Dei* xxii. 8): “etiam nunc fiunt miracula in eius [sc. Christi] nomine, siue per sacramenta eius, siue per orationes.”

Rabanus (see vv. ll.) omits this passage, probably for the reason pointed out by Dr Jacobi: “quae uerba R., cuius aetas et credulitate et fictis miraculis horret, recipere ausus non est.”

6. *licet si*] Cf. I. p. 202, l. 18, note.

10. *contemplatione pietatis*] To be connected with *decertantes*, as the Gk. shews—“who also shall distinguish themselves in the struggle for the Faith against the Antichrist.”

dicit autem *quod nunc detinet* eo quod diabolus quidem dudum uoluérit hoc idem facere, Deus uero interim retinet eum, eo quod tempus statuit consummationis saeculi istius, secundum quam uideri concedit eum. hoc apostolus nominauit *quod nunc detinet*, 5 Dei dicens definitionem detinere eum. unde et adicit : *[ut] reueletur idem in suo tempore*,* quasi qui prohibeatur nunc uideri usque tunc, eo quod diuina definitione ad praesens teneatur. uidebitur uero tunc in saeculi fine, quando et concedet illi Dominus suam ostendere malitiam ; propter quod bene adicit :

10 *mysterium enim iam inoperatur iniquitatis.*

†hoc est : ‘etsi non aperte apostasiam operatur diabolus, sed quasi in mysterio nunc peragit, per singula momenta per suos a pietate temptans diuellere eos qui ad fidem accedunt.’* et hoc ipsum iterum resumens :

15 τὸ κατέχον, ὡς ἀν τοῦ διαβόλου μὲν ἐθέλοντος καὶ ἥδη τούτῳ ποιῆσαι, τοῦ θεού δὲ κατέχοντος αὐτὸν τέως διὰ τὸ καιρὸν ὄρσαι τὴν συντελείᾳ τοῦ αἰώνος, καὶ⁶ ὃν ὁφθῆναι συγχωρεῖ κάκείνον. τούτο [τὸ] κατέχον ὁ ἀπόστολος ὀνομάζει, τοῦ θεού [λέγων] τὸν δρον, οὗτον καὶ ἐπήγαγεν εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὕτον τῷ ἔαγτοῦ καιρῷ.

20 ἀντὶ τοῦ ‘εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸ σαφὲς ἥδη τὴν ἀποστασίαν ἐργάζεται ὁ διάβολος, ἀλλ’ οὖν γε ὡς ἐν μυστηρίῳ πλεῖστα καὶ νῦν διαπράττεται, ἑκάστοτε διὰ τῶν οἰκείων τῆς εὐσεβείας ἀφιστᾶν πειρώμενος τοὺς προσιόντας τῇ πίστει.’

1 dudum quidem r 2 eum om r 4 concedet C (corr) 5 et
om r | ut om CH 6 id est (for idem) C* | in om r 8 concedit C* r 18 τό,
λέγω om. cod. edd. 20 Coisl. l. c. τὸ γάρ μυστήριον ήδη ἐνεργεῖται αὐτὶ τοῦ κ.τ.λ.

2. *Deus uero interim, &c.]* Lanfranc cites this in the form: “*Deus interim detinet eum.*”

11. *non aperie...diuellere]* Cited in a shortened form by Lanfranc.

sed quasi in mysterio] I. e. the *μυστήριον τῆς δυομέλας* is the present secret working of Satan as contrasted with his future revelation in the Antichrist. Chrys. limits the application to Nero: *Νέρωνα ἐνταῦθα φησιν ὡσανεὶ τύπον βυτα τοῦ ἀντιχριστοῦ.. καὶ καλῶς εἰκεν 'μυστήριον,*

τοντόστιν οὐ φανερώς, ὡς ἐκεῖνος, οὐδὲ ἀπηρθιασμένως. Thdt. sees the lamen-
tiness of this explanation of *μυστ.*, and
prefers Th.'s view in a modified shape:
‘ἡγὼ δὲ οἶμαι τὰς ἀναφνεῖσας αἱρέσεις δη-
λοῦν τὸν ἀπόστολον. Pelagius is on the
same track: “*mysterium iam operatur inīq.* in his qui falsis doctrinis eius prae-
mium faciunt iter.” Cf. Aug. l.c.; “alii
...non putant dictum nisi de malis et factis
qui sunt in ecclesia.” *Peragit, intrans.*:
“carries on his work.”

tantum qui tenet nunc, usquedum de medio fiat; et reuelabitur ille iniquus.

hoc est: ‘at ubi definitio Dei quae eius prohibet aduentum cessabit, tunc adparebit ille.’ †intendendum uero est illi parti, quoniam ‘reuelationem’ Antichristi manifestationem uocauit, et in superius dicens: *cum reuelatus fuerit homo*, et hoc in loco: *reuelabitur iniquus*; eo quod diabolus semper quidem ab aduentu Domini meditatur illud facere ad nocuitatem hominum, et utique illud fecisset, si non secundum inenarrabilem suam prouidentiam continuisset eum Deus. operabitur uero tunc et 10 perducet illud in aperto, quod dudum sibi uidebatur, cum illi fuerit concessum suam uoluntatem in opere producere.* et ostendens quoniam nec ille sine poena erit, adicit:

quem dominus Iesus interficiet spiritu oris eius et destruet in apparitione aduentus sui.

προσεκτέον ὅτι ‘ἀποκάλυψιν’ τοῦ ἀντιχρίστου ἐκάλεσεν τὴν φανέρωσιν, ἔν τε τοῖς ἀνωτέροις ἀποκαλυφθῆ ὁ ἀνθρωπὸς εἰπών, κἀνταῦθα, ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἀνόμος· ὡς ἀν τοῦ διαβόλου πάντοτε μὲν ἀπὸ τῆς τοῦ κυρίου παρουσίας μελετῶντος αὐτὸς ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων βλάβῃ, καὶ ἡδη γε αὐτὸς καὶ ποιήσαντος ἄν, εἰ μὴ κατὰ 20 τὴν ἀπόρριπτον αὐτοῦ βουλὴν κατεῖχεν αὐτὸν ὁ θεός· ἐργασομένου δὲ τότε καὶ οἴσοντός γε εἰς φανερὸν τὸ πάλαι δοκοῦν αὐτῷ, ὅταν συγχωρηθῇ τὴν οἰκεῖαν γνώμην ἐκβαλεῖν εἰς ἔργον.

1 usque nunc dimidio C*H teneat usque de medio C (corr) usque tunc dimidium r 3 hoc enim adubi C*H h. e. ait ubi C (corr) hoc est ubi / | hoc ..ille om r 5 quo (for quoniam) C* 6 in (bef sup.) om C (corr) r | in hoc loco r 10 deus eum r 13 addit r 14 Iesus om r | oris sui C r 15 in ap- partionem C illustratione r 16 Coisl. l. c. προσεκτέον ὅτι, κ.τ.λ. 21 ἐργασμένου Cr.

1. *tantum qui*, &c.] O. L. and Vulg.: “tantum ut qui tenet nunc teneat donec [“quoadusque,” Ambrstr.] de,” &c. For *usquedum* cf. 1. p. 69, l. 16, note. The omission of *tunc* before *reuelabitur* is probably accidental.

3. *hoc est...ille*] Cited by Lanfranc; see vv. ll.

5. *reuelationem...uocauit*] So Thdt.; οὐ δὴ χάρη καὶ ‘ἀποκάλυψιν’ αὐτοῦ τῆς

παρουσίας δ ἀπ. κέκληκεν δ γάρ κρύθη δεῖ κατεσκεύαξεν τότε προφανῶς κηρύξει,

6. *cum reu. fuerit*] The translator has carelessly added *cum* instead of *nisi*, to complete the sense. In the next reference, *ille* has been dropped; see above, l. 2.

15. *in apparitione*] Tert., “apparientia.” The Latin versions generally vary between “illustratione” and “illu-

euidens est quoniam de homine id dicit; nec enim Satanan expedit, quem aeternae poenae est traditurus, sed illum, eo quod organum sibi illum ad tantam explendam malitiam daemon opportunum cogitationibus suis esse repperit. et hoc in subsequentibus apertius manifestauit dicens: *cuius est aduentus secundum inoperationem Satanae.* alium quendam insinuauit eum esse praeter Satanan, cuius inoperatione se ipsum demonstrabit. terrible est autem quod dicit; *†illo enim talia agente et per totum orbem omnes homines discedere a pietate suadente, subito de caelo adparens Christus et solummodo clamans cessare faciet ab opere, totum illum expendens.* hoc enim dicit: *spiritu oris,*

έκεινου [γάρ] τοιαῦτα διαπραττομένου κατὰ τῆς οἰκουμένης καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀφιστῶντος τῆς εὐσεβείας, ἔξαλφης ἀπ' οὐρανῶν φανεῖς ὁ Χριστὸς καὶ μόνον ἐπιβοήσας παύσει τῆς ἐργασίας, 15 ὅλον αὐτὸν ἀναλάσσας· τοῦτο γάρ λέγει τὸ τῷ πνεύματι τοῦ

I, 7 Satanam *r*   2 que C* qui C (corr) | est poenae *r*   3 maliciam
C | daemonum H   7 inoperationem *H r*   8 illum *r*   12 Coisl. 204,
I. c. ἄκεινον (φησίν) τοιαῦτα, κ.τ.λ. γάρ om. cod. edd.

minatione;" but neither versions nor MSS. shew a preposition. Possibly our translator wrote *inapparitione* (=τῇ ἐπιφανεὶ).

i. *nec enim S. expedit, &c.]* See the comm. on v. 3, and notes there. The identification of Antichrist with Satan which Chrys. and Th. denounce had been represented by Celsus as a part of S. Paul's own teaching (Orig. c. *Cels.* vi. 42: ὁ Σατανᾶς καὶ αὐτὸς διωλς φανεῖς ἐπιδείξεται μεγάλα ἥργα, κ.τ.λ.). But, as Th. points out, S. Paul's words carry with them the refutation of this statement. The Seventh Book of the *Apostolical Constitutions* is perhaps the only professedly Christian writing which agrees with Celsus, if indeed its language requires to be so construed (c. 32: καὶ τότε φανήσεται ὁ κοσμοπλάνος, ὁ τῆς ἀληθείας ἔχθρος, ὁ τοῦ ψεύδους προστάτης, ὁ ὁ κύρος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ). In the *Bible Dict.* (App. B. p. lxx.) Ephr. Syr. and Thdt. are said to

have apparently inclined to this view. With regard to the latter see the note on v. 3; Ephraem (*de Antichr.*, opp. ii. 226) says distinctly: *τίκτεται...τὸ ἄκεινον [τοῦ ἔχθροῦ] ὄργανον* οὐχ οὕτως δὲ σαρκοῦται.

8. *terrible est, &c.]* Cf. Thdt.: *ἔδειξεν ως ἐνήρ τὴν τοῦ δεσποτικῆς δυνάμεως μέγεθος. ἐπιφανεῖς γάρ (φησίν) οὐρανόθεν, φθέγξεται μόνον, καὶ πανωλεθρίᾳ παραδώσει τὸν ἀλιτήριον.* Chrys. has a striking simile: *καθόπερ γάρ πόρ οὐτελόν ἀλλάς τὰ μικρὰ ξυνόμια καὶ πρὸ τῆς παρουσίας αὐτῆς [αὐτοῦ?] πύρωσθεν ὑπά τα ναρκά ποιεῖ καὶ ἀναλοσκει, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς τῷ ἐπιτάγματι μόνον καὶ τῇ παρουσίᾳ.*

9. *subito...oris]* Cited by Lanfranc. R. of B. reproduces *subito...opere*.

11. *'spiritu oris,' hoc est, uoce]* So Chrys. and Thdt.; see note on I. 8. S. Athanasius (*ad Serap.* i. 6, *ad fin.*) had understood the Third Person of the Holy Trinity—a view given by Oec. as an alternative. Severianus (*ap.* Cramer, *ad h. l.*) appositely quotes Esa. xi. 4

hoc est, uoce; ex illis quae apud nos sunt sumens illud et dicens, eo quod nos spiritu cooperante abutimur ad articulatam loqueland.*

quae secundum illum sunt, referre incipit:

cuius est aduentus secundum inoperationem Satanae.

hoc est: 'adparebit ille Satana sibi inoperante omnia.' deinde adicit et quid illud operatur in eo:

in omni uirtute et signis et prodigiis mendacibus.

'multa (inquit) et magna signa quoque et prodigia demonstrabit per eum.' bene autem adicit *mendacibus*, ostendens 10 quoniam in phantasmate magis quam in opere facit ea. qua autem ratione hoc operatur?

et in omni seductione iniustitiae in his qui pereunt.

ut omne quicquid iniustitia plenum est operetur, et seducat eos qui perditione digni sunt. sic autem uocat eos, qui sunt ei 15 adponendi.

στόματος αγών, ἀντὶ τοῦ 'τῇ φωνῇ' ἀπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν αὐτῷ εἰρηκώς, ἐπειδὴ ἡμεῖς τῷ πνεύματι συνεργῷ κεχρήμεθα πρὸς τὴν ἔναρθρον λαλιάν.

2 spiritum cooperante C	6 illi Satana sibi C H	illi Satanas sibi r : <i>txt</i>
conj. Jacobi	7 ille (for illud) r	9 et prodigia om H
digni sunt om r	16 accipiendi (for apponendi) r	14 ut omne...

(τοῦτο ἔστι τὸ καὶ 'πνεύματι διὰ χειλέων ἀνελεῖ ἀσεβῆ,' διπερ 'Ησαΐας φησίν); and so Sedul. Scot. Cf. Thdt. in *Esa.* l. c.: η τερι τῷ ἀντιχριστοῦ φησίν.

6. *adparebit ille, &c.]* Cf. Thdt.: ἄνθρακος ἔχων τὸν Σατανᾶν ἐν ἑαυτῷ δὲ αὐτοῦ ἐνεργοῦσσα.

11. *in phantasmate magis quam in op. [*] So Thdt.: δεδάσκει δὲ ως τὰ τούμενα οὐκ ἀληθῆ θαύματα. And Jerome (*cp. 121*): "ita et in Antichristo omnes erunt fortitudines et signa et prodigia, sed universa mendacia." Chrys. cannot decide: ήτοι διεψευσμένοι (he comments), η εἰς ψεύδος δύονται. Augustine also leaves the question open (*de ciuit. Dei xx. 19*: "solet ambigi utrum propterea

dicta sint 'signa et prodigia mendacii,' quoniam mortales sensus per phantasmata decepturus est...an quia illa ipsa, etiamsi erunt uera prodigia, ad mendacium pertrahent...propter quid horum ergo dicta sint prodigia et signa mendacii tunc potius apparebit." For *phantasma* see Rönsch, *Itala*, p. 244.

13. *iniustitiae]* So Tert.; O. L. and Vulg., "iniquitatis." In v. 13 *iniuitati* appears in the text, but *iniustitia*, it will be observed, holds its ground in the comment.

15. *qui perditione digni sunt]* I.e. οἱ ἀπολλύμενοι=οἱ τῆς ἀπωλεῖας ηξιωμένοι. Aug.: "seducentur ... qui seduci merebuntur." Thph. (after Chrys.): οἱ εἰ καὶ

pro quibus caritatem ueritatis non suscepereunt ut saluentur.

‘cum conuenerit (inquit) eos permanere in ueritate caritatis,
et non discedere ab ipsa ex qua et saluari poterant.’

*et propter hoc mittit eis Deus inoperationem erroris, ut cre-
5 dant mendacio; ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati,
sed complacuerunt iniquitati.*

†euidens est, quoniam concessionem Dei quasi opus eius esse
adscripsit; uult enim dicere, quoniam non permanentes in ueri-
tate intendent seductioni et credent mendacio, iustum sube-
10 untes poenam pro quibus relinquentes ueritatem ad iniustitiam
declinauerunt; ut dicat ‘diabolum adorauerunt,’ ‘iniustitiam’
eam uocans, eo quod nec in iusta fiat ratione ab illis qui ea
faciunt.* et quoniam de illis qui tunc increduli erunt dixit, bene
adicit:

15 *nos autem debemus gratias agere Deo semper pro uobis, fratres
dilecti a Domino, quoniam preelegit uos Deus ab initio in*

τὴν συγχώρησιν δηλούσθι ὡς ἔργον τῷ θεῷ περιῆψεν βούλεται
γάρ εἴπεν, ὅτι μὴ μείναντες ἐπὶ τῆς ἀληθείας προσέξουσι τῇ
πλάνῃ καὶ πιστεύσουσιν τῷ ψεύδει, δικαίαν δεχόμενοι τὴν τιμωρίαν
20 ὑπὲρ ὧν καταλιπόντες τὴν ἀληθείαν πρὸς τὴν ἀδικίαν ἔκλιναν
ἵνα εἴπη τοῦ διαβόλου τὴν προσκύνησιν, ἀδικίαν αὐτήν καλέσας,
ὡς οὐ δικαίως γινομένην παρὰ τῶν ποιούντων.

4. mittet C (corr) 7 concessione C Hr: txt g 9 iustum p. sub. r
11 declinare H 16 dī (def dilecti) add H | nos r 17 Coisl. 204, f. 183 a
[Cr. vi. 391, Fr. 148] θεόδωρος δέ φησι εἰς τὸ ‘διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν
πλάνης’ τὴν συγχ., κ.τ.λ.

μὴ ἔκεινος παρεγένετο, ἔμελλον ἀπειθεῖς
διαιμέναις.

i. *pro quibus*, &c.] Hier.: “pro eo
quod...non susc. ut saluarentur.”

2. *in ueritate caritatis*] Jacobi: “ui-
detur error esse pro caritate ueritatis.”

4. *mittit*] So Vulg. (*Am. and Fuld.*).
But if the catena may be trusted, Th.
read πέμψει, agreeing with Chrys. and
Thdt. *Complacuerunt*; so Hier. *in Esa.*
19. Vulg., “consenserunt.”

7. *concessionem Dei*, &c.] Thdt.: τὸ
δὲ πέμψει αὐτοῖς, κ.τ.λ., ἀπὸ τοῦ ‘συγ-
χωρήσει φανῆται τὴν πλάνην’ τέθεικεν.

So Hier.: “faciet (inquit) haec omnia
non sua uirtute, sed concessionem Dei;”
and even Aug.: “Deus enim mittet, quia
Deus diabolum facere ista permittet.”

11. *ut d. ‘diabolum adorauerunt’*] See
notes on v. 4. By η διδύλια in this place
Chrys. understands the Antichrist him-
self. η ἀγάπη τῆς ἀληθείας being = Christ.
Cf. Primasius: “ueritati, Christo; ini-
quitati, Antichristo.” *Eam*, sc. adora-
tionem; cf. Gk. (l. 21).

16. *a Domino*] So among the Latins,
Amb. and Ambrstr.; Vulg., “a Deo.”
Chrys. and Thdt., with nearly all the

salutem in sanctificatione Spiritus et fide ueritatis, in quod et uocauit uos per euangelium, in adquisitionem gloriae domini nostri Iesu Christi.

‘ itaque et propter hoc (inquit) pro uobis gratias agimus Deo, quoniam uos elegit ita ut expectatam fruamini salutem, participans quidem uobis gratiam Spiritus, donans uero uobis ueritatis fidem. hoc enim uobis euangelii praebuit uocatio, futuram gloriam per illam fidem quae in Christo est repromittentis.’ et post hoc :

itaque, fratres, state et tenete traditiones quas didicistis siue per 10
uerbum, siue per epistolam nostram.

hoc enim ad totum reddidit, hoc est : ‘ nolite suaderi illis qui uos seducere uolunt, sed manete in illis quae uobis tradidimus, siue per uerbum praesentes, siue et absentes per litteras.’ deinde iterum orat pro eis :

ipse autem dominus noster Iesus Christus, et Deus et pater noster, qui dilexit nos et dedit nobis consolationem aeternam et spem bonam in gratia, consoletur corda uestra et constabiliat in omni uerbo et opere bono.

‘ qui gratia (inquit) sua aeternam illam consolationem nobis 20 donauit (id est, futurorum bonorum spem), ipse et secundum praesentem uitam hanc prosperet corda uestra, confirmans uos,

1 in quo (for in quod) *H*   8 repromittentes *C*H* repromittans *C* (corr) r
12 suadere illis *CH* persuaderi ab illis r   18 constabiliat *H*   21 donabit *CH*
22 prospere et corda uestra conf. uos ut *C** prospere consoletur a. u. conf. uos ut
C (corr) prospere et c. u. conf. ut *H* prosperet et c. u. uos conf. ut r

Gk. authorities, give διδ [τοῦ] κυρίου.
Praelegit ab initio; similarly the O.L. The Vulg. follows the reading διαρχήν (“elegerit...primitias”). *Per euangelium*; the omission of ήμῶν is supported only by the cursive *Paul.* 17.

11. *uerbum*] Cf. *uerbo* (v. 17), *uerbum* (c. III. 1), and note on v. 2 (*supra*).

13. *tradidimus, siue...siue*] The Apostolic παράδοσις included (1) oral teaching, (2) Epistles. Cf. Thdt. : ἔχετε κάνονα διδασκαλίας τοὺς παρ' ἡμῶν ὑμῖν προσενέχετες λόγους, οὓς καὶ παρήντες ὑμῖν ἐκη-

ρέξαμεν καὶ ἀπέντες ἐγράψαμεν.

18. *consoletur...constabiliat*] Ambrstr., “consoletur ... stabiliat;” Vulg., “exhortatur ... confirmet.” *Verbo et opere*; so Ambrstr. The Vulg. reverses this order, and in this accords with the text of Chrys. and Thdt. Th.’s comm., however, appears to support λόγῳ καὶ ἔργῳ, and the latter is the reading of Dam.

21. *id est, futurum b. spem.*] Chrys.: πολὺ δὴ ταῦτην; τὴν ἀλπίδα τῶν μελλόντων τῶν. Thdt.: τῶν μελλόντων ἀγάθων δεδωκός τὴν ἀλπίδα.

ut omne quicquid illi boni est et dicere et facere possitis.' post hoc scribit eis :

de cetero orate, fratres, pro nobis, ut uerbum Dei currat et glorificetur sicut apud uos, et ut eripiatur a prauis et pessimis hominibus.

ita ut orent pro eo, ut pro eius desiderio doctrina ubique profectum accipiat, sicuti et apud illos; ita ut ab omnibus insidiis aduersariorum eripiatur. quibus adicit :

non enim omnium est fides.

10 hoc est, quia non omnes credunt, sunt uero qui et contrassis-
tunt ueritati. ut ergo ab insidiis horum eripi possit, dignum existimat esse orationes.

fidelis est autem Dominus, qui confirmabit uos, et custodiet a maligno.

15 hoc ad uerba orationis quam fecerat reddidit, fidei firmitatem adesse illis optans, simulque et dicens quoniam 'uerus est Deus, qui uocauit uos in spe bonitatis ; ipse uos confirmabit in fide, ita ut adsequi possitis illa bona, ab omni discedentes inconuenienti actu.' quibus et adiungit :

20 *confidimus autem in Domino de uobis, quoniam quae praecipi-
mus et facitis et facietis.*

1 illud C r	10 contrasistant r	12 orationes esse r	13 est om r
confirmauit C* r	14 malo r	15 est (aſt hoc) add H quae (for quam) l	
17 confirmauit C*	21 et facitis et facit C*		

3. *glorificetur*] So Aug.; Vulg., "clarificetur." See Gal. i. 24 (*supra*). *Eripiamur*; O. L., Vulg., "liberemur." *A prauis et pessimis hominibus*, a singularly infelicitous rendering; contrast Ambstr., "ab importunis et nequam h." As to the use of the superlative in this version, see I. p. xl.

10. *non omnes credunt*] Thdt. refers to Gal. v. 8, and repeats the strange interpretation of that passage which is adopted *ad locum* by himself and Th. (see I. p. 91, l. 3, note). *Dignum...orationes*; cf. Rönsch, *Itala*, p. 412. Or correct *orationis*.

13. *fidelis est a. Dominus*] So Hier. (once) and Cod. Amiat., with the greater

number of the Greek MSS. and fathers, including among the latter Chrys. and Thdt. Th.'s comment, however, seems to be based on the reading θεος. *Confirmauit* occurs both in *Am.* and *Fuld.*; see vv. ll. here, and below, on l. 17.

15. *hoc...reddidit*] Cited by Lanfranc: see vv. ll. Th. is not disposed to see in πιστὸς δὲ ἐστιν ὁ κύριος a play on the preceding οὐ γὰρ πάντων η πλεῖστος. He would rather connect c. iii. 3 with c. ii. 16, 17, so as to make ὁ σημπλέκει answer to σημπλέκει in ii. 17.

20. *praccipimus*] So the O. L. of Cypr., Lucif. Calar., &c. Vulg., "de-
nuntiamus."

nam dum dicit, se de eis bonam habere confidentiam quoniam omnem eius doctrinam cum sollicitudine efficient, sufficiens est et exhortare illos, ut opinionem suam opere firmam esse ostendant. et iterum orat pro illis dicens :

Dominus autem dirigat corda nostra in caritate Dei, et in patientia Christi.

‘contingat uobis in ea permanere caritate quae erga eum est, tolerantes etiamsi et aliquid conueniat pro eo pati.’ nam quod dixit *Dei et Christi*, in commune id positum esse uidetur, id est, ‘in caritate et patientia.’

10

praecipimus autem uobis, fratres, in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre inordinate ambulante, et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis.

manifestus est hic euidenter de indisciplinatis dicere, quos et uehementer corripit, praecipiens etiam ut a conloquio eorum 15 sese cohibeant. hoc enim est quod dicit : *separate uel subtrahite uos*; hoc est, ‘adcelerate secernere uos ab illis qui tales sunt.’ et ut ne uideretur uerbo tantum id tradere :

ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos; quoniam non inquieti fuimus in uobis.

20

1 et (bef quoniam) add C r   2 efficiens (for efficient) C* H r   efficiant C
(corr)   3 exhortari C (corr)   6 in (bef pat. Chr.) add r   7 perm. in ea
car. C r   perm. in illa c. l   11 denuntiamus (for praecipimus) r   14 manifestus
est hinc C*   manifestum est hic C (corr)   manifestum est hinc H r   15 etiam
et (aft ut) add C H   16 hoc est enim r   18 ait (aft tradere) add r

2. sufficiens est, &c.] Thdt.: *εἰς προτοκήν αὐτῶν τέθεικεν, ἵνα μαθήτες οἰας έχει δόξας περὶ αὐτῶν τοῖς ἐργοῖς βεβαιώσωσιν τὰ τάρτα.*

takes no notice of this somewhat doubtful reference.

12. inordinate] So Am.; Fuld., after Aug., “inquiete.” *Acceperunt=ταρέλασσον*, the reading of Chrys. and of Thdt. *ad h. l.* So O. L. (generally) and Vulg.; Ambrstr., “accepistis.”

16. *hoc enim est quod d. ‘separate’*] This rendering of *στέλλεσθαι* occurs also in the treatise *de singul. cleric.* ascribed to S. Cyprian (Hartel, III. p. 212); Ambrstr. gives “secerni uos.” With Th.’s explanation cf. Thdt.: *τὸ στέλλεσθαι ἀντὶ τοῦ χωρίζεσθαι τέθεικεν*, and comp. Gal. ii. 12 (*ὑπέστελλεν ἑαυτὸν=subtrahebat scipsum*).

20. *in uobis*] O. L. and Vulg., “inter uos.”

9. *quod d. ‘Dei et Christi,’ &c.]* The meaning seems to be that S. Paul’s words are in effect the same as if he had written *εἰς τὴν ἁγάπην καὶ ὑπομονὴν τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ*. Cf. Th.’s remarks on Gal. i. 2. Most of the Gk. commentators, following the lead of S. Basil (*de Sp. s. 21*), regard this verse as a prayer to the Holy Spirit; Th., notwithstanding his earnest opposition to the Pneumatomachi (i. p. 194, l. 6, note),

et quoniam ista adhuc non erant magna, adicit :

neque gratis panem manducauimus apud aliquem.

et quod his maius est :

5   *sed in labore et lassitudine nocte et die operantes, ut non grauaremus quemquam uestrum.*

et quod maius extolli potest, adicit :

non quia non habemus potestatem, sed ut nos formam demus uobis, ut imitemini.

10   ‘et quidem nobis licet accipere, eo quod erga doctrinam uacare uidemur; sed noluimus, ut ipso opere uos doceamus quemadmodum conuenit facere.’ et ostendens quoniam talia agens apud illos permansit, memoratur iterum traditionem suam:

15   *nam et cum eramus apud uos, hoc praedicabamus uobis, quoniam ‘qui non uult operari, neque manducet.’*

‘haec et praesentes dicebamus, quod pigri neque manducare sint digni.’ non generaliter hoc dicens, quod ille, qui non operatur, non debet manducare; uidetur enim ipse Corinthiis scribens longa prosecutione id explicasse, quoniam illis debetur 20 qui doctrinae uacant, ut a discipulis corporalium percipient ministerium. sed illum dicit non esse operarium, qui neque de melioribus sollicitus est, neque corporale aliquid uult operari, otiosus uero existens aliorum uitam curiose discutit; de indisciplinati etenim illi est sermo. quod et apertius indicans, dicit :

2   *enim (afit neque) add r*   8   *habuerimus r | daremus r*   11   *nos (for uos) r*
 14   *praedicebamus C*   20   *accipient (for perc.) H*   21   *mysterium (for minist.) C**
 22   *operare H*   23   *extans (for exist.) C r*   24   *et (bef apert.) om r*

5. *lassitudine]* O. L. and Vulg., “fatigione.” Cf. II. p. 12, l. 4, note.

8. *non quia]* οὐχ ὅτι. So Ambrstr., Aug.; Vulg., “non quasi” (οὐχ ὡς). *Habemus*; the Latin versions have “haberemus,” or “habuerimus,” on the other hand they are more exact in their rendering of ἔαροδς... εἰς τὸ μημεῖθαι ηγέας (“nosmetipso...ad imitandos [ad imitandum, imitari] nos”).

10. *erga doctrinam uacare]*=doctrinae u. (l. 20, *infra*). Cf. I. p. 2, l. 23.

13. *memoratur iterum trad. suam]* See above on c. II. 15. For *memoratur* (dep.) = ἐμνήσθη, see Rönsch, *Itala*, p. 373.

14. *praedicabamus]*=παρηγγέλλομεν. In every other instance except I Tim. i. 3 (*τὰ παραγγελγά, ut denuntiaret*) our translator renders παραγγέλλειν by *praedicere*, which finds place in the O. L. here. *Qui* (ετρι); O. L. and Vulg., more exactly, “si quis.”

18. *ipse Corinthiis scribens]* I Cor. ix.

audiuimus enim quosdam ambulantes in uobis inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes.

'curiose agere' dicens, quasi qui otio abusi, ad hoc uacant, ut aliorum examinent uitam. quod fieri quasi inconueniens abdicauit, praecipiens quidem illis, ut separent se a talibus; dicens 5 quoniam nec manducare sint digni, si non operari voluerint. et abundantius illud pandens adicit:

illis autem qui huiusmodi sunt, praecipimus et obsecramus per dominum nostrum Iesum Christum, ut cum modestia operantes suum panem manducent.

10

non absolute dicens, 'ut operentur,' sed adiecit *cum modestia*, quod erant adimentes, ut ne uitam alienam curiose agerent. uolebat enim, ut sine ulla curiositate illa operentur quae poterant sibi ipsis sufficere ad sustentationem. et quoniam illi qui huiusmodi erant et operari minime uolebant, seditiose quae non 15 conueniebant illa perficiebant, occasione ea quia ceterorum liberalitas praestabat illis cum omni celeritate illa quae erant necessaria, quasi eiusdem fidei constitutis—quod et in prima epistola interpretantes signasse uisi sumus; adicit ad illos qui praebebant:

20

uos autem, fratres, ne deficiatis bonum facientes.

4 examinat C* | abdicabit C* abdicans abdicauit H 8 eius modi H
 9 cōmodestia C* 12 uita aliena C*r de u. a. C (corr): txt H 13
 curiose (for curiositate) H | operarentur C (corr) 16 quae (for quia) C*r quod
 C (corr) 19 ad om H

4 sq. For *prosecutio*=ἀκολούθα, see I. p. 114, l. 8, note. *Corporalium, corporale*; cf. I. p. 240, l. 1, vv. ll. Rab. has allowed the word to pass unchallenged here.

1. *audiuimus*] ἀκούουσεν. So both O. L. and Vulg. (*Fuld.*; *Am.* has "audimus").

4. *fieri...abdicauit*] =ἀπηγόρευσεν [μῆ] γίνεσθαι, or the like.

8. *illis...huiusmodi*] So Ambrstr.; Vulg., "his...eiusmodi" (cf. vv. ll.). *Praecipimus* (see note on v. 10), Vulg. "denuntiamus." *Modestia*; O. L. and Vulg., "silentio."

11. *non absolute dicens*] The Ap. re-

quires not labour simply, but quiet and orderly labour. Cf. Chrys.: ἀμφέρα ἀταρέτι, καὶ τὸ ἐν ἡσυχίᾳ εἶναι καὶ τὸ ἔργον γενθεῖν.

12. *quod erant adimentes*] I. e. τὸ 'μετὰ ἡσυχίας,' δὲ ἀφροῦτο [sc. οἱ ἀταρτοί]. Dr Jacobi ingeniously conjectures *altimentes* (ὑψηλάδρόνες); but the sentence as it stands yields, I think, a better sense, and is quite in our translator's style.

18. *quod et in prima, &c.*] See II. pp. 25, 26, l. 4, note. *Signasse uisi s.=* ἐσημεωσάμεθα.

21. *ne deficiatis, &c.*] Vulg., "nolite deficere benef." In the next two verses, where our translator uses this form, the

hoc est, ‘uos exequimini proprium opus, et ne propter aliorum malitiam discedatis a bono opere; licet illi praui sint suo proposito, sed uobis merces similis erit ob uestrum propositum, cum quo tribuitis.’ et iterum ad illos uertit suum sermonem :

5 *si quis uero non obaudit uerbo nostro per epistolam.*

ut dicat, ‘uerba quae per epistolam loquimur;’ hoc est, per litteras [has].

hunc notate, et nolite commiscere ei, ut erubescat.

hoc dicit, quod et in superioribus dixit, ‘excludite eum et a 10 conloquio uestro.’ et docens eos cum modestia id facere et non odio :

et non tamquam inimicum illum habeatis, sed admonete ut fratrem.

15 ‘hoc (inquit) uolo facere uos, ut non in parte inimici eum habeatis, sed ut modis omnibus increpatione, obsecratione, doctrina reducatis eum ad id quod honestum est.’

ipse autem Deus pacis det uobis pacem semper in omni modo. Dominus cum omnibus uobis. amen.

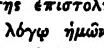
3 propositu C*

4 quo om r | et iterum...fratrem om r

7 has om CH

Vulg. has the direct imperative. *Commiscere ei* (abr̄φ); O. L. and Vulg., “cum illo.” *Ut erubescat;* so Aug., Sedul. Scot.; Vulg., “ut confundatur.”

1. *et ne propter, &c.]* So Thdt., but more tersely: *μη τικήσῃ τὴν ὑμετέραν φλογίματα ή ἔκεινων μοχθηρά.*

6. *ut dicat ‘uerba,’ &c.]* Th. connects διὰ τῆς ἐπιστολῆς with the preceding τῷ λόγῳ ήμῶν. So the Peshito had done (). Comp. Oec.: η τῷ διὰ τῆς ἐπιστολῆς οἰον λαλοῦντι, η τῷ διὰ τῆς ἐπ. ἀποσταλέντι. And Thph. (who strangely supposes that Chrys. had read ύμῶν): τινὲς μὲν τῷ λόγῳ ήμῶν ἀντηγωσαν...διθεν καὶ οὕτως ἐνόρων· εἰ δέ τις οὐχ ὑπακοεῖ τῷ λόγῳ ἐμοῦ τοῦ Παύλου τῷ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης οἶον λαλοῦντι, κ.τ.λ. The Gk. commentators seem to have found a difficulty in an identification of λόγος and ἐπιστολή

occurring so shortly after the contrast of c. ii. 2, 15. *Hoc est, per litteras* seems an unmeaning gloss, unless we suppose that *has* has dropt out after *litteras*—“by ‘the epistle’ S. Paul means this present letter.” Lanfranc omits the last words, citing the sentence in the form: “*id est, per epistolam loquimur.*”

8. *n. commiscere ei]* Tert., “ne commisceamini illi” (aibr̄φ). For the intrans. *commiscere*, cf. *supra*, p. 22, l. 7, note.

9. *quod et in sup. dixi]* I. e. in v. 6.

12. *admonete]* Ambrstr., “admonete consiliis.” Vulg., “corripite;” cf. i. p. 188, l. 7, note.

15. *sed ut...reducatis, &c.]* Cf. Thdt. μελῶν γὰρ νεοσηκότων ἐπέχουσι τάξιν· τοῖς δὲ τοιούτοις τὴν πρόσφορον θεραπειαν προσφέρειν εἰώθαμεν.

17. *Deus pacis]* So Ambrstr.; most MSS. of the O. L. and Vulg. have

deinde orat tribui eis pacem a Deo, ita ut semper eam habeant, et ut modis omnibus semper illis adsit a Deo.

salutatio mea manu Pauli.

'salutationem' uocauit subscriptionem; pro illo enim quod nos solemus ponere, 'incolumem,' ille semper ponit: *gratia domini nostri Iesu Christi.* hanc ergo 'salutationem' uocat; nec enim uidetur aliquos in epistola sua salutasse.

quod est signum in omni epistola; sic scribo. gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. amen.

'hoc igitur quasi signaculo abutor in omni epistola, scribens 10 illud mea manu; quod et in hac epistola feci, ita ut nemo dubitet meas esse litteras.' hoc autem uidetur hoc in loco adiecissem non absolute, sed quia illi qui de consummatione saeculi loquebantur et dicebant eam esse propinquam, persuadebant eis, quasi qui et ex epistola apostoli hoc idem significantes dicerent; quod- 15 que et ipse in superioribus significauit, scribens eis non suaderi illis qui per epistolam apostoli haec se dicere promittebant. necessarie ergo hoc in loco significauit in quibus scripserat de his ad eos, quoniam eius est epistola hoc salutatione sufficiente

2 assit <i>H</i>	8 sic scribit <i>H</i>	it a scribo <i>r</i>	10 utor (<i>for abutor</i>) <i>r</i>	11
manum <i>r</i>	14 eis om <i>H</i>	suadebant hoc <i>l</i>	15 id est (<i>for idem</i>) <i>r</i>	16
suadere illis <i>C H</i>	persuaderi ab illis <i>r</i>	17 promittebat <i>C⁴ H</i>	18 necess-	
necessario <i>r</i>	19 hoc salutationem <i>C</i>	ob salutationem <i>r</i>	sufficientem <i>r</i>	

dominus. Chrys. and Thdt. read κύριος, but θεός finds place in the text of Thph., and seems to be implied by the comments of Th. and Oec. Probably it was imported into this place from 1 Thess. v. 23. For a similar uncertainty see 2 Thess. iii. 3. *In omni modo;* "loco" (τόπῳ) is the uniform reading of the Latin versions. *Amen* is probably due to a copyist.

4. *salut. uocauit subscript.*] = δοκασμὸν ἐκάλεσεν τὴν ὑπογραφήν. Cf. Chrys.: δοκασμὸν δὲ καλεῖ τὴν εὐχήν. Thdt.: δοκ. ἐκάλεσεν τὴν ἐν τῷ τέλει κειμένην εὐλογίαν.

5. *incolumem*] Sc. "custodiat te Deus" (cf. e.g. Migne P. L. 69, 127, 599 sq.).

Thdt.: μανθάνουμεν τοινυ πέτεῦθεν ὡς τὸ τῇ χάρις τοῦ κ. Ι. Χ., κ.τ.λ. ἀπὸ τοῦ ἔρρωσθα σε' γράφειν εἰσθει. For a similar remark with regard to the προγραφή, cf. II. p. 2, and notes there,

10. *signaculo*] Rönsch, *Itala*, p. 38.

12. *adiecissem non absolute*] So Chrys.: τοῦτο λέγει γράφειν ἐν τάσῃ ἐπιστολῇ, ώστε μηδενὶ ἔξεινα παραποιεῖν αὐτάς, τῆς ὑπογραφῆς ὥσπερ τεκμηρίου κειμένου μεγάλου. Thdt.: τοῦτο δὲ προστέθεικεν διὰ τοῦτο πεπλασμένας ἐπιστολὰς περιγράφειν τολμῶντας (c. ii. 2), διδόσκων ἐπιζητεῖν αὐτοῦ τὴν ὑπογραφήν. Lanfranc gives the sense of Th.'s remark in an abbreviated form.

ostendere, quod et hoc illi sit in consuetudine, et quod sua manu consuete subscribat; ut nihil contrarium recipiant illis quae hic scripta sunt ad eos, si a quolibet hisdem suadeatur.

2 illic (*for illis*) r 3 isdem C iisdem r: *txt H* | explicit secunda ad thesa-lonenses. incipit argumentum ad timotheum (*añ suad.*) add *H*

1. *quod et hoc...et quod*] Both the form of salutation and the hand-writing were characteristic. When the two concurred, the genuineness of an Epistle was satisfactorily established.

3. *si a quolibet hisdem suadeatur*] A few lines before (p. 65, l. 16) we had the Gk. construction *suaderi illis qui*, &c.

= πειθεσθαι τοῖς, κ.τ.λ. Such diversity of practice in the course of one paragraph not only seems to be an indication of haste, but suggests the doubt whether the language of the version was the translator's native tongue. Comp. I. p. lviii, note.

THEODORUS MOPSUESTENUS
IN EPISTOLAM B. PAULI
AD TIMOTHEUM I.

ARGUMENTUM.

SANCTUS apostolus Paulus beatum Timotheum Ephesi reliquit, scilicet ut omnem peragrans Asiam uniuersas quae illo sunt ecclesias gubernaret. scribit igitur ad eum in prima epistola quam ad praesens interpretare admittimur, in principio quidem epistolae statim commonens eum, ut suos cautissime instruat non intendere illis qui legis custodiam christianis modo subintroducere uolunt; docet uero eum in subsequentibus, quae conueniat eum facere ecclesiarum dispensationem indeptum. unde et de omnibus illum instruit, docens eum qualem esse unumquemque conueniat eorum qui quolibet modo in ecclesiast. 5 IO

1 effisi C   2 illic r   4 interpretari C (corr) r   7 uere r   8 ad-
eptum H

i. *Sanctus apostolus, &c.*] 'Argument. This Epistle opens with the customary warning against Judaizing teachers [c. i]. The remainder is occupied with directions for the worship and government of the Church [c. ii], and for the selection and oversight of its ministers, whether presbyters, deacons, deaconesses or widows [cc. iii—v]; other subjects connected with the discharge of the episcopal office are dealt with in their place [c. vi]. Some weighty dogmatic teaching occurs in the heart of the letter [c. iii. 16—v. 2], and the whole forms a

complete body of pastoral theology, which deserves the close study of the Bishops of the Church, who are called to exercise functions similar to those entrusted by the Apostle to S. Timothy.'

2 sq. *illo*] Cf. 1. p. 83, l. 9, note; *interpretare*, 1. p. 118, l. 6, note; *indeptum*, Rönsch, *Itala*, p. 300; *fungere*, Rönsch, p. 389 (*fungi*, pass., Tert.); *ea...instruens cum, τὰ προσήκοντα διδάσκων αὐτίν*—the double acc. has offended Rab., who rejects *cum* (see vv. ll.); *memoratus est*, cf. II. p. 12, l. 20, note (add Rönsch, p. 414).

tico ordine deputantur, uel ministerio fungere uidentur. quod et cautissime explicans instruxit eum de illis quae presbyterum agere, quae uel diaconum, quales etiam conueniat esse uiduas; et de ceteris similiter omnibus ea quae conueniebat instruens 5 eum, perfectam in ipsa epistola doctrinam uisus est deprompsisse. memoratus uero est et quaedam de dogmate in media parte epistolae, de quibus uel maxime necessarium sibi doctrinam esse perspiciebat. nihil uero ex illis reliquit quae ad commune ornamentum pertinere poterant, si tamen quis scripta eius 10 cum competenti cautela uel legere uel custodire uoluerit. hanc igitur epistolam meo iudicio omnes cautissime episcopos ediscere conueniebat; sic enim diligenter instructi cognoscere poterant ecclesias Domini Dei secundum ut decens est uel regere uel dispensare, beati Pauli legibus inseruientes. ea enim quae ad 15 Timotheum tunc scripsit relinquens eum Ephesi, omnibus eum ecclesiis quae secundum Asiam esse uidebantur praeponens, haec omni episcopo qui ecclesiam Dei creditus est gubernare aptari posse nemo dubitet. incipienda ergo est illa expositio quam per partes expedire nos conuenit, eo quod argumentum 20 in hisce sufficienter a nobis expressum uidetur esse.

Paulus apostolus Christi Iesu secundum imperium Dei saluatoris nostri, et Christi Iesu, spei nostrae: Timotheo carissimo filio in fide, gratia, misericordia, pax a Deo patre nostro et Christo Iesu domino nostro.

25 uidetur beatus Paulus in praescriptione praesentis epistolae contra suam consuetudinem adiecissee [ad] gratiam et pacem 'misericordiam' ab affectu maiori quem erga Timotheum habere

1 fungi C (corr) r	2 instruit r quae deceant presb. quaeue diac. r
3 conueniant C*	5 eum om r perfectum C* 8 communem C H 9
qui H 11 eo (for meo) H 16 uidebantur esse r proponens r 18	
altari C* H est ergo r 20 esse uidetur r 23 gratiae C gratia e H	
26 ad om C H r gratiam et pacem atque mis. r 27 ob affectum maiorem	
C ob affectum maiore r	

16. *quae sec. Asiam esse uid.] = ταῖς 'germano;' Vulg., "dilecto." Cf. l. p. 245, l. 18, note. *Nostro*, so Ambrstr.; ήμῶν is found in Chrys. and Thdt.*

27. *ab affectu maiori]* So Chrys., followed by Oec. and Thph.; he adds,

22. *carissimo] = γνησιψ.* Ambrstr.,

uidebatur hanc uocis adiectionem abusus. consummans uero praescriptionem in his incipit sic :

sicut rogaui te ut sustineres Ephesi, cum irem in Macedoniam,
ut denuntiares quibusdam non aliter docere neque intendere fabulis
et genealogiis infinitis, quae quaestiones praestant magis quam 5
dispensationem Dei, quae est in fide.

ante omnia beati Pauli humilitas digna est demirationem, quoniam discipulo suo scribens non dixit : 'sicut praecepi,' aut 'probaui,' aut 'dixi ;' sed simpliciter *sicut rogaui*, uel 'obsecratus sum.' sic sanctis illis studium erat uniuersos obsecratione 10 ad opus pietatis inuitare, ita ut et alacritatem hisdem cum quadam animi oblectatione inponerent ; eo quod obsecratio quidem etiam ualde desidiosos scit animare, praecepti uero pondus et illum qui alacritate tenetur pigrum saepe fecisse uidetur. intendendum est autem et sensui dictorum. nec enim hoc uult dicere, 15 sicut sensus, qui in promptu est significare uidetur, quoniam rogauit eum ut sustineret Ephesi, ita ut praeципeret quibusdam ut ne aliter docerent ; † nec enim pro hoc solo reliquit eum illic,

οὐ διὰ τὸ παραγγέλλειν μόνον τισὶν μὴ ἐτεροδιδασκαλεῖν

1 hanc u. adiectione fuisse abusum r 3 in om C* 7 demiratione C (corr) r
9 sed dixit simpl. r 11 isdem H iisdem r 18 ut om r 19 Coisl.
204, f. 188 a [Cr. vii. 5, Fr. 149] θεόδωρος. ἄλλος δέ φησιν οὐ διά, κ.τ.λ.

however, a further reason : *καὶ τοῦτο ἀπὸ τολλῆς φιλοστροφῆς ... πλεονος γὰρ μάλιστα οἱ διδάσκαλοι δέονται τοῦ ἔλεου.*

Cf. Sedul. Scot. : " 'misericordiam' addit propter eius honorem nimiamque eius dilectionem; aut quia T. stomachi dolore laborabat [c. v. 23], ideo misericordia indigerat." *Atque mis.* (Rab., see vv. ll.) is an unfortunate attempt to escape from the difficulties of a faulty text.

3. *sustineres*] Cf. Rönsch, *Itala*, p. 381. So Hil. ("sustinere"), Aug.; Vulg., "remaneres." On *denuntiares* (*παραγγέλλεις*) see II. p. 62, l. 14, note. *Non aliter docere*; cf. I. p. 2, l. 21, note. *Infinitis*, so Iren.^{ma}. Ambrstr.; Tert., "indeterminabiles," "indeterminatas;" Vulg., "interminatas." *Dispensationem*; cf. the comm. below, p. 73, l. 11 sq. Th. clearly read *οἰκονομίας*, thus agreeing

with Chrys., Thdt., and the Greek authorities generally, against the Pesh. and the Latin versions.

7. *Pauli humilitas*] See the arg. to the Ep. to Philemon, *infra*; and cf. Chrys. *ad h. l.*: *ἀκούει τὸ προσηνές, πῶς οἱ διδάσκαλοι κέχρυπται φωνῇ ἀλλ' οἰκέτου* [Oec. *Ικέτου*] *σχέδον*: οὐ γὰρ εἶτε 'ἐπέρατα' οὐδὲ 'ἐκέλευσα' οὐδὲ 'παρήνεσα,' ἀλλὰ τι; 'παρεκάλεσα σε.'

digna est demirationem] Rönsch, *Itala*, p. 412.

9. 'rogaui', uel 'obsecratus sum'] The translator, dissatisfied with the Vulg. rendering which he has retained in the text, adds an alternative; cf. I. pp. xxvi, 5, l. 16 note. For an ex. of the dep. *obsecrari* cf. I. p. 163, l. 10.

18. *nec enim pro hoc solo, &c.*] See the arg. above, esp. pp. 67, l. 2; 68, ll.

sed ut omnia pro illa faceret sollicitudine quam erga ecclesias Dei expendere fuerat ordinatus. de quibus etiam omnibus scriptis uidetur ad eum in epistola.*

sunt autem sensus duo complexi sibi inuicem, primo sensu secundum exclamationem imperfecte expresso, ut tali ratione etiam unum esse quod dictum est uideretur. uult enim dicere: ‘sicut te rogaui, Macedoniae proficiscens, ut sustineres Ephesi, diligentiam illis adhibens qui illo sunt; quod et facito, commissum tibi opus expediens, et omnia sollicite implens quae ad communem pertinent correctionem.’ hoc igitur est, quod uult significare per illud quod dixit: *sicut rogaui te ut sustineres Ephesi, cum irem in Macedoniam*; quod et imperfecte dictum esse adstruxi, beato Paulo consuete nullum loquelae studium adhibente, illud autem quod sibi uidebatur pro sua uirtute ut poterat explicante. nam nec disciplinam dicendi studuerat, sed nec pro hoc studium adcommmodare conueniens sibi esse existimabat. deinde adicit: *ut denuntiares quibusdam et reliqua*; hoc dicens quod uel maxime ante omnia eum procurare uolebat. quid ergo illud est? ‘uolo te (inquit) ante omnia ut dehorteris illos qui in ecclesia alia cupiunt docere praeterquam pietatis

---

κατέλιπεν αὐτὸν ἐν Ἐφέσῳ, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐπιμελεῖσθαι τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, περὶ οἵ τοις καὶ γεγράφηκεν.

5 imperfecto <i>H</i> <i>C</i> in illum <i>Hr</i> 18 autem (<i>for eum</i>) <i>C r</i>	8 illic <i>r</i> facite <i>r</i> 14 adhibentem <i>r</i>	13 consuetae <i>r</i> illud (<i>for nullum</i>) 15 explicare <i>H</i> 17 adicit <i>r</i>
--	--	--

15, 16. The Gk. has been cropt by the catenist; originally it may have run: οὐ γάρ βούλεται εἰπεῖν κατὰ τὸ πρόχειρον δια παρεκάλεσεν αὐτὸν προσμέναι τὸν Ἐφέσῳ ίνα παραγγείλη τοιν μὴ ἐπερδιδασκαλεῖν. οὐ γάρ διὰ τοῦτο μένον κατέλιπεν, κ.τ.λ.

4. *sensus duo complexi sibi inuicem*.] νοήματα δύο συμπεπλεγμένα διλήποι, or the like; see I. p. xl. For *complectere*, cf. Rönsch, *Itala*, p. 300.

primo sensu sec. exclamationem] The meaning seems to be that the Ap. has mixed up two directions, (1) καθὼς παρεκάλεσε σε προσμέναι τὸν Ἐ. πορ. εἰς Μ., [οὗτος τοι], (2) παραγγέλλει (ινα

παραγγείλης), κ.τ.λ. The first of these sentences is left incomplete, after the manner of an exclamation (*καὶ’ ἔκφωνησον*); and as it stands, it seems to form a part of the same clause with the words ίνα παραγγείλης, which really begin a fresh and independent subject.

7. *Macedoniae proficiscens*] Jacobi: “fortasse legendum est in *Macedoniam*.” Cf. however II. p. 1, l. 10, note.

13. *adstruxi*] =adfirmauit; cf. De Vit, s. v. *Nullum*; see vv. ll. The correction is absolutely required by the context; comp. next note.

15. *nam nec disciplinam...sed nec, &c.*]

postulat ratio.' †euidens est enim quod dixit, *ut denunties quibusdam*; de suis enim id dicit et non de alienis. nec enim exteris denuntiare erat Timothei, tunc uel maxime magistris pietatis non solum increpare contrariis minime usurpantibus, sed e contrario plurima ab illis mala sustinentibus. dicit autem non debere *aliter docere*, de illis dicens qui ex circumcione crediderant, qui et multa quasi pro lege loquentes eos qui ex gentibus erant docere adnitebantur contra christiani dogmatis ritum.* nam et in omnibus epistolis propemodo beatum quis inueniet Paulum de illis plurima scribentem, eo quod et multi tunc erant, qui huiusmodi proponebant doctrinam; quod et melius cognoscere quis poterit, si interpretationem nostram, quam propemodum per omnes epistolas explicasse uidemur, decurrere uoluerit, in quibus ostendimus beatum Paulum multa de his fuisse locutum. 15

†nam quod dixit: *non intendere fabulis et genealogiis infinitis, in commune quidem de omnibus dixit, maxime his qui ex gentibus*

δῆλον δὲ ὅτι τὸ ἵνα παραγγείλης τιςὶν περὶ τῶν οἰκείων λέγει· οὐ γάρ δὴ τοῖς ἀλλοτρίοις παραγγέλλειν ἡδύνατο, τούναντίον γὰρ καὶ πολλὰ κακὰ ὑπέμενον παρ' ἐκείνων. λέγει δὲ περὶ τῶν ἐκ 20 περιτομῆς, οἱ πολὺν ὑπέρ τοῦ νόμου δῆθεν ποιούμενοι λόγου, τοὺς ἀπὸ ἔθνων ἐπεχείρουν διδάσκειν ἐναντία τοῦ χριστιανικοῦ δόγματος.

λέγει τοίνυν· ‘πᾶσιν μὲν παράγγελε, προηγουμένως δὲ τοῖς ἀπὸ ἔθνων, μὴ προσέχειν τοῖς μύθοις τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις καὶ 25

5 male *CHr*: *txt g* (*conj. Jacobi*)
illis *C* (*corr*) max. de illis *r*: *see note*

17 max. his de illis *C*H* max. autem de
18 *Coisl. 204, l. c.* 24 *Coisl. 204, l. c.*

'The Ap. had not studied grammar or rhetoric, nor did he see fit to avail himself of those arts in the composition of his epistles.' Comp. I. p. lxvii.

4. *usurpantibus*] Cf. II. p. 38, l. 15, note.

9. *nam et in omn. epistolis, &c.*] Cf. the arguments to Gal., Phil., Col. Chrys. ad h. l.: ἐνταῦθα τινες ἡραν ἐξ Ἰουδαίων φευδαπότολοι, βουλόμενοι πάλιν ἐπὶ τὸν νόμον ἐλκειν τοὺς πιστούς δι πανταχοῦ τῶν ἐπιστολῶν αἰτιάται.

16. *nam quod dixit, &c.*] The Gk. seems to have been: τὸ γάρ ‘μὴ προσέχειν’...πᾶσιν μὲν λέγει κατὰ κοινόν, προηγουμένως δὲ τοῖς ἀπὸ ἔθνων, οἱ τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις προσέχοντες, κ.τ.λ. Dr Jacobi says (on l. 16): “satis elucet latinum codicem his locis non uersionem sed paraphrasin graeci textus praestare.” My own impression is that it is the catenist who has departed from his author, by abbreviating the text; see I. p. xxxv sq. Παράγγελε (l. 24); so the catena.

sunt; qui intendentis illis quae a Iudeis dicebantur, saepe in dogmate pietatis noceri uidebantur. quod et Galatae perpessi fuisse inueniuntur, qui cum obseruantia ceterorum quae in lege fuerant definita, etiam nec a circumcitione se cohibuerunt. genea-
 5 logis uero eos intendere minime conuenire edixit, eo quod Iudei tunc multam expendebant sollicitudinem ut ostenderent Christum non promissorum sequentia ex Abraham et Dauid descendisse, et propter hoc adnitezabantur etiam progenies ueteres memorari, dicentes quemadmodum ille ortus est ex illo, quemadmodum
 10 uero ille ab illo natus est; ex quibus etiam multis conturbari eueniebat ex illis uel maxime qui ex gentibus crediderant, qui nihil cautissime ex antiquis libris scire potuerant. 'his ergo praecipito (ait), ut genealogiis non intendant.' quas bene et 'infinitas' esse edixit, eo quod illi qui talia explicant poterant
 15 modo hic modo illic suum uertere sermonem, et nunc quidem

ταῖς γενεαλογίαις.' πολλὴν γὰρ ἐποιοῦντο τὴν σπουδὴν τοῦ δεικνύναι τὸν Χριστὸν οὐκ ἀκολούθως ταῖς ἐπαγγελίαις ἐξ Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ γεγονότα, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεχέιρουν καὶ τὰ γένη τὰ παλαιὰ διηγεῖσθαι δῆθεν ἀφ' ὃν δὴ πολλοὺς τῶν ἀπὸ ἔθνῶν 20 πεπιστευκότων παρετάραττον, οὐδὲν τῶν παλαιῶν ἀκριβῶς ἐπισταμένων. καλῶς δὲ αὐτὸς καὶ 'ἀπεράντους' ἐκάλεσεν, ὡς τῶν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα ἐκφερομένων δυναμένων τύδε κάκεῖσε περιάγεσθαι

1 intendentibus r   2 nocere C H r: txt conj. Jacobi   3 observantiam
 Cr   5, 14 dixit r   9 natus (for ortus) H   12 poterant r   13 prae-
 cipio H

4 nec a circumcitione se coh.] Cf.
 1. p. 2, l. 23 sq.

5. eo quod...descendisse] Cited by Lanfranc, with the omission of *promissorum sequentia*, and the strange perversion "non ex Abraham sed ex Dauid."

6. ut ostenderent Christum non, &c.] Chrys. attributes to these genealogists a less directly polemical object: ἵνα δηλευτεῖρις πολλῆς καὶ λοτρίας δόξαν ἔχων. Thdt. endeavours to combine the explanations of Chrys. and Th.; οἱ ἐξ Ἰουδαίων πεπιστευκότες ἐπὶ τῷ γενοῦ τῆς παλαιᾶς διαθήκης μέγα φρονοῦντες ἤγγειλατά ἄττα τοῦς ἐξ ἔθνων πεπιστευκόσιν προσέφερον, ἐλέγχειν μὲν αὐτοὺς ὡς ἀμυνήστους τῶν θείων

λογίων πειράμενοι, φυλάττεω δὲ τὴν νομικήν πολιτειαν παραπειθεῖν ἐπιχειροῦντες. οὕτως καὶ τὰς ἐξ Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ γενεαλογίας κατέλεγον, ἐρευνώντες δῆθεν εἰ δῆθων ἐκ τούτων δὲ κύριος κατὰ σάρκα γεγένηται. The Antiochenes seem not to have known or to have rejected the older interpretation which saw in γενεαλόντος a reference to Essene or early Gnostic speculations (Iren. i. præf., Tert. de præscr. 7. 33). Chrys. however is half disposed to include the pedigrees of Gentile mythology: οἵμα δὲ καὶ Ἐλληνας αὐτὸν ἐγράψαντες...ὡς τοὺς θεοὺς αὐτῶν καταλεγοῦτων.

huius dicere progeniem, nunc uero alterius, et iterum ab isto transire ad alterum, quod in genealogiis fieri solet necessarie,* quando quis progeniem ex multis descendenter uoluerit interpretari; ‘infinitas’ nominans eo quod nullum finem habeant, sed nec deficere possint occasiones uerborum in talibus uel maxime 5 quaestionibus, quas etiam occasiones narrationum et † ‘fabulas’ esse dixit, eo quod nec aliquid habeant in se necessarium, sed solam narrationem contineant* uanam quandam et fabulosam, quoniam ‘ille illum ex illa genuit’ et interpretans quid ‘infinitum’ esse dicit, optime adiecit: *quae quaestiones praestant magis quam 10 dispensationem Dei in fide.* † ‘talium (inquit) narratio, et sollicitudo quae de talibus est, quaestiones quidem copiosas quasdam et infinitas praestare uidetur; prohibet uero diuinam cognoscere dispensationem, secundum quam Deus nostram salutem per Christum operari dignatus est, cui uel maxime cum omni fide 15 intendere conuenit illos qui audiunt, qui et ipsis rebus ueritatis habere possunt probationem.* quorum doctrina minime praetermissa, successiones non conuenit discutere generum.’ nam quia tunc mala erant de hisce uerba, liquido id probatur ex Matthaei et Lucae euangelistarum narratione. utriusque etenim 20 explicauerunt quemadmodum Christi generatio ex antiquo de-

τῷ λόγῳ ὅπερ ἐν ταῖς γενεαλογίαις γίνεσθαι ἀνάγκη, τὸν μὲν τούτου λεγόντων τὸ γένος, αὐθις δὲ τὸ ἑτέρου, καὶ πάλιν ἀπὸ τούτου μεθισταμένων εἰς ἔτερον.

‘μύθους’ δὲ αὐτὸὺς ὡνόμασεν ὡς μὴ ἔχοντας ἀναγκαῖαν διήγησιν. 25

ἡ γὰρ περὶ ταῦτα σχολὴ καὶ ζήτησις οὐκ ἐὰν γνῶναι τοῦ θεοῦ τὴν οἰκουμέλιαν, καθ' ἣν τὴν ἡμετέραν διὰ Χριστοῦ εἰργάσατο σωτηρίαν· ἡ μᾶλλον προσέχειν ἔδει μετὰ πίστεως, ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἔχοντας τῆς ἀληθείας τὴν ἀπόδειξιν.

<i>2 transisse r necessario r bis r</i>	<i>4 habent r 20 utr. expl. enim r</i>	<i>13 prohibent r 26 Coisl. 204, l. c.</i>
---	--	--

4. *eo quod nullum finem* h.] Chrys.: τὶς ἔστιν ἀπεράντος; ἢ τοι πέρας οὐδὲν ἔχονται, η̄ οὐδὲν χρήσιμον, η̄ δυσκατάληπτον ήμίν.

6. ‘*fabulas*’ *esse dixit*, &c.] Thdt. assigns a more definite sense to *μύθους*: μ. ἐκύλεσεν...τὴν Ἰουδαικὴν ἐρμηνείαν τὴν ὥπ’ αὐτῶν καλούμενην δευτέρωσιν [i. e.

the Mishna].

19. *liquido id probatur, &c.*] It seems that Th.'s account of the purpose aimed at by the genealogists is a mere inference derived from a comparison of the genealogies of SS. Matt. and Luke. His comments on S. Matt. i. and S. Luke iii. 23 sq., are unfortunately both missing.

scendit, non tamen per illam ipsam generationem a Dauid utri-
que uenerunt; sed Matthaeus ad aliam genealogiam ex Dauid
descendisse uidetur, Lucas uero ad aliam coactus est uenire
narrationem, ab illis quaestionibus quae tunc uel maxime
5 moueri uidebantur. quod etiam cautissime quis scire poterit
interpretationem nostram decurrens, quam de euangeliis expres-
sisse uisi sumus. et dicens illa quae conueniebant praecipere
eis, et a quibus se cohibere deberent, dicit compendiose quae
emendare eum [in] fidelibus uidebatur, ita ut diligentiam eorum
10 adhiberet:

*finis (inquit) praecepti est caritas, ex mundo corde et conscientia
bona et fide non facta.*

‘praecipere autem te uel maxime cupio illis, quod et finis
est nostrae doctrinae, ut discedant ab omni quaestione uana,
15 non intendant uero illis qui fabulosa quaedam narrare cupiunt;
saluam uero atque integrum caritatem erga communem Domini-
num custodian, mundo corde et perfecta conscientia.’ et ostendit

I per illa ipsa generatione *CH* pro &c. r | ad D. utique r   9 emendare eum
fid. uidebat *CH* em. cum fid. uid. r: *txt conj. Jacobi*

1. *per illam ipsam generationem*] See
vv. ll. The Gk. seems to have been: οὐ
μέντοι διὰ τοῦ ἀντοῦ [the translator has
misread or mistranslated the passage as
if it had stood ἀντοῦ τοῦ] γένους ἀπὸ τοῦ
Δαβὶδ, κ.τ.λ.

3. *ad aliam coactus est, &c.*] Comp.
Cramer ii. 32: προσηκόντως δὲ δὲ μὲν τοῦ
κατὰ φύσιν, δὲ τοῦ κατὰ νόμου πατρὸς
μέμηγαν, ἵνα δεξιῶσιν ὅτι ἐξ ἀμφοτέρων
τῶν πατέρων...εἰς τὸν Δαβὶδ ἀνατρέχει τὸ
γένος· ὅθεν τῶν δύο πατέρων εἰς τὸν Δ.
ἀνατρεχόντων, καὶ Ἰουδαῖων καὶ Ἐλλήνων
πᾶσιν περιήργαι [Cf. περιέργαι] ἀμφισ-
βήτησις καὶ ἄπαν σκάνδαλον.

6. *quam de euang. expr. uisi s.*] On
the question whether Th. wrote on all the
four Gospels, see Fritzsche *de Th. u. et*
scr., pp. 63—4, 84.

7. *dicens...deberent*] Cited by Lan-
franc, who however substitutes “diui-
dens” for *dicens*, and “debuerant” for

deberent.

9. *quae emendare, &c.*] Some correc-
tion is clearly necessary. I have adopted
that proposed by Dr Jacobi, without
being quite satisfied by it. Perhaps *ei*
in f. should be read for *eum f.*

11. *ex mundo corde*] O. L., Vulg.,
“de corde puro.”

13. *finis est nostrae doctr.*] By τῆς
παραγγέλλας Th. rightly understands S.
Paul to mean the teaching of the Apostles
in general, though not without an
allusion to the use of παραγγέλλειν in
v. 3. ‘I wish thee to enjoin that which
is the end and aim of all Christian teach-
ing, love, flowing from purity of heart
and a good conscience.’ So, in substance,
the other Gk. commentators; Pelagius,
on the other hand, thinks chiefly of the
Mosaic law, which the Judaizers abused:
“*finis praecepti...caritas Dei et proximi,*
in qua tota lex pendet et prophetae.”

dens quanta nocuitas adnascitur illis qui non ita erga dogma pietatis consistunt, adicit :

a quibus quidam excidentes conuersi sunt in uaniloquium, uolentes esse legis doctores, non intellegentes neque quae dicunt, neque de quibus adfirmant.

5

'horum (inquit) diligentiam quidam sic facientes a pietate quidem exteri sunt facti, erga uaniloquium uero uacantes confingunt se illa quae legis sunt docere; qui etiam quae a se dicuntur minime intellegunt.' et quia non uerisimile esse uidebatur, ut non intellegenter ipsi de quibus dicunt, optime adicit : 10 *neque de quibus adfirmant.* nam qui minime sciunt pro quibus loqui eos conueniat, hi propria uidentur ignorare. et ut ne uideretur legem incusare, adicit :

scimus quoniam bona est lex, si qui eam legitime utatur.

'haec autem adsero non legem incusans, sed insipientiam 15 illorum arguens, qui nesciunt eam abuti; si uero quis eam abusus fuerit sicut conuenit, ualde et laude dignissimam et uenerabilem legem esse recipio.' et ut ne uideatur conuersationem legis iterum subintroducere quasi usu aliquo, adicit :

sciens hoc quoniam iusto lex non est inposita, inquis autem et 20

3 aberrantes (*for exc.*) Cr 7 ext. f. s. r 9 quoniam (*for quia*) r | non om r. 12 conueniant C H (*corr.*) 14 si quis ea Cr his qui eam H 16 ea uti r | abusus eam C usus ea r 20 uero (*for autem*) H

3. *excidentes*] So Clarom.; Amb., Ambrstr., Vulg., "aberrantes" (see vv. ll.). *Dicunt*; Vulg., "loquuntur."

11. *nam qui minime sciunt, &c.*] I.e. persons who are ignorant of the subject on which they undertake to speak, may well fail to understand the meaning of their own words (οἱ γὰρ μὴ εἰδότες ὅτερα τίνων λεκτέον, τοιχούς εἰδός καὶ τὰ θεῖα δηγνοεῖν).

12. *et ut ne uideretur legem inc.*] Cited by Lanfranc, and paraphrased thus by Robert of Bridlington: "hoc ideo subiungit ne uideatur legem incusare per hoc quod denuntiauit a quaestionibus legis abstinere. et est sensus, 'quamuis abstinere

iubeam a contentionibus legis, tamen non destruo legem, sed scio eam bonam esse omni homini bene utenti.'" Cf. Thdt.: *ἴνα μή τις αὐτὸν ὑπολάβῃ τοῦ νόμου κατηγορεῖν.* Sedul. Scot.: "hoc dicit ne quis putaret eum spernere legem."

15. *haec autem adsero, &c.*] Thdt.: οὐ τῷ νόμῳ μέμφομαι, ἀλλὰ τοῦς κακοὺς διδασκάλους τοῦ νόμου.

18. *ne uideatur...subintroducere*] Lanfranc.

20. *inposita*] O. L. and Vulg., "posta." *Inquis et insubd.*; Vulg., "injustis et non subd." *Fornicatoribus*; Vulg., "fornicariis." *Patricidiis, matri-cidiis* (*C, H*) are found also in Cod.

insubditis, impiis et peccatoribus, sceleratis, contaminatis, patricidiis et matricidiis, homicidis, fornicatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, periuris.

‘illud autem scio, quoniam autem lex actuum inconuenientium abdicationem continet; posita est enim, ut prohibeat omnes iniquitates. ergo illis qui peccant necessaria est legis definitio, docet enim eos minime illa facere; qui autem semel sunt iustificati et ab omni peccato superiores effecti, superflua est illis lex, qui uel maxime legis possident directionem. hoc autem est apud nos, qui expectamus resurrectionem et incorruptionem, cum qua et in inuertibilitate perpetua persistemus, peccare minime ultra ualentem, et propter hoc legem non indigemus. itaque nobis qui credidimus et per formam baptismatis in illis iam extitimus, superflua est legis definitio; qui ultra a peccatis nos abstinere non ex lege instruimur, sed docemur imitari illas res in quarum formam iam nunc consistimus.’ et euidentius post enumerationem peccatorum adicit :

et si quid aliud sanae doctrinae aduersatur, secundum euangelium gloriae beati Dei, quod creditum est mihi.

20 ut dicat quoniam ‘omnia quae prava sunt, contraria sunt nostrae doctrinae, quam consequenter euangeliu[m] gloriae facimus.’ ‘gloriam’ quidem dicens, illam dicit quae in futuro saeculo post

2 parricidis (<i>for homic.</i>) <i>H</i>	3 periuriis <i>C</i>	4 autem <i>om r</i>	6 erga illos <i>r</i>
10 peccamus (<i>for expect.</i>) <i>CHr</i>	11 in <i>om C* r</i>	12 ultra min. <i>r</i> <i>lege r</i>	
14 nos a peccatis <i>H</i>	15 instruimus <i>C</i>	16 quorum <i>r</i>	17 adiecit <i>r</i>
22 illum <i>C*</i>			

Claram., and *periuriis* in Cod. Ful. On patricida = parricida see the lexx. under the latter form.

4. *illud autem scio, quoniam autem]* As the second *autem* possibly answers to §6, I leave it unexpunged; but it is very probably due to the carelessness of an early copyist.

6. *illis qui peccant nec. est legis def., &c.]* On the theology of this passage see I. p. lxxxi. and to the passages there cited add the comm. on Gal. iv. 30, v. 23; Eph. i. 14, 23, ii. 14—16; Col. ii. 11, 14, 17.

11. *inuertibilitate]* Cf. I. p. 26, I. 11, note.

13. *in illis iam extitimus]* Cf. the comm. on Gal. v. 24. *Superflua est legis def.* = περιττή η τοῦ νόμου διάρακτις (I. p. 150, II. 14, 26).

21. *doctrinae quam, &c.]* Th. thus interprets as if S. Paul had written διδασκαλίᾳ τῇ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον. Cf. the O. L. and Vulg., “doctrinae...quae est secundum euangeliū” — a rendering which our translator, notwithstanding his author’s comment, has conscientiously avoided in his text.

resurrectionem aderit hominibus, quasi qui et in meliorem transi-
turi sunt statum; *seminatur enim* (ait) *in corruptione, surgit in incorruptionem; seminatur in infirmitate, surgit in uirtute; semi-*
natur in ignobilitate, surgit in gloria. euangelium uero gloriae
uocat illam praedicationem quae de euangelio est, quod et 5
consequenter ‘creditum sibi’ esse edixit, ut doceret omnes
homines debere expectare illa per eam fidem, quae in Christo
est. gloriā uero *beati Dei* dixit, ut dicat ‘quae ab illo nobis
tribuitur.’ *†iure ‘beatum’ Deum* hoc in loco uocat, eo quod idem
in natura beatitudinem habeat propter suam inuertibilitatem, 10
nobis uero gratis id tribuat.* haec ergo praedicatio est de futuris
quae expectare omnes docemus, consequentem ei facientes
doctrinam; praeparamus enim omnes illam uitam in praesenti
saeculo imitari, prout potest cauentes a peccato, eo quod licet
eis creditibus per baptismatis formam consortes illorum fieri 15
bonorum. talibus uero extantibus superflua est illis lex, unum
quidem, quia rebus ipsis frui illa expectant in quibus existentes

εἰκότως δὲ ‘μακάριον’ αὐτὸν ἐνταῦθα καλεῖ, ως ἀν αὐτοῦ μὲν
τὸ μακάριον ἔχοντος ἐν τῇ φύσει διὰ τῆς ἀτρεπτότητος, ημῖν δὲ
χάριτι τοῦτο περιποιοῦντος.

20

2. *surget Hr*   3 *incorruptione r | surget Hr*   4 *surget Hr | gloriae om r*
6 *dixit Hr*   7 *illam (for illa per eam) H*   8 *gl. autem dixit b. D. Cr*
11 *quae (for est) Hr*   12 *quam et (for quae) H*   13 *quam (om et) r | docemur Cr*
| doctr. fac. *H*   14 *potestis C | peccatis r*   15 *per baptimate H | con-*
. *sortes om C H: txt r*   18 *Coisl. 204, f. 189 b [Cr. vii. 9, Fr. 150] θεόδωρος. el-*
κότως, κ.τ.λ.

2. *seminatur, &c.]* 1 Cor. xv. 43;
cf. II. p. 25, l. 41, note.

4. ‘euangelium uero gloriae’...‘gl. b. Dei’]
Cf. Thdt.: ‘εὐαγγέλιον’ δὲ ‘δόξης’ τὸ
κήρυγμα κέκληκεν, ἐπειδὴ τὴν μέλλουσαν
δόξαν ἐπαγγέλλεται τοῖς πιστεύοντος.
Chrys. places another explanation side
by side with this: ‘εὐ. δ.’ εἱρκεν, δηλῶσ-
στι δόξαν ἔστιν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ.
ἡ καὶ τὰ μέλλοντα αἰνέτεται. Like Th.
he also brings τῆς δόξης into connexion
with τοῦ θεοῦ, and from this point of
view again offers a double interpretation
—ἢ τὴν λατρείαν φησιν τοῦ θεοῦ, ἢ δι’ εἰ-
τὰ παρόντα πάντα ἐμπέλησται τῆς δόξης

αὐτοῦ, πολλῷ δὲ μᾶλλον τὰ μέλλοντα.
Pelagius understands simply ‘the Gospel
which brings glory to God’: “eu. gloriae
...per quam glorificatur Deus.”

8. *quae ... inuertibilitatem]* Cited by
Lanfranc, who however substitutes for
the last word the easier “immutabilit-
atem.”

9. *iure ‘beatum’ Deum...uocat]* See
the comm. on c. vi. 15, *infra*.

11. *nobis...tribuat]* Cf. Th. on Ps. i.
1 (Migne, 648).

16. *unum quidem ... alterum uero]*
“For one thing...and further” (ἐν μὲν ...
ἄλλο δέ). Cf. *infra*, p. 85, ll. 16, 17.

non habent necessariam legis definitionem ; alterum uero quoniam omnem omnis legitimae doctrinae formam praecellere uidetur illa fides quae de illis est, et ad omnem uirtutum cautelam eos perducere potest.

5 deinde quasi ex dictorum sequentia uertitur, ut gratias agat Deo, quoniam commissum est sibi euangelium, cum non esset dignus. abutitur uero illa quae erga se erant, referens ad ostensionem dictorum, simulque demonstrans quoniam misericordia uniuersos Christus saluauit, in futuris illos constituens 10 bonis, in quibus et persistentes inuertibiles ultra sine peccato ; ita ut et superflua illis necessario lex esse uideatur. quod ex ipsis magis ostenditur uerbis ; dicens enim *secundum euangelium gloriae beati Dei, quod creditum est mihi,* adicit :

et gratias ago ei qui me confortauit in Christo Iesu Domino 15 nostro, quoniam fidelem me existimauit, ponens in ministerium, qui primum eram blasphemus et persecutor et contumeliosus.

'gratias (inquit) multas refero pro his Christo, qui in tali me opere confortauit, ita ut uniuerso orbi euangelium praedicarem (nec autem erat possibile hoc posse, si non eius cooperatione 20 dignus fuisset effectus); et quoniam sua reuelatione ad pietatem me tradens, [in] ministerium ali[or]um saluti ponere est dignatus, dignum me existimans ad hoc, equidem cum studio

1 diffinitionem r	2 omni C H r	3 et (bef illa) add (bef ad) om C H r	5
uertitur (sic) C*	7 uititur u. illis r	8 misericordia om r	11 necessaria
C r et (for ex) r	14 in (bef Chr. I.) om r	18 orbe C*	19 nec erat autem r
20 suam reuelationem C H	21 tradens min. alium s. p. C H.	tradens min. aliud	s. imponere r
	22 existimas r quamuis adhuc (for ad hoc, equidem cum) r		

2. *omnis]* *Omni* (see vv. ll.), unless it has arisen from a repetition of *omnem*, is a correction of *omnis* by some early copyist who possibly took *doctrinae* for a dat. after *praecellere*. *Et* seems to have been misplaced from the same cause.

14. *et, in]* Omitted by the Vulg. The text of Chrys. has neither *kai* nor *te*, and Th.'s comm. is decisive against the latter. Both *et* and *in* are therefore probably due to the influence of the O.L. (cf. Ambrstr., Cod. Clarom., Pelag.). *In ministerium*; so Clarom., following the Gk.; Vulg., "in ministerio." *Pri-*

mum eram; Ambrstr., "prius eram," Fuld., "primum fui," Am., "prius fui."

20. *quoniam sua reuelatione, &c.]* The MSS. seem to have fallen into confusion at this point. If the suggested corrections are right, the Gk. may have been : ὅτι τῇ οἰκείᾳ ἀποκαλύψει παραδόσις με εἰς τὴν εὐσέβειαν, ηὔλωσεν εἰς διακονίαν θέσθαι [ἔπι] τῇ τῶν λοιπῶν σωτηρίᾳ, ἄξιός με τούτῳ ἡγησάμενος καίτερ, κ.τ.λ. *Alium* is perhaps a form of the gen. plural, but the exx. given by the lexicons are of doubtful authority.

tenerer persecundi et blasphemandi et contumeliis afficiendi eos qui in illum credebant.' et exaggerans illud adicit :

5

sed misericordiam consecutus sum, quoniam [ignorans] feci in incredulitate; superabundauit autem gratia Domini nostri cum fide et caritate, quae est in Christo Iesu.

'sed talis quidem eram ego; misericordiam uero adsecutus, dignus habitus sum magnorum, Deo scilicet peccata quidem mea ignorantiae meae deputante, bonitate uero sua in fidem et caritatem recipiente.' et postquam de se gratias [agens] ad demonstrationem praedictorum, sicut dixi, illa quae de se fuerunt 10 uisus est retulisse, adiciens :

fidele uerbum et omni acceptione dignum, quoniam Christus Iesus uenit in mundum peccatores saluos facere; quorum primus sum ego.

'uerum est ergo, quoniam Christus pro peccatorum uenit 15 salute, sicut ex me est id perspicere.' *fidele autem uerbum* dicens, uerum dicit uerbum; *acceptione uerum dignum* ideo dixit, eo quod omnis quicumque fuerit ille recipiet, credens quia Deus

1 efficiendi C	2 ait (for adicit) r	3 ignorans om C H	4 incredulitatem C
6 uero om H	7 Dei H	8 deputanti C H bonitate u. suam C	bonitatem u. s. H
u. s. H	bonitate u. suae r in fide et caritate H	10 dixit Cr	11 ait (aft adiciens) add r
	12 quia (for quoniam) H r	13 in hunc mund. r	14
ego sum r	17 dicitur (for dicit) C H	dicitur r	

3. *ignorans feci*] See vv. ll. The omission of *ignorans* is evidently accidental, since Thb.'s comment shews that it was represented in his text, and the Latin authorities are unanimous in its favour. *Incredulitatem*, the reading of *C*, occurs also in Cod. Clarom., with which our translation is so often at one. *Caritate* is here unsupported by the Latin versions, which have "dilectione" (cf. I. p. xlvi).

10. *sicut dixi*] Cf. *supra*, p. 78, l. 5 sq. The changes I have made seem to be required by the sense. Cf. Thdt.: οὐτως τὰ καθ' ἑαυτὸν γυμνώσας δεκνουν ταῦτη τὰς προκειμένης τὴν χάρην.

12. *fidele uerbum*] It would be interesting to know whether our translator has here corrected the O. L. for himself, or

has been influenced by Jerome's criticism (*ep. 24*: "illis placeat *humanus sermo...* nos cum graecis, id est, cum apostolo qui graece locutus est, erremus *fidelis sermo*"). His characteristic use of *uerbum* = λόγος is in favour of the former supposition; comp. however I. p. xliv, for some scarcely doubtful instances of Jerome's influence in other parts of this work. *Quoniam*, so Clarom.; *quia* (*H*) is from the Vulg. (cf. I. p. xxxiii). *Sum ego* (the Gk. order), so Clarom.; Vulg., "ego sum."

17. *uerum dicit uerbum*] Thdt.: αὐτὶ τοῦ ἀφεύδητος καὶ ἀληθῆς.

18. *omnis...recipiet...delectatur*] Cf. Pelag. (followed by Primasius, Sedulius): "quem omnes credunt et omnes con-

homines misericordia saluat, cum sint peccatores propter suam infirmitatem. acceptabilis uero est omnibus bonitas maxime Dei, quae ualde est magna et multo copiosior erga nos effecta; omnis autem quicumque ille delectatur in hisce sermonibus, cum 5 sit ipse homo, et bona de hominibus audire cupiat. et latius hoc idem dicens adicit:

sed propter hoc misericordiam consecutus sum, ut in me primum ostendat Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum qui sunt credituri illi in uitam aeternam.

10   'ideo me ministrum uocationis gentium de talibus elegit, ut ex me manifestum omnibus faciat, quoniam clementia Dei et bonitate omnes qui credunt in eum saluabuntur, aeternam poti-
turi uitam. si autem doctrinae minister talis sumptus est, quales erunt illi, qui per eum ad pietatem uocantur?' et quasi qui
15 ostenderit per haec, quoniam uera ratione misericordia tunc omnes saluabantur, quando a peccato exteri facti legem ultra minime indigere uidebuntur; ut ex hoc confirmet illud, quod propositum sibi fuerat, quoniam non conuenit per legem litigare, credentes uero in Christum expectare futura et secundum
20 illa pro uirium suarum possibilitate in praesenti saeculo suam regere uitam, ita ut nec sit illis ad praesens adeo necessaria lex, si tamen ad futura respicientes uirtutis uoluerint curam habere; gratiarum actione suum conclusit sermonem, eo quod et magna adesse nobis bona ostendit. quapropter et dicit:

1 sinit (<i>for</i> <i>sint</i>) r	4 illi <i>CH</i> r	6 consecutus sum (<i>af</i> <i>t</i> <i>hoc</i>) add r
12 peti ^{ti} r	13 miser (<i>for</i> minister) <i>H*</i> r	14 uocatur <i>C*</i> 15 ostendit r
16 lege r	19 credente <i>C</i> credenti <i>Hr</i> r	21 uitam regere r 22 uirt. habere curam uol. r

scientiae uerum esse cognoscant"—a comment certainly in excess both of S. Paul's words and of the facts.

4. *quicumque ille*] See vv. ll., and cf. *supra* p. 79, l. 18 (where the full form is seen), and I. p. 242, l. 14, note.

7. *propter hoc*] O. L. and Vulg., "ideo." *In me primum*, so *Fuld.*; *Am.*, "primo." Thdt. reads ἐν ἑω̄ τῷ θρόνῳ. *Informationem*, so *Aug.*, with Ziegler's *Informatio*nem, and the Clementine Vulg.; *Am.*

has "deformationem," *Fuld.* *Clarom.*, "exemplum."

18. *per legem litigare*] See on v. 4 sq., and cf. Tit. iii. 9. *Per legem* is possibly an error for "pro lege," or "propter legem."

23. *gratiarum actione, &c.*] The long-deferred apodosis to *quasi qui ostenderit per haec, quoniam*, &c. On the purpose of S. Paul's doxologies see I. p. 120, l. 4, note.

regi autem saeculorum incorrupto, inuisibili soli Deo, honor et gloria in saecula saeculorum. amen.

hoc est: †‘pro omnibus bonis illum laudari iustum est a nobis, qui tantorum nobis bonorum auctor extitisse uidetur.’ tamen et hymnis nullum nomen absolute posuit, sed ‘regem’ quidem 5 ‘saeculorum’ uocauit Deum, propter futurorum aeternitatem; ‘incorruptibilem’ uero dixit, propter illam incorruptibilitatem quam nobis adesse expectamus; ‘inuisibilem’ uero ait, eo quod non uideantur illa bona quae expectantur. ergo ab illis quae Deo adsunt, illa quae nobis ab eo aderunt credi bene rein- 10 sinuauit,* sicuti et in superioribus ‘beatum’ eum dixit ad confirmationem beatitudinis illius quae nobis aderit. uerum quia nihil ex his apostolus definitum pro suo posuit arbitrio, sed omnia (sicut in interpretatione ostendimus) congregauit aduersus eos qui pro legis doctrina corrumpere dogmatis admitebantur sim- 15 plicitatem; unde et scripsit illi, ut praeciperet suis non debere

‘ὑπὲρ ἀπάντων ἐκεῖνον ὑμνεῖσθαι δίκαιον παρ’ ἡμῶν, τὸν τοσ-
ούτων ἡμῶν αἴτιον γεγονότα ὄγαθῶν.’ καὶ ‘βασιλέα’ μὲν ‘τῶν
αἰώνων’ ἐκάλεσεν τὸν θεόν, διὰ τὸ τῶν μελλόντων ἀτελεύτητον.
‘ἀφθαρτον’ δέ, διὰ τὴν προσδοκωμένην περιέσεσθαι ἡμῶν ἀφθαρ- 20
σίαν ‘ἀβρατον’ δέ, διὰ τὸ μὴ φανεσθαι τὰ πρυσδοκώμενα. ὥστε
ἀπὸ τῶν τῷ θεῷ προσέντων τὰ ἡμῶν περιεσόμενα παρ’ αὐτοῦ
πιστευθῆναι.

1 immortali (*for incorrupto*) r 3 laudare CH: txt rg 5 hymnus r
10 assunt H adsint r 17 Coisl. 204, f. 191 a [Cr. vii. 13] ἀλλος δέ φησιν ὅτερ,
κ.τ.λ.

5. *hymnis nullum nomen absolute*] ‘Every title in this doxology has its special fitness; βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθαρτῷ, δοράτῳ, each is appropriate to the subject in hand.’ Cf. *infra*, l. 12 sq. Pelagius has caught the same idea: “rex enim parui temporis et mortalis ac uisibilis et capax consortis, honorem et gloriam temporalem habere potest, non tamen sempiternam.” Chrys. on the other hand, followed by Thdt. and the Gk. expositors, contents himself with claiming the doxology for each Person in the Holy Trinity. Cf. Thdt.: οὐ μόνον τῷ θεῷ καὶ πατρί, ἀλλὰ καὶ τῷ νήφ καὶ

τῷ ἀγίῳ πνεύματι τὰ εἰρημένα προσήκει. With Th.’s comm. compare his remarks upon the similar passage in c. vi. 15, 16.

10. *credi bene reinsinuauit*] ‘By recounting the attributes of God, the Ap. adds credibility to the Church’s hope of eternal felicity.’ *Reinsinuare* seems to be without example; cf. *retribulatio* (ii. p. 44, l. 17, note). *Sicuti et in sup.*, cf. the comm. on v. 11, *supra* (p. 77).

16. *non debere sustinere...neque, &c.*] A double rendering, perhaps, of some ambiguous verb. The directions were really twofold, so that we might have

sustinere illos qui docentes, neque debere intendere illis qui talia docere uolunt. quod euidentius in subsequentibus ostendit. postquam autem reddidit hymnos, adiecit :

hoc praeceptum tibi commendo, fili Timothee.

5 ‘hoc (inquit) tibi commendau, id est *praeceptum*;’ ut dicat : ‘iniunxi tibi, ut de his doceas, ut *praecipias* tuis, ita ut non intendant illis qui seducere eos uolunt, et transducere ad legis sectam.’ et ostendens quoniam non absolute ista illi iniungere uisus est, adicet :

10 *secundum praecedentes in te prophetias.*

hoc est : ‘[secundum] reuelationem diuinam tui faciens electionem commisi tibi doctrinae opus.’ deinde ut non uideatur uane illi post prophetias consilium dare, quasi qui ulterius non indigeat, addit :

15 *ut milites (inquit) in illis bonam militiam, habens fidem et bonam conscientiam.*

‘prophetia quidem eliganter gratiam ostendit; erit uero tuo in opere ipsam electionem firmare.’ nec autem electio uim

1 docent r   3 postquam addidit (*for postquam...adiecit*) r | adicet C
 4 filii C   6 iniuxi C*   8 non om H   10 praecedentes C*   11 est
 om r l | secundum om C H r : txt l   14 id est (*for addit*) C H

expected: “non debere aliter docere illos qui docentes, neque debere intendere,” &c. But as only the latter of these instructions is referred to just below (l. 6), the explanation now offered is perhaps sufficient.

5. *hoc inquit...praeceptum*] I. e. S. Paul has written παραθεμαι for παρεθμην, the παραγγελλα to which he alludes being the same as in v. 3 (*τινα παραγγελησ*). Chrys. on the contrary thinks that the words ταῦτη τὴν π., κ.τ.λ. look forward to what follows: τι δὲ παραγγέλλεις; εἰπέ. *τινα στρατεύῃ*, κ.τ.λ.

11. *hoc...ορις*] Cited by Lanfranc (see vv. ll.).

sec. *reuelationem diuinam*] Thdt. κατὰ θελα ἀποκάλυψι τὴν χειρονοίων ἔδεξα. Chrys.: τότε δὲ...ἀπὸ προφῆ-

της ἐπινότητος οἱ λεπῆς· τι ἔστιν ‘ἀπὸ προφητειῶν’; ἀπὸ πνεύματος ἀγῶν (Acts xiii. 2)...οὐτως καὶ δι Τιμόθεος ἥρεθη. Pelagius thinks of the gifts which marked S. Timothy before his ordination: “secundum quod etiam ante hoc officium habebas gratiam prophetandi;” Sedilius, after giving these alternatives, adds: “sive prophetiae praedictionis intelleguntur.” Cf. *infra*, c. iv. 14. Of the plural (*προφητεῖας*), which taxed the ingenuity of Chrys. (*τινως...οὗτε περιέτεμεν [τινῖτον]* καὶ θετε ἔχειροτον), Th. takes no note.

18. *electionem*] τὴν ἐκλογήν = τὴν χειροτονίαν (cf. Suicer II. 1515). ‘The grace of Holy Orders, even when the ordination has been confirmed by prophecy, does not override the freedom of the will.’ Cf. Thdt.: προσήκει γαρ σε

inferre nostro consuevit arbitrio, eo quod nec Iudam prauis arbitrii extantem electio aliquid potuit adiuuare. ‘permane ergo firmus in dogmate—hoc autem dicit, *habens fidem cum bona conscientia*—in illis conuersans, ita ut nec tu ipse transducaris et alios docere non pigeas, etiam si te aliquid pati pro illis conuenierit. hoc enim magnum tibi prouidebit iuuamen et consequenter eligenti istae gratiae.’ et ostendens quanta sit nocibilitas, si non bonam erga dogmata habuerit conscientiam, ait :

quam quidam repellentes erga fidem naufragauerunt.

inconuenientem quidem de illis conscientiam habentes, suscipientes uero aduersariorum doctrinam, extra fidem sunt effecti ; per partes autem dubii extantes, ab omni sunt pietate exteri demonstrati. et ut maius eum in timore redigat, nominativum memoratus est eorum qui tales fuerunt, quos uel maxime sciebat praeter ceteros in deterius serpsisse : 15

ex quibus est (inquit) Hymenaeus et Alexander.

et quid de illis gestum est ?

quos tradidi Satanae ut discant non blasphemare.

nam quod dicit: *tradidi Satanae*, hoc est, ‘ab alienauis eos

2 permanere r	6 inuanem C*H consequentem H	7 eligent CHr nobilitas CH ignobilitas r	8 dogmate C*H	15 scripsisse CHr
16 Hymenius C	19 alienauis Cr [i. p. 149, l. 7, note]			

τῆς ἐκλογῆς σαντὸν δέξιον ἀποφῆμα, καὶ ταῖς προφητείαις ἐπιθέντας τὸ πέρας.

5. *pigeas*] Cf. I. p. 23, l. 5, note. For *iuuamen* (l. 6), see Rönsch, *Itala*, p. 27; and for *nocibilitas*, v. *supra*, I. p. 27, l. 27.

6. *et consequenter eligenti*] *Et*, which seems superfluous, has possibly been inserted after the last syllable of *elig.* had disappeared. Dr Jacobi conjectures *consequenter uiuere eligent*. *Istae* is the archaic dat. f.; see Hildebrand, *Apol.* I. p. 186.

9. *erga fidem*]=*τεπὶ τὴν πίστιν*. O. L. and Vulg., “circa f.” Cf. I. p. 2, l. 23.

10. *incon. qu. de illis conc. habentes*] I.e. de dogmatibus. Th. appears to confine *συνελθούσι* in this passage to a sincere

and conscientious faith, as if *πίστιν καὶ ἀγαθὴν συν. = πίστιν τὴν κατ' ἄγ. συν.* Chrys. and Thdt. think rather of the interdependence of faith and a good life; *συνεζήθαι γὰρ προσήκει τῇ πίστει καὶ τῷ ἐπανούμενῳ βίῳ*, says the latter, adding very truly: *ὑπεράθρα γὰρ πολλάκις τῆς δεσμελας ὡς διεφθαρμένος βίος*. Only Primasius shews some trace of Th.’s view: “*bonam consc.*, in conuersatione, siue doctrina.”

12. *per partes autem dubii*] ‘Partial scepticism, when allowed, is apt to land men at last in total unbelief.’

13. *maius*]=magis; cf. II. p. 4, l. 15. *Mem. est eorum*, II. p. 62, l. 13, note.

16. *Hymenaeus*] “Hymenius,” the reading of *C*, occurs also in Cod. Amiatinus.

ab ecclesia; sicuti et Corinthiis scribens dixisse uidetur: *tradere eum qui talis est Satanae*, eo quod illi qui ab ecclesia excluduntur sub Satanae potestate positi esse uidentur—ecclesiae alienationem ‘traditionem Satanae’ uocans, ostendens per hoc quantum mali sit de ecclesia excludi. et ut ne uideretur seueritate quadam eos tradidisse et quod nolit eorum recipere correctionem, adicit: *ut discant non blasphemare*. non *ut causam posuit*, sed consequenter secundum suam proprietatem illud est abusus. ‘exclusi (inquit) eos ab ecclesia, non intercludens eorum correctionem, sed et ualde id fieri expectans, si quo modo ab increpatione meliores effecti didicerint non blasphemare sed reuerti ad ueritatem.’ sic et Corinthiis scribens adiecit: *in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat*; hoc dicens quoniam ‘ideo eum ab ecclesia reppuli, si quo modo per poenitentiam secundum praesentem uitam se ipsum adfligens dignus fieri uideatur, ut futuram salutem adsequi possit.’

hucusque dicens illa quae secundum praesentem uitam multis necessaria esse ad dogmatum existimabat cautelam, incipit ultius de illis dicere quae ad ornamentum commune pertinere 20 uidebantur, et de illis quae debent necessarie in ecclesia im-

3 potestatem positi C*	positi potestate r: <i>txt C (corr)</i> H	5 sint C*
6 quosdam (for quadam) C* H quodam C (corr): <i>txt r nollet r</i>		8 illo est
usus r 11 sui (aff meliores) add r	12 adicit r	16 uidetur C H
17 illam r 20 necessario r		

1. *Corinthiis scribens]* I Cor. v. 5. The Latin versions have “eiusmodi” or “huiusmodi.” For the exegesis of this passage, cf. Thdt. *ad l.*: τοις ἀφοριζόμενοι καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος χωρίζομενοι ἔπεισον ὁ διάβολος, ἐρήμους εὐρέσκων τῆς χροτοῦ. And Th. himself [Cr. V. 92]: τὸ μὲν παραδούναι τῷ Σ. οὐχ ὡς αὐτὸς τοῦτο γενέσθαι ὄρίζων εἶτεν, ἀλλ’ ὡς ἀν τῷ τῆς ἐκκλησίας ἐξεωθῆναι διὰ τῆς τοῦ θεοῦ ἀλλοτριώσεως ὑπὸ τὴν τοῦ Σ. γενόμενον [γενομένην Cr.] ἔσονταν. See more on Gal. i. 8 (1. p. 11, l. 9, note). There is a melancholy interest in noting that so strong a view of the effects of excommunication was taken by one who was destined himself to fall under the Church’s censure. But it is of the excommunication of the

living that Th. speaks; a sentence pronounced upon the dead would have seemed to him as preposterous and unreal as it appeared to the opponents of Justinian’s edict.

7. *non ‘ut’ causam, &c.]* Cf. I. pp. 44, l. 4, note; 98, ll. 20, 26. The repentance and reconciliation of the offender were the anticipated result rather than the direct purpose of his excommunication.

14. *ideo eum, &c.]* Cf. Th. on I Cor. L.c.: ἐξώσας φέρει αὐτόν, οὐν ἀλλοτρώσαι πάντη βούλόμενος, ἀλλ’ ίνα τοῦ οἰκείου αἰθόμενος πλημμελήματος μεραμελεῖ τινα κατὰ τὸν παρόντα βίον συντρίψας ἁντόν, δυνηθῆ τῆς μελλούσης σωτηρίας ἄξιον ἁντόν καταστῆσαι.

pleri, hoc est, orationes. et in primis quidem ista dicit, eo quod necessarium existimabat primum debere docere illa, quae eos conuenienter facere decebant; dein de proposito uitae disputat illis, incipiens tali modo:

obsecro primum omnium fieri orationes, obsecrationes, postulations, gratiarum actiones.

‘ante omnia (inquit) illud obsecro quod uel maxime uos scire operis esse debet, ut conuenienter scire possitis quid fieri conueniens sit.’ dicit autem *orationes, obsecrationes, postulationes;* secundum uarietatem postulationum etiam nominum abusus est 10 mutabilitatem. aut enim bona nobis a Deo dari postulamus, quod *orationes* uocauit; aut malorum solutionem, quod *obsecrationes* nuncupauit. nam et quod dixit, *postulationes*, ualde consequenter dixit p[re] omnibus. etenim adcelerare nitimur ad uirtutum opera, illa uero quae ad hoc nobis sunt contraria multa 15 sunt et adsidua; unum quidem, daemonum subreptio uarie nos a bono auertere cupit; alterum uero, molestia passionum quae nobis inesse uidetur. a quibus et a bonis exclusi contra nostrum propositum saepe in illis quae nobis non conueniunt concluimus. sed necessarium est nos qui multam super hoc pugnam 20

3 decebat C (corr) r	deinde propositu C* deinde propositum H* deinde de	propositum H (corr) deinde de proposito r
	5 obs. igitur primo omn. f. obsecr.	
orat. &c. r	5—9 postulationes...obsecrationes om H (per homoeotol.)	8 con-
conuenientes (for conuenienter) r	10 postulationem (for postulationum) C H	
11 mutabilitate r dare C H postulatus a	13 nam quod et d. r	16 quia
(bef daem.) add r a	17 molestiam H	20 super hoc om H

1. *et in primis quidem, &c.]* I.e. the Ap. began with admonitions as to dogmatic teaching. These ended, he proceeds to matters of Church order, and first, to the subject of common prayer.

5. *orationes, obsecrationes] = προσευχές, δεήσεις* (cf. Eph. vi. 18). No trace of this order appears either in the MSS. or versions; cf. Amal. *de eccl. off.* I. *praef.*, iv. 4.

7. *ante omnia, &c.]* A large portion of this exposition of c. ii. 1 is cited by Amalarius (Migne, P. L. 105, 1175). See the Appendix to this vol.

11. *aut enim bona, &c.]* Thdt. has

reproduced Th.'s definitions: δέησις μὲν ἔστιν ὑπὲρ ἀλλαγῆς τινῶν λυπηρῶν Ικετεῖα προσφερομένη προσευχὴ δὲ, αἴτησις ἀγάθων· ἐντευξὶς δὲ, κατηγορία τῶν ἀδικούντων. Oec. repeats this from Thdt.; Thph. rejects such distinctions as too nice: δέησις δὲ καὶ προσευχὴ καὶ ἐντευξὶς ως τὸ αὐτὸν σημαντότα παρειλήθησαν τῷ ἀποστόλῳ δὲ ἐνάργεως [v. I. ἐνέργειαν], τῇ ἐπιμονῇ τῶν λέξεων ἀπαιτοῦντι ἀπαραιτήτως ποιεῖν τοῦτο δὲ παραιτᾶν. τινὲς δὲ διαφορὰν αὐτῶν περιεργήσαντο. Comp. Bp Ellicott *ad h. l.*, and Trench, *Syn. N. T.*, II. § i.

16. *subreptio]* A late word; see lexx.

sustinemus ad Deum recurrere, qui potens est suo auxilio sedare uniuersa illa quae ad nostram pertinent molestiam. hoc ‘postulationem’ dixit, eo quod pro illis quae nobis repugnant Deo orationem adsidue factam uiduae adsimilauit, quae ab aduersarii 5 potentia se liberari postulabat. nam quia dixit ‘gratiarum actionem,’ euidens est quoniam habere possit differentiam ab oratione, quoniam aliter quidem postulationem habet illorum quae desunt in usu; gratiarum uero actio pro his quae iam praestita sunt efficitur. et pro quibus haec fieri conueniant 10 docens :

pro omnibus hominibus.

in commune *pro omnibus hominibus* debere eos sollicitos esse praecipit. nam is qui pro omnibus hominibus hoc facere iubetur, euidens est quoniam et pro omnibus sollicitudinem expendere 15 iubetur. deinde ad illa quae summa esse uidentur inter homines transit :

pro regibus (inquit) et omnibus qui in sublimitate sunt.

et ostendens quoniam et hoc lucrum sit eorum :

ut quietam (inquit) et tranquillam uitam agamus cum omni 20 pietate et sobrietate.

‘si enim ut conueniens est in pace illi deguerunt, possibile est et nos tranquillitatem fruentes pietati intendere et uitae

1 dominum (<i>for deum</i>) a	2 dixit postulationes a	4 faciamus quod fac-	
5 postulabit C*	5 postulabit C*	9 conueniat C (<i>corr</i>) r	
10 doceris r	12 hominibus om r	13 praecepit r	18 et (2 ^o) om H
21 deguerint C (<i>corr</i>) r	22 faciens (<i>for fruentes</i>) r		

4. *uiduae adsimilauit*] I.e. ἐντευξίς is a προσευχή ἐκδίκησος ἔξαιρομενη. Cf. S. Luke xviii. 3 χρα...ῆρχετο πρὸς αὐτὸν λέγουσα· ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. It is difficult to discover any reason for assigning to ἐντευξίς this special force, unless it be found in Rom. x. 2 (ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰωράτη); cf. Amal. *de off.* IV. 45. At 1 Tim. iv. 5, where this sense is clearly inapplicable, Th. passes on without remark, and our translator is content to adopt the Vulgate rendering *per...orationem*.

7. *aliter quidem*] If this reading is

correct the second member of the sentence should begin with *aliter uero*, and be remodelled accordingly. But *aliter* is awkward in any case, and an error may be suspected; *for. leg. altera.*

19. *cum omni p.*] All the Latin authorities render, in obedience to the Gk., “in omni p.”

21. *degerunt*]=degerunt; cf. *degeant* (*supra*, p. 77, l. 8, vv. ll.). The lexx. cite a doubtful ex. from Ausonius (*ep. 17*); the form is also found in Ennodius ([†] 521), *paneg. 19.*

sobrietati' et suadens illi ista sic facere sicut ipse, praecepit communem pro omnibus hominibus sollicitudinem qui per totum orbem esse uidentur expendere, et communia bona debere existimari ea quae uniuersorum sunt:

hoc autem est bonum et acceptum coram saluatore nostro Deo. 5

sufficienter suasit eos sic sapere, siquidem et Deo sic placet. unde et probationem faciens quod Deo ista placent, adicit:

qui omnes homines uult saluos fieri et ad cognitionem ueritatis uenire.

nam quia Deus de omnibus hominibus ista uelit, nemo 10 poterit contradicere; euidens autem est quoniam omnes uult saluari, quia et omnes tueruntur. necessarium est ergo ut nos eius tuitionem erga omnes imitemur, si tamen ad plenum adcele-ramus similia sapere Deo. et omni ex parte id ostendens, adicit: 15

unus autem Deus est.

1 sobrietate CH | illis H

8 agnitionem H

14 id om r

5. *hoc autem*] O. L. and Vulg., "hoc enim"; and so the Gk. Our translator has made a similar change in v. 5, where *unus autem* stands for *εἷς γάρ*.

8. *ad cognitionem*] See vv. ll. "Ag-nitionem" is the rendering of the Latin authorities; *cogn.* however occurs in Vig. Taps. *de Trin.* iii. (Migne P. L. 61, 258).

11. *omnes uult saluari*] For a catena of the patristic interpretation of 1 Tim. ii. 4 see Petav. *de Incarn.* XIII. § i. Th.'s statement seems to accord with the judgement of the other Greek fathers, who were disposed to accept S. Paul's words in their *prima facie* sense. Among the Latins some desire was shewn from the first to guard their application. Thus Tert. (*de orat.* 4) says: "summa est uoluntatis eius salus eorum quos adop-tauit" (i.e. of the baptized). Paulinus of Nola (*ep. 2*): "omnium quantum in ipso est hominem saluum fieri uult." Ambrstr. *ad h. l.*: "si Deus utique,

qui omnipotens dicitur, omnes homines uult saluari, non impletur eius uoluntas, sed in omni locutione sensus et condi-tio latet...uult enim Deus o. h. saluos fieri, sed si accedant ad eum...si et ipsi uelint." S. Augustine carried this limitation to the extent of explaining the words to mean only that none can be saved except by God's will (*ep. 107* "om-nes qui salui fiunt nisi ipso uolente non fiunt"). The Apostle's *τὰς αὐθόπων* was thus practically converted into 'some men, of all sorts'; and these the *homines bona voluntatis*, or from another point of view, the predestinated. Cf. Aug. *de corr. et gratia* 44: "multis modis intel-legi potest...sed hic unum dicam; ita dictum est.....ut intellegantur omnes praedestinati, quia omne genus hominum in eis est." Against these efforts to escape from the literal meaning of the text Th. perhaps intended to protest.

hoc est, 'quia est omnium Dominus, non aliorum quidem est Dominus, aliorum uero non est; itaque non est possibile eum despicere aliquos quasi alienos sibi existentes.'

unus et mediator Dei et hominum, homo Christus Iesus.

5 'sed et ille mediator qui nos homines Deo admittitur copulare unus est et iste, et hinc *homo* secundum naturam existens.' opportune uel maxime hoc in loco 'hominem' eum uocauit, ut et a natura ostenderet donationis communionem; omnibus necessario id confitentibus quoniam uniuersitatis pars existens secundum naturam communem omnibus potest per similitudinem naturae donationem praestare. unde illud quasi iam in confessionem deductum hinc accipiens, adicit :

qui dedit seipsum redemptionem pro omnibus, testimonium temporibus suis.

15 nam et *pro omnibus dedit seipsum*; nec autem pro aliquibus

3 existentes C* H extantes C (corr)
extans C (corr) 8 communionem H
H 12 deductam r 13 que (for qui) H*

6 et iste est r | existans C* H
9 existans C H 11 confessione H
r 15 enim (for autem) r

6. *et hinc homo*] Correct, perhaps, *et hic homo* (*καὶ οὗτος ἀνθρώπος*)—'the Mediator also is one, and that one Mediator is a man.' Comp. Aug. *in Ps.* 103 : "Christus mediator...non quia Deus, sed quia homo"; *tract. in S. Joann.* 72 : "mediator...non in quantum Deus, sed in quantum homo est Christus Iesus." Th., however, in his eagerness to make the most of a passage which asserts so expressly the perfect humanity of Our Lord, has overlooked the witness which the term *μεστῆς* bears to His two natures; contrast with his one-sided exposition of *εἰς καὶ μεστῆς ἀνθρώπος* the sounder exposition of Irenaeus (iii. 18. § 7): *ἔδει γὰρ τὸν μεστὴν θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων διὰ τῆς ἴδιας πρὸς ἐκατέρους οἰκεῖότητος εἰς φίλιαν καὶ δύνοντα τοὺς ἀμφοτέρους συναγαγεῖν*: and the fragment ascribed to S. Hilary (Migne *P. L.* 10, 724): "ubi homo Christus est, praecedit mediator Dei atque hominum, ut ex utroque, Deo et homine, unus subsistat, sitque inter

hominem et Deum medius confessione in se utriusque naturae." Thdt., as usual, readjusts Th.'s comment, and adds to it what was wanting: *ἀνθρώπον δὲ τὸν Χριστὸν ὄντα μαστευεῖν, ἐπειδὴ μεστῆς ἐκάλεσθαι ἀνθρώπησας γὰρ ἔμεστευεν. καὶ... τῷ θείᾳ φύσει τὴν ἀνθρωπειαν ἐνώσας, ἀκήρατον καὶ ἀδιάλυτον εἰρήνην ἐπαγγείλεσθαι.*

For the complement of Th.'s teaching on this subject, see below, on c. iii. 16; and for his doctrine of the Person of Christ, cf. i. p. lxxxi. sq., and the comm. and notes on Eph. i. 10—23, Phil. ii. 6—11, Col. i. 13—20.

9. *uniuersitatis pars existens*] 'The *susceptus homo* belongs to the universe (*τὰ δλα*), is a part of the creation of God.'

13. *qui d. seipsum red.*] This, which is the order of the Gk., is preserved in the O. L.; the Vulg. transposes: "qui d. red. semetipsum."

15. *nec autem pro aliquibus, &c.*] See again Petav. de *Incarn.* (XIII. § ii) for

mortem subire adquieuit, sed omnibus uolens in commune conferre beneficium, passionem suscipere est dignatus secundum illud tempus quo passus est; *testimonium* enim uocat passionem ipsam, *temporibus uero suis* dicit ut adserat secundum illud tempus quo passus est. et quia per omnia necessarium esse 5 ostendit illis quod conueniat in commune de omnibus hominibus sollicitudinem impendere, eo quod et Deus omnibus curam adhibet (nam et quod in commune sit omnium dominus, et, quod maius est, quia et ipse Christus similiter omnibus adpropinquare uidetur proprietate naturae; nam et omnibus prae- 10 buit beneficium, *pro omnibus passionem suscipiens*); comprobatur uero illud de cetero etiam et de illis quae secundum se sunt:

in quo positus sum (inquit) ego praedicator et apostolus—ueritatem dico, non mentior—doctor gentium in fide et ueritate.

'pro his ergo et ego constitutus sum apostolus, ut et ipsam 15

5 necessariam C* Hr

6 communi C*

9 qui (for quia) C Hr

the patristic authorities in support of the universality of Redemption. Here, as above (p. 87, l. 11), it is at least possible that Th. designed to defend the primitive doctrine and the literal sense of Scripture against recent Western limitations. It must however be borne in mind that Th.'s idea of Redemption differed seriously from that of his Western contemporaries. See the comm. and notes on Eph. i. 7, Col. i. 14; and cf. the fragm. of his treatise 'ag. the defenders of original sin' (Migne, 66, 1010): "mortem utpote naturae tributum postremo suscipit...ut initium (*ἀφοριή*) cunctis hominibus...fieret ut a mortuis surgant et ad inmortalem substantiam commutentur." Comp. the just remarks of Neander *C. H.* iv. 416 sq.

3. '*testimonium e.u. passionem*'] Chrys.: *μαρτύριον τὸ πάθος φησίν* ἡδεν γὰρ *μαρτυρήσων* (*φησίν*) τὴν ἀληθεῖαν τοῦ πατρός, καὶ ἐσφάγη. Thdt. adds: *καὶ διὰ τὸ πάντας ἔχειν μάρτυρας τοὺς προφῆτας*. Pelagius also endeavours in his own way to combine these two incompatible meanings of *μαρτύριον*: "in testimonium generi humano sanctae uitiae dedit exemplum; quia

et prophetae *suis testimonium* fuere *temporibus*."

4. *ut adserat sec. illud tempus, &c.]* The repetition of the words *secundum*, &c. (cf. ll. 2, 3) is suspicious; as an exposition of *temporibus suis* they seem quite inadequate, unless *secundum* is here an adjective = *εὐκαιρον*, *ἐπιτήδειον*. Cf. Thdt.: *καιρὸς δὲ ιδίους τοῦ μαρτυρίου τὸν ἐπιτήδειον* ἐκάλεσεν. And the fragm. of Clem. Alex. preserved by Oec. *ad h. l.:* *τοντέστω, ὅτε ἐπιτήδειος εἶχον περὶ τὴν πίστον οἱ ἀνθρώποι*. Possibly the words have been inserted in error above (l. 2), and here (l. 4) form but a part of the sentence which the translator actually wrote. Thdt. refers to Gal. iv. 4; cf. Th.'s comm. there (1. p. 62, l. 4 sq.), and also on Eph. i. 10.

5. *et quia per omnia, &c.]* The sentence which follows is broken and obscured by the insertion of unnecessary conjunctions; its meaning will become clear if the reader omits *nam* (l. 8) and *uero* (l. 12). *Quia...beneficium* is cited under the name of Ambrose by R. of B. It is not in Lanfranc, as edited.

doctrinam ad omnium hominum notitiam deferam et omnes ad fidem Christi accedere faciam, per quem nobis ista retributa sunt. et quidem ad horum doctrinam et insinuationem gentium creatus sum apostolus'—ut dicat, 'omnium hominum qui 5 in omni loco sunt.' bene autem interposuit dicens *ueritatem dico, non mentior*; 'ita ut et confirmatione sua credi faceret id quod dicebat. nam quod dixit *in fide et ueritate*, ut dicat quoniam 'pro his constitutus sum magister gentium, ita ut et fidem eos doceam et ueritatem.' sicque comprobans per omnia 10 quod necessarie conueniebat illis in idipsum uenientibus pro omnibus facere orationem communem, omnibus prouisionem ad similitudinem Dei facientibus, incipit de cetero disputare quale eorum uult esse institutum, discernens eos secundum sexum, in quem uiros diuidens et mulieres. et primum quidem secundum 15 ordinem conuenientem de uiris loquitur, causam explicans ob quam discreuit eos, et quidem communes illis leges uirtutum statuere admittens; sicut ex subiectione poterimus id melius discere :

uolo (ait) orare uiros, in omni loco extollentes manus sanctas 20 sine ira et disceptatione.

2 ista nobis r | retributio H   3 doctrina et insinuatione H   5 ergo
(for autem) C r   6 ut om r | confirmationem suam r   9 per omnia compro-
bans r   10 necessario r | conueniat C r   15 conuenienter r   16 legis C * r
18 dicere H

3. *insinuationem*] 'notification,' 'information'—a sense in which the word is peculiar to late Latinity, and chiefly employed by the jurists.

8. *ut et fidem eos doceam, &c.]* By διδάσκαλος ἐν πτοτε Th. understands 'a teacher of the faith.' Thdt., on the other hand, takes ἐν πτοτε καὶ ἀληθεῖα to represent the manner and character of the teaching: μετὰ τῆς προσηκούσης πτοτεώς τε καὶ ἀληθείας τοῦτο τὰς προσφέρω βεβαιῶ γὰρ τῇ θαυματουργῇ τὸν λόγον.

9. *sicque comprobans, &c.]* "Having thus proved," &c. Cf. Chrys. (on v. 4): μηδοῦν (φησίν) τὸν σκοπὸν τοῦ θεοῦ· αὐτὸς γὰρ πάντας ἀθρόους θέλει σωθῆναι, καὶ σὺ ὑπὲρ πάντων εἴχους ἀθρόων.

14. *primum...de uiris loquitur]* For

an instance of the opposite order see Eph. v. 22, sq., and Th.'s remark there (i. p. 183, ll. 9—14).

17. *admittens*] Cf. *enitescens*, I. p. 238, l. 14, note. *Ex subiect.=ex subsequentibus.*

19. *uolo (ait) orare]* βοήθουαι οὐρ προσένχεσθαι. As is frequently the case in this translation, an inserted *ait* or *inquit* has taken the place of the conjunction. *Extollentes manus sanctas*; Rab. puts this rendering side by side with that of the Vulg.: "levantes puras manus, siue secundum aliam editionem, extollen-tes sacras manus." The substitution of *sanctas* for "puras" had found place already in Ambrstr. and Jerome.

nam quod dixit *in omni loco*, reddendum est illi dicto quod dixit *extollentes sanctas manus*; hoc enim dicit quoniam ‘uolo eorum tale esse institutum ita ut semper orantes, in quocumque loco orationem facere uidentur, sanctas ad Deum extollant manus.’ nam *sanctas manus* ab arbitrio euidens est eum dixisse; unde et interpretans quemadmodum extensio manuum possit esse sancta, adicit: *excepta ira et disceptatione*. compendiose perfectam in his definiuit uirtutem. nam quod dicit *excepta ira*, hoc est, ‘neminem hominum odientes;’ quod autem dixit *disceptatione*, ut dicat ‘fidieli mente minime dubitantes illa accipere quae postulant’ ex altero enim caritatem quae erga proximum est uisus est confirmasse, ex altero uero erga Deum. siquidem ille qui firmiter credit Deo quoniam dat nobis sine inuidia quaecumque postulauerimus ab eo, consequens est et ut diligat illum utpote bonorum largitorem. deinde, dicens de 15 uiris, adicit:

similiter autem et mulieres.

bene autem dixit *similiter*, ostendens quoniam discreuit eas non hac ratione, nam ista similiter et uiris adesse et mulieribus cupit; sed et ceterorum causa de quibus uel maxime exhortare 20 mulieres necessarie uidebatur. unde et adicit:

1 quo (for quod 2 ^o) <i>H</i>	8 definit <i>Cr</i>	11 quae postulant acc. <i>H*</i>
13 sic quidem <i>Cr</i>	16 mulieribus (for uiris) <i>r</i>	17 de (b ^e f) mulieres add <i>H*</i>
20 causam <i>Hr</i>		

1. nam quod dixit, &c.] = τὸ γέροντος ἐπαύρι τόπῳ τῷ ἐπαλπόρρας ὅστους χεῖρας δικοδοτέον. The object of this punctuation is to avoid the inference that the Ap. recommends the ostentation which Our Lord discourages (Matt. vi. 5); cf. Chrys. *ad h. l.* S. Paul does not say ‘pray everywhere,’ but, ‘wherever you pray, let the hands you lift up to God be pure.’

5. ‘*sanctas manus*’ ab *arbitrio*, &c.] Chrys.: οὐχ ὑπάρχει παντομένας, δλλὰ πλεονεξίας, φύσης, ἀρωγῆς, πληγῶν, καθαρός. Origen (*in Rom.* 6) had anticipated this explanation, and given its positive side: “manus sanctae dicuntur quae sanctis operibus ministrauerint.” Cf. Clem. R., 1 Cor. 29.

7. *excepta ira*] χωρὶς δργῆς. Cf. 1.

p. 10, l. 16, note. Above, in the text (p. 90, l. 20), the translator had contented himself with the Vulg. rendering *sine ira*.

9. *odientes*] Rönsch, *Itala*, p. 282.

10. ‘*disceptatione*, ut dicat, &c.] So Thdt.: διηλ τοῦ ἀμφιβολίας χωρὶς, πιστεύων ὅτι λήψη πάντως ὅπερ αἰτεῖς. Cf. S. Mark xi. 23, 24. The Gk. commentators from Chrys. downwards are agreed upon this interpretation. Origen (*in Rom.* 10) understood ‘wandering thoughts’: “etsi hoc quis obtinere potuerit ut *sine ira* sit, uix est ut effugiat esse *sine disceptatione*, h. e., *sine superfluis et uanis cogitationibus*.”

17. *similiter autem et mulieres*] ὡσαύτως δὲ καὶ γ. (?). With the comm. cf. 1. p. 245, l. 5 sq.

in habitu ornato cum uerecundia et pudicitia ornare se ipsas, non in flexis crinibus auro aut margaritis aut ueste pretiosa, sed quod decet mulieribus promittentibus Deum colere, per bona opera.

per omnia haec uult dicere quoniam ‘conuenit et mulieres 5 illorum ipsorum diligentiam adhibere;’ docentem mulieribus quae Deum colere nituntur ita ut in ipsa specie uestimentorum et uerecundiam et pudicitiam simul ostendant. hoc enim dicit *in habitu ornato cum uerecundia et sobrietate*; ‘non sibi a foris 10 ornamentum inponere properent ita ut solet fieri, ex auro aut margaritis aut flexu crinium aut pretiosa ueste.’ quoniam autem super hoc necessarium erat exhortare mulieres magis quam uiros euidens est. nam quod dixit, *per opera bona*, illi loco reddidit quod dixerat, *ornare seipsas*; ut sit dictum non illis 15 se debere ornari quae superius sunt memorata, sed bonis operibus; quod ornamentum decens est illis qui Deum colere promittunt. bene illi ornamento *bona opera* contrasistit, euidenter

1, 8 ornatu C * r	2 inflexis (for in fl.) r	5 dicentem r	6
et (for in) H	11 exhortari r	12 per opera in bonis operibus bona	
(for per op. b.) Hr	13 dixit Cr et (for ut) r	15 se repromittunt r	

1. *pudicitia*=σωφροσύνη. So Ambrstr., here and in v. 15. The Vulg. has “sobrietate,” a rendering with which Jerome finds fault (*adu. Jouin.* i. 27, Migne P. L. 23, 249); he would substitute “castitate.” Our translator almost uniformly represents σώφρων, σωφροσύνη by *pudicus*, *pudicitia*; in dealing with σεμνός he is divided between the claims of *pudicus* and *sobrius*. *Ornare seipsas* (cf. *infra*, l. 13)=κοσμεῖν ἑαυτάς. The Latin authorities give “ornantes se.” *Inflexis crinibus*; in the comment (*infra*, p. 93, l. 5), *tortis uel plexis* is substituted for *flexis*. *Tortis* is a reminiscence of the Latin versions; *plexis* (cf. the Gk., τπέγμασσ) may have been the original reading in our text, but I retain *flexis* there in deference to our MSS.; compare *flexu crinium* (l. 10). *Mulieribus prom.* D.c.=γυναιξιν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαι. O. L. and Vulg., “mulieres promittentes castitatem s. pudicitiam.” The double

approximation to the Gk. in our translator’s version will not escape the reader; Ambrstr. and Jerome had gone so far as to replace “pudicitiam” by “pietatem,” and so *Fuld.* For *decet c. dat.* see Rönsch, *Itala*, p. 439; in Eph. v. 3, Tit. ii. 1, our translator follows the more usual construction. *Per bona opera*; so *Am.*; *Fuld.*, “per bonam conuersationem.”

5. *illorum ipsorum dil. adh.*] ‘To be attentive to these points of outward propriety.’ Or possibly *illorum ipsorum* (i. q. *illarum ipsarum*)=sui.

12. *nam quod dixit, ‘per,’ &c.]* I. e. δι’ ἔργων ἀγαθῶν is to be connected with κοσμεῖν ἑαυτάς, not with ἐπαγγ. θεοσέβειαν. Thdt. adopts the latter construction, and is followed by Oec. (Ἐστιν γὰρ δὲ λόγων μόνων ἐπαγγέλλεσθαι θεοσέβειαν, τοῖς δὲ ἔργοις αὐτήν ἀρνεῖσθαι); Thph. mentions both views, but seems to prefer the former.

multam habentia differentiam ad illa ornamenta, siquidem illa ornamenta uituperatione magis digna sunt, hoc uero ornamentum necessario laudem acquirit. intendendum est autem in apostoli sermonibus quoniam in abdicationem contrariorum illud quod deterius erat primum posuit, dicens *non in tortis uel plexis crinibus*; et tunc adiecit, cetera dicens, *auro aut margaritis aut ueste pretiosa*. hoc autem et propter inconuenientem uanitatem interea euenit fieri, illud uero propter solum ornatum. dicens uero hoc quod uel maxime proprie ad exhortationem mulieribus pertinere existimabat, adicit et aliud quod illis quidem poterat 10 dicere, uiris autem nequaquam in earum similitudinem :

mulier in silentio discat cum omni subiectione.

et euidentius dictum suum interpretans, adicit :

mulierem autem docere non permitto neque dominari super uirum suum, sed esse in silentio.

15

Teuidens est quoniam hoc de statu illo adicit qui in commune siebat, eo quod non conueniat eas in ecclesia docere.* necessaria autem erat illo in tempore huiusmodi praeceptio, quando et prophetasse diuinae dignae existimabantur; ex quibus

δηλονότι περὶ τῆς ἐν κοινῷ καταστάσεως λέγει, ὡς ἀν οὐ δέον 20
ἐν ἑκκλησίᾳ αὐτὰς διδάσκειν.

¹ habentem CH: txt r 4 ab.licatione H 5 plexibus H 9 ad om H* 19 prophetase d. gr. digne C* H prophetissae l b (see note) prophetiae diuina gratia dignae r 20 Coisl. 204, f. 195 b [Cr. vii. 20, Fr. 150] θεόδωρος. Δῆλος δὲ εἰς τὸ γυναικὶ δὲ διδάσκειν ἐν ἑκκλησίᾳ (sic) οὐκ ἐπιτρέπω φησὶν δηλονότι, κ.τ.λ.

1. *multam hab. differentiam, &c.]*
= πολλὴν ἔχοντα πρὸς ἑκεῖνα τὴν διαφορὰν.

8. *interea] interdum, a late and poetical use; see the lexx. s. v.*

14. *mulierem autem docere]* Th. seems to have agreed with Chrys. and Thdt. in reading γυναικὶ δὲ διδάσκειν. Tisch.⁸ cites the catena in proof of this; but the text of the catena may have been determined by an extract from Chrys. which immediately precedes. The Latin version, however, leaves little doubt as to the order which Th. followed. *Super uirum suum*; O. L. and Vulg., "in uirum."

Our translator has either read τοῦ ἀνδρός (a variant of which there is no trace elsewhere), or he has been misled by Th.'s comment (p. 94, l. 6).

17. *in ecclesia docere]* Chrys. cites 1 Cor. xiv. 34, 35.

18. *quando et prophetasse]* Lanfranc and R. of B. quote this sentence in the form: "necessaria erat illo [+ in δ] tempore [- haec δ] praeceptio, quando [quoniam δ] prophetissae erant;" and the reading of Rab. points to the same correction of *prophetasse*. The translator perhaps wrote: *quando et prophetissae diuinae gratiae dignae existimabantur*.

non modicam dicendi fiduciam in commune adsequi uidebantur. unde et instruebantur necessario ut non ad deturbationem ecclesiae spiritalem gratiam abuterentur, quae intra domesticos parientes illud ostendere ad aliorum utilitatem debebant. [†]de 5 domestica enim conuersatione earum haec statuere nequaquam patiebatur Paulus; neque uetabat mulieres ut impios maritos suos ad pietatem uel inuitarent uel docerent, aut pios inconuenienter conuersantes ad opera inuitarent uirtutum.* nam ubi erit quod dictum est, *unde enim scis, mulier, si virum saluum 10 facias?* dicit ergo illa ad communem, ut dixi, ornatum; nam ad plenum illa quae in commune conueniunt plurima in epistolae parte uisus est dixisse. unde et copiose intendens quod in communi congregatione non deceat mulieres docere, sed esse in silentio, et primam quidem probationem facit ex natura, ad- 15 serens :

Adam enim primus plasmatus est, deinde Eua.
secundo de illis quae acciderant :

περὶ γάρ τοι τῆς κατ’ οἶκον ἀναστροφῆς αὐτῶν ταῦτα νομοθετήσαι οὐκ ἄν ποτε ἡνεχέτο Παῦλος, οὐδὲ ἄν ἐκώλυσεν γυναῖκας 20 ἦ ἀσεβοῦντας τοὺς ἄνδρας παιδεύειν τὴν εὐσέβειαν, ἥ μη δεόντως πολιτευομένους ἐπὶ τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα προάγειν.

2 deturbationem C   3 spiritalem gratiarum C* spiritale gratia C (corr)
spirituali gratia r : *txt H* | infra domesticis parietibus C* H [paries C (corr)] infra
domesticos parientes r   5 eorum C Hr : cf. g   8 inuitare C H : *txt r*   9 enim
om H   10 ob (for ad) C r   18 Coisl. 204, l. c.

3. *intra dom. parientes*] See vv. ll. *Infra* can only be a copyist's slip. Of the abl. after *intra* I have no example to give; Rönsch (*Itala*, p. 407) notes its occurrence after *infra*.

6. *neque uetabat mul., &c.*] Cf. Pelag.: “publice non permittit; nam filium aut fratrem debet docere priuatim.” Thphrt.: οὐχ ἀπλῶς διδάσκειν κωλύει τὴν γυναικα, ἀλλ' ἐν ἐκδησίᾳ οἴκη γάρ οὐ κεκώλυται, ἐπει καὶ Πρίσκιλλα τὸν Ἀπολλὼ κατήχησεν, καὶ ἡ πιστὴ γυνὴ πὼν ἄνδρα κατηχεῖ.

7. *uel inuitarent uel docerent*] Cf. 1. p. xxxvi.

8. *ubi erit quod d.e., &c.*] 1 Cor.

vii. 16, cited also by Thdt. *ad h. l.*

10. *ad communem ut d. ornatum*] ‘As a matter of common order;’ cf. *supra*, pp. 93, ll. 16, 20; and 68, l. 8. The reading of *C r* has originated in a misapprehension of the sense.

14. *primam ... secundo*] So Chrys.: πρῶτον ἐπλάσθη...πέρι τούτων ἔχετω τὰ πρωτεῖα, φασίν δεύτερον δέ, ἀπὸ τῶν ἣδη γενομένων. And Pelag. (repeated by Primasius and Sedulius): “reddit causas quare eas uelit esse subiectas; scilicet, quia et posteriores in factura sunt et priores in culpa.”

16. *plasmatus est*] ἐπλάσθη. The Latin authorities vary between “formatus”

*et Adam non est seductus; mulier autem seducta in praeuari-
cationem facta est.*

et quidem seductus est et ille; sed quoniam in commune
disputabat discernens quae quidem a mulieribus fuissent peccata
admissa, quae uero a uiris, bene illum quidem non fuisse seductum, 5
hanc uero seductam, †eo quod illius seductionis mulier causa
extitisse uidebatur, quia ea in illum causam uertere nequaquam
poterat.* et ut ne uideretur de genere mulierum pronuntiare
quasi inutile ad pietatem, quia ritus ille et ius in omni genere
mulierum pertinere uidetur, ‘seducta est illa, idipsum iustitia 10
et ratio depositulat in omnibus uideri mulieribus’:

*saluabitur autem per filiorum procreationem, si manserit in
fide et caritate et sanctificatione cum pudicitia.*

‘sed non origo est repellenda’; *per filiorum enim dicens pro-
creationem, in subsequentibus id demonstrauit, mulieribus osten-* 15

*έπειδὴ ἐκείνου μὲν τῆς ἀπάτης τὴν αἰτίαν εἶχεν αὐτη, αὐτῇ
δὲ ἐπ’ ἐκείνου τὴν αἰτίαν στρέφειν οὐκ ἡδύνατο.*

4 disputabant H 6 causam ext. scribebantur C* causam ext. uidebantur
H: txt r 7 qui ea in illum c. C H quia in illam c. r 8 potenter r
9 inutilem C H 10 illas r 15 demonstrabit C H r 16 Coisl. 204, l. c.

(*Fuld.*), “figuratus” (*Am.*), “creatus” (*Ambrstr.*). *Plasmare* (*Rönsch, Itala*, p. 253), though in the O. T. more than once accepted as the equivalent of *πλάσ-
σειν*, is not used by the Vulg. either here or at Rom. ix. 20.

2. *facta est]* γέγονεν. So Ambrstr., Hier., Aug.; Vulg., “fuit.”

3. *et quidem sed. est et ille]* ‘If Adam was deceived, his error was only secondary, it had its root in the deception of Eve.’ So Thdt. (*τὸν ὅντα πατήθη ἄντι τοῦ οὐ πρώτος* εἶρηκεν), adding that Scripture speaks of Eve only as having been deceived (Gen. iii. 13). Oec. has another justification of S. Paul’s statement: *πρὸς τὴν σύγκρισιν ἀπάτης θὺ-
η γυνὴ πατήθη, οὐδὲ ἀπάτη ἔστιν ἡ τοῦ Ἀδάμ.*

6. *eo quod illius...uidebatur]* Cited by Lanfranc.

7. *quia ea in illum, &c.]* See vv. II.

and Gk. In Gen. iii. 12, 13 Eve makes no attempt to retort upon her husband the charge he lays against her.

9. *quia ritus ille et ius, &c.]* ‘To prevent the inference that a state of deception and sin is the normal condition of womankind.’ *Quasi* and *quia* seem to have changed places.

12. *per f. procreationem]* O. L. and Vulg., “per f. generationem” (*Fuld.*, 1a. m. “regenerationem”). *Manserit*, so Ambrstr., Hier. (“permanserit”); Gk., μελυον. Cf. *infra*, p. 96, l. 2.

14. *per filiorum enim dicens procr.]* This seems to be short for *quid enim dicat ‘per f.’ dicens ‘procreationem.’ Pro-
genies* (p. 96, l. 1) is apparently = *τὸν γένος*, womankind; cf. *infra*, p. 96, ll. 4, 5 (“*saluabitur*.....de genere loqui-
tur”).

15. *ostendens quod...respicunt]* Quoted by Lanfranc, who adds (from p. 96, l. 5):

dens quod salute digna esse uidetur progenies per eas mulieres quae ad pietatem respiciunt et permanent in fide et caritate, necnon et sanctificatione uiuentes cum pudicitia, et diligentiam suaem adhibentes uitae. nam quod dixit, *saluabitur per filiorum generationem*, non de Eua dicit, sed de genere loquitur; eo quod et de genere disputans ad personas recurrit Adam et Euae, inde probans quod non conueniat ad instar uirorum etiam has sibi actum in commune vindicare. et ne incusatio generis esse uideretur illud quod de personis dicebatur, bene ostendit non esse adiectum genus, neque reprobandas ad pietatem esse mulieres quae uolunt diligentiam adhibere conuenientium; ut dicat quoniam 'ad pietatem similiter recipienda sunt sicut uiri, in communi uero congregatiōne posteriorem eas oportet locum tenere.' et quod ita debeat fieri, ex multis id negotiis comp̄ 15 probauit. sicque [in] sexus ecclesiam diuidens, memoratus est semotim quidem uirorum, semotim uero mulierum; ubi uisus est communi exhortatione etiam ea dixisse quae proprie

7 ad (bef instar) om C (corr) 10 reprobans C Hr 12 quod (for quo-niam) r | sim. ad p. H* | sicut et u. r 15 in om C Hr 16 seorsum, seorsum (for sem., sem.) r * 17 eam H

"nec de Eua hoc dixit, sed de genere loquitur."

5. *non de Eua dixit]* Thdt.: οὐ περ τῆς Εὐας ἐφη, ἀλλὰ περ τοῦ κουνοῦ τῆς φύσεως.

The interpretation of διὸ τῆς τεκνογονίας mentioned by Thph. (τίνες δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως τεκνογονία ἐνέργεια τὴν τῆς θεοτόκου) and ascribed in Cramer's catena to an anonymous author (vii. 22: ἀλλος φησί σώματα τὸ γυναικεῖον γένος, καὶ πάσα δὲ η τῶν ἀνθρώπων φύσις, διὰ τοῦ ἐξ αὐτῆς κατὰ σάρκα τικτομένου Χριστοῦ) finds no place in the comments of the Antiochenes, to whose method of exegesis it was alien; and thus discarded by the great Eastern expositors, it failed to gain an entrance into the West. The Latin fathers, however, from Ambrstr. downward, generally understood the passage in a mystical sense, though they differed widely as to detail. Thus Ambrstr. says: "hos filios dicit qui regene-

rantur per fidem Christi;" Aug.: "ea quae dicuntur *opera bona* tamquam filii sunt uitae nostrae;" Pelagius, followed by Sedul. Scot.: "per baptismum, quod est filiorum generatio, ipsa saluabitur non Eua, sed credens mulier."

10. *reprobandas]* See vv. ll. An alternative correction would be to omit *esse* after *pietatem*. *Adiectum* may perhaps be an error for *abiectum*.

12. *ad pietatem similiter]* See 1. p. 245.

16. *semotim...semotim]* A rare and late form for *semote*, itself of infrequent use. Rabanus has substituted an ordinary word; see vv. ll.

ubi uisus est, &c.] The reference appears to be to c. ii. 9, 10; cf. p. 93, ll. 8—11. 'Some of the Ap.'s directions with regard to the conduct of women are in a less degree applicable to men; others (e.g. c. ii. 11, 12) belong exclusively to the female sex.'

mulieribus aptari possent.. sicque communi exhortatione comprehendit omnes qui ecclesiae pertinent; qui enim uirorum memoratus est et mulierum, euidens est quoniam omnes in id ipsum conclusit. exinde uero pergit ad ordinum diuisiones, quia, ut dixi, pro communi omnia disputat utilitate, et ordinum ipsorum secundum diuisionem memoratus est, ostendens quae quidem sunt quae hunc agere deceant, quae uero illum; ita ut nihil minus esse uideatur ex illis quae pro communi utilitate fieri debent.

fidele verbum.

10

simile est dictum quod in euangelio est expressum: *amen, amen dico uobis.* sicut enim illum adfirmatione dictum et ob maiorem positum firmitatem, sic et hoc est ut dicat ‘uera [res] est et credi digna est;’ *fidele* dicens,

si quis episcopatum desiderat, bonum opus concupiscit.

15

bene *opus* dixit et non ‘dignitatem,’ nec enim dignitates

2 ad ecclesiam r	4 ordinem C Hr	6 quia quaedam (<i>for</i> quae quidem) r	12 illud Hr ad confirmationem C (corr)	13 scio (<i>for</i> sic) H
dictum (<i>as</i> hoc est) Hr res om C* Hr				14 uerbum (<i>as</i> fidele) add r
15 desiderat (<i>for</i> conc.) Hr				

4. *pergit ad ordinum diu.*] Thdt.: οὗτος καὶ ταῖς τὰ προσήκορτα νομοθετήσας, περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν λοιπῶν ταγμάτων νομοθετεῖ.

5. *ordinum ipsorum*] See vv. II.; and for the construction *ordinum...memoratus*, cf. *supra*, I. 3, and II. p. 12, l. 20, note. ‘As the Ap. had distinguished the sexes in their relation to the Church, so in treating of the ministry of the Church, he distinguishes the several orders, assigning to each its proper place and duties.’

7. *ita ut nihil minus esse, &c.*] ὥστε μηδὲν λείπειν τῶν, κ.τ.λ.; cf. I. p. 56, l. 8, note.

10. *fidele uerbum*] Vulg., “fidelis sermo;” O. L. (so Ambrstr., *Clarom.*, and even Sedul. Scot.), “humanus s.” See the note on c. i. 15.

11. ‘*amen, amen dico uobis*’] S. John

i. 52, *et passim*. S. Paul’s πιστὸς ὁ λόγος (Th. would say) is the counterpart of the Master’s ἀμήν, ἀμήν.

12. *illum adfirmatione*] See vv. II. For *illum*=illud cf. I. p. 50, l. 5, note. *Ad firmationem* might have commended itself as a probable reading, but for the tautology which its adoption would introduce (*ad firmationem...et ob...firmitatem*).

14. ‘*fidele*’ dicens ‘*si quis*,’ &c.] I.e. πιστὸς ὁ λόγος refers to the words which follow—not, as Chrys. and his followers take it, To the preceding verse (ii. 15). Thdt. is silent on the point.

15. *desiderat, concupiscit*] ὅργεται, ἐπιθυμεῖ. So Aug.; *Clarom.*, “cupid, desiderat.” The Vulg., neglecting the distinction, repeats *desiderat*.

16. *bene ‘opus’ d. et non dignitatem*] Thdt.: διδάσκει μὴ τιμῆς ἀλλὰ ἀρετῆς δρέγοθας μὴ τὴν ἀξίαν ποθεῖν, ἀλλὰ τῆς

sunt ecclesiasticae functiones, sed opus ; eo quod unumquodque horum pro communi est utilitate constitutum, siue episcopatus, siue diaconia, siue et aliquid aliud. qui enim in hoc creatur, euidens est quoniam in opere sancto producitur in medium, pro 5 aliorum necessitate et utilitate functionem adsequens hanc. demirationem autem digna est hoc in loco prouidentia beati Pauli, quoniam non dixit ‘nemo concupiscat,’ ut ne uideretur negotium ipsum fugiendum insinuare, aut iterum aestimaretur uolentibus inuidere ; e contrario uero non dixit ‘concupiscat,’ 10 ut ne alia ratione omni reuerentia dampnata omnes ad id currere hortaretur. mediam uero emisit uocem : *si quis episcopatum desiderat, bonum opus concupiscit* ; solum hoc non dicens, quoniam ‘ego desiderantem non prohibeo, nam et optimum admittitur opus qui hoc concupiscit ; ostendo uero qualem esse conuenit 15 illum qui ista adsequi cupit.’ protinus etenim et ab ipso primordio sollicitos faciens eos et hoc ipsud quod dixit, quoniam operam concupiscit bonam ; docuit enim eos interim scire quoniam *opus* episcopatus, et ad opus quoddam uocatur qui ad hoc uocatur, quod et necesse est eum cum sollicitudine implere. in 20 timorem uero redigit maiorem ex illis dictis quae subsequuntur, eo quod et singillatim ea expressit, insinuans quibus uirtutibus uitae ornatus debet concupiscere episcopatum ; hoc enim erat suadere ut intellegerent non esse concupiscentum, debere uero

3 et *om r* | *creatur in hoc r*   4 *indictum operis cum (for quon. in op. sanctorum) r* | *operi (for opere) H*   5 *est (aft alior.) add r*   6 *demiratione H: om r*
 | *in hoc loco r*   7 *non om r* | *concupiscit H r* | *uiderentur C H* | *ut ne uideretur ...concupiscat om r (per homoeotel.)*   8 *aestimarentur C H*   15 *iusta (for ista) H*   16 *eos f. H* | *ipsum C (corr) r*   18 *quia (for qui) C H r*   18, 19
uocatus (for uocatur) r   20 *timore H*   21 *et quod r*

δέξας τὸ ἔργον ἐπιγρέψειν. Chrys. had already suggested this weighty remark. It occurs also word for word in S. Jerome (*ep. 69*), and is repeated in slightly varying forms by Pelagius (cf. I. p. lxxv), Primasius and Sedulius.

3. *diaconia*]=diaconium (Iren. IV. 15, § 1, Cypr.-ep. 52), diaconatus (Hier. ep. 22). *Diaconia* occurs in Cassian (Migne P. L. 49, 1184).

4. *quoniam in opere sancto, &c.*]=*δῆλον ως εἰς ἔργον ἀγίου προάγεται, κ.τ.λ.* Per-

haps however the reading of Rab. ought to be combined with that of our MSS. (“euidens est indicium operis quoniam in opere s. p.” &c.)

13. *ego desiderantem non prohibeo]* Thph.: *εἴτε (φησίν) δρέγεται τής προστασίας, οὐ κωλύω* *ἔργου γάρ καλοῦ δρέγεται.*

23. *non esse concupiscentum]* As they stand, these words are scarcely consistent either with the preceding or with those that immediately follow ; they must be limited, mentally at least, by the insertion

scire quemadmodum conueniat concupiscere pro eius doctrina.
quid ergo?

oportet autem episcopum inreprehensibilem esse.

euidens quoniam *+inreprehensibilem* dicens non ad calumniatorum respiciens intentionem dixit, sed ad eius intuens uitam; 5 nam nec ipse Paulus calumniatorum poterit euadere accusationem.*

unius uxoris uirum.

hoc differenter quidam acceperunt. *+ridiculum uero est illud*

τὸ διεπίληπτον, οὐ τῇ ἐτέρων συκοφαντίᾳ, ἀλλὰ τῷ ἔκεινου ιο
βιώ· ἐπεὶ μηδὲ ἄλλως ὁ Παῦλος τὰς τῶν συκοφαντούντων δι-
βολὰς ἔξεφυγεν.

γελοιότατον παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔστιν αὐτὸ φυλαττόμενον δῆθεν

4 calumniatorem *C* H* 9 differentes *C r | uere r* 10 Coisl. 204, f.
196 a [Cr. vii. 22] θεᾶδωρος μοψονεστίας. τὸ διεπίληπτον δέ, οὐ τῇ ἐτέρω, κ.τ.λ.
11 ἐπειδὴ Cr. 13 Coisl. 204, f. 197 a [Cr. vii. 23, Fr. 150] θεᾶδωρος δέ φησιν.
γελοιότατον, κ.τ.λ.

of *absolute quidem* or some similar phrase. The general meaning will then be: 'the Ap. would thus give us to understand that ecclesiastical offices are not to be sought excepting by persons who possess certain qualifications which he proceeds to point out.'

3. *oportet autem]* Vulg., "oportet ergo;" the other Latin authorities vary between *ergo*, *autem*, and *enim*. *Autem* is supported by the Peshito (𝔓. 3), and by the Graeco-Latin MSS. *F G*, which read δέ.

4. *non ad calumniatorum, &c.]* Thdt.: τὸ γῆρα διεπίληπτον οὐ τὸ δισκόφαντον λέγει· ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἀπόστολος παντοδαπά συκοφαντίας ὑπέμενεν.

9. *hoc differenter, &c.]* 'These words have been variously interpreted. (a) The practice which is commonly based upon them scarcely needs a serious refutation. Ordination is usually denied to men who, otherwise of blameless life, have con-

tracted two marriages since their baptism; whilst it is freely granted, without regard to moral character, in cases where both marriages have preceded baptism. To say nothing of the false conception of baptismal grace involved in this distinction, it is clear that such a practice (1) attacks the principle of successive polygamy which S. Paul elsewhere sanctions [Rom. vii. 3, 1 Cor. vii. 9], and (2) fails to secure the object which he has here in view, viz.: the exclusion of unfit persons from the pastoral office. (b) Better, then, is the explanation which sees in the Apostle's rule simply a rejection of all candidates who have at any time practised synchronous polygamy or concubinage, or have in any other way departed from the strictness of matrimonial fidelity.'

illud quod quasi, &c.] The translator has scarcely comprehended his Greek. *Quasi* represents δῆθεν, and is to be taken with *obseruatur*—'the pretended observance of the Apostle's rule.'

quod quasi a pluribus obseruatur. si enim quidam pudice uiuens secundam acceperit uxorem, talem in clero non recipiunt; si autem quidam uiuens luxuriose unam legitime acceperit uxorem, is in clero et recipitur et producitur, et quidem cum 5 beatus Paulus euidenter adnuerit secundas debere nuptias fieri, omnis uero permixtio quae praeter legitimas nuptias habetur euidens fornicatio est. et interim praetermitto illud, quod et duas uxores legitimas palam accipientes et baptizant et in clero

εύρειν· εἰ μὲν γάρ τις εἴη σώφρων ὡς δευτέραν ἀγόμενος γυναῖκα,
10 τοῦτον οὐ προσλενται εἰς κλήρον· εἰ δὲ βιώσας τις ὡς οὐ προσήκεν
μίλια ἡγάγετο κατὰ νόμου, οὐτος εἰς μέσον παράγεται, καίτοι τὸν
μὲν δεύτερον γάμον τοῦ μακαρίου Παΐλου σαφῶς ἐπιτρέψαντος
γίνεσθαι, πάσης δὲ τῆς παρὰ τὸν νόμιμον γάμον κοίτης πορνείας
οὖσης σαφῶς. καὶ παρίημι τέως ἐκείνῳ, διτι καὶ δύο γυναῖκας
15 εἰληφότα σαφῶς (νομίμους λέγω), βαπτίσαντες ἐπὶ τὸν κλήρον

1 pruribus (*for pl.*) C*   2 recipient C (*corr*)   4 clericō C | equidem
H | in ceteris (*afst cum*) add r   6 queretur (*for quae praeter*) C* | legitimis
nuptiis C* H   8 post (*bef duas*) add r | accipites C* accipitis H acceptas r
14 οὖσης. σαφῶς edd.; for. leg. οὖσης σαφῶς.

2. *talem in clero non recipiunt]* Second marriages were regarded with disfavour by the early Church, and even in the case of laymen a penance of some kind was usually imposed (Bingham, xvi. c. xi. 7; Routh, *rell. sacr.* iv. pp. 166, 195). But what was barely allowed in the layman, could not be tolerated in the priest; and the rule which Th. censures was not only widespread, but primitive (Tert. *ad uxor.* i. 7, *de monog.* 11, *de exh. cast.* 7; Orig. *in Luc.* 17; esp. Hippol. *philos.* ix. 12 [ed. Duncker, p. 459]: ἐπὶ τούτου [τῷ Καλλίστου] ἥρξαντο ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι διγάμους καὶ τρίγαμους καθίστασθαι εἰς κλήρους).

7. *et interim praetermitto, &c.]* This concession to digamists whose offence had been committed before baptism seems to have been usual in the east; for though S. Basil mentions no such exception (*ep. 188*, Migne *P. G.* 31, 681: τοῦ διγάμους παντελῶς δὲ κανὼν τῆς ὑπηρείας ἀπέκλεισεν), by the 16th Apostolical Canon only

δ δυοῖς γάμοις συμπλακεῖς μετὰ τὸ βάπτισμα is excluded; and it is this canon which the Quinisext Co. verbally re-enacts (can. 3 ἀναεσθίμενοι τὸν κανόνα τὸν διαγερύνοντα τὸν δυοῖς γάμοις συμπλακέστα μετὰ τὸ βάπτισμα, κ.τ.λ.). In the West, however, a more logical strictness prevailed, and it is curious to find Th.'s objection anticipated by S. Ambrose (*de off. i.* 247: "intellegere debemus quia baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. in coniugio non culpa, sed lex est; quod culpae est igitur in baptismate relaxatur, quod legis est in coniugio non soluitur"). A French synod held at Valence in 374 had previously embodied this principle in a canon (Conc. Valent. i. can. 1: "nec requirendum utrumne initiati sacramentis diuinis anne gentiles hac se infelicitis sortis necessitate macularint"). On the other hand S. Jerome (*ep. 69*, Migne *P. L.* 22, 653 sq.) boldly espouses the Eastern practice. Cf. Innoc. I. *ep. 17* (Migne *P. L.* 20, 527).

eos indiscrete producunt, et quidem cum in ceteris id obseruare existimentur; quasi quia baptisma faciat eum non habuisse duas uxores. frequenter autem hoc idem agunt et de illis qui sunt proui arbitrii, existimantes se optime facere si baptizantes illum qui uita uixit luxuriosa ad functionem clericatus produxerint, qui nulla nec uirtutum nec pietatis diligentia praeditus umquam fuisse uidetur. ut autem silentio praeteream baptismi causam ob quam datur, ad quam rationem plurimi neque inspicere uolunt, illud uero conueniebat eis scire, quoniam beatus Paulus de uita illa disputat secundum quam (ut idem 10 opinatur) oportet uixisse episcopum, non de concessione peccatorum disputat quae per gratiam gignitur illis qui baptisma perceperunt. si autem hoc ita fieri optimum esse existimant, superflua est omnis legislatio Pauli, dum res admittat illum qui qualitercumque uixit baptizari et protinus in clerum produci; 15

παράγουσιν ἀδεῶς, κατοι γε ἐπὶ τῶν λοιπῶν αὐτὸ φυλάττεσθαι δοκοῦντες, ὡς ἀν τοῦ βαπτίσματος ποιοῦντος αὐτὸν οὐκέτι εἶναι συνφηκότα δυσὶν γυναιξὶν· πολλάκις δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν καβόλου μοχθηρῶν διαπραττόμενοι, σῖονται κάλλιστα ποιεῖν, εἰ δὴ βαπτίζοντες τὸν ὅπως ποτὲ ἔζηκότα ἐπὶ τὴν τοῦ κλήρου λειτουργίαν 20 παράγοιεν, μηδὲν ἀρετῆς καὶ τῆς περὶ τὴν εὐσέβειαν ἐπιμελεῖας γνωρίσμα ἐπαγγόμενον. ἵνα γὰρ σιωπήσω τοῦ βαπτίσματος τὴν αἰτίαν, ἐφ' ὃ δίδοται, πρὸς ἣν οὐδὲ ἀφορῶν ἔθελονσιν οἱ πολλοὶ· ἐκεῖνο γοῦν εἰδέναι αὐτὸν ἔχρην, ὅτι ὁ μακάριος Παῦλος περὶ βίου νομοθετεῖ, καθ' ὃν νομίζει δεῖν ἔζηκέναι τὸν ἐπίσκοπον, οὐ 25 περὶ συγχωρήσεως διαλέγεται τῆς [διά] χάριτος προσγινομένης τοῦ τὸ βάπτισμα εἰληφόσιν· εἰ γὰρ δὴ τοῦτο γίνεσθαι οὕτως καλόν, περιττὴ πάσα ἡ νομοθεσία τοῦ Παύλου, συγχωρήσαντος καὶ τὸν ὄπωσποτε βιώσαντα βαπτίζοντα εὐθὺς εἰς κλήρου ἄγειν. ὅπερ

2 existimantur r | quae (for quia) CH 6 nullam, diligentiam H 7 bap-tisma C* 9 eos H 10 ciuitate CH ciuitate r: see note 11 op-i-nantur C (corr) 13 sicut (for si) C* H r | est (for esse) C* est ut C (corr) 15 baptizare H 19 βαπτίζοντας Cr.; txt., cod. Fr. (who however suggests βαπ-tίσαντες) 26 διὰ om. cod. edd. | προγνωμένης Cr. 29 βαπτισθέντα Fr.

7. baptismi causam ob, &c.] On Th.'s doctrine of baptismal grace see I. p. lxxiii, and *infra*, p. 107.

10. de uita] The MSS. give the strange reading of *ciuitate*, which Rabanus further

distorts into "de civilitate." The Gk., I think, leaves no doubt that *ciuitate* is a corruption of *uita*; comp. an instance of the opposite error in vol. I. p. 116, l. 3 (vv. ll.).

quod a Paulo quidem abdicatum est. uult enim ut ille qui in episcopatum adducitur testimonium suae bonitatis ex praeterita uita habere uideatur, qui et per omne tempus uitae suaे uirtutum studiis inhaesit, aut certe poenitentia mediante ostendit 5 quoniā a deteriori uita ad meliorem statum transiit. quod et melius cognoscere poterimus ex illis quae subsequuntur, fit etiam id et ad praesens a plurimis, qui ita id faciunt quasi qui magnum aliquid agunt bonum. quod ergo dixit, *unius uxoris uirum*, quidam sic intellexerunt, quod et ego magis uerum 10 accipio, eo quod illo in tempore multi erant qui in idipsum duas

ἀπηγέρευται μὲν παρὰ τῷ Παύλῳ, βουλομένῳ τὸν εἰς ἐπισκοπὴν ἀγόμενον μαρτυρίαν τινὰ τῆς ἑαυτοῦ καλοκάγαθίας ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἐπάγεσθαι βίου, ἵτοι πάντοτε γεγονότα τοιούτου, ἢ μεταμελείᾳ γοῦν δεικνύμενον ὅτι δὴ ἀπὸ τοῦ χείρους ἐπὶ τὸν 15 κρείττονα μετελήσυθεν βίον, ὃ καὶ ἄμεινον εἰσόμεθα ἀπὸ τῶν ἔξῆς· γίνεται δὲ παρὰ πολλοῖς νῦν, ὡς τι καὶ μέγιστον διαπραττομένοις καλόν.

τὸ οὖν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα τινὲς οὕτως ἔξελαβον, ὃ καὶ ἔγωγε μᾶλλον ἀληθὲς εἶναι πείθομαι· ἐπειδὴ τότε πολλοὶ μὲν κατὰ

3 et qui et C*	4 meditante C* H	7 ita om r	8 aliquod r
ego dixi (for ergo dixit) C	10 accipit H	14 δεῖ (for δή) cod.	

6. *si etiam id et ad praesens*] I. e. the promotion to holy orders of persons who before their baptism had been not only digamists, but unchaste.

9. *quidam sic intellexerunt*] So apparently Chrys. *ad h. l.*: τὴν ἀμετρίαν κωλύων ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων ἔχην καὶ δευτέρους ὄμιλέν γάμους καὶ δύο ἔχειν κατὰ ταυτὸν γυναῖκας. Yet on Tit. i. 6 he sides with the common view (οὐκ ἀφεῖς μετὰ δευτέρου γάμου τὴν ἀρχὴν ἐγχειρίζεσθαι ταῦτην...Ιστε γάρ ἀπαντεῖτε, Ιστε, ὅτι εἰ μὴ κεκώλυται παρὰ τῷ νόμῳ τὸ δευτέροις ὄμιλέν γάμους, ἀλλ' ἡμεῖς πολλὰς ἔχει τὸ πρᾶγμα κατηγορίας. Perhaps the first of these extracts represents the view which he had inherited from Diodore, the latter the judgement to which his own mind had been led by the ripening experience of life. Thdt. holds with Chrysostom's earlier interpretation, and

follows it up very nearly in Th.'s manner: τὸ δὲ 'μᾶλλον γυναικὸς ἄνδρα' εὐ μοι δοκοῦσιν εἰρηκέναι τινές· πάλαι γὰρ εἰώθευσαν καὶ Ἐλλῆνες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ δύο καὶ τρισὶν καὶ πλεοσὶν γυναιξὶν σόμῳ γάμου κατὰ ταυτὸν συνοικέων· τινὲς δὲ καὶ νῦν, κατητῶν βασιλικῶν νόμων δύο κατὰ ταυτὸν ἀγεοθεῖς κωλύντων γυναικάς, καὶ παλλακίσις μηγυνεῖται καὶ ἐταράπαι. Ἐφασαν τοινυῖ τὸν θεῖον ἀπόστολον εἰρηκέναι τὸν μῆδ μόγη γυναικὶ συνοικοῦντα σωφρόνων τῆς ἐπισκοπῆς ἄξειν εἶναι χειροτονίας. That this, the Antiochene view, as we may perhaps venture to consider it, was practically held by several of the Eastern bishops of this period, appears from Thdt.'s letter to Domnus of Antioch (*ep. 110*, Migne P. G. 83, 1304; cf. Baron. *ann. 448*), in which he defends the part he had taken in the consecration of a digamist by several recent precedents.

uxores habebant legitimas; quod et Moysaica lege facere eos licenter eueniebat. multi uero unam legitimam habentes uxorem non erant ei contenti, permiscebantur uero et aliis siue ancillis suis siue et aliis mulieribus absolute lasciuentes; quod et usque ad praesens fit ab illis qui pudicitiae diligentiam nullam uolunt 5 adhibere. aiunt ergo Paulum id dixisse, ita ut ille qui eiusmodi est [ad] episcopatum producatur, qui uxorem accipiens pudice uiuebat cum ea, contentus ea tantum et usque ad illam naturae motus sistens. qui si sic uiuens post amissionem primae secundam legitime acceperit, eodemque modo et cum illa uiuere per- 10 stiterit, non debere prohibere eum ad episcopatum transire, secundum Pauli definitionem. hoc dixerunt quidam a beato Paulo et definitum esse et statutum; quorum ego dictum ualde respuo, nec suadeor illis quod is qui secundas nuptias similiter praecipit,

ταύτὸν δύο νομίμους εἶχον γυναῖκας, ὃ καὶ ἀπὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ 15 νόμου ποιεῖν αὐτοῖς ἐπετέτραπτο· πολλοὶ δὲ νομίμην ἔχοντες μίαν, ταίτη μὲν οὐκ ἡρκούντο, ἐκέχρηστο δὲ καὶ ἑτέραις ἥτοι παιδίσκαις ἔαυτῶν, ἡ καὶ εἰς τὰς τυχόντας πολλάκις ἀδεῶς ἀμαρτάνοντες· ὃ καὶ μέχρι τῆς δεύτερης γίνεται παρὰ τῶν οὐκ ἐπιμελομένων σωφροσύνης· τοῦτο εἰρηκέναι τὸν Παῦλον ἔφησαν, ὥστε τὸν 20 τοιούτον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν παράγεσθαι, ὃς ἀγαγόμενος γυναῖκα σωφρόνως ἐβίω μετὰ ταύτης, προσέχων αὐτῇ καὶ μέχρις αὐτῆς ὅριζων τῆς φύσεως τὴν ὅρεξιν. ὡς εἴτις οὖτως ξήσας, ἀποβαλὼν τὴν προτέραν νομίμως ἀγάγοιτο δευτέραν, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον βιοὺς καὶ μετὰ ταύτης, μὴ εἰργεσθαι αὐτὸν κατὰ τὴν τοῦ Παύλου 25 νομοθεσίαν τῆς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν παρόδου. τοῦτο εἰρήσθαι παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Παύλου νενοηκότας τινὰς πάνυ γε ἀποδέχομαι, μᾶλιστα πάντων οὐ πειθόμενος ὅτι ὁ τὸν δεύτερον γάμον ὅμοιώς

3 ear 5 ab illis om Cr 7 ad om C* H 9 sitens (*for* sistens) C* H
sit eius r 10 eoque (*for* eodemque) r 11 prohiberi r 12 diffinitionem C*
definitionem C (*corr*) definitionem H diffinitionem r 13 defunctum C* H | fuisse
H 14 ab (aft suadeor) add r | praecepit r 17 ἑταῖραι (*for* ἑτέραις) cod. (*corr.*)

13. *ualde respuo*] Is this marvellous perversion of the Gk. an unconscious error on the part of the translator, who has taken *ἀποδέχομαι* for *ἀποδοκιμάζω*, or a deliberate correction by a monastic copyist, shocked at the acceptance of an opinion so opposed to ecclesiastical tradition [cf. the comment of the catenist,

p. 106, l. 24, vv. 11.]? Or is *respuo* merely a clerical error for *recipio*? I incline to the last explanation, but having regard to the possibility of the mistake being due to the translator himself, I leave the text unaltered. The Gk. happily survives to bear witness to Th.'s real sentiment.

illum qui post amissionem primae secundam uxorem suo ordine accipit ad episcopatum produci prohibeat. qui enim dixit : *dico autem innuptis et uiduis*, et simul coniungens utriusque unam legem uisus est deprompsisse, euidens est quod unum esse 5 utrisque existimabat. quid enim differt secundum naturae motum aut ad plenum non habuisse, aut habuisse quidem et amisisse et non habere ? nam huiusmodi ratio magis in euentu consistit quam ad propositum respicit. nam is qui habuit multo tempore conuiuentem sibi uxorem, potitus utique est eam in 10 quantum uoluit ; qui uero post exiguum tempus eandem amisit, necessarie ad secundas accedit nuptias. accident autem ista euentu potius quam directione arbitrii. quae discutiens ad

ἐπιτρέψας τῷ πρώτῳ, εἰ νομίμως γέγνοιτο, εἰς ἐπισκοπὴν παριέναι τὸν τοιοῦτον ἐκάλυσεν. ὁ γὰρ εἰπὼν λέγω δὲ ταῖς ἀγάμοις καὶ 15 ταῖς χήραις, καὶ ὅμοι συνάψας αὐτοὺς καὶ ἔνα νόμον ἐξενεγκών, δῆλος ἡν ἐν τι ἀμφοτέρους ἥγούμενος. εἰκότως τὸ γὰρ διαλλάττει κατά γε τὴν τῆς φύσεως δρεξινή καθόλου μὴ ἐσχηκέναι, ἡ ἐσχηκέναι μέν, ἀποβεβληκότα δὲ οὐκ ἔχειν; ἐπεὶ καὶ συντυχίας τὸ τοιοῦτο μᾶλλον ἔστιν ἡ γνώμης. ὁ μὲν γὰρ ἐσχηκὼς ἐπὶ πολὺ 20 τὴν ἑαυτοῦ βιώσασαν γυναῖκα, ἀπέλαυσεν αὐτῆς ἐφ' ὅσον ἐβούλετο, ὁ δὲ μετὰ βραχὺ πολλάκις αὐτὴν ἀποβαλὼν ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τὸν τῆς δευτέρας ἔρχεται γάμον· ἔστιν δὲ ταῦτα συντυχίας οὐ γνώμης κατορθώματα, ἀπερ ἐξετάζων ὁ μακάριος δί' ὅλου φαίνεται Παῦλος,

1 uxorem om H	2 prohibeo H	4 inquit (aīt unum) add r	6
quidam C * H quiddam C (corr)		7 et om H non (for nam) r	9 conuenientem Cr potius H *
		11 necessario r	

2. *qui enim dixit, &c.]* 1 Cor. vii. 8.
Innuptis is the rendering of Hier., Aug.; Vulg., “*non nuptis.*” It appears from the catena that Th. read *ταῖς ἀγάμοις*, a variant which occurs also in Thdt. *ad h. l.* Thdt. repeats the inference which Th. draws from this citation: *συνάψας ἐκάτερον τάγμα ἔνα τέθεικεν νόμον.*

11. *accidunt a. ista euentu, &c.]* Cf. Thdt.: *εἰ δὲ τὸ βίαιον τοῦ θανάτου διέζευξεν τὴν προτέραν, ἡ δὲ φύσις ἐπικειμένη δευτέρᾳ ἰσχυθῆναι κατηράγκασεν γυναικί, οὐκ ἐκ γνώμης, ἀλλ' ἐκ περιστάσεως ὃ δεύτερος*

γεγένηται γάμος. There is a remarkable parallel in S. Jerome's comm. on Tit. i. 6, repeated by Sedulius Scotus *ad h. l.:* “*esto quippe aliquem adolescentulum coniugem perdidisse et carnis necessitate superatum accepisse uxorem secundam, quam et ipse statim amiserit, et deinceps uixerit continenter; alium uero usque ad senectam habuisse matrimonium.....quis nobis e duobus uidetur esse melior, pudicior, continentior? utique qui infelix etiam in secundo matrimonio fuit, et postea pudice et sancte conuersatus est.”*

plenum beatus Paulus, eum qui uel maxime in episcopatum producitur de tali uita cognosci debere intulit. nam et ridiculum est beatum Paulum legem statuere non arbitrium uel propositum probantem, sed ex euentu et ex accidente discretionem statuere. si autem quis dicat quoniam de euentu et de accidente exiguum quid curans apostolus, cum magna diligentia et scrupulositate de episcopis uoluit statuere quod debent uni tantum coire uxori; audiant quoniam secundum hanc rationem neque post baptismum illum qui talis est produci iusta ratione patietur. nec enim baptismum facit illum non duabus coisse uxoribus, aut apud omnes facit existimari quasi qui unam habuerit uxorem; multo uero amplius eum qui unam legitimam habet uxorem et multis aliis luxuriose uiuendo permixtus est et manifestatus est talis uitiae fuisse, ad episcopatum non debere produci, licet etsi secundum eorum uerbum baptismum fuerit adsecutus. si 15

τὸν εἰς ἐπισκοπὴν παραγόμενον μάλιστα ἀπὸ τοιούτων γνωρίζεσθαι δεῖν ἡγούμενος· ἐπεὶ καὶ γέλοιον νομίζειν Παῦλον νόμους τιθέναι μὴ γνώμην δοκιμάζοντα, ἀλλ’ ἀπὸ τῆς συντυχίας τὴν διάκρισιν ἔργα-
ζομενον. εἰ γάρ τις ἐκεῖνο λέγοι, ὅτι μικρὰ καὶ τῆς συντυχίας φρο-
τίσας, πλείονος τῆς ἀκριβείας ἐπιμελόμενος ἐπὶ τοῦ ἐπισκόπου, 20
ἐνόμισεν αὐτὸν ὅπως ποτὲ μιᾶς δεῖν κεκοινωνηκότα γυναικί· ἀκούετω,
ὅτι κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὐδὲ μετὰ βαπτίσματος τοιούτον παρά-
γεσθαι δίκαιον ἦν. οὐ γάρ δὴ τὸ βάπτισμα ἢ οὐκ εἶναι αὐτὸν
δυσὶν κεκοινωνηκότα ποιεῖ γυναιξίν, ἢ παρὰ πᾶσιν ὡς μιᾶς κε-
κοινωνηκότα ὑπολαμβάνεσθαι· πολλῷ δὲ πλέον τὸν μιᾶς μὲν 25
συγγεγούότα κατὰ τὴν νόμιμον συνάφειαν, πολλαῖς δὲ ἐτέραις
ἀκολάστως συμπλακέντα, καὶ πρόδηλον ἐπὶ τῷ τοιούτῳ γεγονότα
βίῳ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν παράγεσθαι οὐχ δυσιν, κατά γε τὸν αὐτὸν
λόγον, διὰ τὸ τοῦ βαπτίσματος τετυχέντα. εἰ γάρ δὴ τὸν νομι-

1 b. P. ad pl. *H* | eum *om r*   3 constituere (*for stat.*) *r*   4 ex ac-
 cidenti discretione *H* | accidente *C** (*bis*)   5 accidenti *H*   6 exiguum *C** *H*
 7 deberent *r* | in (*for uni*) *r*   11 homines (*for omnes*) *r* | existimare *r*   12 multo
 a. uero *r* | et *om C** *H*   15 etsi *om r* | uerborum *C H r*   22 ταπαγενέσθαι
 cod. edd.

4. *ex eu. et ex acc.*] Cf. I. 5, where $\tau\bar{\eta}\pi\sigma\upsilon\tau\upsilon\chi\lambda s$ is again doubly represented in the version; and see I. p. xxxvi.

7. *uni t. coire uxori*] = cum una... uxore—a reflection of the Gk. ($\mu\acute{\alpha}$ συνελθεῖν γυναικί); cf. *infra*, l. p. 10.

enim ille qui legitime duabus iunctus uxoribus et proposito
 sui arbitrii pudice cum illis conuixit, non debet in episcopatum
 recipi ob scrupulositatem uero uitae; multo amplius eum qui
 luxuriose uixit, indecens est ad hoc produci eum ea ratione qua
 5 baptismus adsecutus est. haec quidem dicta sufficiunt de illo
 quod dixit *unius uxoris uirum*; cuius interpretationem euidentius
 dicere ipsa sumus necessitate impulsi, consuetudinem illam
 quae apud plurimos teneri uidetur despicientes.* nam plenarie
 sensum apostoli in subsequentibus manifestabimus ex ipsis
 10 sermonibus, uel maxime dictorum facientes probationem; nam
 uirtutis et aequitatis ratio postulat ut is qui de tali negotio
 loquitur non consuetudinem aequitati anteponat, sed Pauli leges
 discutiat, et illa Deo aptet quae ei decent aptari qui semper cum
 iustitia et non euentu aut accidenti uniuersa solet probare, sed
 15 secundum propositum et arbitrium hominum unumquemque
 scit iudicare. nam et illa quae baptismi sunt frequenter euentus
 fieri solent; aliter adsecutus ob infirmitatem aut ob aliam

μως δυσὶν συμπλακέντα, σωφρόνως τε αὐτᾶς συνεζηκότα, προθέσει γνώμης φάσκοιεν δί’ ἀκρίβειαν ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν οὐκ εἶναι 20 δεκτόν, πολλῷ πλέον τὸν καὶ ἀκολάστως βιώσαντα οὐ θεμιτὸν ἐπὶ τοῦτο προάγεσθαι, ἐπειδὴ τοῦ βαπτίσματος αὐτῷ τυχεῖν ἐγένετο. καὶ ταῦτα μὲν εἰρήσθω περὶ τοῦ μίας γυναικός ἀνδρα· οὐ δὴ τὴν ἔρμηνέαν σαφέστερον εἰπεῖν ἀναγκαῖον ἡγησάμεθα, μικρὰ τῆς κρατούσης παρὰ τοῖς πολλοῖς φροντίσαντες συνηθείας.

1 propositi *H* r 5 est om *H* | sufficient *r* 7 compulsi *H* 8
 pleniorem *C** *r* plena re *C* (corr) plenere *r* 12 lege *H* 14 euentus *C** *H*
 17 firmitate *H* firmitatem *r* 24 The catenist adds: καὶ ταῦτα μὲν θεόδωρος
 ἄντικρος τοῖς ἑναργέστεροι μαχόμενος, τῷ τε ἐκκλησιαστικῷ παραδόσει καὶ πάσαις ταῖς
 συνόδοις· πρὸς ἀ δυνησταὶ τις ἀντειπεῖν, καὶ ποὺν καλοῦντος.

17. *aliter...aliter uero]* “In one case
 ...in another.”

ob infirmitatem...in infantiam, &c.] An
 apostolical tradition sanctioned the bap-
 tism of infants (Orig. *in Rom.* v. 6:
 “ecclesia ab apostolis traditionem accepit
 etiam paruulis baptismum dare”); but
 the movement in favour of delay, which
 was already on foot in the days of Tertul-
 lian (*de bapt.* 18: “cunctatio baptismi
 utilior est, praccipue tamen circa paruu-
 los”), had gathered strength in the East

by the end of the fourth century; and
 even S. Gregory of Nazianzus, whilst up-
 holding the principle of infant baptism,
 recommends the postponement of the
 Sacrament, except in cases of danger,
 until the fourth year after birth (*orat. xl.*
 § 17, Migne *P. G.* 36, 380: *νήπιον ἔστιν*
σοι; ἐκ βρέφους ἀγιασθήσω. *ib.* § 28,
 Migne 399: *τι δὲ ἀν εἴποις περὶ τῶν ἐτῶν*
ηητιῶν...ἢ καὶ ταῦτα βαπτίσομεν; *πάνυ*
γε, εἰκετερ τις ἐκείγοι κινδυνος...περὶ δὲ τῶν
ἄλλων διδωμι γνώμην τὴν τριετίαν ἀντα-

aliquando occasionem in infantiam baptismi gratiam, aliter uero post senectutem longaeuam, qui et per omne tempus uitiae suae uixit luxuriose, tempore uero mortis baptismi gratiam adsecutus. ille uero qui ab infantia baptismata fuerit adsecutus, diligentiam uirtutibus adhibuit plurimam, deliquit uero et aliqua 5 utpote homo, et ut adsolet fieri, incurrit etiam et in graue peccatum infirmitate magis lapsus quam affectu animae; ridiculum dignum erit, si idem ex euentu noceatur, nullum iuuamen ob bonorum adsequens diligentiam eo quod in infantia baptismatis gratiam est adsecutus; iste uero, quamquam nihil sus- 10 tinuerit pro quibus peccauit, adhuc et clarus in futura uidebitur uita, et hoc cum nullam bonitatis habuerit diligentiam, quia ita euenit ut in finem uitiae suae baptismata adsequeretur. sed haec ab illis intellegi debent qui nesciunt rationem ob quam baptismata datur. sed nec diuinis uoluerunt examinare scripturas, ex 15 quibus discere poterant quoniam Simonem nihil adiuuauit baptismi donum propter propositi prauitatem, Spiritu sancto in eo non requiescente; latroni uero ut in paradisi habitationem transiret nullum adtulit impedimentum, ob propositi eius uirtutem, ea ratione qua non fuerat baptismata adsecutus. dico autem haec 20 non ad destructionem baptismatis, sed propter eos qui sub

1 in om C* Hr 2 longaeuum r 3 gratia H 6 solet Cr 8 dig-
num om r 9 honorem (for bonorum) H 10 est om CH | sit (af ads.) add
C (corr): txt r 12 nulla H 13 in om H 15 eximinare H 16 adiu-
uabit r 19 adtullit C 20 quam H

μελαρρας...οῦτως ἀγάγειν). In Theodore's experience, the baptism of infants seems to have been on the whole exceptional; the primitive practice was however recognized as legitimate and resorted to in cases of necessity (Th. ap. Phot. *biblioth. cod.* 177: *καὶ ήμεῖς καὶ τὰ βρέφη βαπτιζόμεθα*).

7. *ridic. dignum]* If both words ought to stand, *ridiculum* is here = *risus*, a sense unknown to the lexx.

16. *Simonem nihil adiuuauit, &c.]* It is instructive to find S. Augustine in general agreement with Theodore on both the cases adduced. Cf. Aug. *in Ps. ciii.:*

"respice ad munera ipsius ecclesiae. munus sacramentorum in baptismo..."

adeptus est et Simon magus...non ergo se iacent qui forte sine caritate habuerint hoc munus Dei sanctum, sicut sanctum baptismata, sed uideant qualem rationem habituri sunt cum Deo, qui sanctis non sancte utuntur." And *de bapt. c. Donatist. iv. 29*: "quod [the case of the λαγόν] etiam atque etiam considerans inuenio non tantum passionem pro nomine Christi id quod ex baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem conuersionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest."—For *adiuuauit*, see Rönsch, *Itala*, p. 288.

21. *non ad destructionem baptismatis]* That Th. had no desire to deny the

occasionem baptismatis incuriam multam inducere adnituntur iudicio iusti Dei. nam et baptisma magnum, eo quod tantorum bonorum continet largitatem; et propositum uniuscuiusque necessarie iudicatur ex Domino Deo, a quo uel maxime et 5 baptismi donatio multum suscipientibus illum potest conferre iuuamen. nec aquae natura sed suscipientium fides perfectam Dei liberalitatem in baptisma adtrahere solet. uideamus autem et cetera quae de episcopo dicit:

sobrium.

10 ita ut cum sollicitudine prospiciat illa quae geri conueniunt.

pudicum.

necessarie, eo quod in commune et uirorum et mulierum constituitur doctor.

ornatum.

15 conuersatione, motu, specie; per omnia ostendit qualem conueniat esse episcopum.

hospitalem.

conuenit esse episcopum *hospitalem*, non absolute dicit peregrinorum omnium, sed illorum qui eiusdem fidei sunt; quos 20 notos extantes sibi ut suos suscipere debet cum summa diligentia.

docibilem.

hoc eius opus ut doceat homines et uirtutem et pietatem;

4 necessario r | Dom. et Deo H

23 est (af^t hoc) add C (corr)

Catholic doctrine of baptismal grace, is clear from his exposition of S. John iii. 5: τὸ τρόπον ἐξηγήσατο τὴς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγενῆσεως, τοῦ μὲν ὄντος ἐν φτληροῦται τὸ ἔργον εἰπών, τοῦ δὲ πνεύματος ἐν τῷ ὄντι τὴν οἰκεῖαν πληροῦντος ἐνέργειαν. His protest against the abuse of this doctrine by the lowering of a Sacrament into a mere charm [cf. Hooker, *E. P.* v. § lvii. 4] finds a parallel in the strong language of Greg. Nyss. *orat. catech.* 40: εἰ δὲ τὸ λοιπὸν μὲν ἐπαχθεῖ τῷ σώματι, ἡ δὲ ψυχὴ τὰς ἐμπαθεῖς κηλᾶδας μὴ ἀπορρίψωστο...καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν ὃ, λέξω καὶ οὐκ ἀπορρίψουμε, ὅτι ἐπὶ τούτων τὸ ὄντων ὄντων ἔστιν, οὐδαμοῦ τῆς δω-

ρεᾶς τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐπιφανεῖσης τῷ γνωμένῳ. For Th.'s peculiar theory of the baptismal remission of sins see below (on iii. 6).

10. *ut...prospiciat*, &c.] Thdt.: προσκοπεῖν τὸ πράκτεον δυνάμενον.

15. *conuersatione*, &c.] Thdt.: καὶ φθέγματι καὶ σχήματι καὶ βλέμματι καὶ βασιλοματι.

22. *docibilem* διδακτικόν. So O. L. with Codd. Clarom., Boerner.; in 2 Tim. ii. 24, where the same adjective occurs, this rendering is shared by the Vulg., which here gives "doctorem." See Rönsch, *Itala*, p. 110.

23. *et uirtutem et pietatem*] "Both

si autem docere ista nescierit, ignorare uidetur illud quod profitetur edocere. sed non illum dicit *docibilem* qui longam potest prosecutionem uerborum in ecclesia facere—hoc et per pauci solent implere—sed qui potest qualicumque sermone et in commune et singillatim unumquemque dogmata pietatis 5 instruere, tam pietatem quam uirtutem, et quibus modis implere debent ista ex quibus uel maxime augmentum illa adsequi poterunt. si ista episcopus nescierit, nihil a ceteris differre videbitur, superfluam speciem doctoris in se simulans. denique et cito scribens inter cetera quae de episcopo dicebat, ait quo- 10 niam oportet eum retinere *id quod secundum doctrinam fidele uerbum, ut potens sit exhortare in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere;* sic uult nihil deesse episcopo illorum quae ad doctrinam pertinent.

non uinolentum.

15

iure id dicit; si enim et omni homini hoc necessarium est, multo magis episcopo, qui omni in tempore paratus debet esse ad actum illorum quae fieri conueniunt.

non percussorem.

ne absolute aut sine causa, aut adsidua increpatione, feriat 20 quemquam. uult eum cum modestia magis de singulis agere, sicut et in secunda epistola dicit: *modestum eum oportere ad*

1 ista docere <i>Hr</i>	2 solum (<i>bef illum</i>) <i>add r</i>	4 qui <i>om H</i>	7
debeant <i>r</i>	8 poterant <i>C * Hr</i>	13 exhortari <i>C (corr) r</i>	17 in <i>om C r</i>

the faith and the practice of a Christian."

2. *non illum ... qui longam, &c.]* Thdt.: *οὐ τὸν εὐλαττόν λέγει κεκοσμητόν.* *Hoc et per pauci, &c.;* a remarkable statement, as coming from the golden age of Eastern preaching.

8. *si ista episcopus nescierit, &c.]* Cf. Thphit.: *τὰ μὲν προρρέντα καὶ οἱ ἀρχηγοὶ ἀπαιτοῦνται τούτο δὲ πάντων μάλιστα προσέρναι δεῖ τῷ ἐπισκόπῳ.*

II. *oportet cum retinere, &c.]* Tit. i. 9 (*q. v.*).

10. *increpatione feriat,* All the Gk. expositors seem to have understood *πλήκ-*

την metaphorically; cf. e.g. Oec. (after Chrys.): *οὐ τὸν ταῖς χερσὶν παλούτα, ἀλλὰ τὸν τὴν συνεδήσαν πλήγτοντα τὸν ἀδελφῶν.* One is surprised to find both Th. and Thdt. accepting this non-natural interpretation—the more so, since they both see the difficulty which it creates; the latter explains: *οὐ τὸ ἐπιτιμᾶν εἰς καιρὸν κελεύει, ἀλλὰ τὸ μὴ δεῖντας τούτο ποιεῖν.* Thphit. on Tit. i. 7 mentions the primary sense of *πλήκτην*; cf. Justinian. nouell. 123 (Suicer, s. v.). Pelagius gives it as the first of two alternatives, and he is followed by Primasius and Sedilius.

22. *in secunda epistola* 2 Tim. ii. 24,

omnes, non recordantem malitiam, in mansuetudine docentem eos qui resistunt; licet si et increpare aliquando sit necessarium, uideatur ab ipsa necessitate illud facere, et non arbitrii sui ferocitate. denique dicit:

5   *sed modestum esse, non litigiosum.*

his adicit et aliud :

non cupidum pecuniarum.

hoc prae ceteris omnibus necessarium est episcopo, quod si illi hoc non adfuerit, numquam diligentiam adhibet conuenientium, eo quod cupiditas pecuniarum multa eum facere impellit ex illis quae fieri non conueniunt.

domum suam bene regentem.

hoc est, 'dispensantem et diligentiam adhibentem.' denique
et ipsum regimen ostendens quid dicat, adiecit :

15 filios habentem in subiectione cum omni pudicitia.

et his consequenter adicit :

si autem quis domui suae praeesse nescit, quomodo ecclesiae Dei diligentiam adhibebit?

qui suos conuenienter regere nescit, multo magis ecclesiam
20 regere uel docere minime poterit. nam quod dixit: *filios haben-*

² licet se et *C* * *H* licet si (*om* et) *r*: *txt C (corr)* ¹⁰ pecunaria *r* | enim
(*for* *eum*) *C r* ¹² suam *om r* ¹⁶ dicit *r* ¹⁷ si quis autem *C r* ¹⁸ ha-
bebit (*for* *adh.*) *r*

g. v. The version here has been made off hand and without reference to existing translations; and in the original the text appears to have been loosely cited—δι-
δακτικόν has disappeared, and for ἀρετή-
κακον the translator seems to have had before him δυρητοκακον (*non recordantem*
malitiam).

7. *non cupidum pec.*] ἀφιλδρυπον.
The O. L. and Vulg. omit *pecuniarum*.
Domum suam b. regentem, so O. L.;
Vulg. “*suae domui b. praepositum*.”

13. *hoc est, dispensantem*] Cf. Chrys.: τόντο καὶ οἱ ἔνωθέν φασιν. ὅτι ὁ οἰκουρ-

μεκδς καὶ πολιτικδς ἀν γένοιτο ταχέως.

15. *in subiectione*] ἐν ὑποταγῇ (cf. c. ii. 11). *Clarom.*, Hier. (once), “in obsequio”; Amb., Ambrstr., Vulg., “subditos”

18. *dilig. adhibebit*] O. L. and Vulg., “habebit”; *adhibebit* occurs in Gildas [† 576] *de ext. Brit.* iii. 23. For the sense of *προστήναι* see Th. on Rom. xii. 8 (Migne, 861).

19. *multo magis ecclesiam*] Cf. Thph.
οὐδὲν γάρ ἔστιν ὁ ὄφος ἡ μικρὰ ἐκληπτία
(he might have added οὐδὲν ἡ ἐκληπτία ἡ
μικρὰ ὄφος [c. iii. 14; 2 Tim. ii. 20]).

tem in subiectionem, non de arbitrio filiorum dicit sed de patris sollicitudine, ita ut ipse adceleret eos pudice instituere et subditos eos habere, obtemperantes sibi in quibus de conuenientibus dat illis consilium. si autem patris tali existente arbitrio, filii in deterius persistere uoluerint arbitrii sui prauitate, non patris culpa est. eo quod ad praesens de eius proposito loquitur ita ut erga suos sollicitudinem expendat ut cum modestia et disciplina et grauitate instituentur; ex hoc ostendi potest quoniam eodem modo et de omnibus erit sollicitus. nam et filii Samuelis perspiciuntur, quod amore pecuniae iustitiam prodiderint; et non 10 utique Samuelem incusamus ob eorum tale propositum. 5

non neophytum, ut ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli.

ualde fatue quidam hoc in loco existimauerunt *neophytum* dicere apostolum illum qui secundum aetatem est iuuenis. quos 15 conueniebat etiam etsi nihil aliud saltem illud perspicere, quoniam ipse Timotheus cui haec scribebat non modo iuuenis erat, uerum etiam et nimium iuuenis, ita ut per hoc contempni posse uideretur; scripsit ergo ei: *nemo iuuentutem tuam contempnat.* nam et ipse iuuenis cum esset in apostolatum electus 20 est sicut in Actibus apostolorum Lucas insinuat. sed *neophytum* dixit aut illum qui nuper credidit, aut illum qui nuper

1 subiectione r 2 pudice eos C r 10 perdiderint iust. r 11 talem
C*H 12 neofitum CH 16 saltim C | praespicere C prospicere r

1. *non de arbitrio filiorum, &c.]* Thdt.: οὐ γάρ την ἐκείνων ἀπαρτεῖται γυνώμην, ἀλλὰ τὴν οἰκεῖαν εἰσφέρει προαρέουν.

10. *iustitiam prodiderint]* 1 Reg. viii. 3, θλύμβανον δῶρα καὶ ἔξελινον δικαιώματα (Vulg., "peruerterunt iustitiam").

12. *ut ne] ίνα μή.* Latin versions, "ne."

14. *ualde fatue quidam, &c.]* The interpretation which Th. ridicules is noticed also by Chrys. (*ad h. l.*: οὐ τὸν πειθέρος λέγει, ἀλλὰ τὸν νεοκατήχητον. cf. *de sacerd.* ii.: οὐ χρή...τὸν νέον πάντων ἀπέλργει...ἀλλὰ τὸν νεόφυτον); and more directly by Thdt. (after Th.): οὐ γάρ, ὡς τινες ὑπέλαβον, τὸν νέον τῆς ἡλικίας

ἀπέλργει. That an opposite view should have been maintained is strange, in the face of the 2nd canon of Nicaea—(χρόνον δὲ τῷ κατηχουμένῳ καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμαστας πλέονος σαφές γάρ τὸ ἀποτολικὸν γράμμα τὸ λέγον 'μὴ νέόφυτον,' κ.τ.λ.); comp. the 8th Apostolic canon.

19. *nemo iuuentutem, &c.]* c. iv. 12.

21. *sicut...Lucas insinuat]* Acts vii. 58 (νεαντον καλουμένου Σαῦλον). Thdt. repeats both these arguments: καὶ γάρ ὁ μακάριος Τιμόθεος, πρὸς δὲ ταῦτα γέγραφεν, νέος ὁ ἦτι τοὺς νόμους τούτους ἐδέχετο... καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θεος ἀπόστολος νεαντας ὁ καὶ πάθη τῆς κλήσεως.

22. *illum qui nuper credidit]* So

baptismum est adsecutus. nam fidem ‘plantationem’ uocat, sicut et scribens dixit *ego plantaui*, hoc est, ‘ad fidem adduxi.’ et de baptimate similiter scribit: *si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius*, de baptimate dicens. etenim non adeo
 5 erant ista apostolorum tempore diuisa ut et crederent et baptizarentur, eo quod illi qui non baptizati erant nec fideles tunc nuncupabantur; unde et ex eadem consuetudine adhuc et praesens illi qui baptizati sunt ‘fideles’ uocantur. plurimis uero in partibus neque christianos uocant eos qui non perceperunt baptismum.
 10 nam et apostolus sic dicit: *si quis autem Christi Spiritum non habet, hic non est eius.* euidentis est quoniam Spiritum non habet qui baptismum non percipit. uult ergo eum qui in episcopatum producitur ex multo tempore fidelem esse et baptizatum; unde et multas causas dicit huic rei necessarias et ualde dignas.
 15 adiecit uero primam causam dicens: *ut ne elatus in iudicium*

2 hoc est ego pl. C* H | induxi H   4 similitudi H   6 erant bapt.
 H | nunc cupabantur C*   7 consuetudinem C* H | ad praes. C (corr) | illos H
 9 uocans Hr

Thdt. (*τὸν εἰθός περιστερεύει*). He does not, like Th., add the alternative: ‘or the newly baptized.’

1. *fidem plantationem u.*] *τὴν γὰρ πιστῶν φύτευσον λέγει.* Cf. 1 Cor. iii. 6 (*ἔγω ἐφύτευσα*); add vv. 7, 8, and c. ix. 7 (*τὶς φύτεύει...καὶ...οὐκ ἔσθλει;*). Th.’s other reference is less felicitous; *σύμφυτοι* (Rom. vi. 5), as Meyer has pointed out, is not *complantati* [as if = *συμφύτευον*], but rather “connati” or “coalescentes.” The former sense is however supported by the Peshito, Memphitic, and Latin versions [“complantati”]; but Tert. *de pudic.* 17, “consati”]; and by Origen (*Rom. ad l.*), as well by all the Antiochenes from Diodore downwards (cf. 1. p. lxxiii.).

5. *ut et crederent et bapt.*] *τὸ πιστεύει καὶ τὸ βαπτίζεσθαι.*

8. *fideles...christianos*] The second title was used in many quarters with greater latitude than the first. Comp. the 59th canon of the Co. of Elvira: “prohibendum est ne quis Christianus

ad idolum...ascendat...quod si fecerit pari crimen teneatur; si fuerit fidelis, post x. annos acta poenitentia recipiatur.” The pretended 7th canon of Constantinople, a production perhaps of the fifth century [Hesele, ii. p. 368], uses the word *χριστιανός* as a synonym for a member of the lowest class of catechumens (*τὴν πρώτην ἡμέρα παιδίουν χριστιανόν*). On the other hand in monumental inscriptions the epithet *πιστός* is applied to baptized children of tender age (see exx. in the *Dict. of Chr. Ant.* i. 656); nor does it seem to have been applied in a technical sense to any who had not received the initiatory sacrament. Suicer would limit its use to communicants (ii. 742): “illi... soli censebantur olim fideles qui ad s. caenae communionem admittebantur;” but his citations prove only that it was restricted to the baptized.

11. *Spiritu non habet, &c.*] Cf. 1. p. lxxxiii. The citation (Rom. viii. 9) agrees *verbatim* with the Vulgate.

incidat diaboli. elatio enim dicitur qui in illis quae sibi non adsunt extollitur, magna de se sapiens. nuper ergo credens et baptismi gratiam potitus et neicum sui propositi probationem praebens neque secundum ordinem doctus de illis quae ad se conueniunt, si productus fuerit ad hoc ut alios ipse doceat, ab ipsa ordinatione elatus magna desipiet. qui et quasi magister discere ab aliquo interdum non patietur, eo quod doctor sit ipse constitutus; docere autem nescit, eo quod primitus non didicit. elatus uero extitit in illis quae sibi secundum ueritatem minime adsunt; uane uero extollens se propter inpositam magisterii speciem, nihil differre uidebitur diabolo, qui minister Dei creatus quae magna de se sapere est adnitus, Dei sibi adsciscens et nomen et honorem; in illis se extollens quae sibi non adhaerent iustum iudicis poenam expectat. ita ut manifestum sit ex his illud quod [in] superioribus dicebamus, quoniam Paulus per omnia 15 propositi probationem requirit, talem esse et episcopum uolens qui in opere propositi sui documenta praestare possit. quod baptismati adesse nequaquam potest, remissionem enim peccatorum baptismata praestat—si sic absolute excepto proposito et

4 non (*bef ad se*) add *H*   6 desipiat *H*   8 non prim. *r*   15 in (*bef sup.*) om *CHr*

1. *elatio enim dicitur qui, &c.*] If *elatio* is correct, the Gk. may have been: τύφος γάρ λέγεται (or τύφων γάρ λέγει) τὸ ἐπὶ τοῖς οὐχ ὑπάρχουσιν ὑπεραρπεσθαι. The remark is repeated in substance on c. vi. 4; cf. the comm. on 2 Tim. iii. 4, where, however, τετυφωμένος is represented by *inflatus*, *elatus* having been used for δλαζών in v. 2.

10. *extollens ... honorem*] Cited by Lanfranc.

11. *nihil differre uid. diabolo*] Thdt.: τῆς ἀλαζονειας τὸ πάθος ἐκ τῆς προεδρίας δεξιμένος τῇ τοῦ διαβόλου τιμωρίᾳ περιπεσεῖται. κρίμα γάρ ἐνταῦθα τὴν τιμωρίαν ἔκλεσεν.

16. *propositi prob. requirit*] See above on v. 2.

18. *remissionem ... baptisma praestat*] A fragment or two of Th.'s treatise πρὸς τοὺς λέγοντας φύει καὶ οὐ γνώμη πταλεῖν τοὺς ἀνθρώπους preserved by Photius (*bib-*

lioθ. cod. 177), throw light on the meaning which our author attached to the baptismal remission. Photius maintains that he taught two ἀφέσεις, τὴν μὲν τῶν πεπραγμένων, τὴν δὲ... ὡς ἐκεῖνος λέγει, αὐτὴν τὴν ἀμαρτησαν, τησὶ τὸ μηκέτι ἀμαρτάνειν... ὅπερ δὲ μὲν ὅρθος λόγος ἀμαρτησαν οἴδει, οὗτος δὲ ἀφεσιν ἀμαρτῶν τελεῖαν καὶ κυριωτάτην καὶ ἀναλέσιν καλεῖ ἀμαρτίας πατελῆ. Whether Th. actually spoke of δύο ἀφέσεις is not clear from this; but he certainly extended the term ἀφέσις so as to include the final release: ἡρξατο μὲν (φῆσιν) ἐμφανίζεσθαι ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν δεσπότην Χριστὸν οἰκονομίας καὶ ἐν ἀρραβώνος ἡμῖν διδόσθαι τάξει δίδοσαι δὲ τελεῖας καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἔργοις ἐν τῇ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀποκαταστάσει. Cf. the comm. on Col. i. 14, *supra*; and see Neander, *Ch. H.* IV. p. 431.

19. *si sic absolute, &c.*] Cf. *supra*, p. 107, l. 21, note; and see Aug. *de bapt.* c.

hoc pronuntiare sit cautum—uirtutem uero non gestam non inoperatur. deinde et aliam dicit causam quod oporteat uirtutibus exercitatum eum esse per omnia erga pietatem qui in episcopatum est producendus :

5 *oportet autem eum et bonum testimonium habere ab his qui foris sunt, ut non in obprobrium incidat et laqueum diaboli.*

ab his qui foris sunt edicens, illos putat qui extra ecclesiam sunt, apud quos necessarie conuenit integrum eum debere opinionem habere prout potest ; docens pariter ut opinionis suae 10 diligentiam habeat. nam quod dicit tale est. sunt aliquae professiones quae secundum se illum qui eam profitetur reprehensioni subdi efficiunt, ut puta publicanus aut caupo aut leno, aut et aliud aliiquid quod a plurimis uel reprehendi posset uel uituperari. uidemus etenim frequenter homines de aliquibus non 15 bonum habere existimare, ea ratione [qua] uitae suae opinionem maculis inusserunt, et ad plurimorum peruenit notitiam quia aut luxuriose uixerunt aut erga pecunias auari extiterunt, aut mercatum exercere uoluerunt ob iniustos et turpes lucros. hoc ergo uult dicere : ‘si aliqui fuerint tales, qui ex antiqua uita et 20 professione apud homines existimati sunt prauissimi extitisse arbitrii, eiusmodi homines conuenit deiectare ne in episcopatum producantur, licet si et uideantur fideliter accessisse et uitam suam studio meliorum inlustrasse, donec per longum tempus

8 necessario r 11 quidem (*aft illum*) add r 12 utpote H 13 et om r | possit r 15 bonam h. existimare H bonam h. existimationem r | qua om C H r 16 maculis inusserunt C* [*inservit C (corr)*] macu inuiserunt (*sic*) H | qui (*for quia*) H 18 turpia lucra r 21 deuitare (*for deiect.*) H r 22 licet etsi H licet r | arcessisse C H

Donat., passim, esp. § 87, where he maintains that heretics and bad Catholics alike receive Baptism without an actual remission of sins.

7. *qui extra ecclesiam*] See on Col. iv. 5, 1 Thess. iv. 12.

11. *qui eam profitetur*] I.e. the man who carries on any of these occupations. The Gk. was probably *τὸν ἐπαγγελλόμενον*, and the translator forgot that a plural noun had just preceded.

12. *ut puta*] Cf. 1. p. 276, l. 14, note.

15. *habere existimare*] Cf. 1. p. 9, l.

14, note; and *infra*, p. 115, l. 21.

opinionem maculis inuss.] = opinioni maculas. For *opinio* = *ἀρχὴ* see Rönsch, *Itala*, p. 318; here and above, l. 9, it seems to mean ‘character,’ ‘reputation.’

18. *turpes lucros*] See vv. ll., and cf. 1. p. 93, l. 9, note.

22. *fideliter accessisse*] *Arcessisse*, the reading of the MSS., is here quite untenable. The correction which I have adopted from Rab. seems to mean ‘to have received baptism’; on the corresponding sense of *πιστός* see above, p. 112, l. 8, note.

uitae suae et conuersationis documenta demonstrarent, ita ut opinionem suam in melius inlustrasse apud illos qui extra ecclesiam sunt uideantur. quare? eo quod licet tibi fideli contemplatione fidei uel baptismatis uideatur esse dignus, tamen praecedens uita adimit ei fiduciam apud eos qui extra ecclesiam sunt, ita ut non modo iuuare possit exteros, sed exprobrari ob uitae suae turpititudinem.' nam quod dixit: *ut ne in obprobrium incidat*, adicit et tertiam causam dicens: *et in laqueum diaboli*. haec causa prae ceteris alia est, nulla ex parte infirmior illorum quae ante dicta sunt, eo quod non est cautum tali homini aliorum committere diligentiam et tantam ei repente praebere potestatem. quare? quia adhuc uitae et morum suorum necdum cautum praebuit documentum, et incertum est utrum nihil simile pristinae perficiat uitae, diabolo multas aduersus eum machinas inueniente ut iterum eum in antiquis praecipitet delictis; eo quod nuper adhuc a deterioribus recessisse uidetur, et non potest sub alterius cura non pertinens in melius corrigi, eo quod ipse uidetur aliorum potius sollicitudinem habere commissam. sic per omnia ostendit illum qui in episcopatum producitur probabilem debere esse et uirtutibus illis quae secundum pietatem sunt ornatum; nec enim ob solam fidem aut baptismi gratiam dignum habere eum existimari istius esse loci, nisi et uitae et conuersationis suae fultus fuerit testimonio. tres causas necessarias exposuit quod ita conueniat fieri—unam quidem eo quod facile extollatur ab illa potestate qua docere ceteros statuitur; alteram uero quod oporteat eum bonum testimonium habere ab illis qui foris sunt;

4 fide C H r | baptimate r   10 a me (*for ante*) H | eo quod est cautum non
est tali r   15 et (afst ut) add r   17 corrigere C* corrigere H   22 existimare H

3. *contemplatione fidei*] *Fide* (see vv. 11.) may possibly be the archaic genitive. Rab.'s correction shews that he failed to recognize the phrase *contemplatione alicuius rei*.

6. *non modo iuuare possit*] = non modo non, &c. (Madvig, § 461, b).

7. *ut ne*] Cf. *supra*, p. 114, l. 6; and p. 111, l. 12, note. *Et in laqueum* (cf. p. 114, l. 6) is the reading of the Clementine Vulgate.

9. *haec causa...uidetur*] This passage is thus summarized by Lanfranc: "alia

causa, id est, ne in antiqua praecipitet delicta, eo quod nuper ab exterioribus (*sic*) recessisse uidetur." With Th.'s interpretation of *τινα μὴ...έμπειρος* [els] *παγίδα τοῦ διαβόλου* cf. his comm. on 2 Tim. ii. 26; and Thdt. *ad h. l.*: *els τὴν προτέραν θτι τάχιστα παλωδρομήσει παρανομαν, τοῦ διαβόλου πάντα πρός τούτο μηχανωμένου.*

infirmior illorum] Cf. l. p. 22, l. 2, note.

12. *adhuc...necdum*] = *adhuc non*, or simply *necdum*; *nuper adhuc* (l. 16), "at a still recent period."

et tertiam, quod non caute de eo possent conicere eo quod incertum est an in proposito meliore persistat necne ad antiqua recurrens sui deterior existat, sed studio meliorum inlustretur. haec quidem dicta sunt a Paulo qua a uiro diuina credito gratia 5 dici debuerant. hi uero qui Pauli decretis superiores se esse existimant, nihil horum perpendere uolunt, sed plurimos in episcopatum producunt nec uitam eorum antiquam nec propositum examinare suadentes, sed ad defensionem suam hoc solum proferunt, quod aut nuper crediderit aut nuper sit baptizatus. 10 sed si quis uult differentiam recognoscere illam quae inter Pauli decreta interque horum habetur prudentiam, intendat causas ob quas non sic fieri oportere Paulus instruxit, et tunc perspiciet decreti eius utilitatem; examinet uero iam ipsis negotiis, et perspiciat si non de illis qui hoc modo facti sunt episcopi aut 15 omnes causas istas inueniet aut saltem unam ex illis repperiet; aut inueniet eos elatione immensa extolli ita ut eos qui in eandem sunt gratiam accersiti nec similes sibi nec dignos esse existiment, et hoc de illis qui semper uitam suam studiis optimis

2 si (*for an*) *H* | et in (*for ad*) *r* 4 quia uero *C * H* quae uiro *r* 5 sa-
pientiores *C* | se om *C ** *r* 13 examine *C r* 15 saltim *C*

3. *sui deterior*] Cf. *meliores sui* (II. pp. 37, l. 15; 42, l. 2).

9. *quod aut nuper*, &c.] I.e. the recent date of the candidate's conversion or baptism was made an excuse for his inability to produce proofs of his fitness for the episcopal office; whereas, according to S. Paul, it should have precluded his ordination altogether.

13. *examinet*, &c.] The drift of this confused passage seems to be as follows: 'Three results, S. Paul foretells, will follow the promotion of a neophyte; he will be (1) elated by spiritual pride, (2) exposed to the reproaches of non-Christians who remember his former life, (3) liable to fall back into his old sins. One or more of these anticipations may be said to have been realized in all cases where S. Paul's rule has been disobeyed. Prelates so ordained have invariably proved to be proud or greedy of gain, or at least have failed to command the respect

of the outer world.'

This appeal to facts is certainly not borne out by the chief recorded instances of departure from the Apostolic precept. The Western Church had few greater lights than SS. Cyprian and Ambrose; and in the East Nectarius of Constantinople and Eusebius of Cappadocian Caesarea reflected no dishonour upon the Episcopate. But these cases, notably the first two, were exceptional (cf. the 79th Apostolical Canon: *εἰ μήπον καὶ δεῖται χρῆσις τοῦτο γίγνεται*—add S. Basil. *ep. 217*); if the precedent was largely followed, as it seems to have been in Th.'s age and neighbourhood, results such as he describes would certainly have been likely to follow. The warmth of his language seems to shew that he had himself experienced the inconvenience of such irregular consecrations.

17. *accersit*] Cf. Rönsch, *Itala*, p. 284; and for *coadunare* (p. 117, l. 3), here =

inlustrauerunt et non discesserunt ab illo optimo proposito quod in anteriorem uitam expendisse uidebantur; et maxime ob cupiditatem pecuniarum et quod omni ex parte coadunare proferent pecunias, si tamen tales antea fuerunt, aut certe ab illis qui extra ecclesiam sunt inproperis pulsentur, pro quibus 5 ante non multum temporis cum professionis essent talis aut talis, nullum uitae suae uel integratis testimonium habentes quod possent talia augere, aliis diligentiam adhibere sunt praepositi. euidens uero illud ex his quae a nobis ante dicta sunt quoniam beatus Paulus eum qui de praua uita ad meliorem uitam transiit 10 et opere ipso uitae suae documenta praebuerit, in ecclesiasticam recipit functionem, non ob primam conuersationem reprobans eum, sed pro secunda dignum esse existimans. nam illum qui huiusmodi fuerit, necessario testimonium bonum subsequitur ob uitae eius correctionem, quia in melius se sponte transtulit, 15 et obprobrium pristinae uitae suae a se dispulit. et non est pertimescendum ne facile redeat in deterius qui arbitrio suo ab illis sponte discedere praehonorauit, optimum esse existimans ut meliorum curae studeat. secundum hunc modum etiam beatum Matthaeum ex publicano electum fuisse inueniemus, et 20 ipsum apostolum inuenimus transisse, eo quod pristina uita eorum nullum illis adulit impedimentum quin hoc officium sumerent, eo quod et perfecto affectu meliorum studiis sese inlustrauerunt.

diaconos similiter.

25

opinabatur quisquis usum diuinuarum non habet scripturarum

1 quem (for quod) <i>H</i>	4 antea t. <i>r</i>	6 esset <i>C H r</i>	7 habens <i>H</i>
quo <i>C</i> (corr)	8 alia (for talia) <i>H</i> aut aliis <i>C</i> (corr)	aliis et <i>r</i> sui (for sunt) <i>r</i>	
9 euidens...dicta sunt <i>om H</i>	17 interius (for in det.) <i>C* H</i>	18 ulterius <i>r</i>	
discere (for discedere) <i>C*</i>	21 in apost. <i>C r</i>	22 qui in (for quin) <i>C H</i>	
qui (<i>om in</i>) <i>r</i>	23 se (for sese) <i>r</i>		

coacervare, *ib.* p. 207.

5. *pulsentur*] *Pulsabuntur* might have been expected (cf. *aut inveniet*, p. 116, l. 16); *pulsentur* seems to be governed by *ita ut* (*ib.*), unless it is an anomalous future.

18. *discedere praehonorauit*] “has chosen to quit them.”

20. *ex publicano*] Cf. p. 114, l. 12. *Ipsum*, i. q. Paulum. In both cases an

interval passed between the first call and the admission to the Apostolate, sufficient to afford evidence of a moral change.

26. *opinabatur quisquis, &c.*] For leg. *opinabatur*. Cf. 1. pp. 199–201, and notes there. *opinabatur...uoc. presbyteri*] Cited by Amalarius (*de eccl. off.* II. 13: “dicit Ambrosius in tractatu super Timotheum,” &c.), who also extracts *melius...nomina-*

beatum Paulum presbyteros praetermisisse. sed non ita se res habet; illa enim quae de episcopo in anterioribus dixit, etiam et de illis dicit qui nunc nominantur presbyteri, eo quod antiquis temporibus utrisque his nominibus uocabantur presbyteri.
 5 et hoc notaimus [in epistolam ad] Philippenses scribentes; in ea epistola scribens apostolus *coepiscopis et cum diaconibus* dixit. euidens quia non erat possibile ut multi essent epis- copi in una ciuitate. melius autem quis cognoscere poterit illud ex illis quae ad Titum scripsit apostolus; dixit etenim:
 10 *ut constituas per singulas ciuitates presbyteros sicut ego tibi pree- ceperi, et dicens quales debeant ordinari adicit: oportet enim epis-*

τὸ παλαιὸν δὲ ἀμφοτέραις ταῦταις ἐκαλούντο ταῖς προσηγορίαις οἱ πρεσβύτεροι. καὶ τούτῳ ἐπεσημηνάμεθα καὶ ἐν τῷ πρὸς Φιλιπ- πησίους, ἔνθα γράφων φησίν· συνεπικόποις καὶ διακόνοις. δῆλον 15 γὰρ ὡς οὐκ ἐνήν ἐπισκόπους μᾶς πόλεως πλείους εἶναι. ἀμένον δὲ ἐν τοῖς πρὸς Τίτον γεγραμμένοις αὐτὸν γνολη τις ἄν. εἰπὼν γάρ· ἵνα καταστῆσῃ πρεβυτέρογε, ὃς ἐγώ σοι διεταζάμνη, καὶ προσ- τεθεικὼς οὖσ, ἐπάγει· δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλιθον εἶναι ὃς ·

4 vocantur *CHr*: *txt a* 5 notabimus *CH* notabamus *r* | filipenses (*for in ep. ad Ph.*) *C*H* de Philippensis *r* | scripta (*for scribentes*) *C (corr)* 6 in ea ep. scribens ap. coepisset et coepiscopis et cum diaconibus *C*H* in ea ep. cum scribens ap. coepisset et coepiscopis et cum diaconis *r* quibus scribens ap. coepiscopis et diaconibus *C (corr)* 8 illud poterit *H* 9 enim *Ha* 11 ordinare *C*Hr* | addidit *a* 12 sq. Coisl. 204, f. 199 a [Cr. vii. 27] *τὸ παλαιὸν δέ, κ.τ.λ.* 12 ἐκαθούρτο Cr. *uit, quae autem...arbitrio, beatis apostolis... cognoscerent.* See vv. ll., and cf. II. p. 85, l. 7, note.

6. *coepiscopis et cum diaconibus*] I have ventured to omit *coepisset* et (see vv. ll.); *coepisset* has clearly originated in a repetition of the first two syllables of *coepiscopi*, and *et* is probably but the last syllable of *coepisset* written again. The Gk. knows nothing of either word. The same may be said of *cum* before *diaconibus*; and in Philip. i. 1 it is wanting in the Latin as well as in the Gk. Here, however, it seems to be due to the translator, who having got upon a false track in rendering *σὺν ἐπισκ.* by *coepiscopis* (l. p. 198, l. 22, note), unconsciously pursues it in defiance of the original. For *condiaconus* (*συνδιάκονος*) cf. Aug. *epp.* 149, 174, 192;

and with the form *cumdiac.* cf. *cumcruci- figi* (l. p. 34, l. 2, vv. ll.).

7. *non erat possibile, &c.]* Cf. the 8th Nicene canon (*τὸ μὴ ἐν τῷ πόλει δύο ἐπίσκοποι ὀῶσι*); for the exceptions to this primitive rule see Bingham II. § xiii. and Mr Haddan's exhaustive article in the *Dict. of Chr. Ant.*, I. p. 234. Comp. S. Augustine's apology for the irregularity unconsciously committed in his own case (*cp. 213*).

8. *melius autem, &c.]* Repeated almost *verbatim* from the comm. on Phil. i. 1, q. v. In citing the Gk. of Tit. i. 5, the catenist has left out *κατὰ πόλιν*. The words were, however, almost certainly before our translator, for he has presented them in a form which does not answer exactly either to the Vulgate or to his own

copum inreprehensibilem esse sicut Dei dispensatorem. cum conueniret utique illi ut ‘presbyterum’ eum diceret; sed euidenter eundem et ‘episcopum’ et ‘presbyterum’ nominauit. quae autem sit causa non est iustum eam silentio praeterire ob illam immutationem nominum quae ad praesens esse uidetur, et qua ex causa discreta sunt nunc nomina, et neque episcopus dici potest ‘presbyter’ neque ‘presbyter’ umquam ‘episcopi’ nuncupationem poterit sibi vindicare, usquedum presbyter esse sistit. antiquis etenim temporibus quando pietati [pauci] studebant, presbyteri omni in loco ordinabantur, hoc quidem nomen contem- 10

Θεοῦ οἰκονόμον· δέον εἰπερ ἄρα τὸν πρεσβύτερον εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφῶς τὸν αὐτὸν ‘ἐπίσκοπον’ καὶ ‘πρεσβύτερον’ ὀνομάζων. τὸ δὴ τοῦτο ἔστιν; ἀξιον γὰρ μὴ παραλιπεῖν τὴν αἰτίαν τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ὀνομάτων, καὶ τίνος ἔνεκεν τὰ ὄνόματα διακέριται νῦν, καὶ οὕτε ὁ ἐπίσκοπος λεχθεὶν ἀν πρεσβύτερος, οὕτε ὁ πρεσ- 15 βύτερος δέξεται ἀν ποτε τὴν τοῦ ἐπισκόπου ὄνομασταν, μέχρις ἀν πρεσβύτερος η. τὸ παλαιὸν ὀλίγων ὄντων τῶν εὐσεβῶν πρεσ- βύτεροι ἀπανταχόσε καθίσταντο, τοῦτο μὲν ἀπὸ τῆς τιμῆς ὄνομαζό-

1 conuenerit C H r conueniat C (corr): *txt a* 2 illum C: *om a* 3 eundem
om C r 4 ob illa immutatione H
 sistit a 9 pauci *om C H r*: *txt a g*

rendering in the comm. on Phil., adding *singulas* to express the distributive force of the preposition.

3. *eundem et ep., &c.]* Cf. the following schol. attributed (in the Paris MS. Reg. 440) to Clem. Alex. [*hypotypt.?*]: *λογιών* ὡς τὸ τοῦ πρεσβύτερου ὄνομα καὶ τὸν ἐπίσκοπον δηλοῦ, ἐπίσκοπός τε καλέσται καὶ ὁ πρεσβύτερος.

quae autem sit causa, &c.] The translation is both awkward and misleading; *eam* breaks the order of the thought, and *ob illam immutationem* should have been *illius immutationis* (see Gk.).

6. *neque episcopus d. p. presbyter]* I.e. in strictly technical language. Yet cf. I. p. 200, l. 5, note; and see the article already quoted, *Dict. of Chr. Ant.*, p. 209 sq.

9. *quando pietati, &c.]* “When converts to the Christian faith were few;” cf. *infra*, p. 121, l. 11. *Pauci* has been dropt

6 nunc *om H* nec nunc r 8 de-
 10 contemplationis H r

by an early copyist, partly perhaps from a misapprehension of the sense, partly from the first and last letters of the word being the same as in *pietati*.

10. *presbyteri omni in loco ord.]* Cf. Acts xiv. 23 (*χειροτονήσαρτες δὲ αὐτοῖς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους*); Tit. i. 5 (*καταστήγεις κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους*). Within the Apostolic age presbyters existed in Churches so widely removed and distinct in character as those of Jerusalem (Acts xi. 30) and Ephesus (Acts xx. 17), in the Gentile communities of Asia Minor and Crete, as well as among the Christian Jews of the Dispersion (James v. 14, 1 Pet. v. 1); whilst the Epistle of S. Clement (c. 47 sq.) shews that before the end of cent. i. they were found at Corinth, and S. Irenaeus (*ap. Euseb. H. E. v. 24*) testifies to the early use of the title in the Church of Rome.

contemplatione honoris] This was ul-

platione honoris accipientes, sicut et apud Iudeos presbyteri dicebantur qui populo praeyerant. uocabantur autem et 'episcopi' ab illo opere quod et implere uidebantur, eo quod considerare omnia quae ad cultum pertinent pietatis fuerant constituti, ita ut uniuersorum dispensationem haberent commissam. nam et perfectam dispensationem et auctoritatem ecclesiastici ministerii ipsi tunc commissam habebant, et omnia regebantur pro eorum arbitrio. hoc autem poterit quis et a Luca discere manifestius, qui in Actibus apostolorum inter cetera dicit misisse Paulum Ephesi et euocasse presbyteros ad se. cuius etiam et exhortationem ad eos factam exponit, quam hisdem aduenientibus fecisse

μενοι, ὡς καὶ παρὰ Ιουδαιοις 'πρεσβύτεροι' οἱ τοῦ λαοῦ προηγούμενοι ἐλέγοντο· καλούμενοι δὲ καὶ ἐπίσκοποι ἀφ' οὐπερ μετήσεαν καὶ ἔργου, τῷ μάλιστα πᾶσιν ἐπισκοπεῖν καὶ τὴν ἀπάντων οἰκονομίαν ἐγκεχειρίσθαι. καὶ γὰρ ὀλοτελὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως τὴν αὐθεντελαν εἰχον τότε, καὶ πάντα ἀπήρτητο τῆς αὐτῶν γνώμης. τοῦτο δὲ ἔνεστιν καὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ μαθεῖν ἀκριβῶς, ὃς ἐν ταῖς Πράξεσιν τῶν ἀποστόλων λέγει μὲν ἀποστελλαντα τὸν Παῦλον εἰς τὴν Ἐφεσον κεκληκέναι τοὺς πρεσβυτέρους, τίθησιν δὲ αὐτοῦ πρὸς τοὺς παραγεγούτας διάλεξιν ἐν οἷς ὁ

2. *populum C**   4. *pertinet C H*   11. *iisdem r*

timately the case, cf. Gesen. *thes.* s. v.

¶. But S. Jerome is right, no doubt, when he says (on Tit. i. 5) that originally "presbyter et episcopus aliud aetatis aliud dignitatis est nomen."

1. *sicut et apud Iudeos]* The πρεσβύτεροι (**ΠΡΙΕΤΟΙ**) of the O. T. and the Gospels (first mentioned as a body in Exod. iii. 16), were (1) representative officers of the State [מִקְדָּשׁ וְהַרְחֵב וְלֶגֶשׁ יְהוּנָן]; (2) officers of the synagogue (so perhaps in Luke vii. 3, 5). Cf. Vitringa *de syn. vet.* III. c. 1, p. 613 sq., cited by Bp Lightfoot, *Philippians*, p. 94. The earlier of these offices was not peculiar to the Hebrew people; cf. Gen. i. 7, Numb. xxiii. 4, 7. But it was the synagogue elder from whom the Christian priest inherited his title; the Church had its πρεσβύτεροι, because it had its συναγωγαί

(James ii. 2, v. 14).

2. *episcopi ab illo opere, &c.]* I.e. ἐπίσκοποι ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπεῖν. Th. however overlooks the fact that this title, like that of the πρεσβύτεροι, was adopted by the Church from an earlier age. See Suicer *s. v.*, and Bp Lightfoot, *Phil.*, p. 93, sq.

5. *perfectam dispens., &c.]* This strong statement fails to take into account the oversight of the Apostles, who were in fact the original ἐπίσκοποι (cf. Acts i. 20, 25), as the passage cited from Acts xx. ought to have suggested.

9. *misisse P. Ephesi]* Acts xx. 17: πέμψις εἰς Ἐφεσον μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβύτερους τῆς ἐκκλησίας (Vulg. "mittens Ephesum uocauit maiores natu [*Cod. Bezae* presbyteros] ecclesiae"). For *Ephesi*=Ephesum cf. I. p. 115, l. 9, note.

uidetur; in quibus Paulus ita disserit: *ad tendite uobis et omni gregi, in quo uos Spiritus sanctus posuit episcopos ad regendam ecclesiam Dei.* euidens est quia quos ipse nominauit ‘presbyteros,’ hos a Paulo *episcopos* arcessitos denuntiauit; ii uero qui ordinationis nunc habent potestatem, qui nunc nominantur ‘*episcopi*,’ non unius ecclesiae creabantur *episcopi* sed prouincias integras eo in tempore regebant, apostolorum nomine nuncu-

Παῦλος οὗτως φησίν· προσέχετε οὖν ἑαγτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ὧ γάμας τὸ πνεύμα τὸ ἀγιον ἔθετο ἐπίσκοπος ποιμάνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ. προδήλως οὐδὲ αὐτὸς ὠνόμασεν πρεσβυτέρους, 10 τούτους ἐπίσκοποὺς εἰπὼν ὑπὸ τοῦ Παύλου κεκλησθαι. οἱ δὲ τὴν τοῦ χειροτονεῖν ἔξουσιαν ἔχοντες, οἱ μὲν ὄνομαζόμενοι ἐπίσκοποι, οὐ μᾶς ἐκκλησίας γινόμενοι ἀλλ’ ἐπαρχίας δῆλης ἐφεστώτες, τῷ τῶν ἀποστόλων ἐκαλοῦντο προσηγορίᾳ. οὗτως ἀπάσῃ τῇ Ἀστᾳ

i deserit C*H* | uniuerso H   3 quod (for quia quos) CH: txt r   4 ac-
cessitos r | hi r   6 huius (for unius) C H r | creabuntur C * H r   7 et (for
eo) C H r | nuncupati C*

1. *ad tendite, &c.]* Acts xx. 28. “*Universo*” (*H*) is the rendering of the Vulg., *omni* of the O. L. *Ad regendam*; O. L. and Vulg., “*regere*.” “*Ecc. domini*” prevails in the O. L., *ecl. Dei* finds place in the Vulgate. Our translator, however, has probably represented his text independently of the Latin versions; see the Gk. *infra*, l. 10. If so, Th.’s text differed from Thdt.’s, who seems to have read *τὸν Χριστὸν*. With regard to Chrys. see Tisch. *ad h. l.*

4. *a Paulo arcessitos]* See vv. ll. The Gk. shews that the translator should have written *nuncupatos*; he appears to have been misled by *μετεκαλέσατο* (v. 17). Th. means to say: “S. Luke represents S. Paul as giving the title of ‘bishops’ to those who are styled ‘presbyters’ by himself.”

S. Jerome (on Tit. I. c.) uses the same argument: “*obseruate quomodo unius ciuitatis Ephesi presbyteros uocans, postea eosdem episcopos dixerit.*” Comp. Thdt. on Phil. i. 1. Chrys., who in his comm. on Phil. I. c. had identified the *ἐπί-*

σκοποῖς and *πρεσβεῖ*, has here another account to render of the omission of the latter: *οὐ τοῦτο τὸ μέσον... δὲ περὶ τῶν ἐπισκόπων εἴτε, ταῦτα καὶ περὶ πρεσβυτέρων ἀρμόττε—* an inadequate solution which has found its way into the commentaries of Oec. and Thph., and even into those of Pelagius, Primasius and Sedulius.

6. *prouincias integras ... reg.]* I.e. the primitive bishops (using the word in its later sense) were put in charge of districts corresponding with the *ἐπαρχίας* of the Empire and of the later metropolitans. S. Timothy presided over Proconsular Asia, S. Titus over the province of Crete; and from these instances the general practice of the Apostles may reasonably be inferred.

7. *apostolorum nomine]* This is repeated by Thdt. on c. iii. 1: *τοὺς δὲ νῦν καλουμένους ἐπισκόπους ἀποστόλους ὠνόμαζον· τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος τὸ μὲν τῆς ἀποστολῆς ὄνομα τοῖς ἀληθῶς ἀποστόλοις κατέλιπον· τὴν δὲ τῆς ἐπισκοπῆς προσηγορίαν τοῖς πάλαι καλουμένοις ἀποστόλοις ἐπέθεσαν* [citing Phil. ii. 25 (cf. Thdt. *ad l.*), Acts xv. 23, and the cases of Timothy

pati. sic uniuersae Asiae Timotheum praeposuit beatus Paulus et Cretae Titum. euidens autem est quoniam et alios aliis prouinciis per partes itidem praeposuit, ita ut unusquisque eorum integrae prouinciae sollicitudinem indeptus percurrat ecclesias 5 uniuersas, et ad ecclesiasticam functionem, ubi deerant clerici, ordinaret; et quaecumque causae durae apud illos accidebant, dissoluebat eas, simul et uerborum doctrina corrigens eos, et durissima peccatorum delicta, repropitians Deum, dissoluere per gratiam uidebatur; ad plenum etiam omnia faciens illa quae 10 conueniebat facere eum qui praepositus idem ad hoc fuerat. nam et uniuersae ciuitates tunc presbyteros (ut dixi) habebant,

---

τὸν Τιμόθεον ἐπέστησεν ὁ μακάριος Παῦλος, καὶ τῇ Κρήτῃ τὸν Τίτον. δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἔτερους ἐπαρχίας ἔτέραις κατὰ μέρος ἐπέστησεν, ὡς ἔκαστος ὅλης τῆς ἐπαρχίας τὴν φροντίδα ἀναδεχό- 15 μενος ἐκπεριήγει τὰς ἐκκλησίας ἀπάσας, τοὺς πρὸς τὴν ἐκκλη- σιαστικὴν λειτουργίαν λείποντας προχειρίζομενος, τὰ χαλεπώτερα τῶν παρ' αὐτοῖς διαλύνων, λόγοις διδασκαλίας αὐτοὺς ἐπανορθῶν, τὰ βαρύτερα τῶν ἀμαρτημάτων ἔξιώμενος, καὶ ὅλως ἀπαντά ποιῶν ὅσα εἰκὸς ἦν ἀνδρα ποιεῖν ἥγούμενον, ἀπασῶν τῶν πόλεων 20 τότε ἔχουσῶν τοὺς πρεσβυτέρους, ὡς ἔφην, οὐ τὰς ἑαυτῶν διεῖπον

1 uniuersi <i>H</i>	3 ita et <i>r</i>	4 percurret <i>C*</i> curet <i>C (corr)</i> percur- reret <i>r</i>
6 a se dure (for causae durae) <i>H</i>	7 eos (for eas) <i>r</i> uerbo doctrinæ <i>C r</i>	8 peccarum <i>C*</i>
20 τοὺς πρεσβυτέρους...τῇ ἐπαρχίᾳ om. Cr.		11 habent <i>C* H</i>

and Titus]. The remark of Ambrstr. on Eph. iv. 11 ('apostoli' episcopi sunt), cited by Bingham (11. c. ii.), is hardly to the point—the writer merely says, "by 'Apostles' S. Paul here means the Bishops;" and the passage quoted from Amalarius proves to be an extract from the present commentary. Thus the supposed 'tradition' (*Dict. of Chr. Ant.* I. p. 209) as to the primitive application of *ἀπόστολος* to the officer afterwards known as 'bishop,' resolves itself into a conjecture emanating in all probability from Theodore.

3. *ita ut...percurrat*] The Gk. seems

originally to have been either ὡς...ἐκπε-
ριήγει or ὥστε...ἐκπεριήγει.

8. *repropitians Deum, &c.]* A strange paraphrase for *ἔξιώμενος*, for which *sancans* would have sufficed. Can the translator have had before him *ἔξιλασκόμενος* [or *ἔξιλάμενος*]? Cf. Heb. ii. 17, where for *eis τὸ διάσκεσθαι τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ* the Vulg. has "ut repropitiaret delicta populi." For *repropitiare* see Rönsch, *Itala*, p. 199.

10. *qui praepositus, &c.]* The Gk. has perhaps been slightly abridged by the catenist; originally it may have stood: *τὸν ἐπ' αὐτῷ τοῦτο ἥγούμενον.*

qui suas ecclesias singuli gubernabant; ita ut essent tunc per singulas prouincias singuli qui nunc 'episcopi' nominantur, qui tunc 'apostoli' dicebantur, quod nunc uero per singulas ciuitates aut possessiones qui ordinationem episcopatus suscepserunt. et tunc quidem hoc modo ecclesiae regebantur. quoniam uero pietas incrementum sumpsisse uidetur, repletae autem sunt non modo ciuitates credentium, sed regiones. 5

έκκλησίας· ώς εἰναι τότε τοῦτο τῇ ἐπαρχίᾳ τοὺς νῦν ὄνομαξομένους
ἐπισκόπους, τότε δὲ ἀποστόλους, ὅπερ εἰσὶν νῦν τῇ πόλει καὶ τῇ
χώρᾳ ἐφ' ὃπερ τὴν κατάστασιν δέχονται. καὶ τότε μὲν τοῦτον ΙΩ
εἰλέν τὸν τρόπον τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν. ἐπειδὴ δὲ πολλὴ μὲν
ἡ τῆς εὐσεβείας ἐπίδοσις ἔγενετο, μέγισται δὲ οὐ πόλεις μόνον
ἀλλὰ καὶ χώραι τῶν πεπιστευκότων ἦσαν, τῶν τε μακαρίων

1 gubernabant... singuli om CHr [see note to l. 1 below] 2 qui uero
nunc ep̄i nom. illi, &c. r 3 quoniam (for quod nunc) CHr 6 et
repl. sunt (for repl. autem s.) r 11 elxv Cr.

i. qui suas ecclesias...suscepserunt] The Latin of this passage, as it stands in the MSS., is obviously defective or corrupt. From the Gk. it might be restored as follows: "qui suas eccl. singuli gubernabant; ita ut essent tunc per singulas provincias hi qui nunc episcopi nominantur, tunc uero apostoli dicebantur, quod nunc sunt per singulas ciuitates aut possessiones in quibus ord. episc. suscepserunt;" the sense being that the primitive bishops, who passed under the name of apostles, were put in charge of entire provinces, whilst their successors are limited to particular cities or even rural districts. The translator has missed the point of *τοῦτο...στέπε*, and to make matters worse, an early scribe has dropt *per homocotextum* the line *gubernabant...singuli*, whilst another copyist has misplaced it in the margin, and it has been restored to the text at a point where it makes nonsense of another paragraph (p. 126, l. 3). For exx. of a similar error see above, I. p. 216, l. 14, note; II. pp. 16, l. 14, 18, l. 1, notes. In this instance under the guidance of the

Gk. I have felt at liberty to put the missing line back into its original place, and to change *quoniam* into *quod nunc* (*διεπελαντί*).

4. *aut possessiones*] See Gk. The reference is to the χωρεπίσκοποι. Cf. Conc. Antioch. (A.D. 341) *can. 10*: τοῦς ἐν ταῖς κώμαις η̄ ταῖς χώραις η̄ τοῦς χωρεπίσκοπους [Dionys. Exig.: “qui in vicis uel possessionibus chorepiscopi uocantur”]...έθοξε διοικεῖ τὰς ὑπόκειμένας αὐτῷς ἔκκλησίας. Conc. Laodic. (saec. iv.) *can. 57*: οὐ δεῖ ἐν ταῖς κώμαις καὶ ἐν ταῖς χώραις [D. E. : “in uillulis aut in agris” (cf. tit., “uel possessionibus”)] καθλογασθαι ἐπισκόπους. Conc. Sardic. (A.D. 347) *can. 6*: μὴ ἔχειν δὲ ἀνλῶς καθιστῆν ἐπισκόπους ἐν κώμῃ τινὶ η̄ βραχεῖ πόλει. Neither of these canons succeeded in abolishing this class of bishops; Sozomen (*H. E.* VII. 19) had himself met with such in the country towns of Arabia and Cyprus, and Theodoret (*ep. 113*) speaks of two *chorepiscopi* who appear to have served within his own diocese.

6. *repleteae...credentium*] Cf. Rönsch, *Itala*, p. 439. The Gk. has lost the word.

beatis uero apostolis decedentibus, illi qui post illos ordinati sunt ut praessent ecclesiis illis primis exaequari non poterant neque miraculorum testimonium par illis habere, sed et in multis aliis infirmiores illorum esse uidebantur, graue existimauerunt apostolorum sibi uindicare nuncupationem. diuiserunt ergo ipsa nomina, et hisdem (id est, presbyteris) presbyterii nomen reliquerunt; alii uero episcopi sunt nuncupati, ii qui et ordinationis praediti sunt potestate, ita ut plenissime idem praepositos se ecclesiarum esse cognoscerent. facti sunt uero et ampliores episcopi, causa sic depositulante; postea uero et illis adiecti sunt alii liberalitate eorum qui ordinationes faciebant. inprimis enim per singulas prouincias duo aut (ut multum) tres fiebant episcopi;

ἀπογενομένων ἀποστόλων, οἱ μετὰ τοῦτο εἰς τὴν καθόλου προβαλλόμενοι ἐπιστασλαν οὐκέτι τοῖς προτέροις ἐγίνοντο δμοιοι,
15 οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῶν θαυμάτων μαρτυρίαν ἔχειν ἤδυναντο, τυχὸν δὲ καὶ ἐν ἑτέροις πλείστοις ἐλαττούμενοι ἐκείνων ἐφαίνοντο, βαρὺ νομίσαντες τὴν τῶν ἀποστόλων ἔχειν προσηγορίαν, διείλαντο τὰς ὀνομασίας· καὶ τὸ μὲν τοῦ πρεσβυτέρου καταλελόπασιν τοῖς πρεσβυτέροις, τὸ δὲ τοῦ ἐπισκόπου τεθείκασιν τῷ τὴν τοῦ
20 χειροτονεῶν ἔξουσίαν ἔχοντι, ὡς ἀν τὴν καθόλου ἐπιστασλαν ἐγκεχειρισμένου. ἐγένοντο δὲ καὶ πλείους διὰ μὲν τὴν χρέαν τὸ πρώτον ὕστερον δὲ καὶ ὑπὸ φιλοτιμίας τῶν ποιούντων, ἐν ἀρχῇ μὲν δύο καὶ ἐπαρχίαν γινομένων ἡ τριῶν τὸ πλεῖστον (τοῦτο δὲ

3 parem CH [cf. g] 4 inferiores illis a 5 erga C* 6 ab isdem C ab hisdem H et illis r 7 hii C hi Hr | ordinationes C* H 8 iidem r 9 facta Hr | sunt om H* 11 liberalitatem CH 12 ut om Cr 17 διείλαντο cod. (corr.), Cr.

which corresponded with *repletae*; on the other hand *μέγισται* finds no place in the Latin, unless the translator means *regiones* to cover *μεγ. χώραι*.

2. *neque mirac. test.*] Cf. II. p. 53, 1. 4, note.

5. *diuiserunt e. ipsa nomina*] I. e. the secondary ‘apostles’ after a while appropriated the alternative title which had hitherto been borne by the presbyters, but which was by its etymology peculiarly adapted to their own office. Chrys. (on Phil. i.) holds that the titles (but not the offices) were originally convertible. As a presbyter might then be called ‘bishop,’

so a bishop might be styled ‘presbyter,’ or even ‘deacon’ (*τότε γὰρ τέως ἐκκαθώνου ταῖς διβασισ, καὶ δάκονος ὁ ἐπίσκοπος ἀλέγετο*); the distinction was later and apparently accidental (*λεπτὸν δὲ τὸ διάζηστον ἀποστείμηται διομα*). S. Jerome, who derived the episcopal order “ex ecclesiae consuetudine,” seems to have thought that the distinctive title of the order was in the first instance given *καὶ ἔχοχήν* to the particular *ἐπίσκοπος* who was elected to preside over the rest (cp. 146, in *Tit.* i.).

12. *duo aut (ut multum) tres*] At the beginning of the fourth century the pro-

quod etiam et in partibus occiduis non ante multi temporis spatium in plurimis prouinciis custodire uidebantur, in aliquibus uero et usque ad praesens id inueniet quis custoditum. tempore uero promouente non solum per ciuitates ordinati sunt, sed et per singula loca in quibus nec adeo necessitas flagitabat ut ad hanc functionem explendam ordinarentur*. et haec quidem ad manifestationem sensus apostolicae scripturae a nobis sunt dicta, ut et illa quae dudum fuerat uel consuetudo uel demutationis causa

---

ἐπὶ τῆς δύσεως οὐ πρὸ πολλοῦ μὲν ἐν πλείσταις ἦν, ἐν ἑνίαις δὲ καὶ ἄχρι τῆς δεύτερης πεφυλαγμένου εἴροι τις ἄν· τοῦ δὲ χρόνου 10 προβάνοντος οὐ κατὰ πόλιν γινομένων μόνον ἀλλὰ καὶ κατὰ τόπον, ἐν φυλή χρεῖα ἦν εἰς ταύτην τινὰ τὴν λειτουργίαν προβάλλεσθαι καταναγκάζουσα.

1 et in p. etiam r   2 in (bef plurimis) om CH | uidebatur C (corr)   4 sed
om Cr   5 et (for ut) CH | hunc H   11 γινομένου cod.

vinces undoubtedly contained for the most part more than three or even four *παροικαί* each; cf. Conc. Nicaen. can. 4: *ἐπισκοπῶν προσῆκει μάλιστα μὲν ὅποι πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι εἰ δὲ δυσχέρες εἴη τὸ τούτῳ, ἔξαπαντος τρεῖς... συμψήφων δρυτῶν τῶν ἀπάντων,* κ.τ.λ. Th. is however doubtless right in asserting that the Episcopate did not suddenly reach its full strength, but grew by a gradual subdivision of the provincial Churches. Thus S. Timothy was left by S. Paul in sole charge of proconsular Asia; but in the age of S. Ignatius there were already two Bishops in that province (Lightfoot, *Phil.*, p. 210), and by the middle of the second century, as it would seem, two more sees had been added (*ib.* p. 211). If the Angels of Apoc. i—iii. are to be identified with the presiding bishops, this increase had begun in the lifetime of S. John, since Pergamus belonged to the province of which Ephesus was the metropolis.

1. *in partibus occiduis, &c.*] Has this statement any historical foundation? No doubt some of the European provinces,

up to the fifth century, contained but few dioceses; e.g. it seems that Belgica I. and Germania I. had but four each, the province of Alpes Graiae claimed but three, Germania II. but two, whilst Scythia remained even in Th.'s time undivided (Bingham, IX. c. vi. Wiltsch, I. p. 184 sq. [E. T.]). An imperfect knowledge of these facts may have led our author to attribute to the general usage of the West a state of things which was in fact merely accidental and partial.

4. *promouente*] = *προβάνοντος* (see Gk.). Of *promouere* intrans. the lexx. furnish no example.

sed et per singula loca, &c.] See the *Dict. of Chr. Ant.* II. p. 1480; and with regard to the *chorepiscopi*, cf. *supra*, p. 123, l. 4, note. Probably the apprehension expressed at Sardica (*τινα μὴ κατεντελίγηται τὸ τοῦ ἐπισκόπου δρυμα καὶ η αἱθεντεῖα*) was well founded, and was entertained, amongst others, by Th. himself.

6. *et haec quidem, &c.*] A sort of apology for the foregoing archaeological excursus. Cf. I. p. lxviii. sq.

in apertum consisteret. intendendum uero est de cetero illis
quae de diaconibus dicit, cum euidens sit illud, quoniam illa
quae de episcopis dicta sunt, de illis qui nunc presbyteri nun-
cupantur uoluit significari. quae uel maxime conueniunt ad
5 praesens ut cum omni diligentia obseruentur ab illis qui nunc
episcopi nuncupantur, tanto intentius quanto et maiorem functi-
onem commissam habere uidentur. quid ergo dicit: *diaconos*
similiter? illum ordinem propemodum et hoc in loco seruasse
uidetur quem de mulieribus dixerat et uiris. nam et illa quae
10 de uiris primitus dicens, adiecit: *similiter autem et mulieres;*
ostendens quoniam illa quae uirtutum sunt, commune ad eos
uult pertinere. hoc idem uero fecit et hoc in loco; dicens illa
quae tunc de episcopis dixerat qui nunc nominantur ‘presbyteri,’
adicit: *diaconos similiter;* hoc est, ‘uniuersa quae ad uirtutem
15 pertinent, similiter et his adesse cupio.’ deinde adicit:

pudicos.

iusta ratione, eo quod mediatores quidem et ministri functionis sacerdotalis non solum erga uiros erant sed et erga mulieres; necessarie ergo eos tales esse conueniebat.

20 *non bilingues.*

et hoc iusta dicit ratione; si enim deferunt illa quae mandantur a presbyteris sive uiris sive mulieribus ad quos et

1 consistere *H*   3 tunc (*for nunc*) *C* (*corr*) *r* | presbiteros *C r* presbiteris
H | gubernabant ita ut essent tunc per singulas prouincias singuli (*as if presbyteri*)
add C H r: see p. 123, l. 1, note | nuncupantes C r nuncupanter H   5 et,
obseruantur r   8 in hoc loco *H r*   11 uirtutem *C* (*corr*)   12 in hoc
loco C r   20 bilinguos *C**   21 iusta r. d. *C*   22 admittuntur (*for et*
mitt.) *C r*

3. *nunc, nuncupantur*] See vv. ll.
Tunc, nuncupanter, are corrections made subsequently to the interpolation of *gubernabant*, sq.

9. *nam et illa, &c.]* I. e. deacons are addressed after presbyters or bishops, as being their inferiors, in like manner as women are addressed after men. But in each case there are moral duties which belong to both classes alike: cf. ὡραῖρως καὶ γυναικαῖς (*c. ii. 9*), διακόνοις ὡραῖρως (*c. iii. 8*).

16. *puericos*] See above on v. 3. This is followed by Thdt. in regarding σεμπούσιος as = σωφρόνιος. In his singular interpretation of the ἄττα λέγει διλέγουσα he stands alone. It seems to have been suggested by facts which had fallen within his own experience (cf. p. 127, l. 4).

18. *sed et erga mulieres*] This department of the deacon's duty was not, as it seems, entirely transferred to the deaconess, even in the East. Cf. *infra*, p. 128, l. 11, note.

mittuntur, iustum est eos sincero arbitrio sicut conuenit implere quae sibi [mandantur] quae per eos mandantes audiunt. nam utilitatem decretorum beati Pauli unusquisque tunc euidenter perspicere poterit, si rebus ipsis una examinare uoluerit.

non uino multo deditos, non turpilucres.

5

utraque enim haec necessaria sunt diaconibus sicut et presbyteris. nam et in persona presbyterorum idipsum posuit, dicens *non uinolentum, non cupidum pecuniarum.* in eo autem dum dicit *similiter*, sufficienter uisus est hoc ipsum significasse, quoniam per omnia illis communia esse illa quae uirtutum sunt 10 oportere existimat; adiecit uero et aliqua specialiter dicens, ut magis magisque ipsius rei fecerit confirmationem. deinde adicit generaliter :

habentes mysterium fidei in munda conscientia.

compendiose illa quae deceant diaconos obseruare dixit. 15
'iustum est (inquit) eos fidei mysteria ministrantes—ut dicat 'dogmata pietatis,' mysterium enim saepe uocat illud dogma quod de Christo est, sicut et in hac epistola ex subsequentibus melius cognoscere poterimus—ut mundam conscientiam habeant in ea functione qua implere uidentur.' inde adicit : 20

et hi probentur primum, et sic ministrent, sine crimine constituti.

2 mandantur <i>om C H</i> (but with lacuna)	dicuntur et <i>r</i>	5 turpe lucrum spec-
stantes <i>r</i>	7 ad idipsum <i>C</i> adipsum <i>H</i> et ipsum <i>r</i>	11 existimet <i>r</i> adicit
<i>CH r</i>	12 faceret <i>r</i>	14 ministerium <i>C r</i> in consc. pura <i>r</i>
<i>CH</i> ministerio <i>r</i> dicant <i>C</i> (corr)		16 mysterio
19 munda conscientia <i>H</i>	18 et subseq. <i>C*H</i> in subseq. <i>C</i> (corr)	
	20 quam (for qua) <i>r</i>	21 constituto <i>H</i>

4. *rebus ipsis una]* ἄμα τοῖς πρόδημα-
σιν (?)=una cum rebus.

5. *turpilucres]* Clarom. "turpilucros" (Rönsch, *Itala*, p. 228), and so our MSS. at Tit. i. 7; possibly the scribe has been misled here by the proximity of *bilingues*. Vulg., "turpe lucrum sectantes."

8. *non uinolentum, &c.]* *Supra*, v. 3; where μὴ πάροντος...δηλαργυρον corresponds, as Th. points out, with the rule now laid down with regard to deacons.

14. *in munda conscientia]* O. L. and Vulg.: "in consc. pura." Cf. *supra*, c. i. 19.

17. *mysterium...u. illud dogma* See on Eph. iii. 4, 9, Col. ii. 2, iv. 2; and below, on v. 16. These words are cited by Lanfranc.

21. *et hi probentur]* Vulg., "et hi autem" (*καὶ οὐτοί δέ*). For *sine crim. const.* the Vulg. has "nullum crimen habentes;" Ambrstr., "sine criminē."

nam quod dixit *ministrant*, hoc est, ‘producantur in diaconia.’ eo quod nec poterat fieri ut ministrarent, si non primum fuerint ordinati. sic uidetur per omnia beatus Paulus de illo qui in ministerio est producendus scribere, ut bonum testimonium 5 habeat ex praeterita uita; non tamen absolute et fortuito in ministerio producatur. deinde quia *diaconos* dixit, commune uero hoc nomen est etiam et mulieribus quae in hoc opere producuntur, optime adicit :

mulieres similiter pudicas.

10 non hoc uult dicere in hoc loco quoniam conuenit eos tales habere uxores, sed quoniam et mulieres quae diaconis officium implere statuuntur similes esse conuenit, ut uirtutis studio aequa sint inlustratae. nam et in loco hoc ideo adiecit :

non accusatrices.

15 eo quod necessarie fieri soleat ut ceterae mulieres confidenter

1 in om r

6 communi H

13 hoc om H

15 necessario r

1. *ministrant*, h. e., *producantur*] I.e. διακονεῖτωσαν = προαγέσθωσαν els τὴν διακονίαν.

diaconia] Cf. *supra*, p. 98, l. 3, note.

6. *commune u. hoc nomen, &c.*] Cf. Rom. xvi. 1, οὐσαν διάκονον. And so *passim* in Church writers, but with the collateral form διακνισσα (e.g. Conc. Nicæn. can. 16); the Latins use both *diaconissa* and *diacona*.

11. *mulieres quae diaconis, &c.*] So Chrys.: ‘γυναῖκες ὡσαύτως’ διακνεῖσθαι φησιν...τὰς διπλῶς περὶ γυναικῶν εἰρήθουσι τοῦτῷ φασιν. οὐκ ἔστι δέ τι γάρ ἐβούλετο μεταξὺ τῶν εἰρημένων παρεμβαλέν τι περὶ γυναικῶν; διπλὰ περὶ τῶν δέξιωμα τῆς διακονίας ἔχουσῶν φησιν. Thdt.: τουτέστι διακνεῖσθαι φησιν. Oec.: οὐ τὰς οἰασθήσατε λέγει, διπλὰ τὰς διακνεῖσθαι. Thph.: οὐ περὶ τῶν τυχοντων γυναικῶν λέγει, διπλὰ περὶ τῶν διακονιστῶν. Pelagius started this interpretation in the West: “similiter eas ut diaconos eligi iubet; unde intellegitur quod de his dicat quas adhuc hodie in Oriente diaconissas adpellant.” Compare his

comm. on Rom. l. c.: “etiam nunc in Orientalibus diaconissae in suo sexu ministrare uidentur in baptismo siue in ministerio uerbi.” On the other hand Ambrostr. condemned the ordination of deaconesses as a device of the Montanists. Robert of B., in repeating this censure, works in a part of Th.’s comm. (l. 15, *infra*), as if it reflected the Montanistic view: “Ambr.: occasione horum uerborum Cataphrygæ dicunt diaconissas debere ordinari, ut ceterae mulieres confidentius confiteantur illis; quod contra auctoritatem est.” On the office cf. Suicer s.v., Birmingham, II. 22; and as to its early adoption, Bp Lightfoot, *Phil.* p. 189.

14. *non accusatrices*] Vulg., “non detrahentes.”

15. *eo quod, &c.*] A somewhat far-fetched explanation; Thdt. more appositely remarks: καθάπερ ἔκεινοι [τοῖς διακνεῖσθαι] προσέταξεν μὴ εἴναι διλόγους, οὕτως καὶ ταύτας μὴ εἴναι διαβόλους—adapting the word to the sex. *Eo quod ...referant* is cited by Lanfranc.

illis ea quae de se sunt referant, necessarie ergo dicit non debere eas esse accusatrices, ita ut non publicent illa aliis quae a quibusdam illis dicuntur, ne ex hoc contentiones aliquas adnasci faciant aut diuortia.

sobrias.

5

hoc est, ‘argutas,’ ita ut impleant cum uelocitate omnia illa quae a se fieri conueniunt. deinde plenarie dicit :

fideles in omnibus.

media uero interponens illa quae de mulieribus diaconiae officium fungentibus propter nominis dixerat communionem, 10 ita ut ostenderet quod uult similiter et istas studiis uirtutum intendere. deinde resumit prosecutionem illam quam de diaconibus in praecedentibus dixerat; residua adiciens :

diaconi (inquit) sint unius uxoris uiri, filios bene regentes et suas domos.

15

compendiose idipsum dicit quod in superioribus et de presbyteris dixerat, per omnia ostendens quoniam commune illis uult adesse studium uirtutis. deinde quia infirmiores esse uidentur presbyteris secundum gradum, ostendens quia in nulla parte minorantur ab illis si secundum ut conueniens est suum 20 officium implere uoluerint, adicit :

qui enim bene ministrauerint, gradum sibi bonum adquirunt et multam fiduciam [in fide] quae est in Christo Iesu.

2 duplicent r	9 diaconia C* H	10 officia H officio C (corr)	11
ostendere H	15 domos suas r	16 dixit r et (afit quod) add H	22 mini-
straverit H*	23 in fide om C H		

6. *argutas, ita ut, &c.]* See on v. 2 (p. 108, l. 10).

rating in the case of deacons the rule already imposed on the ἐπίσκοποι (iii. 2).

14. *unius uxoris uiri]* Chrys. (*ταῦτα περὶ γυναικῶν διακόνων ἀριθτρεῖ εἰρήθαι*), followed by Thdt. (*κατ' ἑκένην τὴν ἀριθτραν καὶ τοῦτο νοητὸν*) and Oec. (*ταῦτα δὲ καὶ περὶ διακονισσῶν δεῖ δέχεσθαι*), connects this verse with the preceding by supposing that it applies (*μετατιθετις*) to deaconesses as well as deacons. Th. regards v. 11 as a parenthesis, and v. 12 as simply reite-

filios bene regentes, &c.] So O. L.; Vulg., “qui filii suis bene praesunt et suis domibus.”

16. *in sup. et de presbyteris]* Cf. *supra*, p. 99, l. 9 sq., notes.

20. *minorantur ab illis]* Λιαρτούνται ἑκάπω (?). Cf. Rönsch, *Itala*, pp. 172, 452.

23. *in fide]* Omitted here in the MSS., but supplied just below (p. 130, l. 12).

‘qui enim conuenienter functionem suam impleuerint, licet si in praesenti infirmioris gradus esse uideantur, sed prouisores sibi in futuro optimi gradus existunt, fiduciam plurimam adsecuturi a Christo.’ *bonum gradum* non in praesenti saeculo 5 dicit. nec dixisset *gradum sibi ipsi bonum adquirent*—nam et diaconiae gradus bonus est—sed dixisset utique ‘maiores’; nunc autem adiciens *bonum*, non quia non *bonus gradus* diaconiae, sed quoniam illum quidem gradum confitetur esse bonum, et iuuans eos qui eum adsequi uoluerint. hunc uero 10 ait diaconiae gradum iam non posse quemquam iuuare, si non et illa quae conscientiam nostram possent integrum reseruare concurrerint nobis. et adiecit: *et multam fiduciam in fide quae est in Christo Iesu,* euidenter ostendit quoniam de illis quae tunc erunt dicit, uult enim eos docere quia nullum detrimentum 15 adferre poterit infirmior gradus illis qui digni inueniuntur magna et perfecta adsequi bona, si tamen conscientia eorum prout conuenit inlibata ab illis ipsis fuerit custodita. percurrent uero hoc modo etiam illos ordines qui in functione habentur ecclesiastica, adicunt:

20 *haec tibi scribo, sperans uenire ad te cito; si autem euenerit me retardare, ut scias quemadmodum conueniat te in domum Dei conuersari, quae est ecclesia Dei uiui, columna et firmamentum ueritatis.*

2 si (for sed) r 3 assequitur H 5 ipsum H: om r | aequirere r
 9 adiuans (for et iuuans) C (corr) | hunc...gradum om r 10 nam (for iam) r
 12 concumperit C* contulerit C (corr) concumperint H consenserint r 18 illis
 ordines qui funct. r 20 tardauerō (for euenerit me ret.) r 21 domo r

The omission has but very slight support (cf. Tisch.⁸ *ad h. l.*), but Th.'s comment certainly takes no account of the words *εν τιτρη τῷ*, and indeed almost implies their absence.

1. *licet si in praes., &c.]* So Thdt., almost exactly: εἰ γὰρ ἐλάττων φησιν τιμὴ θυσίαν κατὰ τὸν δὲ βίον, ἀλλ' αὐτὸν εἰδέναι προσήκει ὡς τὴν ἔγχειρισθεῖσαν πεπληρωκότες διακονίαν τὸν τιμιώτατον βαθμὸν ἐν τῷ μέλλοντι λήψονται βίον, καὶ τῆς πρὸς τὸν δεσπότην Χριστὸν ἀπολαύσονται παρρησίας. Chrys. contents himself with explaining βαθμόν as=προ-

κοπή. Pelagius is for once in direct opposition to Th.: “*bonum hic pro gradu maiori posuit.*” Comp. *Dict. of Chr. Ant.* I. p. 531. Lanfranc adopts Th.'s view, ascribing it as usual to S. Ambrose: “*gr. δ., non in praesenti saeculo dicit.*”

20. *si autem euen. me retard.]* O. L. and Vulg., “*quodsi [si autem] tardauerō*” (ἔτι δὲ βραδίω). *Quemadmodum conueniat.* O. L. (Hil., Ambrstr., Hier., Aug.) “*quemadmodum oporteat;*” Vulg., “*quomodo oporteat.*” On *sperans u. ad te cito* see Th.'s arg. to 2 Tim. (*infra*).

'de his (inquit) scripsi tibi, sperans uel maxime cito uenire ad te; si uero euenierit me retardare, ut scias quae te agere conueniant et quomodo debeas ecclesiam Dei regere.' optime autem adiecit *Dei uiui*, ita ut ostendat ex hoc ecclesiae dignitatem. illud uero est cognoscendum quoniam *domum Dei* 5 + ecclesiam, non domos orationis dicit secundum plurimorum opinionem, sed fidelium congregationem; sicuti et Hebraeis scribens dicit: *quae domus sumus nos.* unde et 'columnam' illam et *firmamentum ueritatis* uocauit, eo quod in ea ueritatis firmitas habeatur.* eo quod ecclesia fidelium est congregatio, in hac pie- 10 tatis est necesse dogma saluari. qui si secundum ut conueniens est in fide permanserint, inlibatum utique permanet dogma pietatis; si autem ii qui ecclesiae sunt a suo proposito auersi fuerint, necessarie uacillabit et dogmatis scrupulositas, eo quod secundum praesentem uitam ueritatis cognitio apud homines 15 esse perspicitur.

[οἶκον θεοῦ] ἐκκλησίαν οὐ τοὺς οἴκους λέγει τοὺς εὐκτηρίους κατὰ τὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν, ἀλλὰ τῶν πιστῶν τὸν σύλλογον. Ζθεν καὶ 'στύλον' αὐτὴν καὶ 'έδραλωμα τῆς ἀληθεῖας' ἐκάλεσεν, ἃς ἀν ἐν αὐτῇ τῆς ἀληθείας τὴν σύστασιν ἔχουσης.

² retardare *C* H* tardare *r* 4 ostendit *C** 5 donum *C** 6 do-
mum (*for domos*) *C r* 10 est fid. congr. *C r* 11 est om *H* 13 hii *C*
hi H r 14 necessario *r* | uacillabilitis *C H* | scrupulositatis *H* 15 cognatio *C*
17 sq. Coisl. 204, f. 201 a [Cr. vii. 31, Fr. 153] θεόδωρος. ἀλλος δὲ φησιν ἐκκλησίας,
κ.τ.λ.

6. *ecclesiam, non d. or.*] I have corrected the Greek of the catena by the Latin, which is shewn by the context to be right. Cf. Thdt.: 'οἶκον' γὰρ 'θεοῦ' καὶ 'ἐκκλησίαν' τῶν πεπιστευκότων τὸν σύλλογον πραγμάτευεν'. Ambrstr.: "ut cum totus mundus Dei sit, ecclesia tamen 'domus' eius dicatur." There is no trace in the principal patristic commentaries of the interpretation which Th. rightly rejects. On *domos orat.* cf. II. p. 52, l. 1, note; and for Th.'s doctrine of the Church, see his remarks on Eph. i. 23 (I. p. 139, l. 19, note), Philem. 2, and comp. Bp. Elicott's note *ad h. l.*

7. *Hebraeis scribens]* Heb. iii. 6 (Vulg.). Whether Th. read δις οἶκος may be doubted; Chrys. and Thdt. have

οὐ. On Th.'s belief in the Pauline authorship of the epistle to the Hebrews see I. p. 129, l. 12, note.

9. *eo quod in ea ueritatis, &c.]* Similarly Thdt.: τούρους [τοὺς πεπιστευκότας] ἔφη 'στύλον,' κ.τ.λ., ἐπὶ γὰρ πέτρας ἐργασθέντοις καὶ αἰλόνητοι διαιμένονται, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων κηρύττοντες τὴν τῶν δογμάτων ἀλήθειαν. Chrys. has strangely inverted the metaphor: ἡ γὰρ ἀλήθεια ἔστιν τῆς ἐκκλησίας καὶ στύλος καὶ ἔδραλωμα. On the patristic interpretation in general see the profuse remarks of Suicer, s. v. στύλος.

10. *fidelium est congregatio]* Cf. the Anglican Article xix.: "ecclesia Christi uisibilis est coetus fidelium."

14. *necessarie uacillabit]* In his reso-

†illud uero dictis nostris adici dignum est, quoniam non conuenit demirari si neque subdiaconum neque lectorum memoriam apostolus fecisse uidetur. illis etenim gradibus functionum qui in ecclesiis necessarium habentur, isti postea magis sunt 5 adiecti propter utilitatem ministerii, quod propter multitudinem credentium per alteros postea impleri debere necessitas flagitauit. unde nec ordinationem ante altare adsequuntur, eo quod

10 **έκεινο δὲ προσθεῖναι ἀξιον, ὅτι μὴ δεῖ θαυμάζειν εἰ μήτε ὑποδιακόνων ἐμνήσθη, μήτε ἀναγνωστῶν.** τῶν γὰρ ἐν τῇ τῆς ἔκκλησι σλας λειτουργίᾳ βαθμῶν ἔξωθεν μᾶλλον οὐτοὶ εἰσιν, διὸ τὴν χρεῖαν ἐπινοηθέντες ὕστερον, ἦν διὰ τὸ τῶν πεπιστευκότων πλῆθος λοιπὸν δὶ’ ἔτέρων πληροῦσθαι ἡγαγκάσθη ὅθεν οὐδὲ νενόμισται αὐτοὺς πρὸ τοῦ θυσιαστηρίου τὴν χειροτονίαν δέχεσθαι, ἐπει μηδὲ

^{2 se (for si) C*} se quod *r* | subdiaconorum *a* | electorum (for lect.) *H r*   4
eccl^{ia} *Ha* | necessario *r a*   6 implere *C Hr*: *txt a*   7 inordinationem *a*
8 sq. Coisl. 204, f. 200 b [Cr. vii. 30, Fr. 153] θεοδώρου. **έκεινο δέ, κ.τ.λ.**   8 διπόδιακόνων cod. (1°.m.).

lution of the Church into its fallible units, Th. has overlooked the Lord's promise to His Body as a whole (S. Matt. xvi. 18, xxviii. 20). Thdt. holds aloof from this part of his master's exposition.

1. *illud uero ... ministranti]* Cited by Amalarius, *de eccl. off.* ii. 6. See vv. ll.

2. *neque subdiaconum neque lectorum]* These minor orders were, according to Th., the upgrowth of a post-Apostolic age. So Amalarius, who prefaches his extract from this commentary with the remark: "crescente ecclesia crescit officium ecclesiasticum; ut multitudini ecclesiae subueniri posset, adiciuntur inferiores in adiutorio praepositorum, unde Ambrosius in tractatu epistolae ad Timotheum: 'illud uero,' &c." Subdeacons, however, existed at Carthage (Cyprian. *ep.* 35, Hartel) and at Rome (Cornel. *ap.* Euseb. *H.E.* vi. 14) by the middle of the third century, and are recognized in the Apost. Constit. (viii. 28: [*ὑποδιάκονοι*] *ὑπηρέται* *διάκονων*); the order of readers is already mentioned by Tertullian (*de praescr.* 41).

3. *illis etenim gradibus, &c.]* The Greek suggests: "illis etenim gr. qui in ecclesiæ functione [cf. I. pp. 226, l. 13; 233, l. 1, note] nec. habentur, extranei magis isti sunt, postea adiecti," &c. For other instances of a disposition to limit the sacred orders to three, compare the 24th Laodicene Canon (*ἱερατικὸν διπόδιακονούς ἐστι διάκονον*) and S. Basil. *ep.* 217: *εἴτε ἐν βαθμῷ πυγχάνοιες, εἴτε καὶ ἀχειροθέτη φυγηρεῖσα* (where Balsamon and Zonaras [Migne, *P.G.* 138, 737 sq.] include the subdiaconate under the former head, but wrongly as it seems—cf. Bingham III. ii. § 2, *Dict. of Chr. Ant.* II. p. 1474). *Necessarium.* For leg. *necessarii*.

7. *nec ord. ante altare ads.]* Cf. Amalarius, *I.c.:* "iuxta uerba Ambrosii intellegimus subiectos ordines diacono et presbytero non debere ordinationem accipere circa altaria, nec quando episcopus prosternit ante altare debere secum prosternere alios nisi eos qui prouehendi sunt ad sacerdotiale ministerium uel ad diaconatus officium." Bingham (III. i. § 6) notes this as one of the points which distinguish the minor from the major

nec mysteriis ministrare statuuntur, sed alii quidem eorum lectionum officium implet; alii uero intra diaconicum illa praeparant quae ad diaconum pertinent ministeria, necnon sollicitudinem implet luminariorum.* nam mysterii ministerium pres-

αὐτῷ ὑπηρετοῦνται τῷ μυστηρίῳ, ἀλλ' οἱ μὲν τὴν ἀνάγνωσιν ἐκτελοῦσιν, οἱ δὲ ἔνδον τὰ πρὸς τὴν τῶν διακόνων ὑπηρεσίαν εὑτρεπτίζουσιν, ἐπιμελόμενοι καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν φώτων.

1 nec om H   2 infra diaconiam C* infra diaconium C (corr) infra diaconium H infra diaconum r intra diaconium a   3 diaconorum r diaconi a
4 presb. soli impl. et d. a

orders, but he gives no reference to ancient authorities. According to the later Greek ritual the subdeacon is ordained ἐπὶ τῆς ὥρας πίλης (Daniel, *cod. liturg.* iv. fasc. 2, p. 550; cf. Neale, *Hist. H. E. Ch.* I. p. 198, *Dict. of Chr. Ant.* I. p. 573), whilst the deacon is led εἰς τὸ ἄγιον βῆμα (Daniel, p. 552).

1. *alii quidem, alii uero]* ‘The readers and subdeacons respectively’; below (p. 134, ll. 1, 2), ‘the presbyters and deacons.’

2. *intra diaconicum]* See vv. ll. On the *diaconicum* or *diaconium* (Ducange, s.v.) cf. Neale, *H. E. Ch.* I. p. 191; *Dict. of Chr. Ant.*, s.v. The Greek shews that whether τὸν διακονικὸν stood in the original or not, Amalarius is right in reading *intra*. The Co. of Laodicea had indeed expressly forbidden the subdeacon to take his place in the *diaconicum* (*can. 21*: ὅτι οὐ δεῖ ὑπηρέτας ἔχειν χώραν ἐν τῷ διακονικῷ καὶ ἀπτεσθαι δεσμοτικῶν σκευῶν)—a prohibition afterwards adopted in the West by the Co. of Agde (A.D. 506, *can. 66*: “non oportet insacratos ministros licentiam habere in secretarium, quod Graeci διακονικόν appellant, ingredi, et contingere uasa dominica”). But if these restrictions were more than local and temporary, they must have had reference merely to the ceremonial handling of the vessels, and to the use of the *diaconicum* at the time of the Celebration, since the office of the subdeacon

required him at other times to enter the place where the vessels were kept and to prepare these and the other requisites of Divine Service for the deacon’s use; cf. Balsamon’s note on the Laodicene Canon (Migne, P. G. 137, 1369): μηδὲ γὰρ εἴπεις μὴ διέλειπεν τούτους ἀπτεσθαι τῶν λειψῶν σκευῶν...κενῶν δυτῶν· αὐτοῖς γὰρ μᾶλλον οἰκεῖ ἔστιν ἡ τούτων ὑπηρεσία. This was in fact implied in the form of his ordination; cf. *Apost. Const.* viii. 21 (πρὸς τὸ ἐπαξιώς ἐφάπτεσθαι τῶν λειτουργικῶν σὺν σκευῶν), Conc. Carthag. iv. *can. 5* (“patenam de episcopi manu accipiat uacuum et calicem uacuum”). But the subdeacon’s handling of the paten and chalice was merely *intra diaconicum*, it was no function of his to convey them to the altar; cf. Amal. ii. 11: “subdiaconus uasa altaris ad eum [i.e. diaconum] desert, ipse uero ad altare.” Comp. Hefele II. p. 313.

3. *necnon ... luminariorum]* This is not mentioned among the duties of the subdeacon as enumerated by the ancient authorities. But the Greek office for his ordination contains the petition: δὸς αὐτῷ ... ἀράττειν λύχνον σκηνώματος δόξης σου. See Daniel, *l.c.*, who notes (from Goar) that among the Maronites the newly-ordained subdeacon perambulates the Church, and when he comes to the *candelabrum* thrice extinguishes it and lights it again—a symbol, apparently, of this part of his official work.

byteri implet et diaconi soli; alii quidem eorum sacerdotale opus impletentes, alii uero sacris ministrantes. et hoc quidem signauimus ut nec aliquis existimet Paulum obliuione quadam eos minime memorasse quos memorem esse conueniebat. in 5 tendendum uero est et sequentiae narrationis. nam apostolus eo quod ecclesiam 'columnam et firmamentum ueritatis' uocauit, optimum esse existimauit etiam dogmaticos inteserere sermones, ut ostendat ipsam ueritatem quae sit, praeparet uero Timotheum etiam et de illis disputare ad illos. dogmaticorum uero memoratus est uerborum illorum quae uel maxime tunc memorari necessitas ipsa flagitabat; propter quod et ait;

et manifeste magnum est pietatis mysterium.

ut dicat 'dogma'; hoc erat quod in superioribus significauimus, quoniam mysterium saepe illud dogma dicit quod de Christo est; eo quod deitas Unigeniti inerat in homine, et propter hoc facile non ad cognitionem poterat uenire multorum, nam et mysteria consueuerunt non ab omnibus cognosci similiter. sic etiam et Corinthiis scribens dixit: *sed loquimur Dei 20 sapientiam in mysterio quod absconditum est;* euidenter de prædicatione illa quae secundum Christum est dicens. et post pauca adicit quoniam *si cognouissent, numquam dominum gloriae crucifixissent.* etiam hoc in loco, *manifeste (inquit) magnum pie-*

1 sacerdotalem C*   3 ne (*for ut nec*) r | obliuionem H   4 quorum
(*for quos*) r [*cf. II. p. 3, l. 6, note*] | memores C H r   6 eo quod om H   8 præparat C r   9, 11 et om r   15 sacramentum siue myst. r   18 mysterii C*
20 de preicatione H   22 non utique (*for numquam*) r

6. *eo quod ecclesiam, &c.]* Thdt.: ταῦτα περὶ ἐκκλησίας εἰπών, ἀναγκαῖος τὸν δογματικὸν παρεισήγαγεν λόγον. Lanfranc cites: "quia eccl. col. ueritatis dixit, ostendit ipsam ueritatem, quae sit." *Dogmaticorum memoratus...quae memoriari* affords a curious instance of the uncertainty of the translator's Latinity.

13. *mysterium]* So Victorin., Ambrstr.; O. L. (generally) and Vulg., "sacramentum."

14. *ut dicat dogma]* Cf. *supra*, p. 127,

1. 17, note. Thdt. gives a different reason: μωσῆρος δὲ αὐτὸς καλεῖ ὡς δικαιῶν μὲν προορισθέν, ὑστερος δὲ φανερωθέν.

19. *Corinthiis scribens]* i Cor. ii. 7, 8. *Quod absconditum est* (*τῷ ἀποκεκρυμμένῳ*) has no authority in MSS. or versions; the O. L. and Vulg. render "quae abscondita [s. absconsa] est." The error, if it be such, is perhaps due to Th. himself.

22. *si cognouissent]* Vulg., "si enim," &c. (*εἰ γέρ*).

tatis mysterium. hoc est, 'indubium ;' nam et habebat ex ipsis rebus indubiam probationem. unde et adicit :

qui manifestatus est in carne.

hoc est, 'pietatis delector mysterio eo quod sit magnum et supereminens ; quoniam is qui inuisibilis est Deus Verbum, Unigenitus Patris, manifestauit se hominibus, in carne adparens pro communi omnium salute.' optime autem hoc in loco non dixit 'in homine' sed *in carne*, et quidem in superioribus euidenter dixerat quoniam *mediator Dei et hominum homo Christus Iesu*, eo quod hoc erat quod tunc dubie suscipiebatur, et hac de causa ad ista uerba descendere est compulsus. nam illo in tem-

1 hoc non est dubium <i>r</i>	2 et om <i>H</i>	3 qui manifestus <i>C</i> quod manifestum <i>r</i>	4 defectus <i>C*</i> r dilectus <i>H</i> ministerio <i>r</i>	5 super est eminens <i>C*</i>	10 suscipiebamus <i>C H r</i>
-------------------------------	------------------	--	--	-------------------------------	-------------------------------

1. h. c., *indubium*] Chrys. : 'καὶ
ἔμοι.' οὐ γρουμένως ἀναμφίβολος γάρ
εστω.

3. *qui manifestatus est*] Both our MSS. read *qui*, here and below (p. 136, l. 7), and use the masc. consistently throughout the context; and even Rab., who in the text has substituted "quod manifestum" [a fusion, perhaps, of the Vulg. "quod manifestatum" with the reading of *C*], betrays his author's text by retaining *qui* in the comm. (p. 136, l. 7), and by leaving *adsumptus* (p. 138, l. 17) unhhanged. Thus the present translation goes to confirm the inference already drawn from the Gk. fragm. of Th. *de incarn.* xiii. (Migne, P. G. 66, 987), that Th. read οὐ ἐφαρέβη. At the same time too much weight must not be attached in this instance to our translator's testimony, since he may have been influenced in favour of *qui* by Jerome's authority [on Isa. liii. 11, "qui apparuit in carne;" but whether as an exact quotation is open to doubt], or by local and contemporary usage; *qui* is the reading of Liberatus *brev.* 19 [cf. Tisch. *ad h. l.*], of whom see 1. p. lv.

If Th. read *οὐ*, he was in harmony with the Syriac versions (Scrivener, *Introd.* p. 555), but differed from both

Chrys. and Thdt., assuming that the present texts of their commentaries are correct. This however is doubtful, at least as regards Chrys., whose comm. as quoted in Cramer vi. 31 (1) omits θεός, although that word occurs in the catenist's own text, and (2) agrees as well with the reading οὐ or οὐ as with θεός. Nor is Thdt.'s exposition decisive in favour of θεός either *ad loc.* or in *quæst. ad Gen.* 82; in *Eranist.* i., however, he appears twice to quote the passage in the form θεός ἐφαρέβη.

5. *inuisibilis ... manifestatus*] Cf. 1. p. 261, l. 18, note; and Thdt. *ad h. l.* (δύρατος ἔχων τὴν φύσιν δῆλος ἄπαντας ἐνανθρωπής ἐγένετο) and *Eranist. l.c.* (δύρατος μὲν ἡ θελα φύσις, δρατὴ δὲ ἡ σάρξ· καὶ δεῖ τῆς δρατῆς ἡ δύρατος ὄφει).

7. *non dixit 'in homine'*] Cf. II. p. 88, l. 6, note.

10. *eo quod hoc erat quod tunc, &c.*] I.e. the reality of our Lord's humanity. Comp. Th. on S. John i. 14: ὢδιωμα δὲ τῆς γραφῆς ἀπὸ τῆς σαρκὸς τὸν δῆλον ἀνθρώπον καλεῖν. Here he is anxious to point out that the use of σάρξ in reference to the *homo susceptus* is a protest against docetic error, not a concession to Apollinarianism.

pore contra pietatis doctrinam dogma Simonis magi pullulare uidebatur; quod dogma uniuersa ista quae uidentur ab opificazione Dei alienare temptabat. propter hoc etiam carnis dene-
gabat factam suisse adsumptionem; dicebat enim phantasmate
5 solo dominum adparuisse in carne, ita ut non uideretur caro tali ratione honore et diligentia digna uideri, siquidem et inhabita-
tione diuina digna fuerit. deinde dicens *qui manifestatus est in carne* (quod de Deo dici iure uidebatur, nam illa erat diuinitas
quae in carne Christi fuerat uisa), transit et ad illa quae de
10 homine dici poterant, ut ampliore sermonum prosecutione con-
firmaret illud quod tunc uocabatur in dubium :

iustificatus in Spiritu.

euidens hoc quoniam ad deitatem nequaquam potest pertinere; humanae uero naturae euidenter potest aptari. qui et

1 siminus magis *C** *H* r | pulurare *C**   2 ob opificationem *r*   3 in
(bef carnis) add *C** *H*   5 sola *C H*: *txt* *r*   8 diuinitas erat *H*   9 causa (for
uisa) *H* | ad om *H*   12 iustificatur *C* iustificatum est *r*   14 quae et *H* quia /

2. *ab opificatione Dei alienare*, &c.] Cf. Iren. i. 23 § 2: "Ennoiam degredi ad inferiora et generare angelos et protestates, a quibus et mundum hunc factum dixit." Hippol. vi. 18: ἐπι-
ροια μεγάλη, θίλεια, γεννώσα τὰ σάρτα
—*Opificatio* (=δημιουργία) is unknown to the lexicons, exc. from this translation.

3. propter hoc etiam carnis, &c.] That Simon represented the Incarnation and Passion as docetic, is stated by Iren. i. 23 § 3; the Greek has survived in Hippol. vi. 19: κακώς γάρ διοκεύστων τῶν ἀγγέλων τὸν κόσμον διὰ τὸ φιλαρχεῖν αὐτούς, εἰς ἐπανθρώπων ἀληθύσατες αὐτὸν ἔφη...·ώς καὶ ἀνθρώπων φαινεσθαι μὴ παθεῖντας, καὶ ταῦτα δὲ ἐν τῷ Ἰουδαϊκῷ δεδοκήσειν μὴ παθεῖντα. This is repeated by Thdt. haer. fab. i. 1.

5. *uideretur...uideri*] A singular instance of the laxity of our translator's Latin style.

8. quod de Deo, &c.] Cf. Thdt. Eranist. I. c.: ἀρμόδιος τούτῳ ὁ θεός αὐτοῦ θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ δι' ἑκείνους γάρ η ἀδέσποτος ἐπεφάνη φύσις.

And ad h.l.: ἐν σαρκὶ γὰρ τὴν θελαν ἔφη
φανερωθῆνας φύσισ.

14. *humanae...accepit*] Cited by Lanfranc; see vv. 11.

humanae uero naturae, &c.] Manifestation could be fitly predicated of God the Word, justification only of the *homo susceptus* (" *h. naturae.. qui*, " &c.). Cf. the fragm. of Th. *de incarn.* xiii. in Migne *L.c.* (= Sachau, pp. 53, 22): δεδικαιωθεὶς ἐν τρείματι λέγω αὐτῷ, εἶτε ὡς τῷ τοῦ βαπτίσματος μετὰ τῆς προσηκουσης ἀκριβεῖς τῷν οὐρανού φυλάξατα, εἴτε ὡς μετ' ἑκένον τὴν τῆς χάριτος τολμεῖαν τῇ τοῦ τρείματος συνεργείᾳ μετὰ πολλῆς πληρούντα τῆς ἀκριβείας. In what sense Th. understood ἀδικιῶθη appears from a fragm. of his *liber ad baptizandos* (Migne, 1015): "Christum iustificatum et immaculatum factum virtute s. Spiritus, sicut b. Paulus modo quidem dixit quod 'iustificatus est in Spiritu,' modo uero 'qui per aeternum Spiritum immaculatum se obtulit Deo;' comp. the important passage on our Lord's conflict with the flesh, printed by Lagarde, *anal. syrr.* p. 101 sq.

Spiritus inhabitationem in baptisme accepit, quando et in specie columbae insuper illum uenit. sed a Spiritu in solitudinem ductus est ut contra diabolum in agone decertaret, et in Spiritu Dei eiciebat daemones, sicut ipse in euangelii dicit ; et ad plenum omnia illa quae secundum inhabitantem in se Spiritum gratiae pro nostra expediebat salute. primitiae quidem nostrae salutis erant illa quae secundum Christum celebrantur ; unde et Spiritus ad perfectionem omnium suscepit bonorum inhabitationem Dei Verbum, eo quod et nobis participatione Spiritus omnium bonorum causa adquiritur siue in praesente 10 saeculo siue in futuro. et illud non est mirandum si qua de eodem ipso disputans de deitatis sermonibus ad humanitatem transisse uideatur. consuetudo haec est diuinarum scripturarum ; sicut non solum in apostolica interpretatione id ostendit 5

i habitationem / | accipit C*

2 super (for insuper) r

4 dixit *H*

6 Spiritus C* H r   7 salutis nostrae r | celebratur H celerabantur C (corr)

⁸ suscipit *C** *Hr*   ⁹ uerbi *CH r*   ¹¹ quasi (*for si qua*) *Cr*   ¹² ipse *H*

14 non solum *om H*

Such language shews the danger of Th.'s speculations, and deserves the censure of Vigilius (*constit. 42* [Migne *P. L.* 69, 92]): "sic separatus a Verbo Dei insinuatur homo, ut s. Spiritus uirtute immaculatus et impeccabilis, quasi aliquis iustus homo, asseratur effectus." It is instructive to compare the sound and reverent comments of Chrys. (ἢ τοῦτο λέγει, 'καὶ ἐδικαώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς', ή ὅτι 'δόλος οὐκ ἐποίησεν'), Thdt. (τὴν γὰρ ἀνθρωπελα φύσιν ἀνεψηρά, ἐλευθέραν ταῦτην ἀμαρτηρίατον ἐφύλαξεν), and Thph. (ὁ δὲ κύριος τὰς ανδικαιοσύνην ἐπάληρωσεν ἐν πεντάτῃ ἀγίᾳ, δομούσιος ὁν αὐτῷ καὶ ἔχων αὐτὸν συνὸν αὐτῷ φυσικών, καὶ δι' ἑαυτοῦ καὶ ἡμῖν διδοὺς τὸ ἐν τούτῳ δεδικαώθαι).

I. *in baptismate accepit*] On the significance which Th. attached to the Descent of the Spirit at the Baptism, see the fragm. on S. Luke iii. 22 (Migne, 177): "Spiritus s. in specie columbae descendens permanxit super eum [i. e. filium adoptium], quatenus in coniunc-

tione ad eum qui uere filius est eius
cooperationi intentus maneat, firmam
adoptionis habens dignitatem."

2. *sed a Spiritu]* ἀλλὰ γὰρ παρὰ τοῦ πνεύματος, κ.τ.λ. [cf. I. p. 80, l. 11, note]. Comp. the Latin fragm. in Migne, 996, where Th. uses these facts as an argument against Apollinarianism. It will be observed that the question raised by S. Cyril's 9th anathema already lurks in the background of these passages, but does not yet press for an answer.

4. *sicut ipse...dicit*] S. Matt. xii. 28,
ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγώ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια.

9. *eo quod et nobis, &c.] Comp.*

କାନ୍ଦିର ପାଇଁ ଏହା କାମ କରିବାକୁ ପାଇଁ ଏହାର ପାଇଁ
କାନ୍ଦିର ପାଇଁ ଏହା କାମ କରିବାକୁ ପାଇଁ ଏହାର ପାଇଁ

13. *transisse videatur*] Cf. *supra*, p. 136, l. 9, and l. pp. 219, l. 1; 272, l. 10 sq.

dimus, sed et in euangeliorum interpretatione identidem id demonstrauimus.

adparuit angelis.

hoc est, ‘perspicuus et angelis factus est’—hoc enim dicit 5 *adparuit*; ut ostendat quemadmodum magnitudo eius et angelis existeret mirabilis.

praedicatus in gentibus.

‘adnuntiatus (inquit) est hominibus.’ deinde, quod maius est: *creditus est in mundo.*

10 nihil enim magnum erat quod praedicabatur secundum se, si non et fides auditorum subsecuta fuisset. hoc autem dicebat magnitudinis eius sufficientem probationem, eo quod homines qui in omnibus locis erant susciperent de eo fidem; qui numquam paterentur cum consensu credere de illis quae de 15 eo dicebantur, si non rebus ipsis de his quae dicebantur testimonium satisfactionem percepissent.

adsumptus in gloria.

dicit enim de illa adsumptione qua de hominibus adsumptus est. in ultimo autem illud posuit, quasi quia sufficiens esset ad 20 fidem eos inuitare, eo quod et angelis fuerit factus perspicuus, et hominibus praedicatus, fide sit ab illis susceptus. haec de Christo dicens, quasi quia et necessarie et cognosci et custodiri

1 identibus is (for identidem id) C uidentibus his H, 7 praedicatum r
8 est inquit r 9 creditum H r 11 adiutorum C* 14 de om r
16 satisfactione r 17 assumptus est r 22 quia om C* | necessario r | cus-
todire C H: txt r

1. *et in euangeliorum interp.]* Cf. the fragments on Matt. xvi. 3, Joh. xi. 35, xx. 17 (Migne, 709 sq., 764 sq., 783).

4. *perspicuus et angelis]* Chrys.: ὅτε καὶ ἀγγελοι μεθ' ἡμῶν εἰσεν τὸν πλὸν τοῦ θεοῦ, τρόπερον οὐχ δρῶντες. Thdt.: τὴν γὰρ ἀδραγον τῆς θεότητος φύσιν οὐδὲ διέδωκεν ἔφερον, επρκυθέττα δὲ ἐθεάσαντο [cf. however the suggestive fragm. of Clem. Alex. preserved by Oec.: ἀφθον ἀγγέλους· οὐχ ὡς τοῖς ἀνθρώποις]. “Perspicuus...est” is cited by Lanfranc.

14. *numq. pat.]* οὐκ ἀπέδιμησαν (?) .

15. *testimonium satisfactionem]* “Unless they had recognized in the actual facts a body of evidence which served as a security for the truth of what they were called to believe.” Or *uel* may have fallen out between the words; cf. L p. xxxvi.

18. *de illa adsumptione]* On the two-fold use of ἀνάληψις see Suicer, s. v.

19. *in ultimo, &c.]* Thdt.: τοῦτο γέγονται μὲν πρὸ τοῦ κυρίγματος τελεταῖον δὲ αὐτὸν τέθεικεν, διδάσκων ὡς εἰκὼν ἐπιστεύθη τὸ κύριγμα.

debeant, nec a ueritate dimoueri, si tamen firma et non absolute horum confessio apud fideles permanserit. adiecit et aliud :

Spiritus autem manifeste dicit quoniam in nouissimis temporibus discedent quidam a fide, adtendentes spiritibus erroris et doctrinis daemoniorum in hypocrisin mendaci[loqu]orum, cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis.

euidens quidem quoniam haec dicit beatus Paulus non quia tunc iam apud aliquos coeperant ista profiteri, sed quod postea ista erant ab hominibus principium sumptura. nam et ista ¹⁰ eo Spiritu cognouisse designauit, et quod in nouissimis temporibus sint futura pronuntiauit. *coniunxit uero ea illis sermonibus quae de Christo fuerant dicta, non absolute, sed quoniam illos ipsos sciebat tales esse futuros qui et nuptias et escas erant adempturi, simul negantes et quod suscepta fuerit caro a Deo ¹⁵ Verbo; optime ergo ea cum illis complexus est**, ut uideretur insistere ex utroque latere quasi aduersus unum propositum. nam et Manichaeos et Marcionistas et eos qui de Valentiniana sunt

ἐπισυνῆψεν ταῦτα τοῖς περὶ τοῦ Χριστοῦ λόγοις, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ἐπειδὴ τοὺς αὐτοὺς ἡπιστατο ἔσεσθαι τοὺς περὶ τε γάμων ²⁰ καὶ βρωμάτων ἐκείνα ἀναιροῦντας, καὶ τὸ ἀνειλῆθαι σάρκα παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου μέλλοντας ἀναιρεῖν, εἰκότως αὐτὰ ἐκείνοις συνέπλεξεν.

1. *absolute H*   2 *adiecit et aliud om r*   3 *dat (for dicit) C* H*
 4 *descendent C**   5 *doctoris C* | hypocrisint (sic) C*   6 *mendaciorum C H*   7 *hypocrisi r | mendaciorum C H loquentium mendacium r*   6 *suam om r*   7 *et reliqua (afst cibis) add C H et cetera r*   8 *et uidens (for euidens) C**   12 *ex (for ea) H*   18
Marcianistas C H | Valentiniani C H r   19 sq. *Coisl. 204, f. 201 b [Cr. vii. 32]*
ἐπισυνῆψεν, κ.τ.λ.   22 *λόγον Cr.*

1. *dimoueri*] Sc. debeat [Timoteus].
 5. *mendaci[loqu]orum*] *Mendaciorum* (see vv. II.) is probably a copyist's error for *mendaciologorum*, which I have restored from the *O. L.* The Vulg. has "loquentium mendacium." On *cauteriatam*, see Rönsch, *Itala*, p. 145.

8. *non quia tunc, &c.*] Chrys.: *οὐ τεπλούδατο λέγει ταῦτα πῶς γὰρ τὸ ἐτοπέραιο καρποί;* Prof., passive.

11. *eo Spiritu*] For. leg. *et Spiritu*;

unless *eo* represents the article (Rönsch, *Itala*, p. 423).

12. *coniunxit non absolute*] The δέ of c. iv. 1. links this prophecy to the *locus classicus* on the Incarnation which has just preceded. 'There is a close connexion between the denial of the Incarnation and the false asceticism which the Apostle foresees.'

18. *Manichaeos*] Cf. I. p. 5, l. 11, note. Chrys. *ad h. l.*: *τεπλούδατο*

haeresi et omnes qui eiusmodi sunt, similiter quis perspiciet et nuptias dampnare et escarum usum quasi dishonestum criminare; et quod admittantur ostendere carnem a Domino non fuisse susceptam. intendendum uero quemadmodum amarissime memoratus eorum, et ut uehementer instituat de illis qui ista docere in nouissimis temporibus incipient, spirituum alienorum seductiones eas esse dicens, et 'doctrinas daemoniorum' uocans illas; sic grauem horum professionem esse existimabat. bene autem quoniam dixit *hypocrisin* mendacium. omnes isti Christianos se esse simulant et doctrina sua maiorem se tenere promittunt castitatem, multum uero pietatis contraria eos qui sibi obtemperant de Christo docere admittuntur; omnia uero illa quae luxuria sunt plena, quae et omnem in se continent prauitatem, ipsi inter se agere cum omni properant sollicitudine. quae 15 in primis ad plenum silere uidentur; at ubi uero per illam quam ineunt simulationem aliquem instanter suaderi sibi per omnia fecerunt, tunc illa sermonibus quibusdam adducunt ad medium, suadentes ut illa peragant quasi pietatis opera perficientes quae omnis sunt spurcitiae plena. et hoc inueniet quis si illa omnia

1 quos perspicit C (corr)	2 criminari C (corr) r	6 malignorum (for alien.) r
9 in hypocrisi mendaciorum C (corr)	in hypocrisi loquentium mendacium	
r nam (bef omnes) add r	11 pietati C (corr)	12 admittitur C* H
agere (aft inter se) om C omnia H	15 adubi C* H ad illam quae H	17
fecerint C (corr) in (for ad) r	19 omni (for omnis) C* H r	

καὶ Ἐγκρατῶν καὶ Μαρκιωνιστῶν καὶ παντὸς αὐτῶν τοῦ ἐργαστηρίου ταῦτα φύσιν.
Ambrstr.: "doctrina.....quae nunc in Marcionitis, quamvis paene defecerint,... aut maxime in Manichaeis denotatur; hi enim et Christum natum negant et nuptias prohibent et abstinendum a cibis tradunt."

Marcionistas] "Marcionitae" is the form used by Tertullian (*de praescr.* 29, *adu. Marc.* 8), Cyprian (*ep. 73 § 4*), Ambrstr. (l.c.); "Marcionistae" (Μαρκιωνῖτες, Hippol. *phil.* vii. 31) is found in the jurists. *Marcianistas*, *Valentiniani*, are both perhaps errors of transcription; Μαρκιωνῖτες appears, however, as a *varia lectio* in Chrys. l.c.

1. et nuptias dampnare, &c.] Cf.

Ambrstr. *ad h. l.*, cited in the last note. As to Marcion, comp. Tert. *adu. Marc.* 1: "nuptias abstulit;" *de ieun.* 15: "[apostolus] reprobat illos qui iubeant cibis abstinere, sed de prouidentia Spiritus sancti praedammans iam haereticos perpetuam abstinentiam praecepturos ad destruenda et despicienda opera Creatoris, quales inueniam apud Marcionem;" *de carne Chr.* 1: "[Marcion], ut carnem Christi negaret, negauit etiam natuitatem." Hippol. *phil.* vii. 30: φέρε δή, ὡς Μαρκίων... καλύπτει γαμεῖν, τεκνοῦν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων.

9. *omnes isti Christianos, &c.*] Thdt.: τὸ δὲ ἐν ὑποκρόσει ψ. τεθείκεν, ἐπειδὴ τὴν χριστιανικὴν ἁυτοὺς ἐπιθέττες προστηράντας ἀπίκρις ἐναντία διδάσκουσιν.

quae praedicta sunt cautissime considerare uoluerit, licet non facile possint deprehendi, eo quod latere plurimos super talibus operibus adnituntur. consequenter autem adiecit: *cauteriatam habentium suam ipsorum conscientiam*; qui enim de castitate se disputare simulant, omnem spurcitiam in se perpetrare inueniuntur. euidens quoniam talia facientes non integrum possunt habere conscientiam; contraria enim specie suorum sermonum sibi ipsi consci sunt, quae et in se exercent et alias docent. euidens autem quod dixit: *prohibentium nubere, abstinere a cibis*, [non] ostendens quoniam non nubere aut non sumere escas 10 crimine dignum est, sed quod lege ista prohibere adnituntur; ex arbitrio enim continere se aliquem ab istis non est inconueniens. nam prohibere de his necessitatis est potius, non propositi, quod similiter dicere non potest, quoniam ubi propositum est, ibi continentia; ista uero euidens execratio est. notandum 15 uero est in eo quod dixit *abstinere a cibis*, sicuti et in praefatione notauiimus, eo quod nullam diligentiam eloquentiae faciat, multa dicens imperfecte. nam et hoc in loco quod dixit *prohibentium*, quasi per necessitatem illud fieri accipiens, sequen-

4 habentes *H* | se disputare om *r*   6 euid. est *r* | integra *H*   7 conscientiam (*q̄d habere*) om *C** *H* | serm. suor. *H**   9 euid. a. est *H*   10 non (1°) om *CHr*   16 imperfectione (*for* in praefat.) *C* imperfectione *H* imperfectionem *r*

2. *super talibus op.*] Cf. 1. p. 42, l. 4, note.

4. *qui enim...inueniuntur*] Cited by Lanfranc.

7. *contraria e. specie, &c.*] *Specie* is apparently a gen. (= *speciei*, cf. *supra*, p. 115, l. 3, note; or *speciae*, cf. *De Vit. s. v.*). *Contraria sibi ipsi [ipsis ?] consci* = ἐναντία συνειδήσεων ἀντρούς. Cf. Chrys.: τὸ δὲ συνεῖδος κεκαυτηριασμένοι, τούτους τοιηροῦ ὅντες θλού. Thdt. brings out the point of the metaphor; ‘κεκαυτ.’ δὲ κέκληκεν, τὴν ἐσχάτην αὐτῶν ἀναγγείλας διδάσκων (cf. 1. p. 172, l. 5, note).

10. *non ostendens, &c.*] See vv. ll.; and cf. Thdt.: οὐδὲ γὰρ τὴν ἀγαπάτην καὶ τὴν ἐγκράτειαν διαβάλλει, ἀλλὰ τὴν ἀναγκαῖοτων τύμφα ταῦτα μετένθει κατηγορεῖ.

12. *ex arbitrio*] Cf. *supra*, pp. 104, 105.

13. *prohibere de his*] The lex. cite an ex. of this construction from Lucilius.

15. *euidens execratio est*] ‘A prohibition of this kind amounts to an anathema, such as Saul’s (1 Sam. xiv. 24), or that of the conspirators (Acts xxiii. 12) who ἀνεθεμάτισαν ἁντρούς, λέγοντες μὴ φαγεῖν μὴ πιεῖν.’ Perhaps however *execratio* merely represents some such word as *πταγύβεσσις*, and the meaning is: ‘in such a case no choice is left; there can be no exercise of *προαιρετις*, and therefore no virtue in the act of abstaining.’

16. *in praefatione*] Cf. *supra*, p. 70, l. 14 sq.

19. *quasi per necessitatem, &c.*] Th. means that as *κωλύωντων* involves the idea of compulsion, the Ap. carries on this

tiam dictorum reliquit imperfectam, quasi quia hinc possit etiam illud cognosci quoniam incusat eos qui cogunt abstinere a cibis. deinde dicens eam sententiam quam et accusat quia in ultimo erit apud homines, adicit probationem quod non conuenienter 5 ista proponant:

quae Deus creauit ad fruitionem cum gratiarum actione.

nam et ualde inconueniens erat, Deum illa ad hoc facientem, lege ab eorum usu homines prohibere. necessario uero adiecit, 10 *cum gratiarum actione* dicens, ita ut et modum adiciens esse uideatur ipsius usus secundum quem facta sunt, sufficienter comprobans prauitatem prohibentium. si enim gratias agere Deo bonum pro escis, impium est incusare eas, nullam de cetero gratiarum actionem subrelinquentes illis qui ita eas sibi tributas esse existimant. nam is qui ad hoc facta illa a Deo confitetur, 15 licet contineat se suo proposito, tamen cognoscit quod conueniat de illis Deo gratias agere. et arbitrio eorum prauitatem latius subplicans, adiecit :

fidelibus et qui cognosrunt ueritatem.

non dixit absolute ‘hominibus,’ et quidem omnibus hominibus similiter usus escarum propositum esse uidetur, eo quod ita eos uniuersitatis fecerit Deus; sed ut maiorem ostendat prauitatem eorum qui ita de escis sentiunt, siquidem et alia dicere usurpant de illis quorum uel maxime usus omnibus uidetur esse

1 quae (for quia) C* H quod C (corr) : om r	2 quo (for quoniam) r
3 etiam (for eam) r incusat C (corr)	6 ad percipiendum (for ad fruit.) r
9 modus adiectus (for modum adiciens) r	10 quae (for quem) r
11 (aft enim) add C	12 est om C incausare C* nullum r
16 arbitrii C (corr) r	13 subrelinquentes
17 explicans r et (aft subpl.) add CH: txt r	C*
19 et quidem, hominibus (20) om r	20 de usu (for usus) r propositus C (corr)
23 de illis usurpant H	

idea into the next clause, neglecting the negative form in which it had been expressed. It is interesting to compare the remark of Oec.: οὐκ ἔστι.....παρέμαρτυρος ποστολικόν, ἀλλὰ καὶ δρόμος εἰς τὴν Ἀπόλλωνα συνίθειαν διακεφρασμένον.

6. *quae...ad fruitionem*] & (sc. βράπατα) εἰς μετάληψιν. O. L. and Vulg., “quos (sc. cibos)...ad percipiendum.”

7. *Deum...facientem*] For other instances of this acc. abs. cf. 1. p. 153,

l. 15, note. Here I retain the irregularity in the text, since it is presented both by the MSS. and by Rabanus.

17. *subplicans*] In this sense apparently without example; the translator seems to have used it to represent υποτλέξας, υπορειρας or the like.

18. *et qui*] So Clarom.; O. L. generally and Vulg., “et his [s. iis] qui.”

22. *alia dicere*] For. leg. *talia. De illis*, &c., i.e. de fidelibus; since Th. is

et necessarius et aptus. accusat uero eos grauius, adiciens *cum gratiarum actione*, nam ideo factae sunt escae ut cum gratiarum actione unusquisque eas insumat, etenim iustum est eos qui fruuntur illas, gratias agere ei qui eas largire dignatus est. sed hoc non de omnibus dicit, sed de solis fidelibus loquitur; nam infideles nec gratiarum actionem reddere sciunt. itaque etsi pro ratione opificationis in commune omnibus usus escarum propositus esse uidetur, sed ut oportet conuenienter fieri fidelibus magis uidetur posse aptari. multam ergo prauitatem eorum per hoc ostendit qui cum gratias agere deberent 10 pro largita sibi requie, utrum insumanter eas utrum se ab eis contineant, utpote fideles, e contrario incusant escas quod non sint bene factae et usum earum lege admittunt abdicare. deinde dicens quia a Deo factae sunt, consequenter adiecit:

quia omnis creatura Dei bona, et nihil reiciendum.

15

'quemadmodum (inquit) incusatione dignum possit uideri illud, a Deo factum?' bene autem illud generaliter dixit, quoniam *omnis creatura Dei bona est, et nihil est reiciendum*. omnia autem utilia sunt; itaque et illa quae in usum escae data sunt non sunt reicienda, sed potius recipienda, eo quod a Deo 20 sint ad hoc facta. adiecit autem iterum et modum secundum quem oportet eosdem escas insumere :

quoniam cum gratiarum actione percipitur.

deinde adicet et quod ex illis lucrum possit adnasci:

sanctificatur autem per uerbum Dei et orationem.

25

'nam insumptio escarum, quando cum gratiarum efficitur

1 adicens <i>H</i>	4 illis <i>C r</i> largiri <i>C (corr)</i> <i>r</i>	6 actionum <i>C*</i> actione <i>H</i>
7 opificationes <i>C*</i>	8 fieri conu. <i>H</i>	11 require <i>C H: txt r</i>
7 (bef quod) add <i>r</i>	13 admittantur <i>C* H r</i>	13 et
13 non (bef possit) add <i>r</i>	15 quoniam (for quia) <i>r</i> reiecientem	
16 illud enim <i>C</i> illud quod	17 illud enim <i>C</i> illud quod	
<i>r</i> est (aft factum) add <i>C r</i> generaliter illud <i>r</i>	18 est (aft nihil) om <i>r</i> reieci-	
22 easdem <i>r</i>	23 quod (for quoniam) <i>C (corr)</i> <i>r</i>	24 adiecit <i>r</i>
26 in sumptione <i>C r</i>		

explaining why S. Paul wrote *τοῖς πιστοῖς* rather than *τοῖς πιστεῦσιν*. Cf. *infra*, l. 9.

4 *largiri*] Cf. *largita* (l. 11). Rönsch, *Nala*, p. 300.

11. *requie*] See *vv. ll.*, and cf. l. p. 250, l. 5, note. For this meaning of *requies*, comp. our "refreshment" = food.

25. *sanctificatur autem*] Latin versions, "s. enim;" and so the Gk.

actione, iam non communem escam facit participare, sed sanctam; in eo etenim dum gratiae aguntur Deo, etiam escae sanctificantur.' sic ad dogmaticos egressus sermones, ad confirmationem ueritatis illos interserens quorum et *firmamentum* 5 ecclesiam esse adseruit; dicens autem illa uel maxime quae tunc dici oporterent pro commotis tunc quaestionibus, ita ut Timotheus frequentem de his doctrinam faceret ad fideles, adicit:

haec proponens fratribus, bonus eris minister Iesu Christi.

10 'eris (inquit) minister Christi probabilis, si haec cum sollicitudine eos qui fide nobis iuncti sunt docueris.' et ostendens quia et ipsi utilis sit huiusmodi sollicitudo:

enutritus (inquit) uerbis fidei et bonae doctrinae quam subsecutus es.

15 'proficiet (inquit) hoc et tibi in melius; nam dum cum debita sollicitudine docere alios illa quae fidei sunt adniteris, maiorem firmitatem ipse eorum adquiris, quasi qui et adsidua meditatione nutriaris.' illis ostendere uolens quod aptum sit illi ut adsidue alios doceat; adiciens *quam subsecutus es*, hoc est, 'quae 20 frequenter et audisti et didicisti semper mecum degens, haec

1. *participari C (corr)* 5 *dixitque (for dicens autem) r* 6 *maxime (aft tunc)*
add r 7 *frequenter r* 8 *ideo illum his uerbis admonet (for adicit) r*
 9 Chr. I. r 11 *simul (aft ost.) add r* 12 *quae (for quia) C* quod*
C (corr) que *H | ipsa C | huiusmodi om H* 13 *assequutus r* 15 *neendum*
(for nam d.) C nam nudum *H* nam quando r: txt C (corr) l | cum om l* 16
*illa om *H** 19 *quod secutus est quasi diceret haec quae (for adiciens...hoc est)*
r | haec quae C

1. *iam non communem, &c.]* Chrys.:
ει καὶ γένοντο κοινόν, δλλ' έχεις τὸ φάρμακον σφράγιστον, εύχαριστησον, δόξασον τὸν θεόν, καὶ πάσα δικαιωπολίτην.

4. *interserens]* Cf. *supra*, p. 134, l. 7.

6. *comm. tunc quaestionibus]* Such questions had already been raised (cf. p. 136, l. 1 sq.), although the form which they were afterwards to assume (p. 139, l. 8 sq., notes) had not yet manifested itself.

11. *qui fide nobis iuncti sunt]* τοὺς

δημοκλετούς (cf. Thdt.).

13. *subsecutus]* Cf. *infra*, l. 19. So Clarom.; Vulg., "adsecutus."

17. *medit. nutritaris]* Chrys.: *έντρηφόμενος, τοντότοτις, μαρκάριμενος· συνεχώς τὰ αὐτὰ στρέφων, δει τὰ αὐτὰ μελετῶν.* Comp. the English Collect for the second Sunday in Advent.

20. *mecum degens]* Pelagius looks further back: "quia ab infantia sacris litteris...fuerat eruditus." Cf. Peschito:

.δικαστής τοῦ καταβατοῦ

iustum est te docere et alios.' exhortans uero eum in hisce dictis sufficienter ut doctrinae inmineat cum omni sollicitudine, dehortatur eum pariter ne illis quae contraria sunt uel leuiter intendat, dicens :

profanas autem et aniles fabulas deuita.

5

hoc uel maxime prae ceteris commodo dictum est ab apostolo. si igitur quis libris apocryphis intendere uoluerit, illis quos habere uidentur illi qui ista dogmata profitentur, nomine quidem beatissimorum editos apostolorum, daemoniacorum uero hominum conscriptione repletos, perspicet dictorum Pauli com- 10 moditatem. ita autem et omnes profani sunt sermones illi et aniles fabulae quae in hisdem libris inseruntur; immo et a fabulis anilibus plus sunt execrabiliores, spurcitas enim et immunditas continent quae nec aures hominum sustinere potuerunt. haec uero super dehonorationem illorum quae ab aduersariis confincta 15 sunt commode dicens, et consequenter praecedentibus adiecit iterum :

1 docere te <i>H</i>	2 inmineant <i>C* Hr</i>	4 intendant (<i>om</i> dicens) <i>r</i>	5
ineptas (<i>for prof.</i>) <i>r</i>	6 quomodo (<i>for comm.</i>) <i>H</i>	7 apocrisin <i>C*</i>	
apocrisin <i>H</i> illos <i>C r</i>	9 apost. ed. <i>H</i>	12 illis (<i>for hisdem</i>) <i>r</i>	13 ani-
malibus (<i>for anil.</i>) <i>C H</i> excrabiliores <i>C*</i>			15 conficta <i>Hr</i>
16 et <i>om C</i> (<i>corr</i>)			

5. *profanas*] So O. L.; Vulg., "in-
epatas."

6. *commode*] =commode; see lex.

7. *libris apocryphis*] The reference is not to such Gnostic works as the *Απόφασις μεγάλη* or the *Πτολεμίου σοφία*, but (as the sequel shews) to their spurious Gospels, Acts, and Apocalypses; cf. Euseb. *H. E.* III. 26; τὰς δρέματα τῶν ἀποστόλων πρὸς τῷ ἀλρετικῷ προφερομένας [γράφα], θροὶ ὡς Πέτρου καὶ Θωμᾶ καὶ Ματθία, ἢ καὶ τινῶν παρὰ τούτους ἄλλων εὐαγγελία περιεχόστας, ὡς Ἀνδρέου καὶ Ἰωάννου καὶ τῶν ἔλλων ἀποστόλων πρᾶξεis. IV. 23: καὶ περὶ τῶν λεγομένων δὲ 'ἀποκρύφων' διαλαμβάνων [Ηγήσιππος], ἐπὶ τῶν αὐτοῦ χρόνων πρὸς τινῶν αἰρετικῶν δραπετλάσθαι τινὰ τούτων λοροπέδην. The subject has been abundantly illustrated by Prof. Lipsius in the *Dict. of Chr. Biogr.*

[articles *Acts (apocryphal)*, *Apocalypses*, *Gospels (apocryphal)*].

Chrys. regards the γραῦδεις μέθους as τὰς ἰουδαῖον παρατηρήσεις, and is followed by Thdt., who explains that he means οὐ τὸν νόμον, ἀλλὰ τὴν ἐψευσμένην ἀρμηνειαν τοῦ νόμου καὶ τὴν ἀκαριανήν φυλακήν. Oec. repeats these views, but adds, perhaps with reference to Th.: οὐ καὶ περὶ ἑλληνικῶν καὶ αἰρετικῶν φλυαριῶν ταῦτα λέγει.

12. *a fab. anil. plus sunt execr.*] Cf. Rönsch, *Itala*, pp. 279, 452.

15. *super dehonorationem*] ἐπὶ δημόσῃ. For the word cf. Paucker, *subrel. add. lex. lat. Præhonoratio* occurs above (I. p. 110, l. 9), and *de honorare* is found in Salvian (Rönsch, p. 203).

conficta] Cf. Rönsch, *Itala*, p. 295.

exerce te ipsum ad pietatem.

et in prioribus dicens quoniam ‘doce ista cum debita sollicitudine; adiuuabit autem frequens eorum meditatio non solum eos, sed et te.’ et quia interiecit illa in illis sermonibus quos in 5 dehortationem aduersariorum fecerat, ad illa ipsa rediit. bene uero exercitationem pietatis diligentiam dixit esse doctrinae, quae alios ita instruere deproperat ita ut sit exercitatio pietatis ei qui pietatis exequitur opera. ‘exercitationem’ uero dicit ut alios cum omni diligentia ista instruat; frequens autem meditatio 10 pietatis labore solet exercere. et quoniam exercitationem illam quasi ad corporalem agonem dixit, ex comparatione illius ostendit istius differentiam :

corporalis (inquit) *exercitatio ad modicum est utilis; pietas uero ad omnia est utilis, promissiones habens uitae praesentis et 15 futurae.*

‘qui enim in agone sunt corporali et ad hoc seipsos exercent usque in praesentem uitam, inde solent habere solatum. nam pietatis agon et istius exercitatio ex multis partibus nobis magnum praeberet iumentum, promittens nobis in futuro 20 saeculo magna praebere; nam secundum praesentem uitam

2 in deterioribus C* in posterioribus C (corr) de interioribus H : *txt r* 3 ad-iuuauit H 5 reddidit C 7 qua r 10 labore C* H r | exerceri r
12 illius (for istius) r 13 nam corp. (for corp. inquit) r | est om C* 13, 14
utilis est r 14 autem (for uero) Cr 19 adiumentum C (corr) iuuamentum r
| promittent C* H promittitque r

2. *in prioribus*] I.e. on v. 6. Rab. seems to have here preserved the true reading, unless it be thought that the variants point rather to *in superioribus*.

5. *bene uero exercit.*, &c.] I.e. γύμναστ̄ takes up the thread of ταῦτα ὑποτίθεμεν (v. 6), the ‘exercise’ recommended being that of careful and diligent teaching, accompanied by a consistent life. Sound teaching implies much preparatory labour, and hence it is styled by the Ap. a γυμναστ̄.

Chrys. and Thdt. think only of the teacher’s *life*—γ. σεαυτὸν ... πρὸς βλοῦ

καθαρόν (Chrys.); εὐσεβεῖα δὲ γυμναστῶν ἀκάλεσε τὸν ἐπανοδόντος βλοῦ ἢ ταῦτα γέρα τοῦς ἀγώνων δρμάττει (Thdt.).

12. *istius differentiam*] ‘The superiority of spiritual exercise over corporeal;’ cf. Chrys.: ἀρδε συγκρίσεως τὴν ὑπεροχὴν ταῦτης δηλῶν.

14. *praesentis*] So Ambrstr.; Vulg., “quae nunc est.”

18. *agon*] See i. p. 113, l. 8, note.

19. *iumentum*] = iuuamentum. The shorter form, though perhaps without example in the uncomounded noun, occurs here in both our MSS. *prima manu*.

conferre nobis non minima potest.' nam quod dixit 'uitam praesentem,' sic dicit quod pii, si etiam aliquando necessitatem sustinuerunt, plurimum iuuamen etiam secundum praesentem uitam adsequuntur. et dictum suum confirmans adiecit:

fidele uerbum et omni acceptione dignum.

5

hoc est, uera haec dixit quae nullam dubitationem suscipere poterant, eo quod pietas suis sectatoribus multorum bonorum largitatem praestare uidetur. et post confirmationem suorum dictorum iterum ad sequentiam exhortationis suae conuertitur:

*in hoc (inquit) laboramus et exprobramus, quoniam sperauimus 10
in Deum uiuum, qui est saluator omnium hominum, maxime
fidelium.*

'itaque cum pietas multa bona possit prouidere, nec mirum est nos qui credimus Deo semper extanti pro eo et laborare et exprobrari pro quo et pati optimum est, eo quod scit omnes 15 saluare sua bonitate; fidelibus uero ob alacritatem animae eorum etiam multas scit praestare mercedes.' et quoniam per omnia ostendit necessarium esse horum studium et ut exerceantur ad pietatem ceteros docentes, resumit praepositam exhortationem, adiens :

20

praecipe haec et doce.

non absolute posuit *praecipe*, sed quod conueniat eum in-

1 quod uero (for nam quod) r	2 dixit r si pii r	4 et...adiecit	
om r	5 fidelis sermo, dignus r	9 et ait (aft conuertitur) add r	10 in-
ea Hr	15 pro quod C H bonum (for opt.) H	17 ost. per omnia H	
18 est (for esse) C Hr et om C (corr)		19 resumens C (corr) propositam H	
20 adicit C et ad. r			

5. *fidele uerbum*] O. L. and Vulg., "fidelis sermo." Cf. II. p. 79, l. 12, note.

6. *h. e. uera haec dixit*] Cf. II. p. 79, l. 17, note. Th. here applies the formula to the preceding words. Cf. Thphrt.: ποῖος λόγος; ὅτι καὶ ἐπράθα καὶ ἔκει ηὐσέβεια ὠφελεῖ.

10. *exprobramus*] So Cod. Boerner.; Vulg., "maledicimur." Th., it will be observed, read ὀνειδιόμεθα, not ἀγω-

γόμεθα (cf. *infra*, l. 15). *Speranimus* (ἡλτίκασε), so Vig. Taps.; O. L. generally and Vulg., "speramus."

14. *Deo semper extanti*] τῷ ἀεὶ θυτῷ, τῷ ἀεὶ. Thdt.: δέδιος γὰρ θεὸς ἀγωνοθετεῖ τοῖς ἀθλοῦσιν.

19. *resumit praep. exh.*] I.e. παράγγελλε takes up γύμνασε, as γ. had succeeded to ὑποτιθέμενος. (Cf. *supra*, p. 146, l. 5, note.)

22. *non absolute p. 'praecipe'*] 'Not

stanter insistere, si quando res ipsa eum id facere compellerit. deinde quia iuuenis erat, et uidebatur aetas ipsa a plurimis contempni, adiecit :

nemo iuuentutem tuam contemnat.

5 ‘noli autem propter aetatem pusillanimis esse, neque caueas quin cum auctoritate doceas, eo quod ad hoc sis in iuuentute electus.’ admirabilis uere est adiectio quam adiecit, dicens :

sed forma esto fidelium in uerbo, in conuersatione, in caritate, in fide, in castitate.

10 ‘ad aetatem (inquit) tuam noli respicere, diligentiam uero adhibe horum, ut dicas et agas illa quae dici oportent, quo secundum ut condecens est conuersentur; ut caritatem eam quae erga omnes est teneant, ut firmi sint in fide, ut pudicitiae diligentiam adhibeant; ita ut et ipse formam te praebeas fidelibus pro quibus uitam regis tuam, instruens quemadmodum conueniat conuersari, ita ut ex ipsis actibus tuis testimonium uitae tuae hisdem praebeas. noli doctrinae dignitatem aetate dimittere tua; cum fiducia uero omnia dicere properato.’ deinde ex generalitate eum exhortans de his quae ei conueniunt, 20 adicit :

usque dum ueniens, intende lectioni, [exhortationi,] doctrinae.

‘et sollicitudinem impende erga lectiones, ut discere possis

2 aetas C*	4 adolescentiam r	5 idem [id est?] (bef noli) add r
pro pietate (for propter aetatem) H paureas (for caueas) C (corr)		7 uero
8 exemplum (for forma) r	11 oporteat C (corr) quae (for quo) H ut	
secundum quod decet conu. r	17 illis (for hisdem) r dign. doctr. r aetatem	
d. tuam C* propter aet. &c. C (corr)	aetate d. tuam H: txt r	21 ueniam C (corr) exhort. om CH

as applicable to all cases : cf. Chrys.: τὰν πραγμάτων τὰ μὲν διδασκαλίας δεῖται, τὰ δὲ ἐπιτραγῆς, κ.τ.λ.

I. *compellerit*] I print this form in obedience to the MSS., confirmed by Rabanus. For a list of somewhat analogous irregularities see Rönsch, *Itala*, p. 286 sq.

4. *iuuentutem*] So O. L. generally; Vulg., “adolescentiam.”

6. *in iuuentute electus*] Cf. *supra*, p. 111.

8. *forma*] So O. L.; Vulg., “exemplum.”

17. *noli doctrinae, &c.*] “Let not thy youth disparage thy teaching.”

21. *usque dum ueniens*] Sc. *sum*, an ellipse remarkably common in this translation; O. L. and Vulg., “dum uenio.” *Intende*, Vulg., “attende,” and so again in v. 16. *Exhortationi* has in the text dropped out of the MSS., probably through *homoeoteleuton*; it occurs in the comm. (p. 149, l. 2).

quae te et facere et alios docere conueniat; ut assiduitate lectionum te ipsum instruens, insistere possis doctrinae et exhortationi.' †dicit enim ['doctrinam'] absolute narrationem; 'exhortationem' uero siue 'consolationem,' illam commonitionem quae ex aliquibus accidentibus fieri solet, quam interdum et in communi facere est necesse, uel maxime cum in illam narrationem inciderimus quam singulis exponere res ipsa compellat.* permanere uero doctrinae et exhortationi diligentι suadens placabilitate, adicit:

noli negligere gratiam quae in te est.

10

nam et sufficienter poterat eum persuadere ut cum sollicitudine doctrinae opus impleret, eo quod ad diuinam donationem ab hac ipsa causa dignus fuerit adsequi. unde et mirum probate datum ipsum augere cupiens, ut magis magisque eum adhortaretur, adicit:

15

quae data est tibi per prophetiam cum impositione manus presbyterii.

'nam et donum diuinum propter hoc adsecutus es, per reue-

'διδασκαλίαν' φησὶν τὴν ἀπόλυτον ἐξήγησιν, 'παράκλησιν' δὲ τὴν ἀπὸ τινῶν συμβεβηκότων νοιθεσίαν τε καὶ ὑπόμνησιν, ἦν 20 ἐνίστε μὲν καὶ ἐπὶ τοῦ κονοῦ γίνεσθαι ἀνάγκη, μαλίστα δὲ καὶ ἐν ταῖς πρὸς τὰν καθ' ἔνα διαλέξεσιν.

2 lectionem r 3 dicit e. abs. narr. non exort. uero siue cons. illam commonitione (*corr commonitionum*) C dicit e. abs. narr. non exort. si uero cons. illam commonitionem H non dicit e. abs. narr. sed exhort. siue collationem illam commonitionem r: cf. g and note 5 accendentibus C* r 6 illa (*om in*) C* illam r 11 ei r 12 implere C* 13 amplius (*for mir. prob.*) r 15 adhortare H 16 impositioni H 19 sq. Coisl. 204, f. 203 a [Cr. vii. 36, Fr. 153] θεόδωρος. διδασκαλίαν, κ.τ.λ.

3. *dicit enim doctrinam, &c.]* The MSS. are in confusion, owing to the omission of *exhortationi* in the text. I have endeavoured to restore the sentence from the Gk., which has fortunately survived.

absolute] I. q. *absolutam* (see Gk.), 'general, without reference to the circumstances of the individuals addressed.' Cf. Thdt.: παράκλησις δὲ διδασκαλίας διαφέρει τῷ τὴν μὲν διδασκαλίαν δικλίνως [*ἀποδίνως?*] διάφορα προσφέρειν

παιδεύματα· τὴν δὲ παράκλησιν ἡ τοὺς ἀθυμούντας ψυχαγωγεῖν ἡ τοὺς ὅργιζουμένους ταῖς συμβούλαις μεταβάλλειν.

8. *permanere...doctrinæ]* = ἐπιμένειν τῇ διδασκαλίᾳ. The Latin construction is used *infra*, v. 16. *Placabilitate=* ἡπιώς?

16. *manus]* The Latin versions have *manuum*, in accordance with the Gk.

18. *per reuelationem]* Cf. II. p. 82, l. 11, note.

lationem illud accipiens perque impositionem manuum plurimorum et hoc non uilissimorum, qui in tua ordinatione ipsi gratiae uisi sunt ministrasse. itaque omni ex parte non est cautum tibi ut neglegas illa quae tibi sunt iniuncta, siue propter 5 reuelationem cum qua adsecutus es, siue ob dignationem eorum qui ob hoc ipsum ministrantes manus tibi inposuerunt.' *presbyterii* uero hoc in loco non eos nunc nominauit qui nunc nominantur presbyteri—nec autem res admittebat istos manus inponere ad ordinationem ipsius functionis; sed *†apostolorum* 10 dicit conuentum qui aderat apostolo Paulo et cum eo manus inponebant in eius ordinationem. 'presbyterium' autem illud nominauit contemplatione honoris. ista uero consuetudine etiam nunc agunt usque huc, ut in episcoporum ordinatione non unus sed plurimi et huiusmodi ordinationem impleant.* deinde et 15 persistens in praebendo consilio adicit :

τὸν τῶν αποστόλων σύλλογον φησίν, οἱ συνήεσάν τε αὐτῷ καὶ συνεφήπτοντο ὡς εἰκὼς ποιουμένῳ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν, 'πρεσβυτέριον' αὐτὸ δόνομάσας ἀπὸ τοῦ ἐντίμου. τοῦτο δὲ καὶ νῦν ἔθος ἐν ταῖς τῶν ἐπισκόπων γίνεσθαι προβολαῖς, τὸ μὴ ὑφ' ἐνός, ἀλλὰ 20 ὑπὸ πλειόνων τὰς τοιαύτας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χειροτονίας πληροῦνσθαι.

1 per quem C* H per inquam r qua) Hr	6 presbyteros C (corr) r 13 agunt om C agunt ut om H agitur (aft usque) add C (corr): txt r	4 auctum (for caut.) H 7 tunc (for nunc) C (corr): om r 16 sq. Coisl. 204, l. c. θεόδωρος. ή καὶ τὸν τῶν, κ.τ.λ.
		5 ea (aft 16 sq.

8. *nec autem res admittebas]* In the East presbyters had no part in the imposition of hands, even at the ordination of a priest; and neither in East or West is there any well-attested instance of presbyters having taken part in the consecration of one of their own body to the Episcopate. See Mr Haddan's article "Bishop" in the *Dict. of Chr. Ant.* (i. 229), and comp. Mr Hatch's article on "Ordination" (ii. 1518 sq.); add Routh, *rell. sacr.* iv. p. 144 sq. [on the text of the 13th Canon of Ancyra].

9. *apostolorum d. conuentum]* I. e. the primitive bishops; cf. II. p. 123. Chrys.:

οὐ περὶ πρεσβυτέρων φησίν, ἀλλὰ περὶ ἐπισκόπων οὐ γάρ δὴ πρεσβύτεροι τὸν ἐπισκόπον ἔχειροτόνουν. Thdt.: πρεσβυτέριον δὲ ἐγγαῖδα [ἔκλεσεν] τοὺς τῆς ἀποστολικῆς χάρτος ἡγιαμένους.

12. *contemplatione honoris]* Cf. *supra*, p. 119, l. 10, note.

13. *non unus sed plurimi]* Cf. Haddan, *l. c.*, p. 223 sq. Th. appears to regard the Ap. as referring in this place to S. Timothy's ordination to the *episcopate*; cf. Chrys. (cited above), and Pelag.: "prophetiae gratiam habebat cum ordinatione episcopatus." For another view see Wordsworth and Ellicott, *ad h. l.*

haec meditare, in illis esto, ut projectus tuus manifestus sit omnibus; intende tibi ipsi et doctrinae, permane in illis. hoc enim faciens et te ipsum saluum facies et eos qui te audiunt.

et per omnia illud dicit quoniam ‘conueniat te tuam ipsius diligentiam habere ac uirtutibus inlustrare, ita ut et omnia ante 5 lectionibus intendas, et doctrinae opus cum omni expediā sollicitudine; sic enim tibi ipsi et aliis multis eris bonitatis prouisor.’ et quoniam de his consummauit exhortationem plurimis eam sermonibus explens, scribit de cetero et qualem eum esse erga singulos conueniat:

10

seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem.

seniorem dicit non secundum ordinationis rationem, sed secundum aetatem, hoc est, senem; ut dicat: ‘senibus noli acerbus uideri, sed cum modestia illis loquere quasi patribus tuis.’

iuniores ut fratres.

15

in commune posuit illud quod dixerat, *obsecra*; uult enim dicere: ‘nulli inuehas te, neque sis acerbus aut amarus; clementer uero erga omnes tuum exhibe affectum, longaeuos quasi patres diligens, iuniores ut fratres.’ et quia ista de uiris dixerat, uolens ostendere quoniam parem affectum conuenit eum habere erga 20 uiros et erga mulieres, transit ad illam partem paria dicens:

anus ut matres.

1 istis (<i>for illis</i>) <i>H</i> his <i>r</i>	proiectus <i>H</i>	2 ipsi <i>om C r</i>	attende, insta (<i>for</i>
int., perm.) <i>r</i>	permanens <i>H</i>	3 saluans (<i>for saluum</i>) <i>C* H</i>	<i>saluas C (corr)</i>
4 te tum <i>C* H</i> totam <i>C (corr)</i> : <i>txt r</i>		5 hac (<i>for ac</i>) <i>C*</i>	ante omnia <i>C (corr) r</i>
7 multis aliis <i>H</i>	11 increpueris <i>r</i>	13, 17 aceruuſ <i>C H</i>	15 iuniores <i>H</i>
iunuenes <i>r</i>	17 inueas <i>H</i> inueharis <i>r</i> : <i>txt Cl</i>	18 et benigne (<i>afī uero</i>) <i>add H</i>	
19 diligens <i>om H</i>	20 patrem (<i>for parem</i>) <i>C H</i> paternum <i>r</i>		

1. *in illis*] Vulg., “in his.” *Per-*
mane. So *Clarom.*; Vulg., “insta.”
Saluans (see vv. 11.) is probably an
error of transcription, caused by the pre-
ceding *faciens*.

5. *omnia ante*] = *ante omnia*.

12. *non. sec. ordinationis rat.*] So
Chrys.: ἀρα τὸ δέλιωμά φησιν; οὐκ ἔγεγε
οἷμαι, ἀλλὰ περὶ παντὸς γεγηρακότος.
Thdt.: οὐ τὸν λερέα ἐνταῦθα λέγει, ἀλλὰ
τὸν γεγηρακότα ταῦτα γὰρ καὶ ἐπαγύ-

μενα δῆλοι, ‘γεωτέρους’ κ.τ.λ. Similarly
Pelagius and his followers.

15. *iuniores*] O. L., “iuniores” [cf.
infra, l. 19]; Vulg., “iunenes.”

16. *in commune posuit*] Ellicott: “The
grammatical construction requires παρα-
κλεῖ to be supplied. The context how-
ever seems to suggest a more general
word, e.g. ποιθέτει—a mean term as it
were between ἐπίτλητε and παρακλεῖ.”
uult ..amarus] Lanfranc.

est : 'erga mulieres (inquit) talem te exhibe ut seniores earum matres tuas esse existimes.' deinde et de nouellis similia adiciens, dicit :

adolescentulas ut sorores in omni castitate.

5 est : 'et has (inquit) sicut sorores proprias dilige.' diuisi-
sionem sexuum et aetatum fieri debere probauit, et quidem cum
possis illa magis et absolute et in commune dicere. sed nec fecit ;
ut per partes ostenderet quoniam similiter eum uult erga omnes
tam uiros quam mulieres affectum ostendere suum siue senes
10 sint siue iuuenes. optime autem non solum secundum sexum
uiros et mulieres diuisit, sed etiam et secundum aetates quae
per proprietatem naturae accidere solent. unde et nomina
secundum aetatem memoratus est, ita ut longaeuos quidem more
parentum adflectarentur, iuuenes uero more fratrum. et ut
15 augeret eius affectum in melius, simile aliquid dixit illorum quae
Dominus dixerat ad illos qui sibi nuntiauerant quoniam 'mater
tua et fratres tui expectant te foris'; respondit : 'mater (inquit)
mea et fratres hi sunt qui faciunt uerbum meum.' sic et ipse in
eodem ordine fideles eum habere praecipit. intendendum est ei
20 cautelae, quemadmodum de adolescentibus mulieribus loquens
posuerit *tamquam sorores*, et his adiecerit *in omni castitate* ;
simil et consilium suum erga personas memoratarum propter

1, 5 esto (for est) *H*: *om r* 1 exhibere *C** 3 adiciens adicit *H* dicens adicit *r*
4 iuenculas, cum (for adul., in) *r* 6 et aetatem *H* per aetatem *r* | probabunt
C* *H* 7 possit *C* (corr) *r* | in communi *r* | hoc (for nec) *C r* 8 patres
(for partes) *C H* 12 per *om Cr* proprietate *C* (corr) *r* 14 affectaret *r*
16 illum *r* | nuntiauerat *C** *H r* 19 praecepit *r* | int. uero est illi *r* | uero (af-
est) add *H* 20 melioribus (for mul.) *C** *H* 22 memoraturum *C H r*

2. *nouellis*] = puellis; cf. p. 153, l. 3.

4. *adolescentulas*] So O. L.; Vulg. "iuenculas."

13. *long. adflectarentur*] For *adfec-
tari [ad] aliquem* see lex.

16. *mater tua, &c.*] The reference is to S. Luke viii. 20, 21; but *expectant te foris* has been substituted for "stant f. uolentes te uidere," and *faciunt uerbum meum* for "u. Dei audiunt et faciunt." The second and more serious of these deviations from the original finds a parallel in

Tert. *adv. Marc.* iv. 19, on which see Rönsch, *N. T. Tert.*, p. 636. For exx. of Th.'s habit of citing inexactly see I. pp. 54, 81.

21. *tamquam sorores*] Cf. *supra*, l. 4 (*ul s.*) and *infra*, p. 153, l. 4 (*sicut s.*); further on (*ib.*, l. 17), the translator reverts to *ut*.

22. *memoratarum*] 'The afore-men-
tioned.' So I venture to correct the MSS. *Memorari* is usually in this transla-
tion a deponent, but see below, p. 154, l. 26.

aetatem cautum ostendens, simul et illud instruens quoniam possibile est affectum habere uehementem contemplatione pietatis erga mulieres licet sint per aetatem nouellae, et non et hoc in actum deduci turpissimum. nam quod dixit *sicut sorores*, ex superiore sequentia etiam hoc in loco id posuit, 5 consilium dans ut non solum diligat eas (sicut et in superioribus dixerat); sed et ad ostensionem integratatis adiecit, ut ne ob affectum iura temerentur castitatis, si tamen non aliquis sponte meliora despiciens in deterius serpere uoluerit. siquidem et sorores sint mulieres et eandem habeant naturam et similia 10 perpeti possint, et diligimus propter naturae propinquitatem et cauemus aliquid inconueniens in illas agere, propinquitatem uenerantes naturae cum debita reuerentia.

uiduas honora quae uere uiduae sunt.

omnia quae in superioribus interieccisse uidetur beatus apo- 15 stolus Paulus, ab illo loco quo dixit *et manifeste magnum est pietatis mysterium*, usque ad hoc dictum quo dixit *adolescentulas ut sorores in omni castitate*. illa quidem quae dogmatica sunt ad probationem ueritatis posuit, eo quod ecclesiam dixit esse ‘columnam et firmamentum ueritatis’; alia uero ad instructionem 20 beati dixit Timothei, quae et facere eum iustum existimabat, siue ob illius ipsius causam siue ob ceterorum iuuamen. coepit autem ab illo loco quo dixit *obsecro ergo primum omnium fieri orationes, deprecationes, postulationes, gratiarum actiones*—quae uniuersa ad utilitatem [et] ad ornamentum communis ecclesiae 25 pertinere uidebantur. nam quod dicit *ante omnia*, illud uel maxime

1 et om. C* r	4 deducitur pessimum C H r	5 superiori H in hoc in l. H	
6 sicuti H r	7 ab affectu r	8 temerum C violentur r	9 meliore C *
mulierem C (corr) H	despiciens C r	11 diligemus r	12 cauebimus r
14 uerae C	18. et (for ut) C r	25 ad orn (om et) C* H r	et orn. C (corr)

4. *deducit turp.*] See vv. ll. The correction seems to be demanded by the context.

7. *sed et ad ost., &c.]* I.e. ως δδελφάς looks back to παρακάλει, and prepares for ἐν τρόπῳ ἀγρέλῃ.

15. *omnia...interieccisse u.*] Cf. I. p. 36, l. 16, note. In this case Th. regards the parenthesis as extending from c. iii. 16 to c. v. 3 (cf. II. p. 67, l. 1, note); in

strict order, the widows should have found place immediately after the deacons and deaconesses.

24. *deprecationes*] = obsecrationes (c. ii. 1). *Deprecationes* is Ambrstr.’s word here.

25. *et ad ornamentum*] Cf. II. p. 84, l. 19.

26. *ante omnia*] = primum omnium; cf. the similar change of expression in

designat quod in communem congregationem ecclesiae ab illis fieri oportere existimabat, scilicet ut omnis cultus Deo debitus restituatur, cum debita gratiarum actione, quae ei debetur pro illis quae ab eo data sunt nobis. et quidem orationem facientes 5 non pro nobis ipsis solis facere debemus, sed et pro omnibus hominibus. unde et in subsequentibus necessario adicit quales eos esse conueniat uel in uita uel in moribus uel in conuersatione ; et primum quidem in communi naturae adusus est diuisionem, alia dicens ad instructionem uirorum, instruens quales 10 eos oporteat esse, alia uero ad mulieres. sicutque commune ad omnes super uirtutibus implendis consilium uisus est dedisse. deinde ad ordinem transit, illos qui ecclesiae ministerium implere uidentur reputans, quoniam priuatam hi indigeant exhortationem, eo quod in commune conueniens ecclesia eorum impletur 15 ministerio, et istis quidem bene agentibus multum possunt ceteri adiuuari ; e contrario etiam istis illa quae conueniunt minime procurantibus, plurima detrimenta multis uideantur inrogari. unde et de presbyteris primam uidetur fecisse disputationem, instruens quales eos esse oporteat ; dein de diaconibus, postea 20 uero de uiris et mulieribus. post consummationem uero horum ad hoc instructionem suam produxisse uisus est, quam et interpositam et interiectam esse diximus. conueniens autem erat post communem exhortationem quam ad omnes fecisse uidetur, et proprie ad illos qui ecclesiae functionem implere uidebantur, 25 coniungere etiam illa quae de uiduis dici conueniebant ; quas etiam in suo ordine memorare conueniebat ob illam prouidentiam quam erga eas implere oportebat. hinc uero, ut dixi, ad propositam interiectionem ab illa egressus est sequentia ;

1 communiter (*for in comm.*) Cr 3 ei om H 4 quidam CH: om r
 8 adorsus (*for adusus*) C (corr) | diuisione H r 10 communiter r 11 usus (*for uisus*) H 12 nec (bef eccl.) add C*H | illorum qui nec eccl. r 13 priuata exhortatione C (corr) 19 eos quales H | deinde (*for dein de*) H r 21 hoc om H
 23 uidebatur H 24 propriae C | fructionem C* frutionem H | implebant (*for impl. uid.*) r 26 etiam et H | memorari C (corr) | par erat (*for conueniebat*) r

the comm. on 1 Tim. ii. l. c. (p. 85, ll. 5—7). On the *r̄sumé* of c. ii. 1 sq. which follows, cf. 1. p. lxvii. (6).

8. adusus] Cf. 1. p. 307, l. 12, note.

21. ad hoc] = adhuc (ετι).

26. ob illam prouidentiam, &c.] The widows, as pensioners of the Church, should have followed next after the Church officers; see above, p. 153, l. 15, note.

post sequentiam autem dictorum consuetudo est illi etiam et interiectiones facere. sicque ad illos sermones exiit qui super uiduis dici debebant: *honora* (inquit) *illas quae uere sunt uiduae.* non absolutam promissionem earum intendere uoluit, sed quando promissio ipso opere impleri uidetur. nam quod hoc in loco 5 dixit *honora*, hoc est, ‘diligentiam illis adhibe;’ quod euidens fit ex illis dictis quae sequuntur. quas quidem ita uera ratione existimat esse uiduae, sicut in subsequentibus melius instruimur. iterum uero de illis loquitur quae non debent ecclesiastico sumptu aleri, adiciens de illis :

IO

si qua uidua filios aut nepotes habet, discant primum propriam domum colere, et uicem reddere parentibus; hoc enim est acceptum in conspectu Dei.

†quod dixit *discant*, de filiis et nepotibus dixit, non de uiduis ;

ΜΑΝΘΑΝΕΤΩ^{CAN}· ‘τὰ τέκνα,’ λέγει, ‘καὶ τὰ ἔκγονα’, οὐχ αἱ

1 et om H   2 exigit (for exiit) H   3 uiduae H   5 implere C* H
 6 uidens sit C* euidens sit H r: txt C (corr)   8 existiment H   10 ali C
 (corr) r   11 si qua autem r | domum suam regere r   13 coram Deo (for in
 consp. Dei) r   15 sq. Coisl. 204, f. 204 a [Cr. vii. 38] ἀλλος φησίν τὸ μανθάνετω-
 σαν, κ.τ.λ. | ἔγγονα cod. (but below, p. 156 l. 22, ἔγγ.)

3. *honora...illas, &c.*] Cf. *supra*, p. 153,
 L 14 (*uiduae honora*). *Absolutam prom.*,
 ‘the mere profession of widowhood.’
Tlma, Th. explains, is here = *ἐπιμελεῖσθω*,
 ‘recognize their work by a substantial
 acknowledgement.’ From Chrysostom’s
 point of view the ‘honour’ is simply esteem
 and courtesy; Thdt. follows Th. (*τὴς ἐκκλησιαστικῆς, φησίν, προσήκει ἀπολαύειν θεραπείας*), and our author’s view is also
 given as an alternative by Thph., and
 apparently accepted by Oec., who says :
τὸ δὲ ‘τίμα’ ἀντὶ τοῦ ‘ἀλέει καὶ τὰ ἀναγκαῖα χορηγεῖ. Cf. Pelag.: “necessaria praebendo uel solatio confouendo.” So Lan-
 franc.

10. *aleri*] = ali. The converse of this
 anomaly is common enough, cf. Rönsch,
Itala, p. 283; and instances are not in-
 frequent of 3rd conj. verbs forming their
 futures after the manner of the 2nd conj.
 (Rönsch, p. 291; Bensly, *M. F.* p. 70.

The lexicons give no examples of the
 present form.

11. *si qua*] The Latin versions, fol-
 lowing the Gk., add “autem”; cf. *infra*, p.
 157, l. 10 (*si qua uero*). *Propriam*. O. L.
 and Vulg., “suam”; and so *infra* l.c.
Colere et u. reddere (εὐσεβεῖν καὶ ἀμοιβᾶς
 ἀποδίδειν); Ambrstr., Aug., “pie trac-
 tare et mutuam u. r.” Vulg., “regere et
 mutuam,” &c. *Colere* finds place also in
 Cod. Clarom. *In consp. Dei*; O. L. and
 Vulg., “coram Deo.”

14. *de filiis...dixit*] Chrys. and Thdt.
 are of the opposite opinion; Thdt. (e.g.)
 says : *τὰς μέντος τέκνα καὶ ἔγγονα ἔχου-
 σας, τούτων ἐπιμελεῖσθαι προσήκει.* Simi-
 larly Pelag. and Oec. (1); Oec. (2) and
 Thph. repeat Th.’s interpretation, and,
 in part, his words: *τούτους, μανθάνε-
 τωσαν τὰ τέκνα καὶ ἔγγονα τιμῶν τὴν
 οἰκείαν μητέρα καὶ τρέφειν καὶ εὖ ποιεῖν.
 τοῦτο γάρ λέγει ‘εὐσεβεῖν’ [+ τὸ γηροκο-*

properabat enim docere quoniam illae solae debent sumptu ecclesiastico nutrirri, quae aliunde alimoniam habere minime possint. si igitur uidua filios aut nepotes habet, discant illi qui ex ea nati sunt alere matrem siue auiam;* quia hoc magis placitum est Deo ut ab illis nutriantur, et non ecclesiasticum indigeant solatum. deinde dicit de illis uiduis quas uere uiduas esse existimat, dicens :

quae autem uere uidua est et desolata, speret in Deum et permaneat in oratione et deprecatione nocte et die.

10 euidens est quod ueram uiduam duobus ab causis ecclesiastico sumptu uult nutrirri; unum, ut et moribus sit ordinata et uirtutibus inlustrata; alterum, eo quod ad plenum neminem uidetur habere qui diligentiam ei adhibeat. haec autem est *uere uidua*, quae propinquum non habet et per omne tempus 15 uitiae suae solis uacat orationibus.

quae autem in deliciis est, uiua mortua est.

'si aliqua amisso uiro in uiduitate se persistere promittit et deliciosam exercet uitam, mortua est magis quam uiua, licet si

χήρα. σκοπὸς γὰρ αὐτῷ διδάξαι ὅτι ἔκειναι μόναι τῆς ἐκκλησίας οἰκουμένης ἀξιούσθαι ὄφειλουσιν, αἱς οὐδεὶς κηδεμονίας ἐτέρωθεν ὑπολέιπται τρόπος. ἐὰν τοίνυν (φησὶν) ἡ χήρα τέκνα ἔχουσα ἡ ἔκγονα, διδασκέσθωσαν οἱ ἀπ' ἔκεινης τεχθέντες ἐπιμελεῖσθαι τῆς μητρὸς ἥτοι τῆς μάμμης.

1 ille sole C* H   3 aut (bef fil.) add C r   5 nutrientur C* | ecclesiastico,
solatio r   8 sperat r   9 instat obsecrationibus et orationibus r | ac (for
et [2°]) r   10 duabus ob c. C* H   duabus ob c. C (corr)   duabus ex c. r   14
uera H   18 et si (for si et) H

μὲν μητέρᾳ ἡ μάμμη, Thph.]. 'καὶ τοῖς προγόνοις,' τονέστιν τῇ μάμμῃ προστίθησον καὶ λογισμῷ' 'ὅτι καὶ τῷ θεῷ τοῦτο ἀποδεκτόν.' Lanfranc cites *de filiis*, &c.

2. alimoniam] Rönsch, *Itala*, p. 28.

8. sperat, permaneat] So Ambr. ("speret, instet"), and Sedul. Scot. ("instet"); Ambrstr., "sperat, instat," Aug., "sperauit, persistit," Vulg., "sperauit, instat." *In oratione et depr.* (*τὰς δέησεις* καὶ *τὰς προσευχαῖς*). So Sedul. Scot.

("orationi"); Vulg., "observationibus et orationibus." The comm. shews no trace of either of the peculiarities which have found their way into the translation of the text; cf. *infra*, ll. 14, 15.

10. duabus ab causis] Rönsch, *Itala*, p. 277.

16. quae autem] So O. L., after Gk.; Ambrstr., Vulg., "nam quae." For *uiua* (*ζῶσα*), the Latin versions more exactly render "*uiuens*."

et uiuere uideatur. nec autem ultra maritali conscientia tenetur, neque uirtutis studio inlustratur; sed solis epulis ac deliciis uacare properans, nihil ex illis quae sibi conueniunt facere poterit.' et uolens Timotheum erga talem sollicitudinem incitare, adiecit:

et haec praecipe, ut inreprehensibiles sint.

5

hoc est, 'et his dicio ut optime uiuentes maneant inreprehensibiles.' deinde adiecit :

si autem quis suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit et est infideli deterior.

hoc ad illud retulit: *si qua uero uidua filios aut nepotes 10 habet, discant primum suam domum colere;* eo quod dixit quoniam oportet ut talis uidua a filiis et nepotibus nutriatur, ita ut nihil illis desit de his quae eis necessantur. hoc de illis dixit, admonens eos ut erga parentum diligentiam sint solliciti, quoniam oportet omnibus qui nobis propinquitate iunguntur dilig- 15 gentiam adhibere. *maxime domesticorum;* ut dicat, 'eorum qui nobis nimia propinquitate generis iungi uidentur, ut puta mater, pater, auus, auia.' si quis uero hos despicit, manifestus est quod nec fidei curam habet ullam, sed et *infideli sit deterior;* siue quia

1 altera (<i>for ultra</i>) r	4 et...adiecit om r adicit C	5 hoc (<i>for haec</i>)	
H r	7 adicr r	10 refertur (<i>for retulit</i>) l	12 tales uiduae H (<i>corr</i>)
uidua om r nutrientur C* H (<i>corr</i>)		13 necessaria sunt (<i>for necessantur</i>) r	
17 nimia nobis r iungere C* H pater mater H		18 despicit C* despiciat r	
manifestum Cr	19 et om r		

1. *maritali conscientia]* 'By the cir-
cumstance of her husband being privy to
what she does.'

2. *deliciis uacare properans]* Cf.
Pelag.: "hic maxime nostri temporis
uiduas tangit, quae cum hominem suae
naturae qualcumque panno non uestiant,
parietes pretiosis marmororum crustis ex-
ornant."

5. *et haec praec.*] So, after Cypr.,
Cod. Clarom. and Ambrstr.

10. *hoc ad illud retulit]* Cf. *supra*,
p. 155, l. 10, note. Chrys., followed by
Oec. and Thph., regards the Ap.'s
censure as directed against the widow
who neglects her home duties (*περὶ δὲ τῆς*
χήρας ταῦτα φησιν, Oec.). So Ambrstr.:

"hanc uiduam quae negligens fuit circa
suos affectus...inhonorandam dicit." Lan-
franc cites *hoc...discant*. Pelagius gives
both views, without attempting to decide
between them; Thdt. combines the two:
τοῦτο καὶ περὶ τῶν μητέρων καὶ περὶ τῶν
ταῖδων εἰργετεῖν.

13. *necessantur]* Cf. 1. p. 251, l. 1,
note.

16. *ut dicat 'eorum qui,' &c.]* Cf.
Thph.: *τοντότων, τῶν πρὸς γένεαν.*

19. *sive quia, &c.]* The alternative
clause seems to be wanting; it is supplied
by Chrys.: *καὶ τὸν τοῦ θεοῦ νόμον*
καὶ τὸν τῆς φύσεως δόκει ὁ τῶν ιδίων
καταμελῶν. Perhaps a line has fallen out
after *posita est*; add *despererit, sive quia*

illam legem quae naturae posita est ille qui se pietatem seruare promittit custodire noluerit. incipiens uero docere ab illo loco quo dixit *uiduas honora quae uere uiduae sunt*, quales conueniat esse illas quae sub ecclesiasticorum diligentia habentur, interposuit de 5 illis uiduis quae filios uel nepotes habent. ad quos hoc reddidit, implens illud quod in superioribus minus dixerat; deinde ad suam recurrens sequentiam, manifeste exponit quales uult esse uiduas quae et sub regula ecclesiastica et prouidentia debent haberi, dicens :

IO   *uidua eligatur non minus annorum sexaginta.*

ante omnia aetatem designandam esse creditit in qua constitutae debent in ordinem recipi uiduarum. quidam uero non considerantes quam ob causam aetatem uoluerit significari, hoc

1 illi C* [?] r: txt C (corr)	2 quod (for quo) H r	4 illos H
10 sex. ann. r	11 aetate C (corr) designatum H*	12 ordine H
		13 haec r

et ipsam legem diuinam, or words to the same effect.

6. *ad suam recurrens seq.*] After the break of v. 4–8, the Ap. now proceeds to point out who are the *δικτυας χήραι* of v. 3, and how they are to be ‘honoured.’ Cf. Lanfranc.

11. *ante omnia aetatem*] Thphr.: καὶ πρῶτον μὲν περ τῆς ἡλικίας ἀκριβολογεῖται.

12. *quidam uero, &c.*] ‘They are in error who found upon this verse any rule as to the proper age for admission into the order of deaconesses. For (1) S. Paul cannot have intended to require in female candidates for the diaconate a higher age than he required in candidates for the priesthood and episcopate; nor (2) could the fixing of so advanced a period of life have been necessary as a test of moral fitness. His precept refers only to the widows who were to be enrolled as Church pensioners; it was requisite that such should have (1) reached an age when they were unable wholly to support themselves, and (2) proved themselves worthy to receive the Church’s charity.’

Th. possibly refers to the edict of

Theodosius (xvi. tit. 2. i. 27; cf. Sozom. H. E. VII. 16): “nulla nisi emensis LX. annis... secundum praeceptum apostoli ad diaconissarum consortium transferatur.” This confusion of the two distinct orders of widows and deaconesses finds place also in Pelagius, who remarks *ad h. l.*: “tales uoluit elegi diaconissas quae omnibus essent exemplum uiuendi.” It is worth noticing that whilst Primasius simply repeats Pelagius, Sedulius adds Th.’s view as an alternative: “*eligatur*, in ministerium diaconatus; uel ut sustentatur o pibus ecclesiae.”

In earlier Church literature the order of ‘widows’ appears as a distinct body (*uiduatus*, Tert. *de uirg.* uel. 9; *ordo uiduarum*, Ps.-Clem. *Recogn.* vi. 15; τὸ τάγμα τῶν χηρῶν Ps.-Ign. *Philipp.* 15 [cf. Ign. *Smyrn.* 13 (τὰς παρθένους τὰς λεγομένας χήρας), and Zahn’s note *ad l.*]; and the distinction was at a later time quite clearly recognized by the Quinisext Co. (*can. 40*: ἐν γὰρ τῷ θεῖῳ ἀποστόλῳ γέγραπται ἔξικοντα ἑτῶν τὴν ἐν τῷ ἔκκλησι καταλήγεσθαι χήραν· οἱ δὲ λεποκακίες τεσσαράκοντα ἑτῶν τὴν διακονίσσαν χειροτονεῖσθαι παραδεόμενοι].

statuerunt, utrumnam mulieres diaconissas ante hanc aetatem ordinari minime conueniat. erga quas uel maxime id debere obseruari existimauerunt, eo quod in maiori ordine a uiduis sint producendae; neque illud intellegentes quoniam si in earum ordinatione id obseruare decreuit, sed multo magis erga presbyters et episcopos id custodire praecepisset; quod minime perspicere potuerunt. beatus autem Paulus qui numquam aetate functionem credit esse decernendam, denique Timotheum ipsum ualde iuuenem extantem tantis praeposuit ecclesiis, magnum illi opus et quod omnibus praecellere uidetur committens— 10 et hoc significatur per illas litteras quas ad eum dirigit dicens, *nemo iuuentutem tuam contempsat*—quid est ergo? uirtutis industriam non ex aetate cupit firmari, cuius uel maxime probationem facere uidetur; sufficit enim illa aetas quae ante haec tempora nimiam et cautam praeberet probationem uniuscuiusque 15 propositi. Tqua uero uiduae in ordine constituebantur ecclesiastico ut ecclesiasticam potirentur prouidentiam, multae autem erant quae uiros amiserant quae non uirtutum studio inter uiduas se connumerari uolebant, sed ut ecclesiasticam fruentes prouisionem secure illa quae ad usum pertinent corporalem ha- 20 bentes uitam suam transigere possent, ex hac uero ratione multa

ἀλλ' ἐπειδὴ κατελέγοντο χῆραι διὰ τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιμελεῖας ἀξιοῦσθαι, οὐκ ἀρετῆς ἐπιθυμίᾳ τὴν χηρεάν μετιουσαι, ἀλλ' ὅστε ἀμερίμνως τὰς σωματικὰς ἐκ τῆς ἐκκλησίας πορίζεσθαι χρέας, ἐκ δὲ τούτου πλεῖστα ὡς εἰκὸς ἐπετελέντο κακά... 25

3 existimauerit C* existimauerint C (corr) aestimauerunt r 4 eorum C H r
 5 obseruari C (corr) r 6 custodiri C (corr) | nemine (for min.) H 7 potuerit
 C | qui om r | aetati C H per aetatem r 8 nam (for denique) r 11 signatur
 H 12 condemnat r | quid ergo est H qu. e. est hoc quod dicit r 14
 ante his temporibus C H 15 praebuerit r 19 commorari C* H r 21
 possint C* H | rationem C* 22 sq. Coisl. 204, f. 204 b [Cr. vii. 39, Fr. 153]
 θεόδωρος. καὶ ἀλλοὶ φησίν οὐ περὶ τῶν εἰς διακονίαν τροχθῆναι διειλουσάν διαλέγεται,
 ἀλλὰ περὶ τῶν εἰς τὸ χηρικὸν ἔγκαταλεγήναι· οὐδὲ γάρ ἡλικίᾳ (sic) τῶν εἰς κλήρον
 προαγομένων ὀρίζεσθαι χρή, ὥστερ οὐδὲ ἐπ' αὐτοῦ τιμοθέου ὁ ἀπόστολος τοῦτο παρεφύ-
 λάξατο, ἀλλὰ τῷ ἀρετῇ τὴν δοκιμασίαν χαρακτηρίζειν. ἀλλ' ἐπειδή, κ.τ.λ.

I. statuerunt utrumnam...min. conu.] Our translator has blended the two constructions "statuerunt minima conuenire," and "percontati sunt utrumnam conueniat."

5. multo magis erga presb.] Cf.

however the remark of Chrys.: βαβαὶ, πόσηρ ἀκρίβειαν ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν χηρῶν· δόσῃρ σχέδιον καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ τῆρα ἐπισκοπὴν ἔχοντος.

7. numquam aetate] See above on cc. iii. 5, iv. 12.

(ut adsolent) mala adnascebantur;* eo quod nec ut decebat [uiuere] studebant quae non contemplatione uirtutis sese adscribere uiduas cupiebant, sed solo securitatis desiderio, et ut sine aliquo labore uel opere facile cotidianum uictum haberent.

5 haec ergo beatus Paulus cautissime cupiens confirmare, †aetate et uirtute statuit debere probari illam quae inter uiduas se cupit adscribi;* aetate quidem, eo quod ante hoc tempus aetatis possent etiam per opera manuum suarum sibi uictum adquirere; uirtute uero, eo quod iustum esse existimabat ut non ecclesiastici 10 sumptus absolute in quaslibet uiduas expenderentur, sed magis decere existimans ut uirtute sint inlustratae quae ecclesiastica sunt tuendae diligentia. unde dicens de tempore, adiecit in subsequentibus etiam de moribus earum, quo uellet eas instituto haberi. et primum dicit:

15   *quae unius uiri uxor.*

†non autem hoc in loco dicens ‘unius uiri uxorem’ illud ...διὰ τοῦτο ἡλικίᾳ καὶ ἀρετῇ ὡρίσατο τὴν εἰς τὸν κατάλογον τῶν χηρῶν συντελεῖν ὁφεῖλουσαν.
ΓΕΓΟΝΥΙΑ ἐνὸς ἀνδρὸς ΓΥΝΗ, [οὐκ] ἀντὶ τοῦ ‘μὴ δεύτερον ἀγαγ-

1 dicebat *H*   2 uiuere *om CH* | contemplationem *C** | adscribuntur *C** adscribi
inter *C* (corr) *r*: *txt H*   9 non *om H*   10 absolute *H* | expenderetur *C**
11 dicere *H*   12 adicit *C r*   13 eorum *C* | quomodo *r* | institutas *r*
15 est (aft uxor) *add H*   16 nunc (for non) *C H r*   17 sq. Coisl. 204, l. c.
19 sq. Coisl. 204, l. c.

7. *eo quod ante hoc, &c.*] Cf. Thdt.: ὡς τῶν ἀκμαζοντῶν καὶ ἐργάζεσθαι καὶ τρέφεσθαι δυναμένων.

9. *non ... absolute, &c.*] Thpht.: οὐ γάρ ἀπλῶς οὕτως τὴν ἔξακοντατην ἐγκρίνει· ἔστι γάρ καὶ τοιάντην ἀράξαν εἴραι.

16. *non autem, &c.*] See vv. II. The negative has been lost in the Gk. of the catena, and in the Latin transformed into *nunc* (cf. I. pp. 35, 38, vv. II.). Comp. Thdt.: οὐ τὴν διγαμίαν ἐκβάλλει, ἀλλὰ τὸ σωφρόνιον ἐν γάμῳ βιών τομοθετεῖ· οὐ γάρ δὲν τὸ δεύτερον γάμον τομοθετήσας σωματικῆς ἀπολαύσαι θεραπειας ἐκώλυσε τὴν δευτέρους ὄμδησασ γάμους. On the other hand Thpht.: ἔπειτα καὶ μονογαμίαν αὐτὴν ἀπαιτεῖ, ὡς σημεῖον σεμνό-

τητος καὶ φιλοσωφροσύνης. So also, among the Latins, but allowing exceptions to the rule, S. Ambrose (*de uid. 2*: “neque uero si qua in secundas nuptias inciderit, quas utique apostolica praecepta non damnant...ab affectu uiduitatis arcetur. habebit illa quidem uel serae meritum castitatis, sed probatior erit quae alterius non fuerit experta coniugium”), followed by S. Jerome (*ep. 123*) and S. Augustine (*de bono uid. 15*, sq.). Tertullian will not suffer any compromise with regard to either widows or presbyters (*ad uxor. i. 7*): “quantum detrahant fidei, quantum obstrepent sanctitati nuptiae secundae disciplina ecclesiae et praeceptum apostoli declarat, cum diga-

dicit 'quae non secundum accepit maritum'; ipse enim id fieri dedit consilium, quod nequaquam aliqua ratione incusari quasi indecens patiebatur; sed 'si pudice cum suo uixerit uiro, siue unum tantum habuerit, siue et secundo fuerit nupta,'* tantum si alteri numquam intendit eo tempore quo maritum habebat; pudicitiam etenim requirit ab eiusmodi uiduis. nam pudicitiam exequuntur etiam et illae quae in coniugio pudice suis uiris conuiuunt siue cum primo marito, siue cum secundo; inconueniens etenim erat illas quae secundis nuptiis iunctae uirtutum studiis ut conuenit sunt adornatae, deinde ad profundam senectudem sunt redactae, ab ecclesiastica eas excludi diligentia, ita ut egentes penuria conterant ea ratione qua secundo fuerint iunctae marito. quod nullo in loco prohibuisse uisus est Paulus; ex contrario uero, excludens fornicationem, id fieri adnuerit. deinde adiecit :
15

in operibus bonis testimonium habens.

et hoc quidem summatim explicauit; in subsequentibus uero illud per partes egerit, dicens :

et si filios enutriit.

†illa autem quae suorum filiorum curam non habuit, euidens 20 est multam inhumanitatem in animum habuisse suum.*

μένη, ἀλλ' ἐκείνῳ προσκαρτερήσασα καὶ σωφρόνως βιώσασα, εἴτε ἔνα τοῦτον ἔσχεν, εἴτε καὶ δεύτερον ἡγάγετο.'

ἡ γὰρ τῶν οἰκείων μὴ ἐπιμελησαμένη τέκνων, δῆλη πάντως ἔστιν πολλὴν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀπανθρωπίαν ἔχουσα.

1 non quae sec. r	3 indicens C*	7 et om C*	11 eas om r
12 quae r	13 in loco om C	15 adicet r	19 educauit (<i>for enutr.</i>) r
21 animo, suo r	23 ἀχει Cr.	24 sq. Coisl. 204, l. c. [Cr. vii. 40, Fr. 154].	

mos non sinit praesidere, cum uiduam adlegi in ordinem nisi uniuiram non concedat)." The Latin commentators are silent, except Sedilius, who ventures upon the ambiguous remark : "unde intellegitur quod illa quae cum plurimis uiris fuit, uidea non sit."

14. *ex contrario uero, &c.]* See 1 Cor. vii. 8, 9; and below, v. 14.

18. *per partes egerit]* "Works out

in detail." Cf. Oec.: λοιπὸν τοὺς καθέκαστον ἐπεξέρχεται.

19. *et si f. enutriit]* *Et*, as a part of the text, has no support; see however p. 161, l. 1, vv. ll. For *enutriit* (O. L.; Claram., "nutriuit," Ambrstr., "enutriuit") the Vulg. has "educauit."

20. *quae suorum, &c.]* Cf. *supra*; pp. 155, l. 13; 157, l. 3, notes.

si peregrinos hospitio recepit.

non de peregrinis quibuslibet loquitur, sed de fidelibus et fidelibus qui uirtuti studeant. denique uolens et in subsequentibus ipsius hospitalitatis speciem explanare quam et maxime 5 eas exequi cupit, adiecit:

si sanctorum pedes lauit.

non ‘peregrinos’ absolute dixit, sed sanctos ; ut suadeat etiam pedes lauari eorum quos hospites recipit, memoriam faciens sanctorum. hoc ut dixi ad exhortandas eas †adiecit, ut ostendat 10 quoniam summa diligentia conuenit eos hospitio recipi,* nec aliquid ex his quae ad honestum pertinent obsequium despiceret.

si tribulationem patientibus subministravit.

iterum summatim id dixit :

si omne opus bonum subsecuta est.

15 euidens est quoniam pro uirium qualitate ista fieri suadet. certum est autem ex his dictis quoniam illas quae in matrimonio sunt fideles tales cupit esse [quales] uiduas. qui enim uiduas dicit talis uitiae debere fuisse, eo in tempore quo erant in matrimonio paria cupit implere. alioquin quemadmodum potue-

20 τοῦτο προσέθηκεν ἐπὶ τὸ δεῖξαι δὲ καὶ μετ' ἐπιμελείας αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι χρῆ.

1 et (bef si) add <i>H</i>	2 et iis fid. <i>r</i>	3 uirtute <i>C H</i> studeant <i>H</i>	4
uel (for et) <i>H r</i>	5, 9 adicet <i>C r</i>	7 absolute <i>C</i> abs. d. per. <i>H</i>	8
hospitio <i>H</i>	17 tales <i>C* H r</i> esse c. <i>H</i>	18 quod <i>C* H</i>	19 poterint <i>C</i>
(corr)	20 Coisl. 204, l. c.		

1. *peregrinos*] Suggested to our translator by the comm. (ll. 2, 7); the Latin versions are content with “hosp. recepit.”

2. *de fidelibus et fidelibus*] περὶ πι-
τεύοντων καὶ πιστεύοντων [?]. Cf. the
reading εἰ τις πιστὸς οὐ πιστή (infra, v.
16). Or strike out *et fid.*, as a clerical
error.

7. *non ‘peregrinos’ absolute*] Cf. Thdt.:
εἴτε λάγει καὶ τίβας εἰ ἀγίων πόδας
επιψέν.

10. *nec aliquid...despicere*] Cf. Clem.
Alex. (*hypotyp. fragm. ap. Oec.*) : τοντού-
τον, εἰ τις ἔσχατας ὑπερελας τοῖς ἀγίοις

ἀνεπαυσχύντως ἐξετέλεσεν. Origen (*tract.*
in Joann. xxxii. 7) characteristically con-
demns τὸ στῆναι ἐπὶ τῷ βητοῦ in the
interpretation of this rule.

16. *illas quae in matr., &c.*] ‘The
Ap.’s description of holy widowhood im-
plies that he requires the same virtues
in the married state; for the widow is to
be enrolled on the strength of a character
acquired by her while yet a wife.’ The
omission of *quales* may have been owing
to a misconception of the drift of the sen-
tence, more especially of the words *illas*
quae...sunt fideles [τις...πιστὸς].

runt huius uitae inueniri, si non in matrimonio constitutae tales fuerint? et ostendens quamobrem etiam aetatem designauit secundum quam illas in ordine uiduarum recipi preecepit, adiecit:

iuuueniores autem uiduas deuita.

5

non quia non sit digna iuuentus et exequi uirtutem, sed quam ob causam id dixerit in subsequentibus pandit:

cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem inritam fecerunt.

bene 'luxuriatas in Christo' dixit; hoc est: †'at ubi inter 10 uiduas fuerint receptae [et] ecclesiasticum adsecutae fuerint sumptum, securae extantes super corporalibus necessitatibus, nihil aliud curant nisi quae otiose uacent luxuria corporali, eo quod non habent de quibus sollicitae sint; quae etiam solent et intellectum humiliare humanum. otiosae uero effectae, despi- 15 cientes professionem suam, de nuptiis incipiunt cogitare,* grauisime se obnoxias facientes ea ratione qua promissum suum

έπειδάν ταῖς χήραις ἐγκαταλεγώσιν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀξιωθῶσιν ἐπιμελεῖας, πρὸς στρήνους ἐντεῦθεν χειραγωγηθεῖσαι τῷ μηδὲν ἔχειν ὅπερ μεριμνῶσαι ταπεινούσθαι δύνανται τὴν διάνοιαν, 20 μακρὸν χαλρεῖν εἰποῦσαι τῇ οἰκείᾳ ἐπαγγελίᾳ μελετῶσιν γάμουν, ἀμερίμνως τὰ τῆς χρείας ποριζόμενα.

2 designauerit r   3 praecepit H   5 iuueniores H adolescentiores r   6
et om C r   11 et om C H r: txt l | consecutae l   13 quod (sor quae) C
(corr) ut r   18 sq. Coisl. 204, f. 205 b [Cr. vii. 40] Ἀλλος δὲ φροντὶς ἐπειδάν,
κ.τ.λ.   20 μεριμνῶσι Cr.   21 after γάμον the catenist adds καὶ τὰ λεχθέντα
ἔφεξῆς διατάσσονται.

5. *iuuueniores*] See vv. ll. O. L. (Cypr., Aug., Sedul. Scot.), "iuuiores"; Ambr., Vulg., "adolescentiores." Cf. *supra*, p. 151, l. 15, note; and *infra*, p. 165, l. 14.

10. *bene 'luxuriatas,' &c.*] The Gk. seems originally to have run: καλῶς ἔγειρε 'καταστρητισθεῖς τοῦ Χριστοῦ' τουτέστιν, ἐπειδὰν ταῖς χ. ἐγκ. καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀξιωθῶσιν ἐπιμελεῖας, ἀμερίμνως τὰ τῆς σωματικῆς χρεῖας πορεύ-

μεναι πρὸς στρ. ἐντεῦθεν χειραγωγῶσται τῷ μηδὲν ἔχειν ὅπερ μεριμνῶσαι ταπεινούσθαι δύνανται τὴν διάνοιαν ἄργα δὲ γενένεαν, μακρόν, κ.τ.λ. Comp. Thdt. ad h. l.: τὸ δὲ 'καταστρητισθεῖν' ἀπτὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς διολαβουσαι θεραπεῖας καὶ δίχα φροντίδος τὴν σωματικὴν κομιδίμεναι χρεῖας, ἄργιλα συντρέψονται δὲ ἀργύλα εἰσάγει τὴν πονηρίαν.

hoc est ... sumptum] Cited by Lanfranc.

quod Christum promiserunt spernendum esse existimauerunt, primam duntaxat fidem inritam facientes.' nec autem de nuptiis ista dixit, sicut quidam a multa desipientia suspicati sunt, sed de professione dixit uiduitatis; quia nec fas erat ut dampnationi 5 obnoxias diceret illas quae illud faciunt quod ille fieri uisus est adnuisse. et otiositatis ipsius malitiam explanans adiecit:

simul autem et otiosae discunt circuire domos, non solum autem otiosae sed et uerbosae et curiosae, loquentes quae non conueniunt.

hoc uult per ista omnia dicere; quoniam nullam habentes 10 sollicitudinem corporalium dum securae adsequuntur illa quae usui sunt necessaria, discunt et ex ipsa largitate studere otiositati; nec autem est ulla res quae illas possit ultra ad opus cohortari. otiosae uero extantes uacant erga uerbositatem, et properant horum dicta ad illos deferre et illorum ad istos; et 15 ex hoc adnascuntur tristitia, dum de alienis curiose agentes, loqui illa student quae loqui minime oportet. ob hanc igitur causam significauit in superioribus et aetatem et mores, statuens ut quae erga studia uirtutum curam non impendunt ecclesiastico sumptu minime nutriantur. nam illae quae in iuentute adhuc 20 tales sunt debent erga uictum corporis sollicitudinem expendere, eo quod possit talis sollicitudo etiam erga studium pietatis illis multum prodesse, eo quod ipsa sollicitudo alimentorum potest

1 quem (for quod) C* H r	Christo C (corr)	promis. Chr. r	3 dissipientia	
C* H	5 illi r	6 ipsius om H	adicit C r	7 circumire C r autem
om r	10 temporalium (for corp.) l diu (for dum) C*			11 sui (for usui)
C* et om r	13 uerbosati (for erga u.) r		14 illas C r istas r	15
ad (for de) H*	16 eloqui r	17 signauit H	19 in (bef iuuent.) om C	
20 tales C*	21 sollicito C*			

1. *quod Christum promiserunt*] See vv. II. The double acc. is due to careless writing, probably on the part of the translator.

3. *sed de professione, &c.*] So the *Apost. Const.* iii. 2 (*διαγωνία δὲ μετὰ ἔπαγγελιαν παρένομον, οὐ διὰ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ φεύγοντα*); and even Tertullian (*de monog.* 13: "primam fidem resciderunt, illam uidelicet a qua in uiduitate iuuentae et professae eam non perseverant; propter quod uult eas nubere, ne primam fidem susceptae uiduitatis postea rescindant"). Cf. Aug. *de*

bono uid. 12: "non quia ipsae nuptiae uel talium damnandae iudicantur...damnantur tales, non quia coniugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiae primam fidem irritam fecerunt." Pelag. ad h. l.: "primam fidem...quae [leg. qua] se uiduas promiserant permanuras."

6. *otiositatis*] See Rönsch, *Itala*, p. 52. Cf. *uerbositatem, infra*, l. 13.

8. *conueniunt*] Latin versions, "oportet."

9. *quoniam...otiositati*] Cited by Lanfranc.

13. *uacant, &c.*] Cf. II. p. 63, l. 3 sq.

eas a nimia uanitate coercere, et ut cogitatum suum humiliantes de se sint sollicitae. propter hoc neque de presbyteris neque de diaconibus dicens aetatis est memoratus, sed de uiduis tantum, quae se ob illam causam quam dixi in ordine uiduarum adscribi deproperant ostendit uero et causam ob quam iuniores 5 uiduas praeceperat minime recipi; non quia non sit fidelis et utilis iuuentus ad studia uirtutum, sed quia non competenter multae earum id exequi uidentur; simulant et autem se persistere in uiduitate spe illa sola ut ecclesiastico sumptu nutriantur. 10

uelo ergo iuniores uiduas nubere, filios procreare, matres-familias esse.

quare? ut iuuentutis impetus erga plurimam sollicitudinem, sed occupatae, possit compescere. hoc autem erat non ut iuueniores uiduas a uirtutum studiis excluderet, sed ut magis eas inuitaret. 15 qui enim dixerat non oportere illas quae nec aetate nec uirtutibus sunt uestitae in ordine recipi uiduarum illarum quae ecclesiastico sumptu aluntur, ista uero dicens praeparabat eas ut id non adtemptarent. conuenienter—dicta enim illius illa cupit per omnia confirmare ut illa quae oportent custodiant. unde 20 ne uideretur ad plenum deuitare iuueniores uiduas quae caute uitam suam instituunt, sequitur:

3 aetates <i>H</i>	5 et om <i>C</i> (corr) <i>r</i>	6 uiduas <i>om r</i>	11 autem (<i>for ergo</i>) <i>H</i>	14 sed (<i>bef occup.</i>) <i>om r l</i> <i>occupatus r</i> <i>possit l</i> <i>iuueniores H r</i>	17
					19 illas (<i>for illius</i>) <i>H</i>
20 oportet <i>r</i>	21 non (<i>for ne</i>) <i>r</i> <i>iuueniores r</i>	22 adiecit (<i>for sequitur</i>) <i>H</i>			

1. *cogitatum s. humiliantes*] Cf. *supra*, p. 163, l. 15.

2. *neque de presbyteris*] See above, on v. 9.

II. *iuueniores*] Cod. Amiat. has here the form “*iuueniores*” (cf. *supra*, p. 163, l. 5 and again below, l. 21).

Viduas is omitted by the Latin versions; but *χήρας* is found in the text of Chrys. and Thdt., and was doubtless read by Th.

13. *ut...compescere*] Lanfranc. *Sed=ye.* Or read *redoccupatae*.

17. *uestitae*] I prefer this to the conjecture of the Corbie corrector, since

uestitae might easily have been converted into *uirtute*, the more so as the slight awkwardness of the word in this context would have led the scribes to suspect it.

19. *adtemptarent. conuenienter, &c.*] Read perhaps *adtemptarent inconuenienter; dicta, &c.*

21. *ne uideretur ad plenum, &c.*] Cf. Chrys.: κωλθει τούντας χήρας τὰς τουάτας, οὐ βουλόμενος μὴ εἶναι χήρας πεντέρας, δλλὰ μὴ βουλόμενος μοιχαλίδας εἶναι...ώς εἰ μὴ τουώντος ἔγινερο, οὐκ ἀνέκωλνερ. Ambr. de uid. 2: “non puto quod iuniores reuocandas putarit a uiduitatis affectu.” Both Chr. and Ambr. cite the

nullam occasionem dare aduersario maledictionis gratia.

'non enim uolo illas ob illam causam uiduitatem simulantes, postea in aliis inueniri, et ex hoc dare occasionem illis qui nobis derogare properant ob illam rationem qua uitiae nostrae nullum 5 studium adhibemus, sed specie tantum uirtutem nos exequi simulamus.' et ut ne uideatur ipse suspicione id colligere, cau- sam ipsam ponit et dicit :

iam enim quaedam conuersae sunt post Satanam.

sic uidetur modis omnibus illas quae non bene abutuntur 10 ipsam uiduitatem excludere ab ordine uiduarum, omnem dis- simulationis occasionem ab ipsa adimens professione. nam et ridiculo dignum uidetur [in] uirginitatem recipere, si quis eandem profiteri uelit, sicut est id perspicere ex epistola eius quam ad Corinthios scripsisse uidetur, illas uero adolescentulas quae 15 uiris sunt priuatae non recepisse, [si] tamen uiduitatem ut con- uenit studere uoluerint. nec autem illae quae uirginitatem pro- fitentur post senectutem erint uirginitatem professurae. iustum est hoc in loco memorare illorum qui omne studium in eo po- nunt ut a nuptiis excludant, qui et diuersa facere conantur ut 20 aliquos in hac professione adducant. a quibus negotiis tantum uidetur Paulus distare, ut et ab ipsa professione prohibeat tam-

1 maledicti r	4 quia (for qua) r	8 conuersa est CH conuersae sunt
retro Sathanam r	9 utuntur ipsa uiduitate r	10 desim. occasionem C*
risu (for ridiculo) r in om CH r qua (for quis) H		12 exempla (for ex ep.) H
15 tamen (om si) C H tamen si r		18 omni studio H
		21 Pauli sermo (for Paulus) r

case of Anna (S. Luke ii. 36, 37).

3. *illis...properant*] Lanfranc.

8. *conuersae sunt*] Vulg., "conuersae sunt retro." The reading of the MSS. has sprung from the plural, written *conuersaest*.

12. *ridiculo dignum*] = risu dignum (cf. vv. ll., and *supra*, p. 107, l. 7, note).

16. *nec autem illae, &c.*] 'At that rate no woman should be allowed to profess virginity after she has reached a certain age. If the younger widows are to be excluded from the order of widowhood, the older unmarried women ought, by analogy, to be denied the privilege of

virginity.' On *erint = erunt* see Bensly, *M. F.* pp. 72, 78; Rönsch, *Itala*², p. 521.

17. *iustum est, &c.*] See above on c. iv. 1—3. Th.'s repeated protests against a Manichæan view of marriage remind us of a page in his own early history. Though in his own case he had abstained from matrimony in obedience to the call of his friend, it is not unlikely that his sympathies continued to be in favour of the married state as against an enforced celibacy.

18. *memorare illorum*] = μνησθῆται τῶν, κ.τ.λ.

diu quamdiu quis [non] plurimam uirtutis diligentiam in conuersatione sua ostendit. deinde adiecit et aliud :

si quis fidelis habet uiduas, subministret eis, ut non grauetur ecclesia.

est : sicuti enim in superioribus de illis dixit quae habent filios aut nepotes, ut ab illis nutriantur ; sic et hoc in loco eos qui fideles habent in domibus suis uiduas uult ut diligentiam illis adhibeant, ita ut ecclesia non multam sollicitudinem de talibus sustineret. et ut ne uideatur hoc idem lege statuere, ut tali occasione hi qui praesunt ecclesiis pecunias possint colligere, securi extantes a multitudine et sollicitudine uiduarum quibus necessaria praestent, bene adiecit :

ut his quae uerae sunt uiduae sufficiat.

‘ueras uiduas’ dicit illas quae ex omni parte sunt desolatae et neminem habent qui diligentiam illis adhibeat. sic enim poterat illarum facere prouidentiam ecclesia quae desolatae sunt, quando non multarum sollicitudinem [habebat] sed paucarum, auxiliantibus eis ad hoc fidelibus, si tamen praebere ualuerint ex opibus suis. illis uero uiduis quas in domos proprias singuli habent, prouisionem illis facere adhortatur; si autem matrem habent aut auiam, propter summam propinquitatem pro uirium suarum qualitate diligentiam illis adhibeant.

tanta super alendis uiduis disputans, quia in superioribus dix-

1 donec (*for quamdiu*) *r* | non *om* *CHr* | qui (*for quis*) *H* (*corr*) | uirtutes *C**
 uirtutem *Hr*   2 ostendat *C* (*corr*) *r* | adicit *C*   3 si quis f. uel si qua f. *r* |
 illis (*for eis*) *r* | et (*for ut*) *r*   5 etenim sicuti (*for est sicuti enim in*) *r*
 6 nutrient *C* H*   8 solitudinem (*for sollic.*) *C**   9 sustinere *C* H*
 sustinere cogatur *C* (*corr*)   12 adicit *C r*   13 uere *H* | uid. sunt *r*   14
 desolutae *C**   17 habebat *om C Hr*   21 aut (*for autem*) *r*

3. *si quis fidelis*] So O. L. (*Clarom.*, Ambrstr., Aug.); Vulg. (*A.m.*), “si qua.” Chrys. and Thdt. read *πιστός οὐ πιστή*. *Est* (l. 5) is superfluous, and has perhaps been added from the margin.

6. *ut ab illis nutriantur*] Sc. *fili*
aut nepotes; cf. *supra*, p. 155, l. 13, note.

10. *ut tali occasione, &c*] A remark characteristic of our author’s jealous watch for possible abuses. Cf. I. p.

lxix.

14. ‘*ueras uiduas*’ *dicit*] Cf. p. 156, l. 10 sq. In the text the true reading is perhaps *quae uerae s. uiduae*; cf. the variant here, and p. 153, l. 14. So Ambr., Vulg.; *Clarom.*, Ambrstr., however, use the adjective (“*ueris uiduis*”).

23. *in superioribus dix.*] I.e. in c. iii. 2–7, where *επισκοπος = πρεσβύτερος* (p. 118, sq.).

erat quales esse conueniat presbyteros, de obsequiis uero eorum uel alimentis nihil fuerat memoratus, et quidem illis ipsis secundum illud tempus sollicitudinem ecclesiarum impletibus; bene adiecit et de his :

5   *qui bene praesunt presbyteri, duplii honore digni habeantur.*

'duplicem' dicens multiplicem dicit. nam 'presbyteros (inquit) etiam maioris prouisionis dignos oportere existimare iusta deposita ratio.' unde et adiecit: *qui bene praesunt.* sed nec de illorum prouidentia absolute dixit, qui in ordine et gradu tantum 10 sunt presbyterorum; sed de illis qui gradus sui functionem implere prout conuenit uidetur. unde et adiecit :

maxime qui laborant in uerbo et doctrina.

non absolute hos dignos esse prouidentia dixit, sed illa ratione qua plurimum laborem expendant, si tamen ut conuenit 15 doctrinae opus implere uoluerint, ita ut in commune de omnibus sollicitudinem impendant, ac doceant eos illa facere quae fieri oportent; et ut de singulis solliciti, multum habeant agonem ut unumquemque consiliis optimis et exhortationibus ad illud quod decens est adducant. sic enim et beati apostoli uidetur 20 doctrinae opus omnibus operibus anteposuisse. unde et contemplatione uiduarum aliquando oborta controuersia, dixerunt 'non esse dignum relinquentes se uerbum doctrinae ministrare

4 adicet C r	6 intellegit (<i>for</i> dicit) r	7 existimari C (corr)	8
adicet r	11 adicet C r	15 in communi C* r	17 oportet r
aborta H [cf. I. p. 197, l. 7, vv. ll.]		contentione (<i>for</i> controuersia) Hr	
		21 relin-	
quere et ministrare C (corr)		22 quia	

6. '*duplicem*' dicens, &c. So Chrys. doubtfully: διπλῆς τῆς πρὸς τὰς χήρας, ἡ τῆς πρὸς τοὺς διακόνους ἡ ἀπλῶς 'διπλῆς τιμῆς' πολλῆς φησίν. Thdt.: τὸ δὲ 'δ. τ.' διπλὸν πλεῖστον τέθεικεν. As to the sense of *τιμῆς*, see Th.'s remarks above on v. 3, and comp. Chrys.: τιμὴν ἐνταῦθα τὴν θεραπείαν λέγει, τὴν τῶν ἀναγκαίων χορηγίαν. Add Jerome ep. 123: "'honor'...uel pro eleemosyna uel pro munere accipitur, ut est illud *presbyteri duplii*," &c.

8. *sed nec de illorum, &c.]* Cf. Pe-lag.: "non dixit omnium [leg. omnino]

'qui habent uerbum,' sed *qui laborant in uerbo.*"

15. *doctrinae opus, &c.]* Cf. Chrys.: ποῦ νῦν εἰσὶ οἱ λέγοντες μὴ δεῖν λέγου μηδὲ διδασκαλίας; Thdt.: οὐτως διέτρων τῆς διδασκαλίας τὸ χρῆμα.

22. '*non esse dignum*', &c.] Acts vi.

2. *Relinquentes ... ministrare* (καραλεψαντας ... διακονειν). So O. L.; Vulg., "derelinquere ..... et ministrare" (cf. *supra*, vv. ll.). Th. seems to have written with characteristic inexactness δέσιον for ἀρεστόν, and τῆς διδασκαλίας for τοῦ θεοῦ. See p. 152, l. 26, note.

mensis' uiduarum; quod doctrinae opus sibi magis decere existimabant. uolens autem et scripturarum testimonio apostolus comprobare de presbyteris illa quae dixerat, adserens *qui maxime laborant in doctrina*, adiecit:

*dicit enim scriptura, 'boui tritauranti os non alligabis'; et, 5
'dignus est operarius mercede sua.'*

haec diligentia debite praebenda illis dicens, adiecit:

aduersus presbyterum accusationem noli suscipere, exceptis duobus aut tribus testibus.

omni demiratione dignus est apostolus, quia et super hoc 10 negotio sollicitus fuit. nam et dictum fuerat generaliter: *in ore duorum et trium testium stabit omnis sermo.* sed hoc in loco contrario abdicans accusationem, dixit autem: *noli suscipere nisi coram duobus aut tribus testibus.* eo quod super ceteris

1 menses H se (for sibi) r	2 testimonia H	4 laborent C* H	
adicit C r	5 non infrenabis os boui trit. r	7 adicit C r	8 recipere
r nisi sub (for exc.) r	12 omne verbum H	13 autem om C (corr)	14
nisi om r			

2. *uolens autem et script., &c.]* Thdt.: Βεβαοὶ δὲ τὸν λόγον γραφικὴ μαρτυρίᾳ.

5. *boui tritauranti, &c.]* The order is that of the O.L. (*Clarom.*, Ziegler's fragm.); *alligabis* is the reading of the Clementine Vulg., earlier recensions having "infrenabis" (cf. vv. ll.). Ambrose (*ep. 74*) quotes the words exactly as they stand here.

7. *debita]* This form, which is unknown to the lexx., must be added to the list given in Vol. I. p. xxxviii.

8. *exceptis]* Cf. I. p. 10, l. 16, note. Vulg., "nisi sub." Our translator has ignored the preposition, which is wanting also in the Gk. of *F*, *G*, and in Cod. Ful. It appears, however, in the comm. just below (l. 14).

11. '*in ore duorum et trium,*' &c.] So LXX. (*ἐτὶ στόμαρος δύο μαρτύρων καὶ ἐτὶ στ., κ.τ.λ.*), and 2 Cor. xiii. 1 (*ἐτὶ στ. δύο μ. καὶ τρεῖς*). *Verbum* (see vv. ll.) is the Vulg. rendering of *βῆμα* in Deut. xix. 15; but the O. L. (repre-

sented by Lucif. Calar.) has *sermo*, and this, as consistent with our translator's practice (cf. p. 79, l. 12, note), I do not hesitate to prefer.

13. *dixit autem]* "He nevertheless says." Or *autem = enim*. 'The rule is positive; the Apostle uses it here, however, to point a prohibition. In other cases it is expedient to have two witnesses at the least; in this case it is essential.' Cf. Thdt.: οὐχ ἡκιστα δὲ (φησι) ἐπὶ πρεσβυτέρου τοῦτο προσήκει ποιεῖν συμβαίνει γάρ ἐκκλησίας αὐτὸν προστασίαν πεπιστεμένον καὶ λυπήσαι τὸν ἀμαρτητὸν τινάς, εἴτα ἐπειδὴν ἐκείνους δυομερῶς διατεθέντας συκοφαντίαν ὑφῆραι δέ τοιν ταπεινῆσαι τὸν μαρτύρων τὸν ἀριθμόν. The Latins have a widely different reason to give; thus Ambrst.: "quoniam huius ordinis sublimis honor est (huiusmodi enim uicarii Christi sunt), idcirco non facile de hac persona accusatio debet admitti." Pelag. (followed by Prim.): "iniustum est etiam aduersus

interea res patitur ut et aliter de negotio iudicetur ; hoc uero in loco non debere ita fieri ob duas posuit causas. una, quoniam necesse est presbyterum utpote communem patrem tam uirorum quam mulierum curam adhibere ; eo quod et similiter utriusque 5 sexus sollicitudinem implens indiscrete et mulieres cogiturn uidere et loqui cum illis, prout ratio exigit pietatis. altera uero causa, eo quod multis et uariis occasionibus diuerse contra eos exercebantur, ea ratione qua idem presbyteri coacti interdum increpant obnoxios pro admissis peccatis, et arguunt eos pro 10 quibus non competenter agunt. prospexit ergo apostolus quoniam facile aduersus presbyteros ab huiusmodi hominibus accusationes adnasci possint, opitulante eis opere ipsorum ut id quod uolunt aduersus eos dicere uerissimum existimetur, propter quod licenter uel uideant uel loquantur cum mulieribus ; quae 15 res malignis hominibus occasionem accusationis dare uidetur. quid ergo obseruari decernit ? ‘aliter (inquit) noli audire, nisi duo aut tres uideantur testes esse negotii ipsius de quibus intenditur accusatio.’ et ut ne uideretur ista dicens delinquentium peccata uelle contegere, adiecit :

3 commune <i>H</i>	7 diuersae [accusationes] <i>r</i> (<i>ed.</i>)	9 delictis [deliciis ed.] (<i>for</i> peccatis) <i>l</i>
10 quam (<i>for</i> quoniam) <i>l</i>	11 ad (<i>for</i> ab) <i>H</i>	12
operum <i>H</i>	13 uerissima existimatur <i>C*</i> <i>H</i> uerissime existimetur <i>C</i> (<i>corr.</i>) ueris- simma existimatur accusatio <i>r</i>	14 uid. mul. uel loquantur cum eis <i>r</i>
	15 occasionem occisionis <i>C</i> occasionem occasionem <i>H</i> : <i>txt r</i>	16 sine (<i>for</i> nisi) <i>H*</i>
19 adicit <i>C r</i>		

laicum accusationem recipere ; quanto magis aduersus Domini sacerdotem.”

1. *interea*] = interdum ; cf. II. p. 93, l. 8, note.

3. *utpote communem patrem*] See Suicer, s.v. *πατήρ* (2 b). Chrys. denies that the Ap. refers to the official *πρεσβύτερος* (*πρόγέρανθη φύσις οὐχὶ τὸ δέξιωμα, ἀλλὰ τὴν ἡλικίαν*), and in this he is followed by Oec. and Thph.

5. *mulieres cogiturn uidere, &c.*] The office of penitentiary priest having been recently abolished, not only at Constantinople, but generally throughout the East (Socr. v. 19, ol δὲ σὺν τῷ ἐκκλησιῶν κράτουντες ἦσαν παλαιοὶ φυλάκιοι ἐπὶ Νεκταρίου τοῦ ἐπισκόπου [A.D. 391] με-

τέθεαν : Sozom. VII. 16, ἐπηκολοθήσαν
δὲ σχεδὸν οἱ πανταχοῦ ἐπίσκοποι), Th. must be supposed to refer to the ordinary pastoral intercourse of the presbyter with his flock. The seclusion in which Eastern women live may have rendered this intercourse peculiarly open to suspicion ; but if we may believe Jerome, there was sometimes just cause for complaint (*ep. 22* : “sunt alii...de mei ordinis hominibus loquor—qui ideo presbyteratum et diaconatum ambiant, ut mulieres licentius uideant”).

10. *prospexit ergo, &c.*] The substance of this paragraph is given by Lanfranc ; see vv. ll.

peccantes autem coram omnibus arguantur, ut et ceteri timorem habeant.

‘examen negotii de illis cum omni scrupulositate uolo fieri, et non absolute aduersus eos crimen adpinctum recipi. si uero aliqui uera ratione deliquisse fuerint detecti, aperte increpantur, ut et ceteri eorum exemplo pudici efficiantur.’ optime autem et ad aliorum correctionem edixit; nec enim erat necessarium ut hoc ita fieret, nisi ob aliorum id fieret emendationem. deinde omnibus illis dicens terribiliter adiecit :

testificor in conspectu Dei et domini Iesu Christi et electorum angelorum, ut haec custodias sine ullo praeiudicio, nihil faciens secundum declinationem.

scilicet: ‘ut non facile contemplatione odii aduersus aliquem pronunties, priusquam uera ratione conuincantur; neque e contrario contemplatione amicitiarum aliquorum occulta peccata’— 15 hoc autem dicit *nihil faciens per declinationem*. nam huiusmodi contestatio in talibus negotiis admodum est necessaria. deinde aduertitur ad eum, dans ei consilium :

manus cito nemini inposueris.

‘omnino non facile ad ordinationem quemquam producas 20

1. inquit (for autem) <i>C</i> : <i>om r argue r</i>	4 ad punctum <i>C (corr)</i> <i>r</i> [cf. p. 145, l. 15, vv. ll. and note]
6 efficientur <i>C* H optimae H</i>	7 ad <i>om r haec</i>
dixit (for edxit) <i>C (corr)</i> esse dixit <i>r</i>	8 ab...emendatione <i>C* H</i> ob...emenda-
14 conuincatur <i>r e contr. r</i>	9 adicit <i>C r</i> 11 ullo <i>om r praeiudicij H</i>
18 uestitur <i>r dando r ei om H et ait (af^t cons.) add r</i>	15 amicorum <i>r occulte C* occultes C (corr) r</i>
omnino) <i>C H</i>	20 omnium (for

1. *peccantes autem*] So Ambrstr., Clarom. Chrys. and Thdt. omit the conjunction, and so does the Vulg. *Arguantur* for “argue” is perhaps an *incuria* on the part of the translator.

9. *terribiliter adiecit*] Chrys.: φρικώς παραγγέλλει λοιπόν. Thdt.: εἴτα καὶ αὐτὸν δεῖττεται τῇ φοβερῷ μαρτυρίᾳ.

10. *in conspectu*] So Ziegler's fragm.; Vulg. “coram.” *Domini* has no support in the Latin versions, and probably represents the reading of Th.'s text; *κυριού* is given by Chrys., though not by Thdt.

The addition of *ullo*, and the literal rendering *sec. declinationem* (*κατὰ προσκλισιν = per decl., infra*, l. 15), are peculiar to our translator; Sedul. Scot. has “in declinatione.”

15. *cont. amicitarum*] “For friendship's sake.” Cf. Chrys.: ἵνα σε μηδεὶς ... προοκειώνται. *Contestatio* is a word borrowed from the jurists; see lexx.

20. *omnino non facile, &c.*] Thdt.: ἔξερδειν γὰρ πρότερον χρή τοῦ χειρονομητοῦ τὸν βλαντόν.

sine plurima probatione.' et pondus ipsius negotii graue ostendens, adiecit :

neque communicaueris peccatis alienis.

'si (inquit) te ut conuenit probante ille deliquerit, non est 5 tuum crimen; si uero tu facile et non cum cauta probatione ad ordinationem producis, particeps efficeris eius delictorum. ille enim pro quibus [peccauit], iusta ratione punietur; tu uero, pro quibus non caute gessisti, nec perfectam arbitrii eius colligens probationem ad ministerium eum produxisti' et adhuc in 10 timorem eum redicens adiecit :

te ipsum castum custodi.

deinde et illa quae de eo erant dicit :

noli (inquit) ulterius aquam bibere, sed uino modico utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates.

15 euidens est quoniam et super hoc consilium illi dat, eo quod ualde infirmum eum corpore esse perspiciebat; contemplatione autem continentiae adhuc aquam bibere persistebat. et quia frequenter aliorum causa talia agimus ut ne uideamur indiferentes esse erga conuersationem, non ignorantes quoniam 20 illa quae ad usum nobis uel facta sunt uel tributa nequaquam nos insumpta potuerint nocere, bene adiecit :

quorundam hominum peccata manifesta sunt, praecedentia in iudicium; quosdam autem et subsequuntur. similiter et bona opera manifesta sunt, et quae se aliter habent abscondi non possunt.

2 adicet C r	7 peccauit om C H r	8 cauta egessisti C* cautae egess. C (corr)	
cautae gessisti H caute egisti r ne (for nec) H	10 timore H		
adicit C r	11 cust. cast. r	13 inquit om r adhuc (for ult.) r	14
tuos C*	17 autem om H	21 poterunt r adicit C r: txt H l	22 ad
(for in) r	23 facta bona (for b. op.) r	24 ascendi C*	

13. *ulterius]* O. L. and Vulg., "ad-huc."

15. *eo quod ualde infirmum, &c.] Cf. Thph. (after Chrys.): δοκεῖ δὲ καὶ φύσει ἐπίνεος εἶναι δὲ Τυμόθεος, οὐ μάνον κατὰ τὸν στόμαχον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλὰ μέρη.*

16. *contemplatione.....erga conuers.]* Cited by Lanfranc.

17. *et quia, &c.] A remarkable an-*

ticipation of the view held by the more sober school of modern abstainers, and the more noteworthy as coming from so stout an opponent of Manichæanism (cf. notes on IV. 1).

22. *in iudicium]* εἰς κρίσιν. O. L. and Vulg., "ad iudicium." *Bona opera,* so Ambrstr.; Vulg., "facta bona."

tuult dicere quoniam sicut delinquentium hominum et non recte uiuentium delicta manifesta sunt, quae necessarie illis in futuro saeculo poenas sunt prouisura, licet si et faciant aliqua quae multos latere poterunt; sic et de illis qui recte uiuere instituerunt, plurima quidem illorum manifesta sunt hominibus, 5 sunt etiam et aliqua quae lateant multos—haec enim significat dicens *similiter et quae se aliter habent*—nec enim possunt omnia incerta esse. ‘itaque ne hoc pertimescas ne quando non bonam hinc opinionem adquiras, te ipsum aquae potu expendens; utere uero exiguo uino pro ipsa infirmitatis necessitate, ualde 10 sciens quoniam et illa quae homines coniciunt, si tamen recte uiuamus, bona esse plurima ex parte perspicientur; nec ullam ex his nocuitatem sustinebimus, licet uideantur multi actus nostri a multis ignorari.’*

βούλεται εἰπένι δτι ὁσπερ τὰ τῶν οὐκ εὐ βιούντων ἀνθρώ- 15 πων πταίσματα πρόδηλά ἔστιν ἀναγκαῖως τὴν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος αἰώνος τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάγοντα, εἰ καὶ (ώς εἰκὸς) τινὰ παρ' αὐτῶν λανθάνει τοὺς πολλούς· οὗτως καὶ ἐπὶ τῶν εὐσεβούντων τὰ πολλὰ μὲν πρόδηλα τοῖς ἀνθρώποις ἔστιν· ὅσα δέ ἔστιν λανθάνοντα τοὺς πολλοὺς (ταῦτα γάρ λέγει τὰ ἄλλως ἔχοντα) 20 οὐχ οὖν τε πάντα ἀδηλα εἶναι. ‘ὁστε (φησὶν) μὴ τούτο δεδιώς μὴ οὐ χρηστὴν ἐντεῦθεν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὑπόληψιν κτήσῃ, τῇ ὑδροποσίᾳ σαυτὸν κατανάλισκε’ εἰδὼς δτι καὶ ή παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὑπόληψις, ἐὰν ἡμεῖς κατὰ τὸ προσῆκον βιώμεν, κατά γε τὸ πλεῖστον καλλιστη γίνεται, οὐδὲν ἀπὸ τούτων παραβλαπ- 25 τομένη, καν δοκῇ πολλὰ τῶν καθ' ἥμᾶς τοὺς πολλοὺς λανθάνειν.

1 sicut om r 2 manifestata l | necessario C (corr) necessaria H necessarias r
 3 pene (for poenas) C H: txt r l 4 poterint C (corr) 5 manifestata l
 12 perspicient r 13 uideant H 14 ignorare C* H 15 sq. Coisl. 201,
 f. 207 b [Cr. vii. 44] θεόδωρος. δλλος δὲ πάλω φησίν βούλεται, κ.τ.λ. 16 δηλα
 cod. Cr.

1. *uult dicere...ignorari]* Cited by Lanfranc.

sicut delinquentium, &c.] Comp. Pelag.: “subsequuntur in futuro iudicio... quae aliter se habent. etiam quae ad tempus latent [facta bona], non possunt diutius occultari.” And this is the usual interpretation of ἐπακολυθῶσιν and τὰ δλλως ἔχοντα. But Th. stands alone, as

far as I can find, in connecting these verses with v. 23. Chrys., Thdt., and the rest of the commentators agree in regarding v. 23 as parenthetic; cf. e.g. Thdt. *ad h. l.*: τὸν περὶ τῆς χειροτονίας ἀναλαμβάνει λόγον.

9. *te ipsum...expendens]* See Gk. (l. 23), and cf. II. p. 56, l. 11, note.

post hoc adiecit et de seruis :

si qui sub iugo sunt serui, dominos suos omni honore dignos esse existiment; ut non nomen Dei et doctrina blasphemetur.

haec de illis scribit qui infideles habent dominos, praecipiens
 5 eis ut omne obsequium suis praebeant dominis, licet si sint a
 pietate alieni; ut non hinc blasphemia aliqua Deo aut pietatis
 doctrinae adpingatur, existimantibus illis quod ita eos institua-
 mus ut contempnant dominos suos. quoniam autem de illis
 10 seruis dicit qui infideles dominos habent euidens est et ex
 quibus dixit : *ut ne doctrina Dei hinc blasphemetur.* manifestius
 uero id ostenditur et ex illis quae sequuntur ; adiecit enim :

*qui autem fideles habent dominos non contempnant, quoniam
 fratres sunt; sed magis seruant, quoniam fideles sunt et dilecti
 qui beneficiorum sunt participes.*

15 'iustum (inquit), est ut et hi non contemplatione pietatis
 suos contempnant dominos qui benigne cum illis agunt, sed multo
 magis debent eis seruire quasi fidelibus, qui et diligi propter
 ipsud debent ab eis, et illa uel maxime causa qua benigne illis
 utuntur. hoc enim dicit *qui beneficiorum sunt participes*: hoc

1 haec <i>H</i> adicit <i>C</i> r	2 si quis <i>H</i> quicumque r dign. o. h. exist. ne i (see note)
3 arbitrentur ne n. domini r	5 si om <i>C</i> r i 6 aliquando (for al. Deo) <i>H</i> uituperium (bef piet.) add r 10 nec (for ne) <i>C</i> ii adicit <i>C</i> r 12, 13 quia (for quoniam) r 13 dil. benef. sunt particeps <i>C*</i> d. b. qui sunt particeps <i>C</i> (corr) d. b. particeps sunt <i>H</i> d. b. sunt particeps r 15 est et hos <i>C H</i> est ut et hos r templatione (for cont.) <i>H</i> 16 ut (bef suos) add <i>C</i> (corr) 18 de (bef causa) add r

2. *si qui...alieni]* Cited by Ivo of Chartres, *decret.* XVI. 83. (Migne P. L. 161 [not 172, as stated in vol. 1. p. 1, note 2], 921.)

si qui, Dei] Latin versions, "quot-quot" s. "quicumque," "Dominii." *Ex-
 istiment* is found in Ziegler's fragm., and
ut non in Cod. Clarom.

4. *de illis scr. qui infideles, &c.]* Thdt.: *ταῦτα περὶ ἀποστόλου ἔχοντων δε-
 σειράς λέγει.*

14. *beneficiorum]* O. L. and Vulg., "beneficii." Our translator has perhaps been influenced by the comm. (*infra*, l. 19); cf. however Ambrsr.: "quia

beneficia percipiunt."

15. *iustum...est ut et hi, &c.]* See vv. ll. Earlier MSS. perhaps wavered between *iustum...contempnere* and *iustum ut...contempnant*. With the comm. comp. Thdt.: *μήτε μὴν οἱ εὐσεβεῖς ἔχοντες δε-
 σηράς καταφρονήσεων λαμβανέτωσαν πρό-
 φασι τὴν τούτων εὐσέβειαν.*

19. *hoc enim dicit, &c.]* I.e. οἱ τῆς
 εὐεργ. ἀντιλ. assigns a further reason why
 Christian masters should be faithfully
 served; 'they are such as labour for
 their servants' good.' So Chrys.: *κε-
 ττορραι καὶ ταλαιπωρῶνται ὑπὲρ τῆς ὑμ-
 ῥέας ἀναπαύσεως.* Oec. (διὰ μέσου δὲ

est, ‘qui beneficiis eos subleuare properant contemplatione pietatis quam exequuntur.’ igitur dominorum benignitas non debet seruis occasio fieri contemptus, sed magis eos in affectu ampliori debet retinere. et iterum adiecit :

haec doce et obsecra.

5

per omnia exsuscitans eum ut cum multa sollicitudine de omnibus his doctrinam proponere deproperet. et quoniam omnia percurrit quae ad correctionem ecclesiae in commune conuenire existimabat, sicut scrupulosius significauimus in illis quae antea interpretati sumus; memoratur iterum et de illis 10 qui contraria pietatis docere conantur. dicit autem de illis qui ex circumcisione crediderunt, qui omnia agere adnitezantur uolentes legis custodiam fidelibus inponere; de quibus et in principio epistolae plurima dixerat. sicque ad sermones correctionis qui in commune conueniunt egressus, iterum de illis 15 ipsis quae in principio dixerat dictum resumens, in illis ipsis etiam finem concludit, cetera in media parte epistolae intericiens.

si quis (inquit) aliquid aliter docet, et non intendit sanis uerbis

3 serui C contemptibile C H H . . . 11 enim (for autem) r	4 debent H adicit C r 15 quae C H r	10 memoratus 17 finem om C* in- teritiens est (for intericiens) H 18 si quis &c. [as in Vulg.] r
--	--	---

‘οτι πιστοι ελευ και δημαρχοι’) and Thph. offer the alternative of connecting οι της, κ.τ.λ. with δουλεύωσαν (“let them be served the rather by those who receive good at their hands”). So among the Latins, apparently, Ambrstr. (see above, p. 174, l. 14, note) and Pelag. (“quanto magis debent seruire fidelibus quorum caritatis participes esse merentur”). A third view finds place in Primasius, who inserts *Dei* after *beneficii* and deftly alters the remark of Pelagius to suit the altered text (“quanto m. d. s. f. per caritatem, quorum participes esse meruerunt”); he is followed by Sedilius, and this interpretation is reflected in the Gk. of the Graeco-Latin MSS. F, G, which for εὐεργείας substitute the gloss εὐερ-βείας.

5. *obsecra*] Latin versions, “exhortare.”

13. *in principio ep.*] Cf. II. p. 71. Points of resemblance will be found to exist between c. i. 4, 5, 18, 19 and c. vi.

3, 4, 12, 20, 21.

18. *intendit sanis uerbis*] O. L. and Vulg., “acquiescit s. sermonibus” (Cypr., “uerbis”). Th. appears to have read προσέχειν (cf. Tisch. *ad h. l.*), since *intendere* is used by our translator to represent προσέχειν in i. 4, iv. 13, Tit. i. 14, and has not been in this place suggested by any Latin version. *Doctrinae*, &c.; the Latin authorities have “ei quae s. p. est doctrinae,” answering to the Gk. text of Cod. Clarom. (τη...οστη). *Elatus*; cf. Cypr. (*bis*) “stupore elatus”; Vulg., “inflatus” (see above, pp. 111, 113).

domini nostri Iesu Christi et doctrinae quae secundum pietatem est, elatus est, nihil sciens.

bene elationi iunxit ‘nihil scire.’ elatio uera ratione dicitur illa esse quae homines magna sapere facit de illis quae sibi non adsunt. et quidem maximum est illis opprobrium ut alios docere promittant, ipsi nihil sciant. nam et de hoc ipso derideri digni sunt, dum alios docere promittentes, ipsi nihil sciant. huius uero rei probatio ex praecedentibus apertius est manifesta. si enim non intendunt illi doctrinae quae secundum pietatem est, euidens est quoniam nihil sciunt de illis quae scire conueniunt. ergo et uane se docere promittunt, illa ignorantes quae scire conueniunt. dein opus eorum incusans adiecit:

sed languescens erga quaesitiones et uerborum rixas est.

quia et plurimas eueniebat eos quaesitiones commouere, illa ratione qua sua statuere cupiebant. bene autem posuit ‘languescere’ eos. languorem dicit cogitationem eorum, eo quod relinquentes pietatem ad quaesitiones inconuenientes euoluebantur. et ostendens ut alia multa inhonesta studio quaesitionum adnascebantur, adiecit:

20   *ex quibus fiunt inuidiae, contentiones, blasphemiae, suspiciones*

2 est (aft sciens) add H   6 promittunt C*H | cum ipsi nihil faciant r | ipsum (for ipso) H   7 deridere H   10 est (aft piet.) om H | quomodo (for quoniam) H
 11 ut a me (for et uane) H inane r   12, 19 adicit C r   13 est om r   14
 quaestiones H r | commoueri C H   17 ad om r   18 quoniam et (for ut) H |
 quaestionum r   20 suspiciones C (corr) [r throughout verse as in Vulg.]

3. *elatio*] Cf. II. p. 113, l. 1, note.

13. *languescens*] The O. L. seems to have had “aegrotans”; Vulg., “languens.” *Languescens* is given by Ambr. and Sedulius (cf. Haddan-Stubbs, *Councils*, i. p. 179). *Verborum rixas*, so O. L. (Lucif. Calar., *Clarom.*); Vulg., “pugnas uerborum.”

16. *languorem...euoluebantur*] Cited by Lanfranc.

languorem dicit, &c.] Chrys.: ἀπαντεῖται τὸ γρεῖν.

20. *fiunt*] So Ambrstr.; Vulg., “oruntur.” With the Latin versions Th. (cf. Gk. *infra*) appears to have read γίγνοται φθέναι, ἐρδεῖ—*a* form of the

text which Chrys. also seems to have followed, although in some of his MSS. (v. ed. Field, vi. p. 147) γίγνεται, κ.τ.λ. has been restored. For *suspitiones*, see Faucker, *melet. lexit.* i. p. 19; the Corbie corrector has borrowed *suspiciones* from the Vulg. *Cont.*, *h. corruptam m. habentium*; Latin versions, “conflictiones h. mente corruptorum.” *Contentiones* (2°) in our MSS. has perhaps been repeated by the scribes from the previous line; in any case Th.’s text seems to have had διαρραπτησαι (so Chrys., Thdt.). *Qui fraud. a ueritate s.* The Latin versions vary considerably; *Clarom.*, “destitutorum a u.”; Ambr., “a u. alieno-

mala, contentiones hominum corruptam mentem habentium [qui] fraudati a ueritate sunt, existimantum quaestum esse pietatem.

†efficiuntur hinc *innidia*, unumquemque inuidenter illi qui potest qualibet ratione in doctrina uideri; *rixae* etiam [cum ad lites proferuntur; et *blasphemiae* autem, cum] plurima loquuntur 5 ex his quae loqui non conueniunt, maxime cum et illi qui nobis non sunt communes in fide blasphemant nos et inquirunt aduersus nos *causas* otiose existentes. fitque ex hoc necessarie ut malam de nobis habeant suspicionem maxime hi qui fide nobis exteri sunt, illos uero diligent, oblectati uerbis suis; quos 10 et imitari properant illa agentes quae ab illis fieri uideant, homines corrupti mente, nullam ueritatis habentes cupiditatem, qui et omnia lucrorum causa et reddituum facere adnituntur;* *quaestum* sibi *pietatem esse* existimantes dishonestum, ex quo et alia plurima adnascebantur mala. optime adiecit:

15

[ἐντεῦθεν γίνονται] Φθόνοι μὲν ἐκάστου βασκαίνοντος τὸ δπως ποτὲ εὐδοκιμεῖν ἐν τῇ διαλέξει δυνηθέντι ἔριδες δὲ ἐκφερομένων αὐτῶν εἰς μάχας, καὶ βλασφημίαι δέ, πολλὰ μὲν καὶ αὐτῶν λεγόντων ολα μὴ προσήκεν, μάλιστα δὲ τῶν ἐκτὸς βλασφημούντων ἡμᾶς, ὡς περὶ τὸ ζητεῖν τὴν σχολὴν ἔχοντας. ἀνάγκη οὖν καὶ 20 ὑπονοίας πονηρὰς περὶ ἡμῶν ἐγγίνεσθαι τοῖς ἐκτὸς ἀπὸ τούτων ἄνθρωποι διεφθορότες τὴν διάνοιαν καὶ οὐδεμίαν τῆς ἀληθείας ἐπιθυμιαν ἔχοντες, πάντα κέρδους ἔνεκεν ἐπιτηδεύοντες.

1 qui om C H 3 inuidente H 4 cum ad lites &c. om C H r 5 plurimae C H r quia (aſt plur.) add r 8 et uersus (for adu.) C* | ex om C et (for ex) H r | necessario r 9 hab. de n. r 10 eorum (for suis) H 11 uident (for uideant) H uidentur r 13 et redditum C* H: om r 14 in homines tamen (for dishonestum) C in h. tam H: txt r | ex qua C* H qui C (corr) 15 adicit C r 16 sq. Coisl. 204, f. 208 b [Cr. vii. 47, Fr. 154] θεόδωρος. ἅλλος φησί εἰς τὸ ἐξ ὧν γίνεται φθόνος καὶ ἐπὶ τὰ ἔκτης φθόνος μέν, κ.τ.λ.

rum;" Ambstr., "qui u. caruerunt;" Vulg., "qui u. priuati sunt."

3. *unumquemque inuidenter*] Cf. II. p. 142, l. 7, note.

4. *cum ad lites, &c.*] I have supplied from the Greek the words which evidently are needed to complete the sense. For the sense here given by Th. to βλασφημίαι see above, II. p. 79, l. 1. Chrys. understands 'libels upon God:' τοντέστων,

δόξαι καὶ δόγματα πονηρὰ ἀπὸ τῶν ἤγρησεων. τότε περὶ θεοῦ δὲ μὴ δεῖ ὑποπτεύομεν, διανεις εἰς ἤγρησεις ἐμπέσωμεν.

7. *et inquirunt, &c.*] The translator has misunderstood his Greek; at least the Gk. of the catena conveys a widely different sense (= "quasi erga inquirendum otiosos existentes," "quasi quaestionibus uacantes").

15. *optime adiecit, &c.*] In common

discede ab eiusmodi.

postquam autem ostendit prauitatem hominum et illa quae in honesta ab illis efficiuntur, sufficiebat ut tantum consilium daret separare ab eis. deinde relinquens cetera ad illam partem 5 reddit, atque insistit qua pecunias colligere adcelerabat; inque hac parte uel maxime suum sermonem latius exaggerat, eo quod nec facile posse existimabat eos despicer pecunias. sciens uero et illud quia cupiditas pecuniaria nihil ex illis quae fieri conueniunt facere permittit, despectus etenim pecuniarius facile 10 illa expedire facit quae meliora sunt, ait :

est autem (inquit) quaestus magnus pietas cum sufficientia.

'magnum lucrum, magnae diuitiae, lucratua negotiatio pietas est, ut erga eam solliciti simus, necessitatibus nostris sufficientes' bene uero adiecit: *pietas cum sufficientia*, ita ut 15 necessitatem non uideretur intercipere, et nimietatis studium excluderet, et omni ex parte sollicitudinem pecuniarum adi-meret.

1 huiusmodi <i>H</i>	3 officiantur <i>C*</i> <i>H</i> officiuntur <i>C</i> (corr): <i>txt r</i>	5
<i>quaes Hr</i>	8 pecuniae (for pecuniaria) <i>H</i>	9 despectos, pecuniarios <i>r</i>
11 <i>quaestum</i> (for est autem) <i>C H</i>	<i>quaestus est magnus</i> (for est...magnus) <i>r</i>	13
<i>ea Hr</i>	14 adicit <i>C r</i>	16 excludere et ut <i>H</i> adimere <i>r</i>

with Chrys. and Thdt., Th. read *dōl-*
στρασο *ἀπὸ τῶν τοιούτων* after *εὐσέβειας*.
 The words are wanting in the Vulg., but given by some of the O. L. authorities
 (Cypr., Ambrstr., "discede ab huiusmodi," see vv. ll.).

11. *est autem*] See vv. ll. For the impossible *quaestum* I have substituted the rendering of the Latin versions, which closely follows the Gk. The error may however have arisen from a rendering "quaestus est autem magnus" (see the reading of Rab.) [or even "quaestum est a. magnum;" cf. Rönsch, *Itala*, p. 269 sq.] or from "quia est [autem] qu. m."

13. *nec. nostris suff.*] 'Having a competency sufficient to supply our wants,

and set us free for works of piety.' So Pelag.: "cum sufficientia, non luxuria sed naturae"; Sedulius adds, "quia quae tantum naturae sufficient pietas exigit". Cf. 2 Cor. ix. 8. Thdt. endeavours to combine the ideas of 'competency' and 'contentment,' for he remarks: *προσήκει τὴν αὐτάρκειαν στέργειν*. Thph. inclines to the latter: *αὐτάρκεια μέγας πλούτος καὶ μόνιμος*. So Ambrstr.: "magnas diuitias et acquisitionem in eo dicit, si quis fidelis suo contentus sit." Aug. on the other hand agrees with Th. (serm. 85: "sufficientiam quaerite, quod sufficit quaerite; plus nolite").

15. *nimietatis*] Rönsch, *Itala*, p. 52.
Nim. studium = τὴν πλεονεξίαν.

nihil (inquit) intulimus in mundum, uerum quia nec auferre possumus.

multus ac potens sensus in compendio uerborum horum contineri uidetur. illi enim qui erga pecunias studium habent pro illis quidem quae adsunt sibi laborant, ut permanere possint et custodiri; illa uero quae necdum habent quemadmodum adquirere possint. utrumque exclusit, ita ut pro illis quae sibi adsunt minime laborem expendant. nam quod dixit ‘*nihil intulimus*, sed nudi in hunc mundum in hac uita uenimus,’ de illis quae nobis adsunt laborem expendere [exclusit], quasi de priis nostris quae quidem nos quando in hanc uitam ingredimur inuenimus. nam et pro illis laborem expendere uanum admodum esse ostendit, dicens: *quia nec auferre quid possumus.* quae enim est utilitas laborem expendere ubi etsi omnia adquirere possumus, hic illa relinquemus quae congregauimus? quid ergo fieri debet, quoniam et illud necessarium est et hoc superfluum?

habentes autem alimenta et quibus tegamur, his contenti sumus.
sufficit illa habere quae ad usum nobis sunt necessaria.

1 nihil enim &c. [as in Vulg.] r 2 possumus C* 4 continere C H
6 custodire C* H 9 in hanc uitam r 10 expend... C* (?) expendere (om
exclusit) C (corr) H r 11 ingredimur inuenimus H r 15 hinc C* H 18
simus C (corr)

1. *in mundum, uerum quia nec*] Both these renderings are found in Ambrstr. O. L. and Vulg., “in hunc mundum” (*εἰς τὸν κόσμον*, Rönsch, *Itala*, p. 420 sq.); Cod. Amiat., “in mundo.” *Uerum quia nec* seems to have originated in the combination of “uerum nec” (*οὐδέ*) [Cypr., cf. Aug., “sed nec”] with “quia nec” (*ὅτι οὐδέ*) [Vulg.]. The scribe of Cod. Clarom. mistook *uerum* for an adj., and represented it by *ἀληθές* in his Gk.; see Tisch. *ad h. l.* In the comm. below (l. 13) *uerum* disappears. On the whole we may conclude that Th.’s text had no adjective before *ὅτι*, although in that case it differed from the text of Chrys. and the other Gk. commentators, who give *δῆλον ὅτι, κ.τ.λ.*

7. *utrumque exclusit*] ‘It is idle to bestow labour on earthly riches, seeing that (1) they are not our own by natural right—*οὐδὲν εἰσηγέκαμεν*—and (2) when acquired by us, they cannot be retained—*οὐδὲ ἔχενεγκεῖ τι δυνάμεθα.*’

9. *nudi*] Ambrstr.: “tal is hinc exiet qualis uenit”—comparing Job i. 21.

18. *alimenta*] So Vulg.; Ambrstr., “alimentum,” O. L. “uictum.” The plural is found in Chrys. and the other Gk. expositors. *Quibus tegamur*, Ambrstr., Vulg.; O. L., “uestitum,” “uestimentum,” “tegumentum.” *Cont. sumus*, Vulg.; Cypr., Ambrstr., Aug. (l. c.), “c. simus” (*ἀρκεσθησάμεθα*).

19. *sufficit illa habere, &c.*] ‘The Apostle defines what he means by a com-

haec enim effruemur sola ; cetera uero, etiamsi cumulata fuerint, alii relinquemus in mundo. ‘superfluum est (inquit) nos qui nihil intulimus, [multa uelle conquerere ut hinc efferamus].’ deinde ostendens quemadmodum nocua sit huiusmodi sollicitus tuto ei [qui] pietati studere cupit :

qui autem uolunt diuitias fieri, incident in temptationem et laqueum diaboli et desideria multa quae [non] secundum intellectum sunt et nocua ; quae mergunt homines in exterminium et perditionem.

10 necesse est eum qui cupit diuitias adquirere multis implicari tribulationibus, multa enim [oportet eum] sustinere pericula et ad desideria prorumpere nocua et stulta, ex quibus maxime augeri solent et abundare ; [quae commodum quidem praestare] poterunt nullum, perditionem uero multam prouident illis qui 15 semel occupati fuerint eorum desiderio. et quis sufficienter poterit dicere illa mala quae ex desiderio solent diuitiarum adnasci ? unde et adiecit :

radix enim omnium malorum est cupiditas pecuniaria.

1 his e. fruemur solis r	2 relinquimus C r sup. enim est r	3 multa
...efferamus om C H : txt r	4 solitudo C r	5 qui om C H : txt r
studire C* adicit (afz cupit) add r	6 nam qui &c. [as in Vulg.] r	7 non
om C H	8 perditionem C*	9 eum (for enim) r oportet eum om C H r
13 augere H quae...praestare om C H r	14 poterant nullum C H poterunt	
(om nullum) r multa (for multam) H multam perd. uero r quae (for qui) C*		
15 fuerunt C* H	17 unde adicit C unde et adicit r	18 auaritia (for cup. pec.) r

petency’ ($\eta\ \alpha\tau\delta\rho\kappa\epsilon\alpha=\omega\delta\ \alpha\tau\kappa\sigma\theta\eta\sigma\mu\eta\theta\alpha$). Cf. Thph.: $\delta\beta\gamma\tau\epsilon\tau\alpha\ \dot{\epsilon}\tau\tau\alpha\dot{\nu}\theta\alpha\ \tau\dot{\nu}\tau\alpha$ $\eta\ \alpha\tau\delta\rho\kappa\epsilon\alpha$.

1. *effruemur*] The lexx. give no ex. of this compound.

3. *multa*, &c.] Omitted by the MSS., perhaps through homoeoteleuton [*intulimus...efferamus*]. Rabanus here comes to our help, the words having found place as it seems in the earlier MS. from which his extracts were copied (I. p. xxxiii).

6. *qui autem*] So Cypr.; Vulg., “nam qui.” *Quae [non] sec. int. sunt*= $\alpha\tau\theta\tau\alpha\tau\alpha$ (*sine intellectu*, Tit. iii. 3); Aug., “stulta” (cf. *infra*, I. 12); Vulg., “inu-

tilia”= $\alpha\tau\theta\tau\alpha\tau\alpha$. The reading in Chrys. and Thdt. is doubtful; Dam., Oec., Thph. agree with Th.

11. *oportet eum*] See vv. ll. The scribe’s eye seems to have wandered on from *enim* to *eum*, and the intervening word has consequently been lost. Just below (I. 13) another *incuria* has led to the more serious omission which I have tentatively supplied.

18. *cupiditas pecuniaria*] $\eta\ \phi\lambda\alpha\gamma\mu\alpha$. The Latin versions are much exercised by this word; Cod. Amiat. has “cupiditas” simply; Ful., “auaritia”; Aug. wavers between these two equiva-

'et ut compendiose (inquit) dicam, nihil indecens est quod non per concupiscentiam admittatur pecuniarum.' et ostendens quoniam experimento doctus ista dicit, sciens multos fuisse ex ipsa concupiscentia non leuia nocitos, adiecit :

quam quidem adpetentes oberrauerunt a fide et seipsos inse- 5 ruerunt doloribus multis.

'ex hac (inquit) concupiscentia multi a fide cecidisse uidentur, et nec secundum praesentem uitam in melioribus poterant inueniri, sed e contrario deflentes ac dolentes persteterunt pro illis quae sibi ex his acciderunt tristitiis.' et iterum ipsi 10 Timotheo consilium dans adiecit :

tu autem, homo Dei, haec fuge.

apte uirus est eum exhortasse ut ista fugiat, ' hominem' illum dicens esse 'Dei.' aptum enim est ei qui talis est ut ab omni malo sese superiorem custodiat. deinde scribit ei 15 utpote carissimo discipulo, insinuans quae eum agere oportent :

insequere autem iustitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem.

1. malum nullum {qf indecens} add r 2 per concupiscentiae C* H [δι δι-
θυλα?] 3 sit {qf doctus} add C H r 4 leviter C r | deceptos (for nocitos)
r | adicit C r 5 oberrauerit C errauerit r | inser. se r 8 potuerint r
9 persteterit C* persteterint r 10 acciderit C* | tristiis H | et iterum...adiecit
om r 11 adicit C 13 aperte (for apte) l 15 superiorem om r
16 oporteat C (corr) r 18 sectare uero (for inseq. aut.) r

lents, whilst Gaudentius prefers "amor pecuniae."

2. *per concupiscentiam*] See vv. ll. Si (L. 3, vv. ll.) is a manifest error.

4. *non leuis nocitos*] οὐ σμικρὰ βλάφρα. For *nocitus* see I. p. 67, l. 1, note.

5. *oberrauerunt*] O. L. and Vulg., "errauerunt;" Aug., "pererrauerunt." *Oberr.* is very possibly an error for *aberrauerunt* (ἀπελανθήσανται); for the opposite mistake see I. p. 197, l. 7, vv. ll. *Seipsos* (σαύροι); Vulg. "se;" cf. *supra*, II. p. 92, l. 1, note.

9. *pro illis...Dei*] Lanfranc cites this in the fragmentary form : "Ambros. 'qui-

dam appetentes. pro illis quae sibi acci- derunt. tu autem, o homo Dei. aperte [sic] uirus est eum exhortasse, hominem Dei illum dicens.'"

13. *apte uirus est*] Cf. Chrys.: εἰ τοῦ θεοῦ ἀδηρώσας (φρούριον) εἶ, μὴ γένεται πεπιπτά καὶ οὐκ ἔγραψα τῷ τὸν θεόν. Pelag: "non diuitiarum homo, sed Dei."

15. *ab omni malo...superiorem*] Cf. I. p. 32, l. 6, note. Rab. (see vv. ll.) has restored the grammar by striking out the comparative.

18. *insequere*] Cf. Ambrstr., "se- quere." The Vulg. has "sectare," which our translator retains at 2 Tim. ii. 22.

'erga ista sollicitudinem (inquit) expendere.' et quoniam labor est necessarius illis qui uirtutem exequi adiuntur, adiecit:

certa bonum certamen fidei.

necessarie adicit *bonum certamen* uel agonem, ut hoc loco 5 uel maxime ostendat quod necessarius sit labor talibus qui pro multis expenditur bonis. deinde laboris ipsius lucra pandens adiecit:

adprehende (inquit) uitam aeternam.

'certaminum autem uel agonum horum merces uita aeterna 10 est.' quibus poterit eam adsequi et suadens ei ut de his studiose agat:

in qua (ait) uocatus es et con[fessus es bonam con]fessionem.

'ob hanc enim et credisti (hoc enim dicit *uocatus*) ; ob 15 hanc uocationem confessus es pietatem—' ut dicat quoniam 'pro hac passus es.' nam quod dixit *confessus es*, hoc est, 'passus es' dicit. unde et plus eum adhortans ut pro hisce rebus sustineat laborem, adiecit :

1 istam H expende C (corr) r	2 uirtutes H (corr) adicit C	4	
necessario C	5 ostendit r	6 labiis (for laboris) H	7 adicit C
10 eam adsequi om C H	12 agit (for ait) C* confessus es bonam om C H r	13 in qua u. es et confessus b. confessionem (aft uocatus) add r	15 quotquot
(for quod) C*	16 adhortens H*	17 adicit C r	

1. *expendere*] See vv. II., and cf. I.
P. 307, l. 1, note.

4. *certamen uel agonem*] Cf. *infra*, l. 9, and on 2 Tim. ii. 5; and see I. p. 282, l. 7, note.

10. *quibus p. eam adsequi*] Even with the addition (from Rab.) of the last two words, 'there is much awkwardness in this sentence. I am disposed to think that *quibus*, &c. originally belonged to a previous sentence, and that two or three words have fallen out before as well as after *qu. p.* The translator may have written: "tu ergo, homo Dei, utere illis quibus poteris eam adsequi." et suadens," &c.

12. *confessus es bonam, &c.*] The

MSS. are again at fault; cf. II. 14, 15.

13. *hoc enim d. 'uocatus'*] So Oec.: τὰς γὰρ εἰς βάπτισμα ἐρχόμενος, εἰς ταῦτην [τὴν αἵρεσιν ζῷην] καλεῖται. Cf. *supra* on Phil. iii. 14, 1 Tim. iii. 6.

14. *pro hac passus es*] So Thph. (1): ἔτταῦθα αὐτῷ τὴν παρροσταὶ καὶ τὴν ἀδρελα ἐπανεῖ, ἐν κυδίων ώμολογήσαστος τὸν Χριστόν. More commonly, the patristic interpreters refer ώμολογήσας as well as ἔκλιψης to the baptismal profession; so Thph. (2), and Oec.: τὴν ἐν τῷ βαπτισματι λέγει, δια ώμολογάμει ἀποτάσσεσθαι μὲν τῷ διαβόλῳ, συντάσσεσθαι δὲ καὶ πιστεύειν τῷ Χριστῷ. And Pelag.: "in baptismo, abrenuntiando saeculo et pompis eius."

coram multis [testibus].

†multi enim erant qui sciebant beatum Timotheum adiunctum fuisse Paulo contemplatione pietatis, utque is passus fuerat non pauca.* ‘itaque necessarium (inquit) tibi est ut omni ex parte pro aeterna uita labore sustineas pro qua et credidisti et confessus es pietatem, periculis frequenter adiectatus. iustum etenim est ut minime ex posteriori desidia illa exterminentur quae in primis sunt adquisita.’ deinde et plus eum adhortans adiecit :

principio in conspectu Dei qui uiuificat omnia, et domino nostro 10 Iesu Christo qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato [bonam] confessionem, custodire te mandatum sine macula inreprehensibile usque ad aduentum domini nostri Iesu Christi.

est mandatum ut dicat, ‘illa quaē mandaui tibi.’ bene hoc in loco [dicit] ob quam rem etiam et in agone pro fide certare 15 eum principiebat. unde et memoratus Christi aduentum, confirmans atque stabiliens quod necessarie utique erit adiecit :

πολλοὶ γάρ ήσαν οἱ τὸν μακάριον Τιμόθεον συνέντα τῷ μακάρῳ Παύλῳ εὐσεβεῖας ἔνεκεν εἰδότες, καὶ μὴν καὶ πεπονθότα οὐκ ὀλγα διὰ ταύτην.

20

1 testibus om C H   2 autem (for enim) H   3 atque his r   4
 tibi necess. r | te (for tibi) C* H   5 et (bef aeterna) add C   6 adsectatus C
 7 est etenim H   8 adhortatus r   9 adicit C subdit r   10 dom. nostro
 om r 10 Chr. I. r   11 bonam om C H   12 ut serues (for custodire) r   14 in
 hoc loco C   15 dicit om C H r | distare (for certare) H   16 est (af̄ memor.)
 add r   17 necessarium C* necessario r | erat et (for erit) C (corr) | adicit C r
 18 sq. Coisl. 204, f. 209 a [Cr. vii. 48, Fr. 154] θεόδωρος. τοντότου, μή κατασχήνῃς
 τὴν παρροκίαν ἔκεινην [Chrys., cf. Fr.] πολλοὶ γάρ, κ.τ.λ.   Cr. notes: “deest
 verbum aliquod” [post Τιμόθεον]. Nothing is wanting in the MS.   19 ἔνεκεν,
 εἰδότες καὶ Cr.

1. *testibus*] Another accidental omission. In the interpretation Th. seems to stand alone. Pelag. represents the ordinary view: “coram sacerdotibus uel ministris, uirtutibusque caelestibus.”

6. *adiectatus*] Apparently used as = iactatus. See however the variant in C.

10. *in conspectu Dei*] So Ambrstr.; Vulg., “coram Deo.” D. n. I. *Christo*

doubtless represents the text of Th.; the Latin versions have simply “Christo Iesu.” In Chrys. and Thdt. the readings vary. *Bonam* has been carelessly omitted by the scribes; cf. *supra*, p. 182, l. 12. *Custodire*; Tert., “ut custodias;” O. L. and Vulg., “ut serues.”

14. *ut dicat, ‘illa,’ &c.*] Thdt.: τοντότου, ταῦτα δ γράψω.

quem temporibus suis ostendit beatus et solus potens rex regum et dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem et lumen habitat inaccessibile, quem uidit hominum nemo nec uidere potest; cui honor et potestas aeterna. amen.

5 ex magnitudine diuinae naturae et illa quae erga eum habentur confirmavit futura. unde et ista quae erga Deum sunt posuit in praesenti, quae confirmationem quandam futurorum habere poterant. hoc ipsum autem et [in] initium epistolae fecisse uidetur, ubi dicit: *regi autem saeculorum, incorrupto, ini-10 sibili, soli Deo honor et gloria in saecula saeculorum. amen.* unde etiam et hoc in loco †'beatum' illum vocauit ad confirmationem futurae inuertibilitatis quae nobis aderit, quia ille talis est, in natura beatitudinem habens, nec autem ullam poterit sustinere uertibilitatem. 'potentem' uero dixit eum, ut nemo dubitet quo-15 niam resurrectionem nobis poterit conferre. et quidem et 'regem' eum 'regnantium' et 'dominum dominantium' dixit, ut ostend-

'μακάριον' αὐτὸν ἐκάλεσεν ἐπὶ συστάσει τῆς μελλούσης προσέσεσθαι ἡμῖν ἀτρεπτότητος, 'δυνάστην' δὲ ὅτι τὴν ἀνάστασιν ἐργάσασθαι δυνατός, καὶ μὴν καὶ 'βασιλέα' καὶ 'κύριον' ἐπὶ ἀπο-20 δεῖξε τοῦ πάντων κρατεῖν καὶ δύνασθαι ὑποτάξαι καὶ θάνατον ἀφελεῖν' διὰ τοῦτο καὶ 'μόνον ἔχοντα ἀθανασίαν,' ὡς ἀν-

2 lumen h. inaccessibilem H lucem h. inaccessibilem r 3 nullus (for
nemo) r 4 imperium sempiternum (for pot. aeterna) r 5 eam r 8
ipsum om H | initio C in initio C (corr) r initium H 10 est (byf soli) add C* H
11 in hoc loco r | illo C* H: txt r 12 aduertibilitatis r | adherit H | est om C
17 sq. Coisl. 204, f. 209 b [Cr. vii. 50, Fr. 154] θεόδωρος. ἄλλος φησίν μακάριον,
κ.τ.λ. 18 δεῖ (for δῇ) cod.

1. *temporibus suis]* Cf. I. p. 127, l. 19,
note.

2. *ostendit]* So Aug. (Sabatier); O. L. and Vulg., after Gk., "ostendet." *Lumen...in-*
accessibile. So Ambrstr.; Vulg., "lucem...
inaccessibilem" (cf. II. p. 33, l. 17, note). *Hominum nemo, potestas aeterna* also oc-
curs in Ambrstr.; Vulg., "nullus hom.,"
"imperium sempiternum."

3. *ex magnitudine, &c.]* Cf. Thdt.:
ἀπὸ τῶν προσόντων τῷ θεῷ τὸν περὶ τῆς
δυναστείας καὶ τῆς κράτους καὶ τῶν ἀντι-
δοσῶν ἐβεβαίωσεν λόγον.

4. *in initium epistolae]* I.e. c. I. 17,

where see comm. and notes.

5. *beatum...inlustrari]* Abbreviated by Lanfranc.

6. *ad confirmationem, &c.]* Comp. Th.
on Ps. i. 1 (Migne, 648): κύριος δέ
μακάριος ὁν δ θεός [cf. Chrys. ad h. L.: ἡ
αὐτομακαρώτης]—Παῦλος γάρ φησιν 'ὁ
μακάριος καὶ μόνος δυναστής'—μετέδωκεν
ταῦτης τῆς προσηγορίας ἡμῖν...τὸ οὖν 'μα-
κάριος' ὄνομα τῆς καὶ δρεπήν τελεοτήτος
ὑπάρχει καρπός. With the present con-
text cf. Thdt. ad l.: τὸ ἀτρεπτόν θεῖε-
ξεν, μακάριον δυναστόν ὁ γάρ φησει μα-
κάριος οὐδεμίαν τραπήν ἐπιδέχεται.

deret ex hoc quoniam omnes subiugat et potens est etiam daemones subiugare et mortem adimere et omnia illa intercipere quae nos ad praesens adfligunt. ideo et 'solum' dixit 'habere immortalitatem,' eo quod sufficiens sit nobis hoc praestare quod ipse solus possidet in natura, a nullo alio adsecutus. et quod 5 dixit 'lumen habitans inaccessible,' confirmationem habens, quod in immenso quodam lumine et inaccessible persistat, qui etiam et uera ratione iustorum corpora lumine faciet inlustrari. sed et illud quod dixit: *quem uidet hominum nemo nec uidere potest*, ut ostendat quoniam 'nihil demiratione dignum est si illa 10 quae tunc erga uos erunt ad praesens non uideantur; siquidem et ipse qui nobis ista conlatus est inuisibilis nobis existat per naturam.* sicque suum sermonem futurorum confirmatione uisus est consummasse, ut magis suaderet Timotheo inuigilare de his 15 quae sibi sunt scripta. adiecit uero et de diuitibus, perspiciens quoniam hoc in media parte epistolae dicere praetermisserat ubi de ceteris disputauerat ad eum:

diuitibus in [hoc] saeculo praecipe non altum sapere.

ικανὸν τοῦτο ἡμῖν παρασχεῖν· καὶ τὸ φῶς δὲ οἰκῶν ἀπρόσιτον, σύ-
στασιν ἔχον τοῦ ἐν ἀφάτῳ τινὶ καὶ ἀπροσίτῳ τυγχάνοντα φωτὶ ὄντως 20
δὴ φωτεινὰ καὶ τῶν δικαίων ποιήσειν τὰ σώματα· οὖτως καὶ τὸ ὄν
εἶδεν οὐδείς ἀνθρώπων οὔδε ἵδειν δύναται, ὅπετε δεῖξαι ὅτι οὐδὲν
θαυμαστὸν μὴ φανεσθαι νῦν τὰ τότε περὶ ἡμᾶς ἐσόμενα, δπου
γε καὶ αὐτὸς ὁ τούτων αἵτιος ἀόρatos ἡμῖν πάντη τὴν φύσιν ἔστιν.

4 nobis sit r	7 in om Cr inaccessible C* H	8 et om r	9
quod om Cr	10 nulla (for nihil) C r	15 sunt om H adicit C r	17
et ait (aft eum) add r	18 hoc om C H		

7. *in immenso quodam lumine, &c.]*
 Comp. Th. on Ps. xvii. 12 (Migne, 664):
 περὶ αὐτὸν δὲ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ ἦν ὡς εἴη, τὸ φῶς, ὡς καὶ ὁ μακ. Παῦλος περὶ αὐτοῦ φησί, 'φῶς οἰκῶν ἀμφότερα.' τοῖς γὰρ αὐτῆς ἐννοιας ἔχεται ἀμφότερα: ἀσ-
 περ γὰρ φῶς οἰκεῖ λέγεται, οὖτως καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ λέγεται ἀν κυρίως τὸ φῶς. The reason given in the present comment for the mention of light in connexion with God is peculiar to Th. and characteristic of his system, in which the resurrection of the body oc-

cupies so important a place.

11. *siquidem et ipse]* Comp. the comm. on Col. iii. 3 (I. p. 299). As to the invisibility of God see the comm. on Col. i. 15, and notes.

18. *in hoc saeculo]* ἐν τῷ νῦν αἰώνι. The omission of *hoc* in the text is clearly accidental; see next line. Latin versions, "huius mundi s. saeculi" (*τοῦ νῦν αἰώνος*). *Altum sapere;* Latin versions, "superbe, sublime sapere." Cf. Tisch. *ad h. l.*: "ceterum Rom. xi. 20 Latini plerique *altum sapere* habent."

bene dixit *in hoc saeculo*, ut ostendat ipsas diuitias temporales esse, pro quibus uel maxime non conueniebat ut alta saperent.

neque sperare in incerto diuitiarum.

et hoc adicit ut ostendat quoniam neque in hoc saeculo 5 diuitiae a diuitibus caute tenentur.

sed in Deo uiuo, qui praebet nobis omnia abunde ad fruitionem.

optime autem posuit de diuitiis temporalibus illam abundantiam quae a Deo nobis datur. quis enim sic stultus est ut dubitet quin melius sit in Deum sperare quam in diuitiis? 10 unde et adiecit ‘uiuum,’ ut magis illud exaggeret. comparauit enim cum Dei sempiternitate diuitiarum usum tempore, et ipsum usum dixit esse ‘incertum.’ et quod dixit: *omnia nobis abunde praebet*, uerum esse ab illo loco quo superius dixerat euidens est, quoniam omnia eius fruimur. et ut ostenderet quia 15 oportet magis Deo intueri, a quo et omnium bonorum habemus fruitionem, despicientes illas opes quae nobis in praesente ad-sunt; conuenit uero nos semper gratias agere Deo qui omnium quae potimus bonorum auctor et donator esse uidetur. deinde et quod necessarium erat post hoc facere illos instruxit, dicens:

20 *bonum opus facere, diuites esse in operibus bonis, facile tribuere, communicare.*

et quod erit ex hoc lucrum? dico:

thesaurizantes (inquit) sibi ipsis fundamentum bonum in futuro, ut adprehendant uitam aeternam.

6 fruendum (<i>for fruit.</i>) r	7 contra (<i>for autem</i>) r	12 omnibus r
15 intueri Deum r bon. omn. r	16 in praes. om H r	19 illis C (corr)
23 tessaurizantes H inquit om r sibimet C (corr)		

i. *diuitias temporales*] Cf. Chrys.: καλῶς εἶπεν ἐν τῷ νῦν αἰώνι· εἰσὼ γάρ καὶ οὐλοὶ πλούσιοι ἐν τῷ μελλοντι. Thdt.: τῷ δὲ διορθωμῷ διαγκαλος ἔχρησατο εἰσὼ γάρ πλούσιοι καὶ τοῖ μελλοντοι αἰώνος.

6. *praebet...ad fruitionem*] O. L. and Vulg., “*praestat...ad fruendum.*” For *fruitione* see i. p. 31, l. 9, ii. p. 142, l. 6; and cf. Paucker, *metet. lexit. alt.*, p. 10.

10. *adiecit ‘uiuum’*] Thus it appears that Th., in company with Chrys. and Thlt., read *τῷ ζῶτι*.

13. *quo superius dixerat*] I.e. on c. iv. 3, q. v.

15. *Deo intueri*] τῷ θεῷ προσβλέπειν. See vv. ll.

20. *bonum opus facere*] A roughly literal version of διαθεορεῖν. Vulg., “*bene agere.*”

23. *thesaurizantes*] So Gk.; the Latin versions use the conjunctive or infinitive (O. L., “*thesaurizent*”; Vulg., “*thesau-rizare*”).

percipient autem in futuro saeculo mercedes magnas pro quibus in hoc saeculo ista faciunt. nam et mercedes percepient tales quae nullam umquam poterunt mutabilitatem sustinere. nam quod dixit *fundamentum*, firmitatem eorum uoluit significare. compendiose uero hoc uoluit dicere: ‘praecipe illis ut non magna sapient propter illa quae possident; cognoscant uero Dominum horum sibi esse largitorem, et huic semper pro omnibus sibi tributis gratias debent referre, in bonis operibus sollicitudinem expendentes, quod parua dantes in praesenti uita magna in futuro saeculo recipient.’ et dicens de diuitiis 10 iterum ad Timothei se uerit personam, illis quae praedicta fuerant competenter adiciens:

o Timothee, commendatum custodi, deuitans profanas nouitates uocum et oppositiones falsi nominis scientiae, quam quidam promittentes a fide exciderunt.

15

de illis enim hoc in loco dicit. ‘tu (inquit) custodi fidem, omni uirtute declinans eos qui contraria docent et semper ex cogitant aliquid nouius dicere et inconueniens; qui et controversias contra ueritatem excogitant sub nomine scientiae quam mentiti insimulant, promittuntque se scientiam habere, longe 20 autem multum distant a fide.’ bene autem et ‘commenda-

2 mercedem p. talem r 3 numquam ullam C r 4 firmamentum (for firmitatem) r 7 hunc (for huic) C* H 9 dates H* 10 dicens autem r 13 o T. depositum &c. [as in Vulg.] r 14 quidem C H r 18 noui r 19 scientia qua H 20 promittunt qui H 21 multumque r

4. *firmitatem eorum uoluit, &c.] Cf.* Thdt.: τῶν δὲ μελλόντων ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν θεμέλιον κέληκεν ἀκίνητα γὰρ ἐκεῖνα καὶ ἀτρεπτα.

13. *commendatum]* So Ambrstr. O. L. generally and Vulg., “depositum.” Just below (l. 21) we have *commendationem*; cf. 2 Tim. i. 12, 14. A *fide* is a slip on the part of our translator, who was thinking perhaps of v. 10; the Latin versions correctly render “circa fidem” (= *erga fidem*, c. i. 19).

16. *custodi fidem]* Cf. Pelag.: “fidei depositum custodi.” Oec. (1) explains τὴν παραθήκην as=τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ τὴν δὲ ἔμου [sc. Παύλου] σοι παρέθετο.

Thdt. (followed by Oec. (2)) breaks away from Th.’s interpretation altogether: παραθήκην οἷμα τὴν χάριν λέγειν τοῦ πνεύματος, ηδὶ τῆς χειρονομίας ἐδέξατο. Cf. *infra* on 2 Tim. i. 14.

18. *aliquid nouius dicere]* καινότερόν τι λέγειν. This leaves little doubt that Th. read καινοφωνίας—a reading which Oec. and Thph. found in Chrys. (Tisch. ad h. l.). As now edited Chrys. has κενοφ., but his comm. (ἀρά ἔστιν καὶ οὐ βέβηλος κ.) points rather the other way.

20. *longe autem, &c.]* Oec.: θραν γὰρ πλοτίς μὴ γ. γνῶσις οὐκ ἔστων. Thdt. supposes a direct reference to the *gnosis* of Simon; cf. Iren. ii. 14 § 7: “secundum

tionem' dixit dogmatum scrupulositatem; ut ostenderet magis quia necessarium sit ei ut custodiat illa quae ab eo accepit, quia et exigendus est illa quae sibi sunt commendata. consummans uero in his epistolam, consuetam adiecit salutationem, in ultimam 5 partem epistolae dicens :

gratia tecum. amen.

1 scrupulositate *H r*   2 quae (for quia) *C** *H* quod *C* (corr) *r* | necessitatem
H   4 adicit *C r* | in ultima parte *r*

antiphrasin uero ueritatis ignorantiam   4. *consuetam adiecit salut.*] Thdt.: agnitionem uocant. et bene Paulus ait *τὴν συγκρήσην εἰλογίαν ἐπέθηκεν.*
uocum nouitates falsae agnitionis."

THEODORUS MOPSUESTENUS
IN EPISTOLAM B. PAULI
AD TIMOTHEUM II.

ARGUMENTUM.

EPISTOLAM Pauli ad Timotheum secundum sensum explicaturus, argumentum eius ut moris est nobis primitus explicabimus. Tenuidens est enim illud quod non post primam epistolam etiam hanc protinus scripserit, sed et nec de hisdem scripserit locis de quibus primam illam scripserat epistolam. primam enim scribens dicit: *sicut rogaui te sustinere Ephesi*; ostendens

ὅτι μὴ ἀκολούθως τῇ προτέρᾳ ταύτην γεγράφηκεν, μηδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν διάγοντι τόπων δῆλον, ἀλλὰ μετὰ πολὺν χρόνον ἀγανάκτεινην μὲν γὰρ ἀπέστειλεν αὐτῷ ἐν Ἐφέσῳ διάγοντι, ἐν ταύτῃ

3 post om. H 4 iisdem r 7 sq. Coisl. 204, f. 211 a [Cr. vii. 52, Fr. 155]
Θεόδωρος. ἀλλοι φησίν· ὅτι μή, κ.τ.λ. 7, 8 τυπ. τόπων (for τῶν αὐτῶν...τόπων) edd.

1. *Epistolam, &c.*] ‘Argument. From a comparison of their contents it appears that the Second Epistle to Timotheus did not follow closely upon the first and was not addressed to the same place. S. Timothy was now no longer at Ephesus; S. Paul was on the verge of martyrdom. The present letter belongs to the second imprisonment at Rome which immediately preceded his death. These Epistles differ also in their substance. The first is chiefly occupied with directions for the govern-

ment of the Church; the second consists of exhortations to courage and devotion, including a prophetic condemnation of the ever-growing evils of the latter time, and ending with certain personal intimations and requests.’

explicaturus...explicabimus] An *incuria* of the translator, if not of the author himself.

2. *ut moris est nobis]* Cf. I. p. lxvii.

6. *sicut rogaui te sustinere] = ut sustineres*, 1 Tim. i. 3 (cf. II. p. 69, l. 3, note).

quoniam illic eum reliquerat, et sic epistolam ad eum scribit quasi adhuc in illis locis commorante eo. in hac uero epistola in finem scribit : *Tychicum* (inquit) [misi] *Ephesi*; dixisset utique 'ad te,' si Ephesi adhuc Timotheus moraretur, quando et hanc 5 ad eum scribebat epistolam. et primam quidem sic se scripsisse ad eum manifestauit, ut et insinuaret quod non multo post tempore sit ipse ad eum uenturus; dicit enim : *haec tibi scribo sperans me uenire ad te cito.* hanc uero scribens designat quia non multo post tempore ad Christi confessionem istius uitae 10 transitum expectet ; ait namque : *ego enim iam delibor, et tempus meae resolutionis instat.* iubet autem eum cito uenire ad se, dicens : *festina* (inquit) *uenire ad me cito.* scribit autem hanc epistolam ad eum ex urbe Roma, in illo tempore quando*

δὲ πρὸς τῷ τέλει φησίν· ΤΥΧΙΚΟΝ ἀπέστειλα εἰς Ἐφεσον· εἶπεν δὲ 15 ἀνὸτι 'πρός σε,' εἴπερ ἐπὶ τῆς Ἐφέσου διάγοντι καὶ ταύτην ἔγραφεν τὴν ἐπιστολήν. κἀκείνη μὲν οὕτω γράφων δῆλός ἐστιν ὡς ἀν μετ' οὐ πολὺ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμενος, ταύτην δὲ ὡς μετ' οὐ πολὺ διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν τὴν ἐκ τοῦ βίου μετάστασιν δέξασθαι προσδοκῶν· κελεύει δὲ αὐτὸν καὶ θάττου 20 πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι. γράφει δὲ αὐτὴν ἀπὸ Ρώμης, ἡνίκα

¹ reliquere *H*   ² commemorante *H* commemorantem (*om eo*) *r*   ³ fine *r*
 | misi *om C** *H* Ephesi direxi ad te quasi (*for m. E.* dixisset utique ad te si) *r*
 |o delebor *C** *H*: *txt C (corr)* *r*   14 εἰτε δὲ ἂν *edd.*   17 ὅταν (*for ως ἀν*) *edd.*

3. *in finem scribi]* C. iv. 12. For *Ephesi*=*εἰς Ἐφεσον* cf. I. p. 116, II. 2, 17; here, however, the gen. may be due to a scribe who has been misled by the termination of *misi* (subsequently omitted), or by the occurrence of *Ephesi* in the next line.

The inference which Th. builds upon a comparison of 1 Tim. i. 3 with 2 Tim. iv. 12 is perhaps not very convincing. He does not refer to it in his comm. on either of those passages; see however Thdt. on 2 Tim. I. c: δῆλον ἐντεῦθεν ὡς οὐκ ἐν 'Ἐφέσῳ δῆγε, ἀλλ' ἐτέρῳ τον κατὰ τον τὸν καρὸν δ. μ. Τιμόθεος.

dix. utique 'ad te'] Cf. Tit. iii. 12.

7. *dicit enim; 'haec tibi scr.'* &c.] 'That a considerable interval of time elapsed between the two Epistles is

proved by comparing 1 Tim. iii. 14 with 2 Tim. iv. 6, 9. At the time of writing the first Ep., S. Paul looked forward to a season of liberty and renewed activity; when he wrote the second, he expected no release but that of his death. The Epp. therefore clearly belong to two distinct periods of S. Paul's life.' Chrys. also takes note of the change of circumstances, but draws a somewhat different inference: τι δήποτε καὶ δευτέρας ἐπιστέλλει τῷ Τ. ἐπιστολήν; εἴπερ 'ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς σὲ τάχιον'. οὐκ ἔξεγένετο τοῦτο· παραμυθεῖται αὐτὸν διὰ γραμμάτων ἀντὶ τῆς παρουσίας...οὐ διὰ γραμμάτων δὲ αὐτὸν παραμυθεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ καλεῖ πρὸς ἑαυτόν 'σπούδασον,' κ.τ.λ.

12. *scribit autem hanc, &c.]* As this clause now stands, it contradicts Th.'s

Felicem adpellans uinctus Romae ex Iudeae partibus fuerat ductus. duobus etenim annis tunc, sicut Lucas dicit, Romae commorans, quia ante Neronem ductus pro se satisfaceret, ex sententiae eius laxatus est auctoritate, eo quod nihil ab eo crimine dignum gestum fuisse Nero reppererat. 5 qui dimissus protinus suum opus implebat; percurrens enim orbem terrae pietatis rationem omnibus tradere properabat. post illud uero secundo Romae adueniens, praecepto Neronis + contemplatione pietatis capite plectitur,* eo in tempore quando et hanc epistolam Timotheo ab urbe Roma scripserat. et illud 10

τῆς εὐσεβείας ἐνέκεν τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται.

1 filicem C filice H* Caesarem H (corr) : txt r | uinctus (for uinctus) C* 3
commemorans C* | qui (for quia) C H r | introductus r 4 sententia C r 5
aliud (aft nihil) add C r 8 sq. post illud...scripserat om r 9 contemplationi H
11 Coisl. l. c.

statement in l. 8 sq. Either *hanc* should be replaced by *illam* (i.q. primam); or the sentence needs readjustment, and should have been written and punctuated thus: "scribit...ex urbe Roma, in illo tempore etenim quando...fuerat ductus, duobus annis tunc," &c. The catena supports the latter view. The former, which is perhaps the simpler and more probable correction, has the effect of crediting Th. with the theory that 1 Tim. was written from Rome before the end of the first imprisonment. This is perhaps not altogether impossible, notwithstanding Timothy's presence with S. Paul during the greater part of the *diervla* (cf. Phil. i. 1. Col. i. 1. Philem. 1; Bp. Lightfoot, *Philippians*, p. 11, note 1); for the Ap. intended to send him to Philippi (Phil. ii. 23), and from thence he might have returned to Ephesus, where, as Th. seems elsewhere to suppose (1. p. 116, l. 5 sq.), he had been left in charge upon S. Paul's withdrawal from that city. In this case the first Epistle was addressed to Timothy on occasion of his resuming his work at Ephesus, after his visit to Rome and towards the end of S. Paul's two years' imprisonment. If this was Th.'s view, he

is its solitary exponent; the other patristic commentaries contain no reference to it; only one of the subscriptions to 1 Tim. dates the Ep. from Rome, and that without note of time (Tisch., p. 865).

1. *Felicem adpellans]* Cf. 1. p. 116, l. 16, note. *Felicem* is probably due to a slip on the part of Th. himself; he meant to write *κατὰ τὸν Φήστον*.

6. *percurrens e. orbem terrae]* During the interval he had visited Corinth, Miletus (2 Tim. iv. 20), Troas (2 Tim. iv. 13), probably also Nicopolis (Tit. iii. 15); westwards his journeyings had extended to Spain and perhaps even further (Rom. xv. 24, 28; Clem. R. 1 Cor. 5; Can. Murat. (ed. Tregelles, p. 19). Cf. Euseb. ii. 22: ἀπολογησάμενος αὐθὶς ἐτί τὴν τὸν κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει στελλαθεὶς τὸν ἀπόστολον. Hier. de virr. ill. 5 (Migne P. L. 23, 615): "sciendum autem in prima satisfactione...Paulum a Nerone dimisum ut euangelium Christi in occidentis quoque partibus praedicaretur."

9. *capite plectitur, &c.]* Cf. 1. p. 115, l. 12, note. *Eo in tempore, &c.]* Hieron. l. c.: "sicut ipse scribit in secunda epistola ad Timotheum eo tempore quo et passus est."

non incertum est quoniam ubicumque tunc Timotheus commorabatur, pro uoluntate beati Pauli ab aliorum utilitate commorabatur. nam nec erat possibile apostolum sic scribere ad eum, in quibus laudaret eum et opus eius reciperet et de singulis
5 quae erga illum erant affectaretur, si contra uoluntatem apostoli relinquens eum aliis locis ubi sibi placitum fuerat fuisse commoratus. scribit igitur ad eum hanc epistolam. non sicut in prima instruit eum quemadmodum conueniret eum de singulis illis facere quae ad commune ornamentum ecclesiae poterant
10 pertinere; sed quasi qui sufficienter eum in prima epistola de omnibus instruxerat quae eum instrui conueniebat, hanc ad eum fecit epistolam, consilium dans ei simulque et †commonens eum ut cum summa diligentia ea quae ad aliorum pertinent utilitatem expediret cum omni alacritate; et ut pro ipsa praedicatione etiam, si res exigit, nec periculis se dubitaret obiectare.*
15 nam et plurima pars huius epistolae hoc idem uidetur exprimere; quamobrem etiam de se, qualia et quanta multis in locis fuerit perpessus, referre adnititur, ut ad similitudinem sui etiam illum hortaretur paria sustinere. in media uero parte epistolae

20 διεγέρων αὐτὸν εἰς τὸ μετὰ σπουδῆς τὰ ὑπὲρ τῆς ἐτέρων ὡφελεῖας ἐπιτελεῖν σὺν ἡδονῇ, καὶ τὸ πάσχειν ὑπὲρ τούτων αἴρουμενον.

1 quomodo (for quoniam) <i>H</i>	2 ob..utilitate <i>C</i> (corr) ad..utilitatem <i>r</i>
5 effectaretur <i>C H r</i>	6 fuisse <i>H</i>
communem <i>C* H</i>	8 conuenire <i>H</i>
13 quae aliis essent utilia (for quae ad aliorum, &c.) <i>r</i>	9 facere illis <i>r</i>
et (aft exped.) add <i>r</i>	15 exiit (for exigit) <i>C H: txt r</i>
hortetur <i>r</i>	18 fuerat <i>r</i>
20 Coisl. <i>L c.</i>	19

2. *ab aliorum utilitate*] For. leg. ob al. utilitatem. Here, as above (p. 189, l. 4 sq.), Th. seems to qualify the tradition which made Timotheus the first diocesan Bishop of Ephesus (Euseb. *H. E.* iii. 4), not even carrying down his superintendence of the Ephesian Church to the commencement of S. John's residence (cf. I. p. 115, l. 10). Notwithstanding the salutations in c. iv. 19 [cf. Acts xviii. 24, 26; 2 Tim. i. 18] he regards 2 Tim. iv. 12 as decisively proving that S. Timothy had already left Ephesus when the Second Epistle was written. 'But if not at Ephesus,

where was he at this time? and what was the nature of his work? Two points only are clear; (1) he was still labouring in the cause of the Gospel, and (2) he was labouring under S. Paul's direction. Otherwise this Epistle would not have been characterized as it is by the language of affection and commendation.'

9. *ad commune ornamentum*] Cf. II. pp. 84, l. 19; 94, l. 10, note.

15. *exigit*] Cf. vv. ll.; for an example of the converse error, see on 1 Tim. v. 3. *Multis in locis*] Cf. c. iii. 11.

19. *in media uero, &c.*] C. iii. 1 sq.

in qua eum uel maxime exhortare uidetur, †memoratus est etiam illos qui in deterius serpere adnitezantur, non leuiter arguens eos*; adhuc etiam et illud significans, quod tempore proficiente inter homines malitia plurimum sumat incrementum, docens eum non discedere ab opere propter eos qui in deterius serpunt. 5 †in finem uero epistolae interea illa quae secundum se sunt insinuat, in quibus fuerit uel sit;* interea uero et mandat de illis de quibus mandare ei conueniebat, utpote qui et ad carissimum scribebat discipulum suum. nam cautissime de singulis cognoscemus ex illa interpretatione quae per partes efficietur; 10 quorum etiam interpretationem tempus nos facere admonet, sufficienter argumento in his explanato.

Paulus apostolus Christi Iesu per uoluntatem Dei, secundum promissionem uitiae quae est in Christo Iesu: Timotheo carissimo filio gratia, misericordia, pax a Deo Patre et Christo Iesu domino 15 nostro.

quod dixit: *secundum promissionem uitiae quae est in Christo Iesu*, ad illud reddit quod dixerat *apostolus*; hoc est: ‘*apostolus* creatus sum ut praedicarem promissam omnibus in futuro saeculo uitam inmortalem per Christum, qui et primus pro 20 omnibus uisus est resurrexisse; et docere uniuersos homines

μέμνηται δὲ καὶ τῶν πρὸς τὸ χεῖρον βλεπόντων, οὐ μικρῶς αὐτῶν καθαπτόμενος. πρὸς δέ γε τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς τὰ καθ' ἑαυτὸν δῆλοι, ἡνίκα ἔγενετο τε καὶ ἔσται.

1. exhortari C (corr) r 4 plurima r | incertum (for increm.) C H: txt r
6 sec. serunt (for sec. se sunt) C* H secum ferat r 9 sed (for nam) r |
cognoscemus C (corr) r 18 redit C r 19 sum om H 22 sq. Coisl. l.c.

6. in finem, &c.] C. iv. 9 sq. *Interea* ...*interea*=interdum...interdum.

9. cognoscemus] See the copious exx. of this anomaly collected by Mr Bensly, *M. F.*, p. 70 sq.; and cf. *adnitetur* (*infra*, p. 234, l. 10).

13. *Christi Iesu*] Chrys., Thdt.: ‘*Ιησοῦ* Χρυστοῦ’. In adopting the opposite order our translator may have been unconsciously influenced by the Latin versions.

18. ad illud reddit] Or “reddidit” (ἀπέδωκεν); cf. *infra*, p. 194, l. 13.

S. II.

With the comm. cf. Th.'s remarks on 2 Tim. i. 9, 10, Tit. i. 1. Thdt. ad h. l.: τὸ δὲ ‘καὶ ἐπαγγελιαὶ ζωῆς’ οὔτως ροητέων ‘ἀρόστολος με προέθετο .... ὅπερε με τὴν ἐπαγγελθέσαν αἰώνιοι ζωὴν τοὺς ἀνθρώπους εκρύζει.’

hoc est: ‘*apostolus*, &c.] Cited by Lanfranc, in an abbreviated form, and under the name of S. Augustine.

21. et docere, &c.] For *et ut docerem*; the Gk. probably ran ἀπόστολος ἐτέθη τοῦ κηρύσσεω...καὶ διδάσκειν. The am-

qui per omnem sunt orbem terrarum, ita ut suscipientes de his doctrinam possint etiam promissorum bonorum adsequi frumentum.' et ista quidem sunt in praefatione epistolae scripta. incipit uero sic :

5. *gratiam habeo Deo, cui seruio a proavis meis in munda conscientia.*

hoc est: 'cui adcelero seruire in conscientia munda.' nec enim quasi testimonium sibi ipsi perhibens ista dixit, licet ueraciter profitetur quod haec ita se haberent. unde et adiecit :

10. *quemadmodum sine intermissione memoriam tui habeo in orationibus meis nocte et die, cupiens te uidere.*

hoc uero totum in inconsuammo sensu interiectum esse uidetur. ad illud autem reddidit ista apostolus quod dixerat, *gratiam habeo Deo, et cetera.*

15. *memor lacrimarum tuarum, ut gaudio implear.*

uult autem dicere quia 'semper memoriam tui facio in oratione mea, siue in nocte orem, siue in die; multas pro te Deo gratias refiero, memor lacrimarum illarum quas effundebas eo tempore quo a me discedebas. gaudium et autem mihi 20 plurimum confertur memoria illarum lacrimarum.' nam quod

11. et (bef cupiens) add C* r

13 illum H r
quae (for quia) C H 19 et om H

16 illud (for uult) H |

bignity in the Latin has been increased by the use of the periphrasis *qui...uisus est resurrexisse* for "qui...resurrexit."

5. *gratiam habeo] χάριν ἔχω.* Latin versions, "gratias h."

*a proavis meis] So Sedulius Scot.; Ambrstr., "a proavis," Vulg., "a progenitoribus." For *munda* the Vulg. has "pura."*

7. *cui adcelero seruire]* "The Apostle meant to say: 'Whom it is my desire and endeavour to serve.'" Severianus (Cr. vii. 56) understands S. Paul to refer only to the purity of his faith: *οὐ τὸ ἀμεμπτὸν λέγει τοῦ βίου ἀλλὰ τὸ τῆς εἰς θεού πλοτερεύς.* Thdt. is not so nice: *ἀψευδῆς ὁ λόγος, εἰ καὶ τῇ τοῦ βίου προσ-εμπρήνει λαμπρότητι.*

10. *quemadmodum]* ὦτ. Latin versions, "quod," "quam." *Cupiens* (ἐπιθεθῶν); the Latin authorities are nearer to the Gk. ("desiderans").

12. *hoc uero totum, &c.]* Th. connects *χάριν ἔχω...μεμνημένος*, regarding ὡς ἀδιλεῖτον...ιδεῖν as parenthetic. Cf. Lanfranc: "ordo est: *gratias ago memor*," &c. For *inconsummato* see Rönsch, *Itala*, p. 225.

19. *eo tempore quo...discedebas]* So Chrys. (*εἰκὸς δὲ ἣν αὐτὸν ἀποσχιζόμενον κλαεῖν καὶ δύνεσθαι μᾶλλον ἢ παιδὸν τοῦ μαστοῦ τῆς τίθηνται ἀποστάμενον καὶ τοῦ γάλακτος;*) Thdt. (*εἰκὸς δὲ αὐτῷ γενέσθαι τὰ δάκρυα, συνταπτομένῳ καὶ τοῦ διδασκάλου χωριζόμενῳ*); Ambrstr. ("[lacrimas] amore fuderat apostoli, sicut intellegitur, recedentis a se").

dixit: *ut gaudio implear*, illud *ut non causam dicit*, sed consuete illud significat quod sequitur. et ut ne uideretur absolute gaudere super lacrimas:

memoriam (inquit) accipiens eius fidei quae in te est sine simulatione.

5

'excogito et autem hinc quemadmodum sinceram Deo exhibeas fidem ex illis uel maxime ex quibus tantum erga nos exhibeas affectum qui magistri tibi uerborum pietatis extitimus, ita ut nec separationem nostram magnanimiter ferre possis.' et ostendens quoniam necessaria sit ei multis ex partibus pietatis 10 diligentia, adiecit :

quae inhabitauit primum in auia tua Loide et matre Eunice.

et quia hoc necdum ad laudem Timothei pertinere videbatur, si cui uel parentes eius tales fuissent, adiecit :

certus sum autem quia et in te.

15

hoc est, 'talis es et ipse.' et ut omni ex parte doceret ei esse pietatis diligentiam, siquidem et ab auis et a parentibus ad eundem descenderat, et quia et ipse similia hisdem exequebatur :

x illud om H | non ut (*for ut non*) H | consuere (*sic*) H 7 exhibens C* Hr
 | et (*for ex*) C* om C (*corr*) 9 positis (*for possis*) C* possit r 11 adicit C
 12 Euniche C H 14 adicit r 16 tulisse (*for talis es*) C* H 17 inesse C
 (*corr*) 18 qui (*for quia et*) C quae et r 19 ait (*afst exeq.*) add r

i. 'ut non causam dicit] Cf. I. p. 44, l. 4, note; *et passim*. Lanfranc: "ut non causam sed quod sequitur significat" [significet, *ed.*].

4. *memoriam*] ὑπέμνησις. Above, p. 194, l. 10, *memoriam*=μνεῖαν. The Latin versions in this place more exactly render "commemorationem," "recordationem." *Accipiens* probably represents λαμβάνω rather than λαβών, the former being the reading of Chrys. and Thdt.; but in our translation this must not be inferred from the use of the pres. part. *Sine simulatione*; Ambrstr., "sincera" (*cf. infra*, l. 6); Vulg., "non facta."

7. *ex quibus*] See vv. ll. The clumsy periphrasis *ex illis uel m. ex quibus*=ἐξ ὧν is characteristic of our translator's worst style.

9. *magnanimiter*] Cf. I. p. xxxviii. For *magnanimis* see Rönsch, *Itala*, p. 274; for the adverb, De Vit, s. v.

12. *inhabitauit*] ἔγκησεν. The Latin versions have simply "habitauit" or "et h."

13. *et quia hoc necdum, &c.*] Cf. Chrys.: τὰ γὰρ τὰν προγένετα ἐγκώμια, θεαὶ μὲν αὐτοῖς κοιωνῶμεν, καὶ ἡμῶν ἔστιν· θεαὶ δὲ μῆ, οὐδέποτε λογίζει, δλλὰ καὶ μᾶλλον κατακρίνει.

*quam ob causam magis commoneo te ut resuscites gratiam Dei,
quae in te per impositionem manuum mearum est.*

'itaque omni ex parte competit mihi sermo is qui ad te fit,
ita ut in opere ipsam gratiam ostendas quam per ordinationem
5 manuum mearum adsequi dignus repertus es.' sufficienter uero
eundem est adhortatus ut omni nisu aliis adiuuare deproperet,
gratiam uocans ordinationem eius. nam nec iustum erat eum
qui diuinam donationem fuerat hac de causa adsecutus negle-
gere commissam sibi gratiam. et quia sufficienter eum in his
10 omnibus ad id quod ei conueniebat exhortatus est, memoria
auorum et parentum et proprii eius propositi uel arbitrii, necnon
et gratiae illius quam in ordinatione fuerat adsecutus; laboriosum
uero negotium ipsum esse uidebatur, et maxime ea de causa
quia multa pericula illis ab aduersariis eo in tempore infere-
15 bantur, adiecit :

*non (inquit) dedit nobis Deus spiritum timoris, sed uirtutis
et caritatis et pudicitiae.*

est : †'nec enim formidare nos conuenit de illis malis quae ab
exteris nobis inferuntur. quare? quoniam illa gratia Spiritus,
20 qui est in nobis, sufficiens est per omnia nos confortare et in

οὐ τούννω οὐδὲ δειλιὰν προσήκει τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν ἐπαγόμενα
κακά· διὰ τέ; ὅτι ἡ ἐνοῦσα ἡμῖν τοῦ πνεύματος χάρις ἵκανή καὶ
ἐνισχύειν ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὴν ἀγάπην ἐπισφίγγειν τοῦ θεοῦ,

2 *mearum om H*   4 *ordinatione H*   5 *esse (for es) C* H* *es esse C*
(corr) esses r   6 *est om r | alias H r | deproperaret r*   7 *nec nam H*   10
memoriam H   11 *arbitri H*   15 *ideo (bef adiecit) add r*   16 *enim (for*
inquit) r   17 *dilectionis (for caritatis) r*   18 *est om C (corr) r | ab om H*
20 quae (for qui) r   22 sq. *Coisl. 204, f. 212 a [Cr. vii. 57, Fr. 155] θεόδωρος*
οὐ τούννω, κ.τ.λ.

1. *quam ob causam]* &c' *τῷ αἰτιᾳ*. Vulg., "propter quam c.;" below, v. 12, "ob quam c.," where our translator has *quamobrem*. *Magis* seems to be without authority; for *commoneo* the Latin versions give "admoveo."

4. *gratiam...quam per, &c.]* Thdt.: *τὴν χάριν τῷ διὰ τῆς ἐμῆς ἑκούσιων χειροτονιας*. See on 1 Tim. iv. 14.

6. *alias adiuuare]* For the construction see Rönsch, *Itala*, p. 439. Cf. vv. ll.

11. *propositi uel arbitrii]* Cf. 1. p. xxxvi.

17. *caritatis et pudicitiae]* Ambr., Ambrstr., Vulg., "dilectionis et sobrietatis."

18. *nec e. formidare, &c.]* Cf. Th. on Rom. viii. 15 (Migne, 821): *οὐδὲ οὐρανοὶ διὰλειποῦσι τοῦτον τοῦτον τὸ πνεῦμα φύσιν οὐκ ἔχει.*

20. *qui est]* The Gk. supports the reading of Rab.—"quae est." *Confortare,*

Dei constringere caritate, necnon et pudicos nos etiam ipsis efficiere cogitationibus.* deinde ad uerecundiam eum inuitans, adiecit :

5

ne ergo erubescas testimonium domini nostri, neque me uiinctum eius.

nam ualde eum ad uerecundiam in hisce dictis adtraxit, dicens *ne erubescas*; quasi qui erubescere deberet illa quae pietatis, si non et aliqua contemplatione pietatis sponte perpeti uellet. unde non dixit *ne erubescas* Dominum, sed *testimonium Domini*; hoc est, passionem. et non sufficit ut ista diceret, sed adiecit : IO *et me uiinctum*; sufficienter admonens ut memorans Christum et illa quae secundum se sunt non pigeret pati, si tamen et cum apostolo et cum Christo communionem habere adfectaretur pro hisce passionibus. unde et adiecit :

sed conlabora in euangelio. 15

' itaque quia per passiones ipsud euangelium est perfectum, necessarium est ut communices ei per passiones quas pateris pro aliorum utilitate.' ostendens quoniam tale est euangelium ita ut pati pro eo dignum sit :

secundum uirtutem Dei, qui saluos nos fecit et uocauit uoca- 20

καὶ σωφρονεστέρους ἐν τοῖς λογισμοῖς μένειν τοῖς οἰκείοις ποιεῖν.

2 cognitionibus (<i>sic</i>) C H	3 adictr r	4 noli itaque erubescere t. d. n.
Iesu Christi r	6 non (<i>for nam</i>) H	8 sunt (<i>afī pietatis</i>) add r sin (<i>for si non</i>) H
10 adictr C	11 se (<i>for me</i>) C H r	12 est (<i>for sunt</i>) H et (2 ^o) om H
13 affectaret r	14 adictr r	15 labora H in om r
quae (<i>for quia</i>) C* H ipsum r	18 utilitatem H	16

cf. Rönsch, *Itala*, p. 185; and *infra*, p. 202, l. 21. For *ipris* the Gk. seems to require *proprios* or *nostris*.

4. *ne ergo erubescas*] The Latin versions give "noli ergo (*s. itaque*) erubescere."

9. *unde non dixit, &c.*] δθει εών εἶπεν 'μὴ ἔταιχνθῆς τὸν κύριον, δλλὰ τὸ μαρτύριον τὸν κύριον,' τοιτέστι, τὸ πάθος. With this explanation of *μαρτ.* comp. the comm. on 1 Tim. ii. 6 (p. 89, l. 3, note). Cf. Chrys.: 'μὴ οὖν ἔταιχνθῆς δι τὸν ἔσταιχνμένον κηρύγγες.'

τοῦτο γάρ ἔστι τὸ μαρτύριον· τὸν θεραπένην φησιν τὸν Χριστοῦ. So Thdt., citing Rom. i. 16, 1 Cor. i. 18.

12. *non pigeret*] Personal; cf. I. p. 23, l. 5, note. *Comm. habere adfectaretur* = comm. adfectaret.

15. *in euangelio*] *In* is without authority, and is moreover excluded by Th.'s comment. *Ipsud*; Rönsch, *Itala*, p. 276.

20. *qui saluos nos fecit*] So Ambstr. (cf. Aug., "s. nos facientis"); Vulg., "qui nos liberauit."

tione sancta, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum et gratiam.

similis est autem haec species narrationis qua dixit: *secundum uirtutem Dei*, illi dictio quam dixerat: *secundum promissionem uitae quae est in Christo Iesu*, quod in praefatione posuit huius epistolae. sicut autem illic *secundum promissionem uitae* dicit, hoc autem ait: ‘*promissam uobis uitam creatus sum apostolus ut hanc praedicarem*;’ sic et hoc in loco *secundum uirtutem* (inquit) *Dei*—hoc est, ‘*per uirtutem Dei*’—*qui saluos fecit nos*. ‘adnitere ergo et labora et passionibus te subice, ut omnibus tu ad notitiam deferas illa quae pro nobis sunt dispensata.’ uult autem dicere quoniam ‘*magnum est euangelium*;’ *uirtus autem est Dei* in eo, qui *saluauit nos et uocauit in sanctificationem et in incorruptelam illam quam expectamus*; quod et fecit non ob nostrum meritum sed ob suam misericordiam.’ tale est illud quod dictum est ad Romanos: *nec autem erubesco euangelium, uirtus autem Dei est in salutem omni credenti*. ‘*labora ergo digne pro magnitudine promissorum bonorum*.’ deinde ostendens euangeli magnitudinem, etiam de antiquitate uult illud extollere; ait enim:

quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora aeterna, mani-

4 propositionem C* Hr   7 hoc autem ut C H   hoc est ut r   8 in hoc
loco Cr   9 uirtutem (1°) om H   10 subic (sic) H   11 te (for tu) C* H:
om r | deferas C*   12 in sanctificatione et in incorruptela illam H in
s. et in inc. illa r   13 enim (for autem bis) r   14 et etiam r   15 et
gratiam (bef quae) add r | datis H | saecularia m. est a. nunc per illuminationem r

3. *similis est, &c.*] ‘As in v. 1 ἀπόστολος...καὶ ἐπαγγελῶς means “an apostle ordained to proclaim the promise,” so here καὶ δύναμις is to be joined with ἐπαγγελίᾳ, the sense being: “the Gospel which is accompanied by and operates through the power of God.”’ Th.’s meaning is obscured by the translation, which in l. 9 should probably have been: *hoc est, ‘quod est per [τὸν δὲ],’ &c.* That the point of his remark is what I have stated, seems clear from l. 13 sq. All the other Gk. commentators prefer to connect καὶ δ. with συγκακούθησον.

Propositionem (see vv. ll., l. 4) seems

to have arisen from a confusion between verses 1 and 9.

16. *tales est illud, &c.*] Rom. i. 16, Vulg.; the substitution of *autem* for “enim” (*bis*) is probably a mere *incuria*. Thdt. cites the same verse to illustrate μὴ οὐδὲ τέλος; Th. finds a further parallel between δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστίν and εἰδαγέτι...καὶ δύναμις θεοῦ.

19. *euangeli magnitudinem, &c.*] A favourite topic with Th.; see his comm. on Eph. i. 3 sq., particularly the remarks on verses 4–6 (i. pp. 122–125).

21. *tempora aeterna*] So Aug.; Ambstr., Vulg., “t. saecularia.” See Tit. i.

festata autem [nunc] per reuelationem saluatoris nostri Iesu Christi.

‘si enim exitu negotiorum nouum esse perspicitur euangelium, sed arbitrio donantis antiquum est. nam dudum haec in Christo fieri probauerat Deus; nunc ergo quando ipse Christus 5 nobis adparuit in opere illud produxit.’ et magnitudinem illorum bonorum quae pro nobis fuerant dispensata ad confirmationem euangelii [ostendens], adiecit:

qui destruxit quidem mortem, inluminauit autem uitam et incorruptionem per euangelium.

10

‘hoc (inquit) fecit; destruxit quidem mortem, uitam uero quandam nouam nobis reuelauit, quoniam [pro] omnibus liberatus est corruptela. talis enim est illa uita quam per resurrectionem nobis tribui expectamus.’ et quoniam sufficienter magnitudine dogmatum eundem incitauit, adiecit:

15

in quo positus sum ego praedicator et apostolus et doctor gentium,

et ut ad similitudinem incitaret Timotheum: ‘pro his (inquit) ego constitutus sum, ita ut et tu haec agens particeps mihi esse uidearis.’ et ultra de suis eundem plenarie adhortans, adiecit: 20

quam ob rem et haec patior; sed non confundor.

bene posuit non confundor, quia et in superioribus dixerat

1 nunc om <i>CH</i>	5 probauerit <i>H</i>	8 ostendens om <i>CHr</i> adicit <i>C r</i>
12 nobis nouam <i>r</i> quae omnibus libera e. <i>C* r</i>	quoniam omnibus liberatus est <i>H</i>	
13 resurrectionis <i>H</i>	14 magnitudinem <i>CHr</i>	15 in (bef eundem) add <i>CH</i> adicit <i>C r</i>
16 et om <i>r</i> magister (for doctor) <i>r</i>	19 apostolus (aft sum)	20 adicit <i>C r</i>
add <i>r</i> ita (bef agens) add <i>H</i>	21 quam ob causam <i>H</i> ob	22 superibus (<i>sic</i>) <i>H</i>

4 (*infra*). The omission of *nunc* is not due to Th.'s text; see the comm., *infra*, l. 5. *Reuelationem* (= *ῆγ̄ς ἐπιφανεῖς*: so again, c. iv. 1); Vulg., “*inluminacionem*,” though in the next verse “*qui inluminauit*” = *τοῦ φωτίσαντος*.

5. *probauerat Deus*] Cf. I. p. 125, l. 3: “*antiquam fuisse Dei de his probationem ostendit.*” From δοθεῖσας, κ.τ.λ. Thdt. draws a further inference, which Th. has overlooked: *ἔδεξεν τοῦ νιοῦ τὸ δῖον.*

16. *doctor gentium*] Latin versions, “*magister.*” Cf. I Tim. ii. 6.

21. *quam ob rem*] See note on v. 6 (*supra*).

22. *bene posuit non confundor*] The translator is here so tied to the Latin versions, that the requirements of the sense have not induced him to substitute “*erubesco*,” even in the comm. The connexion between verses 8 and 12 is noticed also by Thdt.: ‘οὐκ ἐπαισχύνομαι’ *τούτου χάρω καὶ τῷ μαθητῇ μὴ ἐπαισχύνεσθαι*

ad eum : *non ergo erubescas.* et ostendens quoniam iusta ratione docet non erubescere :

scio (ait) cui credidi et certus sum quoniam potens est commendatum meum custodire in illum diem.

5 ‘nam et ualde’ (inquit) supplicatus quoniam †qui spe futurorum arram Spiritus quasi quandam commendationem mihi dedit, custodiet hoc inuiolatum, ut perfectam tunc Spiritus gratiam adsequi possimus ; in qua spe ad praesens hanc Spiritus gratiam ut arram adsecuti sumus.’*

10 *formationem habe sanorum uerborum quae a me audisti in fide et caritate quae est in Christo Iesu domino nostro.*

‘memor esto doctrinae meae et ea quae a me saepe audisti dicente tibi de fide illa quam Deo exhibere debemus, et caritate illa quae secundum Christum est.’ bene autem dixit:

15 ‘[δὲ νῦν τὸν ἀρραβώνα τοῦ πνεύματος] ὥσπερ τινὰ παρακαταθήκην μοι δεδωκὼς ἐπ’ ἐλπίδι τῶν μελλόντων, διαφυλάξαι τούτο ἀκέραιον, ἐπὶ τῷ τὴν ὀλοτελῆ με τότε τοῦ πνεύματος κομίσασθαι χάριν, ἡς ἐπ’ ἐλπίδι νυνὶ κεκόμισμαι ταύτην.’

2 ait (*aft erubescere*) *add r*

uare r

6 arrha r

10 formam habes r

12 uidisti (for aud.) C H r

13 a deo H

15 sq. Coisl. 204, f. 213 b [Cr.

vii. 60, Fr. 156] θέσδωρος

ἄλλος δὲ πάλιν φρούριον παρακαταθήκην λέγεσθαι σὺν τὸν ἄρρ.

τοῦ πν. δὲ ὥσπερ, κ.τ.λ.

3 ait *om r | quia p. e depositum meum ser-*

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

uare r | quia p. e depositum meum ser-

παρηγγέλθεν. Lanfranc cites *bene posuit* ... *erubescas.*

τὴν ἀντιμεσθίαν. Ambrstr.: “quid autem illi commendat, nisi salutem suam?” Sedul. Scot.: “animam, uel praeium.” On the *arra Spiritus* see L. p. 43, l. 12, &c.

7. *perfectam...adsecuti sumus]* Cited by Lanfranc.

10. *formationem]* O. L., Vulg., “formam;” Hier., Sedul. Scot., “exemplum.”

Cf. 1 Tim. i. 16. *Caritate quae, &c.* (τηρεῖται, κ.τ.λ.); Vulg., “dilectione in,” &c. *Domino nostro* is unsupported.

14. *bene autem dixit, &c.]* Th., as represented by our translation, omits to justify his approbation of the Apostle’s choice of a word. Thdt. (after Chrys.) supplies this deficiency, illustrating *τηρεῖ-*

3. *commendatum m. custodire]* Ambr., “comm. m. seruare;” Ambrstr., “depositum m. custodire;” Vulg., “d. m. seruare.” For *commendatum* see above, on 1 Tim. vi. 10.

5. *supplicatus]* Apparently a depositum; the lexx. supply no example.

6. *arram Sp. quasi, &c.]* So Thdt. :

θαρρῶ γὰρ...δοῦτε παρέσχεν μοι τοῦ πνεύ-

ματος χρηστού, ἀσθετού φυλάξει. For other

interpretations cf. Chrys. *tis* η παραθήκη;

η πίστις, τὸ κήρυγμα. η τοὺς πιστοὺς λέγει τὴν παρακαταθήκην, η δὲ θεὸς αὐτῷ

παρέθετο, η τὸν αὐτὸν τῷ θεῷ (Acts xx. 32).

Thph. (after repeating Chrys.): η...λέγει

'formationem habe doctrinae meae.' deinde quod dixerat de se, hoc etiam et illi suadet, consilium dans ei:

bonam commendationem custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

'quam (inquit) accepisti gratiam Spiritus, hanc inlibatam 5 custodire depropera, sollicitudine et diligentia eorum quae conueniunt.' et iterum sua memorans suadet ei ut in pigre doctrinam impleat, nullius momenti existimans illas esse tristitias quae per singulos dies accidere ei uidentur:

scis hoc quoniam auersi sunt a me omnes qui in Asia erant, 10 ex quibus est Figelus et Hermogenes.

hoc in loco commemoratus esse existimatur qui et simula-bant se fidem tenere, qui etiam in Asia eo degente auersi sunt ab eo. nam et omnis pugnae exterioris grauior est interior, hoc est, ut sui se relinquant. 'nihil (ait) debet te tristem facere 15

I formationem habet C* H formam habes r | dixit r 3 bonum depositum r 5 inquit om r 6 deproperat C* H* 10 quod (for quoniam) r 11 Philetus r | Hermogenis H 12 comm. est existimant C* memoratus est existimabantur H memorati esse existimantur r: txt C (corr) | et om r 14 omni p. exteriori r

τύπωσις from the painter's art: μυμοῦ (φησίν) τοὺς ἁγράφους, καὶ καθάπερ ἔκειναι τοὺς ἀρχέτυπους προσέχοντες σὺν ἀκριβεῖᾳ τὰς ἔκεινας ἁγραφοῦσιν εἰκόνας· οὐτως καὶ σύ· οἶδα τι ἀρχέτυπον ἔχε τὴν ταρ̄ ἐμοῦ περὶ πλοτεως καὶ δύάπτης γεγενημένη δίδασκαλαν.

3. *commendationem*] See on I Tim. vi. 10, and *supra*, v. 12. Ambrstr. has here "commendatum;" most of the Latin authorities, from Tert. downwards, give "depositum."

5. *quam (inquit) accepisti*] Th. thus adheres to his interpretation of παραθήκη in verse 12. Thdt. varies it slightly, perhaps in consequence of the words διὸ πνεύματος ἀγῶνος: ἔχεις ἀρκοῦσαν εἰς φωταγωγαν τὴν τοῦ πνεύματος χάριν· ταῦτη τοινυι διατήρησον τὴν προθυμίαν. Thph., in one of his alternative explanations, reflects Th.'s view, and meets the difficulty which Thdt. seems to have

felt: ή 'τὸ χάρισμα ὁ Θλαψες'...σπούδασον οὖν φυλάττειν τὸ πνεῦμα, καὶ αὐτὸν τάλιν τηρήσει σοι τὴν παρακαταθήκην i. e. 'keep the Spirit by the Spirit's own help.'

10. *qui in Asia erant*] ol ēv τῇ Ασίᾳ. The Vulg. supplies "sunt;" *erant* is probably preferred by our translator as more consistent with the preceding aor. (ἀνεστράφησαν). *Figelus*=Φύγελος, the orthography supported by the great majority of the uncials (v. Tisch. *ad l.*); *Philetus* (vv. ll.) is an error of the Latin text from which Rab. drew, imported into this passage from c. ii. 16.

13. *qui etiam in Asia, &c.*] Chrys. and Thdt. regard the defection as having taken place quite recently, and at Rome; cf. Thph.: ol ēv τῇ Ασίᾳ, τοντέστων ol ēk τῆς Ασίας ἐνθημούντες τῇ Ρώμῃ.

14. *pugnae ext. grauior*] Rönsch, *Itala*, p. 435. With the *v. l.* in Rab. cf. II. p. 181, l. 15, note.

ex illis quae accident tristitiis. reputa autem illa quae erga me fiunt, et quoniam qui uidentur communes nobis esse in fide omnes me in Asia reliquerunt, ex quibus Figelus est et Hermogenes.' memoratus est autem horum memoratim eo quod forte 5 omnium deterius arbitrium erga apostolum in Deum ostenderunt. hoc quidem ad consolationem et instructionem dixit Timothei, ut non grauiter ferat super illis tristitiis quae sibi accident; adhortans uero eum ad meliora memoratus est etiam illum qui dissimile arbitrium habuit :

- 10   *det (inquit) Dominus misericordiam Onesifori domui, quoniam frequenter me refrigerauit et catenam meam non erubuit, sed cum uenissem Romae sollicite me exquisiuit et inuenit. det ei Dominus misericordiam inuenire a Domino in illa die. et quanta Ephesi ministrauerit mihi, melius tu cognoscis.*

15   nam dum memoratur Onesiforum, hortatur et Timotheum erga pietatem diligentiam adhibere. unde et hoc in loco posuit : *et catenam meam non erubuit.* consequenter ista iunxit illis quae ad eius exhortationem dixerat : *ne ergo erubescas testimonium Domini.* confidens uero de praecedenti exhortatione
20 adiecit :

tu ergo, fili mi, confortare in gratia quae est in Christo Iesu;

I reputat <i>H</i>	3 relinq. <i>H</i> Philetus <i>r</i> Hermogenis <i>H</i>	4 meminit
(for mem. est) <i>r</i> nominatim (for memoratim) <i>r</i>	5 deteriorem <i>C*H</i>	6 et
om <i>r</i>	7 et (bef ut) add <i>r</i>	8 meminit (for mem. est) <i>r</i>
habuit) add <i>r</i>	10 det &c. [as in <i>Vulg.</i>] <i>r</i> inquit om <i>r</i> Onesiferi <i>H</i>	15
memoratus Onesiferum <i>H</i>	18 nec (for ne) <i>H</i>	19 procedente <i>r</i>
adicit <i>C r</i>		20

4 memoratim] See De Vit, *s. v.* Rabanus, as usual, substitutes a word in ordinary use; see vv. ll. *Erga ap. in Deum* is possibly corrupt; but the sense may be: 'they shewed their unfaithfulness to God by their conduct towards His servant.'

7. *ut non grauiter ferat super, &c.]*
Cf. the Ciceronian phrase *grauiter, molestè, &c., ferre aliquid s. de aliqua re.*

ii. *frequenter, Romae*] So O. L.; Vulg., "saepe," "Romam." *Venissim*, if correct, represents a reading *verbōeuvor*, of which there is no trace elsewhere.

Ministrauerit mihi. Claram., Am., have simply "ministrauerit;" *mihi*, however, appears in Ambrstr., Vulg.^{clam}. The pronoun stood in Thdt.'s text, and probably in Theodore's. *Cognoscis* ($\gamma\omega\kappa\omega\kappa\epsilon\varsigma$); Latin versions, "nosti."

17. *consequenter ista iunxit*, &c.] For the third time in this chapter S. Paul uses the verb ἐπαισχύνεσθαι. See above on v. 12. Chrys.: θέα τῶς πανταχοῦ τὴν αἰσχύνην λέγει, οὐ τὸν κλυδωνόν. Lanfranc cites this sentence in the form: "cons. hoc adiunxit, quia ad exh. eius dixerat nec erubescas," &c.

et quae audisti a me per multos testes haec commenda fidelibus hominibus, qui idonei sint etiam alios docere.

‘omni ergo ex causa gratiam illam quae data est tibi a Christo ob aliorum utilitatem rebus ipsis ostende; studium tuum ut omne quodcumque magnum est cum sollicitudine illud agas, et quae a me audisti frequenter dum alios dicerem —hoc enim dicit: *per multos testes*—haec propera et ipse docere, non quoslibet, sed quos discere ista idoneos esse existimas, qui poterint lucrum horum et in alios proferre.’ deinde et exemplo eum adhortans dicit: IO

tu ergo conlabora, quasi bonus miles Christi Iesu.

‘imitare milites istius saeculi, et militem te Christi existimans, omne quod durum est et laboriosum contemplatione pietatis ferre depropera.’ et ipso exemplo dans ei consilium adiecit: 15

nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus; ut ei possit placere cui se probauit.

‘scito (inquit) quoniam qui uolunt ante omnia in militia

2 erunt et (*for s. etiam*) *r* 4 ab (*for ob*) *H* | ostendere *H* 5 sit (*aft
tuum*) *add r* 6 a. docere (*for dum a.* dicerem) *H* 7 dicit *om H* | prop-
terea (*for propera*) *r* 8 quoslibet sed *om H* | esse ex. quae *H* ex qui *r* 11
labora sicut b. m. in Christo Iesu *r* 15 adicit *C r* 16 saecularibus *om r*
17 placare *H* | placeat (*for p. pl.*) *r* 18 uoluntate (*for uolunt ante*) *C H r* |
omni (*for omnia*) *C (corr)* bona *r*

2. *sint etiam*] Aug., “sint et;” Vulg., “erunt et.”

6. *quae a me, &c.*] Lanfranc: “quae audisti a me freq. alios docere [sic]; hoc dicit, &c.”

7. *dum alios dicerem, &c.*] Cf. Chrys.: τι ἔστιν ‘διὰ π. μ.;’ ὡσαντες θεογενεῖς ‘οὐ λάθρα ἥκουσας οὐδὲ κρυψῆ, ἀλλὰ πολλῶν παρέντων, μετὰ παρηγόλων.’ Thdt.: ἄπειρος ἥκουσάς μου πολλούς διδάσκοντος τούτο γάρ ἐφ’ ‘διὰ πολλῶν μ.’ An earlier interpreter (Clem. Alex. ap. Oec.) saw in these “many witnesses” the *Law and the prophets*—τούτους γάρ ἀπόστολος ἐποιέιτο μάρτυρας τοῦ Ιδίου κηρύγματος. Pelagius gives both views as alternatives:

“sive ‘praesentibus multis’...sive ‘quae dixi, multis prophetarum exemplis et testimoniis confirmavi’”

9. *poterint*] Cf. Bensly, *M. F.*, pp. 72, 88.

11. *tu ergo conlabora*] σὺ οὖν συγκαποτέντος—the reading of Chrys. and Thdt.; the Latin versions have simply “labora” (comp. i. 8), or [Boerner.] “collabora.”

16. *nemo militans Deo*] It can hardly be thought that Th., with *F* and *G*, read στρατ. τῷ θεῷ. The whole verse, as it stands in our translation, is borrowed from the Vulg., with the single change of *placeat* into the periphrastic *placere possit*.

sua probabiles inueniri ab omni negotiatione saeculari seipsos cohibent, opere suo tantum intendententes.' bene autem dixit 'implicantur'; et ualde proprie illud dixit eo quod ille qui talis est et de his studium habet, nec adtendere potest in melius, eo 5 quod semel saecularibus implicatus est. deinde et ad aliud transit exemplum :

si autem et in agone quis decertat, non coronatur nisi legitime certauerit.

'et quidem athletas coronas adsequi impossibile est si non 10 solae athletitiae disciplinae intenderint et in eius perstiterint legibus. sic multo magis decens est te siue quasi athletam siue quasi militem Christi cohibere a corporalibus negotiis, intendere uero solae pietati.' et quia exhortatus est eum ut nullam sollicitudinem de saecularibus habeat negotiis, sed ad 15 illa tantum intendant quae ad utilitatem pertinent aliorum, necessitas flagitat humana etiam de illis perquiri quae erga escas sunt et indumentum :

laborantem (inquit) agricolam oportet primum de fructibus participare. intellege quae dico; dabit enim tibi Dominus intellectum de omnibus.

1 probabilis *H* | inuenire *C** inueniri desiderant *C* (*corr*) inueniuntur r
 3 impleantur *H* | de (*afī ualde*) add *H* | dixi *H* 7 nam et &c. [*as in Vulg.*] r 9 et quidem ad letas coronas *C* et qui | as [*sic*] coronas beatas *H* et beatas coronas r 10 solae [*corr*: *soli*] ad letae disciplinae *C* sole ad letitiae disc. *H* solum ad laetitiae disciplinam r | et in eius pertinerint [r] *C** et in e. perstiterunt *C* (*corr*) et in e. perstiterint *H* sed etiam in e. persteterint r
 11 adletam *C* athletam *H* r 12 ea (*for a*) *H* 16 qui *H* | esca *C** *H* escam r 18 inquit om r 19 particire (*sic*) *H* accipere (*for participare*) c

2. *opere...intendententes*] This construction is repeated below, p. 216, l. 9.

3. *implicantur*] ἐμπλέκονται. Cf. *implicat se* (*ἐμπλέκεται*), *supra*, p. 203, l. 16. The change of number is due to the form of the preceding sentence (*qui uolunt, &c.*); in the next line Th. returns to the sing. (*implicatus est*).

7. *si autem, &c.*] Εἰναι δὲ καὶ δολῆ τις. So Cypr., "sed etsi certauerit quis;" Vulg., "nam et qui certat in agone."

9. *athletas, athletitiae*] See vv. ll.

For examples of adjectives in *-tius*, *-cius*, cf. Rönsch, *Itala*, p. 121 sq. From *athleta* the lexx. give *athleticus*, and this may possibly have been the form from which the readings of our MSS. originated. *Solae* = *soli* (*bis*); cf. Rönsch, p. 276.

13. *et quia...indumentum*] Cited by Lanfranc.

19. *participare*] *Clarom.*, "accipere;" Vulg. *dem.*, "percipere." *Intellectum de omnibus*; Vulg., "in omnibus intellectum."

uult erg
pertinent, v

INTERLIBRARY LOAN
UCLA

.d usum tuum necessarie
ibus, qui praestant tibi.'
me: 'sicut enim agriculta
ac doces fidelibus uirtutis
iustum est et ante omnes 5
v adsequi uidentur.' unde
qui occultius illud dixerit.
ibui intellectum.

*xisse ex mortuis ex semine
n quo labore usque ad uin-* 10

it corporis magis adsumptio
n absolute ista posuit, sed
ista docere adnitezantur.
si omnes tunc inchoauerant 15

ioniam) H necessario r	2
5 differe (for deo off.) H et om H	
dicit C dicit r occultus H*	8
10 quod (for David) C* H	
xit (for mem. est) r	14 neces-

e of some MS. older than either of
present copies.

occultius] Thdt.: ἐκεῖδη γὰρ τα-
ιλικὸν ἦν τοῦ λόγου τὸ σχῆμα, ἀναγ-
αῦτὸν διέγειρε εἰς καταύθησα τοῦ
μυμένου ρόήματος. Thph.: ἐκεῖδη
γματωδῶς τάντα εἶπεν.

surrexisse ex m.] Clarom., "surr."
"Vulg., "resurr. a m." For *ex m.*
νεκρῶν, cf. I. p. 137, l. 22, note.
factor (Rönsch, *Itala*, p. 57), so
m.; Vulg., "male operans."

ut corporis magis adsumpti., &c.]
Ihrys. and Thdt., the last named
using Th. almost word for word:
*οὐ ηρξατο κατ' ἔκεινον τὸν κα-
τὰς αἱρετικὰς κατασπείρειν ἀκάθιδα.*
*οὐ δὲ καὶ οἱ ἐκ τούτου τάντες
σαρκὸς ἡρνήθησαν τὴν ἀνάλη-
και φαντασίᾳ γεγενῆσθαι τὴν
θρώπησιν ἔφασαν.* Cf. II. p. 136,
note.

dicere quoniam Christus non fuit in carne, sed in phantasmate quodam adparuit, ita ut nec resurrectio uera facta esse suscipietur; qui enim fieri poterat ut uera crederetur resurrectio, si caro uera ratione non fuisset sumpta? hoc ergo idem dicit: 5 ‘memor esto docere pro uirium tuarum possibilitate quoniam ex semine natus est Dauid Iesu Christus, homo uera ratione secundum naturam factus, qui et resurrexit a mortuis; quod etiam cunctis futurum esse euangelizo. hac de causa adquiesco illa sustinere quae sustinent malefactores, eo quod magnum 10 lucrum scio ex hoc posse adquiri.’ et ut ostendat quoniam ex illis tristitiis quae ei accident pietas nulla ex parte noceri potest, adiecit:

sed uerbum Dei non est alligatum.

hoc est: ‘licet ego plurima sustineam mala, sed nulla ex hoc 15 adnascitur nocivitas ueritati negotiorum; mansit etenim Dei promissio inlibata, si innumeris ego uidear subici tormentis.’ consequenter uero praecedentibus adiungit:

propter quod omnia sustineo propter electos, ut ipsi salutem adsequantur eam quae in Christo est Iesu cum gloria aeterna.

20 ‘propter eos qui ad hoc sunt electi et segregati omnia pati sustineo, ita ut per Christum salutem adsequantur, in perpetua gloria degentes.’ et ad exhortationem Timothei dicens adiecit:

fidele uerbum: ‘si enim commortui sumus, et conuiuemus; si sustinemus, et conregnabimus.’

3 quia (for qui) *r* 4 non om *C* H r* 8 euangelio *C* H* euangelium testatur *r* 10 et (for ex) *H* 11 accedunt *r* | docere (for noceri) *C* H r* decidere *C* (corr) 12 adicet *C r* 14 dicit (for licet) *H* | malam *C* | nulli C H r* 15 maneret enim *C** manet *C* (corr) *r* mansierat *H* 16 si om *H* | subieci *C** uideor subici *C* (corr) 18 ideo &c. [as in Vulg.] *r* 22 adicet *C r* 23 fidelis sermo &c. [as in Vulg.] *r* | cumpmortui *C*

2. *ita ut nec resurrectio, &c.]* So Pelagius (repeated by Primasius): “hoc contra illos qui carnis resurrectionem negant, consequenter etiam Christi negabant.”

6. *ex semine natus est D., &c.]* Cf. Th.'s treatment of the phrase *τοῦ γενούμενον ἐκ σπέρματος Δαυελδ* in his comm. on Rom. i. 3 (*ap. Facund. iii. 6*): “aperte quidem ostendens quoniam de *adsumpto*

homine sermonem inducit.” See also the extracts cited in the Appendix.

8. *adquiesco...sustinere]* Of this construction the lexx. supply no example. Cf. *pati sustineo* (*infra*, l. 20).

18. *propter quod]* *Clarom.*, “propterea”; *Vulg.*, “ideo.” *Adsequantur*; Latin versions, “consequantur.”

23. *fidele uerbum]* Latin versions, “fidelis sermo.”

'indubium (inquit) est hoc, quoniam nos qui communicamus illis quae deteriora sunt, necessarie communicabimus ei et in illis quae meliora sunt.' et ostendens lucra quae ex compassione solent adquiri, dicit etiam illud detrimentum quod illis solet euenire qui in fide persistere noluerunt:

5

si negabimus, et ille negabit nos.

deinde ne uideretur secundum aequam partem et ipse a nobis negatus noceri, adiecit :

si non credimus, ille fidelis manet; negare seipsum non potest.

nam illa quae a nobis inconuenienter fiunt [nobis nocent], 10
ille uero nulla ex parte nocet; manet etenim in sua gloria
stabilis ac firmus, nec autem possunt ista negari quae in ipsis
perspiciuntur negotiis.

haec commone, testificans coram Domino.

bene dixit *testificans*, ut in timorem eum redigat.

15

noli uerbis pugnare; in nihil utile est nisi in subuersione audientium.

1. non est dubium inquit hoc nos *r*   2 necessario *r*   6 negauerimus *r*
7 ipse a nobis negasti [sic] noceri *C** ipsi nobis negantibus nocere *r* | adicit *C r*
10 nobis nocent om *C H*: *txt r*   11 illi *C r*   12 etiam (for autem) *r* | negare
C H r   14 commune *r*   15 timore *C* H* in timore *C (corr)*: *txt r*
16 contendere (for pugnare) *r* | ad nihilum enim u. e. nisi ad subuersionem *r* | est om
C (corr)

1. *indubium (inquit) est hoc]* Thdt.: ἀρι τοῦ ἀληθῆς, ἀναμφίεκτος, ψένδους θεού. Cf. II. p. 79, l. 17, note.

2. *communicabimus ei, &c.]* On the construction see I. p. 5, l. 1, note. In the preceding clause, *in* appears to have fallen out before *illis*. *Ex compassionē = ἐκ τοῦ συμπάσχειν.* Cf. Tert. *resurr. carn.* 40: "si per carnem compatimur, cuius est proprie passionibus corrumpi, eiusdem erit et quod pro compassionē promittitur."

10. *nam illa quae, &c.]* I have admitted the words which Rab. supplies to make good the sense; but the original reading may have been: "nam illa quidem a nobis inc. f.; ille uero," &c. On the other hand cf. Thdt.: διδάσκει ὡς δ

ἀρνόμενος αὐτὸν μὲν οὐ βλάψει, ἀυτὸν δὲ λαβήσεται. *Illi...nocetur* (vv. II.) is a correction; cf. I. p. 67, l. 1, note, and above, p. 206, l. 11.

16. *noli u. pugnare]* μὴ λογομάχει. The comm. (p. 208, l. 2) seems to shew that this, the reading of the Latin versions, was also followed by Th. *Pugnare* (Vulg., "contendere") finds place in Ambrstr.; in the rest of the verse our translator agrees with *Clarom.*, excepting that the latter authority, with the Latin versions generally, adds "enim," and omits *nisi*. *Nisi*, it will be observed, is omitted by *C* and *H* in the comm. (p. 208, l. 3). Th. was probably at one with Chrys. and Thdt. in reading εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῆ, κ.τ.λ. So the Peshito.

‘commone (inquit) ut ista sectentur, Dei illis proponens iudicium. noli autem contentioni studere; ex contentione enim nihil adnascitur, [nisi] quia mendacia confirmare cupiunt ad plurimorum subuersionem.’

5 *festina te ipsum probabilem exhibere Christo, operarium inconfusibilem, recte tractantem uerbum ueritatis; profanas autem uocum nouitates deuita.*

‘cautelae dogmatum intende, et ea quae ueritatis sunt commone; recto edoce instituto, et non pigreas laborem pro his 10 subire. nam aduersariorum *nouitates uocum*, quae omni immunditia plenae sunt, ad nocuitatem multorum excogitatae, repelle.’

15 *multum autem proficiunt ad impietatem, et sermo eorum sicut cancer serpit; ex quibus est Hymenaeus et Filetus, qui a ueritate exciderunt, dicentes resurrectionem iam factam esse, et fidem quo- rundam subuertunt.*

20 vult dicere: ‘noli nouum aliquid existimare etsi secundum impietatem proiectum eos ad praesens habere perspicias, eo quod multi eos subsequentur. ad similitudinem et autem passionis cancer[is] qui solet serpere in gregem, etiam ipsi multos fidelium

1 commune <i>C* H</i>	3 nisi <i>om C H</i> quae (for quia) <i>C H</i> quod <i>r</i>
4 plurimo non (for plurimorum) <i>C* H*</i>	5 sollicite &c. [as in Vulg.] <i>r</i>
6 ueritate <i>C* H</i> profana a. <i>inaniloquia r</i>	8 commune <i>C H</i> 11 plena,
excogitata <i>C H r</i> et (af ^t sunt) add <i>r</i> nouitatem (for nociu.) <i>C H</i> sunt (af ^t mult.)	12 et (for etsi) <i>r</i> pietatem
add <i>C* H r</i>	13 esse <i>om r</i> subu. fid. quor. <i>r</i>
14 proiectam <i>C* H</i>	15 et (for etsi) <i>r</i> pietatem
20 cancer <i>C H r</i> serpiti <i>H</i>	16 subsequentur <i>C* H</i> et <i>om r</i>

5. *festina}* Latin versions, “sollicite cura;” cf. c. iv. 9. *Christo*; Latin versions, after Gk., “Deo.” Dam. has τῷ Χριστῷ.

6. *profanas a. u. n.*] So O. L., representing καινοφωνίας; Vulg., “profana a. inaniloquia” (κενοφ.). Cf. II. p. 187, l. 18, note.

9. *recto edoce instituto*] I. e. δρθο- μεῖν=μετ' δρθῆς τῇ προαιρέσεως διδάσκειν, or the like. So Pelag.: “ille recte tractat, qui exemplis sua dicta confirmat.” The explanations of the other Gk. commentators are more elaborate; thus

Chrys.: τουτόστιν, τέμπε τὰ νόθα. Thdt.: ἐπαινοῦμεν τῶν γεωργῶν τὸν εὐθελα τὰς αὐλακας ἀνατέμωντας. οὕτως καὶ διδάσκαλος δέξεταινος δ τῷ κανόνι τῶν θελων λογιῶν ἐπόμενος. Cf. Suicer, s. v. δρθο- μέω.

13. *m. autem proficiunt*] The Latin versions have “enim” for *autem*. Claram., Am., &c. give “proficient;” *proficiunt* is found in Boerner, Vulg.^{clam.}

20. *canceris*] See lexx. s. v. For *in gregem* for. leg. *in gangraenam*; unless *in gregem* here bears the sense of “in maius,” “in deterius.” Cf. Thdt.: πά-

suis sermonibus inescantes adtrahunt ad impietatem; sicut Hymenaeus et Filetus, qui ueram Christi resurrectionem abnegantes, aliam quandam resurrectionem somniantur, quam et in successionem aiunt nostram constare.' necessarie et ista ad consolationem eius dixisse uidetur apostolus, eo quod ualde 5 consueuit tristes facere eos qui utilitatem aliorum prospicere sunt ordinati, si plurimos fidelium uiderint in deterius serpere, unde et persistens suadere ei ut non adflictus animo deficiat et ob aliorum malitiam in stuporem uertatur, adiecit :

*firmum autem fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc : 10
'nouit Dominus qui sunt eius.'*

'hic et (inquit) te duo consolentur ; primum quidem, quoniam aliorum seductio non exterminat rerum ueritatem ; secundo, quoniam suos qui ueri sunt eius olim cognouit Deus. itaque eos quos nunc perspicis seduci, hos Deus olim reprobos esse 15 sciebat ; nihil ergo fit nouum, ut in stuporem uertaris, sed illud fit quod olim fieri sciebat Deus.' nam cuius rei curam habere debemus instruit, dicens :

et, 'discedat ab impietate omnis qui nominat nomen Domini.'

ut huiusmodi homines discedant ab omni impietate. et quia 20

1 adtrahant <i>C* Hr</i>	3 somniant <i>r</i>	4 successionem <i>C Hr</i> aiunt n. <i>om r</i>
necessario <i>r</i>	6 ad (<i>bef</i> util.) <i>add r</i> pro specie (<i>for</i> prosp.) <i>r</i>	7 plures nos
(<i>for</i> plurimos) <i>H</i> ifidelium (=inf.?) <i>H</i>	10 primum (<i>for</i> firmum) <i>C H</i> sed firm.	
(<i>for</i> firm. autem) <i>r</i>	11 cognouit <i>r</i>	18 instituit <i>r</i>
	19 et <i>om r</i> iniquitate <i>r</i>	

*θος ἐστιν ἡ γέγγραψα, ἔργον καὶ τὸ
ὑγίαινον τοῦ σώματος λυμαῖνον.* For the
form *serpiri* (i.e. serpere) see Rönsch,
Itala, p. 286.

3. *sомнiantur*] Deponent (cf. I. p.
8, l. 4, note). See vv. ll.

4. *in successionem, &c.*] Cf. Thdt.:
*τὰς ἐκ παιδωτοῖς διαδοχάς ἀνάστασον οἱ
δυοῖνυντος προσηγόρευον.* Ambrstr.: "in
filii fieri resurrectionem dicebant." So
Pelag.; Prim. [after Iren. ii. 31. 2, Tert.
res. 19]: "siue in anima, cum a uitiis
resurgit;" Sedul. Scot.: "animas in alia
corpora transire putantes." Chrys. is
silent as to the nature of the heresy to
which the Ap. refers. For *successionem*

(vv. ll.) see Bensly, *M. F.*, p. 15.

10. *firmum autem...stat]* So Aug.,
Ambrstr.; Clarom., "f. quidem;" Am.,
"sed firm. fund. D. stetit." For *nouit*
(*ἔγρω*) the Latin versions have "cog-
noscit," "cognovit" (cf. I. 14, *infra*).

12. *te duo consolentur]* Lanfranc:
"Amb. ista ad consolationem eius uidetur
dixisse apostolus."

14. *cognouit Deus]* Cf. Th. on Zach.
xiv. 7 (Migne, 589): 'ἔγρω κύρος'...ἀντὶ^{τοῦ} φίλεωτοῦ αὐτοῦ καὶ ἀρεστοῦ ἐνόμουτε^{ἐαντῷ}.

19. *impietate*] The Latin versions
more correctly render "iniquitate." *Imp.*
is repeated in the comm. (l. 20).

hoc modo optimos magistros sciebat ualde his adfligi, qualis erat et beatus Timotheus, ea ratione qua multos ex suis uidebat in deterius prorupisse; hac de causa adiecit et aliam ei consolationem :

5   *in magna (inquit) domo non sunt sola uasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia; et quaedam quidem sunt in honorem, alia uero in contumeliam.*

‘magna (inquit) est domus Dei ecclesia, ex multis consistens hominibus; necesse est ergo non omnes ibi esse aequos. nam 10 et in magna domo non possunt omnia uasa similia repperiri, licet sit domus ualde magna; sed inter aurea et argentea uasa perspiciuntur et lignea et fictilia; et alia quidem multo digna sunt honore, alia uero sunt contemptibiliora, et ad certum usum discreta.’ deinde quia et naturalis uasorum erat diuisio, ut ne 15 quid tale apud nos existimaret, adiecit :

si enim qui se mundauerit ab his, erit uas in honore, sanctificatum et optimum Domino, ad omne opus bonum praeparatum.

‘sed quod illic materia naturalis, facit [hic] arbitrium—qui

1 homo (for hoc modo) <i>CH</i> de (bef his) <i>add r</i>	4 ei om <i>C</i>	5 inquit	
om <i>r</i>	6 quidam (for quaedam) <i>H</i> honore <i>H</i>	7 contumelia <i>H</i>	8 domus
est eccl. (om Dei) <i>r</i>	13 contemptibilia <i>r</i>	14 est (for et) <i>C*</i> : om <i>r</i> erat	
uas. <i>r</i>	15 et estimaret <i>C*</i> exestimaret <i>H</i> adicit <i>C r</i>	16 mund. se <i>r</i>	17
paratum <i>H</i>	18 hic om <i>CH</i> est (aft arb.) <i>add H</i>		

5. *sola*] The Latin authorities have “solum” or “tantum.” Th. perhaps read *μόνα* (so the Leicester MS. and Paul. 8o).

8. *magna (inquit) est, &c.]* Cf. II. p. 131, l. 6, note. On the interpretation of ἐπειδὴν οὐκὶς the patristic expositors are at variance. Ambrstr., who, with Th., understands “the Church,” attributes the opposite view to Novatian: “insanus tamen Nouatianus [Rom. ed., Nouatus] ut mori suo blandiatur aliter hoc intellegendum tradit; ut ‘domus magna’ totus mundus significari creditur.” This latter interpretation is however maintained by Chrys. (οὐ περ τῆς ἐκκλησίας λέγων, δλλὰ περ τοῦ κόσμου παντὸς μὴ γάρ μοι τὴν ἐκκλησίαν ὑπολάβῃς, ἔτταῦθα γάρ οὐδὲν βούλεται εἶναι

σκένος ξύλινον οὐδὲ δοτράκινον), followed by Thdt. (μεγάλη μὲν οὐκὶς τὸν κόσμον διείκασεν), and still more emphatically by Pelag. (“magnam domum non ecclesiam dicit, ut quidam putant, quae non habet maculam neque rugam, sed mundum”). The Latin followers of Pelag. are divided; Sedulius Scot. simply repeats his comment, whilst Primasius inverts it: “magnam domum ecclesiam dicit...nam sine macula et ruga ecclesia post resurrectionem erit futura.”

13. *contemptibiliora]* Cf. Rönsch, *Itala*, p. 110.

17. *optimum Domino]* εὐχρηστον τῷ δεσπότῳ. Latin versions, “utile D.” *Praeparatum*, so Ambrstr.; other Latin authorities, “paratum.”

18. *sed quod illic, &c.]* Cf. Chrys.:

enim se a deterioribus segregauerit est uas utile; . hoc autem in nostro est positum arbitrio et potestate.' et ostendit illud esse propositi; iterum uertit se ad eius exhortationem, paulo minus hanc habens intentionem per omnem hanc epistolam. unde et adiecit:

5

iuenilia desideria fuge.

'omnem delectationem et uanam uoluptatem quae tibi non conuenit longe a te facito, quibus uel maxime rebus capi consuevit iuuentus.'

sectare uero iustitiam, fidem, caritatem, pacem, cum omnibus 10 qui inuocant Dominum ex mundo corde.

'diligentiam adhibe iustitiae et eam quae in Deum est fidem et caritatem et pacem, cum illis qui uitiae uirtutibus student.' optime dicens de his suadet ut in quibus et deceret et possibile esset pacem seruare admittatur:

15

stultas (inquit) et indoctas quaestiones deuita, sciens quoniam generant lites.

stultas et indoctas uocauit quaestiones quae non ob aliquam fiunt utilitatem. 'declina (inquit) ab illis qui absolute solis quaestionibus operam suam expendere cupiunt. rixae autem ex his 20

1 ut ille (*for utile*) *H*   2 potestatem *C**   3 esset *H*   4 haec (*for hanc*) *C* H*   5 adicit *C* inquit *r*   6 autem (*afit iuuenilia*) add *r*   8 ad (*for a*) *C**   10 his (*for omnibus*) *r*   12 est om *C*   14 de his dicens *C r* | suadit *C* H* | et (*10*) om *r* | decerter (*for deceret*) *C* (*corr*) | et (*20*) om *H*   15 est *H*   16 sine disciplina (*for indoctas*) *r* | quia (*for quoniam*) *r*   20 spendere (*sic*) *C** splendere *r*

ὅρας δτι οὐ φύσεως οὐδὲ ὑλικῆς ἀνάγκης ἔστιν τὸ εἶναι χρυσοῦν ἢ δοτράκινον, ἀλλὰ τῆς ὑμετέρας προαιρέσεως; Thdt.: ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ἡ φύσις ἀπέκρανεν, ταῦτα δὲ ἡ γνώμη πεποίηκεν τιμά τε καὶ ἀτιμα.

4. *hanc habens intentionem, &c.*] Cf. the prologue to this Epistle (*supra*, p. 192, l. 7 sq.).

6. *iuenilia des.*] Our translator has omitted *autem* (δέ), which finds place in all the Latin versions.

10. *cum omnibus*] With Chrys. and Thdt., Th. seems to have read μετὰ τὰν-

ταν τῶν ἐπικαλουμένων, κ.τ.λ. The Latin versions have "cum hiis s. iis." *Ex mundo corde*; Latin versions, "de corde puro."

14. *in quibus...possibile esset*] Thdt.: ἀγαπᾶν μὲν γὰρ ἀπαντας δυνατόν...εἰρηνεύειν δὲ οὐ πρὸς ἀπαντας ἐνεστός τῆς γὰρ κονῆς τοῦτο προαιρέσεως δέται.

16. *indoctas*] O. L. (Cypr., Ambrstr.), "ineruditas;" Vulg., "sine disciplina."

18. *quaes non ob, &c.*] Thdt.: οὐ κατὰ ταν χρειαν γνόμεναι διαλέξεις. Cf. II. p. 176, l. 9 sq.

adnascuntur, quorum nec recta est intentio.' et quia res ista nec conueniat nec deceat ei ostendit:

seruum (inquit) Domini non oportet litigare.

deinde et modum illi exponens quomodo debeat doctrinae
5 intendere :

sed modestum esse ad omnes, docibilem, non litigiosum, cum modestia docentem eos qui resistunt ueritati.

et utilitatem ipsius rei ostendens et quantum melius sit sic docere resistentes, adiecit :

10   *ne quando det eis Deus poenitentiam ad cognitionem ueritatis, et resipiscant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ab eo in eius uoluntate.*

ex contentione autem placari aduersarios impossibile est ; doctrina uero mansuetudine probata saepe scit suadere et 15 duritiam animi mollire. praeparat enim ut et ad ueritatem perspicere possint, discedentes a praeumptione, a qua et anticipati quasi quodam laqueo diabolico constricti tenentur, protractum quidem in deterius, correctionem uero in melius nullam

1 quae (for quia) C H	2 eum r	5 ait (aft intend.) add r	8
quanto C r	9 sistentes C*: om H adicit r	10 agnitionem r	11
captiu r tenentur (sic) C	12 uoluntatem H	13 aduersariis r est om H	
14 in (bef mans.) add H	15 ut uer. prospicere p. l	17 quasi om H	
18 quidem (aft protractum) om C correctione H			

6. *modestum*] So Sedul. Scot.; the other Latin authorities have "mitein" or "mansuetum." Cf. 1 Thess. ii. 7 (*supra*). *Non litigiosum* (*ἀνεξικακών*); Latin versions, "patientem." In 1 Tim. iii. 3 our translator employs *non litigiosum* to represent *ἀναχωρ.* Just before, in a citation of the present passage, he has rendered *ἀνεξικ.* by *non recordantem malitiam*; see however the note on p. 109, l. 22 (*supra*). *Docentem* (*ταὐδέοντα*, cf. *indoctas*=*ἀπαδέοντας*, v. 23); Latin versions, "corri- plientem."

8. *quantum melius*] Cf. vv. ll.; and see Bensly, *M. F.* pp. 62, 87.

10. *ad cogn. ueritatis*] So Gk.; cf. Ambrstr., "ad agn. uer." Latin versions

generally, "ad cognoscendā ueritatem."

11. *a quo, &c.*] Cf. Ambrstr.: "a quo tenentur capti ab eo ad ipsius uoluntatem." The Vulg. reads "captiui," and rejects *ab eo.* Th. doubtless, with all the Greek authorities (*F, G* are scarcely exceptions), read *ἔξωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἔκελνον θέλημα.* He seems to have understood the sentence as Oec.: *τοντέστω, τῷ πλάγῃ ἐνείλημένοι καὶ ἀποκεκλεισμένοι εἰς τὸ τοῦ διαβόλου θέλημα.*

15. *ut et ad ueritatem, &c.*] Lanfranc: "id est, ut ueritatem prospicere possint."

17. *protractum*] I.q. prouectum, *προκῶψη.* *Protractio* occurs in Justinian; *protractus* is cited by the lexx. from an inscription.

uelentes suscipere.' deinde et futurorum in nouissimis temporibus memoria consolatur beatum Timotheum ut non animo deficiat pro prauissimis temporibus [et] hominibus:

hoc (inquit) cognosce quoniam in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa.

5

consuevit namque deteriorum memoria consolare eos qui in moribus malis sunt. et quae sint tempora periculosa egerens adiecit :

erunt (inquit) homines †seipso amantes.

omnia ad suam facientes utilitatem uel prodificationem.* 10

cupidi pecuniarum.

quia et studium omne expendunt in colligendis pecuniis,

telati.

qui iactant se illa habere quae non habent,

superbi.

15

qui magna sapiunt pro illis quae habere uidentur.

Φίλαγτοι εἰσιν οἱ πάντα πρὸς τὴν ἑαυτῶν ὡφέλειαν ποιοῦντες· ἀλλαζόνες, καιχώμενοι ἔχειν ἢ μὴ ἔχουσιν· ὑπερήφανοι, μεγάλα

3 tempori C (corr) | et om C H r | sicut sequitur in subiecto capite (qst hom.) add r
6 immoribus (for in mor.) H 7 mali C | egerans C* H exaggerans C (corr)
ostendens r 8 adicit C r 10 pro defectione (for prodif.) C H r 14 qui om
H* 17 sq. Coisl. 204, f. 218 a [Cr. vii. 71, Fr. 156] θεόδωρος. φιλαντοι, κ.τ.λ.

4. *hoc cognosce quoniam]* Latin versions, "hoc autem scito quod."

6. *in moribus malis]* See vv. ll. For. leg. *in temporibus malis.* Cf. Chrys. *ad l.*: χαλεποί, τουτέστι, πάνι πονηροί. He adds: οὐχὶ τὰς ἡμέρας διαβάλλων λέγει οὐδὲ τὸν καιρὸν, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπου τὸν τῷτε θντας (cf. 1. p. 5, l. 11 sq.).

10. *uel prodificationem]* In the Introduction (1. p. xxxvi) I have proposed *pro delectatione*; but the correction now admitted is both simpler and more in harmony with the Gk. For *prodificatio* see 1. p. 287, l. 15, note.

11. *cupidi pecuniarum]* φιλάργυροι. Vulg., "cupidi;" cf. II. p. 180, l. 18, note.

13. *elati]* Cf. II. p. 113, l. 1, note. For the distinction between ἀλαζόνες and ὑπερήφανοι comp. Thdt. on Rom. i. 30: ὑπερήφανος, τοὺς ἐφ' οἷς ἔχουσιν πλεονεκτήμασιν μεγάλα φρονοῦντας ἀλαζόνας, τοὺς αὐθεμίαν μὲν ἔχοντας πρόφασιν εἰς φρονήματος θύκον, μάτην δὲ φυσιούμενος. As regards ἀλαζόν, the remark is as old as Aristotle (*Eth. Nic.* iv. 13: δοκεῖ δὴ ὁ ἀλαζὼν προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶναι, καὶ μὴ ὑπαρχόντων καὶ μειζόνων ἡ ὑπάρχει). Comp. Trench, *Syn. of the N. T.* 1. p. 111. Lanfranc has preserved the substance of Th.'s explanations of ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, διαβόλοι, τετυφωμένοι.

blasphemi.

derogationi studentes et omnem curam erga derogationem habentes.*

parentibus non oboedientes.

5 euidens est quod adiecit.

ingrati.

ad eos qui bene sibi faciunt; nam in parte prauorum ponit etiam eos qui beneficio sunt subleuati, si non gratias agant illis qui beneficia contulerunt.

10 *†scelasti.*

illos dicit qui iustitiae nullam adhibent diligentiam.

sine affectu.

illos dicit qui nullum erga quemquam affectum uolunt habere.

[*sine fide.*]

15 qui neque firmi sunt erga amicitias, neque ueraces super iis quae] spondent.

criminatores.

qui istorum uerba ad illos et aliorum ad istos referunt, ut lites inter eos commoueant.

20 φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς οὐσιν· βλάσφημοι, κατηγορίαις χαίροντες.

δόντιοι, ἐπιμέλειαν τοῦ δικαίου μὴ ποιούμενοι· ἀστορgori, περὶ οὐδένα σχέσιν ἔχοντες· ἀσπονδοι, οὐ βέβαιοι περὶ τὰς φιλίας, οὐδὲ ἀληθεῖς περὶ ἡ συντίθενται· διδύλοι, ταῦτα τε ἐκεῖ κάκεῖνα ἐν-

5 adicit Cr   7 tibi (for sibi) C* II   13 nullam C* H   14 sine fide...
 quae om C Hr: cf. 8   16 sponte (for spondon) r   19 illos (for lites) H
 20 Fr.: "legendum uidetur προσονῶν uel ὑπάρχοντων."   21 sq. Coisl. I. c.
 23 ἐκεῖνα (for κάκ.) cod. edd.

1. *blasphemi*, &c.] See on 1 Tim. i. 13, vi. 4.

12. *sine affectu*] So Cypr.; O. L. generally and Vulg., "sine affectione."

14. *sine fide*] The Gk. shews that *ἀσπονδοι* with its exposition found place in the original of Th.'s commentary, though wanting in both our MSS. and in Rabanus. The repeated *sine* may have led to the omission; *spondon* escaped,

probably because it stood at the beginning of a new line. The attempt of Rab. (see vv. ll.) to press this word into the service of the previous sentence is curious, but hardly satisfactory. I have borrowed the rendering *sine fide* from Ambrstr. and Clarom.; Vulg., "sine pace."

18. *qui istorum uerba*, &c.] Cf. II. pp. 128, l. 15, note, 164, l. 14; *infra*, on Tit. ii. 3.

incontinentes.

illos dicit qui passionibus infirmiores sunt.

inmites.

illos dicit qui nullius boni diligentiam uolunt habere.

ingrati.

qui non libenter bonorum studia exequuntur.

5

proditores.

ut dicat ‘amicorum.’

proterui.

parati ad malum.

10

inflati.

quoniam magna sapiunt in his quae sibi minime adsunt.
est autem differentia inter ‘elatum’ et ‘inflatum,’ quoniam
inflatus ab arbitrio designatur, elatus uero qui in sermonibus se
iactare consueuit.*

15

amatores magis uoluptatum quam Dei.

ταῦθα λέγοντες ἐπὶ τῷ κατεργάζεσθαι μάχην ἀκρατεῖς, ἥπτους
τῶν παθῶν ἀνίμεροι, οὐδεμιᾶς χρηστότητος ἐπιμελούμενοι· τετγ-
φωμένοι, μεγάλα φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς μὴ προσοῦσιν διαφέρει δὲ
τοῦ ἀλαζόνος τῷ τὸν μὲν τετυφωμένον ἀπὸ τῆς γνώμης λέγειν, 20
ἀλαζόνα δὲ τὸν ἐπὶ ρήματι καυχώμενον.

2 in (*bef pass.*) add *r*   13 deferentia *C**   16 uoluntatum *H* | uolupt. magis *r*

5. *ingrati*] The copyists appear to have transcribed this word from v. 2, in place of “bonorum inimici” (Ambrstr.), or “sine benignitate” (Clarom., Vulg.). From the comm. (l. 6) it is plain that Th. had before him ἀφλάγαθοι (cf. his interpretation of φιλάγαθος in Tit. ii. 8). Chrys. leaves the word unexplained. Oec. and Thph. interpret: ἔχθροι πατρὸς δγαθοῦ.

8. *ut dicat ‘amicorum’*] Chrys.: πρόδοται τῆς φιλα.

10. *parati ad malum*] Chrys. somewhat differently: οὐδέν βεβηκὸς ἔχοντες. And so Thph.: ἀβέβαιον, οὐδέν σταθερὸν ἔχοντες.

11. *inflati*] So Ambrstr.; Vulg., “tumidi.” Cf. II. p. 113, l. 1, note. The distinction which Th. attempts to draw between ἀλαζόν and τετυφωμένος differs little from that which he has already established between ἀλαζόν and ὑπερηφανος. Cf. *supra*, p. 213, l. 13, note, and Trench, l. c. (p. 115).

qui uoluptates pietati praehonorandas esse existimant. haec autem non de exteris dicit sed de domesticis ecclesiae, quia tales erunt. nam et ab initio sermo illi de talibus fuit qui in deterius solent serpere, ex illo loco quo dixit : *memor esto Iesum Christum resurrexisse ex mortuis*, in exhortatione ea qua consilium dans ipsi Timotheo aduersarios arguere est adnus qui et multos ex illis qui ecclesiae erant subuertere nitebantur; pro quibus eum et ad plenum consolatur ut non grauiter ferat ualde, sed intendat quidem suo opere, segreget uero se ad plenum a prauis hominibus. unde et nunc quasi qui de talibus dicat, quia ‘erunt quidem aliquando in nouissimis diebus uel temporibus, qui sub specie domesticorum acturi sunt illa quae non oportent fieri.’ unde optime adiecit :

habentes formationem pietatis, uirtutem autem eius negantes.

15   et simulantes quidem se tenere pietatem, a negotio uero ipso multum distantes. et quia tales sunt illi qui tunc erunt, de quibus ei sermo:

et hos (inquit) deuita. ex his autem sunt qui se mergunt in domos et captiuas ducunt mulierculas coaceruatas peccatis, quae ducuntur uariis desideris, semper discentes et numquam ad scientiam ueritatis uenientes.

‘ itaque talibus extantibus illis qui in nouissimis erunt diebus, quorum in ænigma isti sunt, declinare ab eis pro uirium tuarum

1 uoluntates CHr | pietatis r | est (for esse) C* | existimat H   2 tales erant
 C* talis est H   4 quo om H   5 a (for ex) H   6 ipse CH | Timotheum H
 7 erunt C* sunt r | nituntur r   8 ualde f. Cr   9 operi r   10 dicit H* | erunt
 (for quia e.) C quale sunt H qui s. r   12 oportet Hr   13 adicit Cr   14
 formam, abnegantes r | autem om H   15 uero om H   16 erunt (for sunt) Cr
 18 penetrant (for se m.) r   19 oneratas r   21 peruenientes r

2. *non de exteris dicit*] Cf. II. p. 71,
 1. i sq.

5. *resurrexisse ex m.*] Cf. supra, on
 c. ii. 9.

11. *sub specie domesticorum*] Sc. fidei,
 pietatis, ecclesiae (l. 2).

14. *formationem*] Cypr., “deformationem;” Ambrstr., “formam;” Vulg.,
 “speciem.” Cf. 1 Tim. i. 16, 2 Tim. i.

13. *Negantes*; Vulg., “abnegantes.”

18. *autem*] For “enim;” see above,
 p. 208, l. 13, note. *Se mergunt*; Vulg.,
 “penetrant.” *Coaceruatas* (*σεωρπευθανατος*); cf. *infra*, c. iv. 3. The Latin
 versions here render “oneratas.” *Veni-*
entes. Cypr., Ambrstr., Aug., Vulg.,
 “peruenientes;” *Clarom.* (after Gk.),
 “peruenire possunt.”

possibilitate adcelera, qui sua prauitatem in domibus sese aliorum inmergunt, ut seducentes aliquas in deterius adtrahant; non illas mulieres quae uere sunt piae et fideles—hoc enim fieri impossibile est—sed illas quae aestimantur esse nostrae, repletae sunt uero omni prauitate et a nobis quidem semper discunt illa 5 quae agere oportebant, iuuamen uero nullum ex doctrina nostra recipiunt propter prauitatem propositi et arbitrii sui; quae hac uel maxime de causa intendunt illis, eo quod uerba eorum suis perspiciunt concurrere desideriis.' consolans uero eum memoria futurorum, consolatur etiam eum ex illis quae antea iam facta 10 fuerunt:

quemadmodum (inquit) *Iamnes et Mambres restiterunt Moysi, sic et hi resistunt ueritati, homines corrupti mente, reprobi erga fidem.*

'memor esto (inquit) ea quae secundum Moysen olim facta 15 fuerunt, cui malefici uiri restiterunt. itaque nihil demiratione dignum est, si et nunc homines corrupti mente ueritati resistunt, et quasi quadam ratione hi qui eiusmodi sunt maxime in principio fidem simulantes latere multos uidentur, qui uel quales sint.'

20

sed non promouerint (inquit) *amplius, insipientia autem eorum manifesta erit, sicut et illorum fuit.*

1 domos r 4 non re (*for nostrae*) H 5 illas C* H 7 quia (*for quae*) r
 9 terrens (*for consolans*) r 10 eum om C | facta om H 11 fuerant H 12
Iamnis H | *Zambris* (*for Mambres*) H 13 hii C isti H: txt r 16 nulla (*for*
nihil) r 17 resistant H 18 quae (*for quasi*) Cr etq: quasiam (*sic*) H 19
 multis r | quali CH 21 promouerit C promouent H promouebant r | insipientiam C*

1. *in domibus*] Cf. *supra*, p. 216, l. 18, *in domos* (*els rās oklas*); and see I. p. 276, l. 5, note.

10. *consolans uero eum, &c.*] Cf. Thdt.: *ετέρα ἐκ παλαιούέρων διηγημάτων τοῖς ἀθυ- μοῦσιν διὰ ταῦτα προσφέρει παραφύ-*

χήν. *Terrens* is apparently a correction by Rabanus, who failed to observe the aor. force of the pres. part.

12. *Mambres*] Probably from the Latin versions, since *Ιαυβρῆς* is found in Chrys. and Thdt.; cf. Pesh., *መንብረ*. The form *የንብረ* was however used in

the Talmud (Buxtorf, *lex. chald. et talm.*, col. 945), and its Gk. equivalent occurs in *F* and *G*. The reading of *H* (vv. ll.) is perhaps a mere error. *Erga fidem*; Latin versions, "circa f." Cf. II. p. 83, l. 9, note.

21. *promouerint*] O. L. and Vulg., "proficient;" and so our translator in cc. II. 13, III. 13, and *infra*, p. 218, l. 13. For *promouere*, intrans., see II. p. 21, l. 13, note. *Amplius*, so Ambrstr.; Vulg., "ultra." *Autem* for "enim," as above, p. 216, l. 18, note; cf. p. 219, l. 9.

'non poterunt diu se occultare quicumque sunt illi. manifestos autem faciet eos tempus, sicuti et illorum insipientiam manifestam faciet tempore subsequenti.' nam quod interrogant quidam unde poterit beatus Paulus cognoscere nomina illorum 5 qui restiterunt Moysi, multae stultiae est. ridiculum etenim est Moysen quidem [qui] tanta ante se facta uidebatur edixisse illa quae multis erant incerta, memorari etiam tantorum quos nemo tunc scire poterat; Paulum uero demirari si duorum hominum nomina qui antea fuerant ualuerit dicere. nam et 10 secundum traditionem antiquorum ista illum scire nihil noui fuit. illud uero notari dignum est, quod uidetur apud multos quaestionem commouere, quemadmodum in superioribus dixerit *multum proficiunt*; hoc uero in loco dixit, *sed non proficiunt amplius*. dicit autem ista non secundum unam eandemque 15 rationem; illic enim dicit *proficient*, †de illis dicens qui seducuntur,

1 poterant *C H*: *txt r | duo C* H* denuo *r | illi om H*   2 facit *C* facit *H*:
txt r | et (aſt fecit) add r   3 facit *H* nam qui *C* namq: *H: txt r | 4 potuit Hr*
5 dignum (aſt stult.) add Cr   6 Moyses *C H: txt r | qui om C Hr | uideatur r*
7 multi H   8 scire *om H*   9 ante *r*   11 notatu *r | multas r*   12
mouere r   14 uanam eam denique (*for unam eandemque*) *C* Hr*   15 dicent
H | sequuntur (for seducuntur) r

3. *quod interrogant quidam*] The reference is perhaps to Origen in *S. Matt.* 117: "quod ait, *sicut Iannes et Mambres restiterunt Mosi*, non inuenitur in publicis scripturis, sed in libro secreto qui superscribitur '*I. et M. liber.*'" Cf. Chrys.: *πῶς δὲ αὐτῶν τὰ οὐράματα οὐδαμόν ἐμφέρεται δλλαχοῦ; η ἀγράφως παρεδόθο, η ἀπὸ τοῦ πνεύματος εἰκὼς ἣν εἰδέναι τὸν Παῦλον.* Similarly Thdt.: *τὰ μέντοι τούτων οὐράματα οὐκ ἔκ τῆς θελας γραφῆς μεμάθηκεν δ θ. ἀπ., ἀλλ' ἔκ τῆς ἀγράφου τῶν Ἰουδαϊων διδασκαλίας εἰκὼς δὲ αὐτῷ καὶ τὴν χάριν ἀποκαλύψας τοῦ πνεύματος.* Among the Latins, Ambrstr. follows Origen's conjecture ("exemplum hoc de apocryphis est"), and Sedulius Scot. bids his readers choose between Origen and Chrys. (2): "Paulus protulit siue per Spiritum, siue per peritiam aliarum scripturarum." Th.'s own view is obscure; he pushes the question aside as unworthy of serious consideration.

12. *in superioribus*] C. ii. 16, note (cf. iii. 13). 'The assertions *ἐπὶ πλεῖστον προκόψουσιν*, οὐ προκόψουσιν *ἐπὶ πλεῖστον*, are not contradictory, except in form; for they are made from different points of view. Such deceivers shall make no lasting progress, though for a time they may succeed in swelling the ranks of their disciples; the growth will be numerical rather than real.' Both Chrys. and Thdt. raise this point, but their explanation is not quite the same; Thdt. (e.g.) says: *οὐκ ἐναντίον δὲ τούτῳ τοῖς προσθετοῖς εἰρημένοις. ἐκεὶ γὰρ περὶ αὐτῶν ἔφη, οὐτὶ ἐπὶ πλ. προκ. ἀσεβειας. ἐνταῦθα δὲ περὶ τῆς αὐτῶν τολμωμένης ἀπάτης...ἀπτὶ τοῦ· οὐ λησμονιστι μεχρι τολλοῦ συσχηματιζόμενοι τὴν εὐσέβειαν.*' Primasius (after Pelag., whose printed text is here at fault) suggests another way of reconciliation; in the present passage the Ap. "non de omnibus haereticis dicit, sed de his tantum quos tunc cito destrui praeuidebat."

eo quod numquam poterint deficere hi qui secundum dicta eorum faciunt. adicit denique dicens: *et sermo eorum sicut cancer serpit.* hoc uero in loco apud eos qui probare sufficienter ueritatem dixit non proficere eos, quia in principio frequenter multi homines de illis nescientes specie eorum ac schemate solo 5 inescantur, qui tempore currenti necessario dogmatum eorum subuersionem cognoscentes habere ab his poterunt.* quod ergo dixit *non proficient*, secundum illud dixit quod latere possint ad tempus; unde et adiecit: *insipientia enim eorum manifesta erit.* per omnia ergo ista consolatus est Timotheum ut ne nimium 10 adfligeretur pro illis qui in deterius serpunt. suis uero consiliis incitat eum dicens :

*tu autem subsecutus es meam doctrinam, meum institutum, propositum, fidem, longanimitatem, caritatem, patientiam, persecutio-
nes, passiones.*

15

'semper (inquit) mecum commorans horum experimentum accepisti, docens qualia quidem ipse alios docere consueueram, quemadmodum uero meipsum instituebam; uel quia illa per singulos dies agere properabam erga fidem, quemadmodum in ea sine ulla persistebam malitia, et diligens cunctos et 20 sustinens; et quod cum multa oblectatione persecutiones illas quas mihi aduersarii inferebant sustinuerim. haec ergo imitare, et erga ista sollicitudinem expende, nullius momenti aduersarios esse existimans.' deinde dicit et passiones ipsas ad exhortationem Timothei :

25

ἀνωτέρῳ ἐπὶ τῶν ἀπατωμένων λέγει, ὡς ἀν οὐδεπότε ἐπιλειφόντων αὐτοῖς τῶν πειθομένων οἱς λέγουσιν. ἐνταῦθα δὲ παρὰ τοῖς τῆς ἀληθείας δοκιμασταῖς οὐ προκόπτειν αὐτοὺς φησιν· οὐ γὰρ ἐν ἀρχῇ πολλάκις οὕπω τὰ κατ' αὐτοὺς εἰδότες, τῷ σχήματι δελεάζονται, τῷ χρόνῳ μέντοι τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς τῶν δογμάτων 30 διαφθορὰν ἐπιγινώσκουσιν.

1 dictis C H: txt r   2 ut (for sicut) r   3 prauare C H deprauare r: txt g
 5 speciem e. ac scema solum agnoscant r | sola C H   7 in (for ab) r | poterant
 H | ego dixi (for ergo dixit) H   8 error.eorum (ofit quod) add r | possit C H r
 13 assecutus r   14 pietatem (afit car.) add r   15 passiones om H   22 susti-
 nuerimus H   23 mementi (sic) H   26 sq. Coisl. 204, f. 219 b [Cr. vii. 73]
 ἀλλος δὲ φησίν ἀνωτέρῳ, κ.τ.λ.   28 ol cod. Cr.   31 διαφορὰ Cr.

7. *habere ab his*] Sc. se—"to keep aloof from them" (?).   13. *institutum ... caritatem*] Vulg., "institutionem...dilectionem."

qualia mihi sunt facta in Antiochia, in Iconio, in Lystris; quales persecutio[n]es sustinui.

et quod magis poterat eum animaequiorem erga passiones tolerandas facere, adiecit :

5   *et ex omnibus me liberauit Dominus.*

'non ignoras (inquit) etiam in diuersis rebus Dei erga nos prolatam prouidentiam; a qua non debes discedere, si tamen haec ipsa patiens persistere uolueris.'

10   *et omnes qui uolunt pie uiuere in Christo Iesu persecutio[n]es patientur; mali autem homines et seductores proficien[t] in deterius, errantes et in errorem mittentes.*

15   iterum hoc in loco 'proficere' dixit de illis qui seducuntur, eo quod numquam deficere possint huiusmodi homines. nam et utraque quicumque uoluerit rebus ipsis examinare inueniet per omne tempus fieri; eo quod omnis haeresis in primis adpares multis fit in suspectatione, arguitur uero tempore, eo quod in aduentione noui dogmatis non possunt minus inueniri qui seducantur.

tu uero permane in his quae didicisti et credidisti.

3 animiquorem r	5 inuid (af[st] omn.) add H	7 nos om H probatam (for prolatam) r	8 in (bef haec) add r	9 persecutionem H	10 pacienter H
14 in utroque C r	15 omnes haereses C* H	16 suspectio[n]e H suspecta- tionem r	19 didisci (sic) H		

1. *in Antiochia, in Iconio]* So Gk.; O. L., "Antiochia, Iconio;" Vulg., "Antiochiae, Iconii." Th. overlooks what Chrys. (followed by Thdt.) is careful to point out, the appropriateness of these local references in an epistle addressed to S. Timothy; cf. Acts xvi. 1, 2. *Liber-
auit*; so Ambrstr., *Clarom.*, Sedul. Scot.; Vulg., "eripuit."

10. *in deterius]* O. L. and Vulg., "in peius."

12. *iterum hoc in loco]* Cf. *supra*, p. 218, l. 12, note.

14. *utraque]* 'Careful enquiry will establish these two facts: (1) that all heresies at their first appearance provoke suspicion; (2) that their thorough expo-

sure and refutation is always a work of time.' *Suspectio, suspectatio*, are collateral forms of the classical "suspicio;" see *lexx.* *Aduentio* for "aduentus" seems to be without example.

17. *non possunt minus inueniri]* = non p. non inueniri, non potest fieri quin inueniantur.

19. *et credidisti]* καὶ ἐπιστώθης. So Hil. (*in Ps.* 118); the Latin versions generally render "et credita sunt tibi," as if ἐπιστώθης were written for ἐπιστεύθης (cf. Gal. ii. 7, 1 Thess. ii. 5, Tit. i. 3). For the sense cf. Chrys. (*τοντότων, ἐπιστεύσας*); or better, Thdt.: τὴν ἀλήθειαν τὴν περὶ μεμάθηκας τοῦτο γὰρ εἶτεν 'ἐπιστώθης.'

et suadens illum tenere ac permanere adiecit:
sciens a quo didiceris.

sufficiens autem est ad hortationem discipulorum magistri dignitas. deinde et aliud dicit:

et quia a pueritia sacras litteras didicisti.

5

nam et hoc sufficiens erat exhortare eum. rubore autem dignum uidebatur ut is qui a pueritia in bonis fuerat enutritus, in ultimo post longi temporis meditationem indigna uideretur agere. nam et ipsam doctrinam admodum sublimem ostendit, dum dicit *sacras litteras* diuinias esse scripturas, quibus omni ratione credi conuenit. unde et qualitate ipsam doctrinam cumulans adiecit:

quae te possunt instruere ad salutem per fidem Iesu Christi.

nam et ostendit necessarium esse ut maneat in doctrina pietatis, una quidem ex causa ex magnitudine doctoris; altera uero, quia et a pueritia illa didicerit, et quod ipsa doctrina sit diuina, et quod magna possit praestare illis qui Christo credere

1 ac om H | adicit C   6 exhortari r   7 uideatur C H uidetur r | hi (for
is) H   8 meditatione H | incipiat (for uideretur) r   11 ad (bef ipsam) add r
12 adicit C r

2. *a quo didiceris*] παρὰ τίνος θρα-
τει. Cf. the comm. (l. 3). This was
the reading also of Chrys. and Thdt.; the
latter says: εἴτα δεκάνων καὶ τοῦ διδα-
σκάλου [v. l. διαστόθου] τὸ ἀξόπτιστον.

5. *a pueritia...didicisti*] The Latin
versions rightly render, "ab infantia...
nasti." *Didicisti* is possibly a blunder of
the scribes, misled by *didiceris* (l. 2).

8. *mediationem*] δισκησι, μελέτην.
Perhaps we should read *post mediationem*
(πολλοῦ μεσοῦντος χρόνου); for *mediare*=
μεσοῦν cf. l. p. 152, l. 4, note.

10. 'sacras litteras' diuinias, &c.]
Chrys.: τι ἔτιν 'ιερὰ γράμματα'; τὰς
θειας γραφάς. Cf. Th. on Rom. i. 2, 3
(ap. Fac. iii. 6): "neque enim litteram uel characterem sanctum uolebat dicere,
sed prophetiam ipsam, quae erat Spiritu

sancto reuelationem ei donante. ipsam
ergo prophetiam recte sic adpellauit;
sic et alibi dixit: 'omnis scriptura
diuinitus inspirata utilis est.'

13. *per fidem Iesu Christi*] This looks
as if Th. had read διὰ πίστεως Ἰησοῦ
Χριστοῦ. The Latin versions and
commentators uniformly give: "fidem quae
est in Christo Iesu."

14. *nam et ostendit, &c.*] 'Four rea-
sons for stedfastness are conveyed in the
phrases παρὰ τίνος, ἀπὸ βρέφους, τὰ ιερὰ^{γράμματα, εἰς σωτηρίαν,} respectively.'
Oec., Thph., notice the first two: δύο
αἵτια λέγει τοῦ δει αὐτῷ ἀπερίτρεπτον
μένειν 'ὅτι τε οὐ παρὰ τυχόντος έμαθες
(φησιν), ἀλλὰ παρὰ Παύλου...καὶ ὅτι οὐ
χθὲς καὶ πρώτην έμαθες, ἀλλὰ ἀπὸ βρέ-
φους.'

uoluerint, dum illam salutem quae ex fide est adsequuntur. et quia dixit, *sacras litteras quae te possunt instruere*, adiecit :

omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est ad doctrinam, ad argutionem, ad correctionem, ad eruditionem quae est in iustitia ; 5 ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum paratus.

‘talis est (inquit) omnis scriptura quae a diuino est data Spiritu, ut sufficiens sit omnia prospicere utilitati; siue docere conueniat de illis quae agi debeant, siue peccantes debeant argui, siue poenitentibus debeat inferri aliqua correctio, siue 10 erudire oporteat de illis quae possunt adducere homines ad iustitiam. ita ut quicumque se Deo uoluerit dicare, per scripturarum utilitatem per omnia possit esse perfectus.’ et postquam de omnibus est eum exhortatus, terribilem cupiens suam facere exhortationem, adiecit :

15   *testificor ergo ego in conspectu Dei et domini nostri Iesu Christi, qui iudicaturus est uiuos et mortuos secundum revelationem suam et regnum suum.*

hoc est : ‘tunc omnes est iudicaturus quando adparuerit secundum suam dignitatem, in qua et consistit.’

20   *praedica uerbum, insta opportune, importune.*

1 ex in est C ex in fide e. H: txt r	2 adicit r	4 in om r	6 est
(2 ^o) om H	7 perspicere H	9 debet CH: txt r correptio l	14 adicit
Cr in sequenti capite (ast adiecit) add r		19 et om r	

3. *omnis scriptura, &c.]* So Ambrstr., *Fuld.*, Vulg.^{clem.}; *Am.* has “et utilis.” That Th. omitted *kai* seems probable; that he read or understood *εότις* after *ωφέλιμος* is clear, not only from the form which his quotation assumes both in Facundus and in the present translation, but from the commentary below, l. 6 sq. Chrys. and Thdt. retain *kai*, but treat it as simply “ascensive” (Ellicott *ad l.*). *Ad doctrinam, &c.* Similarly Ambrstr.; Vulg., “ad docendum,” &c. *Paratus,* Vulg., “instructus.” Ambrstr. gives *paratus* for *ἀρπαστός*, employing “consummatus” for *ἐξηρπισμένος*.

7. *siue docere...ad iust.]* Cited by

Lanfranc; see vv. ll.

11. *īta ut quicumque, &c.]* Thdt.: ταῦτα δὲ ἀκάτη τὴν τελείωτην πραγματεύεται καὶ προσοικεῖται τῷ τῶν δλων θεῷ.

13. *terribilis, &c.]* Thdt.: καὶ τῷ διαμαρτυρήσει δεδίττεται.

15. *testificor ergo ego, &c.]* Ergo ego and *domini nostri* are omitted by the Latin versions; Chrys. and Thdt. agree with the text followed by our translator. *In conspectu;* O. L. and Vulg., “coram.” See 1 Tim. v. 4, 21, vi. 13. *Sec. revelationem, &c.*; Ambrstr., Vulg., “per [cf. Tisch. *ad l.*] aduentum ipsius et regnum eius.” See note on c. i. 10.

non hoc dicit ut importune instet, nam importunum quodcumque est, illud nulla ratione agi debet. sed dicit : ‘ nullum tempus relinquas doctrinae ; omne tempus opportunum tibi ad hoc esse existimes.’ hoc quidem de illis dicit qui instrui debent. quoniam autem euenit aliquos desidia causa non permanere in doctrina : 5

argue (ait), increpa, obsecra.

‘ *argue* eos qui persistunt in peccatum, ut intellegere possint suum peccatum ; *increpa* sentientem (inquit) suum peccatum, sub definitione constitue ; *obsecra*, reduc iterum ad antiquum statum post poenitentiam.’ et modum quo fieri hoc conueniat 10 docens :

in omni patientia et doctrina.

‘ neque ad argutionem neque ad increpationem nulla utaris de illis quae agi [non] conueniunt.’ et quoniam eueniebat aliquos haec non suscipere propter morum suorum prauitatem, iterum 15 memoratur de illis hominibus :

erit (inquit) *tempus cum sanam doctrinam non admittent, sed secundum sua desideria sibi ipsis coaceruabunt magistros, prurientes auribus ; et a ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.*

20

1 inopportunum r   2 debeat r   7 peccatu C (corr) peccato r | intellege H
 9 et (bef sub) add r   10 quod (for quo) H | hoc fieri r   11 docet r   13 nulla
 utares C * H nulla non ut. C (corr) nullam omittas r   14 non om C H r | aliquis
 C H r   17 summam (for sanam) C H: txt r   18 coaceruabant H

1. *non hoc dicit*] Sc. *absolute*. The apparent contradiction of the comm. to the express words of S. Paul has led the scribes to change *importune* into *oportune*; Rabanus however has preserved the true reading. Cf. Thdt.: οὐδὲν ἀκαρπὸς γιγνύεται ἐπανόμενον. οὐ τοινυν ἀπλῶς καὶ ὡς ἐπυχεν αὐτὸν κρύπτειν παρεγγύη, ἀλλὰ πάντα καιρὸν ἐπιτίθειον εἰς τοῦτο τομίζει. Chrys.: δεῖ σοι καιρὸς έστω.

6. *increpa, obsecra*]=ἐπιτιμησον, παρακάλεσον. So Chrys. and Thdt. The Latin authorities invert this order.

7. *argue...increpa...obsecra*] This terse

distinction deserves to be added to Archbp. Trench's chapter on ἐπιτιμάω, ἐλέγχω (*Syn. N. T. I. § 4*). Cf. Oec.: Ἐλεγχον... καὶ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι τὸ πταῦσμα, ἐπιτιμησον...έλτα μετὰ τὴν πληγήν, ἐπίθες φάρμακον παρακάλεσον.

13. *neque...neque...nulla*] See vv. ll.; and cf. Rönsch, *Itala*, p. 446. Comp. Chrys.: μη ὡς ὄργιζομενος...ἀλλὰ τι; ὡς φιλῶν, ὡς συναλγῶν, ὡς μᾶλλον ἔκεινου πενθῶν. Ambrstr.: “sine amaritudine hoc agendum hortatur.”

17. *admittent*] Latin versions generally, “sustinebunt.” *Secundum*, so Cypr.; other Latin authorities, “ad.”

+ *fabulas* dixit illa uerba quae contraria sunt pietati.* necessaria uero ei fuit in praesenti negotio horum memoria. postquam enim exhortatus est eum arguere et increpare et obsecrare, ne animo deficeret ipse si haec facientem minime uellent aliqui 5 intendere, in deterius prorumpentes, ideo insinuat quod horum multum deteriores erunt hi qui in ultimis erunt temporibus, maiorem suis doctoribus prouidentes laborem. unde et adiecit:

tu autem sobrius esto, in omnibus labora, opus fac euangelistae, ministerium tuum ingle.

10 hoc est: 'si non adiuuentur aliqui, tu illa quae te oportent agere age; cum omni age sollicitudine, sustiens pro euangelio laborem, et illud quod ad te pertinet facito, pro hoc autem et rationem redditum non pro aliorum arbitrio.' bene autem dixit, *ministerium tuum ingle*; hoc est, 'commissum tibi opus 15 diligenter ingle, matura, contentus opere tuo, licet si illa quae discipulorum sunt minime concurrere uideantur.' et quia testificatus est de his post exhortationem, ostendere cupit quod tempus opportunum sit ei ad contestationem; unde et adiecit:

ego enim iam delibor, et tempus meae solutionis instat.

20 ΜΥΘΟΥΣ εἶπεν τὰ ἐναντία τῆς εὐσεβείας ρήματα.

1 esse (aft uerba) add *H r* 2 negotio (for memoria) *H* 3 autem (for enim) *H* 4 ne ficere (*sic*) (for deficeret) *H** : corr ficeret | uelint *C r* 6 multo *C r* 7 adicit *C r* 11 et (bef cum) add *r* 12 a (for ad) *H* 13 redditum *C** reddit *r* 18 a contestatione *C H r* | dicit (for adiecit) *C r* 19 delebor *C** | resolutionis *r* 20 Coisl. 204, f. 221 b [Cr. vii. 77, Fr. 156] θεόδωρος. μύθους, κ.τ.λ.

1. *fabulas dixit*, &c.] See on 1 Tim.

i. 4, iv. 7; Tit. i. 14.

5. *horum multum deteriores*] For the gen., cf. 1. p. 22, l. 2, note; for *multum*, 1. pp. 58, l. 12, note, 143, l. 3, vv. ll. Th. regards the Ap. as consoling his disciple with the thought that, bad as his own times might be, worse would follow in the last days; see the comm. on 1 Tim. iv. 1, 2 Tim. ii. 1. The other Gk. commentators interpret *ἔσται καιρός* of the immediate future; e.g. Chrys.: *πρὶν η̄ ἐκτραχηλισθῆναι προκαρδλαφε.*

8. *sobrius esto*] So O. L.; Vulg.,

"uigila."

15. *hoc est... ingle, matura*] So Chrys.: *πληροφόρησον, τουτέστιν, πλήρωσον.* Thdt.: *οὗτος γάρ τὸ ἐν τῇ διακονίᾳ πρέπειον ἔργον ἐπιτελέσεις.* Cf. Pesh.: *ταῦτα ἡ μέλλουσα ἀναγνώσεις.*

17. *ostendere cupit*, &c.] Thdt.: *εἰτα διδάσκει τίνος ἔνεκεν πολλὰς αὐτῷ καὶ περι πολλῶν παρανέσεις προσήνεγκεν.*

19. *delibor*] Tert., Cypr., "libor;" cf. *infra*, p. 225, l. 4, and 1. p. 226, l. 13, note. *Solutionis.* So Ambrstr.; Vulg., "resolutionis" (II. p. 190, l. 11).

'propinquus mihi est exitus uitae praesentis, et iam ultra non
habebo tempus commonere te de his quae fieri conueniant.
unde et hanc feci ad te exhortationem sub teste Deo.' non
absolute dixit *libor*, sed quia pro Christi confessione mortem
erat subiturus, libationem dixit; nam libatio uini dicitur effusio 5
quae fit in diuini honoris expiatione.

certamen bonum certavi, cursum consummaui, fidem seruau.

non plaudens se ista dicit, sed ad exhortationem dicit
Timothei. hoc est, 'secundum tempus quod in hac uita habebam,
omnia quae mihi pertinere uidebantur implebam.' et quae alia 10
laborum merces?

*de cetero reposita est mihi iustitiae corona, quam reddet mihi
Dominus in illa die iustus iudex.*

bene *iustitiae coronam* uocauit illam quae contemplatione
laborum datur. et *iustum iudicem* nominauit, ad confirmationem 15

2 commouere C* 4 delibor r 5 ero r 6 expiationem C (corr) 7 bon.
certamen r 8 pludens CH ludens (*om se*) l | dixit H l | sibi (*for se*) C (corr):
om r | dixit (*for dicit* [1°]) H 9 habebant C* habebat H r 10 implebamus
H | et quae...merces *om r* | alium CH 12 corona iust. H 13 in *om C*
14 contemplatio H (corr)

3. *non absolute dixit 'libor']* See the comm. and notes on Phil. ii. 17 (i. p. 226 sq.). Thdt. ad h. l.: σπονδὴ δὲ αὐτὸν τὴν σφαγὴν προστύρευεν, ὡς ὑπὲρ εὐερέμας ἔκχεομένον τὸν ἀλαρός. Chrys. adds a less probable reason for the use of σπένδομαι rather than the more general θύωμαι: τὴν μὲν γὰρ θυόλας οὐ τὸ πᾶν ἀναφέρεται τῷ θεῷ, τὴν δὲ σπονδὴν τὸ δῶρον. The Latin commentators, notwithstanding the faithfulness of the Latin versions, miss the point of σπένδομαι, contenting themselves with the bare idea of sacrifice: e.g. Ambrstr.: "passionem ...suam delibationem appellat; Deo enim immolatur, qui pro eius iustitia patitur."

8. *non plaudens se]* Chrys. had felt this difficulty, and hit upon a similar solution: πολλάκις τὸν ἀπεστολον μετὰ χείρας λαβὼν ἔγώ καὶ τὸ χωρίον τούτῳ

περισκεψάμενος, ἀπορῶ διετέλους τίνος ἔπεικες οὕτως μεγαληγορεῖ Παῦλος...νῦν δὲ μοι δοκινέων τῇ τοῦ θεοῦ χάρεσι...τὴν ἀθυμίαν παραμυθίσασθαι βούλεται τοῦ μα-
θητοῦ. The remark of Pelagius is both characteristic and weighty: "modo iam confidenter hoc dicit in extremo uitae limite constitutus." *Plaudere se* = sibi seems to be without example; the form *pludens* (vv. ll.) follows the analogy of *cludere* = *claudere* (Rönsch, *Itala*, p. 465).

12. *de cetero]=λατόν.* So the O. L. generally; Ambr., Ambrstr., "quod reliquum est;" Vulg., "in reliquo."

14. *contemplatione laborum]* Similarly Chrys.: δικαιοσύνη ἐνταῦθα τὴν καθόλου φησὶν ἀρέτην. Thdt. would combine with this explanation another, "the crown which Justice awards:" τὸν τοῦ δικαίου πήρεται μένον λέγει, τὸν δικαίη ψήφῳ διωρούμενον.

illorum quae illi aderunt pro labore. et ostendens quoniam non solum ipse lucrum huiusmodi adsequatur, sed et omnes qui ad eius sollicitudinem laborare pro euangelio uoluerint—unde et dicit :

5   *non solum autem mihi, sed et omnibus qui diligunt aduentum eius.*

‘itaque propositum est (inquit) et tibi coronae praemium, si tantum nunc ualueris elaborare.’ miraculi uero dignum est quod non dixit ‘illis qui laborauerunt, aut passi sunt,’ sed dixit :
 10   *qui diligunt aduentum eius;* eo quod certaminum et passionum tempus non semper est, caritatis uero tempus est, si nunc eam etiam in tempore pacis prout oportet saluare quis depropereauerit, nullam fraudem adsequens si tempus certaminum minime adfuerit. in hisce dictis suum consummans consilium, exhortationem suam sub testificatione concludens doctrinae quam ad eum fecisse uidetur, scribit ultra de his rebus de quibus scribere eum ratio exigebat, utpote ad suum discipulum et maxime sibi dilectum :

festina uenire ad me cito.

20   et causam explicans qua *cito* eum ad se uenire iusserat :

Demas (inquit) me dereliquit, diligens praesens saeculum, et abiit in Thessalonicanam.

hoc est : ‘in deterius uersus est, totum se negotiis praesentis uitiae implicans,’ hoc enim dicit praesentis saeculi delectationem.

2   *luctum (for lucrum) C* H luctam r*   3   *uoluerit H*   5   *autem om H*
 8   *non (for nunc) C H: om r | laborare C* | miraculo r*   9   *dixit [2°] om r*
 11   *si non eam C H si ea r*   12   *salutare C*H*   14   *consumans H*   15   *suum H*
 sua r   18   *est (aft dilectum) add C*   19   *ad me u. r*   20   *quae (for qua) C H*
 22   *Thesalonica H*

11. *caritatis uero tempus est]* Sc. *semper*, which perhaps has fallen out before *tempus*. Cf. Thdt.: *ἀγάπης γὰρ καὶ δεῖ*.

si nunc eam, &c.] See vv. ll. The sense seems to be: ‘he who endeavours to maintain his loving expectation of the Lord’s appearing throughout a life of

unbroken peace, shall suffer no loss, shall not be robbed of his reward, through the accident of his having been free from conflict.’ *Adsequens* (sc. *erit*) = *adsequitur*.

21. *praesens saeculum]* = *τὸν νῦν αἰώνα*. Latin versions, “*hoc saeculum.*” On *αἰών* see I. p. 5 sq.

Crescens in Galatiam.

Galatiam dixit † quas nunc nominamus Gallias; sic enim antiqui omnes loca illa nominabant,* sicut recognoscere quis poterit et ex multis aliis et ex historia Iudaica quam Iosephus descripsisse uidetur. nam et hi qui nunc dicuntur Galatae ita 5 nuncupantur quos ex illis partibus ad ista loca uenisse anti-quorum insinuat narratio.

Titus in Dalmatium.

hos non ad similitudinem Demae discessisse a se memoratus est aut in deterius uersos, sed hac sola ratione qua non sint 10 praesentes.

Lucas est solus tecum. Marcum adsumens adduc tecum.

τὰς νῦν καλουμένας Γαλλας· οὗτος γὰρ αὐτὰς πάντες ἐκάλουν
οἱ παλαιοί.

2 dicit H | Galleas (sic) C*   5 Gallatae r   8 Dalmaticam C*   9 hoc
(for hos) H   10 uersus est H uersus (om est) r | quod (for qua) r   12 mecum s. r
13, 14 Coisl. 204, f. 222 a [Cr. vii. 79, Fr. 156] θεόδωρος. τὰς νῦν, κ.τ.λ.

i. *in Galatiam*] So O. L. and Vulg.; Codd. Amiat. (*pr. m.*) and Tolet. alone have “in Galliam.” Bp. Ellicott cites Th. as supporting *εἰς Γαλλας*, but Th.’s comm. both in the Gk. and Latin proves the contrary; indeed he seems to have known nothing of this variant. Both Chrys. and Thdt. read *εἰς Γαλατας*, and the latter repeats Th.’s explanation: τὰς Γαλλας οὗτος ἐκάλεσεν· οὗτος γὰρ ἐκαλούντο πάλαι, οὗτος δὲ καὶ αὐτὰς δυομάδουσιν οἱ τῆς ἔκπαντος μετειληχθεῖσι. All the available information upon this subject has been collected by Bp. Lightfoot, *Galatians* pp. 3, note 2; 31, note 1.

3. *ex historia Iudaica, &c.*] Joseph. Antiquq. i. 6: τοὺς μὲν γὰρ νῦν ὑφ' Ἑλλήνων Γαλάτας καλουμένους Γόμαρος ἔκτισεν. iō. xii. 10: καταγεπολεμήκασιν [οἱ 'Ρωμαῖοι] τὴν τὸ Γαλαταῖς καὶ τὴν Ἰβηρίαν. Bell. Iud. ii. 16: Γαλάτας τοὺς οὗτος ὑπὸ τῆς φύσεως τετειχισμένους ἐξ ἀνατολῆς μὲν τοῖς Ἀλπεσι, κ.τ.λ. The last passage is probably the one referred to, since it is

the *de bello Iudaico* which bears the alternative title *Ἰουδαϊκὴ ἱστορία* (Fabric. bibl. Gr. [ed. Harles] v. 4; cf. Euseb. H. E. iii. 9).

5. *nam et hi qui nunc, &c.*] See Bp. Lightfoot’s *Galatians*, pp. 5, note 1, 239 sq. Th.’s ‘ancient’ authorities may have been Polybius (i. 6, v. 77 sq., xxii. 16 sq.), Pausanias (i. 4), and Strabo (*geogr.* xii.: τούτων δ’ εστιν Ἐθνη τρία...τὸ τρίτον δ’ ἀπὸ τοῦ ἐν Κελτικῇ Ἐθνους Τεκτόνας. κατέχον δὲ τὴν χώραν ταῦτην οἱ Γαλάται πλανθήσαντες πολὺν χρόνον...ἀρχηγὸς δὲ μαλιστα δοκεῖ τῆς περαιωσεως τῆς εἰς τὴν Ἄσσαν γενέσθαι Δεοντόριος).

10. *hac sola ratione, &c.*] Thdt. adds a reason for the absence of Crescens and Titus: οὗτοι τῆς κατηγορίας ἐκενησι ἐλεύθεροι· ὥπ’ αὐτοῦ γὰρ ἀπεστάλησαν τοῦ κυρῆγματος ἑκα.

12. *Lucas est, &c.*] The personal notices in the Ap.’s parting salutations are as usual dismissed by Th. with singular brevity; comp. his comm. on Col. iv. 7 sq.; Philem. 24.

et quae sit ratio ut Marcus ueniat?

est mihi (inquit) utilis in ministerium.

‘opportunus mihi est, eo quod cum summa sollicitudine uniuersa adimplere deproperat.’

5 *Tychicum nisi Ephesum.*

deinde praecipit ei etiam illa exequi quae oportent eum facere adseruentem:

paenulam quam reliqui Troade apud Carpum uenient adfer; et codices, uel maxime membranas.

- 10 † Latina lingua uolumina dixit *membranas*. secundum illam consuetudinem qua Romae loquebantur indiscrete abusus est hoc sermone, ex qua urbe etiam epistolam hanc scripsisse uisus est. in uoluminibus antiquis temporibus habebant consuetudinem diuinas scribere scripturas, sicuti et usque ad praesens 15 Iudei multa in uoluminibus scripta habere uidentur. *libros*

μεμβράνας ρωμαϊκώτερον τὰ εἰλητὰ ἐκάλεσεν, ὡς ἀπὸ τῆς ἐν Τράπυ συνηθείας ἀδιαφόρως τῇ λέξει καταχοησάμενος· ἀφ' ἣς δὴ καὶ ἔγραφεν τὴν ἐπιστολὴν. ἐν εἰλητοῖς γάρ εἶχον τὸ παλαιὸν τὰ τῆς θεᾶς γραφῆς, ὥσπερ οὖν ἄχρι τῆς δεῦρο οἱ Ἰουδαῖοι τὰ 20 πλειστα ἔχουσιν. Βιβλία δὲ εἴπεν κατὰ κοινοῦ, ὡς ἀν καὶ ἐν ἑτέρῳ

2 inquit m. *H* 5 *Effesi (sic) Cr* 6 *praecipiepi (sic) C** precepi ei *H* praecipit *r* 7 *seruientem (for ads.) r* 8 *Troadae r | affert H* 15 *scriptum C** scriptura *H* 16 sq. Coisl. 28, f. 223 b θεοδωρήτου. βεμβράνας [μεμβρ., Coisl. 30, Reg. 222, 223], κ.τ.λ.

9. *et codices, &c.]* Vulg., “et libros (cf. *infra*, l. 15; p. 229, l. 5), maxime autem membranas.”

10. *Latina lingua, &c.]* The Gk. of this passage has been preserved entire in the Oecumenian catena, where it seems to have passed as an excerpt from Thdt.; e.g. in the Paris MS. Coisl. 28 the margin bears the contraction ΘΕΟΔ*, which in the next fol. stands for θεοδωρήτου, whilst in Reg. 223 the ascription is dis-

tinctly ΘΕΟ/. I may mention that in the remarkable Cambridge catena Ff. i. 30 (cf. l. p. xxii., note 2), the passage is written in the later of the two hands

which have contributed to the MS., and has no name attached. In the MSS. I have consulted, the only noteworthy variant is βεμβράνας for μεμβράνας (cf. Montfaucon, *palaeogr. Gr.* p. 17, and Tisch. *ad h. l.*). All read φαιλόνην or φαιλάνην for φελόνην (φελάνην), the form which prevails in the MSS. of Chrys. and Thdt.

Th.'s remarks as to the Latin origin of μεμβράνα (cf. l. p. lxvi) and the existing use of Synagogue rolls amongst the Jews are repeated by Thdt.: μεμβράνας τὰ εἰλητὰ κέκληκεν οὕτως γάρ Ρωμαῖοι καλοῦσιν τὰ δέρματα. ἐν εἰλητοῖς δὲ εἴχον πάλαι τὰς θεᾶς γραφάς οὕτως δὲ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἔχουσιν οἱ Ἰουδαῖοι.

autem dixit secundum communem usum, eo quod in alia specie erant libri. risui uero dignum est de illis qui hoc in loco *paenulam* apostolum non indumentum significasse existimauerunt, sed speciem quandam libri. qui non intenderunt illa quae subsequuntur; superfluum enim erat dicere *et libros*, si tamen et illud libri species erat, quod poterat etiam cum ceteris significari.*

Alexander aerarius multa mala egit mihi; reddat illi Dominus secundum opera eius. quem et tu custodi; ualde enim restituit nostris sermonibus.

hoc posuit ad custodiam et cautelam Timothei, non ad accusationem Alexandri; nihil enim pertinebat ei de hac. *prop-*
σχήματι τυχὸν ἔχων βιβλία· γελάσαι δὲ σξιον τῶν ἐνταῦθα εἰρηκότων φαιλόνην τὸν ἀπόστολον οὐ τὸ ἔνδυμα καλέειν, ἀλλά τι εἶδος βιβλίου. οἱ οὐ προσέσχον τῇ ἐπαγωγῇ· περιττὸν γὰρ 15 ἦν εἰπεῖν καὶ τὰ βιβλία, εἴπερ δὴ κάκενο βιβλίου εἶδος ἦν δυνάμενον τοῖς λοιποῖς συστημαίνεσθαι.

2 erat (for erant) *H*   6 specie *H*   8 egit om *H* | mihi ostendit *r* | reddet *C* (corr) *r*   9 deuita (for cust.) *r*   10 uerbis nostris *r*   11 ad eum *r* | de hoc *H* *r* 13 δὲ om. Coisl. 28, Reg. 223   14 φαιλόνην Coisl. 30   16 καὶ τὰ βιβλ. εἰπεῖν Coisl. 30

i. *in alia specie erant libri]* Comp. the Gk., which seems to mean: ‘the Ap. perhaps possessed other books besides rolls.’ Th. appears to have distinguished the *μεμβράναι* from the *βιβλία*, not so much by their materials as by the shape (*σχῆμα*) of the latter, which he assumes not to have been that of the roll.

3. *paenulam...speciem quand. libri]* S. Jerome mentions this opinion (*ep. 36*: “uolumen Hebraeum replica, quod Paulus φενόλην iuxta quosdam uocat—”); but he evidently thinks it unworthy of serious consideration, and his own view is widely different: *adu. Pelag.* iii. 4: “lacernam siue paenulam.” The Greek lexicographers however admitted it as a possible meaning of the word (Hesychius: *φανόλης εἰληράριον μεμβράνην*. Suidas, *Etym. magn.*: φ. εἰληράτη τομάριον), placing side by side with it the alternative: ἡ γλωσσόκομον. The latter interpretation may have been de-

rived through Chrys. (*τινὲς δέ φασι τὸ γλωσσόκομον, ἐνθα τὰ βιβλία ἔκειτο*) from the Peshito, which renders *τὸν φ.* by **ܬܲܶܳܲܲ ܗܲܲܲ**. It seems possible that the idea condemned by Th. originated in a misunderstanding or misreading of the Peshito; whilst the Syriac rendering “was probably only an interpr. suggested by the connexion” (Ellicott). For further information see Mr Sinker’s article *Paenula*, in *Dict. of Chr. Antiqu.* ii. p. 1530 sq.

8. *egit] ἐνεδεῖτο. O. L. and Vulg., “ostendit.” Reddat; so Clarom., Am., Fuld.; Ambrstr., Vulg.clem. give “reddet.” Both Chrys. and Thdt. seem to have followed the reading *ἀποδέψῃ*. Th.’s comm. suggests *ἀποδώσει*, but it is substantially repeated by Thdt. (*πρόρρησις εστι, οὐκ ἀρέι*), although his text has the optative.*

11. *non ad accusationem]* So Chrys.: οὐχ ἀπλῶς ἔκεινον βουλόμενος διαβαλεῖν

ter quod posuit etiam illam poenam quae eum manebat a Deo pro quibus talia faciebat. non maledicebat ei, sicut quidam existimauerunt, sed ut hortaretur Timotheum multa ab eo sustinenter mala patienter sustinere. hac ergo de causa necessarie 5 memoratus est uirum, praecipiens Timotheum ut pro uirium suarum possibilitate declinare eius insidiis deproperet. non conuenit uero mirari si ab aerario tanta tunc fiebant indisciplinate, quia et uulgares homines insurgebant aduersus eos qui pietatem 10 praedicabant; uulgas autem uel maxime omnes commouere iudebatur seditiones.

in primam meam defensionem nemo mihi adstetit, sed omnes me reliquerunt; non illis imputetur.

15 *in prima defensione dicit quando in primis Romae est uinctus ex Iudaea, quando et adpellatione fuerat abusus. bene autem precatus est in illis non imputetur peccatum hoc, eo quod perspexit alios ob infirmitatem, alios ob imminentem sibi necessitatem locum dedisse.*

20 *Dominus autem adstetit mihi et confortauit me, ut per me praedicatio impleretur, et audiant omnes gentes. et liberatus sum ex ore leonis.*

hoc 'leonem' in loco Neronem regem per aenigmata edicit.

1 commanebat <i>H</i> ei manebat <i>r</i>	5 Timotheo <i>r</i>	6 insidias <i>C (corr.) r</i>
9 autem <i>om H</i> 11 in prima mea defensione <i>C (corr.) r</i>	12 dereliquerunt <i>H r</i>	
13 ductus Romam (<i>for Romae</i>) <i>r</i>	14 appellacionem fecerat (<i>for adp. fuerat ab.</i>) <i>r</i>	
15 ut (<i>for in</i>) <i>r</i> putetur (<i>for imp.</i>) <i>H*</i>	17 loco cessisse <i>r</i>	21 leonem hoc
<i>r</i> aenigma uocat <i>r</i>		

οὐδὲ κατηγορήσαι αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν μαθητὴν
ἀλεῖψαι πρὸς τὸν ἄγνωτον.

2. *non maledicbat*] See the patristic opinions collected by Tisch. *ad h. l.*

6. *non conuenit uero mirari, &c.]* Thdt.: θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν τὸ ἀνδρα χαλκέα θορύβους αὐτῷ καὶ κυνόντους κυνῆσιν τὸν γάρ ἀποχειροβιώτων θεον διεγέρειν τὸν δῆμον—adding an instance of this from Acts xix. 24.

11. *adstetit, reliquerunt]* O. L. and Vulg., "adsuist," "dereliquerunt."

13. *dicit quando in primis, &c.]* See the prologues to Th.'s comm. on Eph., Phil., and the present Epistle; and cf. 1.

p. 205, l. 12 sq., notes.

15. *eo quod perspexit, &c.]* Cf. Chrys.: ὅρας πῶς φείδεται τῶν οἰκείων; Thdt.: οὐ γάρ κακοποθελεῖς ην, ἀλλὰ δειλας ἡ ὑποχρηστος. Ambrstr. adds: "quia et Dominum a Iudaeis adprehensum discipuli reliquerunt"

19. *impleretur]* Vulg., "impleatur."

21. *leonem...Neronem]* Cf. 1. p. 266, l. 4, note. Chrys. *ad h. l.*: λέοντα γάρ τὸν Νέρωνά φησιν διὰ τὸ θηριώδες καὶ λοχυρὸν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ ἀκατητικότον. Thdt.: Ν. λέοντα προσηγόρευσεν, καὶ ὡς βασιλέα, καὶ ὡς ὠμότατος γεγενήμενον. Ambrstr. understands the

uult enim dicere quoniam ‘adsecutus sum Dei iudicium, a quo et confortatus, de illis quae erga me fuerunt satisfaciens, dimitti iussus sum, ita ut saeculum peragerem et multis pietatis insinuem dogmata, quod etiam et fecisse uideor.’

*et liberabit me Dominus ab omni opere malo, et saluum me 5
faciet in regnum suum caeleste. cui gloria in saecula saeculorum.
amen.*

non ultra dixit: ‘liberabit me ab eo;’ praedixerat autem in superioribus quoniam non post multo tempore erat interficiendus. quod et passus est, capitali a Nerone addictus sententiae eo tempore quo secunda uice Romae accesserat. sed dixit: *ab omni malo opere liberabit*; hoc est, ‘ab omni pressura praesentis uitae liberabit me, in suum me saluans regnum, quod et expecto.’ post hoc praecepit ei :

saluta (inquit) Priscillam et Aquilam et Onesifori domum. 15

indicat etiam ei et de aliis, ait enim :

Erastus mansit Corinthi.

designans quoniam Erastus Corinthi manserit.

1 iudicio <i>H</i>	3 cursum meum (<i>for saeculum</i>) <i>r</i> peragere <i>C</i> insinuare <i>m</i>
<i>C (corr)</i>	5 liberauit <i>C* H r</i> 8 liberauit <i>H r</i> 10 capituli <i>C*</i> 11
Romam <i>r</i>	12 liberauit <i>Cr</i> me (<i>aft lib.</i>) add <i>r</i> est om <i>C* H</i> 13 liberauit <i>r</i>
14 praecipit <i>C</i>	17 remansit <i>r</i> Corinthe (<i>sic</i>) <i>C*</i> Corinthii <i>H (bis)</i> 18 te-
manserit <i>r</i>	manserit

figure differently, comparing 1 Pet. v. 8. Pelagius glosses: “persecutoris;” Primasius: “de ore Festi...uel diaboli;” Sedulius returns to the Greek interpretation: “Neronis.”

3. *ita ut saec. peragerem]* Cf. II. p. 191, l. 6, note; and Thdt. *ad 4. A:* ἦρκα τῇ ἐφόει χρησάμενος εἰς τὴν Ἐώψυχην πὺ τὸν Φόρτου παρεπεμφθη, ἀπολογούσ- μενος ὡς ἀδόφος ἀφείθη, καὶ τὰς Σταύρας κατέλαβεν καὶ εἰς ἔπειρα ξένη διάδραμὼν τὴν τῆς δεδασκαλίας λαμπάδα προσήργευκεν.

5. *liberabit]* *Liberauit* (see vv. ll.) runs through most of the Latin authorities; *F*, *G* have even introduced it into their Greek. Cod. Amiat. however retains *liberabit*.

8. *non ultra dixit...‘ab eo’]* Chrys.

has the same remark: ‘ἐρρύσατο με’ (*φησίν*)...καὶ πάλιν ‘βίσεται,’ οὐκέτι ‘ἐκ στόματος’ δλλὰ τι; ‘ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ.’ And so Thdt., following Th. The point seems to have been first noticed by Euseb. *H. E.* ii. 22: οὐκ οὖν προστέθεικεν παραπλήσιον τι τῷ ‘βίσεται με ἐκ στ. λ.’ ἐώρα γάρ τῷ πνεύματι τὴν δονούσην μελλονταν αὐτοῦ τελευτήν, κ.τ.λ. It is missed by the Latin interpreters, who, following Pelagius, understand ἐκ παντός, κ.τ.λ., to mean no more than “ab insidiantium malignitate.”

praed. autem in superioribus] Cf. *supra*, v. 6.

10. *capitali ... sententiae]* Cf. I. pp. 115, l. 12, note, 117, l. 5 sq.; II. p. 191.

17. *mansit]* Vulg., “remansit.”

Trophimum autem reliqui apud Miletum infirmum.

Trophimum uero quod ipse infirmantem reliquerit Miletum insinuauit. quibus adicit :

festina ante hiemem uenire.

5 deinde significat scribens ei quoniam et fratres salutant eum, dicens :

salutant te Eubulus et Prudens et Linus et Claudia, et fratres omnes.

fratres (inquit) omnes; eos dicit qui utique eo tempore 10 Romae erant. et illos quidem quos affectu iunctos sibi esse cernebat nominatim eredit memorandos; ceteros uero fratres in communi salutatione comprehendit. et primum quidem pro ipso Timotheo orans, dicens :

dominus Iesus Christus cum spiritu tuo.

15 post hoc uero consueto fine claudit epistolam :

gratia (ait) nobiscum. amen.

in fine consueta salutatione etiam seipsum illis censuit connumerandum.

2 relinquerit r 3 cecidit (for adicit) H 5 salutent H 7 et Linus
om H | Cludia C* 10 uinctos (for iunctos) H 11 cenabat (sic) C* 13 dicit
C (corr) r 16 ait om r | uobiscum r

1. *apud M. infirmum]* Vulg. “infirmum Miletī.” For *infirmantem* = *ἀσθενήσατο* (l. 2) cf. Rönsch, *Itala*, p. 370, and l. pp. 228, l. 18, 229, l. 8.

7. *salutant te, &c.]* *Salutant* is the reading of Vulg. *clem.*; *Am.*, *Fuld.*, and even *Cod. Aug.*, although its Greek text gives *ἀστάζουσαι*, retain the singular. Th. probably had *ἀστάζεται* in common with the other Gk. interpreters. *Prudens* for *Prudens* occurs in *Rab.* as well as in

both our MSS.; the error is doubtless due to an early scribe.

14. *d. Iesus Christus]* So the Latin versions, and the Gk. text as known to Chrys. and Thdt.

16. *nobiscum]* So *Am.*, *Fuld.*; Vulg. *clem.*, “uobiscum.” The commentaries of Chrys. and Thdt. shew that they read *μεθ' ἡμῶν*. Cf. Chrys.: *καὶ οὐαρτῷ λοιπὸς ἐπεύχεται*. Thdt.: *οὐεράξεις καὶ οὐαρτὸς εἰς τὴν μετονοίαν τῆς χάρης*.

THEODORUS MOPSUESTENUS
IN EPISTOLAM B. PAULI
AD TITUM.

ARGUMENTUM.

BEATUS apostolus Cretae accedens pietatis rationem illis qui illic habitabant tradidit. quia uero ad alias prouincias transire eum ipsa pietatis ratio compellebat ut uniuersos per diuersa loca habitantes pietatis instrueret rationem, beatum Titum Cretae reliquit, sicuti et Timotheum Ephesi, praeponeb⁵ens eum illis ecclesiis quae illic erant. scribit ergo ad eum, ut compendiose dicam, de ordinatione facienda, instruens eum quemadmodum conueniat ipsas facere ordinationes; simul et de ceteris omnibus consilium ei tribuit, et docens qualiter de singulis agere oporteat eum, memoratur uero et eorum qui ex circumcisione ¹⁰ erant, sicuti et in epistola memoratus est quam ad Timotheum in primis scripserat; uehementer instruens eum ut ne quid pietati

1 Cretam Cr 2 ad aliis prouinciis H 9 ei om r

1. *pietatis rationem...tradidit*] Cf. Thdt.: οὐκ ἤπειροντας μέρος δὲλλὰ καὶ ρηματάσις δὲ θ. ἀπ. τὴν σωτηρίαν διδασκαλίαν προσήγεγκεν, καὶ τὸς τοῦ δῆλους καὶ τὴν Κρήτην...τῷ φωτὶ τῆς θεογνωτικῆς κατηγόρασεν. And so apparently S. Jerome (on c. i. 5). The contents of the Epistle seem however to shew that the Gospel had found its way to Crete some years before S. Paul's visit; comp. Ellicott *ad l.*, who refers to Acts ii. 11.

2. *ad alias prouincias*] Under the

earlier Emperors Crete formed a province in conjunction with Cyrene; under Constantine it received a *consularis* of its own (*Dict. of Gk. and Rom. Geogr.* I. p. 704).

4. *beatum Titum Cr. reliquit*] See II. p. 121 sq., and cf. Euseb. *H. E.*, III. 4: Τιμόθεος γε μήν τῆς ἐν Ἐφέσῳ παροικας λοτορεῖται πρώτος τῷ ἐπισκοπὴν εἰληχέναι, ὃς καὶ Τέρος τῶν ἐπὶ Κρήτης ἐκκλησιῶν.

12. *uehementer instruens, &c.*] Thdt. adds: μέμνηται δὲ καὶ τὴν θεῖαν οἰκουμένας

contrarium aut ipse doceret aut alios pateretur docentes. denique et multam similitudinem haec epistola ad illam uidetur habere epistolam; nam et una causa erat pro qua et ad istum et ad illum scribebat. differri uero sibi epistolae uidentur hac sola ratione qua Timotheo latius et cautius de omnibus scripsit; in hac vero epistola quam ad Titum direxerat compendiōse de omnibus uisus est explicasse.

epistolae equidem argumentum in his consistit. ego uero praedicationem de singulis arripiens compendiōse eam explicare adnitezbor; moris siquidem nostri est ut non absolute prolongemus narrationem, quando sufficienter sensus ueritatis in paucis poterit explicari.

Paulus seruus Dei, apostolus autem Christi Iesu secundum fidem electorum Dei et cognitionem ueritatis quae secundum pie-tatem est, in spe uitiae aeternae quam promisit is qui non mentitur Deus ante tempora aeterna, manifestauit uero temporibus suis uerbum suum in praedicatione; quod creditum est mihi secundum imperium saluatoris nostri Dei. Tito carissimo filio secundum

1 docere <i>H</i>	4 differre <i>C r</i>	6 dixerat <i>C* H</i>	9 precatione <i>H</i>
10 adnitar <i>r</i>	11 sensis <i>C* H</i>	14 cognitionem <i>C* H</i>	15 est iuxta p. spe, &c. <i>r</i>
16 saecula (for temp.) <i>r</i>	17 autem (for uero) <i>r</i>	17 quae credita est <i>r</i>	18 iuxta (for secundum) <i>r</i>

[c. ii. 11 sq.], τὴν ταῦτην αἰτιὰν ἐπεικεῖν.

2. *multam similitudinem*, &c.] Comp. 1. pp. 113 sq., 280. It will be observed that Th. draws from these resemblances no inferences of a chronological kind, but in each case attributes the similarity to the similar circumstances under which the Epistles were written.

4. *differri sibi*] A late construction, exc. in poetry. *Differri*=διαφέρεσθαι.

10. *adnitezbor*] Cf. II. p. 193, l. 9, note.

moris siquidem nostri est, &c.] A claim not always substantiated by our author's style (1. p. lxiii. sq.), or by his treatment of doctrinal subjects falling in with his own line of thought. As an expositor, however, Th. (1) is free from any tendency to rhetoric, and (2) studiously avoids the mere iteration of exegetical

matter, regarding his commentaries as a connected whole, notwithstanding their gradual composition (1. p. lxii. sq.).

13. *Christi Iesu*] So *Fuld.*, Cassiod.; Chrys. and Thdt. give Ἰησοῦ Χριστοῦ, and the latter is the order followed by the great majority of the Latin authorities. *Cognitionem*, so Hier.; Vulg. “agnitionem.” *Is qui non mentitur* (διέγευθής); similarly Ambr., Vulg.; Hier., Aug., “non mendax;” Ambrstr., “uerax.” *Aeterna*, so Hier., Aug.; Ambrstr., Vulg., “saecularia” (see on 2 Tim. i. 9). *In praedicatione quod, &c.* = ἐν κηρύγματι δὲ επιστεύθη τγώ. So Ambrstr., but apparently taking *uerbum* as the antecedent. *Imperium, carissimo*, so Hier.; Vulg., “praeceptum,” “dilecto.” *Gratia et pax*; so the Latin versions. Chrys. omits Ελεός, but it finds place in the text of the other Gk. commentators.

communem fidem, gratia et pax a Deo patre et Christo Iesu salvatore nostro.

longam fecit praescriptionem epistolae propter multitudinem illam quam necessarie interiecerisse uidetur. hoc etiam et alio in loco frequenter fecisse uidetur, sicuti et in illa fecit epistola 5 quam ad Romanos dudum scripserat. † praescriptionis igitur ratio in his contineri uidetur: *Paulus seruus Dei, apostolus autem Christi Iesu, Tito carissimo filio,* et cetera quae subsequuntur; interposuit uero ab illo loco quo dixerat: *secundum fidem electorum Dei usque ad illum locum quo dixit: Tito carissimo filio.** simile 10 est autem illi principio epistolae quam secundo ad Timotheum uisus est scripsisse, ubi dixit: *Paulus apostolus Christi Iesu per uoluntatem Dei, secundum promissionem uitae quae est in Christo Iesu.* hoc enim et in hoc loco dicit, quoniam ‘apostolus constitutus sum ita ut per me credant omnes qui olim a Deo 15 ob propositi sui bonitatem sunt ad hoc electi, qui et cognoverunt pietatis ueritatem ita ut perpetuam illam uitam quam expectamus adsequi possint; quam dudum Deus se praestare promiserat, in opere uero nunc produxit per aduentum Christi,

τὰ μὲν τῆς προγραφῆς ἐν τούτοις παγλος δογλος θεογ, ἀπό- 20 στολος δὲ Ἰησογ Χριστογ, Τίτω γνησιώ τέκνω, καλ τὰ ἔξης παρέθηκεν δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεογ ἄχρι τοῦ Τίτω γνησιώ τέκνω.

4 noscitur (<i>for uidetur</i>) r	6 praescriptiones H	7 continere C H	8
sg. et cetera...filio om (<i>per homoeotel.</i>) H	11 quae (<i>for quam</i>) C* H	15 a	
om H	16 bonitate C (corr)	18 re praestare prom. C* H	se repre-
		19 in opera C	sentari prom. r
		in opus l	repraesentare praesumpserant l
		1 in	
	20 sq. Coisl. 204, f. 225 a [Cr. vii. 87, Fr.		
157] θεοδώρου.	τὰ μέν, κ.τ.λ.		

3. *longam f. praecriptionem, &c.] Cf. I. p. 119, l. 8 sq.; and for this sense of multitudo, see I. p. 4, l. 6.*

10. *simile est autem, &c.]* The parenthesis κατὰ πίστιν...τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ (Tit. i. 1—4) corresponds to the briefer phrase κατὰ ἐπαγγελλαὶ τῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (2 Tim. i. 1). The clause introduced by κατὰ is in each case to be closely connected with the preceding ἀπόστολος (cf. II. p. 193, l. 18, note).

14. *dicit...existimauit]* Cited in part by Lanfranc. See vv. ll.

16. *ob propositi sui bonitatem]* Cf. Th. on Rom. viii. 28: τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν τούτων γάρ γένει καὶ τάλαι ὁ θεὸς τὴν περὶ αὐτῶν [ταῦτον?] πρόθεσιν, οἰτις έσται· δόθει αὐτοῖς καὶ ἐκάλεσεν ἐπὶ τῷ τῆς οἰκεταὶ ἀγίως τιμῆσαι προσάρτεσσιν. Thdt. ad h. l.: Ἐφη δὲ ἀπόστολος προβεβλήσθαι ὥστε πιστεῦσαι τῆς ἐκλογῆς τοὺς ἀξιούς.

quando optime se rem habere existimauit; quem etiam et pro omnibus suscitauit. quod et cunctis cupiens manifestare, doctrinam mihi de hisce commisit, ut cum sollicitudine et celeritate percurram diuersas prouincias et impleam mihi promissam doctrinam.' hic enim est sensus interiectionum. nam beatus Paulus ad exhortationem Titi causam sui apostolatus necessarie uoluit insinuare; nam quod dixit: *Tito carissimo filio secundum communem fidem*, hoc est, 'qui secundum fidem meus es filius, secundum quod communis mihi factus es, per meam doctrinam ad fidem accedens.' sicque consummans epistolam, incipit causam suarum explanare litterarum:

huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas.

bene dixit quae desunt; † nam pietatis ratio omnibus erat tradita ab apostolo, restabat uero ut dispensatio erga credentes impleretur, ita ut et ad consensum instituerentur per ordinationes ecclesiasticas.* et quae sit correctio necessaria insinuat:

ut constituas per ciuitates presbyteros, sicut ego praecepi [tibi].

ο γὰρ τῆς εὐσεβείας λόγος παραδέδοτο πᾶσιν παρ' αὐτοῦ ἐλείπετο δὲ οἰκονομῆσαι τὰ κατὰ τοὺς πεπιστευκότας καὶ εἰς 20 ἄρμονίαν αὐτοὺς καταστήσαι ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς διατυπώσεσιν.

1 quam (for quem) *H* 14 credita (for tradita) *I* | uero *om r* 17 sicut
ego praecepi. t. *om r* | praecipio *H* | tibi *om C H* 18 sq. Coisl. 204, l. c. θεοδάρου.
δ γὰρ τῆς, κ.τ.λ. | παραδέδοτο Fr.; txt., cod. Cr.

5. *interiectionum*]=illorum quae interiecerat (*τῶν παρεπεθέντων*).

nam b. *Paulus*, &c.] The mention of S. Paul's apostolic commission leads naturally to the thought of his spiritual relation to Titus, and so prepares the latter for the exhortations which are to follow.

8. *secundum quod communis*, &c.] ἀτεκονωντὸς ἐμοι. Cf. Thdt.: *κουωνήσας γὰρ τῷ ἀποστόλῳ τῆς πλοεως καλεῖν αὐτὸν ἡξιώθη πατέρα*. Similarly Jerome: "utramnum omnium qui in Christo credebant *communem dixerit fidem?* an *communem*, suam tantum et Titi? quod quidem mihi melius uidetur, apostoli

Pauli et Titi fidem fuisse *communem* quam omnium creditum."

10. *consummans epistolam*] The sense requires *praescriptionem epistolae* (cf. supra, p. 235, ll. 3, 6).

13. *bene dixit...ab apostolo*] Cited by Lanfranc: see vv. ll.

16. *quae sit correctio*] The requisite ἐπιδιόρθωσις was little else than the ordination of an Apostolic ministry. Pelag. on the contrary interprets: "quae desunt, recto tenore corrige; et tunc demum presbyteros poteris ordinare, cum omnes in ecclesiis fuerint recti."

17. *praecepi*] So Hier. (bis), but *ad h. l.*, "disposui;" the latter is the rendering of

sicut autem errantibus pietatis cognitio est necessaria, sic et illis qui crediderunt necessaria esse uideretur commonitio pietatis; quod non aliter fieri potest nisi omnes in unum conueniant, sintque ad hoc certi electi qui possint sua doctrina commonitionis implere officium. hoc uero implere poterant ex presbyteri ordinatione qui conuenientibus illis disputare et docere eos poterant de his quae discere eos conueniebant; unde et in praesenti horum solummodo est memoratus, eo quod ob hanc ipsam causam plurimum utilitatis in communi possint conferre. et quidem euidens est quoniam et ceteri erant necessarii, qui simul in ordinem clericorum suum officium implerent, per quos explicari poterant illa quae ad communem pertinent utilitatem. deinde iterat illud quod dixerat: *sicut ego praecipio tibi*, docens quales debeat presbyteri ordinari:

si quis autem sine crimine.

15

qui non ex crimine peccatorum, sed ex uitiae suae cognoscitur integritate; ita ut ipsa uera ratione sine crimine esse cognoscatur, omnes calumniatorum insidias superans.

unius uxoris uir.

dictum est enim nobis hoc idem latius in illa epistola quam ad Timotheum in primis dudum scripseramus quare dixerit *unius uxoris uirum*, et superfluum existimo ad praesens illa ipsa iterare. nec autem euidenter de illis quae haesitantur compendiose quis poterit explicare; et omnia illa quae ibi sunt scripta hoc in loco ponere non esse censeo necessarium, cum

2 uidetur C (corr) r 5 commonitionis C communionis r | impleri (for implere [1°]) C* H | poterat C H r 6 ordinationi H 7 poterat r 8 hac (for hanc) C* H 11 ordine C (corr) r 15 est (aft criminis) add C (corr) r 19 sq. unius...mysterium [p. 239, l. 2] om r 25 censio C* H

the O. L. and Vulg. *Tibi* is supplied just below in the comm. (l. 13), and its omission in the text was doubtless an accident.

5. *ex presbyteri ordinatione*] Cf. II. p. 118 sq., and *infra*, p. 239, l. 4 sq.

10. *et quidem*] καὶ τέρη (I. p. 184, l. 9, note). ‘Presbyters alone are mentioned, as holding an office of the most general service to the Church; although the other orders are certainly not without their own

importance and utility.’

21. *dudum scripseramus*] The commentary on Timothy was written at the request of one Peter, that on Titus at the request of Cyrius; and some interval of time probably passed between the two works (I. p. lxii sq.). For the exposition to which Th. refers see II. p. 99 sq.

23. *de illis quae haesitantur*] τεπὶ τῶν ἀμφοτύπων πέραν. The construction *haesitare aliquam rem* seems to be unexampled.

possit illam ipsam partem epistolae quam ad Timotheum scripsimus decurrens uirtutem ipsius negotii ad plenum cognoscere.

filios habens fideles, non in accusatione luxuriaue aut insubiectos.

non reprobat patrum uirtutem ex filiorum prauitatem, nam
 5 nec Samuelem indignum sacerdotii faciebat filiorum prauitas ;
 sed ex filiorum instituto patris studium probabile ostendere
 cupiens ista edicit. ideo dixit *aut insubiectos* ; hoc est, ‘si non
 filios suos ad idolorum culturam aut lasciuiam aut in deterius
 prouerentes despexit, nec ullam uitiae eorum uoluit facere cor-
 10 rectionem ; sed nec curam expendit ut subiceret eos sibi, aut
 prout conuenit uitam institueret.’ hoc etiam ad Timotheum
 scribens posuit, et hoc in loco similiter cupiens mores eius
 examinare qui aliorum proponendus est utilitati, si erga suos
 diligens fuit, erudiens eos de his quae discere eos conueniebant ;
 15 eo quod si talis habeatur, manifestus est quod diligentiam ad-
 hibebit etiam eorum qui ecclesiastico sunt iuncti corpore qui erga
 suos diligens fuit ; si uero suos despexit, nec istis poterit dili-
 gentiam adhibere. et ostendens quoniam necessaria est de
 hisce scrupulosa inquisitio, dicit :

20 *oportet autem episcopum inreprehensibilem esse, sicut Dei dis-
 pensatorem.*

‘cui enim sollicitudo iniungitur ut illa quae Dei sunt dis-

2 uirtute in (<i>for uirtutem</i>) <i>H</i>	3 habentes <i>C H</i>	4 prauitatem <i>H</i>	6 ex
filiarum institutum <i>C*H</i>	7 iste dicit <i>H</i>	8 cultorum <i>H*</i>	10 subiacerit
<i>C*</i> subiaceret <i>H</i>	11 instituere <i>C H</i>		
15 tales <i>H</i>	22 dispensit <i>C*</i>	13 ergo <i>C H</i>	14 conueniebat <i>C</i> (corr)

1. *possit*] sc. *quis*. Or read *possit*,
 i.e. Cyrus, to whom the comma on this
 Epistle was dedicated (1. pp. xi, lxiii).

3. *insubiectos*] ἀνυπόδεκτοι. So Hier.
 (in *Agg.*); cf. *infra*, 1. 7, and v. 10.
 Vulg., “non subditos.”

4. *nam nec Samuelem*] Cf. II. p. 110
 sq. Jerome *ad h. l.* cites the same in-
 stance, but regards S. Paul’s rule as abso-
 lute; “Samuel quoque...habuit filios qui
 declinauerunt post auaritiam ... ergo si
 electio sacerdotum fieret, et Isaac propter
 Esau et Samuel propter filios suos indigni
 sacerdotio putarentur,” &c.

11. *ad Timotheum scribens*] 1 Tim.
 iii. 4, 12.

15. *manifestus est quod, &c.*] φανέρως
 έστιν ἐπιμεληθόμενος.

17. *si uero suos despexit*] εἰνὶ δὲ ταρίθη
 τοῖς οἰκεῖοις, οὐδὲ ἔκεινοις οὐδὲ τε ἐπιμε-
 λεῖσθαι. Of *despicere* in this sense the
 lex. give no examples.

20. *oportet autem*] Cf. II. pp. 99, l. 3,
 note; 208, l. 13, &c. The MSS. and
 versions of the N. T. agree to support
 “enim” here; cf. *infra*, p. 239, l. 6.

22. *dispenset...mysterium*] Cf. I Cor.
 iv. 1, οἰκονόμος μυστηρίου θεοῦ.

penset, *sine crimine* esse eum conuenit ita ut aptus sit erga diuinum mysterium.' duo hoc in loco ostendit quae a nobis iam dicta sunt in prima epistola Timothei, quoniam illos qui nunc nominantur presbyteri non presbyteros solum sed et episcopos tunc dicebant. nam dum dicit: *ut constituas per ciuitatem presbyteros*, et de presbyteris disputans adiecit: *oportet enim episcopum inreprehensibilem esse sicut Dei dispensatorem*. et quod dixerat per ciuitatem presbyteros debere constitui, qui ecclesiarum possent implere dispensationem. prouincias etenim integras in idipsum committebant illis quibus ordinandi potestatem praebebant, qui ciuitates peragrantes, sicut nunc episcopi regiones suas, eos qui in ministerio ecclesiae minus esse uidebantur ordinabant, et docebant quae eos facere conueniebat; ordinantes, simulque et instituentes singulos sicut expedire existimabant. tunc uero isti ipsi qui ordinationi praeerant 'apostoli' dicebantur, contemplatione quidem reuerentiae; quo quidem nomine se uocari graue existimantes, praeelererunt ut secundum consuetudinem quae ad praesens habetur 'episcoporum' sibi uocabula uindicarent, eo quod 'apostolorum' nomine se uocari sui meriti maius esse censebant. si autem non hoc ita se haberet, non utique dixerit: *ut constituas per ciuitatem presbyteros*, sed dixerit: *ut constituas per ciuitatem episcopum*, qui ordinatus cuncta quae illo minus habebantur poterit adimplere. deinde ipsum episcopum designans qualis esse debeat dicit;

non audacem.

25

5 dicebat C (corr) 6 presbiteros (*for presbyteris*) C* H | adicit C r
 9 possint C r 11 praebant r | nunc om r 12 ministerium C r 14 et
om C (corr) | expedire om C H: txt r 16 contemplationem H r | quo om C* H r
 17 quidam H: om r | uocare C H 20 maiorem C H r 23 poterat C* H r
 24 sq. deinde...debeat esse [p. 240, l. 14] om r

1. *sine crimine*] The O. L. rendering of *ἀνέγκλητος*. Cf. II. p. 127, l. 21.

2. *duo hoc in loco ostendit*] viz.: (1) that the second order of the *ελίθιος* in the Apostolic age bore the titles *πρεσβύτεροι*, *επίσκοποι*, indifferently; and (2) that the members of the highest order were then entrusted with the oversight of entire provinces, the cities being left in the charge of presbyters. See II. p. 118—125, with the notes; and comp. I. p. 199, and S.

Jerome's remarks *ad h. l.* Pelag. also noticed the proof of the identity of the *πρεσβ.* and *ἐπίσκοποι* afforded by a comparison of Tit. i. 5, 7: "ipsum dicit 'episcopum' quem superius 'presbyterum' nominauit."

20. *maius esse*] See vv. ll.; *for. leg.*, "maiores rem." Cf. II. 124 sq.

25. *audacem, iracundum*] *αἰσθάδη, δρυλός*—two ἄξ. *λεγόμενα* in S. Paul's Epistles, so that Thdt. is somewhat hasty in

hoc est, 'non ferocem aut elatum.'

non iracundum.

hoc est, 'reminiscentem iram et per longi temporis spatia tenentem.' nam qui alias regere constituitur, si hanc habuerit 5 minorationem, magno praeditus malo, etiam illos poterit nocere quibus praeesse uidetur.

non uinolentum.

euidens est ebrium dicit et qui nimietate potus delectatur.

non percussorem.

10 id est, 'non cito increpantem aut contumeliis afficientem ob nullam utilitatem.'

non turpilucrum.

'non eum qui pecuniae lucris inhaeret' deinde dicens qualis non debeat esse, dicit et qualis debeat esse :

15 *sed hospitalem.*

'eos peregrinos qui fide sibi sunt iuncti libenter recipientem.'

benignum.

ut erga bonitatem sit studiosus.

pudicum.

3 tempora *H*   4 constituet *C**   5 in
illis (*for* illos) *C*   6 esse (*for* praeesse) *C**   8 ebriam *C**   ebria *H* |
nimietatem *C* nimiaetatem *H* | delectat *C**   11 nulla utilitate *H*   13 in-
haierit (*for* inhaeret) *C* (*corr*) | quales *H**   15 hospitale inquit hoc est eos,
&c. r   16 effidem (*for* qui fide) *C** *H* : *txt r*

his general remark on verses 7, 8: *ταῦτα καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμοθέου εἰρηκεν.* For the former adjective the Latin versions have "superbum" or "proteruum."

3. *reminiscentem iram*] Thdt.: δρυλόν δέ, τὸν μνησκάκον. Cf. II. p. 109, l. 22, note. *Reminiscentem...tenentem* is cited by Lanfranc.

5. *minorationem*] "Imperfection, fault" (*πληγμένεας*).

10. *id est, non cito increpantem*] Cf. II. p. 109, l. 20, note. Thdt. *ad h. l.*: πλήκτην τὸν μὴ κατὰ λόγον ταῦς ἐπιτιμήσεσι χρύμενον. On the other hand Pelag. understands the word quite literally; "non

debet discipulus Christi percutere, qui percussus est et non repercussit."

12. *non turpilucrum*] Rönsch, *Itala*, p. 228; cf. II. p. 127, l. 5. *Am.*, *Fuld.*, "turpilucri" (Rönsch, p. 220) cupidum."

16. *qui fide sibi, &c.*] Cf. II. p. 108, l. 18 sq.

19. *pudicum*] Ambrstr., "prudentem;" *Am.*, *Fuld.*, "sobrium;" Hier., "castum," but in his comm. he prefers *pudicus*: "sit autem episcopus et *pudicus*, quem Graeci σώφρων vocant, et Latinus interpres verbi ambiguitate deceptus pro *pudico* "prudentem" transtulit."

ut ab omni lasciuia sese superiorem contineat.

iustum.

est, ut iustitiam studeat.

sanctum.

ut ab omni malo se superiorem reseruet. 5

continentem.

quo non uoluptatibus delectetur.

amplectentem id quod secundum doctrinam est fidele uerbum.

hoc est, ‘diligentem erga doctrinam pietatis.’ et quia nihil proderit, si sit diligens erga doctrinam, si non etiam et possibili- 10 tatem ipsius doctrinae fuerit praeditus :

ut potens sit [et exhortare] in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere.

oportet autem adesse ei uirtutem ut non solum docere possit pietatem pios, sed ut et potens sit eos arguere qui resistunt, 15 dogmatum fultus ueritate. et quoniam necessarium est ut et hoc illi adsit, adiecit :

sunt enim multi insubiecti uaniloqui et seductores, maxime hi qui ex circumcisione sunt; quos oportet arguere, qui totas domus subuertunt, docentes quae non oportent turpis lucri gratia. 20

‘multi (inquit) sunt qui obtemperare ueritatis doctrinae nolunt,

1 ab omnia lasciuia [=ab omnibus lasciis?] C* H   3 id est C (corr) : om r
 5 seruet C   7 quoniam H | non om C* H r | uoluntatibus H r   8 amplectens
 C | est om r | fideli H   9 quae (for quia) C* H quod C (corr)   10 prodesit
 C*H prodest C (corr) prosit r | possibilitate r   12 et exhortare om C H: consolari r
 14 ei om C* | cupios sit pietatem pios est (for possit &c.) C* H copiosus sit piet.
 pios C (corr) copiose possit piet. pios r   16 dogmatum (sic) C | et quoniam
 ...gratia [l. 20] om r   19 agere C* H | domos H   20 oportet C (corr)

8. *fidele uerbum]* Vulg., “fidelem ser-
 monem.”

12. *et exhortare]* See vv. ll. The omission was probably accidental.

14. *non solum, &c.]* See vv. ll. The translator perhaps wrote: *docere pietatem pios.* For the comm. cf. Thdt.: ὅ γὰρ ταῦτα [τὸ θεῖα λόγια] σαφῶς ἐπιστάμενος καὶ τοῖς πιστεύουσιν τὴν δημοσίφρον προσθέτει διδασκαλίαν, καὶ τών ἑναυτίων διελέγχει.

τὸ ψένδος.

18. *insubiecti]* O. L. “non subditi,” “non subiecti;” Vulg., “inobedientea.” Cf. *supra*, v. 6. *Ex circumcisione*, so O. L.; Vulg., “de circ.” *Arguere* (ἀριστροπίσειν), O. L. and Vulg., “redargui;” Hier., “redarguere,” but also “silentium imponere, indici.” *Totas;* O. L. and Vulg., “uniuersas” (cf. *infra*, p. 242, l. 7). For *domus* = *domos* see *lexx.*

omnem uero uerborum subsequentes uanitatem seducunt multos. tales et autem sunt hi qui ex circumcitione sunt, qui uolunt legis doctrinam Christianorum subintroducere dogmati. unde et necesse est ut uehementius arguantur, utpote contra aequitatem docentes, ita ut ab eorum seductione simplices liberentur. nec autem possibile est eos aliter a sua separari dementia, qui omne opus expendunt ut uerborum suorum uanitate uniuersas domus subuertant, et in deterius deducant; quod maxime illa faciunt ratione, ut cupiditatem pecuniae expleant, et tali ratione 10 adquirere possint pecunias.' haec dicens de illis qui ex circumcitione erant, qui subuertere et seducere multos adnibantur, uerit sermonem suum ad illos qui ex gentibus crediderunt; uehementer eos arguens quod multi Cretensium seductoribus intendebant :

15 *dixit quidam ex eis, quidam proprius eorum propheta: 'Crete semper mendaces, malae bestiae, uentres pigri.'* testimonium hoc uerum est.

quoniam autem hoc de illis dicit apostolus qui ex gentibus crediderant, euidens est; 'proprium' autem 'eorum poetam' 20 prophetam dicit qui ista dixit; qui utique non fuerat ex Iudeis,

2 et om r 3 doctrinae H 4 et om r 5 docens C* H 6 clementia H
 8 domos H 9 cupiditatem pecunieam (sic) C* cupiditate pecuniam Hr | tale
 C* 10 possunt C* H | haec dicens...dicebatur [p. 244, l. 3] om r 15 qui
 (for quidam) C* H | primus (for proprius) H | Cretenses C (corr) 16 uentris C H
 19 eorum om H | petam (for poetam) C* H

10. *haec dicens de illis, &c.]* Thdt.: ταῦτα τερπὶ τῶν τάνακτία διδασκόντων εἰπών, τοὺς ἐξαπαγθεῖσιν ἐπιφέρει τὴν ἐπιτίησιν ἔθνικοι δὲ ἡσαν οὐτοι, οὐκ Ἰουδαῖοι, καὶ τοῦτο σαφῶς διδάσκει τὰ ἐπαγθμένα.

18. *de illis dicit, &c.]* That ἐξ αὐτῶν is not to be referred, as at first sight might appear, to οἱ ἐκ τῆς τερπομῆτρ (v. 10), but to οἱ Κρῆτες or οἱ ἔθνικοι, is clear from the fact that the poet who is quoted was a Greek: οἱ γάρ Ἰουδαῖοι προφήτης Καλλιμάχος ηὔ...δλλ' Ἐλλήνων ηὔ ποιητής (Thdt.). Jerome informs us that the line cited by S. Paul is taken from the περὶ

χρησμῶν of the Cretan poet Epimenides (comp. Socr. *H. E.* iii. 16), and that the first three words were either borrowed from Epimenides or cited as a proverb by Callimachus, when criticizing the claims of the Cretans to possess the tomb of Zeus. Th., like Thdt., seems to connect the quotation exclusively with the later poet. On the two poets see Fabric. *bibl. Gr.* (ed. Harles) I. p. 33, III. 823.
 19. *autem]*=enim; cf. *infra*, p. 245, ll. 6, 19. *Prophetam*; comp. S. Jerome: "sue illudens...quo modo et prophetae erant Baal...sue uere, quia de oraculis scriperit." Epimenides is styled by the

sed ex gentibus. dictum est autem a poeta Cretensibus eo quod derogare illis uoluit, ea ratione quam promittebant se Iouis posse sepulchrum in suis monstrare, non homine existente Ioue (ut poeta opinabatur), sed deo. *¶* illi uero qui contra Christianum dogma contrascripserunt, hoc in loco dixerunt etiam beatum 5 Paulum recepisse, eo quod iusta ratione haec poeta pro Ioue aduersus Cretenses dixerit; non intendentes neque modum apostolici dicti, neque illud quod dixerit: *testimonium hoc uerum est.* non enim poema neque poetae uocem recipit, sed quasi prouerbio quodam poetae uoce abusus, eo quod forte tunc 10

οἱ κατὰ τῶν χριστιανικῶν συντάξαντες δογμάτων ἐνταῦθα ἔφασαν καὶ τὸν μακάριον Παῦλον ἀποδέχεσθαι τὴν τοῦ ποιητοῦ φωνὴν καὶ ἐπιμαρτυρεῖν αὐτῷ, ὡς ἀν δικαίως ταῦτα ὑπὲρ τοῦ Διὸς περὶ Κρητῶν εἰρηκότι, οὐ προσεσχηκότες οὔτε τῷ τρόπῳ τῆς τοῦ ἀποστόλου χρήσεως, οὔτε τῷ ἡ μαρτυρίᾳ αὕτη ἐστὶν 15 ἀληθής· οὐ γάρ τὸ ποίημα οὐδὲ τὴν τοῦ ποιητοῦ ἀποδέχεται φωνήν, ἀλλ᾽ ὡς παροιμίᾳ τῇ τοῦ ποιητοῦ φωνῇ χρησάμενος, τυχὸν

2 qua C (corr) 3 ministrare H | hominum existante Iouem C* H homine existante Ioue C (corr) 5 scripserunt C 7 Cretensen C* Cretensem H | modo in (for modum) H 10 uocem C H r 11 sq. Coisl. 204, f. 227 a [Cr. vii. 91, Fr. 157] θεόδωρος. καὶ θεόδωρος δὲ ὄμοιως φησιν [sc. σενηπανῷ (v. Cr. l. c.)]: οἱ κατὰ, κ.τ.λ. 15 οἱ (for οὗτε) cod. 17 χρῆσιν (for φωνή) Fr. φ. om. Cr.; txt., cod.

Scholiast to Lucian (Fabric. I. 33) *χρησμολόγος*, by Socrates the historian *τελεστής*, and by Plato (Ellicott ad h. l.) *θεός ἀντρός*.

3. *non homine existente, &c.*] Callimachus [Clem. Alex. coh. ad Gr. ii. 37] ap. Chrys.: καὶ γάρ τάφοι, ὡς ἄνα, σειο | Κρῆτες ἐτεκτήναστο· οὐ δ' οὐ θάνετο, ἔστιν γάρ αἰελ.

4. *illi uero qui, &c.*] "It has been objected that S. Paul endorses a heathen poet's belief in the deity of Zeus; but in fact he makes himself responsible for nothing more than the charge of unveracity which the poet lays against the Cretans." Cf. Chrys.: *εἶπεν δὲ προφήτης θύτη ψεύδονται οἱ Κρῆτες οἱ τὸν Διὸν εἰπόντες τετελευτήκενται. ἐβεβαίωσεν τὴν μαρτυρίαν αὐτῷ δὲ ἀπόστολος. οἰκονόκατα τὸν ἀπόστολον ἀθάνατος δὲ Ζεὺς... πώς ἔστιν τοῦτο ἐπιλύσασθαι; οὐ τούτῳ εἶπεν δὲ ἀπόστο-*

λος, ἀλλὰ ἀπλῶς οὕτως ἐλαβεν τὴν μαρτυρίαν καὶ ἀφελῶς πρὸς τὸ ήδος αὐτῶν τὸ ἐψευσμένον. Hier. ad l.: "putant quidam apostolum reprehendendum quod imprudenter lapsus sit, et dum falsos doctores arguit, illum uersiculum comprobarit... quibus breuiter respondendum est... non totum opus Callimachi sive Epimenidis... per unum uersiculum confirmauit, sed Cretenses tantum mendaces uitio gentis increpauit."

5. *contrascripserunt*] See Hildebrand, *Aphel. II. p. 597*. Cf. *contrasistere* (I. p. 108, l. 15, &c.), and the compounds of *contra* cited by Paucker, *melet. lexit. alt.*, ii. p. 14.

9. *non enim poema, &c.*] Jerome: "non totum carmen de quo testimonium sumitur, non uniuersum opus, sed tantum hoc testimonium, hic uersiculos quo mendaces uocantur."

hoc idem in proverbio apud eos dicebatur, sicut et multa alia apud antiquos dici solebant, quod usu ipso a posteris in proverbiū dicebatur.* *hoc* (inquit) *testimonium uerum est*; hoc est, uerum est illud; de Cretensibus dictum est ab aliquo qui apud 5 illos dudum magnus esse aestimabatur. ‘*hoc idem adsero* (inquit) *et ego de ipsis, eo quod dogmate ueritatis nullam ex-* pendunt sollicitudinem, sed contrario intendunt mendaciis eorum qui ex circumcitione sunt, qui nihil uerum docere eos adnituntur.’ quid ergo fieri debet illis qui tales sunt?

10 *ob quam causam argue eos uehementer, ut sani sint in fide, non intendentes Iudaicis fabulis et mandatis hominum qui auersi sunt a ueritate.*

‘uehementer (inquit) arguere eos ut in fide sana persistant, nec ab illis seducantur qui fabulas quasdam et deliramenta referunt 15 composita, docentes eos legem seruare; quod mandatum hominum est eorum qui ueritati minime intendunt, et legem nolunt per Dei cessare sententiam.’ deinde et aduersus dicta illorum insurgens adiecit:

omnia quidem munda mundis; coinquinatis uero et infidelibus 20 nihil mundum, sed coinquinata est eorum et mens et conscientia.

†eo quod erga escarum insumptionem scrupuloso agere uide-

καὶ τῶν τότε τῇ φωνῇ κεχρημένων, ὥσπερ οὖν καὶ ἔτερα πολλὰ τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαῖοις φερομένων ἐν παροιμίαις χρήσει τοῖς ὕστερον ἐγένετο.

25 ἐπειδὴ περὶ τὰ βρώματα ἀκριβολογεῖσθαι ἐδόκουν, ὡς ἀν κατὰ

2 antiquis C* H	5 magnas C	6 dogmate C H r nullum C*	7
e contr. r	8 adnitit C* H	9 debet qui (for d. illis qui) H	
quia r illi (aft sunt) add H r	13 ueh. arg. eos praecepit (for ueh. inquit arg. eos) r ne (for nec) r	14 liberamente C* H: txt n	17, 18 deinde...adiecit om r
om r	19 quidam C*: oni r	20 quod inquinata (for coinq.)	
C* H polluta r	25 sq. Coisl. 204, f. 228 a [Cr. vii. 93, Fr. 158] θεᾶδωρος.		
ℳλλος φῆσιν ἐπειδὴ, κ.τ.λ.			

10. *argue...uehementer]* Έλεγχε...ἀπορέ-
μος. Latin versions, “increpa...acriter”
s. “dure.” *Qui auersi sunt;* Latin au-
thorities, more correctly, “auersantium
(s. auertentium) se.”

13. *arguere]* Inf. for imp. (1. p. 307,

1. 1). *Deliramenta*; Rönsch, *Itala*, p.
23. Cf. II. p. 71 sq.

19. *omnia quidem]* πάντα μέτρ. So
Chrys., Thdt.; the Latin versions omit
quidem.

21. *insumptionem]* See lex. With

bantur, pro quibus legis dudum latae tenore alia quidem debere insumi, alia uero repellere, 'illa (inquit) quae ad escam facta sunt nihil in se immundum habent, si tamen quis cum munda conscientia uelit ea insumere; si quis uero per suam incredulitatem habet conscientiam coinquinatam, nihil mundum esse poterit illi qui talis est; nocetur autem similiter ex omnibus * illis sua perfidia.' et quoniam antiquam proponebant habere se cognitionem :

Deum (inquit) confitentur se scire; operibus autem negant, cum sint execrabilis et diffidentes et ad omne opus bonum reprobi. 10

'negant (inquit) opere eius cognitionem, dum legibus eius nolunt obtemperare, neque aliquid de illis quae conueniunt agere.' et dicens ista aduersus illos :

tu autem loquere quae decent sanam doctrinam.

νόμον τῶν μὲν δέον μεταλαμβάνειν, τῶν δὲ ἀπέχεσθαι· 'τῶν γεγο- 15 νότων (φησὶν) ἀκάθαρτον οὐδέν, εἰ δή τις αὐτῶν καθαρὰ μεταλαμβάνοι τὴν γνώμην ἐπειδὴν δέ τις δέ τοιστάν ἔχοι τὴν συνείδησιν μεμολυμμένην, καθαρὸν οὐδὲν τῷ τοιούτῳ, βλάπτεται γάρ οὐφ' ἀπάντων ὄμοιώς.'

1 tenorem C H r   2 sepe illi (*for repellere*) H   3 habet C (corr)   5 ha-
bent H   6 nocitur H   7 sq. et quoniam...reprobi [l. 10] om r   8 cogni-
tionem H   11 opera H   13 fagere [=facere?] (*for agere*) H | et dicens ista
adu. illos om r   14 sq. tu autem...sermonem om r   14 docent H   18
μεμολυμένην edd.

scrupuloso = scrupulous cf. the interchange in this translation of *necessario*, *necessarie*.

1. *alia quidem, &c.*] Cf. I. pp. 242,
296.

2. *illa (inquit) quae ad escam, &c.*] Th., with the great majority of the patristic commentators, refers to the abolition of the legal restrictions on food. Cf. Jerome: "aduentu Christi purgata sunt omnia...in nobis itaque est comedere uel munda uel immunda; si enim mundi sumus, munda nobis est creatura."

quae ad escam...talis est] Cited by Lanfranc.

4. *per suam incredulitatem*] Th. interprets τοῖς μεμαμένοις, κ.τ.λ. as if= τοῖς οὐδ τὴν ἀποστλαν μεμαμένοις. Cf. Pelag.: "coinquinati et infideles sunt, qui non credunt iugum legis a collo credentium Dominum abstulisse." *Illis* (l. 7); for. leg. *illi* or *ille*.

9. *Deum...confitentur, &c.*] The Latin versions have "nosse" for *scire*, and "factis" for *operibus*. For *execrabilis* (Ambrstr., Hier.) the Vulg. gives "abominati" (βδελυκτοί), and for *diffidentes* Ambrstr. and Hier. rightly render "incboidentes" (ἀντεῖσθις), whilst the Vulg. has "incredibiles."

hoc [est:] ‘illa quae ueritatis sunt doce.’ deinde ad generalem exhortationem producit suum sermonem :

seniores sobrios esse, pudicos, castos, sanos in fide, in caritate, in patientia.

5 deest ‘doce;’ uult enim dicere quoniam ‘*seniores doce*’—ut dicat, ‘eos qui in ecclesia antiquiores sunt aetatis’—ita ut sobrios sint et erga illa sint solliciti quae fieri conueniunt pudicitiae simul et castitati’ *sanos in fide, in caritate*; secundum illam firmitatem quam omnes habere oportet.

10 *anus similiter in habitu decenti, non criminatrices, non uino multo deditas.*

anus autem illas dicit quae aetate sunt prouectae, sicuti et de senioribus superius dixit; † non sicut quidam errant, in ecclesia ut mulieres quae prouectae sunt aetatis ad instar uirorum

15 *οὐχ ὡς τινες ἐνόμισαν, ὅτι χειροτονία τις ἦν τότε ἐν γυναιξὶν*

1 est om C Hr | illi C* ille H | qui C r | generali exhortationi C (corr) 3 ho-
nestos pudicos (for pud. castos) r 6 antiquioris C (corr) r 7 illi H 8 et
(for in [r?]) H r 10 dicenti C* H sancto r | incentrices (for crim.) r 11 ser-
uientes (for deditas) r 12, 13 securi (bis) C* 13 erat (for errant) C* H
erant r 14 melioris (for mulieres) H meliores r | aetate r 15 Coisl. 204,
l. c. [Cr. vii. 94, Fr. 158] θεόδωρος οὐχ ὡς τινες κ.τ.λ.

1. *deinde ad generalem, &c.]* Th. begins a new paragraph, and Chrys. a new homily, with c. II. 2. In the Eu-thalian κεφάλαια a similar arrangement is adopted. Cf. I. p. lxi, and *infra*, p. 254, l. 13, note.

3. *sobrios esse, &c.]* So nearly *Clarom.*, but substituting “prudentes” for *castos*. The Vulg. employs the construction “ut sobriae sint,” &c., and for *caritate* has “dilectione.”

5. *ut dicat, ‘eos qui,’ &c.]* Cf. II. p. 151, l. 12, where even πρεσβύτερος is thus explained. Chrys. and Thdt. take the same view; Pelag. says: “hic senes aetate et ordine possint intellegi, ecclesiae praecipue seniores.” For the construction *antiquiores aetatis*, cf. Madvig, § 290 g; *prouectae sunt aetatis* (l. 14)

seems to be another example.

9. *quam omnes hab. op.]* Chrys. adds: καὶ καλῶς εἰρηκεν ‘τῇ ὑπομονῇ’ καὶ τοῦτο γὰρ μὲντοι τοῖς γέροντος ἀρμόζει.

10. *in habitu decenti]* ἐν καταστήματι λεπτρεψεῖ—the reading of Thdt. (as his comm. shews); Chrys., Dam., Oec., Thph., have λεπτρεψεῖ. Ambrstr., “in statu religione digno;” Vulg., “in habitu sancto.” *Criminatrices*, so *Fuld.*; *Anm.*, “criminatores.” *Deditas*=δεδουλωμένας; Latin versions, “seruientes.”

13. *non sicut quidam errant, &c.]* Cf. Cramer, vii. p. 94: ἀλλος δέ φησιν ‘ἴδειξεν δὲτι εἰς κλήρον τὰς γυναικας καλεῖ· οὐ γὰρ ἀν λεπτρεψεῖς εἰησεν.’ ἀλλὰ τούτους ἔτερος ἀνθιστάμενος φησιν... on which follows the extract from Th. printed above. The anonymous commentator,

presbyterii officium sortirentur. hoc enim instruit dum dicit *similiter*; uult enim dicere ut et mulieres quae aetate sunt prouectae habitu sint decenti ornatae, id est, ut erga reuerentiam et uercundiam sint perfectae,* nec uino intendant multo aut ebrietati; sed nec istorum uerba ad illos nec illorum deserant 5 ad istos.

bona docentes.

quae non modo diligentiam poterint adhibere bonitati, sed et docere illa quae sunt optima. et qua de causa dicitur?

ut pudicas (inquit) faciant adolescentulas, diligentes maritos 10 suos et filios, sobrias esse, castas, domus suas bene regentes, benignas, subditas propriis maritis; ut ne uerbum Dei blasphemetur.

πρεσβυτέρων. διδάσκει γὰρ ὁμοίως καὶ τῶν γυναικῶν τὰς τὴν ἡλικίαν παλαιοτέρας τὸ σχῆμα ἔχειν ιεροπρεπές, ἵνα εἴπη ‘θαυμαστὸν καὶ αἰδέσιμον.’

15

3 *sui (for sint) r | dicenti ornatae idem C | dicenti ornati id est H: txt r 4 prouectae (for perf.) r | intendunt C* 5 ebrietate C* H 9 et qua de causa d. om r 10 adulestulas (sic) H 11 benignitas C* . 14 τὸ τε σχ. cod. edd.*

however, against whom the catenist supposes Th.'s censure to be directed, may have intended only to identify the *πρεσβύτερες* of the text with the deaconesses or even the elder widows; cf. Pelag.: "quae ad aliarum eligebantur exemplum;" Oec. : *τὰς διακόνους λέγει.* Th.'s words on the other hand expressly refer to a female order analogous to the *πρεσβύτεροι*. The early traces of this order are few and ambiguous; e.g. the 11th Laodicean canon (*περὶ τοῦ μῆδῶν τὰς λεγομένας πρεσβύτιδας ήτοι προκαθημένας ἐν ἐκκλησίᾳ καθετασθαι*—on which see Neander, *Ch. H.* iii. 222, note; Hefele, *Councils*, ii. 305 sq.), and a remarkable allusion in the apocryphal *Acts and Martyrdom of Matthew* (Tisch. *Act. apost. apocr.* p. 187: *τὴν γυνάκα τοῦ βασιλέως κατέστησεν πρεσβύτιδα, καὶ τὴν γυνάκα τοῦ πιοῦ αὐτοῦ κατέστησεν διακήνσσαν*—following on a statement that the king and his son were ordained

priest and deacon respectively; another but inferior MS. represents both women as ordained deaconesses). Thdt. repeats Th.'s comment in a less distinct form: *τὰς γεγρακυλὰς οὗτως ὀνόμασεν, οὐ τὰς λειτουργυλὰς τινὰς ήξιαμένας.*

3. *id est, ut erga reuerentiam, &c.]* Cf. Thdt.: *ιεροπρεψῆ δὲ τῆς σεμβόητος εὐκοσμίας ἐκάλεσεν.* Jerome: "ut ipse quoque earum incessus et motus, uultus, sermo, silentium, quandam decoris sacri praferant dignitatem."

7. *bona docentes]* *καλοδιδασκάδους.* Latin versions less accurately, "bene docentes."

8. *sed et docere]* Cf. II. pp. 93, 94. Pelag.: "docere illis permisit, sed feminas; et hoc non in ecclesia, sed priuatim." Thph. : *ἐνταῦθα...περὶ τῆς ἐν οἰκῳ γενομένης [διδασκαλίας φήσιν], καὶ ἦδη πρὸς γυναῖκας.*

10. *ut pudicas...regentes]* The Latin versions differ widely from this rendering;

illae etenim arius, si tales fuerint, poterint etiam adolescentulas docere ut et maritos suos diligent et sobriae sint et filios diligent suos sintque benignae et domus proprias optime regant et ab omni malitia se superiores custodiant, obtemperantes suis maritis; ut non ex earum uita mala et ferocitate Dei doctrina blasphemetur tales facere credentes sibi. et quia dixit de illis qui per aetatem sunt antiquiores siue uiri sint siue mulieres, memoratus est et de mulieribus, simul instruens quales oporteat esse adolescentulas, quae etiam ab illis quae per aetatem sunt antiquiores instrui debent, adiecit:

iuuenes similiter obsecra sobrios esse.

sicut enim de illis dicens instruxit quales esse adolescentulae mulieres debeant, optime adiecit et de iuuibus, dicens *similiter*; hoc est, ‘et uiros iuuenes edoce ut sobrietati et pudicitiae stu- deant.’ et quoniam memoratus est omnium seniorum et iuuenum siue uirorum siue mulierum, consequenter adiecit:

ad omnia te ipsum praebens [formam bonorum] operum; in doctrina tene incorruptibilitatem, uerbum sanum inreprehensibile, ut is qui ex aduersis est erubescat, nihil habens de nobis dicere prauum.

1 illi H	5 meritis H	8 est om H	9 oportet H	10 adicit C
11 inueni H	12 aduidentulas C H	13 debeant om H	14 sobrietate H	
16 adicit C r	17 formam b. om C* [but with lacuna] H	exemplum b. C (corr)		
18 incorrectibilitatem H inreprehensibilem C* H		19 ex aduerso r		

comp. the Vulg.: “ut prudentiam doceant adul., ut uiros suos ament, filios diligent, prudentes [+ sobrias *Fuld.*], castas, domus curam habentes, ben., subd. uiris suis, ut non,” &c.

6. *tales facere credentes sibi*] “That the doctrine of God may not be falsely charged with making those who believe it evil-doers.”

11. *obsecra*] Latin versions, “hortare,” “exhortare.” So below in v. 15.

13. *dicens ‘similiter’*] ‘ώσατρως’ el- πών. Cf. II. p. 91, l. 18.

17. *ad omnia*] Latin versions, “per omnia,” “in omnibus.” Th. (followed by Thdt.) read τεπι τάντα, and connected

the words with those which follow. S. Jerome on the other hand joined them with σωφροεῖν: “sciamus in omnibus ad superiora esse referendum, id est, *hortare ut pudici sint in omnibus.*” *Formam bonorum* has dropped out of our MSS. I have supplied *formam* rather than “*exemplum*” (vv. ll.), because *forma* is the ordinary rendering of τύπος in this translation, and is used for it just below, p. 249, l. 2. *Praebens*, παρέχουσαν. Vulg. “*praebe*.” *Tene* has no authority in the Greek; cf. Thph.; ‘ἐν τῷ διδασκαλίᾳ... ἀπὸ κοινοῦ τὸ ταρεχόμενον.’ *Incorruptibilitatem* = ἀφθολας [ἀδιαφθολας?], or perhaps ἀφθορας (Rönsch,

'in omnibus (inquit) bonis operibus de quibus alios doces, te ipsum formam praeve, omnem castitatem ipsis ostendens operibus, et omne quicquid bonum est et ab omni reprehensione est alienum enarra; ita ut uita nostra aduersarios erubescere facere, dum nihil de nobis possunt dicere prauum.'

5

seruos suis dominis subditos esse.

deest etiam hoc in loco 'doce.'

in omnibus.

dicit: 'si hoc dominis libitum fuerit.' quod etiam in subsequentibus evidentius; *in omnibus* id dicit, 'illis quae ad solum 10 pertinent obsequium.' nec autem ut ad impietatem uertantur publicauit, dicens :

non contradicentes, non fraudantes.

ita ut non spernant praecpta dominorum suorum, neque fraudem aliquam dominis suis inferant aut aliquid eorum 15 furentur.

sed fidem omni ostendentes bonam, ut doctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.

'doce (inquit) eos ut omnem fidem suis exhibeant dominis; sic enim Dei doctrina mirabilis uidebitur, eo quod et seruos 20 tales erga dominos exhibeat suos.' et ostendens quoniam pietati studentibus conueniens sit maxime uitam suam uirtutibus inlustrare, siue senes sint siue iuuenes, siue serui siue liberi, siue uiri siue mulieres :

4 aliena *H*   5 fac *C* (corr)
cauit *C*   13 fraudentes *C**   17 omnino (for omni) *C* (corr)
ostendens...mulieres *om r* | pietate *C H*

10 qui (for illis quae) *r*   12 pupili-
21 sq. et
23 seni *H*

Itala, p. 217); of σεμνότητα our translation shews no trace, but it may be reflected by *castitatem* in the comm. (l. 2; cf. II. p. 126, l. 16, note). Among the Latin authorities *Am.* has "integritatem, gratuitatem;" *Fuld.*, "in integritate, in gratuitate." *Dicere prauum*; Latin versions, "malum d."

4. *ita ut...facere*] Rönsch, *Itala*, p. 445.

9. *dicit: 'si hoc,' &c.]* Something seems to be lost; supply perhaps, "quod

iustum est." Cf. Pelag.: "in omnibus quae imperant iusta." Thdt. gives the general sense: τὸ 'ἐν πάσιν' ἀντὶ τοῦ 'τοῖς τῇ σωματικῇ τῶν δεσποτῶν ἀρμότονοις θεραπεῖα' οὗτε γὰρ εἰ κελεύει δεσπότης δυστεβεῖς, ὑπακούειν τῷ δούλῳ προστάττει.'

17. *fidem omni ost.]* So even Rabanus. The original may have had *in omni*; cf. Pesh., *رسان*. The Latin versions vary, e.g. *Clarom.*, "omnem;" *Ambrstr.*, *Vulg.*, "in omnibus."

adparuit autem gratia Dei saluatoris omnibus hominibus, erudiens nos ut abnegantes impietatem et saecularia desideria sobrie et iuste et pie uiuamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem et aduentum gloriae magni Dei et saluatoris nostri Iesu Christi; qui dedit semetipsum pro nobis, ut eripiat nos ab omni iniuitate et mundet sibi populum acceptabilem, aemulatorem bonorum operum.

'talis (inquit) est nunc gratia quae per Christum adparuit, quae omnibus est discenda, [ut abnegantes] impietatem et prauitatem cum pietate et iustitia uitam praesentem transigamus, et pudicam et castam uitam nostram per omnia demonstremus; ita ut statum futurum quem expectamus prout potis est nunc informati imitare uideamur, quando expectamus Deum et communem nostrum saluatorem Christum, qui adparebit in commune omnibus nobis beneficia praestans; quia ob hanc ipsam causam pro nobis pati maluit ut nos ab omni eriperet prauitate, et proprium sibi populum adquireret qui bonis semper sit operibus praeditus.' et sic ostendens ex Christi aduentu et illis quae intentione facta sunt pietatis eo quod apta sit illis maxime [erga] uirtutem industria, siquidem et talia erga se futura expectant, optime adiecit:

5 seipsum *H*   9 discenda impietatem et prauitatem cum pietate et iustitia *C**
 discenda ut abnegantes impietatem et prauitatem cum pietate et iustitia *C* (corr)
 discende impietatem et prauitatem cupiditatem et et [sic] iustitiam *H* discenda ut
 impietatem et prauitatem cupiditatem et iniustitiam *r*   10 et (bef uitam) add *r*
 12 potest (for p. e.) *r*   13 imitari *C* (corr) *r*   15 ab hac ipsa causa *C** *H*
 18 sq. et sic...imperio *om r*   19 illorum *C H r* [cf. Rönsch, *Itala*, p. 442]   19 sit
 sit *H*   20 erga [r] *om C H*   21 adicit *C*

1. *adparuit autem*] The Latin versions have "enim." *Eripiat*, Vulg., "redimeret." *Aemulatorem*, so O. L.; Vulg., "sectatorem."

12. *statum futurum*, &c.] Cf. i. p. lxxxiv.

13. *Deum et communem*, &c.] It is probable (though the translation is ambiguous), that Th. identified θεοῦ with σωτῆρος. So both Chrys.—who asks ποῦ εἰσιν οἱ τοῦ σωτῆρος ἐλάττονα τὸν μὲν λέγοντες;—and Thdt. expressly: μέγαν δὲ θεού ἀνθρακεύ τὸν Χριστόν. Jerome takes

the same view: "Magnus Deus Jesus Christus saluator dicitur;" and Pelag., apparently: "Spiritu [leg. Christum (SPM for ΧΡΙΤΟΥ; cf. i. p. 36, l. 20, vv. ll.)] dicit magnum Deum."

17. *proprium sibi populum*] In the text the translator has admitted the Vulg. rendering of *περιούσιον* ("acceptabilem"); but Th.'s own interpretation shews itself in the comm. Cf. Thdt.: λαὸν οἰκεῖον. Thph.: *περιούσιος* δέ, δὲ οἰκεῖος. See Bp. Lightfoot, *Revision of the N. T.*, p. 234 sq.; Suicer, s. v. *περιούσιος*.

haec loquere et obsecra, et argue cum omni imperio.

‘quae ergo haec se habent ista dico, ista doce, neque si opus sit arguere grauiter dubites eos qui dictis his non suadentur.’ et quia diffidentibus dixit quos cum imperio arguere oportere dixit, adiecit : 5

nemo te contempnat.

‘contempnat uero te nemo (dicit), si et ualde sit aliquis ferox ; sed ut arguas eum peccantem, ita autem ut illum arguendo pudicos ac sobrios et castos alios instituas.’

*commone eos principibus et potestatibus subditos esse, dicto 10
audientes.*

necessarie post ceterorum doctrinam adiecit quod oporteat eos etiam illis qui secundum praesentem uitam in sublimitate quadam sunt dignitatum subditos esse, obtemperantes de quibus imperant pro communi statu et utilitate ; eo quod multi bonum 15 quid facere se existimant si contempnent eos qui secundum praesentem uitam praeesse ceteris uidentur, et maxime quando impietatem quandam praediti esse uidentur. deinde dicit eos qui pietati studere cupiunt de quibus oporteat habere sollicitudinem, non tamen existimare aliquid boni esse si iidem contra alteros 20 item exerceant aut contendant :

ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, non litigiosos esse sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

‘nec enim uirtutis aut industriae est ut dicentes contra eos 25.

1 eum (*bef cum*) add *C** *H*   2 arguere oportet (*bef quae ergo*) add *C* | quomodo (*for quae*) *r* | habentur *C* (*corr*) | dico tot (*for dico*) *C**   3 si opus *om H*   4 suaduntur *C** *H* [*cf. l. p. 254, l. 20 (vv. ll.)*] | etq : *H*   5 adicit *r*   7 ut (*bef contempnat*) add *r*   8 sed ut arguas sed ut arg. *H* | aut (*for autem*) *C** *H* : *om C* (*corr*)   9 alias *om H*   10 admone (*for commone*) *r*   11 obedire (*for audientes*) *r*   12 necessario posteriorum (*for necessarie post cet.*) *r*   14 et (*bef obtemp.*) add *r*   15 communis *H*   18 perdiit (*for praed.*) *r*   20 idem *H r*   22 opus *om r*   25 contradicentes contra eos esse (*for dicentes...eos*) *C* (*corr*)

7. *contempnat...peccantem*] Cited by Lanfranc. dire;” Ambrstr., “dicto obedire;” Sedul. Scot., “dicto obedientes.”

10. *commone*] Latin versions, “ad-
mone.” Dicto *audientes*; Vulg., “obe-

14. *de quibus imperant*] *πεπλ ον κε-
λεύουσιν.*

qui dignitatibus sublimati sint; melius enim est ut cum omni studio quae bona sunt agas, neminem blasphemis pulsans. sed abstine te ab omni contentione, uitam tuam cum omni instituens modestia et mansuetudine, quam maxime et erga omnes homines 5 ostendere te conuenit, non solum erga illos qui principare aliis uidentur, sed erga illos qui in plebeiorum sunt ordine.' et quia a principibus incipiens ad ceteros suum uertit sermonem, instruens quod conueniens sit ut erga omnes homines modestiam suam ostendant; obiciebat uero ei illi quorundam impietatem, 10 ob quam et usque ad praesens multi fidelium bonum quid esse existimant, si aduersus huiusmodi ipsi litem exerceant, bene adiecit:

eramus enim et nos aliquando sine intellectu, insuadibiles, errantes, seruientes concupiscentiis et uoluptatibus uariis, in malitia 15 et inuidia degentes, odibiles, odientes in inuicem.

'si (inquit) propter impietatem eum odis, memor esto quoniam antehac tales eramus omnes.' bene autem adiecit, dicens *odibiles*; hoc est, 'digni eramus odiri, sed non utique uolebamus odiri.'

20 *cum uero benignitas et humanitas adparuit saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiae quae nos fecimus sed secundum suam misericordiam saluauit nos, per lauacri regenerationem et renoua-*

3 abstinens <i>H r</i>	4 mansuedine <i>H</i>	6 plebe eorum <i>C* H r</i>	7
accipiens <i>r</i>	11 existimabant, exercerent <i>I ipsius H r</i>	13 intellectum <i>H</i>	
14 sq. seruientes... inuicem <i>om r</i>	16 propter <i>om H</i>	17 antea <i>C r</i>	18
odire <i>H</i>	20 bonitas (for benign.) <i>r illuxit (for adpar.) r</i>	21 non facimus	
(for nos fec.) <i>C H</i>	22 lauacrum regenerationis <i>r</i>		

1. *sublimati*] Rönsch, *Itala*, p. 160.

5. *principare aliis*] Rönsch, p. 168.

The active occurs in Irenaeus (*ibid.*).

9. *obiciebat ... exerceant*] Cited by Lanfranc; see vv. ll.

11. *si adu. huiusmodi ipsi, &c.*] "If only they for their part," &c. Or reading *ipsius*, "if they enter the lists with men of this very class."

13. *sine intellectu*] ἀνόητοι. Latin versions, "stulti," "inconsulti," "insipientes." Cf. II. p. 180, l. 6, note. *Insuadibiles* (ἀνεθεῖς, Rönsch, *Itala*, p.

112); *Claron.*, "incredibiles;" Hier., "inobedientes;" Ambrstr., "inobsequentes;" Vulg., "increduli." *Concupiscentiis*; O.L. and Vulg., "desideriis." *Degentes* (διέγοντες); O.L. and Vulg. "agentes."

18. *odibiles, odiri*] Rönsch, *Itala*, pp. 113, 281.

22. *saluauit nos*] Latin versions, "saluos nos fecit." *Per lauacri regenerationem* is a perhaps unique rendering of διὰ λουτρῶν ταλαγγεοτάς. But the transition from "per lauacrum regenerationis" to *per lauacri regenerationem* is not

tionem per Spiritum sanctum, quem effudit super nos ditissime per Iesum Christum saluatorem nostrum, ut iustificati illius gratia heredes efficiamur, secundum spem uitiae aeternae.

‘quae ergo Dei misericordia adparuit per Christi aduentum et ipsi adsecuti sumus, illa quae ab eo est salute non ex operibus nostris illam adsequentes—aderat autem nobis nihil boni—sed per eius misericordiam qui per formam lauaci uirtute sancti Spiritus renouauit nos et segregauit in ditissimam [quam] nobis bonorum praestitit fruitionem, ut eius gratia iustitiam adsequi digni inueniremur, quam ex nostris operibus adsequi minime potuimus; quoniam perpetuam illam uitam adsequimur, in qua constituti liberi erimus ab omni corruptela et omni peccato.’ haec autem ideo memoratus est ut illos doceret quoniam ipsi misericordia sola tantorum bonorum digni sunt habiti. ‘non ergo est iustum ut illos propter impietatem odiis prosequamur, et ipsi dudum [odibiles] fuisse uidebamur.’

fidele uerbum; et de his uolo te confirmari, ut solliciti sint bonis

1 Spiritus sancti r opulente (for ditissime) r	3 efficiamus H	4 quia		
(for quae) C (corr)	5 illa...salutem C* illam...salutem C (corr)	6. nobis		
om r	7 pro forma (for per formam) H	8 Spiritu H in om r quam om		
C H r	9 gratiam r	10 inueniremus H	11 adsequimus H	14 habitu H
15 prosequamus H	16 ipse H* odibiles om C H: odiosi r			

unnatural; thus S. Jerome, after citing the verse in its ordinary form, presently uses the phrase “ante regenerationem lauaci uitalis.” *Per Spiritum sanctum* is the rendering of Lucifer, Ambrstr., and is even reflected in the Greek of the Graeco-Latin MSS. *Ditissime* (*τιλουσλος*); so Aug. here, and our translator at Col. iii. 16 (i. p. 304, l. 4, note). Vulg., “abunde” (cf. 1 Tim. vi. 17). *Efficiamur* (*γενηθωμεν*). So O. L.; Vulg., “simus.” Cf. i. p. 225, l. 20, note.

4. *quae ergo, &c.*] The construction seems to be: “misericordiam ergo Dei quae,” &c. The translation of this entire paragraph is more than usually careless.

5. *non ex operibus, &c.*] Cf. Th. on Rom. ix. 32: δικαιοθέμα διὸ τῶν ἔργων τοῦ οὐρανοῦ δόντατον δεῖ γὰρ μηδέποτε

ἀμαρτεῖν, έστι δὲ δύαν ἀμήχανον ἐπ' ἀνθρώπων κριθέμενον...χάριτι δὲ ταῦτη δεδώρηται δ θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, πάσαν ἡμῶν τὴν περὶ τοῦ ἀμαρτίνεων ἥστηρ ἀφελεῖν ἴστοχθέμενος, ἐπειδὴν ἀναστήθεις ἀθανάτου ἐργάσηται· τούτων δὲ ἐνεστι τὸς ἐπαγγελίας λαβεῖν διὰ τῆς ἐπὶ τὸν Χριστὸν πίστεως. See 1. pp. lxxxiii sq., 25, l. 5,

7. *per formam lauaci uirtute, &c.*] Cf. 1. p. lxxxiii, II. p. 107, l. 21, note.

8. *segregauit in d. quam, &c.*] The preposition which in both our MSS. follows *segregauit* seems to require the insertion of a relative. But the translator may have written: *segr. in ditiss. nobis bon. fruitionem* (omitting *praestiti*).

17. *fidele uerbum*] O. L. and Vulg., “fidelis sermo.” *Confirmari*, deponent

operibus praesesse hi qui crediderunt Deo; haec enim sunt bona, utilia hominibus.

‘cum enim indubium sit et uerum quod ipsi misericordia Dei tanta sumus bona adsecuti—hoc enim dicit *fidele uerbum*, 5 *praecedentibus illud adnectens*—necessarium utique est ut ipse cum multa fiducia de his doceas, et consilium des illis qui crediderunt Deo quatenus diligentiam conuenientium adhibeant, eo quod ista iuuare possunt homines. non ergo illa quae uirtutum sunt contentioni et liti deputari.’ et quia aliorum 10 impietatem quasi opportunam occasionem contentionis se habere existimauit, ideo omnia ista ad illud reddidit quod superius dixerat: *commone eos principatibus et potestatibus subditos esse.*

hoc quia in loco omnem sensum conclusit, deinde sermonem suum uertit, de illis dicens qui ex circumcisione erant:

15 *stultas* (inquit) *quaestiones et genealogias et contentiones et rixas legis deuita; sunt autem inutiles et uanae.*

eo quod illis in temporibus multa nocuitas ecclesiae ab illis inferebatur, ideo ipsa necessitate addictus et [in] principium epistolae et in finem memoratus est eorum; sic etiam fecisse

1 et (afit bona) add r	3 non dubium r	6 crediderint r	8 sq.
non ergo...et uanae [l. 16] om r	9 contentione H quae (for quia) C* H	10	
occassionem contentiones C*	11 existimant H	12 commune H !	17 in
om C H			

representing διαβεβαιούσθαι (cf. 1. p. 8, l. 4, note); the Latin versions use the active. *Solliciti sint*, so Ambrstr.; *Clarom.*, Hier., “curam habeant;” Vulg., “curent.” *Hi qui crediderunt=οἱ πεπονθέτες* (cf. *infra*, l. 6). So *Clarom.*, Ambrstr.; Hier., Vulg., “credunt.”

5. *praecedentibus illud adnectens*] So Jerome: “hoc quod ait *fidelis sermo* ad superiora iungendum est.” And Chrys., who thus accounts for the asseveration: ἐπειδὴ γάρ περὶ μελλόντων διελέχθη καὶ οὕτω παρόντων, ἐπῆγαγεν τὸ διεύπιστον. Thdt. has a remark to the same effect. In Chrys. the following words (*καὶ περὶ τούτων, κ.τ.λ.*) are divorced from *πιστὸς δὲ λόγος*, and stand at the beginning of another homily. A similar arrangement of

the text is found in N (Bp. Ellicott, *ad l.*). *necessarium...subditos esse*] Cited by Lanfranc, omitting *eo quod...ideo*.

7. *quaestiones et genealogias c. adh.*] Cf. Th. on Rom. xii. 8: τὸ δὲ προτάσμενος ἐν στονδῷ διὰ τὸ ὅτι πειρελούμενος. Thph. (on v. 14): καλῶν ἔργων προστασθαι, τοντότιν, κύδεσθαι τῶν δεομένων.

13. *omnem sensum conclusit*] I.e. verses 1—8 form a complete paragraph, a fresh subject being started with v. 9. It is worthy of notice that a new Euthalian *κεφάλαιον* begins here; cf. *supra*, p. 246, l. 1, note.

18. *in principium epistolae*] C. i. 14. So 1 Tim. begins (i. 4) and ends (vi. 3 sq.) with warnings against idle questionings. Thdt.: ταῦτα δὲ πάλιν περὶ τῶν

uidetur et in illa epistola quam ad Timotheum scripserat. ‘ne patiaris (inquit) conquerere et decertare de illis quae in lege praecepta sunt, neque genealogiis intendens opus tuum impediās, quae illi consulte praeferunt uerbositati studentes; ex his enim nullum iuuamen quispiam adsequi poterit, sed et multam sus- 5 tinet nocuitatem.’ deinde generaliter instruit, dicens :

haereticum hominem post primam correctionem et secundam deuita, sciens quoniam peruersus est is qui eiusmodi est et peccat, cum suo iudicio damnatus est.

‘et ad plenum (inquit) illum deuita qui ea quae contraria 10 sunt pietatis praecelegit—hunc enim *haereticum* uocat—post- quam enim semel et bis eundem instruxeris et ostenderis ei illa quae conueniunt eius saluti, superfluum est diutius cum eius- modi disputare, cum sit manifestus quoniam nullam percipit correctionem, ex quibus semel et bis illa quae conueniebant sibi 15 audiens cognoscere noluit ueritatem. relinque ergo eum qui talis est ut iustum expectet a iudice poenam, eo quod [in sua per- tinacia persistens] nullum [ad correptionem suam] ex instructione [accipere uult consilium]. in his consummans plenarium consi- lium suum, scribit de cetero utpote carissimo discipulo suo : 20

1 ipsa (for illa) *H*   4 illi consuete praeerunt *H* illis consuete proderunt *r*
 5 iubamen *C**   7 post unam *r* | correptionem *C r* | et secundam *om r*   8 quod
 subuersus est eiusmodi et deliquit qui est a semetipso damnatus *r*   11 pietati *r*
 14 manifestum *r^{op}*   15 correptionem *r^{op}* | non (*bef. conuen.*) add *r^{op}*   17 in
 sua pert. &c. *om C H r*: txt *r^{op}*—see note   20 sq. scribit...diligunt nos [*p. 257,*
l. 5] *om r*

ἓξ Ἰουδαῖων ἔφη τερπτούτων δὲ καὶ τῷ μακάρῳ γέγραφε Τιμοθέῳ.

7. *post primam correct.*, &c.] Cf. Iren. i. 16, § 3: “quos Paulus iubet nobis post primam et secundam correptionem deuitare.” Tert. *praescr.* 6: “Tito sug- gerit hominem haereticum post primam correptionem recusandum.” The omis- sion of *καὶ δευτέραν*, though supported by Cypr., Ambrstr. and other Latin authori- ties, has no authority in the Gk. The Vulg. has “post unam et secundam cor- reptionem.” *Correctionem* seems to be peculiar to our translator; but S. Jerome had already found fault with “correptionem:” “*ρουθεόλα* autem commonitionem

magis et doctrinam absque increpatione significat.” *Peruersus*; so Iren., Tert., Cypr., Lucif., Ambrstr., *Clarom.*; Ambr., Aug., Vulg., “subuersus.” *Peccat*; so Cypr., Lucif., *Clarom.*; Tert., Amb., Ambrstr., Vulg., “delinquit.”

11. *hunc enim haereticum uocat*] An interesting and characteristic defini- tion. Cf. Jerome: “*haeresis* graece ab electione dicitur, quod scilicet unusquisque id sibi eligit quod ei melius esse uideatur.”

17. *in sua pertinacia, &c.*] The bracketed words are supplied from the letter of Rab. to Hincmar [= *r^{op}*]; see Appendix.

cum misero (inquit) Arteman ad te aut Tychicum, festina uenire ad me Nicopolim; illuc enim decreui exhiemare.

‘atubi (inquit) misero Arteman aut Tychicum, festina uenire ad me Nicopolim, ubi et persistere decreui tempore hiemali.’

5 *Zenam legisperitum et Apollo uelociter praemittas, ita ut nihil illis desit.*

deinde iubet ei [ut] Zenam legisperitum et Apollo uelociter praemittat cum sumptu sufficienti, ita ut nulla parte indigeant. euidens est autem quoniam et per hos scripsit, ad eum mittens 10 eos et alia uice ad auxilium eius et aliorum correctionem. et quia Titus ex suis quod daret non habebat eo quod uirtutem studens [nihil] possidebat, optime adicit :

discant autem et nostri bonis operibus praeesse ad necessarios usus, ut non sint infructuosi.

15 ‘eos enim fideles qui diuitias mundi habent, conferant, ut copiosam mercedem pro tali opere adsequantur.’ post hoc uero dicit :

salutant te omnes qui tecum sunt. salutate eos qui nos diligunt in fide.

20 salutans eum ex omnibus qui secum erant, scripsit etiam

1 autithicum (sic) C*	3 adubi C H	4 Nicopolim...legisperitum [2°]		
om H	7 ut om C H	9 per om H	11 uirtute C* H	12 nihil
om C* H adicit (for opt. adicit) H		15 rogat ut (bef conferant) add C (corr)		

2. *illuc e. decreui exhiemare*] Vulg., “ibi e. statui hiemare.” The compound *exh.* has perhaps been coined by our translator to represent παραχειμάσαι.

5. *uelociter*] στονδαλος. So *infra*, l. 7. O. L. and Vulg., “sollicite.”

8. *praemittat cum sumptu*] Chrys.: τουτέστι, ἐν πάσῃ ἀφθονᾳ αὐτῷς κατέστησεν. Ambrstr.: “iubet sumptus illis necessarios dari ab iis qui crediderant, ut refrigerarent.” Jerome: “praecepit utique Tito ut...faciat...habere ea quae ad uiaticum necessaria sunt.”

9. *per hos scripsit*] Cf. the subscription attached to the Peshito:

Ἄρτεμα οὐδὲν διδόνει
ἀλλὰ The Memphitic makes Ar-
temas the bearer of the epistle.

10. *et quia Titus*] Thdt.: καὶ ἔτειδὴ τὸν ἀκτηνονα βλού δι μακ. μετήνει
Τίτος, ἀναγκαῖος ἐπήγαγε...· δίδαξον τὸν
πεπιστευκόντα τῆς σωματικῆς θεραπείας
ἐπιψελεῖσθαι τὸν τὰ θεῖα διδάσκειν πεπι-
στευμένων.’

18. *salutare*]=σωτάσασθε, the reading of Cod. Alex. The Latin versions follow the rest of the Greek authorities, rendering “saluta.”

omnes salutare qui per fidei familiaritatem cum eo iunctas amicitias habere uidebantur. et sic consueto fine conclusit epis-tolam, dicens :

gratia cum omnibus uobis. amen.

hoc est : ‘tibi quoque et omnibus qui diligunt nos.’

5

1 familiaritate C H

1. *qui per fidei fam., &c.]* Pelag.: “qui nos fideliter amant, siue qui fidei cause nos amant.” Jerome takes a wider view of *ἐν τῷρει*: “sola sanctorum dilectio in fide diligit, in tantum ut etiam si ille qui diligitur infidelis sit, tamen sanctus in fide eum diligit.”

4. *gratia cum omnibus uobis]* The Latin versions have “gr. Dei,” or “Do-minii,” “domini nostri;” but cf. Hier.:

“sciendum quod in Graecis codicibus ita scriptum est, gr. *cum omn. uobis*; ut nec *domini* nec *nostri* in libris feratur authenticis.”

5. *hoc est: ‘tibi quoque,’ &c.]* So Ambrstr.: “nunc generaliter omnes salutat fratres et domesticos Titi.” Hier. : “Tito et ceteris qui cum eo erant impre-catur gratiam.”

THEODORUS MOPSUESTENUS
IN EPISTOLAM B. PAULI
AD PHILEMONEM.

ARGUMENTUM.

ARGUMENTUM epistolae quam ad Philemonem beatus scripsit apostolus Paulus in his habetur. Onesimus, seruus Philemonis cuiusdam fidelis et religiosi uiri, malum habens propositum per fugam a suo discessit domino. hunc et praecedenti tempore 5 cognoscens beatus apostolus de domo et familia esse Philemonis, cum esset in uinculis uidit; quem consiliis suis et exhortationibus in tantum placauit ut pristinam malitiam sui arbitrii relinquens, reuersus libero arbitrio suo obtemperaret domino, omne ei ut conuenit persoluens obsequium. quem placans atque 10 instruens remisit ad Philemonem, non solum obsequiis eius

1 epistolas *H*   4 praecedente *C*

6 cumsiliis *H*   7 placuit *C** *r*

1. *Argumentum epistolae]* 'The argument of this Epistle is simple enough; the runaway slave of a Christian master, having been brought to better mind by the exhortations of S. Paul, then a prisoner at Rome, the Apostle writes to commend his convert to the master's indulgence and esteem. But the purpose which this letter fulfils as a part of canonical Scripture is not equally clear. The Epistles to SS. Timothy and Titus, although addressed to individuals, are obviously of general interest, inasmuch as they relate to the government of the Church. The

present Epistle, on the contrary, refers to a matter of personal concern. Yet the Church has well done in directing it to be read at her public services. For it teaches with singular force and beauty several important lessons—moderation in the exercise of ecclesiastical authority, respect for the providential order of human society, the spiritual equality of the sexes, and the duty of Christian humility and brotherly love.'

3. *per fugam...discessit]* ἐδπανέτευσε (Chrys.).

idoneum eum exhibens, sed et pietatis eum habere docuit diligentiam. scribit ergo in hac epistola Philemoni postulans ut ipsi Onesimo pro quibus dudum deliquerat ueniam tribueret, reciperet uero eum in affectu ob praesentem propositi eius correctionem.

sed argumentum quidem epistolae in his habetur. quid uero ex ea lucri possit adquiri conuenit manifestius explicari, quia nec omnibus id existimo posse esse cognitum; quod maxime etiam ipse a nobis disseri postulasti. primum equidem illud est perspicendum quia quattuordecim numero sunt epistolae omnes Pauli. ex his uero aliae quidem sunt scriptae ad ecclesias integras, sicuti sunt epistolae quae ad Romanos et Corinthios et Hebraeos et Ephesios et Galatas et Philippenses et Colossenses et Thessalonicenses scriptae sunt. aliae uero sunt speciales ad aliquos scriptae, sicut sunt illae quae ad Timotheum et Titum sunt scriptae, quae pro communi utilitate similiter scriptae sunt, licet speciales esse perspiciantur ea ratione qua ipsae epistolae ad certas personas utpote speciales sunt scriptae; tamen quia instruunt eos ipsae epistolae quid eos conueniat facere, ex quibus hoc commune esse uidetur plurima ex parte ob insertam in hisdem uirtutem, illa quae in commune in ecclesia agi conueniant uel quali ordine agi debeant edocuit eos. euidens est autem quoniam omnis quicumque praesse constituitur, quaecumque doctus fuerit pro communi facere

2 in hanc epistolam H	3 derelinquerat H	reliquerat r	5 quid
uero...similiter (p. 261, l. 5) om r	6 lucri ex ea H cumu[n]it C* explicare C		
explectari (sic) H	8 eri iam (for etiam) C* heri iam C (corr)	10 omnes ep. P. H	
17 quae (for qua) C* quia C (corr)	18 scr. sunt H	19 uidetur C* H	22 est om H
ut et C (corr)			

8. *ipse...postulasti*] I.e., Cyrius; cf. I. pp. xi, note 1, lxiii; II. p. 238, l. 1, note. Of this Cyrius nothing seems to be certainly known. He can scarcely be identical with the enemy of Chrys., who was Bp. of Chalcedon, but of Egyptian origin, and who died A. D. 405 (Le Quien, *Oriens Chr.* I. 601). Another Cyrius, Bp. of Patara, was present at Chalcedon in 451; cf. Le Quien, p. 978.

9. *quattuordecim numero*] Cf. *Const. apost.* 84: Παύλου ἐπιστολῶν δεκατέσσαρες.

Euseb. *H. E.* iii. 2: τοῦ δὲ Παύλου πρόδηλοι καὶ σαφεῖς οἱ δεκατέσσαρες. Thdt. *prol. in Epp. Pauli*: τὰς τέτταρας μὲν καὶ δέκα ἐπιστολὰς ὁ μακ. γέγραψεν Παῦλος. On Th.'s belief in the Pauline authorship of the Ep. to the Hebrews, see I. p. 129, l. 12.

12. *Corinthios et Hebraeos*] See I. p. 76, l. 10, note. Thdt. (l.c.) places the Ep. to the Hebrews in order of time after Philemon, Ephesians and Colossians (μετὰ τοῦτος Ἐβραιος ἐπέστειλεν).

utilitate, haec ad communia pertinent lucra, licet iuuari uideatur
 is qui id facit ut cum conuenienti propositu suum implet
 ministerium possitque illa agere quae multos prodesse poterunt.
 haec uero quae ad Philemonem scripta est non solum specialis
 5 est quia ad certam personam scripta est, sed et ipsorum scrip
 torum tenore euidenter perspicitur. de seruo enim scriptum
 est qui pertinebat ad Philemonem, ut reciperet eum in affectum
 poenitentem pro illis quibus dudum gesserat malis, ita ut de
 illis quae olim ab eo fuerant admissa nullam rationem exi
 10 geret. ergo perfectum iuuamen in epistolis quis intendens
 inueniat; maxime cum haec ecclesiis scripsisse uidetur, omnes
 erudimur ac discimus illa quae nos scire oporteat. nam et
 dogmata scrupulositate ex illis instruimur, et conuersationis
 rectae institutum ex illis docemur. haec enim utraque in
 15 omnibus scripta epistolis quis repperiet aut pleniori prosecutione
 explicata aut infirmiori, sicuti et in interpretatione nostra cau
 tissime id designauimus. de illis uero quae speciales sunt multa
 ex illis in commune uniuersi erudimur, eo quod de illis quae in
 commune pertinent, sicut dixi, multa apostolus ad eos scripsisse
 20 uidetur. et specialiter iterum ad eos scripsit instruens qualiter
 debeant agere illi qui ecclesiae sollicitudinem habent iniunctam,
 eo quod tales erant et illi ad quos scribebat; qualia uero singuli
 adsequi possimus de quibus ad illos uisus est scripsisse. docuit
 enim nos quales debeant esse presbyteri, quales debeant diaconi,
 25 quales uiduae, quales serui, quales domini, quales uiri, quales
 mulieres. de his et autem scribens ad eos apostolus instruxit eos

2 propositus C* proposito C (corr)	propositum H	6 tenor euidenter C
tenore uidetur H	7 in affectu H	8 pro i. pro quibus H
11 inue niens C (corr) H	12 discamus H	11 inue niens
tatum C (corr)	16 accutissime (sic) H	13 scrupulositatem C* H
23 usus (for uisus) C* H	26 et om C	scrupulosi tatem
		18, 19 in communi C
		19 dixit H

4. *non solum specialis, &c.*] Cf. Bp Lightfoot, *Colossians*, p. 369: "The Epistle to Philemon holds a unique place among the Apostle's writings. It is the only strictly private letter which has been preserved. The Pastoral Epistles indeed are addressed to individuals, but they discuss important matters of Church discipline and government...On the other hand the letter before us does not once

touch upon any question of public interest. It is addressed apparently to a layman. It is wholly occupied with an incident of domestic life."

14. *haec e. utraque*] "Both doctrine and practice."

15. *aut pleniori, &c.*] "More or less fully expounded."

23. *de quibus*] = *de illis quae*; or *de illis de quibus*; cf. p. 261, l. 15.

quales esse oporteat eos qui ecclesiae partem implere uidentur, edocens ut illa agant quae agi decent. et uiduae quidem instruuntur, quando illa quae de uiduis scripta sunt audiunt; diuites uero, quando illa quae de diuitibus scripta sunt, et ceteri omnes similiter.

5

quae est ergo utilitas etiam huius epistolae? ut omnes qui in ecclesiastica habentur functione, maxime illi qui praesse ecclesiis uidentur, ut sciant quemadmodum oporteat agere cum illis qui nobis fide iuncti sunt, quando uel maxime de negotiis illis agitur quae ad illos proprie pertinere uidentur. 10 quorum utilitatem tunc maxime quis poterit perspicere, si respexerit illa quae nostris temporibus a multis geruntur. nunc autem, sicut structores utilitatis aliorum constituti, commonere uolumus eos qui nobis fide iuncti sunt, de quibus conuenire oportet cum eo instituto cum quo Paulus uult summa cum 15 obsecratione eos conuenire. sed quidam quasi domini eorum qui nobis fide iuncti sunt sic praecipere illis uolunt, etsi et de illis loquantur de quibus illos dominos esse res ipsa ostendit;

6 haec (for quae) C (corr) r
fructores H | utilitates H   14 uolemus r
I. 18) om r | quidem (for quidam) C H

13 strictores C* instructores C (corr) r
16 sed quidam...peragit (p. 262,
17 ut etsi et illis C H (corr) ut etsi
etsi illis H*

6. *quae est ergo utilitas, &c.]* From contemporary commentaries it appears that the genuineness, or at any rate the inspiration, of this Epistle was in the 4th century vigorously attacked, on the ground that the subject-matter was trivial and unworthy of an inspired book. "This letter taught them nothing about questions of theological interest, nothing about matters of ecclesiastical discipline; and therefore they would have none of it" (Lightfoot, p. 382). Cf. Hier.: "qui nolunt inter epistolas Pauli eam recipere quae ad Philemonem scribitur, aiunt non semper apostolum nec omnia Christo in se loquente dixisse...uolunt aut epistolam non esse Pauli...aut etiam, si Pauli sit, nihil habere quod aedificare nos possit, et a plerisque ueteribus repudiata, dum commendandi tantum scribatur officio,

non docendi." Chrys.: τινές φασιν περιττών εἶναι τὸ καὶ ταῦτην προσκείσθαι τὴν ἐπιστολήν, εἴγε ὑπὲρ πράγματος μικροῦ ηὔλων, ὑπὲρ ἔνδος ἀδρός (similarly Oec., Thph.: φασὶν δέ τινες μὴ χρῆναι ταῦτην συναριθμεῖσθαι τὰς λοιπὰς, ἄτε ὑπὲρ εὐτελοῦς οὐσαν πράγματος). Cyrinus seems to have been perplexed by these doubts, and to have sought a solution at the hands of Theodore (*supra*, p. 259, l. 5 sq.); hence this lengthy disquisition on the utility of the Epistle.

11. *si respexerit, &c.]* Cf. I. p. lxix.

13. *structores utilitatis aliorum]* "Purveyors of, caterers to, the good of others" = κατασκευασταὶ τῆς τῶν ἀλλων ὀφελεῖας (or perhaps, προξενοῦντες τοῖς λοιποῖς τὰ χρήματα s. ὀφελία).

17. *uolunt, etsi]* *Ut*, which the MSS. insert between these words, has probably

multum autem interest ut consilium quis dans et de illis quae in diuina tenentur scriptura instruat eos cum modestia et non ex auctoritate praecipiat illis, et hoc de illis rebus de quibus legem nullam accepit ut ita faciat. audire uero Paulum de tali negotio non patiuntur: *non quia dominamur* (inquit) *fidei uestrae, sed cooperarii sumus gaudii uestri*; et hoc Corinthiis dicens, quibus scribebat ut corrigerent se a peccato, cuius rei potestas nequaquam apud illos esse poterat, eo quod ad delinquendum nemo hominum dominus est. igitur cum posset cum multa auctoritate de his scribere, de quibus et uehementius uisus est increpasse quando tamen sibi istius rei tempus adesse pro aliorum existimabat utilitate, ipsisque Corinthiis pro quibus delinquentiusta ratione increpabat; tamen et hoc posuit, ostendens quoniam non tumore animi aut audacia quadam praeditus horum uerborum pondere abutitur, sed pro ceterorum utilitate illud exequitur quando res ipsa id fieri exigit. sed Paulus quidem cum multa disciplina uniuersa peragit. plurimi uero nostris temporibus, nescientes quae qualiter et quando fieri debeant, existimant contemplatione pietatis oportere omnia praesentis uitiae confundi et nullam esse discretionem inter seruos et dominos, diuites et pauperes, eos qui sub principatibus sunt et qui principari aliis uidentur; sed haec solum sibi competere existimant ut cum multa auctoritate de his quae sibi uidentur imperent illis, nescio unde hanc potestatem sibi uindicantes. Paulus uero e contrario optimum esse existimabat ut singula in suo manerent ordine, saluo pietatis proposito; ualde autem erat placatus, quoniam differentia haec inesse hominibus nequa-

1 aut (af^t ut) add *H*   4 accipit *C*   5 dicentem (af^t neg.) add *H*   8 deli-
quendum *C**   10 uehementer *H*   13 increbat (*sic*) *C**   22 hoc *H*
26 sua *H* | proposito *C r* | unde (*for* ualde) *r*   27 erant *C* H*

arisen from the repetition of the last syllable of *uelunt* or the first of *etsi*.

5. *non quia dominamur*, &c.] 2 Cor. i. 23. For *cooperarii* (Aug., "cooperatores"; Ambrstr., Vulg., "adiutores") cf. I. p. 228, l. 14, note.

8. *ad delinquendum... dominus est*] οὐδεὶς κύριος ἔσται [τοῦ] ἀκαπτίνειν. Cf. I. p. 46, l. 19, note.

20. *nullam e. descr. inter seruos, &c.*]

Cf. I. pp. lix, 189, l. 14 sq., 306, l. 21, note; II. p. 251.

26. *ualde a. e. placatus, &c.*] 'The Ap. was satisfied to abide by the existing order of things, and that for two reasons. First, he felt that the inequalities of human society are permitted by the will of God; secondly, he knew that such accidents as poverty and servitude are no real obstacles to a religious life.' Cf. Chrys.:

quam poterat, si non Deus eam esse uoluisset; nec autem erat durum aut laboriosum Deo si omnes aequales facere uoluisset, si tamen hoc scisset hominibus expedire. sciens uero illud quod talis differentia nulla in parte pietatis laedat rationem, cum possent et diuites et pauperes et serui et liberi si tamen uellent 5 studere pietati; sicuti et e contrario possunt illud quod deterius est praeeligere, si id quod uoluerint erit. quae cuncta in suo ordine manere uolebat; unde et diligentiam adhibere conuenientium omnes pariter instruebat. ideo et principibus obtemperare iubet eos, inquiens omnem potestatem a Deo esse dispositam; 10 et ad plenum praecipit ut unicuique debitum persoluamus siue tributum siue uectigal siue timorem siue honorem; plenissime praeciens ut quicquid in debitum et contractum habetur persoluatur. sed neque de largitate quae fit in pauperes scribens praeceptiue id fieri iubet, sed melius esse existimauit concedere 15 illis ut unusquisque propositi sui agat arbitrio; adhuc et illud adiecit ut secundum uires suas praebeant; nec autem patitur ut alii quidem sint in requiem, ipsi uero qui praebent penuria conterantur. seruos omne seruile obsequium suis dominis prae-

1 ea (for eam) *H* | nec autem... uoluisset *om r* (per homocolel.) 4 tali *H*
 5 possit *H* possint *r* | uelint *C r* 7 pereligere *H* | fieri (aft uoluerint) add *r*
 8 diligentia *r* | conuenientiam *r* 9 obtemperari *r* 10 in (bef eos) add *C*
 (corr) 11 et (for ut) *r* | prosoluamus *C H* 13 contractu habet *H* 15 ad
 (for id) *H* 17 aures (for uires) *H* 18 requie *C* (corr)

ἔροισσι γὰρ καὶ Ἑλλῆνες ὅτι δύναται δου-
λεῖων εὐαρεστεῖν τῷ θεῷ.

9. *principibus abt. iubet, &c.]* Cf. Rom. xiii. 1, Vulg.: "omnis anima po-
testatibus sublimioribus subdita sit; non
est enim potestas nisi a Deo; quae autem
sunt, a Deo ordinata sunt." Tit. iii. 1
(*supra*): "commone eos principibus et
potestatibus subditos esse."

11. *unicuique debitum, &c.]* Cf. Rom.
xiii. 7, Vulg.; "reddite omnibus debita;
cui tributum, tributum; cui uectigal,
uectigal; cui timorem, timorem; cui
honorem, honorem."

15. *praeceptiue]* Tert. *adu. Marc.* v.
10: "praeceptiue, non promissiue."

16. *unusquisque propositi, &c.]* 2 Cor.
viii. 8, sq., ix. 7, Vulg.: "non quasi

imperans dico... consilium in hoc do... non
enim ut aliis sit remissio, uobis autem
tribulatio." "unusquisque prout destina-
vit de corde suo."

19. *seruos omne seruile, &c.]* 1 Tim. vi.
1, 2 (*supra*): "si qui sub iugo sunt serui,
dominos suos omni honore dignos esse
existimant... qui autem fideles habent
dominos, non contempnant." Cf. Tit.
ii. 9.

The paragraph *seruos omne... prius
dominos* is quoted by Ivo of Chartres,
decret. xii. 84; cf. 1. p. l. Ivo's mistake in
assigning his other citation from Theodore
(see II. p. 174, l. 2, note) to a com-
mentary on 1 Corinthians, seems to have
been owing to the reference to that epistle
above, p. 262, l. 7 sq. The present pas-

bere cum omni praecepit sollicitudine, siue impios habeant siue
pios dominos. nam et in praesenti epistola, scribens uiro fideli
et suo discipulo magnus ille Paulus, et hoc de seruo in meliori
statu reuerso et promittente quod de cetero integro arbitrio
5 cum omni deuotione seruat domino, non iubet ut dimittat
seruum liberum per arbitrii mutabilitatem in melius, ueniam
uero dare ei precatur tantum de illis quae ante peccauérat ;
hoc fieri cum multa postulat supplicatione. si uero aliquis de
his qui nunc sunt talem causam inuenisset, ueniam quidem seruo
10 dari a domino nec supplicaret nec peteret, sed cum multo scri-
beret imperio quoniam ‘oportet seruum fide nobis iunctum et
ad pietatem sponte currentem liberari de seruitio.’ tales enim
multi sunt praesentis temporis, qui cauti se uolunt uideri aliis
onerosa imperando.

15   hoc enim inprimis non modico ex ipsa epistola docemur,
quod a multis et ignoratur et neglegitur. aliud uero, quod in

4 stature uerso C* H   5 seruat H   8 cum om H   11 nobis fide r
12 liberaliter seruitio C*   liberaliter seruio H   liberari a seruitio r : txt C (corr)
13 cautos r   15 hoc enim...praespicitur (p. 265, l. 13) om r

sage is correctly described by the Bp of Chartres as occurring “in argumento epistolae ad Philemonem.”

6. *per arb. mutab. in melius*] = διὰ τὸ εἰς τὸ κρέσσον ἐναλλαγῆναι [?]. Cf. I. p. xl.

10. *cum m. scriberet imperio*] A letter is extant in which S. Gregory of Nazianzus urges upon a Christian lady the duty of manumitting a slave, who against his own will had been elected and consecrated Bishop (Migne P. G. 37, 149 sq., cited in *Dict. of Chr. Antiq.* ii. 1905). The Church however discouraged the seeking of Holy Orders by persons in a servile condition with a view to subsequent manumission, requiring the previous consent of the master; cf. *can. apost.* 81: οὐκέτας εἰς κλήρον προχειρίζεσθαι ἀνεν τῇ τῷ δεσποτῶν γνώμης, ἀνατροπὴν τὸ τοιούτο ἐργάζεται· εἰ δέ ποτε καὶ ἄξιος φανεῖ ὁ οὐκέτης πρὸς χειροτονίαν βαθμοῦ, οἶος καὶ ὁ ἡμέτερος Ὀνήσιμος ἔφανη, καὶ συγχωρήσουσιν οἱ δεσπόται καὶ ἐλευθερώσουσιν καὶ τοῦ οἰκου. θαυμῶν

ἐξαποστελοῦσιν, γνέσθω. Of the liberation of a slave being regarded as a necessary consequence of his baptism or conversion, there seems to be no trace, and Th.'s censure is perhaps directed only against the imperious tone which some of the clergy were beginning to adopt (cf. I. p. lix.).

Th. has been blamed for “timidity and excess of caution” in his treatment of the question of slave-emancipation (Lightfoot, *Introd.* p. 394, note 1). Yet it may be questioned whether he displays more caution than the Apostle himself. The world was not ripe in the first or even in the fifth century for a victory of Christian love which our own age has not yet consummated.

13. *qui cauti se uolunt uid.*] A mixture of the two constructions *qui cauti uolunt uideri*, and *qui cautos se, &c.*

15. *modico*] A rare and late form for *modice*, cf. II. p. 244, l. 21, note.

specialibus scriptis similis honor a Paulo et uiris et mulieribus
praebeatur, licet in communi ecclesiae ordine pro ipsa honestate et ordine decenti secundo in loco uelit eas esse et non debere usurpare illas agere functiones quas uiri agere uidentur. specialiter uero scribens exaequat eas in honore suis 5
uiris; quod et Corinthiis super hoc scribens fecisse uidetur, ita ut non uideatur contemplatione ordinis [eas exaequasse]; denique adiecit: *uerumtamen neque uir sine muliere neque mulier sine uiro in Domino.* hoc uero in loco quis melius haec ipsa cognoscere poterit, cum consideret beatum Paulum cum Philemone 10
etiam eius uxorem in suis scriptis in praefatione posuisse.

licet uero uolentibus humilitatem apostoli praespicere ex hac ipsa epistola, sicut non cito alibi praespicitur; nam in praesenti epistola quis sic insuadibilis aut animum habens induratum qui non demiretur, Paulum tam magnum et perspicuum per omnia 15 extantem et uirtutibus pietatis omnibus propemodum hominibus praecellentem uidens discipulo suo cum tanta scribere supplicatione ob praebendam seruo ueniam? et hoc non apostolo existente sed uiro fideli et moribus ornato, communem hanc exequente uitam, sicut est id colligere ex illis quibus scribit ei, 20 cum uxore et filio—et quidem et hoc de seruo; namque qui eodem tempore erant perfecti ab his omnibus erant alieni.

2 licet in c. eccl. [+ ordine II] esse et non debere pro i. h. et o. d. sec. in l. uelit
eas (*for licet...debere*) C H 4 agere uiri H 7 uidetur H | exaequasse
om C H 10 Philemonem H 14 sit (*afst insuad.*) add C (corr) est r
17 tota (*for tanta*) r 20 exequentem C H r 21 nam H

1. *similis honor, &c.]* Cf. II. pp. 91—
97; 153 sq.; *infra*, p. 269, l. 1 sq.

2. *licet in communi, &c.]* Pitra: “interrubata nonnihil ista uisa sunt in codice.” The words *esse et non debere* have been first omitted, and afterwards replaced in the wrong line; cf. I. p. 216, l. 14, note.

7. *exaequasse]* Some such verb is necessary to complete the sense. I believe however that a whole line has fallen out, and would suggest: “ita ut non uideatur contemplatione ordinis [eas exaequasse; postquam enim dixerat ea quae dicenda contemplatione ordinis], denique,” &c. ‘Even in 1 Cor. xi., where the Ap. lays so

much stress on the social subordination of woman, he adds a saving clause, which affirms her spiritual equality.’ Cf. Chrys.: ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν ὑπεροχὴν ἔδωκεν τῷ ἀνδρὶ, εἰπὼν ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἡ γυνὴ, καὶ ὅτι δὲ ἁύτων καὶ ὑπ’ αὐτῶν· οὐα μῆτε τοὺς ἄνδρας ἐπάργη πλέον τοῦ δέοντος, μῆτε ἐκείνας ταπεινώσῃ, ὅρα πῶς ἐπάγει τὴν διάρθρωσιν, λέγων ‘πλὴν οὔτε αὐτῷ χωρὶς γυναικός,’ κ.τ.λ.

8. *uerumtamen]* 1 Cor. xi. 11, Vulg.
20. *ex illis quibus scribit]* Cf. Rönsch,
Itala, p. 443 sq.

22. *perfecti]* ‘The educated, the upper classes, of S. Paul’s day held themselves altogether aloof from their slaves, took no

itaque uidentur mihi ad hoc uel maxime respexisse hi qui in primordio de legendis in ecclesia epistolis statuebant iussisse ut ista epistola in ecclesia legeretur sicut et ceterae, eo quod plus quam ceterae epistolæ haec epistola humilitatem docere poterat
 5 auditores. nam non est simile ut ad integrum ecclesiam de tam magnis negotiis scribens humiliaret se; sed hoc est demirandum, quod ad unum scribens et hunc discipulum et non adeo egregium, et de tam leui negotio. quod cum tanta humilitate fecisse uidetur, de illis ei imperare [nolens] quorum potestas penes illum
 10 esse uidebatur. de his et nunc superius dixi, quod non omnes similiter arbitror potuisse perspicere. nam hinc disci potest quam magnum bonum est erga sanctos exhibere sollicitudinem; quod manifestum tibi esse [potest], etiam nobis non dicentibus, ualde laudat Philemonem hac ipsa de causa. incipiam uero interpretationem epistolæ per partes facere, ut ex ipsis uerbis perspici possit beati Pauli sensus qui in hisce tenetur scriptis;

1 uidetur <i>H</i> quoniam (<i>for</i> qui in) <i>H</i>	2 primordiis <i>H</i> diligendis (<i>for</i> de leg.)		
<i>C H</i>	3 illa (<i>for</i> ista) <i>C</i> legetur <i>H</i>	5 uerisimile <i>r</i>	6 humiliare
<i>H</i> est om <i>H*</i> demiraculum <i>r</i>	8 et om <i>r</i>	9 nolens om <i>C H</i> [P] : conj.	
Pitra	10 de his...poterimus (p. 267, l. 2) om <i>r</i> non (<i>for</i> nunc) <i>C* H</i>	13	
potest om <i>C H</i>	14 hanc <i>H</i>		

interest or concern in their welfare.' Contrast Ter. *Heaut.* i. 1. 25: "homo sum: humani nihil a me alienum puto." *Perfecti* seems to stand here for *καλοκαγθητος*, or the like; cf. the technical use of *perfectissimi* under the later empire (Ducange *s. v.*).

i. *respexisse*] From this point the Harleian MS. is more or less imperfect (cf. i. p. xxv), and its testimony occasionally wanting or uncertain. Three leaves have altogether disappeared; see below, p. 270, l. 7, note.

hi qui in primordio, &c.] Cf. Conc. Laod. *can.* 59: ὅτι οὐ δέδει ἰδιωτικούς φυλμούς λέγεσθαι ἐν τῇ ἑκάτηστῃ οὐδὲ ἀκανόνιστα βιβλία, ἀλλὰ μόνα τὰ κανονικά τῆς καυνῆς καὶ παλαιᾶς διαθήκης. *Ib.* 60: δόσα δέδει βιβλία ἀναγνώσκεσθαι τῆς καυνῆς διαθήκης ταῦτα...ἐπιστολαὶ Παύλου εἴ... πρὸς Φιλίμωνα ἀ. [On the authenticity of *can.* 60 cf. Westcott *On the Canon*, p. 401 sq., Hefele, ii. 323—5, Foulkes,

Dict. of Chr. Antiqu., ii. 928—30]. The presence of this Epistle in the canon of the Peshito and of the Old Latin [Tert. *adu. Marc.* v. 21] renders it probable that it was already read in the Churches of Palestine and North Africa before the end of the second century. On the "antiquity of the lectionary system," in which the Ep. to Philemon seems always to have found a place, see Burges, *Last twelve verses of S. Mark*, p. 194 sq.; Scrivener, *Introduction*, p. 69; Suicer, *s. vv. ἀνάγνωσις, περικοπὴ*; and for the lectionary use of this Epistle see Matthäi, *N. T.*, iii. pp. 16, 497.

5. non est simile ut, &c.] 'It is a different matter for the Apostle to display condescension when he is writing to Churches and on affairs of importance.' Card. Pitra prints *verisimile* after Rab., but without MS. authority; *potius se* which he edits for *potuisse* in l. 11 is also unsupported.

10. *superius dixi*] Cf. p. 261.

nam particulatim interpretantes epistolam aliquid amplius inuenire poterimus.

Paulus uinctus Iesu Christi.

in praesenti negotio uel maxime est demirandum de apostolica prudentia, quoniam scripsit quidem et ad alias plures cum esset in uinculis, sicut ex ipsis epistolis id perspicere est possibile, et maxime in ea epistola quam [ad] Ephesios scripsisse uidetur; nullo uero in loco ‘uinctum’ se in praefatione cum nomine suo posuit, inquiens *Paulus uinctus*. hoc uero in loco neque ‘seruum’ neque ‘apostolum’ se dixit, sicut erat ei consuetudo scribendi; sed [quia] de specialibus negotiis scribebat ad eum et de illis quae in potestate ipsius Philemonis posita erant, hoc sibi magis dicere arbitrans, ut non auctoritate apostolica abusus imperare ei ex tali praeumptione uideretur. sed illud magis proponendum esse censuit, quod et ualde suadere poterat 15 Philemonem, cogitantem quia non magnum esset tam uilissimum praebere ei uiro qui pro aliorum salute habetur in uinculis cum et liceret ei si uoluisset ista minime pati; sicut ipse

5 quo (for quoniam) *H r* 6 quod (for id) *C H r*: see note 6 sq. possible... uidetur om r | ad om *C H* 11 quia om *C H r* | spiritualibus (for spec.) *l* 12 potestibus *r* 13 arbitraris *C H* 15 quod ponendum (for propon.) *r* 16 Philemonem cogitantemque n. m. et *C H* Philemone cogitante n. m. esse *r* | uilissimam *C H* uilissima *r* 17 habebatur *l* 18 quod et licere *C** cum et licere *C* (corr) *H*

1. *aliquid amplius*] Th. seems to have had before him the closing words of Chrysostom's prologue: *τοσαῦτα γάρ θύη κερδάνατε, πλεονα κερδανοῦμεν ἀπὸ τῆς ψῆφης*. Most of his points however are distinct from those of his friend and predecessor.

4—17. *in praesenti...in uinculis*] Summarized by Lanfranc and by R. of B.

6. *ex ipsis epistolis*] See e.g. Eph. iii. i, iv. 1; Phil. i. 13; Col. iv. 18.

Quod (see vv. ll.) is found in Rab. as well as in the MSS.; but it is so clearly corrupt that I have ventured to substitute *id*, with which *quod* might easily have been confounded.

8. *nullo uero in loco, &c.*] ‘Only the Ep. to Philemon opens with the superscription *Ιαῦλος δέσμως*.’ S. Jerome had

anticipated this remark: “in nulla epistola hoc cognomine usus est, licet in corpore epistolarum, ad Ephesios uidelicet et Philippenses et Colossenses, esse se in uinculis pro confessione testetur.”

10. *neque seruum*] As in Phil. i. 1 (*Παῦλος καὶ Τιμόθεος δούλοι*).

neque apostolum] As in Eph. i. 1, Col. i. 1 (*Π. ἀπόστολος*).

13. *ut non auctoritate, &c.*] Cf. Walafrid. Strab. *ad h. l.*: “non dicit ‘apostolus,’ quod est nomen dignitatis; sed ‘uinctus,’ quod est nomen humilitatis; quia non imperat, sed orat.”

15. *quod et ualde suadere, &c.*] Chrys.: *ἀξιοχρεωτὸν διὰ τῶν δεσμῶν κατασκευάζω τὴν αἰτησιν*. Hier.: “necessaria auctoritas uincularum.”

quodam in loco dicit: *nam cum essem liber ex omnibus, omnibus me feci seruum, ut plures lucrificiam.*

et Timotheus frater.

et in hanc partem iusta ratione debet laudari Paulus, quod
5 in speciali epistola non deditur Timotheum sibi inscribendo
associare.

Philemoni carissimo cooperario nostro.

†'cooperarium' uocat ea ratione qua erga sanctorum obsequia
sollicitudinem impendebat, non minima conferens illis quibus
10 euangelii fuerat iniuncta praedicatio.* sic ad Philippenses
scribens dicit: *benefacitis communicantes tribulationi meae;*
'communicationem' uocans illa ratione qua in uinculis posito
ea quae ad usus cotidianos necessaria esse ei uidebantur idem
miserint.

15   *et Affiae carissimae.*

'συνεργὸς' δὲ τῷ περὶ τὴν τῶν ἀγίων ἐσπουδακέναι θεραπείαν,
οὐ μικρὰ συμβαλλόμενον τοῖς τὸ εὐαγγέλιον κηρύττειν ἐγκεχει-
ρισμένοις.

1 hominibus (<i>for omnibus [2°]</i>)	C* r	2 seruum feci H	7 cooper-
tori r	10 si (<i>for sic</i>) r	13 necessarie C H	tori id
(<i>for idem</i>) r	15 et Affiae...existimauit (p. 271, l. 9) om r	necessario r ei esse H id	204,
233 a [Cr. vii. 104, Fr. 159] θεόδωρος. συνεργὸς δέ, κ.τ.λ.		16 sq. Coisl. 204,	

1. *quodam in loco*] 1 Cor. ix. 19
(Vulg., nearly).

5. *non deditur T., &c.]* Cf. Chrys.:
δρα Παῦλον τὸ ταπεινόν καὶ Τιμόθεον τα-
ραλαμβάνει τρὸς τὴν δέξιων.

7. *carissimo cooperario]* Am., "dilecto
adiutori;" Fuld., "dilecto et adiutori;"
Claram., "carissimo fratri et adiutori;"
Hier., "dilecto et cooperatori" (see
vv. ll.).

8. *ea ratione qua, &c.]* Th.'s point
seems to be that the epithet *συνεργὸς*
does not mark Philemon as an officer of
the Church; cf. II. p. 258, l. 2. Ambrstr.
states this in express terms: "quamuis
autem clericus non fuerit Ph., tamen in-
tererat ecclesiasticis necessitatibus causa

deuotionis; unde 'participem' hunc dicit
'laborum.'" According to both com-
mentators, the true explanation of *συν-
εργὸς* is to be found in verses 5—7.

Chrys. and his followers assign reasons
for the use of this epithet in the forefront
of the Epistle; e.g. Oec.: *εἰ συνεργὸς,*
*δώσει τὸν δοῦλον τρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ εὐ-
αγγελίου.*

11. *benefacitis, &c.]* Phil. iv. 14.
Benefacitis is apparently a slip for *benefi-
cists.* For the explanation of *συγκοιω-
νήστρες* (l. 12 sq.) see I. pp. 250, 251.

15. *Affiae]* I print this name accord-
ing to the orthography of the MSS.,
which seems to represent the form
'Αφφίᾳ. Bp Lightfoot remarks (p. 373):

Paulus equidem non solum marito in suis scriptis iungit uxorem, sed et aequum eis salutationis tribuit officium, †‘carissimam’ eam uocans, sicuti et illum ‘carissimum’; eo quod nulla in parte secundum rationem pietatis differentiam uult esse inter uiros interque mulieres.* nam istius temporis homines pro- 5 pemodum omnes in crimine uocandos esse existimant, modo si audierint nomen caritatis. apostolus uero non sic sentiebat; sed contrario, ut ego opinor, † in illis hanc nuncupationem esse aptissimam cognoscebat in quibus turpitudo passionis inesse minime poterat,* eo quod illi qui passionibus seruiunt non sunt 10 in uera caritate; hos uero scit iusta ratione esse in caritate, qui non passionis contemplatione exequuntur affectum.

καὶ ὥσπερ ‘ἀγαπητὸν’ ἔκεινον ἐκάλεσεν, οὕτως καὶ ταύτην, ὅτε δὴ μηδὲν διαφέρειν κατὰ τὴν εὐσέβειαν ἀνδρῶν τὰς γυναικας 15 ἡγούμενος.

ἴγετο δὲ ταύτην ἐπ’ ἔκεινων ἀρμόττειν τὴν προσηγορίαν, ἐφ’ ὧν πάθους αἰσχρότης οὐκ ἐμεσήτευσεν.

13 sq. Coisl. 204, l. c. [Cr. vii. 105, Fr. 159] θεόδωρος. καὶ ὥσπερ, κ.τ.λ.

* In Theod. Mops. (Cramer's *Cat.* p. 105) it becomes 'Αμφία by a common corruption." The MS. of the catena, however, has distinctly 'Απφία in Th.'s comm., although in the text (Cr. p. 104, where a comment from Chrys. immediately follows) it gives 'Αμφία.

1. *iungit uxorem*] So Chrys.: ἐμοὶ δοκεῖ σύμβιον εἶναι τοῦτον. Thdt.: συνάπτει δὲ αὐτῷ τὴν ὄμβρυα. Cf. Bp Lightfoot (p. 372): "it is a safe inference from the connexion of the names that Apphia was the wife of Philemon." Pelag. is half disposed to accept τῇ ἀδελφῇ (the reading he follows; see next note) in a literal sense: "A. uero soror uel coniux creditur," a remark repeated by Primasius.

2. *carissimam eam uocans*] Th., therefore, with the Peshito (ed. Schaaf, but cf. Tisch.) and the Gk. commentators read τῇ ἀγαπητῇ. Of the Latin authorities *Clarom.*, *Am.*, *Hier.*, have "sorori;" *Fuld.*, *Ambrstr.*, *Pelag.*,

Vulg.^{clam.}, "sorori carissimae."

3. *eo quod nulla in parte, &c.*] Cf. *supra*, p. 265, l. 7, note; and compare the remark of S. Jerome: "illud quod ad Galatas scribens apostolus ait [Gal. iii. 28]...etiam in hoc loco perspicuum est; inter duo quippe uiros et apostolicos.. medium Apphiae nomen inseritur, ut tali ex utroque latere fulta comitatu, non videatur ordinem sexus habere sed meriti."

5. *istius temporis homines*] "The men of this present time;" cf. Lightfoot, p. 399. Of *iste* in this sense instances will be found above, e.g. pp. 190, l. 9, 203, l. 12.

7. *apostolus uero non sic, &c.*] See on 1 Tim. v. 2 (II. p. 152); and cf. Thdt. *ad h.l.*: θαυμαζέτω δὲ μηδεὶς, εἰ καὶ προσπίπτουσιν νῦν τινὲς τῷ προσρήματι τούτῳ. οἱ γὰρ κακῶς κεχρημένοι τῷ πράγματι, τῷ προσηγορίᾳ τὴν λοιδορίαν προσήψαν· πάλιοι δὲ σεμνὸν τὸ δυομα καὶ ἀξιέπαινον ἦν.

et Archippo commilitoni nostro.

† filium indicat Philemonis quoque et Affiae,* quem et 'commilitonem' vocavit ea ratione qua in fide erat ei communis. ostendunt uero scripta antepossum esse maritum uxori, 5 non secundo in loco uxores esse a maritis existimans, maxime si erga pietatem plus fuerint mulieres sollicitae; sed ut naturae ordinem custodierit. ex quibus memoratus est post mulierem etiam Archippum, qui utique uir erat et non mulier, honorem et autem aequum illis tribuit ob pietatis communionem, me 10 moriam eorum similiter faciens; ordinem uero naturae immobilem reliquit, primum memorans maritum, deinde uxorem, et tunc filium. et post hoc adicit:

et ei quae in domo tua est ecclesia.

nec ceteros qui pertinebant ad eos fraudauit salutatione, sed

15 *νιψ αὐτοῦ λέγει, τοῦ τε Φιλήμορος καὶ τῆς Ἀπφίας.*

8 qui utique...effectus (*p. 281, l. 16*) is wanting in *H*: see note on *l. 7* | *uir om C**
 9 et *om C (corr)* 13 *eam (for ei) C* 15 *Coisl. 204, l. c. θεόθωρος*: *ἄλλος φησίν* *νιψ*, κ.τ.λ. | *Ἀμφίτις* *edd.*

2. *filium indicat Ph.*] In this not unreasonable conjecture Th. appears to stand alone; Chrys. is content to characterize Archippus as *τῶι φίλῳ*.

3. *commilitonem vocavit, &c.]* It is singular that Th., if he identified Archippus the son of Philemon with the Archippus of the Ep. to the Colossians, should not have explained *συντριπτώντης* in reference to ministerial work (cf. Phil. ii. 25). The identification is expressly made by Chrys., who adds: *δοκεῖ μας οὐρας καὶ εἶναι τῶν ἐν κλήρῳ κατειλεγμένων*, and by Thdt.: *ὁ δὲ Ἐ. τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἐπενίστευτο* περὶ τούτου γὰρ Κολασσαῖς εὑράθεν. Cf. I. p. 311, l. 17, note.

5. *existimans]* Sc. *apostolus*.

6. *ut naturae ordinem, &c.]* For another explanation see p. 269, l. 3, note.

7. *post m. etiam Archippum]* In the Cod. Harl. fol. 190 b ends with these words, fol. 191 a beginning ...*tus ut non*

solum, &c. (*infra*, p. 281, l. 16). Three leaves have apparently been lost between foll. 190, 191. See above, p. 266, l. 1, note.

13. *et ei...ecclesia]* So the Gk. (*τῇ κατ' οἰκὸν σὺν ἐκκλησίᾳ*); the Latin versions have "et ecclesiae," &c.; cf. p. 271, l. 13. *Eam* (see vv. ll.) is perhaps a translator's error, arising from the proximity of the accusatives in l. 11 sq.

14. *ceteros qui pertinebant, &c.]* All the Gk. commentators understand by 'the Church in thy house' Philemon's *familia* of baptized slaves; cf. e.g. Thdt.: *πάσαν τὴν οἰκαν...ἐκκλησίαν* ὡς εὐσεβεῖς λαμπρούμενην ίνα καὶ οἱ οἰκέται τῆς ἀγοστολικῆς εἴρησθε τῷη, συνεργοὶ τῆς παρακλήσεως γίνωσκει. Comp. Th.'s explanation of the same phrase in Col. iv. 15 (l. p. 340); and see Suicer, s. v. *ἐκκλησία* (l. 1051). Ambrstr., who, both in Colossians and in Philemon, has the rendering "domestica eius ecclesia," remarks upon

in ipsa praefatione etiam eos connumerandos esse censuit, eo quod et illorum sit memoratus; custodiens uero et de illis suum ordinem, non solum quia post illos memoriam fecit, sed quia nec nominatim ceteros dixit. sed una uoce omnes pariter credidit significandos, maxime cum euidens sit quia non a 5 ratione qua serui sunt infirmiores dominis secundum rationem sunt pietatis; e contrario uero multis dominis serui meliores secundum propositum fidei sunt reperti. sed nonnihil his curiose dicendum esse existimauit, custodiens uero et illis quam decebat sequentiam; sicut enim maritum ante uxorem dixit et parentes 10 ante filium, sic post dominos etiam ceterorum memoratus est qui in familia haberi qualibet ratione existimabantur. et non dixit 'domui tuae,' sed *ecclesiae quae est in domo tua*, ostendens quoniam ecclesiam esse existimat domum in qua omnes fideles haberi uidentur, et ita dignos eos existimabat suorum esse 15 scriptorum quasi qui ecclesiae locum retinerent. nec enim multitudinem uirorum Paulus ecclesiam esse definit, sed propositum illorum qui pie in idipsum conueniunt. nam et in circensibus et in theatris est multitudinem praespicere hominum confluentium, sed tamen non poterit dici illa multitudo ec- 20 clesia Dei, propter arbitrii prauitatem eorum qui illo confluxerunt. ecclesia uero Dei uocatur etiamsi duo uel tres tantum

3 quae (for quia) C* quod C (corr)
(for custodiens...sequentiam) r: cf. L. 2 sq.
familia) add r | habere C 15 habere C r | ista (for ita) C* 16 ecclesiam C

9 custodit uero apostolus ordinem
11 dominis C 12 eorum (afit
16

Col. I. c.: "tam enim deuota uidetur fuisse [Nymphae domus], ut omnis domus eius signo titulata esset crucis;" on Rom. xvi. 11 (where however a different phrase is used) he takes another view: "Aristobulus iste congregator fuisse intellegitur fratrum in Christo." The latter interpretation seems to have commended itself to S. Jerome *ad h. L.*; but his exposition is not clear. Lanfranc cites *nec ceteros...salutatione.*

1. *connumerandos*] Rönsch, *Itala*, p. 186.

3. *sed quia nec nominatim*] Chrys. has another reason to give: *ει μὲν γὰρ δύομαστι εἶτε, τῶς ἀν ἡγανάκτησεν* [ò

δεσπότης]...τὸ γὰρ τῆς ἐκκλησίας θυμα
οὐκ ἀφίσσει τοὺς δεσπότας ἄγαντεῖν, εἰ
γε συναριθμοῦτο τοῖς οἰκέταις· καὶ γὰρ ἡ
ἐκκλησία οὐκ οἴει δεσπότου, οὐκ οἴει
οἰκέτου διαφοράν.

16. *nec enim multitudinem, &c.*] Cf. I. p. 139, L. 19, note; II. p. 131, notes; and the patristic parallels collected by Suicer, *I. c.* (p. 1059).

18. *in circensibus*]=εἰτι τῶν κυρησίων
(Epictet., see lexx.) s. *Ιπποδρομῶν*
(Chrys. *hom. in Eustrop.*: ποῦ ὁ τῆς
πόλεως θύρβος καὶ αἱ ἐν Ιπποδρο-
μίαις εὐφημίαι καὶ τῶν θεατῶν αἱ κολα-
κεῖαι);

22. *etiamsi duo uel tres, &c.*] Comp.

intuitu pietatis in idipsum conuenerint, eo quod uerum est quod a Domino dictum est: *ubi fuerint duo aut tres in nomine meo, illic sum in medio eorum.* et quia ceteros in praefatione epistolae creditit illis adiungendos, non modicum ei auxilium ad praesens 5 confert argumentum; si enim fidei communio tantam fiduciam praebebat illis ut et coniungerentur suis dominis, iustum erat et Onesimum de cetero affectuose uidere, qui propositi sui communione hisdem se exequendam sollicitudinem suscepérat.

gratia uobis et par a Deo patre nostro et domino Iesu Christo.

- 10 haec quidem sunt quae et ex praescriptione discere possunt hi qui cum sollicitudine scripta discutiunt. uideamus autem et illa quae sequuntur. incipit autem in illam epistolam quam ad Philemonem scripserat hoc modo :

gratias ago Deo meo.

- 15 a gratiarum actione incipit scribere, agens pro illis gratias Deo, sicuti et in multis epistolis id fecisse uidetur. ut autem non uideretur nunc contemplatione litterarum gratias agere pro eo, optime adicit :

semper memoriam tui faciens in orationibus meis.

- 20 inquit : 'in orationibus meis memor sum tui et gratias pro

8 idem (*for hisdem*) r | exsequendum Cr 10 sg. haec quidem...hoc modo
om r 15 illo (*for illis*) r 20 in or. m. inquit r

Tert. de exh. cast. 7: "ubi tres, ecclesia read *hisdem se exaequandum sollicitudine?* See vv.ll.

1. *intuitu pietatis*] Cf. II. p. 10, l. 14, note. The exact phrase is cited by the lexx. from Modestinus.

2. *ubi fuerint, &c.*] S. Matt. xviii. 20, cited apparently from memory, since συνηγένετο ("collecti," "congregati") finds no place; comp. a similar omission in S. Ambr. *de myst.* 5 (Migne P. L. 16, 414). The translator has followed the O. L. in writing *fuerint* for "sunt" (*εἰσίν*).

7. *qui propositi, &c.*] 'Who by sharing the Christian character had pledged himself to the zealous discharge of his duty towards his master.' Or should we

16. *sicuti et in multis ep.*] Cf. I. pp. 120, l. 4, note, 201, l. 7, 255, l. 9; II. p. 42, l. 22.

17. *contemplatione litterarum*] 'Because he happened to be writing; 'on occasion of this letter.'

19. *semper memoriam, &c.*] Th. connects *del* with μελαν σ. π., rather than with εὐχαριστῶ. S. Jerome finds himself unable to decide between the two constructions: "ambigue uero dictum utrum gratias agat Deo suo semper, an memoriam eius faciat in orationibus suis semper. et utrumque intellegi potest."

te ago Deo.' et causam ipsam indicans pro qua gratias agit Deo, ne uideretur absolute donans id dicere:

audiens (inquit) caritatem tuam et fidem quam habes ad dominum Iesum Christum.

et unde hoc cognouisti? incertum esse uidetur, si non 5 donans ei ista Dominus, eo quod caritas et fides quae in Dominum est in propositu animae habetur.

et in omnes sanctos.

ex hoc ergo et illud cognoscitur; nam erga sanctos caritas in operibus demonstrata affectum quem erga Deum habens 10 comprobat. unde et optime adicit:

ut communicatio fidei tuae perfecta fiat in cognitione omnis bonitatis quae in nobis est in Christo Iesu.

5 cognouistis C* cognouisset r uideretur r	6 donans ei ista dicis C
donata ei ista a domino essent r	7 preposito C* propositum r
habet C (corr): habes r l	10 adiecit l .

3. *ad dominum I. Chr., &c.]*=πρὸς τὸν Κύριον Ι. [+ Χριστόν?], καὶ εἰς, κ.τ.λ. Vulg., "in domino Iesu [+ Christo, Claram.] et in omnes sanctos." Cod. Boern. agrees with our translator in varying the preposition ("ad dominum...in omnes sanctos").

5. *si non donans, &c.]*=“si non donasset D.” “nisi donante Domino.” Th. means to say: ‘Faith and love towards Christ are among the secrets of the heart, which the Searcher of hearts only knows. Was then S. Paul’s knowledge of Philemon’s faith and love derived from direct revelation? So we should be compelled to conclude, but for that which follows’ (l. 8, cf. l. 9, sq.).

9. *ex hoc...adicit]* Cited by Lanfranc; see vv. ll.

erga sanctos caritas] S. Jerome, who supposes that πλοτίς as well as ἀγάπη is here said to have been exercised towards the saints, enquires: “quomodo eandem fidem in Christo Iesu habere quis possit et in sanctos eius?” and an-

swers the question by virtually admitting that the faith which may be reposed in the saints is different in kind from that which rests in God. Thdt. improves upon Th.’s exposition by referring πλοτίς to Christ only and ἀγάπη to the Saints: μανθάνω γὰρ δοῦν μὲν ἐδέξω πλοτίων περὶ τὸν σεσωκότα δεσπότην· ἡλικῶν δὲ θεούς ἀγάπην, καὶ δῆτις ἀξιοῖς θεραπείας τούς τὰ θεῖα περὶ πολλοῦ παουμένους.

10. *affectum quem, &c.]* Cf. Thph.: διφελεῖς καὶ τὸν Οὐτριμον ἀγαπήσαι, πιστὸς γάρ, ίνα καὶ τὸν κύριον φανῆ ἀνακών.

12. *perfecta]* The Latin versions have “manifesta” or “euidens,” reading ἐπαργήτης. Cf. S. Jerome: “in Graeco melius habetur ‘efficax,’ ἐπεργήτης enim proprie transferri potest efficax siue operatrix; ut non solum fidem uobis et caritatem in Deum et in sanctos eius sufficere posse credamus, sed id quod credimus opere compleatur.” *Cognitione;* O. L. and Vulg., “agnitione,” “agnitionem.” *Bonitatis* (ἀγαθοῦ); Vulg., “boni.” *Quae in nobis est;* so Thdt.: Chrys. wavers

nam quod dixit [*ut non causam dixit*], sed illud quod sequitur consuete posuit, sicut est et illud quod dictum est: *ut iustificeris in sermonibus et uincas dum iudicaris.* uult enim dicere quoniam ‘fides tua—nam communionem fidei credulitatem dicit—quae 5 in ipsis probatur operibus; ex quibus omne bonum erga sanctos facere properatis contemplatione domini Christi.’ et iterum illud resumit, quasi quia et magnum sit et dignum ut multae gratiae pro eo agantur:

*gaudium habeo multum et consolationem super caritate tua,
10 quoniam uiscera sanctorum requiem inuenerunt per te, frater.*

1 sq. nam quod...frater (l. 10) om r | ut non c. d. om C | ut (for sed) C (corr)
3 cum (for dum) C (corr) 4 communicationem (for communionem) C (corr)
7 resumpnit C*

between ημῶν and ὑμῖν, and so do the Latin authorities.

1. ‘*ut’ non causam dixit*] These words have clearly fallen out through homoeoteleuton aided by their intrinsic difficulty. For other instances of the same remark in this comm., see I. pp. 44, l. 4, note, 98, l. 20, note; II. pp. 84, l. 7, 195, l. 1.

2. *ut iustificeris, &c.*] Ps. li. (l.) 6; the translation is that of the Vulg., omitting “tuis” and substituting *dum* for “cum;” the latter variation was noticed by Sabatier in the Mozarabic Breviary. Cf. I. p. 54, l. 9, note. On the ecclastic use of *δπως* in this citation cf. Thdt. *ad l.*: τὸ τοινυῖ δπως οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ατριαὶ δηλωτικόν· οὐ γάρ διὰ τοῦτο ἡμαρτον ἦ αὐτὸς ὁ Δαβὶδ ἢ ὁ λαὸς μετὰ τοῦτα ἦτα ὁ θεὸς δικαιοθῆ, ἀλλὰ τούναντος, καὶ τῆς ἡμαρτίας υπὲ τούτων γενομένης, τοῦ θεοῦ τὸ δίκαιον ἀναδείκνυται.

4. *nam ‘communionem,’ &c.*] I.e. by *κοινωνίᾳ πίστεως* S. Paul here means simply ‘the faith which Philemon possessed in common with himself;’ and he asserts that this faith in Christ had approved itself by becoming operative (*δπως...ἐνεργής γένεται*) towards Christians in acts of charity. If this is Th.’s line of interpretation, *quae* (l. 4) must either be

an interpolation, or an error for *quia*, by which the translator may have intended to take up *quoniam* after the parenthesis.

Or we might punctuate: “‘*quoniam fides tua*’ [sc. perfecta fit, &c.]. *nam ‘communionem fidei’ credulitatem dicit quae,* &c. The phrase *ἡ κοινωνία, κ.τ.λ.* will thus be explained to mean ‘faith manifested in distribution to needy brethren,’ as in Heb. xiii. 16, where Th. comments: *κοινωνία...διὰ τὸ περὶ ὄμοιστον γίνεσθαι.* Thph. *ad h. l.* offers both these interpretations as alternatives: ‘*ἡ πίστις σου ἡν κοινὴ ἔχεις ἡμῖν...* ἡ κοινωνία[ν] πίστεως τὴν ἐλεημοσύνην καλεῖ, ὡς ἀπὸ πίστεως πολλῆς γενομένη.

5. *in ipsis probatur operibus*] Cf. Chrys.: οὐτως γάρ η πίστις γίνεται ἐνεργής, θτως ἔργα ἔχει.

6. *properatis*] The sense requires *properas*; the error is probably due to the haste of the translator.

9. *gaudium habeo multum*] = χαρὰν ἔχω πολλῆν (?) Cf. the comm. (p. 275, l. 1). Chrys. has χαρών γάρ ἔχομεν καὶ πολλήν. Thdt., χάρων γάρ πολλήν ἔσχων, but with the comm.: πολλῆς γάρ ἐμπίπλαμαι θυμηδίας. Oec. follows Chrys. nearly; Dam. and Thph. read χάρων, but the latter expressly adds: τοὐτούς χαρὰν ἔχομεν. The Latin versions render

'iuste (inquit) delector pro quibus cum multo affectu semper obsequeris sanctos ; ex quibus etiam sufficientem in meis tribulationibus consolationem inuenio, audiens intentionem studii tui.' haec dicens in laudem et exhortationem Philemonis, solet autem laus praeteriti temporis explicata alacriores eos facere 5 in subsequentibus ; unde adicit :

quapropter multam in Christo habens fiduciam praecipiendi tibi quod ad rem pertinet, p[ro]ae caritate magis obsecro.

primum equidem non dixit : 'potestatem habeo praecipiendi,' sed, *fiduciam*. deinde non dixit : 'propter apostolatum,' 10 neque 'ob illam dignitatem qua praeditus esse uideor,' sed *p[ro]ae caritate*, quam erga omnes habebat ; ut sit huiusmodi fiduciae uel causa ab ipso Philemone tributa. unde et in laudem et exhortationem eius adicit : *propter quod multam in Christo fiduciam habens*, et cetera ; eo quod idem Philemon tale habens 15 institutum et propositum praecipere eum sibi cum fiducia adhortabatur, quia nec possit aliquando postulationi eiusdem Pauli resultare. qui autem erga omnes sanctos sic liberalis est, numquam ob praesens negotium gratiam postulatam dare pigebit. 'itaque tuum propositum et caritas quae erga omnes 20 sufficiens est fiduciam mihi praebere ut et praecipiam de quibus

6 sq. unde...obsecro om r	8 p[ro]ae caritatem C* per car. C (corr) r	prop- ter car. l	15 Philemonem talem C	17 quae (for quia) C	18 resistere (for resultare) r enim (for autem) l	21 praebet r
---------------------------	--	---------------------	-----------------------	----------------------	--	--------------

"gaudium ... habui" or "habuimus." "Exω appears only in a solitary cursive, Lambeth 1182 (Scrivener, *Cod. Aug.* pp. lv. 520). *Requiem inuenerunt; Latin* versions, "reuequierunt."

7. *quapropter*] So Ambrstr.; Vulg., "propter quod" (cf. *infra*, l. 14). The Latin versions add "Iesu;" and for *praecipiendi*, *pra[er]e*, they give "imperandi," "propter." *Per* (l. 8, vv. II.) is a mere correction of the scribes, to save the grammar. For *pra[er]e* with acc. cf. Rönsch, *Itala*, p. 412.

9. *non dixit 'potestatem'...habebat]*
Cited by Lanfranc.

11. *praecaritate, &c.*] Th. regards the words διὰ τὴν ἀγάπην as referring to the love displayed by Philemon (vv. 5, 7). S. Paul means : 'the proofs of thy love which have already been afforded encourage me to ask this favour on the score of charity rather than to demand it in the name of holy obedience.'

13. *unde et in laudem, &c.*] Cf. Chrys.: 'παρρησίαν ἔχων,' διπερ μέγαν δεικνύντος ἦν τὸν Φιλήμονα· τοιτέστω, 'παρρησίαν ἡμῖν ἔδωκας σύ.'

18. *qui autem ... pigebit]* Lanfranc;
see vv. II.

conuenit. ego uero hoc non facio, sed *obsecro magis.*' deinde et ad uerecundiam eum inuitans :

talis cum sim qualis sicut Paulus senior.

tantam uim habebat sola Pauli nuncupatio. quid enim non 5 expressit magnum et demiratione dignum in uoce hac qua dixit 'Paulum'? nam omne quodcumque summum bonum intellegi poterat, hoc erat in Paulo. et quod adiecit 'seniorem,' non absolute eum ad reuerentiam inuitauit, aetatis suae memorans longaeuitatem, sed uoce 'Pauli' etiam illud ipsud 10 faciens uenerabile; qui enim 'seniorem' audit, Paulum scire poterat eo quod longo tempore pietatis studio inoleuerit, et multa fuerit hac de causa passus. inchoauit enim praedicare euangelium cum adhuc esset adolescens; occurrit uero in senectutis aetatem semper Christo in passionibus persistens. unde 15 ne per aetatem eum absolute uideretur suadere, optime adiecit :

nunc autem et uinctus Iesu Christi.

solum hoc non dicens : 'erubescet senectutem et canitatem in uinculis connutritam, et aetatem sic longam in passionibus illis quae pro Christo sunt educatam.' et quia multis ex causis 20 eundem ad reuerentiam inuitauit, ad propositum recurrit:

obsecro te pro meo filio.

3 sis (for sim) r 9 uoci C* | ipsum C (corr) r 10 uenerabilem C |
 Paulus r 13 adesset (for adh. esset) C* 14 in (bef Christo) add r 15
 nec (for ne) C* r 17 non om C (corr) 19 sg. et quia...faciens (p. 281,
 l. 5) om r

3. *talis cum sim qualis, &c.]*=τοιοῦτος ὡς ὁ. Latin versions, "cum sis talis ut." For *senior* (*πρεσβύτης*) they have "senex."

4. *sola Pauli nuncupatio]* Thdt.: βλέπε τις ὁ ἄλτρων ἀρκεῖ δὲ ἡ τοῦ ὀνόματος μημη καταιδέσαι καὶ τὸν λαον ἀντίτυπον. Oec.: ἥρκει δὲ αὐτὸν τοῦτο μόνον πρὸς τὸ πεῖσαι. On Th.'s admiration of S. Paul see I. p. lxvii.

6. *nam omne...inuitauit]* Cited by Lanfranc, freely.

10. *qui enim 'seniorem' audit, P., &c.]*
 'In such a man old age is venerable, not

simply for its own sake, but still more on account of the long course of Christian service and suffering which it implies.' The other commentators think only of the age of the Apostle as in itself adding strength to his appeal; e.g. Thdt.: αἰδεσθῆτε Παῦλον, αἰδεσθῆτε μου τὸ γῆρας, αἰδεσθῆτε τὰ δεσμὰ ἀπερά ως κῆρυξ τῆς ἀληθείας περικείμαι.

18. *connutritam]*=συντρεφομένη.

21. *pro meo filio]*=περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου. So O. L. and Vulg. ^{dem.}; Hieron., Am., Ful., more precisely, "de meo filio."

sufficiens erat et hoc persuadere Philemonem, eo quod filium suum esse dixerit illum pro quo fecit obsecrationem. et ut ne uideretur absolute 'filium' nominasse, nulla existente causa, adicit :

quem genui.

5

et ipsius generationis modum explicans :

in uinculis meis.

'si enim eos qui cum dolore partus progeniti sunt amoris dignos exhibit ratio naturalis, intellege uincularum dolorem in quibus positus eundem pietate progenui.'

10

Onesimum.

bene primum dixit propositi eius mutabilitatem, et sic posuit nomen, eo quod sciret non bene habere de eo Philemonem propter pristinam propositi eius prauitatem. et cum memoratio eius statim eius copulat mutabilitatem, inquiens :

15

qui dudum tibi inutilis fuit.

nam adiectio *dudum* alterum esse hunc ostendit ab illo qui dudum fuerat. deinde et manifestius hoc idem dicit :

nunc autem et tibi et mihi utilis.

demiratione dignum est quoniam in primis dixerit *tibi*, deinde 20

14 mutabilitatem (*for prau.*) / | commemorationem C* post comm. C (corr)
16 aliquando (*for dudum*) /

5. *quem genui*] Cf. I. p. 69, l. 16 sq.

16. *dudum*] = ποτέ. Cf. Eph. ii. 11. The Latin versions have "aliquando" or "quondam."

7. *in uinculis meis*] *Meis* (*μον*) is omitted by the Latin versions.

17. *nam adiectio 'dudum,' &c.*] Lanfranc : "adiecto [adiectio?] aliquando alium esse hunc ostendit ab illo qui dudum." Similarly R. of B. *Alterum... ab illo=Ἐπερον (ἐπεροῖσ) ἑκένον.*

12. *bene primum...prauitatem*] Lanfranc; see vv. ll.

20. *in primis...propositi eius*] Lanfranc, R. of B.; see vv. ll. With Th.'s characteristic treatment of this point of order comp. the comments of Chrys. (*ει γὰρ Παῦλως χρήσιμος...πολλῷ μᾶλλον τῷ δεσπότῃ*), Thdt. (*οὐ γὰρ μόνον σοι, φησίν, εὐχρηστός νύν, ἀλλὰ καὶ ἐμοι*), Ambrstr. ("idoneum ex inutili factum tam saecularibus quam

sic posuit nomen] Chrys.: καὶ τότε τὸ δνομα' οὐ μόνον γὰρ τὸν θυμὸν ἔσθεσεν, ἀλλὰ καὶ ἡσθῆται πεποίηκεν. Οεο.: προκαταστέλλας τὸν θυμὸν αὐτοῦ, οὕτως ἔξονομάζει τὸ δνομα.

13. *non bene habere de eo*] οὐ καλῶς ἔχοντα περὶ ἑκένον (*πρὸς ἑκένον*).

18. *cum memorione, &c.*] Thdt.; ἀνέμανησεν τῶν παλαιῶν, ἀλλ' εἴθὺς καὶ τὴν μεταβολὴν ἔδειξεν.

posuerit *et mihi*; ut non uideatur alienum seruum subtrahere ab eius domino. nam quod dixit *tibi*, contemplatione obsequii dixit; *mihi* quod autem dixit, secundum correctionem propositi eius.* et quidem quantum ad ordinem pertinet negotiorum hoc 5 primum fuerat effectum; nam Pauli exhortatio utilem eum [in] Philemonem et idoneum exhibuerat. sed et illud primum posuit, ostendens quoniam omne quod factum est ob illius lucrum factum est. unde et factum? id faciens, adicit;

quem remisi.

10 uolens ostendere quoniam illi obsequiorum causa sit utilis, sibi uero causa fidei dixerit tantum. ‘quid ergo est quod pro illo te obsecro? non ut mihi concedas eum; misi eum ad te.’ sed quid est quod postulas?

tu autem eum—hoc est uiscera mea—recipe.

15 ‘hoc solum postulo, quod affectuose eum et recipias et uideas.’ *uiscera* autem sua nominans Onesimum sufficienter suasit Philemoni ut affectuose eum reciperet. oportet uero nec illum despicere. non dixit: ‘[ne] caede eum afficias, ne in

ἴνα μὴ δόξῃ τὸν ἀλλότριον οἰκέτην σφετερίζεσθαι, διὰ τοῦτο
20 Σοὶ, εἶτα ἐμοὶ· ‘σοὶ κατὰ τὴν ὑπηρεσίαν, ἐμοὶ κατὰ τὴν βελτίωσιν
τοῦ τρόπου’.

3 corpcionem (*for correct.*) 1 5 in (*beſt Philem.*) *om C* 11 quod (*for quid*) *C** 12 concedes *C** 18 ne *om C* | cedi (*for caede*) *C** 19 Coisl. 204, f. 233 a [Cr. vii. 107, Fr. 159] θεῖδωρος. *ἴνα μὴ*, κ.τ.λ. 20 μοι (*for ἐμοὶ* [1°.]) edd.

diuinis obsequiis”), and S. Jerome (“*tibi*, inquit, soli [inutilis erat], non ceteris; nunc autem et mihi et *tibi* utilis”); to which add Bp. Lightfoot *ad l.* (“*καὶ ἐμοὶ*. An afterthought...this accounts for the exceptional order”).

8. *id faciens*] “With the view of answering this question” [?].

11. *sibi uero...dixerit*] Sc. *urilem*.

14. *eum...recipe*] Latin versions, “illum...suscite.”

16. *uiscera autem sua, &c.*] With Chrys. and Thdt. Th. may have regarded *σπλάγχνα* as = *τέκνον* (v. 10); cf. the reading of the Peshito:

See however his exposition of Phil. i. 8 (1. p. 204), which suggests another sense—“the object of my tender affection.” S. Jerome, who recognizes both meanings, prefers the latter here: “*hoc est quod paulo ante dixi, uiscera significare internum cordis affectum et plenam ex animo voluntatem ...alias autem omnes liberi uiscera sunt parentum.*”

18. *ne caede eum afficias*] Masters had the power of life and death over their slaves, down to the time of Hadrian; cf. Lightfoot, p. 387, note 6.

uinculis mittas.' nec enim existimabat Philemonem tale aliquid circa eum facere, quia existimabat quod recipere minime pateretur ob morum et propositi eius prauitatem. et extendens, quoniam etsi maiora aliqua a Philemone postularet non oportebat petitionem eius resistere, adicit :

5

quem ego uolebam apud me retinere.

'sic enim confido quod nihil ex illis quae ego gero te umquam poterit tristem facere.' et quia audaciae esse uidebatur ut alienum seruum absolute promitteret retinere, adicit :

ut pro te mihi ministraret in uinculis euangeli.

10

ut posuit non causam dicere, sed ut illud consuete explicaret quod sequi uidebatur; uult enim dicere: 'etiam etsi hoc fecisset, tuum erat lucrum ut is mihi ministraret; nam si tuus seruus ministraret mihi, mercedem utique pro tali facto tibi adquirebat, tibi lucra conferebat.' non autem dixit *pro te*, sed, 'pro tuo commodo,' quasi quia pro huius ministerio competenter apostolo si ministrasset, lucra quae ex hoc adquirebantur illius utpote domini esse uidebantur. ideo adiecit: *in uinculis euangeli*.

5 petitioni C (corr)	6, 7 ergo (for ego) C	10 unde (for ut) C*	12 et
(aft expl) add C uolens (aft dicere) add C (corr)		16 qui (for quia) C petenter	
C* ab (bef apost.) add C	17 ei (for si) C		

1. *nec e. existimabat ... quia, &c.]* Though there might have been reason to doubt Philemon's readiness to extend a cordial welcome to a runaway slave, S. Paul had no fears for the slave's personal safety. Chrys. points out that the Ap. has used an emphatic word: οὐκ εἴπει 'ἀπόδεξαι'...ἀλλὰ 'προσλαβοῦ,' τούτους οὐχὶ συγγράμτη μόνον ἀλλὰ τῆς ἑταῖρης ἔξιος.

6. *quem ego uolebam, &c.]*=θν έγώ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν. Ergo is clearly a copyist's error; cf. *infra*, l. 7 (vv. ll.). All the Latin authorities agree with the Gk. text in expressing the pronoun.

10. *ut]* Unde is probably an error of transcription—*ut* has been changed into *uñ*. On "ut posuit," &c. see above,

p. 274, l. 1, note.

12. *uult e. dicere...pro tuo commodo]* Abridged by Lanfranc. With the remark of Th. comp. Oec.: εἰ γὰρ σὺ, φίσιν, χρεωτεῖς διακονεῖν, οὗτος δὲ δύντι σὺν τοῦτῳ ποιεῖ, σὺν δέδολος τὸ γινθμένον.

15. *non autem dixit 'pro te']*=οὐκ εἴπει 'ἀντὶ σοῦ,' διλλ' ὑπέρ σοῦ. A single cursive reads δύντι (Tisch. ad l.). Thdt. treats ὑπέρ as equivalent to δύντι: ἐβούληθη τούτου δύντι σὺν τοῦτον λαβεῖν, ιντήσης σῆς μοι διακονίας ἐκτιναγμένη τὸ χρέος.

16. *competenter apostolo]* See vv. ll. The corrections seem to be required equally by the grammar and by the sense.

17. *illius]*=huius (l. 16), i.e. Philemonis.

gelii, [ut] utrumque significaret quoniam uolens tenuerit eum, debebatur autem ei huiuscemodi ministerium qui pro uniuersorum patiebatur salute; et quoniam non minimas mercedes ex tali officio adquirebat Philemoni, in tali uel maxime negotio 5 Paulo constituto, si praestitisset ei suum seruum in ministerium. hoc autem dixit non retinere seruum uera uolens ratione, sed ostendens quoniam si hoc fecisset non conueniebat Philemonem indignari. tantum ergo interest ut nulla in suscipiendo Onesimo et praebenda ei uenia ambiguitas adnaseretur. tamen causam 10 uolens dicere idoneam ob quam eum minime tenuerit, dicit:

sine consilio autem tuo nihil uolui facere, ut non quasi ex necessitate sit bonum tuum sed ex uoluntate.

‘non uidebatur mihi esse iustum ut contra uoluntatem tuam 15 eum retinerem qui ad te pertinebat. nam aequum esse existimo ut quodcumque bonum ex te fuerit factum pro tuo hoc impleatur arbitrio.’ deinde quia tristem eum fuga serui ut moris est fecerat, sufficienter et pro hoc medere deproperat, dicens :

forsitan enim ideo recessit ad tempus, ut aeternum eum habeas, iam non seruum sed super seruum.

20 euidens est quoniam in fuga uersus est arbitrii sui prauitatem;

I ut om C*

1. *ut utrumque significaret]* I. e. the phrase *ἐν τοῖς δέσμοις τοῦ εὐαγγελίου* looks two ways: (1) it justifies S. Paul's wish to retain Onesimus, seeing it was for the common good that the Apostle was undergoing the imprisonment in which he needed his services; (2) it suggests that Philemon himself would be the gainer if his slave were employed in such a work.

11. *ut non quasi, &c.]* So Clarom. and Hieron., but substituting “*essem*” for *sit*; Vulg., “*uti ne uelut...essem.*” *Ex uoluntate=κατὰ ἑκούσιον.* So Aug.; O. L. and Vulg., “*uoluntarium.*”

15. *ut quodcumque bonum, &c.]* Cf. S. Jerome *ad h. l.*: “*quod autem necessitate bonum est non est bonum.*” And Pelag.: “*notandum quod neminem uoluerit necessitate boni aliquid facere, ne*

mercedem amitteret.”

17. *medere]* I. q. mederi. The lexx. give no instance of the active form.

18. *recessit ad tempus]* Latin versions, “*discessit*” (Ambrstr., “*secessit*”) *ad horam;* the Vulg. adds “*a te.*” For *eum habeas* the O. L. and Vulg. give “*illum reciperes*” (*ἀπέχης*); cf. *infra*, p. 281, l. 6, note. *Non seruum, &c.* *Ut* has been dropped, perhaps by an error of transcription. For *super s.* the Latin versions generally have “*pro seruo,*” as if they had read *ὑπὲρ δούλου.* Jerome, however, followed by *Am.*, substitutes “*plus seruo.”*

20. *euidens est quoniam, &c.]* Lanfranc, freely, ending “*unde nec definitiue, sed dubitatue dixit.*”

in *fuga uersus est, &c.]* Thdt.: *ἀγθῶν αἰτῷ, φοιτᾷ, αἴτια γέγονεν ή φυγή.*

ex illis uero quae facta fuerant in praeteritum occasione accepta, dixisse uidetur hac de causa eum recessisse ut melior sui fieret. praebebat enim firmitatem uerborum eius exitus ipsius negotii; unde nec definitiue, sed adiecit *forsan*, haesitatione dictum suum non insuadibile faciens. intendendum uero est quoniam 5 non dixit, ‘ut habeas,’ sed ‘ut recipias;’ non enim hoc dicit quoniam ‘recessit ut de cetero habeas eum pro seruo, maiorem erga eum affectum ostendens’—nam ridiculum erat hoc de fugitiuo dicere seruo—sed ‘ut recipias eum super seruum;’ † hoc est, ‘recipias eum non solum seruile obsequium tibi persoluentem, [sed etiam plus] quam serui solent suis dominis exhibere.’ quod iure dicebat propter morum et propositi eius mutabilitatem.* quid autem uult esse quod dixit *super seruum*? 10

fratrem carissimum.

hoc est, ‘fratrem ualde amantem te;’ ut dicat quoniam 15 ‘etsi per fugam recessit, sed tanto melior sui est effectus ut non solum debitum tibi obsequium ut seruus cum omni fide persoluat, sed et sicut frater ualde amori tuo iunctus omnia pro te pati de cetero sit paratus.’ et quia incertum erat si haec ita se haberent, confirmans dictum suum adicit : 20

ἀντὶ τοῦ· ἵνα αὐτὸν κομίσῃ, οὐκέτι δουλικὴν εὔνοιαν μόνον ἐνδεικνύμενον περὶ σέ, ἀλλὰ καὶ μεῖζονα ἢ κατὰ δοῦλον, διὰ τὴν τοῦ τρόπου μεταβολήν.

11 sed etiam plus om C r: cf. g 15 te om r 16 sui melior r | affectus C*
21 Coisl. 204, f. 233 b [Cr. vii. 109] ἀλλος φησιν ἀντὶ τοῦ ἵνα, κ.τ.λ.

Thph.: μεγαστρέφει Παῦλος τὴν φυγὴν ὡς πρὸς συμφέρον γενομένην.

2. *melior sui*] Cf. II. p. 37, l. 15, note; *infra*, l. 16.

4. *haesitatione*, &c.] ‘The modesty of the Apostle’s *rάχα* wins assent.’ Comp. S. Jerome: “pulchre autem addens *forsitan* sententiam temperauit; occulta sunt quippe iudicia Dei et temerarium est quasi de certo pronunciare quod dubium est...caute, timide, trepidanter, et non toto fixo gradu; ut si non posuisset *forsitan*, omnibus seruis fugien-

dum esset, ut apostolici fierent.”

6. *non dixit ‘ut habeas,’ &c.*] = οὐκ εἶπεν ‘ἵνα...ἔχης,’ ἀλλ’ ‘ἵνα ἔπεχης.’ Cf. Chrys.: ἀντὶ τοῦ ἀπολάβης. Th. strangely passes over *αἰώνιον* (Jerome: “frater aeternus”); cf. I. p. lxx (a).

10. *hoc est, ‘recipias...persoluentem’*] Cited by Lanfranc.

15. *amantem te*] A somewhat strange paraphrase of the passive verbal ἄγαπητός. Th. probably means, “one who deserves thy love because he will return it.”

maxime mihi, quanto magis tibi et in carne et in Domino.

est quidem obscurum quod dictum est ob nimium compendium, eo quod apostolus saepe cupiens aliqua compendiose explicare obscuritate dicta sua inuoluit. ‘testor autem Onesimo 5 quoniam etiam tibi fuerit utilis’—post exhortationem et consilium quod a se acceperat. uult enim dicere quoniam ‘si erga me talis extitit, mores suos demutans ita ut sponte uellet mihi omne obsequium seruile praebere; quemadmodum non erga te multo magis erit talis, cui et propter fidem utpote studioso 10 pietatis caritatem persoluere debet, et sicut domino seruitum cum omni exhibere fidelitate.’ haec enim dicit *in carne* quae ‘secundum dispositionem.’ ‘carnem’ uero frequenter apostolica dicta interpretantes significauimus, quia statum hunc temporalem qui in praesente uita habetur sic solet nuncupare.

15 *si ergo me habes socium, recipe illum sicut me.*

super omnibus dictis hoc uel maxime dicto persuadebat ei eo quod ei decebat, ut ob communem fidem uniuersa quae sibi adsunt communia esse omnibus fidelibus reputaret. quod prae ceteris etiam sibi utpote praedicatori et doctori dogmatum pie 20 tatis Dei ueri existimabat. ‘si (inquit) communicas mihi secundum fidem et ad plenum existimas nobis omnia esse communia, recipe et hunc propter me.’ non hoc dicit ut in ordine eum

3 se cupiens C 5 sibi (*for* tibi) C 6 acciperet C 9 studiose Hr
 11 est (af^t quae) add r 12 erant (af^t dispos.) add C (corr) | freq. uero carnem r 13 signifiuimus (sic) H 14 praesenti r praesentia (om. uita) l
 17 et quod edecebat (sic) C et quod edicebat H: txt conj. Pitra | hoc (for ob)
 C* H ad r 18 reputare C* H reputaretur r: txt C (corr) 20 mihi
 om r 22 et om H

2. *obscurum...ob nimium comp.*] Cf. I. p. 155, l. 1.

4. *testor Onesimo*] I. q. testimonium perhibeo Onesimo (*μαρτυρῶ δὲ τῷ Ὀνησίῳ*).

12. *secundum dispositionem*] καὶ οὐκονιαν. Cf. Suicer, *s. v. οὐκονια* (II.).

13. *statum hunc temporalem...habetur*] Cited by Lanfranc; see vv. ll. Cf. I. pp. 35, l. 12, 85, l. 8, 94, l. 5, notes. So Thph. ad h. l.: ‘καὶ ἐν σαρκὶ· τοντότις, καὶ ἐν ταῖς κοσμικαῖς ὑπηρεσίαις δέξιον ἀγαπάθαι.

15. *recipe*] Vulg., “suscipte;” see above, p. 278, l. 14, note. *Clarom.*, Ambstr., “adsume.”

16. *super omnibus*]=super omnia.
 22. *non hoc dicit, &c.*] I.e. ως ἔμε must not be taken to mean ‘regard him as my equal,’ but must be treated as nearly=δι’ ἔμε, or as a shortened way of writing ως ἔγω προσελαβόμην. Comp. Cramer vii. 109: τοῦτο οὖν φρούριον εἰ τὰ αὐτὰ μοι φρονεῖς...προσλαβοῦ αὐτὸν ως καὶ ἔγω [the comm. of Chrys. altered, perhaps by being harmonized with Th.’s].

recipiat apostoli; quomodo enim fieri poterat ut hoc suaderet? sed ut dicat, ‘eo quod ego eum recepi recipe et tu, si tamen communia nobis omnia esse existimas.’ et iterum pro delictis et satisfaciens dicit:

5
si autem quid nocuit te aut debitor est, hoc mihi imputa.

hoc est, ‘a me exige illa.’ et ostendens quoniam non absolute ista scribens:

ego Paulus scripsi manu mea, ego reddam.

promisit se redditurum, sciens quoniam dominis reposita est apud Deum merces copiosa pro illa bonitate quam erga 10 seruos suos exercent, et maxime siquando delinquentibus illis ueniam tribuere voluerint. et ostendens quoniam non debet haesitare de tribuenda huiusmodi gratia:

ut non dicam tibi quoniam te ipsum mihi debes.

‘et haec quidem promitto, sciens quoniam et ipse percipies 15 per Dei misericordiam copiosas mercedes pro ea bonitate quam erga istum nunc exerceas; te autem conuenit cogitare quoniam et totum te mihi debes, licet ego non dicam.’ et iterum ad obsecrationem sese uertens adicit:

3 existimans <i>H</i> <i>sq.</i> et iterum...reddam <i>om r</i>	dilectis <i>H</i>	7 scribat <i>C</i> (corr)
8 mea manu <i>H</i>	10 eum (for Deum) <i>C*</i>	13 est (a/f gratia) add <i>CH</i>
mihi te ipsum <i>r</i>	15 percipiens <i>H</i>	17 ergo non istum exerceas <i>C*</i>
erga istum exerces <i>C</i> (corr)	erga non istum exerces <i>H</i>	erga istum nunc exercens <i>r</i>
18 <i>sq.</i> et iterum...in Domino <i>om r</i>		

The view which Th. deprecates appears in Ambrstr. (“tantum se affectum habere circa Onesimum ostendit, ut tunc Philemonem...participem suum dicat, si istum sic suscepit sicut apostolum”), and S. Jerome (“consideremus ergo quantum hic laudetur Onesimus...cum ita recipiens sit ut apostolus”).

2. *eo quod...existimas*] Lanfranc, freely.

3. *pro delictis et satisf.*] Thdt.: αλιττεται δ λόγος ως υφελκόμενός τι κακώς δεδαπάγκειν.

5. *nocuit te*] Latin versions, “n. tibi;” cf. I. p. 67, l. 1, note. For *debitor est* the Latin authorities with the ex-

ception of Ambrstr. give “debet.”

8. *manu mea*] The reading of *H* represents the Vulg. order, which here coincides with the Gk. Cf. I. p. xxxii.

9. *sciens quoniam dominis, &c.*] This clause seems out of place, seeing that S. Paul was not the master of Onesimus. It is just possible that a line has fallen out after *redditurum*—“suadens ei uel maxime ut ueniam ei daret,” or the like. ‘In promising to refund what Onesimus had stolen, S. Paul’s object was to draw Philemon into an act of liberality which might secure for him a full reward.’ Cf. *infra*, l. 15 *sq.*

14. *quoniam te ipsum*] The Latin ver-

etiam, frater, ego tui fruar in Domino; requiescere facito [viscera mea in Domino].

nam [quod] dixit: *ego te fruar in Domino*, pro adiuratione posuit. dicit autem quod det illi ueniam de praeteritis; ‘suscipiens eum requiescere me facito.’ *ego te fruar in Domino*; hoc est, ‘sic uideam te in omnibus illis quae secundum Deum sunt profectum habentem spiritalem, quod meum esse existimo lucrum.’ et quia larga supplicatione decebat rogare Paulum contemplatione humilitatis, uidebatur autem aliquam habere suspicionem ut forsitan Philemon non facile adnuerit eius petitionibus ideoque sit apostolus coactus superabunde eum precari:

et confidens (inquit) oboedientiae tuae scripsi tibi, sciens quoniam et super quam dico facies.

15 ‘haec autem sic scribo, non dubitans quin uelociter gratiam tribuas; e contrario uero nec scripsisse si non nossem quoniam non solum hoc facies, sed et si aliiquid plus postulassem.’ in his postulationem suam terminans adicit:

1 me (bef facito) add C (corr)	2 viscera.. Domino om C H	3 quod	
om C* H	4 do (for det) C* r do H [r]	5 mecum (for me) r	6 si
(for sic) C (corr) Deum om H r	7 proiectum H aestimo (for exist.) I		
9 contemplationem H	10 suspicionem C r forsan C r	13 est (for et) H	
14 id quod (for quam) C r	15 quam gr. uel. C cum uel. gr. r: txt H		
16 sic (for nec) r			

sions have “et te ipsum,” and the conjunction is reflected just below in the commentary (p. 283, l. 18).

1. *etiam...tui fruar]=val...σον διαλυπη.* Latin versions, “ita... te fruar ;” cf. ll. 3, 5. *Requ. facito;* O. L. and Vulg., “refice.” The concluding words of the verse are wanting in our MSS.; the repetition of *in Domino* has probably led to their being omitted by a careless transcriber.

3. *pro adiuratione, &c.]* Th. seems to mean: ‘As surely as thou shalt shew kindness to Onesimus, so may God give me joy of thee in beholding thy spiritual progress.’ The other patristic commen-

tators regard *val...διαλυπη* as a simple entreaty, e.g. S. Jerome: “*val* quoddam quasi aduerbiu[m] blandientis est.” Lanfranc cites “pro adiuratione posuit,” and “hoc est: sic uideam...lucrum.”

10. *suspicionem]* Cf. II. p. 220, l. 16, note; see vv. ll.

13. *et confidens]* Cf. vv. ll.; the conjunction is unsupported. *Super quam* is perhaps a corruption of “super quae” (*ὑπὲρ αὐτῆς*); *ὑπὲρ δὲ* is however the reading of the other Gk. commentators. Ambrostr. has “supra quam” (like postquam, &c.), and *super quam* may be a reminiscence of this rendering.

*simul et para mihi hospitium, spero autem quoniam orationibus
uestris donabor uobis.*

deinde salutat eum ab Epaphra :

salutat te Epaphras, concaptius meus in Christo Iesu.

‘concaptium suum’ dixit, eo quod communicauerat ei in 5
illis maeroribus quos pro Christo ipse sustinebat.

Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, cooperarii mei.

necnon et a Marco et Aristarcho et Dema et Luca, quos
etiam operarios suos dicit, eo quod conlaborent ei ob aliorum
utilitatem. post hoc consuete adicit : 10

gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro. amen.

in his consummauit epistolam suam.

5 dicit *H r*   6 quae (*for quos*) *H r*   9 operios (*sic*) *H* | collaborarent
C r   10 *sq.* post hoc...ep. suam *om r*

1. *spero autem*] So a solitary Gk. cursive and the Peshito. *Orationibus uestris* (διὰ τῶν προτευχῶν ψυχῆς) is a departure at once from the Latin versions and from the Gk. *Quoniam...donabor*; Ambrstr., *Clarom.*, “quod donabor;” Vulg., after Jerome, “donari me.”

4. *salutat*] So the Vulg., and among the Gk. authorities Chrys. and Thdt.

7. *cooperarii*] Hieron., “cooperato-

res;” O. L. and Vulg., “adiutores;” cf. 1. p. 309, l. 4, note. The use of the simple form just below (l. 9) seems to be a classicism, after the model of “ciues mei;” cf. 1. p. 308, l. 14.

9. *eo quod conlaborent, &c.*] Cf. pp. 247, l. 6, 309, l. 6; and for the sense attached to *έπειον* and its derivatives by S. Paul, see 1. p. 232, l. 3, note.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

VOL. II.

P. 1, 10, note, for 1. p. 117, ll. 8, 20 read 1. p. 115, ll. 9, 18. 3 [2, 19, note] for επών. π. read ἐν θ. π. 7, 3 for placitis doctrinis read perh. pl. [uel] d. 8, 23 read perh. ἀληθ. [όντος θεοῦ]. 11, 14 read perh. dign. [quod]. 15, 15 dele [ad]. 30, 2 read in obu. [Domini]. 35, 2 read et illi. 38, 11, note, add Or "multum existimantibus" possibly = πολύ τι δοκούντων. 76, 6, note, for 14—6 read 14—16. 82, 11, note, corr. πνεύματος. 87, 11, note, for omnium read omnem. 92, 2, add [aut] after crinibus. 102, 12 read καλοκάρδιας. 109, 20, note, add Th.'s text, it appears, omitted μὴ αὐχροκερῆ. 124, 5, for λέπτον read λοπόν. 125, 4, note, dele Of promouere intrans. the lexx. furnish no example. [Cf. supra, p. 21, 13, note.] 155, 3, note, read χορίγει. 156, 8, note, for observationibus read obsecrationibus. 161, 19, note, read p. 162. 171, 15, note, read προσοκειώντα. 179, 1, note, after see Tisch. ad h. l. add [Westcott and Hort regard ἀληθέας as a Western reading (*N. T.*, ii. p. 134)]. 186, 10, note, read τῷ. 208, 3 om. [nisi]. 226, 11, note, for before read before or after. 229, 3, note, add The Harclean Syriac keeps the word untranslated in the text, but the marg. has τὸν φελῶν, **لَوْلَوْنَ؟ لَوْلَوْنَ؟**. 242, 19, 20 read 'eorum' poetam 'prophetam.' 249, 8 after in omnibus add [placentes]. 262, 5 note, read 2 Cor. i. 24.

ADDITIONAL CORRECTIONS, &c., TO VOL. I.

P. xi. [Mr Bensly has called my attention to the references to MSS. of works by Th. Mops. to be found in Archbp. G. E. Khayyath's *Syri Orientales seu Chaldaic*, pp. 76 n., 144 sq. See also Hoffmann's *opuscula Nestorianae*, pp. 118, 121, 123, 124, 148, 155, for some previously inedited fragments attributed to Theodore]. xiii, note, read Renaudot. 1, note 2, for 172 read 161. li, 1 sq. [see Appendix C]. liii, note 4, read Tununens. 13, 5, note, add Or the reading εἰ qui may be due to the Latin versions. 15, 2, note, for τὴν read τὸν. 21, 3 for quidam quia read et erant quidam qui [so Jacobi, in *Göttingische gelehrte Anzeigen*, 21 u. 28 Sept. 1881]. 23, 18 after quemadmodum, add [non]. 32, 12 for arrogantium read perh. angustiam [so Jacobi, l. c.]. 33, 9 read perh. et taliter. 75, 16, vv. ll., read cum haec H. 82, 25 add comma after πληρώντα. 105, 4, note, for Cod. Amiat. read Codd. Am., Ful. 108, 1, note, read derived from the O. L.; so Hieron., &c. 120, 11, note, add Ἀπολύτως is perhaps nearly = ἀνέρβως. Cf. 11. p. 303. 128, 8, note, add Cf. Th. on Rom. xiii. 9. 130, 11 dele nos [Jacobi, l. c.]. 132, 9 before arra add [qui est]. 136, 5, note, add *Sensus* (l. 8) points perhaps to the reading διανοτα. 139, 12 punctuate regenerationem, illam. 141, 3, vv. ll. read circumscriptio. 142, note 1, for 6 read 9. 147, 2, note, for 16 read 17. 148, 14, add note 14. qui dudum] = οὐτος? So Ambrstr., Or. ^{int.} Boern. 171, 16, note, for ὅντος read βρες. 172, 5, note, for inadequate, &c., read rendering of the Western ἀπτληπτέρες. 177, 11, note, read καθὼς. 180, 10, note, after I have no doubt, &c. add [Westcott and Hort state (*N. T.*, ii. p. 125)] that the reading rejected by him was ἐπιψήσεις τοῦ Χριστοῦ, but the grounds upon which their conclusion is based are not given]. 201, 9 read edicti [Jacobi]. 207, 13, note, read οἱ δὲ ἔξ επ. 213, 4, note, dele εὐ. 215, 6, note, dele σκοπώντες. 219, 14, read perhaps illum [cf. Jacobi, l. c.]. 1b, 16, for unicuique read perh. utrique or utrimumque. 222, 18 sq., see Appendix C. 235, 2, note, for 235 read 233; ib., 10, read quaecumque. 240, 5 read perh. ostendet. 247, 18 for sicut read sic. 251, 4, 5 [Communionem... acceptit should perh. be expunged as a marginal gloss on the preceding sentence; so Jacobi, l. c.]. 258, 18 dele comma after eo. 262, 12, note, add after Th. [“alius,” Mai; but?]. 263, 2 read uideri and dele note [cf. Jacobi, l. c.]. 272, 13, note, add Cf. however p. 274, ll. 9, 10, 14, 22, 23, 26. 276, 1 read perh. adimpletur. 279 dclle comma after ostendens.

APPENDICES.

- A. FRAGMENTS OF THE DOGMATIC WORKS OF THEODORE.**
- B. ON THE TEXT OF THE PAULINE EPISTLES FOLLOWED BY THEODORE.**
- C. ON SOME FURTHER CITATIONS FROM THE LATIN THEODORE BY WRITERS OF THE NINTH CENTURY.**

APPENDIX A.

FRAGMENTS OF THE DOGMATIC WORKS OF THEODORE.

IN the notes to this edition I have had frequent occasion to refer the reader to extant fragments of the lost works of Theodore; and where any of these supplied an important illustration of his commentary on S. Paul, it has been quoted, sometimes at length. Since the completion of the first volume, and when the second was already far advanced, a German critic¹, to whose views on this subject great deference is due, expressed a wish that room might be found in this edition for a reissue of the fragments as a whole. To have collected and re-edited the entire mass would have swelled the second volume to an inordinate size, besides requiring an expenditure of time and labour for which I was not prepared; and under the circumstances it has been determined to reproduce only the fragments of the dogmatic works, leaving to some future editor the reissue (if it should be thought necessary) of the fragmentary commentaries on the Old Testament. To all that survives of the lost commentaries on the New Testament, the work of O. F. Fritzsche is still a sufficient and accessible guide.

The greater number of the fragments which follow have already been collected by the Abbé Migne (*Patrol. Graeca*, lxi. 966—1020)². In

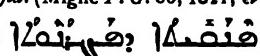
¹ Dr Jacobi in the *Göttingische gelehrte Anzeigen* for 21—28 Sept. 1881: "wir können den dringenden Wunsch nicht unterdrücken, dass es Herrn Sw. und dem Verleger gefallen möge die anderweitig herausgegebenen kleineren Stücke mit dem zweiten Theile zu verbinden." In a private letter Dr J. had previously suggested a reprint of the fragments preserved in the Latin of Marius Mercator.

² There are important additions to this

collection in the *Analecta Syriaca* of P. de Lagarde (Lips., 1858) and the *Theodori Mops. fragmenta Syriaca* edited by E. Sachau (Lips., 1869). But as these books are inexpensive and can easily be procured, I have contented myself with an occasional reference to them. One Syriac fragment only has been in part reprinted, where it serves to fill up a gap in the extant Greek.

sending them to the press again, I have not been able in any instance to consult the MSS. On the other hand the present issue is not a mere reprint. Something, it is hoped, will have been gained in respect of arrangement, punctuation, and occasional emendation ; the sources are indicated from which the fragments have been drawn, and a brief account has in each case been prefixed of the works to which they severally belong.

I. FRAGMENTS OF THE TREATISE ON THE INCARNATION.

For the title cf. Cyrill. Alex. *ep. 70* (Migne P. G. 77, 342) : τὰ Θεοδώρου βιβλία τὰ περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως. Facund. ix. 3 : “libros de Incarnatione, aut ut proprie hoc exprimam minus quidem Latino sed necessario uerbo, sicut a Graecis dicitur, de Inhumanatione Filii Dei.” Similarly Justinian *conf. uet. fid.* (Migne P. G. 86, 1021, *τὰς περὶ ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ διαφόρους λόγους*). Ebedjesu :

Leontius (ap. Mai *scr. uet. nou. coll.* VI. 300) ironically entitles the work a treatise against the Incarnation (*κατὰ ἐνανθρωπήσεως τῶν κυρίων ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστοῦ*).

As to the period at which it was written, see the testimony of Theodore himself (*infra*, p. 321). It must be assigned either to the earliest years of his episcopate, or to his previous life at Antioch ; cf. Gennad. *de virr. illustr.* 12 : “Theodorus Antiochenae ecclesiae presbyter...scripsit aduersus Apollinaristas et Eunomianos de Incarnatione Domini libros xv.” The extent of the work is stated also by Facundus (ix. 3 “quinto decimo libro quo ipsum totum opus de Incarnatione conclusit”).

The contents are thus summarized by Gennadius *l. c.* : “ostendit dominum Iesum sicut plenitudinem deitatis ita plenitudinem humanitatis habuisse. docet et hominem duabus tantum substantiis constare, id est, anima et corpore, sensumque et spiritum non alteram substantiam, sed officia esse animae ingenita...quartum decimum autem huius operis librum de...S. Trinitatis natura, et de creaturarum ratione ... quinto decimo uero volumine totum operis sui corpus citatis etiam patrum traditionibus confirmavit et communivit.”

Fritzsche (*de Th. uet. et scr.*, p. 91 sq.) has with some probability maintained the identity of the treatise against Apollinaris cited by Facundus, Justinian, and others, with the work on the Incarnation. It is certainly remarkable that the fragments against Apollinaris belong to books iii and iv, the only books in which no fragments remain to represent the *τεπὶ ἐνανθρωπήσεως*. But the coincidence is too slight to justify the admission of these fragments amongst the undoubted relics of the books on the Incarnation ; and considering the well known fecundity of Theodore's pen, it is at least possible that the general treatise “de Incarnatione aduersus Apollinaristas” (Fac. ix. 3) was followed by a more direct attack upon the heretic himself. See below, p. 312.

BOOK I.

1. [Act. Conc. CP. ii. iv. 25. Vig. 26].

Sicut igitur per huiusmodi confessionem non deitatis Nathanael* habens scientiam ostenditur—Iudaei et Samaritae talia sperantes plurimum quantum Dei Verbi a scientia longe erant—sic et Martha † per confessionem illam non deitatis habens tunc scientiam probatur, manifeste autem nec beatus Petrus‡. adhuc etenim ipsis sufficiebat 5 tunc reuelationem illam suscipientibus praecipuum aliquid et maius de ipso praeter ceterorum hominum phantasiam accipere. post resurrectionem autem Spiritu perducti ad scientiam, tunc et reuelationis perfectam scientiam suscipiebant, ut scirent quia praecipuum ipsi praeter ceteros homines non aliquo puro honore ex Deo peruenit, sicut in 10 ceteris hominibus, sed per unitatem ad Deum Verbum, per quam omnis honoris ei particeps est post in caelos ascensum.

2. [Act. Conc. CP. ii. iv. 26 (“eiusdem de interpretatione euangelii libro primo,” cf. Fritzsche, *de u. et scr.*, p. 89)].

Matthaeus quidem euangelista post temptationes dicit quod *accidentes angeli ministrabant ei*§, scilicet cum eo constituti et cooperantes et omnibus circa eum Deo ministrantes, quod iam per certamina ad diabolum 15 ostensus est clarior. sed et quod passuro ei aderant angeli, ex euangelii discimus; et cum resurrexit, in monumento uisi sunt. per omnia etenim ista monstrabatur dignitas Christi, quod inseparabile ei angeli aderant, et omnibus circa eum ministrabant. sicut enim a peccantibus separantur, sic et per meritum honoratis subueniunt propter quod 20 bene Dominus ait quod ‘maius uidebitis’ et quod ‘caelum aperietur omnibus per me, et omnes angeli semper tecum erunt, nunc quidem ascendentis nunc uero descendentes*’, sicut ad domesticum Dei et amicum.

BOOK II.

[Act. Conc. CP. ii. iv. 49, 50. v. (“in Antiochia Syriae in ecclesia adloquens”). Vig. 50, 51].

Homo Iesus. *quid est enim homo, quod memor es eius?* apostolus 25 autem de Iesu dictum fuisse hoc dixit: *eum enim qui paulo minus ab angelis minoratus est uidemus*, inquit, *Iesum¶*. quid ergo? homo Iesus similiter omnibus hominibus, nihil differens connaturalibus hominibus quam quia ipsi gratiam dedit; gratia autem data naturam non immutat.

8 et om C 29 quemque C quam quod V | mutat V.

* [S. John i. 49 sq.] † [Ib. xi. 27.] ‡ [S. Matt. xvi. 16.] § S. Matt. iv. 11.
|| Ps. viii. 5. ¶ Heb. ii. 9.

sed post mortis destructionem *donauit ei Deus nomen supra omne nomen**. qui donauit, Deus est ; cui donauit, homo Iesus Christus, primitiae resurgentium. est enim *primogenitus ex mortuis†*. ascendit ergo, et ad dexteram Patris sedet, et est super omnia. o gratia quae super omnia 5 data est Iesu ! o gratia quae superauit omnium naturam ! qui est eiusdem mihi naturae super caelum demonstratus est, in dextera Patris sedet ; et dico ad eum : ‘non una natura mea et tua ; et tu quidem in caelo, ego autem in passionibus ; et tu quidem supra omnem principatum et potestatem, ego autem in caeno.’ sed audiam ad ea, quod 10 ‘bene complacuit in me Patri‡.’ *numquid dicit figuramentum ei qui se finxit :* ‘*quare sic me fecisti§?*’ nihil habeo ad hoc quod dicam. sed mei fratres qui eiusdem mihi matris sunt filii dicunt mihi : ‘non separa hominem et Deum, sed unum eundemque dic, hominem dicens connaturalem mihi Deum.’ si dicam connaturalem Deum, dic quomodo homo et Deus 15 unum est. numquid una natura hominis et Dei, domini et serui, factoris et facturae ? homo homini consubstantialis est, Deus autem Deo consubstantialis est. quomodo igitur homo et Deus unum per unitatem esse potest, qui saluificat et qui saluicatur, qui ante saecula est et qui ex Maria adparuit ? sed uehementer doleo quia mei fratres haec mihi 20 dico, ut loquar in ecclesia quae non est possibile dicere bene sapientes.

BOOK V.

[Fac. ix. 3 (“quinto de Incarnatione libro, capitulo lii”)].

Quando naturas quisque discernit, alterum et alterum necessario inuenit. et huic rei neque ipsos puto repugnare quia alterum Deus Verbum natura, alterum autem quod adsumptum est (quicquid illud sit) concedatur ; hoc interim item persona idem ipse inuenitur, nequaquam confusis naturis, sed propter adunationem quae facta est adsumpti ad adsumentem. si enim integre conceditur hoc alterum esse ab illo natura, et manifestum quia aequale non est quod adsumptum est adsumenti ; manifestum quia idem ipse inuenietur adunatione personae. sic ergo oportuit diuidere quae circa Christum sunt ; istis enim diuisionibus contrarium nihil est, haec enim multam etiam cum diuinis litteris consonantiam habent. sic neque naturarum confusio fiet, neque personae quaedam prava diuisio. maneat enim et naturarum ratio inconfusa et indiuisa cognoscatur esse persona ; illud quidem proprietate naturae, diuisio quod adsumptum est ab adsumente ; illud autem

13 dic hominem. dico conn. mihi. dico D. C dic h., dicens : dico &c. V
dico (*for deo*) CV 16 sunt (*for est*) V 17 unus V 18 qui (2°) om C qui saluifcatur qui saluificat V | et qui a. s. (om est) V

* Phil. ii. 9.   † Col. i. 18.   ‡ [S. Matt. iii. 17?]   § Rom. ix. 20.

adunatione personae, in una adpellatione totius considerata siue adsumentis siue etiam adsumpti natura. et (ueluti sic dicam) in filii adpellatione simul et Deum Verbum adpellamus, et adsumptam naturam (quaecumque illa sit) consignificamus propter adunationem quam ad illum habet.

5

BOOK VI.

[*Fac. I. c.* ("sextō eiusdem operis libro, capitulo liv"). Cf. Sachau, p. 55].

Si ergo hominem dicentes Christum 'hominicolae' uocari iuste eis uidemur, hoc antequam nos diceremus scripture docuit omnes homines, per ea quibus hominem uocare non recusat; sicut superius in plerisque locis uocari hoc nomine Christum ostendimus. 'sed hominem (inquiunt) purum dicentes esse Christum, hominicos oportet uocari'. hoc iam 10 apertum mendacium est, siquidem hoc dicere uoluerunt. nullus enim aliquando haec nos dicere audiuīt; et puto neque istos suspicere posse mentiri mendacium tam apertum, non quia non cognite se habeant ad mendacium, sed quia redargui se posse facillime uident; quamquam si minus eius curet, et hoc forsitan contingat. nos enim haec dicere, 15 id est, Unigeniti negare diuinitatem, summae furiae esse arbitramur; aut quid iam restat cur ab haereticis separemur? cuius rei gratia et tales et tantas persecutiones sustinemus? aut quis ignorat semper aduersum nos ab haereticis bellum agi? omne metallum et omne locum desertum repletum est ex nostris hominibus propter doctrinam 20 pietatis * * * * haec autem omnia quando beatus Meletius sustinuit primus, et cum illo deinde multi per prouincias et ciuitates et loca, ab haereticis, cuius rei gratia? nonne quia uerum praedicabant Filium Dei de essentia paterna genitum, semper simul extantem eum generante Patre, addentes etiam de Spiritu sancto piām 25 confessionem? qualiter itaque qui tanta propter hanc confessionem passi sumus, calumniam pati ab ipsis possumus ueluti 'hominem purum' dicentes, rebus ipsis hanc calumniam manifestam redarguentibus?

BOOK VII.

[*Leont. c. Nest. et Eutych.* iii. 43 (*ἐκ τοῦ κατὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κ. ημῶν Ι. Χ. λόγου ζ*). *Act. Conc. CP.* ii. iv. 30 ("eiusdem ex septimo libro de Incarnatione, in quibus dicit nec secundum substantiam nec secundum operationem unitatem Dei Verbi factam esse, sed secundum bonam uoluntatem")].

Εἰ γὰρ μάθωμεν ὅπως ἡ ἐνοίκησις γίνεται, εἰσόμεθα καὶ τὸν τρόπον καὶ τὶς ἡ τὸν τρόπον διαφορά τὴν τοίνυν ἐνοίκησιν οἱ μὲν οὐσίᾳ γεγενῆθαι 30

13 cognate cod. Veron.

15 eis cod. Veron.

21 "et post aliquanta."

ἀπεφήναντο, ἔτεροι δὲ ἐνεργείᾳ ἔξεταζέσθω τοίνυν εἴ τι τούτων ἔστιν ἀληθές· καὶ πρότερον ήμūn ἐκέινο ὅμολογείσθω, πότερον πᾶσιν ἐνοικεῖ η̄ μῆ. ἀλλ̄ ὅτι μὲν οὐ πᾶσιν, δῆλον· τούτο γάρ ὕσπερ τι ἐξαίρετον τοῖς ἀγίοις ὁ θεὸς ὑπισχνεῖται, η̄ δλως τούτοις οὐσὶς ἀνακεῖσθαι αὐτῷ θέλοι· η̄ τί ποτε ἄρα 5 ὑπισχνεῖτο λέγων τὸ ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπειριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεύς, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός*, ω̄ς τι χαριούμενος αὐτοῖς ἐξαιρετον, εἰπερ δὴ τούτου παρέντες κοινῇ μετέχουσιν ἀνθρώποις; οὐκοῦν εὶ μὴ πᾶσιν ἐνοικεῖ (τούτο γάρ δῆλον), οὐ λέγω τοῖς οὐσιν μόνον, ἀλλ̄ οὐδὲ ἀνθρώποις, ἴδιαζοντά τινα δεῖ εἶναι τὸν λόγον τῆς ἐνοικήσεως καθ' θν ἐκείνοις 10 πάρεστιν μόνον οἱς ἀν̄ ἐνοικεῖν λέγεται οὐσίᾳ μὲν οὖν λέγειν ἐνοικεῖν τὸν θεὸν τῶν ἀπρεπετάτων ἔστιν. η̄ γὰρ ἀνάγκη τούτοις μόνοις αὐτοῦ τὴν οὐσίαν περιβλέπειν οἱς ἀν̄ ἐνοικεῖν λέγηται, καὶ ἔσται τῶν ἀλλων ἀπάντων ἐκτός, ὅπερ ἄποτον εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀπέρου φύσεως τῆς ἀπανταχοῦ παρούσης καὶ οὐδὲν τόπῳ περιγραφομένης· η̄ λέγοντα ἀπανταχοῦ παρεῖναι τὸν θεὸν 15 τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, ἀπασιν αὐτοῦ μεταδιδόναι καὶ τῆς ἐνοικήσεως, οὐκέτι μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἀλόγοις η̄δη καὶ τοῖς ἀψύχοις, εἰπερ οὐσίᾳ τὴν ἐνοίκησιν αὐτὸν ποιεῖσθαι φήσομεν. ἀμφότερα δὲ ταῦτα ἀπρεπῆ δηλονότι· τὸ τε γὰρ ἀπασιν ἐνοικεῖν λέγειν τὸν θεὸν, τῶν ἀτόπων ἄντικρυς ὅμολόγηται· καὶ τὸ τὴν οὐσίαν αὐτῷ περιγράφειν, ἀπρεπές. οὐκοῦν οὐσίᾳ τὴν ἐνοίκησιν 20 λέγειν γίνεσθαι τῶν εὐθεστάτων ἀν̄ εἰη.

τὸ δὲ αὐτὸν ἀν̄ τις εἴποι καὶ ἐπὶ τῆς ἐνεργείας. η̄ γὰρ ἀνάγκη πάλιν αὐτῷ τὴν ἐνέργειαν τούτοις περιγράφειν μόνοις· καὶ ποῦ στήσεται η̄μūn ὁ λόγος, ὁ τοῦ πάντων προνοεύν τὸν θεὸν καὶ ἀπαντα διοικεῖν καὶ ἐν πᾶσιν αὐτὸν ἐνεργεῖν τὰ προσήκοντα; η̄ πᾶσιν αὐτοῦ τῆς ἐνεργείας μεταδιδόντες—ὅπερ οὖν πρέπον 25 τε καὶ ἀκόλουθον· ἀπαντα γὰρ ὑπὸ αὐτοῦ δυναμοῦται πρὸς τὸ συνεστάναι τε ἔκαστον καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐνεργεῖν—πᾶσιν αὐτὸν ἐνοικεῖν ἔροῦμεν.

οὐκοῦν οὔτε οὐσίᾳ λέγειν οὔτε μὴν ἐνεργείᾳ οὐδὲν τε ποιεῖσθαι τὸν θεὸν τὴν ἐνοίκησιν. τί οὖν ἄρα ὑπολεί- 30 πεται; τίνι χρησόμεθα λόγῳ δὲς ἐπὶ τούτων ἴδιαζον φανεῖται φυλασσόμενος; δῆλον οὖν ω̄ς εὐδοκίᾳ λέγειν γίνεσθαι τὴν ἐνοίκησιν προσήκει· εὐ- δοκίᾳ δὲ λέγεται η̄ ἀρίστη καὶ καλ- 35 λίστη θέλησις τοῦ θεοῦ η̄ν ἀν̄ ποιή- σηται ἀρεσθεὶς τοῖς ἀνακεῖσθαι αὐτῷ ἐσπουδακόσιν ἀπὸ τοῦ εὑ̄ καὶ καλὰ δοκεῖν αὐτῷ περὶ αὐτῶν,

τούτου συνηθῶς ὑπὸ τῆς γραφῆς εἰλημμένου τε καὶ κειμένου παρ' αὐτῇ.

* Lev. xxvi. 12. 2 Cor. vi. 16.

οὐτως γοῦν ὁ μακάριος Δαβὶδ εἶπεν· οὐκ ἐν δημαστείᾳ τοῦ ἵππου θελήσει, οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ ὀνδρός εὔδοκήσει. εὔδοκεῖ κύριος ἐν τοῖς φοβογμένοις ἀγτὸν καὶ ἐν τοῖς ἐλπίζογιν ἐπὶ τῷ ἔλεος αἵτογ*. τοῦτο λέγων, ὅτι οὐχ ἑτέροις συμπράττειν δοκιμάζει οὐδὲ ἑτέροις συνεργεῖν ἔθελει, ἀλλὰ τούτοις (φησὶν) τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν· τούτους ποιεῖται περὶ πολλοῦ, 5 τούτους συνεργεῖν καὶ ἐταμίνειν αὐτῷ δοκητόν. οὗτος τοίνυν καὶ λέγειν προσῆκεν τὴν ἐνοίκησιν. ἄπειρος μὲν γὰρ ὁν καὶ ἀπερίγραφος τὴν φύσιν πάρεστιν τοῖς πᾶσιν· τῇ δὲ εὐδοκίᾳ τῶν μὲν ἔστιν μακράν, τῶν δὲ ἕγγυς. κατὰ γὰρ ταύτην τὴν ἔννοιαν λέγεται τὸ ἐγγὺς κύριος τοῖς **ΣΥΝΤΕΤΡΙΜΜΕΝΟΙς** τὴν καρδίαν, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει· καὶ ἀλλαχοῦ· 10 μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου, καὶ τὸ πνεύμα σογ μὴ ἀπανέλῃς ἀπὸ ἐμοῦ†. ἕγγυς τε γὰρ γίνεται τῇ διαθέσει τῶν ἀξίων ταύτης τῆς ἐγγύτητος, καὶ πόρρωθεν πάλιν τῶν ἀμαρτανόντων γίνεται· οὗτε τῇ φύσει χωρίζομενος οὕτε ταύτη πλησιαίτερον καθιστάμενος, τῇ δὲ σχέσει τῆς γνωμῆς ἀμφότερα ἐργαζόμενος. ὡσπερ τοίνυν τῇ εὐδοκίᾳ ἕγγυς τε καὶ μακράν 15 γίνεται—πρόδηλον γὰρ ἐκ τῶν εἰρημένων ὃ τι ποτέ φαμεν τὴν εὐδοκίαν, τούτου γένεκεν καὶ τὴν διάνοιαν τῆς προσηγορίας μετὰ πάσης ἐπελθόντες τῆς ἀκριβείας—οὗτως τῇ εὐδοκίᾳ καὶ τὴν ἐνοίκησιν ἀποτελεῖ, οὐκ ἐν τούτοις μὲν τὴν οὐσίαν περιγράφων ἢ τὴν ἐνέργειαν, τῶν λοιπῶν κεχωρισμένος, ἀλλὰ πᾶσιν μὲν παρὼν τῇ οἰστί κεχωρισμένος δὲ τῶν ἀναξίων τῇ σχέσει 20 τῆς διαθέσεως. οὗτος γὰρ αὐτῷ μειζόνως τὸ ἀπερίγραφον σώζεται, ὅταν φαίνηται μὴ ὡς ἀνάγκη τινὶ δουλεύων τῷ ἀπεριγράφῳ τῆς φύσεως. εἰ μὲν γὰρ ἀπανταχοῦ παρὼν τῇ εὐδοκίᾳ, ἐτέρως πάλιν ἀνάγκη δουλεύων εὐρίσκετο, οὐκέτι κατὰ γνώμην τὴν παρουσίαν ποιούμενος ἀλλὰ τῷ ἀπείρῳ τῆς φύσεως, καὶ τὴν γνώμην ἐπομένην ἔχων ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπασιν πάρεστιν τῇ 25 φύσει καὶ κεχώρισται ὡν ἔθελει τῇ γνώμῃ, οὐδὲν τῶν ἀναξίων ἀπὸ τοῦ παρεῖναι τὸν θεὸν ὠφελουμένων, ἀληθὲς αὐτῷ καὶ ἀκέραιον τὸ τῆς φύσεως ἀπερίγραφον διασώζεται.

οὗτος γοῦν τοῖς μὲν πάρεστιν τῇ εὐδοκίᾳ τῶν δὲ κεχώρισται, ὡσπερανεὶ τῇ οὐσίᾳ τῶν λοιπῶν χωρίζομενος τούτοις συνῆν. ὅνπερ τοίνυν τρόπον τῇ 30 εὐδοκίᾳ ἢ ἐνοίκησις γίνεται, τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ εὐδοκίᾳ καὶ τὸν τῆς ἐνοικήσεως τρόπον ἐναλλάγτει ὁ γὰρ τὴν ἐνοίκησιν ἐργάζεται τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας ἀπανταχοῦ παρόντα τιοῦν καὶ σφόδρα εὐαριθμήτοις ἐκ τῶν ἀπάντων ἐνοικοῦντα γνωρίζει, εὐδοκίᾳ λέγω, τοῦτο πάντως καὶ τὸν τῆς ἐνοικήσεως τρόπον χαρακτηρίζει. ὡσπερ γὰρ πᾶσιν τῇ οὐσίᾳ παρὼν οὐ πᾶσιν 35 ἐνοικεῖν λέγεται, ἀλλὰ τούτοις οὖς ἀν τῇ εὐδοκίᾳ παρῇ· οὗτος καὶ ἐνοικεῖν λέγηται, οὐκ ἵστον τὸ τῆς ἐνοικήσεως πάντως εὐρίσκεται, ἀλλ' ἀκόλουθον ἔξει τῇ εὐδοκίᾳ καὶ τὸν τῆς ἐνοικήσεως τρόπον. ὅταν τοίνυν ἢ ἐν τοῖς ἀποστόλοις ἢ δῶς ἐν τοῖς δικαίοις ἐνοικεῖν λέγηται, ὡς ἐν δικαίοις εὐδοκῶν ποιεῖται τὴν ἐνοίκησιν, ὡς ἐναρέτοις κατὰ τὸν τρόπον ἀρεσκόμενος. ἐν αὐτῷ μέντοι τὴν 40

* Ps. cxlv. (cxlvii.) 10, 11.

† Ps. xxxiii. (xxxiv.) 19.

‡ Ps. I. (li.) 13.

ένοικησιν οὐχ οὕτως φαμὲν γεγενῆσθαι—μὴ γὰρ ἀν τοσοῦτο μανείημέν ποτε—
ἀλλ’ ὡς ἐν νῖφ. οὕτως γὰρ εὔδοκήσας ἐνόψκησεν. τί δέ ἔστιν τὸ ὡς ἐν νῖφ;
ώστε ἐνοικήσας ὅλον μὲν ἕαυτῷ τὸν λαμβανόμενον ἥνωσεν, παρεσκεύασεν δὲ
αὐτὸν συμμετασχέν αὐτῷ πάσης τῆς τιμῆς ἡς αὐτὸς ὁ ἐνοικῶν, οὐδὲ ὁν φύσει,
5 μετέχει· ὡς συντελεῖν μὲν εἰς ἐν πρόσωπον, κατά γε τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν,
πάσης δὲ αὐτῷ κοινωνεῖν τῆς ἀρχῆς, οὕτως δὲ πάντα κατεργάζεσθαι ἐν αὐτῷ
ώς καὶ τὴν τοῦ παντὸς κρίσιν τε καὶ ἔξετασιν δὶ’ αὐτοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ
παρουσίας ἐπιτελεῖν· τῆς διαφορᾶς ἐν τοῖς κατὰ τὴν φύσιν χαρακτηρίζουσιν
δηλονότι νοούμενης. * * * *

10 ὡστέρ τοίνυν ἡμεῖς εἰ καὶ ἐν τῷ μελλοντὶ τελείως ἐσόμεθα τῷ πνεύματι τό
τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν κυβερνώμενοι, ἀλλ’ οὖν γε μερικήν τινα ἐντεῦθεν
ωστέρ ἀπαρχὴν ἔχομεν, καθ’ ὃ καὶ βοηθοῦμενοι τῷ πνεύματι οὐχὶ κατακολου-
θεῖν τοῖς λογισμοῖς τῆς ψυχῆς ἀναγκαζόμεθα· οὕτως καὶ ὁ κύριος, εἰ καὶ μετὰ
ταῦτα παντελῶς ἔσχεν ἐν αὐτῷ καθόλου τὸν θεὸν ἐνέργουντα λόγον, ἀχώριστον
15 ἔχων πρὸς αὐτὸν πᾶσαν ἐνέργειαν, ἀλλ’ οὖν γε καὶ πρὸ τούτου πλεῖστον ὅσον
εἰλέν ἐπιτελοῦντα ἐν αὐτῷ τὰ πλεῖστα τῶν δεόντων, συγχωρούμενος μὲν τέως
πρὸ τοῦ σταυροῦ διὰ τὴν χρέαν οἰκείᾳ προθέσει τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὀρετὴν
πληροῦν, παρορμώμενος δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τούτοις καὶ ῥωνύμενος πρὸς τὴν
παντελή τῶν προστκόντων ἐκπλήρωσιν. ἔσχεν μὲν γὰρ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ
20 κατὰ τὴν μῆτραν διαπλάσει τὴν πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν—ἐφ’ ἡλικίας δὲ γεγονώς
καθ’ ἣν ἡ διακρίσις ἐγγίνεθαι πέφυκεν τοῖς ἀνθρώποις τῶν τε καλῶν καὶ τῶν
μὴ τοιούτων, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας ἐκένης, συντομώτερόν τε πολλῷ
καὶ ταχύτερον τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τὴν διακριτικὴν τῶν τοιούτων δύναμιν
ἐπεδείξατο· ἐπεὶ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀνθρώποις οὐ πάσιν ὄμοιώς κατὰ τὸν αὐτὸν
25 καιρὸν ἡ τῆς διακρίσεως ἐγγίνεται δύναμις, τῶν μὲν ταχύτερον πλείστοι τῇ
φρονήσει τοῖς δέοντιν ἐπιβαλλόντων, τῶν δὲ πλείστοι τῷ χρόνῳ τῇ γυμνασίᾳ
τυπτὸ προσκτωμένων. ὅπερ δὴ ἔξαιρέτως αὐτῷ παρὰ τοὺς λοιποὺς ὀξύτερον
ἡ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν λοιπῶν ἡλικίαν προσγέγονεν, εἰκότως καὶ κατὰ τὰ
ἀνθρώπινα ἔχειν τι πλέον ὄφειλοντος, ὅσῳ περ οὐδὲ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν
30 τῶν ἀνθρώπων ἐτέκτο ἐκ συνδυασμοῦ ἀιδρός τε καὶ γυναικός, ἀλλ’ ὑπὸ
τῆς θείας τοῦ πνεύματος ἐνέργειας διέπλαστο. εἰλέν τε καὶ ῥοπὴν οὐ τὴν
τυχοῦσαν πρὸς τὰ κρείτω τῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγον ἔνώσει, ἡς ἡξίστο κατὰ
πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ λόγου ἀναθεν αὐτὸν ἐνώσαντος ἕαυτῷ. οὕτως δὴ τούτων
ἀπάντων ἐνεκεν εὐθὺς μετὰ τῆς διακρίσεως ἔσχεν μὲν πολλὴν πρὸς τὸ κακὸν
35 τὴν ἀπέχθειαν, ἀσχέτῳ δὲ στοργῇ πρὸς τὸ καλὸν ἕαυτὸν συνάφας, ἀνάλογον
τε τῇ οἰκείᾳ προθέσει καὶ τὴν τοῦ θεοῦ λόγου συνέργειαν δεχόμενος, ἀτρεπτος
λοιπὸν τῆς ἐπὶ τὸ χειρὸν μεταβολῆς διετηρεῖτο· τοῦτο μὲν αὐτὸς οὕτως ἔχων
γνώμης, τοῦτο δὲ τῆς προθέσεως οὕτως διατηρουμένης αὐτῷ τῇ τοῦ θεοῦ λόγου
συνέργεια· καὶ μετρήσει μὲν σὺν εὑμαρείᾳ πλείστη ἐπ’ ἀκριβεστάτην ὀρετὴν,
40 εἴτε τὸν νόμον φυλάσσων πρὸ τοῦ βαπτίσματος, εἴτε τὴν ἐν τῇ χάριτι μετιὼν

10 ιη. ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου

τολιτείαν μετὰ τὸ βάπτισμα· ἡς δὴ καὶ ήμὲν τὸν τύπον παρείχετο, ὁδός τις
ηὗμ ἐπὶ τοῦτο καθιστάμενος. οὐτως δὲ λοιπὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν
eis οὐρανὸν ἀνάληψιν ἐπιδείξας ἔαντὸν καὶ ἐκ τῆς οἰκείας γνώμης τῆς ἐνώσεως
ἄξιον, προσειληφὼς δὲ ταῦτην καὶ πρὸ τούτου ἐν αὐτῇ τῇ διαπλάσει τῇ τοῦ
δεσπότου εὐδοκίᾳ, ἀκριβῇ λοιπὸν καὶ τῆς ἐνώσεως παρέχεται τὴν ἀπόδεξιν,
οὐδὲμάν ἔχων κεχωρισμένην καὶ ἀποτετμημένην ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ λόγου,
ἔχων δὲ ἀπαντα ἐν ἔαντῷ διαπραττόμενον τὸν θεὸν λόγον διὰ τὴν πρὸς
ἔαντὸν ἔνωσιν.

* * * * *

cognosci autem personae unitatem eo quod omnia per eum perficit; quae unitas facta est ex inhabitacione quae est secundum bonam uoluntatem. unde dicentes Filium Dei iudicem uenturum esse de caelis, simul hominis et Dei Verbi aduentum intellegimus; non quod similiter ei Deus Verbum traducitur secundum naturam, sed quod bona uoluntate unitas omnimodo cum eo erit ubicumque fuerit, eo quod et omnia perficit per eum.

* * * * *

οὐτως γοῦν πρὸ μὲν τοῦ σταυροῦ καὶ πεινῶντα ὄρῳμεν, καὶ διψῶντα
γηραῖομεν, καὶ δειλῶντα μανθάνομεν, καὶ ἀγνοοῦντα εὐρίσκομεν· ἐπείπερ
καὶ τὴν πρόθεσιν τῆς ἀρετῆς παρ' ἔαντον συνεισφέρετο. καὶ μάρτυς τῶν
λεγομένων Ἡσαΐας ὁ προφήτης λέγων· διότι πρὶν ἢ ΓΝΩΝΑΙ τὸ παιδίον
ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεὶ πονηρίᾳ ἐκλέζασθαι τὸ ἀγαθόν·¹⁵ δηλονότι
διακρίσει, μισήσας μὲν ἐκεῖνο, τοῦτο δὲ ἀγαπήσας· διακρίσει γὰρ η ἐκλογὴ
πάντως τῇ πρὸς τὰ χείρω γίνεται. πῶς οὖν πρὶν ἢ ΓΝΩΝΑΙ τὸ παιδίον
τοῦτο διαπράττεται; τουτέστιν, πρὶν ἐπ' ἐκείνης γενέσθαι τῆς ἡλικίας ἐν
η σύντησι τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ποιεῖσθαι τῶν πρακτέων τὴν διάκρισιν,
ἔχοντος αὐτοῦ πλέον καὶ ἔξαιρετον παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. εἰ γὰρ 25
ἔτι καὶ παρ' ημῖν εὐρίσκεται πολλάκις νήπια μὲν τὴν ἡλικίαν, πολλῆς δὲ
συνέσεως ἐπίδεξιν παρεχόμενα, ως εἰς θαῦμα ἄγειν τοὺς ὄρῶντας διὰ τὸ
μείζονα τῆς ἡλικίας τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυσθαι φρόνησιν, πολλοῦ δήπουσθεν
ἐκείνον τὸν ἀνθρωπὸν ἀπαντας ὑπερβαίνεν ἔχοντι τοὺς κατ' αὐτὸν ἀνθρώπους.

* * * * *

'Ηισοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικία καὶ σοφίᾳ καὶ χάριτι παρά τε θεῷ καὶ 30
ἀνθρώποις. ἡλικία μὲν γὰρ προκόπτει, τῶν χρόνων προβαίνοντων.
σοφίᾳ δέ, κατὰ τὴν τῶν χρόνων πρόοδον, τὴν σύνεσιν προσκτώμενος
χάριτι δέ, ἀκόλουθον τῇ συνέσει καὶ τῇ γνώσει τὴν ἀρετὴν μετιών, ἐξ
ης η παρὰ τῷ θεῷ χάρις αὐτῷ τὴν προσθήκην ἐλάμβανεν· καὶ ἐν πᾶσιν
τούτοις προέκοπτεν παρά τε θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τῶν μὲν ὄρῶντων τὴν 35
προκοπήν, τοῦ δὲ οὐχ ὄρῶντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιμαρτυροῦντος καὶ

9 sq. "et post alia"

30 sq. ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου

* Isai. vii. 16.

† S. Luke ii. 52.

συνεργοῦντος τοῖς γενομένοις. δῆλον δὲ ἄρα κάκεινο, ως τὴν ἀρετὴν ἀκριβέστερὸν τε καὶ μετὰ πλείονος ἐπλήρου τῆς εὐχερείας η̄ τοῖς λοιποῖς ἀνθράποις η̄ν δυνατόν, ὅσῳ καὶ κατὰ πρόγνωσιν τοῦ ὁποῖος τις ἔσται ἐνώστας αὐτὸν ὁ θεὸς λόγος ἑαυτῷ ἐν αὐτῷ διαπλάσεως ἀρχῆ, μείζονα παρεῖχεν 5 τὴν παρ' ἑαυτοῦ συνέργειαν πρὸς τὴν τῶν δεόντων κατόρθωσιν, ὑπὲρ τῆς ἀπάντων σωτηρίας τὰ κατ' αὐτὸν οἰκονομῶν· καὶ παρορμῶν μὲν ἐπὶ τὰ τελεώτερα, ἐπικουφίζων δὲ αὐτῷ τῶν κόπων τὸ πλέον, ἐπει τῶν κατὰ ψυχήν, εἴτε καὶ τῶν κατὰ τὸ σῶμα· καὶ οὕτως αὐτῷ μείζονά τε καὶ κουφοτέραν τῆς ἀρετῆς κατασκευάζων τὴν ἐκπλήρωσιν. * * * * *

10 η̄νωτο μὲν γὰρ ἔξ ἀρχῆς τῷ θεῷ ὁ ληφθεὶς κατὰ πρόγνωσιν· ἐν αὐτῷ τῇ διαπλάσει τῆς μήτρας τὴν καταρχὴν τῆς ἐνώσεως δεξάμενος. ηδη δὲ τῆς ἐνώσεως ἡξιωμένος, ἀπάντων ἐτύγχανεν ὅσων εἰκὸς η̄ν ἄνθρωπον τυχεῖν ἡνωμένον τῷ μονογενεῖ καὶ τῶν δλων δεσπότη, μείζονων ἀξιούμενος παρὰ τοὺς λοιποὺς δσφτερ αὐτῷ καὶ τὸ τῆς ἐνώσεως ἔξαρτον εἶναι συνέβαινεν·
15 η̄ξιώθη γοῦν καὶ τῆς τοῦ πνεύματος ἐνοικήσεως πρώτος παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους. καὶ η̄ξιώθη ταύτης οὐχ ὁμοίως τοῖς λοιποῖς· οὗτος μὲν γὰρ δλην τὴν χάριν τοῦ πνεύματος ἐν ἑαυτῷ ἐδέξατο, ἐτέροις δὲ μερικήν παρεῖχεν τοῦ παντὸς πνεύματος τὴν μετονοίαν· οὕτως δὲ καὶ ἐνεργεῖν ἐν αὐτῷ ἄπαν τὸ πνεῦμα συνέβαινεν. τὸ μὲν οὖν φθεγγόμενον κατ' αὐτὴν τῆς φωνῆς τὴν
20 προφοράν, ἄνθρωπος η̄ν· η̄ δέ γε τῶν λεγομένων δύναμις πολλή τις καὶ διάφορος. * * *

BOOK VIII.

[Leont. I. c. (ἐκ τοῦ η̄ λόγου). Act. Conc. CP. ii. iv. 29. Vig. 30.
Pelag. ii. εφ. III. ad Eliam. Cf. Sachau, pp. 170, 43 sq.].

Κάλω τὴν δύζαν ἦν ἔδωκάς moi δέδωκα δέτοις*. ποίαν ταύτην; τοῦ τῆς νιοθεσίας μεταλαβεῖν. ταύτην γὰρ ἔλαβεν αὐτὸς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, βαπτισθεὶς πρότερον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, ἔνθα δὴ καὶ προετηπότο ἐν αὐτῷ 25 τὸ ημέτερον βάπτισμα η̄ τε γιγνομένη ἀναγέννησις ἐμαρτυρεῦτο τῇ πατρικῇ φωνῇ λέγοντος· οὗτος ἔεστιν ὁ γίδος μογ ὁ ἀγαπητός, ἐν ω̄ ἐγδόκησα. καὶ τὸ πνεῦμα κατελθὸν ἔμεινεν ἐπ' αὐτῷ, καθὰ καὶ ημεῖς ἐν τῷ βαπτίσματι τούτου μετέχειν ἐμέλλομεν· ὅπερ λοιπὸν ἔξαιρέτως αὐτῷ παρ' ημᾶς προσγέγονεν, διὰ τῆς πρὸς τὸν θεὸν λόγου ἐνώσεως τούτων μετέχοντι ὥν ὁ κατὰ 30 φύσιν νιός. *

οἰςακ ገብረኤል መስቀል የዕድሜ አጭርናል ተመ
ሆናል የዕድሜ አጭርናል ተመ : የዕድሜ
. የዕድሜ የዕድሜ አጭርናል ተመ : የዕድሜ
፡ የዕድሜ የዕድሜ አጭርናል ተመ : የዕድሜ

10 ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου

12 ὥστε Mai

* S. John xvii. 22.

† S. Matt. iii. 17.

‡ Acts i. 10, 11.

πανταχόθεν ἄρα δῆλον ως περιτ
καὶ ἀφαρμόζον, ἐκάστης τῶν φύσ
πρόδηλον δὲ ως τὸ τῆς ἐνώσεως ἐφ-
αρμόζον· διὰ γάρ ταῦτης συναχθεῖ-
σαι αἱ φύσεις ἐν πρόσωπον κατὰ τὴν
ἐνώσιν ἀπετέλεσαν· ώστε ὅπερ δὲ κύ-
ριος ἐπί τε τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναι-
κός φησι· ὥστε οὐκέτι εἰσὶν δύο,
ἀλλὰ сάρξ μία*, εἴποιμεν ἀν καὶ ἡμεῖς
εἰκότως κατὰ τὸν τῆς ἐνώσεως λόγον,
‘ώστε οὐκέτι εἰὸν δύο πρόσωπα ἀλλ’
ἐν·’ δηλονότι τῶν φύσεων διακεκρι-
μένων· ὧστεπερ γάρ ἐκεῖ σὺ λυμαίνεται
τῷ ἀριθμῷ τῆς δυάδος τὸ μίαν λέγε-
σθαι τὴν σάρκα, πρόδηλον γάρ καθ’ δ
μία λέγονται· οὕτως κανταύθα σὺ
λυμαίνεται τῇ τῶν φύσεων διαφορᾷ
τοῦ προσώπου ή ἐνώσις. ὅταν μὲν
γάρ τὰς φύσεις διακρίνωμεν, τελείαν
τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ λόγου φαμέν, καὶ
τέλειον τὸ πρόσωπον· οὐδὲ γάρ ἀπρόσ-
ωπον ἔστιν ὑπόστασιν εἰπεῖν· τελείαν
δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, καὶ
τὸ πρόσωπον ὁμοίως· ὅταν μέντοι ἐπὶ¹
τὴν συνάφειαν ἀπίδιμεν, ἐν πρόσω-
πον τότε φαμέν.

manifestum autem est quod unitas conuenit ; per eam enim collectae naturae unam personam secundum unitatem effecerunt. sicut enim de uiro et muliere dicitur quod *iam non sunt duo, sed una caro* ; dicamus et nos rationabiliter secundum unitatis rationem quoniam 10 'non sunt duae personae, sed una,' scilicet naturis discretis. sicut enim ibi non nocet numero duorum unam dici carnem, certum est enim secundum quod una dicitur ; ita et 15 hic non nocet naturarum differentiae personae unitas. quando etenim naturas discernimus, perfectam naturam Dei Verbi dicimus et perfectam personam : nec enim sine 20 persona est subsistentiam dicere perfectam, perfectam autem et hominis naturam et personam similiter. quando autem ad conjunctionem respicimus, unam personam tunc dicimus.

* S. Matt. xix. 6.

† 2 Cor. iv. 16.

جَعْلَةُ الْمُنْكَرِ كَوْنُوكْتَهُ تَمَادُ كَوْنَادُهُ تَمَادُ كَوْنَادُهُ
: كَوْنَادُ كَوْنَادُهُ تَمَادُ كَوْنَادُهُ

τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον κανταῦθα ιδίαν φαμὲν τοῦ θεοῦ λόγου τὴν οὐσίαν,
ιδίαν δὲ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου διακεκριμένα γὰρ αἱ φύσεις, ἐν δὲ τῷ πρόσ-
5 ωπον τῇ ἐνώσει ἀποτελούμενον· ὥστε κανταῦθα ὅταν μὲν τὰς φύσεις δια-
κρίνειν πειρώμεθα, τέλειον τὸ πρόσωπον φαμὲν εἶναι τὸ τοῦ ἀνθρώπου,
τέλειον δὲ καὶ τὸ τῆς θεότητος. ὅταν δὲ πρὸς τὴν ἐνώσιν ἀποβλάψωμεν, τότε
ἐν εἶναι τὸ πρόσωπον ἄμφω τὰς φύσεις κηρύττομεν, τῆς τε ἀνθρωπότητος
τῇ θεότητι τὴν παρὰ τῆς κτίσεως τιμὴν δεχομένης, καὶ τῆς θεότητος ἐν αὐτῇ
10 πάντα ἐπιτελούσης τὰ δέοντα.

BOOK IX.

1. [Leont. I. c. (ἐκ τοῦ θ' λόγου). Cf. Sachau, pp. 28, 44, sq.].

Ἐνταῦθα τούν τὸ ἐγένετο οὐδαμῶς ἔτέρως λέγοντα δυνάμενον εὐρίκαμεν
† κατὰ τὸ δοκεῖν· ὃ δὴ καὶ αὐτὸς λεγόμενον ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ καὶ μάλιστα ἐπὶ
τοῦ κυρίου δι' ἔτέρων ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀκριβέστερον ἐδιδάξαμεν· τὸ μὲν δοκεῖν
οἱ λόγος σάρξ ἐγένετο*, τὸ δὲ δοκεῖν οὐ κατὰ τὸ μὴ εἰληφέναι σάρκα
15 ἀληθῆ, ἀλλὰ κατὰ τὸ μὴ γεγενῆσθαι. ὅταν μὲν γὰρ ‘Δαβεὶν’† λέγῃ, οὐ
κατὰ τὸ δοκεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς λέγει· ὅταν δὲ ἐγένετο, τότε
κατὰ τὸ δοκεῖν* οὐ γὰρ μετεποιήθη εἰς σάρκα προσεκτέον οὖν τὴν διάνοιαν
τοῦ εὐαγγελιστοῦ· οὕτως γὰρ γνωσόμεθα τὸν λεγομένου τὴν δύναμιν. * *

2. [Fac. ix. 5 (“nono de Incarnatione libro”)].

Si utique quod dictum est *Verbum caro factum est* secundum aliquam
20 conuersionem dictum est, quomodo *inhabitauit* suscipiendum est? palam est enim omnibus quia quod inhabitat aliud est quam quod
inhabitatur. * * * *inhabitauit* enim *in nobis*†, nostram naturam
sumens et habitans et in ea omnia salutis nostrae dispensans. quomodo
ergo inhabitans caro factum est Dei Verbum? palam est quia non
25 conuersus neque translatus; non enim inhabitare diceretur.

3. [Leont. I. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου)].

“Οπερ γὰρ ἐφ’ ἡμῶν κατὰ τὴν ἐν τόπῳ λέγεται σχέσιν, τοῦτο ἐπὶ τοῦ θεοῦ
κατὰ τὴν τῆς γνώμης· ὡς γάρ φαμεν ἐφ’ ἡμῶν ὅτι ‘ἐν τῷδε γέγονα τῷ
τόπῳ’, οὕτως καὶ ἐπὶ θεοῦ ὅτι γέγονεν ἐν τῷδε. ἐπειδὴ ὅπερ ἐφ’ ἡμῶν ἡ
μετάβασις ἐργάζεται, τοῦτο ἐπὶ τοῦ θεοῦ ἡ γνώμη, ἀπανταχοῦ τῇ φύσει τυγ-
30 χάνοντος.

* S. John i. 14.

† Phil. ii. 7.]

‡ S. John I. c.

BOOK X.

1. [Fac. ix. 3 ("decimo libro eiusdem operis, capitulo lxx")].

Sicut enim per tales uoces ex scriptura diuina naturarum differentias edocemur, sic et adunationem discimus quoties ambarum naturarum proprietates in unum conducit, et sicut de uno quodam adloquitur. hoc enim est simul ostendere et naturas differentes et personae adunationem; ex differentia quidem eorum quae dicuntur differentia intellegitur naturarum; cum autem rediguntur, manifestam suspicimus adunationem. beatus itaque Ioannes euangelista dicit: *altera die uidit Iesum uenientem ad se et dixit, 'ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. iste est de quo ego dixi, quia post me uenit uir qui ante me factus est, quia prior me erat. et ego nesciebam eum'**. hic enim dicendo: *uidit Iesum uenientem ad se et dixit, 'ecce Agnus Dei'*, manifeste humanitatem significare mihi uidetur. hoc enim uidebat baptista Ioannes, hoc erat quod suscepserat mortem, corpus uidelicet quod pro omni oblatum est mundo. quod uero sequitur, *qui tollit peccata mundi*, nequaquam iam conuenit carni; non enim illius erat totius mundi peccatum auferre, sed erat hoc pro certo diuinitatis opus.

2. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ ἴ λόγου)].

"Ωφθη δὲ ἀγῶν ἀγγελος ἀπὸ οὐρανοῦ ἐνιχγών αἵτον· καὶ γενόμενος ἐν ἀγῶνι ἐκτενέστερον προσηγήθητο. καὶ ἐγένετο ὁ ἵδρως αἵτογ ὥσει θρόμβοι δίματος καταβάινοντος ἐπὶ τὴν Γῆν †. οὐκοῦν τὸν μὲν ἄγωνα καὶ τοῦτον οὐ τὸν τυχόντα φανερῶς ὑπομεμηκότα τὸν Χριστὸν 20 ἐκ τῶν εἰρημένων μανθάνομεν. * * * ποίαν δὲ καὶ ξέει ἀκολουθίαν τὸ λεγόμενον ὃ ἔκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάστ, καὶ δῶν ἐν τῷ οὐρανῷ; ἀναρένται γὰρ θατέρῳ τὸ ἔτερον, τὸ μὲν καταβεβηκέναι ἐξ οὐρανοῦ τῷ εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ, τὸ δὲ εἶναι τῷ καταβεβηκέναι. ἀλλὰ καταβεβηκεν μὲν τῇ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐνοικήσει. ἔστιν δὲ ἐν οὐρανῷ τῷ 25 ἀπειργάφῳ τῆς φύσεως πᾶσιν παρών.

3. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). Act. Conc. CP. ii. v. ("ex secundo libro Cyrilli. Theodorus")].

[Τί ἔεστιν ἄνθρωπος ὅτι *Quid est homo quod memor es* ΜΙΜΝΗΣΚΗ ἀγῶν; Ή γίος ἀνθρώπου ὅτι ἐπισκέπτη ἀγῶν;] *eius? aut filius hominis quod uisitas eum?* consideremus igitur quis σκοπῶμεν οὖν τίς ἄνθρωπος περὶ homo sit de quo stupescit et miratur 30 οὐ ἐκπλήγτεται καὶ θαυμάζει, δοτὶ δὴ *quod Unigenitus dignatus est eius*

¹ differentiam cod. Veron.

* S. John i. 29—31. † S. Luke xxii. 43, 44. ‡ S. John iii. 13. § Ps. viii. 5.

ο μονογενῆς κατηξίσαντεν αὐτοῦ μνη-
σθήναι τε καὶ ἐπισκοπὴν ποιήσασθαι.
ἀλλ’ ὅτι οὐ περὶ παντὸς ἀνθρώπου
μὲν εἴρηται, ἐν τοῖς ἀνωτέρω δέδει-
5 κται· ὅτι δὲ οὐδὲ περὶ ἑνὸς τίνος τῶν
τυχόντων, καὶ τούτῳ εὑδηλόν. Ἰνα δὲ
ἀπαντὰ παρῷμεν, τὸ πάντων εὐπιστό-
τερον τὴν ἀποστολικὴν μαρτυρίαν
ἐκδεξάμεθα.

10 narrans de Christo, personamque suam non acceptabilem apud eos confirmans ita dicit: *testificatus est uero alicubi quidam dicens ‘quid est homo quod memor es eius? aut filius hominis quod uisitas eum? minorasti eum paulo minus ab angelis, gloria et honore coronasti eum et constituisti eum supra opera manuum tuarum; omnia subiecisti sub pedibus eius**. et
 15 cum testimonium dixisset interpretans ipsum intulit: *subiendo autem omnia, nihil dimisit non subiectum. modo autem nondum uidemus omnia ei subiecta.* et quis homo est docens nos, quoniam dubium erat a uoce posita apud beatum Dauid, intulit: *paulo autem minus ab angelis minoratum uidemus Iesum, propter passionem mortis gloria et honore coronatum.*
 20 si igitur ex euangeliis quidem erudimur ad Dominum dixisse beatum Dauid omnia quae sunt psalmi, et cetera, et quod *memor es et uisitas et minorasti et subiecisti*, ex apostolo uero Iesum esse discimus de quo loquens Dauid dicit et quod eius memor est et quod eum uisitauit, sed etiam quod omnia subiecit ei cum paulo minus ab angelis minorasset
 25 eum, cessate uel uix aliquando a uestra impudentia cognoscentes quod oportet. uidetis enim, o omnium hominum sceleratissimi, quanta naturarum est differentia, quod hic quidem stupefactus est quia et memor esse hominis dignatur et uisitare eum, ceterorumque participem facere, quorum eum participem fecit; ille uero e contrario miratur quod tanto-
 30 rum particeps esse supra suam naturam meruit. et hic quidem tamquam beneficium dans mirificatur et magna praestans et supra naturam eius qui consequitur beneficium; ille uero tamquam beneficium consequens, et maiora quam est ab eo suscipiens.

Book xi.

[Act. Conc. CP. ii. vi. (“in undecimo libro de Incarnatione”).]

Sachau, pp. 48, 49].

Ad haec itaque sufficiunt quidem et quae diximus, ubi et naturarum
 35 differentiam ostendimus et personae unitatem, et quod secundum natu-
ras iste quidem beneficium accipit, ille autem beneficium dat, certa
constituta unitate ex qua induisse ab uniuersa creatura honor impletur.

* Heb. ii. 6—9.

BOOK XII.

1. [Leont. l. c. (*ἐκ τοῦ ιψ' λόγου*)].

Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπει ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν τῷ γίῳ*, ἀλλ', ἐν γίῳ, ὃ δὴ καὶ λεγόμενον ἀπολύτως ἀμφότερα κατὰ ταῦτὸν σημαίνειν ἥδυνατο· πρωτοτύπως μὲν σημαίνον τὸν ἀληθινὸν νίον ἀληθῆ δὲ νίον λέγω τὸν τῷ φυσικῇ γενήσει τὴν νιότητα κεκτημένον· ἐπομένως δὲ συνεπιδεχόμενον τῇ σημασίᾳ καὶ τὸν κατὰ ἀλήθειαν τῆς ἀξίας μετέχοντα τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει.

5

2. [Leont. l. c. (*ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου*). Act. Conc. CP. ii. iv. 46 ("eiusdem ex interpretatione ep. ad Hebreos"); *ib.* v. ("ex secundo libro Cyrilli Theodorus"). Vig. 47].

*Ἀρα παίσονται λοιπὸν τῆς ἀνασχύντου μάχης, ἀποστήσονται δὲ λοιπὸν τῆς ματαίας φιλονεικίας, αἰδεσθέντες τῶν εἱρημένων τὸ προφανές; πολλοὺς γάρ, φησίν, γίογες εἰς Δόξαν ἀγαρύντατ. Ἰδοὺ τοίνυν ἐν τῷ τῆς νιότητος λόγῳ καὶ συγκατατάτων ὁ ἀπόστολος φαίνεται τὸν ἀναληφθέντα ἀνθρώπον τοὺς πολλοὺς. οὐ καθ' ὅμοιώσιν ἔκείνοις τῆς νιότητος μετέχων, ἀλλὰ καθ' ὅμοιώσιν καθ' ὁχάριτι προσείληφεν τὴν νιότητα, τῆς θεότητος μόνης τὴν φυσικὴν νιότητα κεκτημένης. πρόδηλον γάρ ἔκενο, ὡς τῆς νιότητος αὐτῷ παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους προσέστιν τὸ ἔξαιρετον τῇ πρὸς αὐτὸν ἐνώσει. διθενὶ καὶ τῇ τοῦ νιοῦ φωνῇ συνεπινοούμενος συμπαραλαμβάνεται. ἀλλὰ λογοποιοῦνται πρὸς ἡμᾶς ὅτι εἰ δύο τέλεα φάσκομεν, πάντως δύο καὶ τοὺς νιοὺς ἔρουμεν. ἀλλ' ἴδου καὶ νιὸς εἱρηται ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ, κατ' αὐτό, τῆς θεότητος ὑπεξηγημένης, τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους συντεταγμένους· καὶ οὐκ ἥδη

Ergo iam cessabunt ab impudente pugna? desistent autem uana contentione, erubescentes euidentiam dictorum? plurimos enim dicit filios in gloriam ducentem. 10 ecce igitur in ratione filiationis apostolus adparet adsumptum hominem ceteris connumerans, non secundum quod similiter illis filiationis particeps est, sed secundum 15 quod similiter gratia filiationem adsumpsit, deitate sola naturalem filiationem possidente. certum enim est illud, quod filiationis gloria praeter ceteros homines in- 20 est ei praeципue, per unitatem quae est ad illum. unde et in ipsa uoce significante filium similiter etiam ille comprehenditur. sed sermocinantur ad nos: 'si duo perfecta 25 dicitis, omnimodo et duo filios dicemus.' sed ecce et 'filius' dictus est in diuina scriptura per seipsum, diuinitate excepta, ceteris hominibus connumeratus, et non iam 30

6 cessabunt iam *C₂*, 7 uero (*for* autem) *C₂*, 9 multos (*for* plurimos) *C₂*,
16 gratiam adsumpsit filiationis *C₂*.

* Heb. i. 1.

† Heb. ii. 10.

δύο φαμὲν τὸν νιὸν, εἰς δὲ νιὸς
ὅμολογεῖται δικαίως ἐπείπερ η τῶν
φύσεων διάρεσις ἀναγκαῖς ὁφέλει
διαμένειν, καὶ η τοῦ προσώπου ἔνω-

5 σις ἀδιασπάστως φυλάττεσθαι.

καὶ εἰρηκὼς πολλοὺς γιοὺς εἰς δόξαν ἀγαρόντα, ἐπάγει τὸν ἀρχηγὸν
τῆς σωτηρίας ἀγῶνα διὰ παθημάτων τελειώσαι. ὅρατε πῶς φανερῶς
τὸν θεὸν λόγον φησὶν [διὰ] παθημάτων τετελειώκεναι τὸν ἀναληφθέντα
ἀνθρωπὸν, ὃν καὶ ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας* ἐκάλεσεν ὡς αὐτὸν τε πρῶτον
10 ταύτης ἀξιωθέντα καὶ ἐτέροις αἴτιον καταστάντα.

3. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου)].

"Ἄπασιν γὰρ τοῖς τοιούτοις κατὰ τὴν ἐξήγησιν τὸ τοῦ νιὸν τιθέντες
ὄνομα διατελούσιν ἀνθρωπινωτέρων γὰρ ὄντων τῶν λεγομένων ἐδικαίουν
ταύτη τεχνήσθαι τῇ φωνῇ, ἥντινα καὶ εἶναι αὐτῷ τὴν προσηγορίαν συνέ-
βαινεν. καὶ ὅτι Ἰησοῦς ὄνομα τοῦ ἀναληφθέντος η προσηγορία, ὥσπερ
15 καὶ τῶν ἀποστόλων τὸ Πέτρος καὶ Παῦλος, η εἰ τι τοιοῦτο λεγόμενον.
οὗτος τε ἐπικληθὲν αὐτῷ μετὰ τὴν γέννησαν τὴν ἐκ Μαρίας * * *

4. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). Act. Conc. CP. ii. iv. 47
(“eiusdem ex libro duodecimo de Incarnatione”). Vig. 48].

'Αλλὰ πρὸς τοῦτο φασιν ὅτι τὸ
Ἰησοῦς ὄνομα σωτῆρα σημαίνει. σω-
τῆρ δὲ (φασὶν) πῶς ἀν ὁ ἀνθρωπὸς
20 λέγοιτο; ἐπιλελημένοι ὅτι Ἰησοῦς
ἔλεγετο καὶ ὁ τοῦ Ναοῦ, καὶ τὸ δὴ
θαυμαστόν, οὐκ ἀπό τίνος οὗτος
κληθεὶς συντυχίας ἐν τῇ γενέσει,
ἀλλὰ μετονομασθεὶς ἀπὸ τοῦ Μωϋ-
25 σέως. δῆλον δὲ ὡς οὐκ ἀν αὐτὸ θεῖ-
ναι ἐπ' ἀνθρώπουν ἥνεσχετο, ἐπει-
θείας ἦν πάντως φύσεως σημαντικόν.

Sed ad hoc dicunt quod Iesus
nomen saluatorem significat; sal-
uator autem (dicunt) quomodo
ille homo dicatur? oblii quod
Iesus dicebatur etiam filius Nae,
et (quod mirandum est) quia non
sic vocatus est fortuito in genera-
tione, sed transnominatus a Moyse.
certum est quod non hoc inponere
homini patiebatur, si autem diuinam
naturam omnimodo significa-
bat.

5. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). Act. Conc. CP. ii. v. (“et post
paucis Theodorus”; “et post alia” [supra]). Cf. Lagarde, p. 108].

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως
30 πάλαι δ θεὸς λαλήσας τοῖς πατρά-

Multifarie multisque modis olim
Deus locutus patribus in prophetis,

19 si dicitur (*for* dicunt) *V*

* Heb. ii. 10.

23 sit u. (*for* sic u. est) *V*

† [S. Matt. i. 21.]

cin ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἔσχάτων τῶν ήμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν γίῳ*. φανερῶς γὰρ ἐνταῦθα ἐν γίῳ τῷ ἀνθρώπῳ λέγων δείκνυται.

in nouissimis diebus his locutus est nobis in filio. per filium enim locutus est nobis; certum est uero quod de adsumpto homine. cui enim dixit aliquando angelorum: 'filius meus es tu, ego hodie genui te†?' nullum (dicit) participem fecit dignitatis filii. hoc enim quod dixit genui te, quasi per hoc participationem filiationis dedit; omnino vero aperte nullam habens ad Deum Verbum communionem adparet hoc quod dictum est. * * *

cum introducat primogenitum in orbem terrarum dicit: 'et adorent eum universi angeli Dei‡.' quis est igitur qui in orbem terrarum introducitur et dominationem eius incipit, de qua ei et adorari ab angelis adquiritur? nec enim insaniens aliquis dicat Deum Verbum esse introductum, qui omnia non extantia fecit ineffabili eius uirtute, donans eis ut essent.]

6. [Act. Conc. CP. ii. vi. ("Theodorus...in duodecimo libro eiusdem opusculi")].

Ad haec autem beatus apostolus respondens, conatur ostendere quomodo particeps est diuini honoris; et quod eo fruitur non propter suam naturam, sed propter inhabitantem naturam.

7. [Leont. l. c. (*ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου*). Act. Conc. CP. ii. iv. 47 ("eiusdem ex libro duodecimo de Incarnatione"). Vig. 49].

"Ποτε οὐ μόνον 'νιὸν' αὐτὸν ἀποκαλεῖ τοῦ θεοῦ λόγου ἀφορίσας, ἀλλὰ καὶ συντάττων κατὰ τὸν τῆς νιότητος λόγον τοῖς λοιποῖς τοῖς μετεσχηκόσιν

Itaque non solum 'filium' ipsum uocat a Deo Verbo separans, sed etiam secundum filiationis rationem connumerans ceteris participibus

31 communicans (for connumerans) V

* Heb. i. 1, 2.

† Heb. i. 5.

‡ Ib. 6.

S. II.

20

τῆς νίότητος ἐλέγχεται, ἐπείπερ χάριτι
καὶ αὐτὸς μετέχηκεν τῆς νίότητος,
οὐ φυσικῶς ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεν-
νημένος, ἔχων μέντοι παρὰ τοὺς
5 λοιποὺς τὴν ὑπεροχήν, ὅτι τῇ πρὸς
αὐτὸν ἐνώσει κέκτηται τὴν νίότητα·
δὸς δὴ κυριοτέραν αὐτῷ τοῦ πράγματος
χαρίζεται τὴν μετουσίαν.

filiationis conuincitur, quoniam grā-
tia et ipse particeps fuit filiationis,
non naturaliter ex Patre natus, ha-
bens tamen ad ceteros excellen-
tiam, quia unitate ad ipsum filia-
tionem possidet; quod ei firmio-
rem ipsius rei donat participatio-
nem.

8. [Leont. I. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου)].

Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα ἀγτῷ ἸΗΣΟΪΝ. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ
ιο γίγαντος γένεσις κληθήσεται.* ἵδου τοίνυν ὅπως τὸν ἐκ Μαρίας εὐαγγελιζό-
μενος τόκον, κατὰ σάρκα λέγων, καὶ ἸΗΣΟΪΝ μὲν αὐτὸν κληθῆναι κελεύει,
‘νιὸν’ δὲ γένεσις κληθήσεσθαι προαγορεύει· εἰκότως τὸ μὲν τεθῆναι κελεύων
ὡς προστηγορίαν τοῦ τικτομένου, τὸ δὲ κληθήσεσθαι προαγορεύων, ἐπειδὴ
τιμῆς ἣν σύμβολον τὸ ὄνομα ἣν ἔστις ἐβεβαίου τοῦ πράγματος ἡ μετουσία.

9. [Leont. I. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου)].

15 Δῆλον δὲ ὅτι περ ἐν τῇ τῶν φύσεων διακρίσει πάντως ἡμῖν ἐπιτεγγρηται
τὸ εἰδέναι· ὡς ὁ μὲν θεὸς λόγος κατὰ τὴν φυσικὴν γένησιν νιὸς εἶναι
λέγεται, ὁ δὲ ἀνθρωπος, πολλῷ γε μείζονος οὐσίης ἡ κατ’ αὐτὸν τοῦ νιὸν
τῆς ὀξίας ἀπολαύειν διὰ τὴν πρὸς ἐκείνον συνάφειαν.

10. Fac. ix. 3 (“in duodecimo praedicti operis libro”)].

Si uero aliquis interrogare uoluerit quid tandem esse dicam Iesum
20 Christum, dico: ‘Deum et Filium Dei.’

BOOK XIII.

- i. [Leont. I. c. (ἐκ τοῦ iſ[sic, Mai] λόγου). Act. Conc. CP. ii. iv. 53
("eiusdem ex libro decimo tertio de Incarnatione"). Vig. 54 Cf.
Sachau, p. 53].

Consonantia autem et apostolus dicet: *et manifeste magnum est pie-
tatis mysterium*

25 ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, ἐδι-
καιώθη ἐν πνεύματι† δεδικαῶ-
τοι σθαι ἐν πνεύματι λέγων αὐτὸν, εἴτε
ὡς πρὸ τοῦ βαπτίσματος μετὰ τῆς

*qui manifestatus est in carne,
iustificatus est in Spiritu; 'iustifi-
catum' esse 'in Spiritu' dicens
ipsum siue quod ante baptismum*

22 quod manifestatum est.. iustificatum est V

* S. Luke i. 31, 32.

† 1 Tim. iii. 16.

προστηκούστης ἀκριβείας τὸν νόμον φυλάξαντα, εἴτε ὡς καὶ μετ' ἐκεῖνο τὴν τῆς χάριτος πολιτείαν τῇ τοῦ πνεύματος συνεργείᾳ μετὰ πολλῆς πληροῦντα τῆς ἀκριβείας.

cum subtilitate competente legem custodiit, siue quod etiam post illud gratiae conversationem co-operatione Spiritus cum magna compleuit subtilitate.

5

2. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου)].

Οὐδὲ γὰρ τὸ ὑπὸ Ἰωάννου πρὸς αὐτὸν εἰρημένον ὅτι ἐγώ χρείαν ἔχω ἥπο σογὸν βαπτισθῆναι, καὶ τοῦ ἔρχη πρός με;—οὐδὲ τοῦτο ἀναφήσει τὸ τὸν ἄνθρωπον εἶναι τὸν βαπτιζόμενον. ἀρμόστε γὰρ αὐτῷ καὶ κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον, ἐπείπερ κατά γε αὐτὴν τὴν ἀρετὴν πολλὴν ἔχεν τὴν ὑπεροχὴν πρὸς Ἰωάννην, καὶ διὰ τὴν ἐνοικοῦσαν αὐτῷ τῆς θεότητος φύσιν οὐχ ὑπέρ Ἰωάννην μόνον ἀλλὰ καὶ ὑπέρ πάντας ἀνθρώπους· ηδη δὲ καὶ ὑπέρ τὴν κτίσιν ἔχων τὸ ἀξίωμα δικαίως ἐγνωμόνετο. * * * *

διόπερ ὁ κύριος βουλόμενος ἐν τῷ χρείᾳ τῆς τροφῆς τὸ τε καρτερικὸν καὶ ἐμφιλόσοφον ἐπιδείξασθαι, τοῦτο μὲν γενέσθαι οὐκ αἰτεῖ. δεικνὺς γὰρ ὅτι ἔλαττον αὐτῷ μέλει τῆς τροφῆς καὶ προτιμότερον αὐτῷ τῆς ἀρετῆς ι5 οὐδέν, φησὶν πρὸς αὐτὸν· οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζησέται ἀνθρωπός, ἀλλα ἐπὶ παντὶ βίβλῳ ἐκπορεγομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. * * *

τοῦτο γὰρ ὁ διάβολος ἐπιτύχασεν, πεῖσαι μὲν αὐτὸν ὡς οὐδαμῶς αὐτοῦ φροντὶς τοῦ θεοῦ. διὸ ἐλεγεν· εἰ γίος εἰ τοῦ θεοῦ, ποίησον τόδε, τουτέστιν· ἔργῳ δεῖξον ὅτι μέλει σου τῷ θεῷ. αὐτὸς δὲ ὑπισχνέντο μεγάλα, ὡς 20 δι' ἐκείνου μὲν ἀποστήσων τοῦ θεοῦ, διὰ δὲ τῶν ὑποσχέσεων οἰκειώσων ἔαντῳ. καὶ τῇ μὲν προτέρᾳ περά τὸν ἄρτον προβάλλεται, τῇ ηδονῇ γαργαλίζων ἐπὶ τὴν πεῖραν ἐλθεῖν. * * * *

διόπερ ὁ κύριος ἐν τοῖς τρίσιν ἡττήσας αὐτὸν, ημῖν τὴν κατ' αὐτοῦ δίκην ἔχαρισατο. οὐκ αἰτήσας μὲν γὰρ τὸ τὸν ἄρτον γενέσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ, ἐδεῖξεν ἔαντὸν ηδονῆς κρα-25 τοῦντα· μηδὲ βαλὼν δὲ ἔαντὸν κάτω, δόξης ὑπερείδεν, πείσας ἀπαντας ὡς οὐ μέλειν αὐτῷ ταῦτης· διὰ δὲ τοῦ τρίτου κρατήσας τῶν τοῦ κόσμου ἀγαθῶν, ἐδεῖξεν ἔαντὸν οὐδέν τούτων ὑπὲρ εὐσεβείας ἡττώμενον. * * * *

3. [Fac. iii. 2 ("tertio decimo de Incarnatione libro")].

Bonum est in hoc loco maxime concludere quod uirtutis habeant ea quae dicta sunt, siue conuersari siue baptizari siue crucifigi siue mori 30 siue sepeliri et resurgere. non puro alicui haec coaptantes homini dicimus—hoc enim in unaquaque dictorum demonstratione addere non moramur, ut nullam calumniantibus praebeamus male loquendi occasionem; sed inhabitato quidem a Deo Verbo ab ipsa in utero matris plasmatione, inhabitato uero non secundum communem inhabitationem 35

* S. Matt. iii. 14.

+ S. Matt. iv. 4.

13, 17, 23 ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου

24 μίκη;

26 ὑπερίδε Mai

neque iuxta eam quae in multis intellegitur gratiam, sed iuxta quandam excellentem, secundum quam etiam adunari dicimus utrasque naturas et unam iuxta adunationem effectam esse personam.

BOOK XIV.

1. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ ιδ̄ λόγου)].

Ἐντεῦθεν οὖν καὶ τοσαντή γέγονεν περὶ τὸν ἄνθρωπον ἡ τιμῆ, καταξιωθέντα 5 θείας ἐνοικήσεως τοῦ τε καθήσθαι ἐκ δεξῶν τοῦ πατρὸς καὶ προσκυνεῖσθαι παρὰ πάσης τῆς κτίσεως. οὐδὲ γάρ ἀν ὁ θεὸς οὐτως ἀπλῶς καὶ ἀνευ τινὸς χρησίμου λόγου ἄνθρωπον μὲν ἐλάμβανεν καὶ ἦν πρὸς ἑαυτόν, προσκυνεῖσθαι παρὰ τῆς κτίσεως παρασκεύαζων ἀπάσης, τὰς δέ γε νοητὰς φύσεις προσκυνεῖν ἔδικαίνου, εἰ μὴ τὰ περὶ αὐτὸν γεγονότα κοινὴ πάσης ἥν εὑρεγεσίᾳ τῆς 10 κτίσεως.

2. [Leont. l. c. (ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου). Act. Conc. CP. ii. iv. 54 (“eiusdem Theodori ex quarto decimo libro eiusdem opusculi”). Vig. 55].

Ταῦτὸ δὲ τοῦτο φήσομεν δικαίως καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου, ὅτι περ ὁ θεὸς λόγος ἐπιστάμενος αὐτὸν τὴν ἀρετήν, καὶ δὴ κατὰ πρόγνωσιν εὐθὺς ἄνωθεν 15 ἐν τῇ τῆς διαπλάσεως ἀρχῇ ἐνοικήσαί τε εὐδοκήσας καὶ ἐνώσας αὐτὸν ἑαυτῷ τῇ σχέσει τῆς γνώμης, μείζονά τινα παρέψειν αὐτῷ τὴν χάριν, ὡς τῆς εἰς αὐτὸν χάριτος εἰς πάντας τὸν ἔξῆς 20 διαδοθησομένης ἄνθρωπους. δθεν καὶ τὴν περὶ τὰ καλὰ πρόθεσιν ἀκέραιον αὐτῷ διεφύλαττεν.

οὐ γάρ δὴ τοῦτο φήσομεν ὅτι περ ὁ ἄνθρωπος πρόθεσιν εἶχεν οὐδεμίαν, 25 ἀλλ' ὅτι προστεθέντο μὲν αὐτῷ τὸ καλόν· μᾶλλον δὲ πλείστη αὐτῷ τῆς κατὰ πρόθεσιν προσῆγῃ ἡ τε τοῦ καλοῦ στοργὴ καὶ τὸ τοῦ ἐναντίου μῖσος· διεφύλαττεν δὲ αὐτῷ τὰ τῆς προ- 30 θέσεως ἀκέραια ὑπὸ τῆς θείας χάρι- τος, ἄνωθεν τοῦ θεοῦ ὄποιος τις δοτὸν

Idem hoc dicemus iuste et de Domino, quod Deus Verbum, sciens eius virtutem, et secundum prae-scientiam statim in ipso initio compunctionis inhabitare bene uoluit, et uniens eum sibi affectu uoluntatis maiorem quandam praestabat ei gratiam, utpote gratia quae in eum est in omnes homines diuidenda. unde et circa bona uoluntatem integrum ei custodiebat. non enim haec dicemus, quod ille homo uoluntatem habebat nullam, sed quod uolebat quidem bonum, magis autem ei uoluntarie plurimum aderat et boni desiderium et contrarii odium. conseruabatur uestro a diuina gratia illi uoluntas integra ab initio, Deo qualis erit subtiliter sciente, qui et ad confirmandum eum magnam illi co-

ἀκριβῶς ἐπισταμένουν, καὶ δὴ πρὸς τὴν τούτου βεβαιώσιν πολλὴν αὐτοῦ παρέχοντος τῇ οἰκείᾳ ἐνοικήσει τὴν συνεργείαν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων ἡμῶν σωτηρίας. δόθεν οὐδὲ ἀδικίας ἔποι τις τὸ παρὰ πάντας ἔξαιρετόν τι παρεσχήσθαι τῷ ὑπὸ τοῦ κυρίου ληφθέντι ἀνθρώπῳ.

operationem habitatione sua praestabat pro omnium nostrum salute. unde nec iniustum dicat aliquis esse, quod praeter omnes praecepit aliud datum esse illi homini qui a Domino adsumptus est. 5

3. [Act. Conc. CP. ii. iv. 17 ("eiusdem Theodori ex libro quarto decimo de Incarnatione"). Vig. 18].

Et secundum duas rationes locum imaginis obtinet. qui enim amant quosdam, post mortem eorum saepius imagines statuentes, hoc sufficiens 10 mortis solatium habere arbitrantur; et eum qui non uidetur nec praesens est tamquam in imagine suspicentes putant uidere, ita flammarum desiderii et uigorem placantes. sed etiam illi qui per ciuitates habent imperatorum imagines, tamquam praesentes et uidentes honorare uidentur eos qui non sunt praesentes, cultu et adoratione imaginum. 15 ista autem utraque per illum adimplentur; omnes enim qui cum illo sunt et uirtutem sequuntur et debitorum Deo parati redditores, diligunt eum et ualde honorant. et caritatem quidem ei, diuina natura licet non adspiciatur, adimplent in illo qui ab omnibus uidetur, sic omnibus existimantibus ut ipsum uidentibus per illum et illi semper praesentibus; et 20 honorem uero omnem sic adtribuunt tamquam imagini imperiali, cum quasi in ipso sit diuina natura et in ipso spectetur. si enim et Filius est qui inhabitare dicitur, sed cum eo est etiam Pater, et inseparabiliter omnimodo ad Filium esse ab omni creditur creatura; et Spiritus autem non abest, utpote etiam in loco unctionis factus ei, et cum eo est 25 semper qui adsumptus est. et non mirandum est, cum etiam in quibuslibet hominibus uirtutem sequentibus cum Filio et Pater esse dicitur; ueniemus enim et ego et Pater, et mansionem apud ipsum faciemus*. quod autem et Spiritus eiusmodi hominum inseparabilis est, certum est omnibus.

30

BOOK xv.

1. [Fac. ix. 3 ("quinto decimo libro...de Incarnatione")].

Propter quod utrumque iuste filius uocatur, una existente persona quam adunatio naturarum effecit.

13 ciuitatem *V*
22 in (*bef* ipso) *om V*

14 uidendos *C*
27 Patre *V*

17 Dei *C V*
29 huiusmodi *V*

19 adimplet *C*

* S. John xiv. 23.

2. [Leont. *L.c.* (*ἐκ τοῦ ιε' λόγου*). Conc. CP. ii. iv. 43 ("eiusdem ex libro duodecimo de Incarnatione"); *ib.* v. ("ex eodem libro" = "ex secundo libro Cyrilli"). Vig. 44. Cf. Sachau, p. 50 *sq.*].

Nemo artificio interrogationum decipiatur. flagitosum enim est deponere quidem tantam testium nubem, secundum quod apostolus dixit*, astutis autem interrogationibus deceptos aduersariorum parti coniungi. quae uero sunt quae cum arte interrogant? 'hominis genetrix Maria, 5 an Dei genetrix?' et: 'qui crucifixus est, utrum Deus an homo?' sed istorum quidem certa est absolutio et ex his quae praediximus in responsis quae ad interrogationes fuerunt; tamen uero dicatur et iam nunc quae compendiose respondere oportet ut nulla eis occasio astutiae relinquatur.

10 ὅταν τοίνυν ἐρωτῶσιν 'ἀνθρωπό-
τόκος ἢ θεοτόκος ἢ Μαρία,' λεγέσθω
ταρ̄ ἡμῶν 'ἀμφότερα' τὸ μὲν γὰρ
τῇ φύσει τοῦ πράγματος, τὸ δὲ τῇ
ἀναφορᾷ. ἀνθρωποτόκος μὲν γὰρ τῇ
15 φύσει, ἐπείπερ ἀνθρωπός ἦν ὁ ἐν τῇ
κοιλίᾳ τῆς Μαρίας, ὡς καὶ προηλθεν
ἔκειθεν. θεοτόκος δέ, ἐπείπερ θεὸς ἦν
ἐν τῷ τεχθέντι ἀνθρώπῳ, οὐκ ἐν αὐτῷ
20 περιγραφόμενος κατὰ τὴν φύσιν, ἐν
αὐτῷ δέ ὡν κατὰ τὴν σχέσιν τῆς
γνώμης.

itaque utraque quidem dici iustum est, non autem secundum similem rationem. nec enim sicut homo in utero ut esset suscepit initium, sic et Deus Verbum; erat enim ante omnem creaturam. itaque et utraque 25 dici iustum est, et utrumque eorum secundum propriam rationem.

idem autem respondendum et si interrogant: 'Deus crucifixus est an homo?' quod 'utraque quidem, non autem secundum similem rationem.' nam hic quidem crucifixus est, utpote et passionem suscipiens et ligno adfixus, et ab Iudeis detentus; ille autem, quod erat cum ipso 30 secundum praedictam causam†.

10 igitur (<i>for ergo</i>) C	13 naturaliter (<i>for natura</i>) C	15, 17 quoniam (<i>for quia</i>) C
15 utero (<i>for uentre</i>) C	16 qui (<i>for quia</i>) C V	18 eo (<i>for illo</i>) C
19 secundum affectum C		

* [Heb. xii. 1]. † S. Cyril adds: "Insuper autem his infert statim procedens quod crucifixus homo erat habens Deum inhabitantem." Cf. *infra*, p. 314, § 2.

cum ergo interrogant, 'hominis genetrix aut Dei genetrix Maria?' dicatur a nobis, 'utraque'—unum quidem natura rei, alterum autem relatione. hominis enim genetrix natura, quia homo erat in uentre Mariae, quia et processit inde; Dei autem genetrix, quia Deus erat in homine nato, non in illo circumscriptus secundum naturam, sed quod in eo erat affectu uoluntatis.

3. [Leont. I. c. (*ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου*). Act. Conc. CP. ii. iv. 27 ("eiusdem Theodori ex libris de Incarnatione"). Vig. 28. Pelag. ii. I. c. Cf. Lagarde, p. 101].

Πλέον γάρ ὡχλεῖτο ὁ κύριος καὶ
ἡγωνίζετο πρὸς τὰ ψυχικὰ πάθη ὑπὲρ
τὰ τοῦ σώματος, καὶ τῷ κρείττονι
λογισμῷ τὰς ἥδονάς ἔχειροῦτο, τῆς
θεότητος δηλαδὴ μεστευούσης καὶ
βοηθούσης αὐτῷ πρὸς τὴν κατόρθωσιν.

Plus inquietabatur dominus et certamen habebat ad animae passiones quam corporis, et meliore animo libidines uincebat, mediante ei deitate ad perfectionem. 5

unde et dominus ad haec maxime instituens uidetur certamen. cupiditate enim pecuniarum non deceptus et gloriae desiderio non tentus carni quidem praebuit nihil, nec enim illius erat talibus uinci. animam autem si non recepisset, sed deitas est quae euicerat, nullatenus eorum 10 quae facta sunt ad nos respicit lucrum—quae enim ad conuersationis perfectionem similitudo deitatis et animae humanae?—et uiderentur Domini certamina non ad nos respiciens habere lucrum, sed ostentationis cuiusdam gratia fuisse. quod si hoc dicere non est possibile, certum etenim est quod illa propter nos facta sunt, et maius certamen instituit 15 ad animae passiones, minus autem ad carnis; quanto et amplius et magis inquietare illas contingebat et magis illa erat quae et amplioris indigebat medicinae, uidelicet quod et carnem et animam adsumens per utraque pro utrisque certabat; mortificans quidem in carne peccatum, et mansuetans eius libidines et facile capienda meliore ratione animae faciens; 20 erudiens autem animam, et exercitans et suas passiones uincere et carnis refrenare libidines. haec enim deitas inhabitans operabatur, haec inhabitans medebatur utrius eorum.

[Act. Conc. Later. a. 649 secr. v. ("eiusdem de sermone Incarnationis" [*ἐκ τοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως*])]

Κατὰ τὴν πρόγνωσιν τοῦ λόγου
δευχθεὶς ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς παρθένου δίχα
σπορᾶς ἀνθρωπος, οὐ διεκρίθη τοῦ
λόγου, ταυτότητι γνώμης αὐτῷ συνημ-
μένος, καθ' ἣν εὐδοκήσας ἦνωσεν
αὐτὸν ἔαντφ, καὶ διέδεξεν αὐτὸν καὶ

Secundum praescientiam Verbi
ostensus qui natus est ex uirgine 25
sine semine homo, non secernitur
a Verbo, per similitudinem mentis
eidem copulatus, per quam digna-
tione uniuirt eum sibi, et monstrauit

5 ei om C P 7 instituere P 10 ea uicerat C ea uinceret V 12 et
uideretur C etiam uidentur V 17 illos V | ampliori...medicina V 18 pro
utraquic (for per u. pro u.) V 26 est recernitus codd.

τὴν ἐνέργειαν πρὸς αὐτὸν ἀπαράλλακτον, αἰθεντίαν τε καὶ ἔξουσίαν τὴν αὐτῆν ἀδιάρετον ἔχοντα καὶ τὴν προσκύνησιν ἵστητος νόμῳ μὴ παραλλάσσονταν.

eum secundum operationem indis similem sui, auctoritatem et potestatem eandem inseparabilem habentem atque adorationem pari lege non discrepantem.

II. TREATISES AGAINST APOLLINARIUS.

Facundus (viii. 4) relates that Theodore was the author of several works directed against Apollinarianism: “agebat enim Theodorus frequenter tam libris quam sermonibus in populum contra Synusiastas siue (ut ab auctoris sui nomine sunt vocati) Apollinaristas.” The books on the Incarnation would doubtless fall under this description, and a treatise expressly directed against Apollinarius is cited by Facundus further on (x. 1): see this fragment *infra*, p. 321. It seems impossible with our present information to determine whether the other fragments which follow belong to the *De Incarnatione*, as Fritzsche argues, or to the *De Apollinario*, or to a third work intermediate between these two. Ebedjesu mentions a volume by Theodore [περὶ τῶν λαβθέτων καὶ τῶν ληφθέτων], Πάτερος Πάτερ; Λόγος, which he distinguishes from the Λόγος.

BOOK III.

1. [Act. Conc. C. P. ii. iv. 1 (“ex tertio libro c. Apollinarium”). Vig. i. Pelag. ii. l.c. Justin. *cp. adu. Th.* (ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ κατὰ Ἀπολιναρίου). Leont. c. N. et E.]

Quomodo igitur tu, cui super omnes maxime decet mentium regimen, illum qui ex uirgine natus est Deum esse et ex Deo consubstantiale Patri existimari dicis, nisi forte sancto Spiritui imputare illius creationem nos iubes?

ἀλλ’ ὁ γε θεὸς καὶ ἐκ θεοῦ, ὁμοούσιος τῷ πατρὶ, τῷ μὲν ἐκ τῆς παρθένου γεννηθέντι, ὁ θαυμάσιε, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγίου πνεύματος κατὰ 10 τὰς θείας ἀναπλασθέντι γραφὰς καὶ τὴν γε σύστασιν ἐπὶ τῆς γυναικείας δεξαμένῳ γαστρός, ἐνήν ὡς εἰκός· ἐπειδὴ ἂμα τῷ διαπλασθῆναι καὶ τὸ εἶναι ναὸς θεοῦ εἰλήφει οὐ μὴν τὸν θεὸν γεγενῆσθαι ἡγητέον ἥμūν ἐκ

sed qui est Deus et ex Deo et consubstantialis Patri, ei quidem qui ex uirgine natus erat, o mirande, et qui per Spiritum sanctum secundum diuinās scripturas plasmatus est et confictionem in muliebri accepit uentre, inerat forsitan, quia mox cum plasmatus est, et ut templum Dei esset accepit. non tamen existimandum nobis est

1 animarum V   2 illum eundem V   5 non (*for nos*) VP   6 quia CV
quis P   7 is idem CVP   8 o mirandum CVP   13 quam (*for cum*) CV

τῆς παρθένου, εἰ μὴ ἄρα ταῦτὸν ἡγη-
τέον τὴν τό τε γεννηθὲν καὶ τὸ ἐν
τῷ γεννηθέντι, τὸν ναὸν καὶ τὸν ἐν
τῷ ναῷ θεὸν λόγον· οὐ μὴν οὐδὲ
κατὰ τὴν σὴν φωνὴν ἀποφαντέον
πάτητον ἐκ τῆς παρθένου γεννη-
θέντα θεὸν εἶναι ἐκ θεοῦ ὁμοούσιον
τῷ πατρί· εἰ γὰρ οὐκ ἀνθρωπός
ἐστιν, ὡς φήσι, ἀναληφθεὶς ὁ γεννη-
θεὶς ἐκ τῆς παρθένου, θεὸς δὲ σαρκω-
θεὶς, πῶς ὁ γεννηθεὶς θεὸς ἐκ θεοῦ
καὶ ὁμοούσιος λέγοιτο ἀν τῷ πατρί,
τῆς σαρκὸς οὐ δυναμένης ταύτην
προσίεσθαι τὴν φωνὴν; ἔστιν μὲν
γὰρ ἀνόγητον τὸ τὸν θεὸν ἐκ τῆς
παρθένου γεγεννῆσθαι λέγειν. τούτο
γὰρ οὐδὲν ἔτερόν ἔστιν ἢ ἐκ σπέρ-
ματος αὐτὸν λέγειν Δαβὶδ*, ἐκ τῆς
οὐσίας τῆς παρθένου τετεγμένον καὶ
ἐν αὐτῇ διαπεπλασμένον· ἐπεί γε τὸ
[ἐκ] σπέρματος Δαβὶδ καὶ ἐκ τῆς
οὐσίας τῆς παρθένου συστὰν ἐν τῇ
μητρῷ γαστρὶ καὶ τῇ τοῦ ἀγίου
πνεύματος διαπλασθὲν δυνάμει γεγε-
νῆσθαι φαμὲν ἐκ τῆς παρθένου.

quis ex hoc concedat dicere ipsis quod Deus ex Deo et consubstan-
tialis Patri natus est ex uirgine, eo quod est in templo nato, sed non
per se natus est Deus Verbum, incarnatus uero, sicut dicit iste sapiens.
si igitur cum carne eum natum esse dicunt, quod autem natum est
Deus et ex Deo et consubstantialis Patri est, necesse est hoc et carnem 30
dicere. quod si non hoc caro est quoniam nec Deus ex Deo nec
consubstantialis Patri, sed ex semine Dauid et consubstantialis ei cuius
semen est, et non id quod natum est ex uirgine Deus est ex Deo et con-
substantialis Patri; nisi forte pars nati, prout ipse in inferioribus ‘partem
Christi’ nominat deitatem.

ἀλλ' οὐχ ἡ θεία φύσις ἐκ παρθένου
γεγέννηται, γεγέννηται δὲ ἐκ τῆς παρ-
θένου ὁ ἐκ τῆς οὐσίας τῆς παρθένου
συστάς· οὐχ ὁ θεὸς λόγος ἐκ τῆς

⁴ nato templo *CV*

* [Rom. i. 3.]

Deum de uirgine natum esse, nisi
forte idem existimandum nobis est
et quod natum est et quod est in
nato, templum et qui in templo est
Deus Verbum. non tamen nec se-
cundum tuam uocem pronuntian-
dum est omnino ex uirgine Deum
natum esse et ex Deo consub-
stantialem Patri. nam si non homo
est, sicut dicas, adsumptus qui natus 10
est ex uirgine, Deus uero incarna-
tus, quomodo qui natus est Deus
ex Deo et consubstantialis dicetur
Patri, carne non potente hanc uo-
cem suscipere? nam est quidem 15
dementia Deum ex uirgine natum
esse dicere. hoc enim nihil aliud
est quam ex semine eum dicere
Dauid de substantia uirginis geni-
tum et in ipsa plasmatum, quia 20
quod ex semine Dauid et de sub-
stantia uirginis est in materno
uentre constitut et sancti Spiritus
plasmatum uirtute, natum fuisse
dicimus de uirgine. ut autem ali- 25

quis ex hoc concedat dicere ipsis quod Deus ex Deo et consubstan-
tialis Patri natus est ex uirgine, eo quod est in templo nato, sed non
per se natus est Deus Verbum, incarnatus uero, sicut dicit iste sapiens.
si igitur cum carne eum natum esse dicunt, quod autem natum est
Deus et ex Deo et consubstantialis Patri est, necesse est hoc et carnem 30
dicere. quod si non hoc caro est quoniam nec Deus ex Deo nec
consubstantialis Patri, sed ex semine Dauid et consubstantialis ei cuius
semen est, et non id quod natum est ex uirgine Deus est ex Deo et con-
substantialis Patri; nisi forte pars nati, prout ipse in inferioribus ‘partem
Christi’ nominat deitatem.

35

sed non diuina natura ex uirgine
nata est, natus autem est ex uir-
gine qui ex substantia uirginis con-
stat; non Deus Verbum ex Maria
31 idcirco (for hoc) *CV*

² Tim. ii. 8.]

Μαρίας γεγέννηται, γεγέννηται δὲ ἐκ Μαρίας ὁ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ· οὐχ ὁ θεὸς λόγος ἐκ γυναικὸς γεγέννηται· γεγέννηται δὲ ἐκ γυναικὸς ὁ τῇ τοῦ ἀγίου 5 πνεύματος δυνάμει διαπλασθεὶς ἐν αὐτῇ· οὐκ ἐκ μήτρας τέτεκται ὁ ὄμοούσιος τῷ πατρὶ, ἀλλίτωρ γὰρ οὗτος κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνῆν*, ἀλλὰ ὁ ἐν ὑστέροις καιροῖς ἐν τῇ 10 μητράφι γαστρὶ τῇ τοῦ ἀγίου πνεύματος δυνάμει διαπλασθείς, ἀπε καὶ ἀπάτωρ διὰ τοῦτο λεγόμενος.

natus est. natus autem est ex Maria qui ex semine est Dauid. non Deus Verbum ex muliere natus est, sed natus ex muliere qui uirtute sancti Spiritus plasmatus est in ea. non ex matre natus est consubstantialis Patri, *sine matre* enim est secundum beati Pauli uocem, sed qui in posterioribus temporibus in materno uentre sancti Spiritus uirtute plasmatus est, utpote *sine patre* propterea dictus.

2. [Act. Conc. CP. ii. iv. 2 ("et post alia"). Vig. 2].

Mox autem in ipso plasmato Deus Verbum factus est; nec enim in caelum ascendentis solum inherat, sed etiam ex mortuis resurgent, utpote 15 et resuscitans eum secundum suam promissionem. nec resurgentis ex mortuis solum inherat, sed etiam crucifixo et baptizato et euangelicam post baptismum conuersationem peragenti, necnon etiam et ante baptismum legalem adimplenti constitutionem, et praesentato secundum legem, et circumcisio, et partus pannis obuoluto. erat autem forte in ipso et 20 nascente, et cum in materno utero esset a prima statim plasmatione; dispensationi enim quae circa eum erat ordinem imponebat, utpote et particulatim ipsum ad perfectionem perducens.

3. [Act. Conc. CP. ii. iv. 3 ("et post alia"). Vig. 3].

Et per tempus quidem ad baptismum ducens, post illud autem ad mortem; deinde secundum suam pronuntiationem resuscitans, ducens 25 in caelum, conlocans eum ad dexteram Dei per suam coniunctionem, ex qua sedet et adoratur ab omnibus et omnes iudicabit. istorum autem omnium finem apud se habebat Deus Verbum, cum in eo erat et omnia per ordinem complebat; quem ordinem ipse arbitrabatur bene habere, praedefinitione quidem et uoluntate quam antea statuit pro his 30 quae euentura erant. et bona uoluntate quam circa eum habebat ab initio similiter inherat ei, per ordinem autem sibi placitum ad perfectionem ducebat ipsum.

1 est autem *V*   12 propter hoc *V*   15 ex mortuis *omnibus* *V*   17 con-
versionem *V* | de baptismō (*for* et ante b.) *V*   19 fetui (*for* partus) *V*   21
utpote *omnibus* *V*   29 per finitionem *V* | uoluntatem *V*

* Heb. vii. 3.

4. [Act. Conc. CP. ii. iv. 4 ("ex eodem libro"). Vig. 4].

Suam autem cooperationem ad proposita opera praestabat ei qui adsumptus est. ubi hoc facit in loco sensus fuisse deitatem illi qui adsumptus est? nec enim eis quibuscumque suam donavit cooperacionem sensus locum eis obtinebat. si autem et modo praeципuam quandam cooperationem donavit illi qui adsumptus est, non hoc faciebat locum sensus deitatem obtainere. sed si deitas pro sensu fiebat illi qui adsumptus est, secundum uestra uerba, quomodo timorem in passione suscipiebat? quid uehementioribus orationibus ad imminentem necessitatem indigebat, quas cum magna quidem et clamosa uoce, cum plurimis autem lacrimis, secundum beatum Paulum, referebat Deo? quo modo timore tanto detinebatur ut ex immensa trepidatione fontes sudoris dimitteret, euangelista aperte dicente quod globis sanguinis similis sudor descendebat? quid autem et angelii aduentu et uisitatione egebat animam reficientis in experimento malorum, confortantis eius alacritatem, excitantis eum ad imminentem passionis necessitatem, tolerare fortiter mala suadentis, urgentis ad patientiam et tolerantiam malorum, ostendentis praesentium malorum fructum ex passione, mutationem in gloriam bonam circa eum post passionem futuram? qui enim secundum euangelistae uocem confortabat eum, angelus scilicet, uerbis istis fortem eum faciebat, et infirmitati naturae superiorem fieri cohortabatur, et corroborando cogitationes eius fortem eum faciebat.

5. [Act. Conc. CP. ii. iv. 5 ("et post alia in eodem libro idem Theodorus ex persona Christi, quasi respondentis ad Petrum dicentem Christo de passione crucis *propitius tibi, Domine, non erit tibi istud, ita intulit*")].

Vade post me, Satana; scandalum mihi es, quod non sapis ea quae Dei sunt, sed ea quae hominum*. 'non est confusio mihi mors, non fugiam ipsam ut indecentem, ad humanam gloriam respiciens; sustinebo autem meliore animo experimentum mortis pro plurimis bonis futuris, in quibus et ipse fuero, et per me omnes. ne mihi animum laedas neque turbes, tamquam confusione dignum fugere admonens mortis experimentum.'

6. [Act. Conc. CP. ii. iv. 6 ("et post alia"). Vig. 6].

Quod enim dictum est: *ducebatur a Spiritu*†, aperte hoc significat

2 est om V   4 eius C V   9 clamorosa V   10 quomodo...dimitteret om V
 14 exercitantis V   20 hortabatur V   23 fugio V   26 me om V | atque
 (for neque) V   27 admones V

* S. Matt. xvi. 22, 23.

† S. Luke iv. 1.

quod ab eo regebatur, ab eo ad uirtutem propositorum confortabatur, ab eo ad haec quae oportebat ducebatur, ab eo quod decebat docebatur ab eo cogitationibus corroborabatur ut ad tantum certamen sufficeret. sicuti et beatus dicit Paulus: *quicumque enim Spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei**; duci Spiritu dicens illos qui ab eo gubernantur, ab eo docentur, ab eo ad melius constituuntur, ab eo competentium doctrinam accipiunt. cum dixisset autem euangelista quod *Spiritu sancto plenus regressus est a Iordanet*, aperte demonstrauit quod huius causa Spiritus sancti habitationem in baptimate suscepit, ut inde propositam caperet uirtutem. unde et ad certamen illud quod pro nobis erat ad diabolum effecturus Spiritu ducebatur.

7. [Act. Conc. CP. ii. iv. 7 ("et post alia"). Vig. 7. Pelag. l. c.].

Dicant igitur nobis omnium sapientissimi: si pro sensu domino Christo qui est secundum carnem deitas facta esset, sicut dicunt, quid sancti Spiritus cooperatione ad haec Christus indigebat? nec enim Unigeniti deitas Spiritu indigebat ad iustificationem, Spiritu indigebat ad uincendum diabolum, Spiritu indigebat ad operanda miracula, Spiritu indigebat ut diceretur ea quae decebat peragere, Spiritu indigebat ut immaculatus adpareret. si enim pro sensu quidem deitas, sufficiebat autem ad omnia eius uirtus, necesse erat inde omnia fieri, ut superflua esset sancti Spiritus habitatio. sed nunc unctum esse dicit ipsum Spiritu et habitasse in eo Spiritum et ad omnia adiuuasse proposita, et doctrinam inde ipsum accepisse et uirtutem, et inde impetrasse iustificationem et inde immaculatum factum esse.

8. [Act. Conc. CP. ii. iv. 9 ("eiusdem Theodori ex tertio libro contra impium Apollinarium"). Vig. 9].

istum igitur uirum in quo statuit omnium facere iudicium, ad fidem futurorum cum resuscitasset eum ex mortuis et iudicem omnium demonstrasset secundum beati Pauli uocem †, merito unitate ad seipsum dignatus est; et per coniunctionem ad se factam talium participem fecit ut et adorationis communionem haberet, omnibus quidem diuinae naturae debitam adorationem reddentibus, comprehendentibus autem adoratione et illum quem inseparabiliter scit sibi coniunctum. ex quo manifestum est quod ad maiora eum perduxit.

3 in (*for ad*) *V*   4 enim *om* *V*   13, 15 diuinitas *P*   14 operatione *V*
18 ad omnia autem *V*   26 meriti *V*   30 esse (*for sibi*) *V*   31 perduxerit *V*

* Rom. viii. 14.   † S. Luke iv. 1.   ‡ [Acts xvii. 31].

9. [Justin. *ep. adu. Th.* (ἐν τῷ τρίτῳ κατὰ Ἀπολιωπίου λόγον). Act. Conc. CP. ii. iv. 10 ("et post alia"). Vig. 10. Pelag. I. c.].

'Ἐγὼ μέν, ως ὄράτε, δύναμαι μὲν ποιεῖν οὐδὲν κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν*, ἀτέ ἀνθρωπος ὡν· ἐργάζομαι δέ, ἐπειδὴ ἐν ἐμοὶ μένων ὁ πατήρ ἀπαντά ποιεῖ. ἐπειδὴ γὰρ ἐγώ τε (φησὶν) ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοῖ†, θεὸς δὲ λόγος ἐν ἔμοι, ὁ τοῦ θεοῦ μονογενῆς δηλονότι καὶ πατήρ σὺν αὐτῷ ἐν ἔμοι τε μένων καὶ ἐργα ποιῶν.' καὶ θαυμαστόν γε οὐδὲν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο νομίζειν, σαφῶς αὐτοῦ περὶ τῶν λοιπῶν λέγοντος ἀνθρώπων· ὁ δάγαπῶν με τὸν λόγον μού τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μού δάγαπήσει αγέτον· καὶ πρὸς αγέτον ἐλεγόμεθα καὶ μονὴν παρ' αγέτῳ ποιήσομεν‡. εἰ γὰρ παρ' ἐκάστῳ τῶν τοιούτων ὁ τε πατήρ καὶ ὁ νιὸς τὴν μονὴν ποιοῦνται, τί θαυμαστὸν εἰ ἐν τῷ κατὰ σάρκα δεσπότῃ Χριστῷ ἄμφω κατ' αὐτὸν νομίζοιτο μένειν, τῆς κατὰ τὴν οὐσίαν κοινωνίας προσιεμένης, ως εἰκός, καὶ τὴν τῆς μετοχῆς κοινωνίαν;

'Ego quidem quem uidetis nihil quidem facere possum secundum meam naturam, cum homo sim; operor autem, quia *in me manens Pater omnia facit.* quoniam enim ego in Patre et Pater in me, Deus autem Verbum Unigenitus in me est, certum est quod et Pater cum ipso in me manet et opera facit.' et non est mirandum de Christo 10 haec existimari, cum euidenter ipse de ceteris hominibus dicat: qui diligit me, uerbum meum obseruabit, et pater meus diligit eum et ad eum ueniemus et mansionem apud eum 15 faciemus. si enim apud unumquemque huiusmodi hominum et Pater et Filius mansionem faciunt, quid mirandum est si in domino secundum carnem Christo ambo 20 simul putarentur manere, communione eorum secundum substantiam communionem etiam mansionis forsitan suspiciente?

10. [Act. Conc. CP. ii. iv. 11 ("et post alia"). Vig. 11.]

Ita et animam utpote humanam et immortalem constitutam et sensus 25 participem prius accipiens et per resurrectionem in immutabilitatem constituens, sic et nobis eorundem istorum per resurrectionem praebuit communionem. ideo ante resurrectionem ex mortuis increpat quidem Petrum ut suis eum uocibus scandalizantem§, et in magna trepidatione per tempus passionis constitutus adpartitione angeli indiget confortantis 30 eum ad patientiam et tolerantiam imminentium malorum; post resurrectionem autem ex mortuis et in caelos ascensum inpassibilis factus et

* [S. John v. 19].   + S. John xiv. 10, 11.   ‡ Ib. 23.   § [S. Matt. xvi. 23].

inmutabilis omnino et ad dexteram sedens Dei, iudex est uniuersi orbis terrarum, utpote in eo diuina natura faciente iudicium.

11. [Act. Conc. CP. ii. iv. 12 ("et post alia"). Vig. 12].

Sic igitur et hic, sapientissime omnium, habere nos doces Christum sensum ut sanctum Spiritum habentem illum qui sensus Christo aliquam 5 uirtutem adimplebat, prudentiam ei praestans ad omnia quae agenda erant, sicut et in praecedentibus demonstrauimus, quod ab ipso quidem in erenum ad certamina quae contra diabolum erant ducebatur, unctione autem illius scientiam et uim eorum quae agenda erant accipiebat, et illius particeps factus non solum miracula faciebat, sed etiam quomodo 10 uti oportebat miraculis sciebat subtiliter, ut notam quidem faceret gentibus pietatem, pateretur autem laborantium infirmitates, et sic ad effectum suam uoluntatem educeret; et iustificabatur inde et immaculatus ostendebatur, siue separatione peiorum siue custodia meliorum siue etiam paulatim ad meliora profectibus.

12. [Fac. iii. 2 ("in opere quo contra Apollinarem edidit tertio libro")].

15 Manifestum est enim quod Samosatenus Paulus episcopus quidem fuit Antiochenae ecclesiae domini Dei, et Theodoti autem et Artemonis errore aegrotans, qui purum hominem dixerunt esse dominum Iesum Christum, non eum recognoscentes Deum Verbum et in substantia propria Filium Dei ante saecula ex Deo Patre aeterno extantem.

BOOK IV.

1. [Fac. ix. 4 ("in quarto adversus Apollinarem libro")].

20 Quoniam autem et iuxta nos homo dicitur ex anima et corpore constare, et duas quidem has dicimus naturas, animam et corpus, unum uero hominem ex ambobus compositum; ut conseruemus unum esse utrumque, oportet confundere naturas et reconuertentes dicere quoniam anima caro est et caro anima? et quoniam illa quidem inmortalis est et 25 rationalis, caro uero mortalis et inrationalis, reconuertentes dicamus quia inmortalis est mortalis et inrationalis rationalis? sed neque ex diuina scriptura hoc edocti sumus, o sapientissime omnium, neque alias quisquam hoc dicit neque in hodiernum diem eorum qui sanam humana- 30 mentem, praeter uos qui per omnia estis dementes; qui dispensationem quae propter nos facta est auferentes ablatione adsumptionis mentis, in ipsam mentem iudicium recepistis, totius insipientiae

3 sapientissimum V | Christi CV   4 habentes C | sensui Christi V   5 eius V
7 unctionem V   13 reparatione V   25 diceremus edd.   30 ab oratione (for auf. abl.) edd.

plena loquentes et cum multa irreuerentia leges constituentes. quae-
cumque enim secundum aliquid discreta, secundum aliquid acceperunt
unitatem, seruant suam qua discreta sunt incolumem rationem et
unitatem integrum habent. unum est aliquid natura, sicut filius et
pater; manet autem personarum discretio, essentia quidem insepara-
biliter existente una, personae propriam habent discretionem, ut neque
pater dicatur filius neque filius pater. similiter etsi natura quaedam
diuersa sunt, secundum aliud uero adunari contigerit ea, neque natu-
ralem perdunt divisionem et unitatem propriam habent, sicut anima
adunata est corpori, et unus ex ambobus effectus est homo; manet natu-
rarum diuisio, alia quidem anima est, alia uero caro, et illud quidem
inmortale est, illud uero mortale; et illud quidem rationale est, illud
autem inrationale. unus autem homo utrumque, alterutrum uero in
seipso homo numquam dicitur absolute et proprie, nisi forte cum aliquo
additamento, sicut *interior homo* et *exterior homo**, non absolute homo, 15
sed interior et exterior; ut adpareat aliud quidem interius hominis, aliud
uero exterius. ita et in domino Christo dicimus, o mirabilis, quoniam
in forma Dei extans forma serui, neque adsumens quod adsumptum est,
neque quod adsumptum est adsumens; unitas autem adsumpti circa
adsumentem inseparabilis est, secundum nullum modum incidi ualens. 20

2. [Justin. *ep. adu. Th.* (ἐκ τῶν κατὰ Ἀπολιναρίου ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ). Leont. *I. c.*].

Δεδωκέναι σοί τινας τῶν ἡμετέρων εἶπας τὰ οὐκ ἀν δοθέντα παρά τινος
τῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀντέχεσθαι δόξης ἐσπουδακότων. ἐπινθανόμεθα γάρ
εἰ τὸν θεὸν λόγον ὄμολογούσιν ἀνθρώπον γεγενῆσθαι· εἴ πως ἐπήγαγες
'ἔδιδοσαν.' καὶ τίς ἀν ἔχων νοῦν ἀνθρώπον εἶποι τὸν θεὸν γεγενῆσθαι λόγον,
ώς νῦν φατε, εἴ μη ἄρα τὴν αὐτὴν νῦν πρότερον νοσήσει ἄνοιαν; ήμεις γάρ 25
εἰλληφέναι μὲν τὸν θεὸν λόγον καὶ σφόδρα φαμέν. γεγενῆσθαι δὲ ἀνθρώπον
καθ' νῦντος οὐκ ἀν ποτε εἰπεῖν ἀνασχοίμεθα.

3. [Justin. *I. c.* (ἐν τῷ κατὰ Ἀπολιναρίου τετάρτῳ λόγῳ). Leont. *I. c.*
Act. Conc. CP. ii. iv. 8. Vig. 8].

'Ο πρὸ αἰώνων γέγονεν ἐπ' ἐσχά-
των· πάλιν ως τινῶν δεδωκότων καὶ
τοῦτο λέγω, οὐδένος τῶν εἰσεβεῖν
ἐσπουδακότων ταῦτην ἐλομένων νο-
σῆσαι τὴν ἄνοιαν, ὅστε τὸν πρὸ²⁴
αἰώνων εἰπεῖν ἐπ' ἐσχάτων γεγενῆ-
σθαι.

Hoc quod ante saecula erat dicit
in ultimis factum esse temporibus,
utpote quibusdam hoc confitenti- 30
bus; cum nemo ex his qui pieta-
tis curam habent istum patitur
morbum habere dementiae, ut di-
cat eum qui ante saecula est in
ultimis factum esse.

24 ἔδιδωσαν Μαι

27 ἀνασχόμεθα Μαι

* 2 Cor. iv. 16.

ex his infert quod necesse est et hoc quod in ultimis est ante saecula esse, et accusat eos qui non omnia similiter cum obuersione dicunt, quasi hi qui unum esse Filium confitentur necessitatem habeant cum obuersione omnia dicere. et quis non beatificet uestram dementiam? 5 quis autem non optet tales impetrare doctores, tantam confusionem rationi pietatis introducentes ut dicerent hoc quod ante saecula est factum esse in ultimis, et hoc alienarent sua natura et ad deterius deducerent, deinde obuerterent quod et hoc quod est in ultimis ante saecula est; cum oporteret forte dicere quod ante saecula erat adsumpsit 10 hunc qui in ultimis erat secundum beati Paulum uocem*.

οὐκούν τοῖς ὑμετέροις ἐπόμενοι νόμοις καὶ τὴν ὑπὸ τῆς σῆς ἀγχιωνάς νομοθετουμένην ἀντιστροφήν, μᾶλλον δὲ καταστροφήν, δεξάμενοι, φέρε δὴ. 15 πάντα εἰς αὐτὸν συγχέωμεν, καὶ μηδεμίᾳ λοιπὸν ἔστω διάκρισις, μὴ θεοῦ μορφῆς, μὴ δούλου μορφῆς· μὴ ναοῦ ληφθέντος, μὴ τοῦ ἔνοικοντος ἐν τῷ ναῷ· μὴ τοῦ λυθέντος, μὴ τοῦ ἐγεί- 20 ραντος· μὴ τοῦ τελειωθέντος ἐν πάθεσι, μὴ τοῦ τελειώσαντος· μὴ τοῦ μνημονεύθεντος, μὴ τοῦ μνημονεύσαντος· μὴ τοῦ ἐπισκεφθέντος, μὴ τοῦ ἐπισκεψαμένου· μὴ τοῦ βραχύ τι 25 παρ' ἀγγέλους ἡλαττωμένου, μὴ τοῦ ἐλαττώσαντος· μὴ τοῦ δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένου, μὴ τοῦ στεφανώσαντος· μὴ τοῦ καταστάντος ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν, [μὴ] τοῦ καταστήσαντος· 30 μὴ τοῦ λαβόντος αὐτὰ ἐν ὑποταγῇ, μὴ τοῦ δώσαντος τὴν ὑποταγήν.

uestras igitur leges sequentes, et a tua sapientia constitutam obuer-
sionem, immo magis subuersionem,
age omnia simul confundamus, et
nulla iam sit discretio nec Dei
formae nec serui formae, nec tem-
pli sumpti nec eius qui in templo
habitauit, nec eius qui solutus est
nec eius qui suscitauit, nec eius
qui perfectus est in passionibus
nec eius qui perfecit, nec eius qui
memoriam meritus est nec eius
qui memor factus est, nec eius qui
uisitatus est nec eius qui uisitauit,
nec eius qui paulo minus ab ange-
lis minoratus est nec eius qui mi-
norauit, nec eius qui gloria et ho-
nore coronatus est nec eius qui
coronauit, nec eius qui constitutus
est super opera manuum Dei nec
eius qui constituit, nec eius qui
accepit ista ad subiectionem, nec
eius qui dedit subiectionem.

4. [Justin. *I. c.* (ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῷ κατὰ Ἀπολιναρίον). Leont. *I. c.*]

τὸν δὲ ἀνθρώπον περὶ οὐ ταῦτα φησιν ὁ προφήτης σαφῶς ὁ μακάριος 35 δῆλοι. Παῦλος τὸν ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς εἰλημμένον ἀνθρώπον εἶναι. εἱρηκὼς γὰρ ὅτι Διεμαρτύρατο δέ ποιγ τις λέγων· τί ἐστὶν ἀνθρώπος ὅτι μιμ-
νησκῇ αὕτοῦ, οὐ γίος ἀνθρώπου διτὶ ἐπισκέπτη αὕτον; ἡλάττωςας αὕτον Βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωςας αὕτον,

32, 33 subleuationem edd.

* [Heb. i. 2].

καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σογ' πάντα ὑπέταζας
ἡποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ*. ἐπάγει· τὸ[ν] δὲ βραχὺ τι παρ' ἀγρέλους
ἥλαττωμένον βλέπομεν· Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξη
καὶ τιμὴ ἐστεφανωμένον†· σαφῶς δεικνὺς ὅτι Ἰησοῦς ἄνθρωπος, περὶ οὐ
ὅ μακάριος Δαβὶδ φησιν ἐκπληγτόμενος, ὅτι ἡ θεία φύσις ἡνέσχετο τε αὐτοῦ 5
ποιήσασθαι μνήμην καὶ δὴ καὶ ἐπισκέψεως ἀξιώσασα οἰκείας βραχὺ μέν τι
παρὰ τὸν ἄγγέλους αὐτὸν ἐλαττώσαι τῷ γεύσασθαι ποιῆσαι θανάτου· δόξῃ
δὲ αὐτὸν καὶ τιμῇ πάσῃ περιβαλεῖν, ὥστε καὶ κύριον αὐτὸν ἀποφῆναι τῶν
ἀπάντων, διὰ τῆς πρὸς ἑαυτὸν συναφείας.

[Cf. fragm. in Ps. viii. ap. Justin. *infra* (ἐν τῷ ἐρμηνείᾳ τοῦ ὄγδοου
ψαλμοῦ), Leont. *I. c.*; *Lat.*, ap. Conc. CP. ii. iv. 19, Vig. 20].

5. [Justin. *I. c.* (ἐν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῶν κατὰ Ἀπολιναρίου)].

Αὐταρκῶς δὴ τὸ διάφορον τῶν φύσεων ἡμὲν ὑποδείκνυσιν διὰ τούτων, εἴγε 10
τὸ μὲν ἐκπλήγτεται ὡς δι᾽ ὑπερβολὴν φιλανθρωπίας ἐλόμενον μνήμην τε καὶ
ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι τοῦ οὐτως εὐτελοῦς· τὸν δὲ μακαριστὸν ἡγεῖται ὡς
τοιούτων ἡξιωμένον. ἀλλὰ γὰρ οὐτως μὲν τὴν τε διαίρεσιν τῶν φύσεων ποι-
έεται, καὶ μὴν καὶ τὴν διαφορὰν τῆς τε τοῦ λαβόντος φύσεως καὶ τῆς τοῦ
ληφθέντος ἡμὲν ὑποδείκνυσιν ἡ θεία γραφή· φροντίζουσα δὲ τοῦ καὶ τῆς 15
ἔνωσιν ἡμῶν ὑποδεικνύναι ἡ τῷ ληφθέντι προσγέγονεν, λέγει πολλάκις καθ'
ἔνωσιν τὰ ἑκάτερα τῶν φύσεων ἰδιαζόντως προσόντα, ὡς ἀν τὴν πρὸς τὸν
λαβόντα ἔνωσιν τοῦ ληφθέντος ἡμῶν παραδηλώσειν, ὅσα τε τούτῳ ἐκ τῆς
πρὸς ἑκένον γέγονεν συναφείας.

[Fac. x. i (“sic enim dicit in principio cuiusdam sui operis cui
titulum dedit *De Apollinario et eius haeresi*”)].

Ante triginta enim iam annos *De Incarnatione Domini* codicem 20
conscriptimus usque ad quindecim millia uersuum pertingentem, in quo
Arii et Eunomii de hac re delicta necnon etiam Apollinarii uanam prae-
sumptionem per totum illud opus examinauimus; ut nihil, sicut mea
fert opinio, praeterirem ex his quae et ad firmitatem ecclesiasticae
orthodoxiae pertinerent et ad conuincendam eorum impietatem. sed 25
hi qui omnia facilime praesumunt, et praeterea rursum ab Apollinario
qui princeps huius haeresis fuerat instituti, omnibus quidem similiter
sentientibus opus nostrum manifestum fecerunt si quo modo aliqua in-
uenirent ualentia ad conuincendum ea quae in eo sunt scripta. quoniam 30
uero nullus contra certamen scriptis suscipere praesumebat, imitati
sunt infirmos athletas et callidos, qui dum non possent contra fortiores

* Heb. ii. 6 sq.

† Heb. ii. 9.

certare, insidiis eos et machinamentis quibus possunt conantur euertere. scripserunt enim ipsi inter se procul dubio quaedam inepta quae a nobis umquam minime dicerentur. denique haec ipsa in medio nostrorum scriptorum in quadam parte interposuerunt et suis familiaribus demon-
5 strauerunt, aliquando autem et nostris qui per facilitatem suam omnia pronis auribus audiebant; et hoc quasi documentum, sicut putabant, nostrae impietatis uidentibus praebebant. unum autem ex his scriptis erat duos filios dicere. sic enim nos fecerunt in hoc opere dicentes quod oporteat putare et dicere duos filios, et uehementer nos istum
10 sermonem defendere; dum nos in illa scriptura ubique manifeste dicemus quod non oporteat duos filios dicere. necesse erat ergo non solum inepta sed etiam infirma illa scripta audientibus adparere, quoniam neque firma ratione neque conuenienti hoc possibile erat ostendi; et ab illis idcirco infirmius erat conscriptum, quatenus ille qui scripserat facilius
15 inde conuinci potuisse. unus ergo ex nostris propter multam facilitatem haec nostra esse credidit scripta, et huius rei gratia dignus fide ab illis creditus est qui ista perlegeret; et renuntiauit nobis ea quae fuerant scripta. cum ergo audissemus, culpauiimus quidem illum, quod contra nos dictis sermonibus credidisset de his rebus quas saepius et in ecclesia
20 et priuatum dicentes nos audiuit, cum fideliorum scriptis nostram uocem iudicare debuerit ad documentum nostrae sententiae quam in dogmatibus uotum nostrum est conseruare.

III. AGAINST EUNOMIUS.

Fac. ix. 3: “ab hoc opere *De Incarnatione* ad aliud quod contra Eunomium edidit transeamus.” Phot. bibl. cod. 4: ἀνεγράσθη Θεοδώρου Ἀπιστοχέως ὑπὲρ Βασιλείου κατὰ Εὐνόμιου ἐν λόγῳ κέ...ό δὲ Μοψονεοτας γεγονός ἐπίσκοπος οὗτος ἐστι, οἷμα. Ib. cod. 177: ἐστιν μὲν οὗτος ο Θεόδωρος δὲ καὶ κατ' Εὐνόμιον ἐν κ' καὶ η' λόγοις οὐκ ἀγεννῶς ἀγωνισμένος, τὴν Βασιλείου τοῦ θεοπεπίου μᾶλλον δὲ τῆς ἀληθείας κρατόντως δέξαν. Leontius (ap. Mai, 299): τά τε ὑπὲρ Εὐνόμιου κατὰ Βασιλείου τοῦ πάντων οὕτως γάρ ἔγω καλῶ τὴν τύπον κατηγορίας μεστήν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπολογίαν. Ebedeus mentions separately two volumes against Eunomius and one volume in defence of Basil; and J. S. Assemani builds upon this enumeration compared with the slight discrepancy in Phot. codd. 4, 177 the improbable conjecture that Theodore wrote two distinct works upon the subject.

BOOK X.

[Fac. ix. 3 (“contra Eunomium...decimo libro”)].

Omnes enim Iudei uenturum Christum ex propheticis uocibus expectabant, magnum quendam et multorum bonorum eis auctorem futu-
25 rum. quapropter interrogante Herode post magorum praesentiam scribas et Phariseos *ubi Christus nasceretur*, responderunt illi et locum

dixerunt quia in Bethleem Iudeae*. sed non propterea Christum filium Dei Deum sciebant, hominem autem purum arbitrati sunt Christum secundum probatissimos prophetarum futurum, licet parum aliquid his meliorem; quod etiam nunc putantes Iudeos quilibet uidebit.

IV. CATECHETICAL LECTURES.

Act. Conc. CP. ii. v. (citing S. Cyril of Alex.): "in allocutionibus quas fecit ad baptizandos;" Fac. ix. 3, "in libro ad baptizatos." Marius Mercator (as edited by Baluze from a Vatican MS.) entitles the work *Catacismus* i. q. *Catechismus*; the full title was probably, as Fritzsche suggests, Πόδε τούς βαπτιζόμενούς κατηχίσματα.

Ebedjesu describes it as a treatise "On the Faith" (Ἐπειδή στολίδι), unless under that name he means to refer to one of the shorter documents mentioned below.

To this work may belong a fragment of an "Exposition of the Creed of Nicaea" (p. 327); and perhaps also the Ecthesis condemned by the Third Council, which notwithstanding the denial of Facundus (iii. 2), is certainly due to Theodore, to whom it is ascribed not only by the Fifth Council and by Leontius, but by the contemporary witness of Marius Mercator. It may have been loosely added by its author to the Lectures much in the same way as the two symbolical formulae appended by Epiphanius to his *Ancoratus*.

In his account of *Dr Grant and the Mountain Nestorians* (Edinburgh, 1853), p. 203, Mr T. Laurie states that at a village some 60 miles N. of Mosul Dr Grant "found a copy of the history of the Nicene Council by Theodorus of Mopsuestia, now in the [American] Mission library at Beirût." If genuine, this ms. possibly contains another extract from the *Catechismus*.

In transcribing the Latin of Marius Mercator, I have compared the editions of Garnier (*g*) and Baluze (*b*), occasionally noting also the readings of H. Noris (*n*).

LECTURE VIII.

[Mar. Mercator. *exc.* v. ("ex octauo sermone catacismi, folio septimo," *cod. Vat.*; *cod. Bellou.*: "ex alio quoipam libro aduersus dominum Iesum Christum et eius incarnationem"). Fac. ix. 3 ("in libro ad baptizatos"). Act. Conc. CP. ii. iv. 35 (eiusdem Theodori libro ad baptizandos"). Vig. 35].

Nec enim si duas dicimus in Christo naturas, necessario fiet ut duos filios aut duos dominos adseramus; quia hoc arbitrari extremae probatur dementiae. omnia enim quaecumque secundum aliquid duo

Neque enim si duas naturas 5 dicimus, necessitas nos ulla constringit aut duos dicere filios aut duos dominos aut duos Christos; quoniam hoc putare extremae est amentiae. 10

sunt et secundum aliquid unum, non interimunt per unitatem utriusque diuisionem. ego enim et Pater unum sumus; sed non quia unum,

10 amentiae b

12 et om b

* S. Matt. ii. 4, 5.

+ S. John x. 30.

21—2

neganda est utriusque proprietas. et alibi de uiro et uxore pronuntians ait: *iam non sunt duo, sed una caro**; sed non quia una caro uir et uxor, iam non sunt duo, manent enim duo iuxta quod duo sunt, et unum iuxta quod unum. secundum hunc modum et hic duo sunt natura, sed unum 5 coniunctione; duo natura, quia multa naturarum diuersitas; sed unum coniunctione, quia indiuisam uenerationem quod susceptum est cum suscipiente sortitur, uelut templum eius indiuiduum perseverans. omnia enim quaecumque duo dicuntur tunc duorum continent usum, quando alterum alteri indifferens creditur iuxta quod duorum uocabulum 10 connumerationemque sortitur. uerbi gratia, quattuor bestias† diuina scriptura commemorat, ursum, pardum, leonem, et aliam quae has immanitate praecellat; et ideo sunt quattuor, quod unaquaeque bestia nihil minus iuxta substantiam reliquis bestiis comprobatur existere. *duorum* (inquit) *hominum testimonium uerum est‡*, quia hoc uterque 15 natura quod alter est. sic et illud: *nemo potest duobus dominis seruire§*, quia praebenti seruitum tamquam domino nihil minus uterque est dominus. ita et hic. si uterque secundum substantiam esset filius et dominus, possent aliquo modo duo filii et domini nuncupari, secundum numerum personarum. quoniam uero hic quidem secundum 20 substantiam filius existit et dominus, hic autem secundum essentiam nec filius nec dominus adprobatur, coniunctione uero quae ei facta cum illo est hisdem participasse cognoscitur, idcirco unum filium et dominum dicimus; principaliter quidem intellegentes eum filium et dominum qui secundum substantiam utrumque uere esse creditur et uocatur, com- 25 plectentes autem cogitatione et illum qui inseparabiliter ei coniungitur, et per ineffabilem cum eo copulam et filii et domini particeps aestimatur. itaque sicubi filium hunc qui sumptus est diuina scriptura commemo- rat, relatione suscipientis iuxta unitatem dicimus eum filium nuncupari. cum enim dicit: *de filio suo qui 30 factus est ei ex semine David secun- dum carnem||*, non Deum Verbum dicit, sed formam serui susceptam. non enim Deus est *secundum car- nem*, nec Deus *ex semine David* 35 *factus est*, quem ‘filium’ beatus Paulus euidenter adpellat.

² sed una caro (*afit* sunt duo) *add b*
²¹ illi (*for ei*) *b*   ²⁴ probatur (*for uoc.*) *g*

om g   ³¹ nondum *codd.*

* S. Matt. xix. 6.   † [Dan. vii. 3 sq.]   ‡ S. John viii. 17.   § S. Matt. vi. 24.
 || Rom. i. 3.

quando enim dicit: *de filio suo qui factus est ex semine David secundum carnem*, non Deum dicit Verbum, sed adsumptam serui formam. nec enim Deus *secundum carnem*, nec Deus *ex semine factus est David*, sed sumptus pro nobis homo, quem filium beatus apostolus manifeste uocat.

⁵ multa *om g*   ¹⁶ praebentis *g*
²⁶ et (2°) *om b* | et (3°)

intelligimus autem eum filium, non quod per se dicatur filius, sed quod illa coniunctione quam habet cum eo qui uere est filius taliter nuncupetur.

misertus est Creator perditae creaturae et sine commixtione format infantem, perducit ad aetatem virilem, incrementorum quidem processu naturae similitudinem pro modo credulitatis insinuans; occulte uero eidem copulatus existens, non aberat cum formaretur, non diuidebatur cum nasceretur, loquenti coniunctus est, praesens in eius actibus perseverans, atque ibi suam connexionem sine peccato custodiens. 5

[The remaining fragments in Mercator's Latin belong to Diodore, except the last two, which are ascribed in the Vat. ms. to Ibās].

[Act. Conc. CP. ii. iv. 35 ("eiusdem Theodori ex eodem libro").
Vig. 36 ("ubi ad baptizatum dicitur")].

Renatus alter factus es pro altero, non iam pars Adam mutabilis et 10 peccatis circumfusi, sed Christi, qui omnino inculpabilis per resurrectionem factus est.

[Act. Conc. CP. ii. iv. 37 ("eiusdem ex eodem libro"). Vig. 37].

Ut multam quidem eius faceret diligentiam, omnia autem illius propria faceret et toleraret, per omnes eo ducto passiones, per quas eum secundum suam uirtutem perfectum fecit; nec a mortuis secundum suae 15 naturae legem recedens, sed sua praesentia et operatione et gratia liberans quidem eum de morte et malis quae inde sunt, resuscitans autem eum de mortuis et ad meliorem finem perducens.

[Act. Conc. CP. ii. iv. 38 ("eiusdem Theodori ex eodem libro").
Vig. 48].

Deinde ostendens cuius gratia passus est diminutionem, infert: *quatenus circa Deum pro omnibus gustaret mortem**; quia diuina natura 20 ita uolente, separata illa, ipse per se pro omnium utilitate gustauit mortem. et ostendens quod deitas separata quidem erat ab illo qui passus est secundum mortis experimentum, quia nec possibile erat illam mortis experimentum accipere; non tamen illi qui passus est abfuerat secundum diligentiam. 25

¹⁰ est (*for es*) *V*   ¹⁴ conductus (*for eo ducto*) *V*   ¹⁷ eum quidem *V*
²⁰ circa *codd.*: *citra conj. edd.* (=χωπίς)   ²¹ pro *se* (*for per se*) *V*

* Heb. ii. 9.

[Act. Conc. CP. ii. iv. 39 ("eiusdem ex eodem libro"). Vig. 39.
Cf. Lagarde, p. 108].

Iesum enim (ait) de Nazareth, quem unxit Deus Spiritu et uirtute*, cuius unctionem meritus et immaculatus effectus est per omnia et ad diuinam naturam meruit coniunctionem. neque enim coniunctionem suscepisset illam, nisi prius immaculatus factus fuisset, ut sic condeceat 5 illius unitatem.

[Act. Conc. CP. ii. iv. 41 ("eiusdem ex libro ad baptizandos").
Vig. 41].

Permanens autem donec secundum suam creaturam et uirtutem soluens mortis dolores, liberauit eum ineffabilibus illis uinculis; et de mortuis resuscitans transtulit quidem in inmortalem uitam, incorruptum autem eum et inmortalem et immutabilem efficiens in caelum duxit.

[Act. Conc. CP. ii. iv. 42 ("et post alia" bis). Vig. 42, 43].

10 Christum iustificatum et immaculatum factum uirtute sancti Spiritus (sicut beatus Paulus modo quidem dicit quod *iustificatus est in Spiritu* †, modo uero: *qui per Spiritum aeternum immaculatum se obtulit Deo* ‡) mori quidem fecit secundum legem hominum, utpote autem inpeccabilem uirtute sancti Spiritus factum resuscitauit de mortuis et ad uitam 15 constituit meliorem; immutabilem quidem animae cogitationibus, incorruptum autem et indissolutum et carne faciens. * * * *

Deo autem gratias, qui nobis dedit uictoriam per dominum nostrum Iesum Christum §; istorum causam fuisse nobis dicens Deum, qui contra omnes aduersarios nobis dedit uictoriam, siue mortis siue peccati siue 20 cuiuscumque hinc nascendi mali; qui dominum nostrum Iesum Christum pro nobis hominem sumens, et ipsum per resurrectionem de mortuis ad meliorem transtulit finem, et in dextera sua sedere fecit et nobis ad eum donauit communionem.

[Act. Conc. CP. ii. v. ("Cyrillus. certe et in allocutionibus quas fecit ad baptizandos iterum dixit idem Theodorus")].

Hoc uero non ex nobis ipsis inuenimus testimonium, sed ex diuina 25 edocti sumus scriptura; quoniam et beatus Paulus ita dicit: *ex quibus*

10 secundum uirtutem *V*   11 apostolus (*for P.*) *V*   16 ex carne *V* | nobis f. *V*

* Acts x. 38.   † 1 Tim. iii. 16.   ‡ Heb. ix. 14.   § 1 Cor. xv. 57.

Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus*; non quod ex Iudaeis et secundum carnem est, qui super omnia Deus est, sed hoc quidem ad significandam humanam naturam dixit, quam ab Israelitico genere esse sciebat; illud autem ad ostendendam diuinam naturam, quam supra omnia et omnibus dominantem sciebat.

5

[Act. Conc. CP. ii. iv. 31 (“eiusdem de interpretatione symboli trecentorum decem et octo sanctorum patrum”). Vig. 31 (“in expositione quae de symbolo CCCXVIII patrum facta uidetur”)].

Sed ‘Christum’ quidem secundum carnem et adsumptam serui formam, eum autem qui eam adsumpsit ‘super omnia’ nominans ‘Deum,’ intulit tamen hoc secundum coniunctionem; ut per significationem nominum naturarum manifestam diuisionem faciat. nemo igitur neque eum qui secundum carnem ex Iudaeis est dicat Deum, nec iterum ‘Deum qui est super omnia’ secundum carnem ex Iudaeis.

8 ut per sign. om C

10 nec it. Deum om V

[Gr., ap. Act. Conc. Eph. vi. ἵνα τῆς ἐκθέσεως τοῦ παραπλασθέντος συμβόλου. Lat., ap. Mar. Merc. (“expositio prauae fidei Theodori”); cf. Act. Conc. Chalced. I.; Act. Conc. CP. ii. iv. (“sceleratum symbolum impii Theodori”). Cf. Lagarde, p. 106 sq., Sachau, p. 60].

Τὸν δὴ νῦν πρῶτον παιδευομένους
τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων τὴν
ἀκρίβειαν, δὲ ἐκ τῶν αἱρετικῆς πλάνης
μεθίστασθαι βουλομένους ἐπὶ τὴν
5 ἀλήθειαν, διδάσκεσθαι ὄφειλει καὶ
ὁμολογεῖν ὅτι πιστεύομεν εἰς ἥνα θεόν,
πατέρα ἀΐδιον, οὐδὲ ὑπερον ἀρχάμενον
τοῦ εἶναι ἀλλ' ἀνώθεν ὅντα αἴδιον
θεόν, οὐτε μὴν ὑπερον γεγονότα
10 πατέρα, ἐπειδήπερ ἀεὶ θεός τε ἦν καὶ
πατήρ. πιστεύομεν δὲ καὶ εἰς ἥνα
θεού νίὸν μονογενῆ ἐκ τῆς οὐσίας
ὅντα τῆς πατρός, ὅντως νίὸν καὶ τῆς
αὐτῆς οὐσίας ὅντα οὐπέρ ξενιν καὶ
15 πιστεύεται νίος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα

Qui nunc primum in ecclesiasticis erudiuntur dogmatibus liquido cognoscendis, aut ab haeretico errore conuerti decreuerint ad ueritatem, doceri eos oportet quoniam credimus in unum Deum, Patrem sempiternum, non qui postmodum cooperit ut esset, sed qui ab aeterno sit sempiternus Deus, nec qui postea factus sit Pater, quoniam semper erat Deus, semper erat Pater. credimus et in unum Filium Dei unigenitum, qui est de substantia uel essentia Patris, tamquam uere filius et eiusdem essentiae cum illo cuius est et creditur esse filius. et in Spiritum sanctum, qui sit de

5 προσῆκει (for ὄφειλει) cod. Par. | 26 in id quod est (for cum illo c. e.) δ

* Rom. ix. 5.

δὲ τὶ ἄγιον ἐκ τῆς θεοῦ τυγχάνον
οὐσίας, οὐχ νιόν, θεὸν δὲ ὅντα τῇ
οὐσίᾳ, ὡς ἐκείνης ὃν τῆς οὐσίας ἡσπέρ
ἐστιν ὁ θεὸς καὶ πατήρ, ἐξ οὐπέρ κατ'
5 οὐσίαν ἐστίν. Ήμεῖς γάρ, φησίν,
οὐ τὸ πνεῦμα ἐλάβομεν τοῦ κόσ-
μου, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ θεοῦ*.
τῆς μὲν κτίσεως ἀποχωρίσας ἀπάσης,
θεῷ δὲ συνάψας, ἐξ οὐπέρ κατ' οὐσίαν
10 ἐστὶν ἰδιάζοντι λόγῳ παρὰ πᾶσαν τὴν
κτίσιν, ἣν οὐ κατ' οὐσίαν ἀλλ' αἰτίᾳ
δημιουργίας ἐκ θεοῦ νομίζομεν εἶναι·
καὶ οὕτε νιὸν νομίζομεν, οὕτε διὰ
νιὸν τὴν ὑπαρξίαν εἰληφός. ὁμολο-
15 γοῦμεν δὲ πατέρα τέλειον προσώπῳ
καὶ νιὸν ὁμοίως καὶ πνεῦμα δὲ ἄγιον
ώσατως, σωζόμενον τοῦ λόγου τῆς
εὐσεβείας ἡμῶν τῷ πατέρᾳ καὶ νιὸν
ὁμοίως καὶ πνεῦμα ἄγιον μὴ τρεῖς
20 τινὰς διαφόρους οὐσίας νομίζειν, ἀλλὰ
μίαν τῇ ταυτότητι τῆς θεότητος γνω-
ριζομένην.

χρή δὲ καὶ περὶ τῆς οἰκονομίας,
ἥν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ἐν
25 τῇ κατὰ τὸν δεσπότην Χριστὸν
οἰκονομίᾳ ὁ δεσπότης ἔξετέλεσεν
θεός, εἰδέναι ὅτι ὁ δεσπότης θεὸς
λόγος ἄνθρωπον εἰληφεν τέλειον ἐκ
σπέρματος ὅντα Ἀβραὰμ καὶ Δαβὶδ,
30 κατὰ τὴν διαγόρευσιν τῶν θείων
γραφῶν, τοῦτο ὅντα τὴν φύσιν ὅπερ
· ἥσαν ἐκεῖνοι ὠνπέρ ἐκ σπέρματος ἦν,
ἄνθρωπον τέλειον τὴν φύσιν ἐκ ψυχῆς

5 sq. ὑμεῖς...διλάβετε cod. Par.

8 αὐτὸν χωρίσας cod. Par.

Dei substantia uel essentia, non
qui filius sit, Deus autem essentia,
tamquam qui sit illius essentiae
cuius est Deus Pater, ex quo se-
cundum essentiam est. *nos enim,* 5
inquit scriptura, *non spiritum*
mundi huius accepimus, sed Spiritum
qui est ex Deo; ab omni eum
creatura alienans, Deo uero con-
iungens et copulans, ex quo (uel 10
de quo) est secundum essentiam,
speciali uidelicet ratione supra om-
nem omnimodo creaturam, quae
non secundum essentiam Dei sed
secundum quod factura est causam 15
habens ex Deo esse putatur; quem
neque filium neque per Filium
existentiam accepisse putamus.
confitemur autem Patrem in per-
sona perfectum et Filium simili-
ter, sanctum quoque Spiritum pari-
modo, salua nobis ratione pietatis
in qua Patrem et Filium et Spiritum
sanctum non tres aliquas diuersas
putemus esse essentias, sed unam 25
in deitatis unitate et parilitate cog-
noscimus.

oportet autem et de dispensa-
tione, quam secundum dominum
Iesum Christum pro salute nostra 30
consummauit dominus Deus, nosse
nos quoniam Deus Verbum homi-
nem suscepit perfectum ex semine
Abraham et Dauid, secundum
scripturarum diuinarum eloquia, hoc 35
extantem secundum naturam quod
erant et illi quorum erat ex semine;
hominem natura perfectum, ex

26 Dei δ

* 1 Cor. iii. 12.

τε νοερᾶς καὶ σαρκὸς συνεστῶτα ἀνθρωπίνης· ὃν ἄνθρωπον ὅντα καθῆμάς τὴν φύσιν, πνεύματος ἀγίου δυνάμει ἐν τῇ τῆς παρθένου μῆτρᾳ 5 διαπλασθέντα, ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ἐκ ΓΥΝΑΙΚΟΣ καὶ ΓΕΝΟΜΕΝΟΝ ὍΠΟ ΝΟΜΟΝ, ἸΝΑ πάντας ἡμᾶς ἐζαγοράσῃ* τῆς τοῦ νόμου δουλείας, τὴν πόρρωθεν πρωρισμάντην νιοθεσίαν ἀπολαβόντας, ΤΟ ἀπορρήτως συνῆψεν ἑαντῷ· θανάτου μὲν αὐτὸν κατὰ νόμον ἀνθρώπων πειρασθῆναι κατασκενάσας, ἔγείρας δὲ ἐκ νεκρῶν καὶ ἀναγαγὼν εἰς σύναντὸν καὶ καθίσας ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ὅθεν δὴ 15 ὍΠΕΡΑΝΩ πάσχες ἡπάρχων ἀρχῆς καὶ ἐζογίας καὶ κυριότητος καὶ δυνάμεως καὶ παντὸς ὄνοματος ὄνομαζομένου οὐκ ἐν τῷ λιώνι τούτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλ- 20 ΛΟΝΤΙ† τὴν παρὰ πάσης τῆς κτίσεως δέχεται προσκύνησιν, ὡς ἀχώριστον πρὸς τὴν θείαν φύσιν ἔχων τὴν συνάφειαν, ἀναφορὰ θεοῦ καὶ ἐννοίᾳ πάσης αὐτῷ τῆς κτίσεως τὴν προσκύνησιν 25 ἀπονεμούσθη. καὶ οὐτε δύο φαμὲν νιὸντες οὐτε δύο κυρίους, ἐπειδὴ εἰς νιὸς καὶ οὐσίαν, ὁ θεὸς λόγος, οἱ μονογενῆς νιὸς τοῦ πατρός· φτερ οὐτος συνημμένος τε καὶ μετέχων 30 θεότητος κοινωνεῖ τῆς νιὸν προσηγορίας τε καὶ τιμῆς· καὶ κύριος καὶ οὐσίαν ὁ θεὸς λόγος, φ συνημμένος οὐτος κοινωνεῖ τῆς τιμῆς. καὶ διὰ τούτο οὐτε δύο φαμὲν νιὸντες οὐτε δύο

anima rationali et carne humana constitutum; quemque hominem secundum nos naturaliter, uirtute et potentia Spiritus sancti in uirginis utero figuratum, factum ex 5 muliere, factum sub lege, ut omnes nos ex maledicto legis et seruitute redimeret, adoptionem filiorum olim praedestinatam recipientes, inenarrabiliter copulauit sibi atque coniunxit; mortem quidem eum secundum hominum legem praeparans experiri, suscitans uero a mortuis et in caelum subleuans sedere fecit ad dexteram Dei. prop- 15 ter quod existens super omnem principatum et potestatem et dominationem et uirtutem et omne nomen quod nominatur non solum in hoc saeculo sed etiam in futuro, ab omni 20 creatura adorabilis suscepit uenerationem, tamquam inseparabilem cum diuina natura habens coniunctionem, et tamquam Deo supra omnem cogitationem et intellectum 25 uniuersa illi creatura reuerentiam exhibente. et neque duos dicimus filios neque duos dominos, quoniam unus Filius secundum essentiam, Verbum Deus, unigenitus Filius 30 Patris, cui iste coniunctus, particeps deitatis, communem habet filii nuncupationem et honorem; nihilominus dominus secundum essentiam Deus Verbum est, cui 35 coniunctus iste et sociatus communionem habet honoris cum illo. et propterea neque duos dicimus

12 παρασκευάσας cod. Par.

* Gal. iv. 4, 5.

† Eph. i. 21.

κυρίους, ἐπειδὴ δῆλον τοῦ κατ' οὐσίαν
ὄντος κυρίου τε καὶ νιὸν, ἀχώριστον
ἔχων πρὸς αὐτὸν τὴν συνάφειαν ὁ
ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ληφθεὶς σωτηρίας
5 συναναφέρεται τῇ τε ὄνομασίᾳ καὶ
τῇ τιμῇ τοῦ τε νιὸν καὶ τοῦ κυρίου·
οὐχ ὥσπερ ἡμῶν ἔκαστος καθ' ἑαυτὸν
ὑπάρχων νιὸς—όθεν δὴ καὶ ‘πολλοὶ
νιοί’* κατὰ τὸν μακάριον λεγόμενα
10 Παῦλον—ἀλλὰ μόνος ἔξαιρετον
ἔχων τοῦτο ἐν τῇ πρὸς τὸν θεὸν λόγον
συναφείᾳ, τῆς τε νιότητος καὶ κυρώ-
τητος μετέχων, ἀναφεῖ μὲν πᾶσαν
ἐννοιαν διάδοσιν νιῶν τε καὶ κυρίων,
15 παρέχει δὲ ἡμῖν ἐν τῇ πρὸς τὸν θεὸν
λόγον συναφείᾳ πᾶσαν ἔχειν αὐτῷ
τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐννοιαν καὶ τὴν
θεωρίαν. ὑπὲρ ὧν δὴ καὶ τὴν προσ-
κύνησιν κατ' ἀναφορὰν θεού παρὰ
20 πάσης δέχεται τῆς κτίσεως. ἔνα
τοίνυν τὸν νιόν φαμεν καὶ κύριον
‘Ιησοῦν Χριστόν, δι' οὐ τὰ πάντα
ἔγένετο· πρωτοτύπως μὲν τὸν θεὸν
λόγον νοοῦντες τὸν κατ' οὐσίαν νιὸν
25 θεού καὶ κύριον, συνεπινοοῦντες δὲ
τὸ ληφθέν, Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζα-
ρέθ, ὃν ἔχρισεν ὁ θεός πνεύματι
καὶ δύναμει †, ὡς ἐν τῇ πρὸς τὸν θεὸν
λόγον συναφείᾳ νιότητός τε μετέχοντα
30 καὶ κυρώτητος· ὃς καὶ ‘δεύτερος
Ἀδάμ’‡ κατὰ τὸν μακάριον καλεῖται
Παῦλον, ὡς τῆς αὐτῆς μὲν φύσεως
ὑπάρχων τῷ ‘Ἀδάμ, ἀναδέξας δὲ
ἡμῖν τὴν μέλλουσαν κατάστασιν, καὶ
35 τοσαύτην ἔχων πρὸς ἐκεῖνον τὴν
διαφορὰν ὄστητερ ἀν γένοιτο τοῦ τὰ

filios neque dominos duos, quoniam
in manifesto existente qui secun-
dum essentiam dominus et filius
est, inseparabilem habens ad eum
coniunctionem et societatem is qui
5 pro nostra salute adsumptus est,
conrefertur tam nuncupatione quam
honore et filii et domini; non sicut
unusquisque nostrum ex se existens
adpellatur filius Dei—unde et 10
‘plures’ filii Dei dicimur, secundum
beatum apostolum Paulum—sed is
singulariter hoc habens in id quod
Deo Verbo coniunctus est, digni-
tatis filii et dominationis particeps, 15
aufert quidem omnino duorum do-
minorum et filiorum intelligentiam,
praestat autem nobis in coniunc-
tione Dei Verbi omnem habere
fidem omnemque intellectum et con-
templationem. ob haec et uenerationem
20 ex Dei societate ab omni
percipit creatura. unum igitur
dicimus Deum et dominum Iesum
Christum, per quem omnia facta 25
sunt; principaliter quidem Deum
Verbum intelligentes, qui secun-
dum essentiam filius Dei est et do-
minus, pariter etiam cogitantes eum
qui susceptus est, *Iesum a Nazareth,* 30
quem *unxit Deus Spiritu sancto*
et iurite, tamquam ad Deum
Verbum habentem coniunctionem
et participantem filii et domini dig-
nitatem. qui et ‘secundus Adam’ 35
adpellatur, sicut beatus apostolus
testis est Paulus, quia tamquam
eiusdem sit naturae cuius est Adam,

ι εἰς (for δῆλον) edd.   3 ἔχω edd.

19 καὶ (for κατ') codd.   36 ἀναφορὰ codd.

37 qui edd.

* [Heb. ii. 10].   † Acts x. 38.

[‡ 1 Cor. xv. 45, 47].

ἀπόρρητα χορηγούντος ἐπὶ τῆς μελλούστης καταστάσεως ἀγαθὴ πρὸς τὸν τῶν παρόντων λυπηρῶν δεδωκότα τὴν ἀρχήν. τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ 5 'δεύτερος 'Αδάμ' καλεῖται ὡς τὴν δευτέραν καταστασιν ἐκφίνας, ἐπειδὴ περ τῆς μὲν προτέρας ἀρχὴ γέγονεν ὁ 'Αδάμ, τῆς θνητῆς καὶ παθητῆς καὶ πολλῶν γεμούσης ὀδυνηρῶν, ἐν 10 φῇ δὴ καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰλήφαμεν ὄμοιώσιν· τὴν δευτέραν δὲ ἀνέδειξεν ὁ κύριος Χριστός, ὃς ἐξ οὐρανῶν ἐπὶ τοῦ μέλλοντος φανεῖς ἀπαντας ἥμᾶς εἰς τὴν κουκωνίαν ἄξει τὴν οἰκείαν.

15 ὁ γὰρ πρώτος, φησίν, ἀνθρωπὸς ἐκ Γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἀνθρωπὸς ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ*. τοντέστιν, ἐκεῖθεν ἀναφαίνεσθαι μέλλων ἐπὶ τῷ πάντας εἰς μίμησιν ἄγειν ἑαυτού.

20 δοθεν ἐπάγει· οἶος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἶος ὁ ἐπογράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπογράνιοι· καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα

25 τοῦ ἐπογρανίου†. ἐν τούτῳ δὴ φανούμενῷ τε καὶ παρὰ πάντων ὄρωμένῳ τῶν κρίνεσθαι μελλόντων ἐν ἀφανεῖ τυγχάνοντα ποιήσεται τὴν κρίσιν η· θεία φύσις. τοὺς γὰρ χρόνοις τῆς

30 ἀγνοίας ἥμῶν γίπεριδῶν ὁ θεός, τὸ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πλάσιν πανταχοῦ μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἡ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκογένειν ἐν δικαιο-

35 σύνῃ ἐν ἀνδρὶ φῷ ὠρίσεν, πίστιν παρασχών ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν‡.

manifestauit nobis quidem futurum statum, et tantam ad illum Adam habens differentiam quantam esse oportuit inter eum qui largitor et minister erit tantorum bonorum 5 status futuri et eum qui praesentium tristium nobis initium intulit. hinc simili modo et 'secundus Adam' adpellatur, tamquam qui secundum enuntiauerit statum, et 10 quoniam prioris illius mortalis et passibilis et pleni multorum malorum, in quo ad eum accepimus similitudinem, cuius status initium factus Adam est; secundum 15 statum demonstrauit futurum dominus Christus de caelis adparens, qui omnes nos in suam adducet familiarem communitatēm. *primus enim homo* (inquit) *de terra terrenus, secundus homo Dominus de caelo;* hoc est, inde uisendus ut nos ad sui imitationem adducat. unde et adiungit: *qualis terrenus, tales et terreni; et qualis caelestis, tales et 25 caelestes.* sicut portauimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis. in isto (inquit) qui paret et uidetur ab omnibus eorum qui iudicandi sunt inuisibilis faciet iu- 30 dicium diuina natura, secundum apostolum Paulum, qui ait: *tempora quidem ignorantiae nostrae despiciens Deus, nunc mandat ubique omnibus hominibus paenitentiam 35 agere, quia statuit diem in qua iudicaturus est orbem terrarum in iustitia, in uiro in quo definitiuit, fidem praestans suscitans eum a mortuis.*

5 ἀνθρωπος (for 'Αδάμ) cod. Par.

* 1 Cor. xv. 47.

† Ib. 48, 49.

14 ἄξων add.

‡ Acts xvii. 30, 31.

[αὐτη τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων η̄ διδασκαλία, καὶ πᾶς ὁ ἐναρτία τούτοις φρονῶν ἀνάθεμα ἔστω].

[haec ecclesiasticorum dogmatis doctrina, atque adeo omnis qui contra haec sentit anathema sit].

V. ON THE MYSTERIES.

[Fac. iii. 2: “tertio decimo libro codicis quem Mysticum appellauit.” Hesychius (ap. Act. Conc. CP. ii. v.): “Mysticos Sermones.” Ebedjesu: Μυστήρια (περὶ τῶν μυστηρίων). According to Hesychius it belongs to Theodore's later years. Only one fragment remains, preserved by Facundus *i. c.*].

BOOK XIII.

Angelus diaboli est Samosatenus Paulus, qui purum hominem dicere
5 praesumpsit dominum Iesum Christum, et negauit existentiam diuinitatis
Unigeniti, quae est ante saecula.

VI. ON ORIGINAL SIN AND MORTALITY.

Marius Mercator describes this treatise as directed “contra sanctum Augustinum defendantem originale peccatum, et Adam per transgressionem mortalem factum catholice disserentem.” The title is more accurately preserved by Photius, *bibl. cod. 177*: ἀνεγνώσθη βιβλίον οὐ η̄ ἐπιγραφή, Θεοδώρου Ἀρτιοχέως πρὸς τὸν λέγοντας φύσει καὶ οὐ γνώμῃ πταλειν τὸν ἀνθρώπον, and by Ebedjesu: Αράμ? Κοινό? Ιερό? (i.e. πρὸς τὸν λέγοντας ἐν φύσει κείσθαι τὴν ἀμαρτίαν) Ιάνδρος Κοινός Ιερός?. Photius adds: πρὸς δὲ τὸν ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦτο τὸ ρύσημα νεοοργκότας γράψει τὸ βιβλίον. The person specially attacked, he says, was a leader of the party named or surnamed Aram (*i. q.* Aramaeus)—a *sobriquet* apparently intended for S. Jerome.

The work consisted of five books (Photius) distributed into two tomes (Ebedjesu—cf. Mar. Mercat. “de secundo codice”). Photius *i. c.* furnishes a summary of its contents, and a few reminiscences of the more remarkable doctrinal statements, which I have appended (*infra*, p. 337).

BOOK III.

1. [Mar. Mercat. *exc. 4* (“eiusdem Theodori de codice secundo ex libro tertio folio decimo octauo: *si, inquit, peccaturum, &c.*”)].

Si peccaturum Deus nesciebat Adam.....sit horum sapientissimorum et ista responsio, quod hoc insanissimum est uel in cogitatione

1 Cf. Hort, *Two Dissertations*, p. 134 n.
sapientia (bef sapientiss.) add b

7 si pecc. D. n. A. sit, &c. *codi.* |

percipere; manifestum est quod et peccatum eum nouerat, et propter hoc procul dubio moritum. quo modo ergo non est extremae dementiae credere quod primitus eum immortalem in sex horas fecerit (nam tantae fuerunt a conditione eius usque ad commissionem, quandoquidem sexto die factus e terra et comedens contra diuinum mandatum de paradiſo pulsus est), mortalem uero post peccatum monstrauerit? certum est enim quia si eum immortalem uoluisset, nec intercedens peccatum Dei sententiam commutasset; quia nec diabolus fecit ex immortali mortalem, et quidem cunctorum malorum existentem principium.

5

10

2. [Mar. Mercat. exc. 4 ("eiusdem Theodori de secundo codice ex libro tertio folio vigesimo quinto : *non enim, inquit, his qui, &c.... et post paululum : quis, inquit, ita demens, &c.*"]).

Non enim his qui ab Adam usque ad adventum Christi domini in tantis fuerunt impietatis et iniurias quantus beatus Paulus propriis uerbis expressit, ut in superioribus ex eius declaratum uocibus, tamquam magnum quiddam resurrectionis conlatus est praemium, si eos suppliciis quibusdam sine fine et sine correctione tradiderit. nam 15 ubi iam loco munera resurrectio computabitur, si poena sine correctione resurgentibus inferatur? * * * quis ita demens ut tantum bonum credit materiam fieri resurgentibus infiniti supplicii? quibus utilius erat omnino non surgere quam tantorum et talium malorum post resurrectionem sub infinitis poenis experientiam sustinere.

20

3. [Mar. Mercat. exc. 2 ("eiusdem Theodori ex secundo codice libro tertio ante quattuor folia finis libri : *sed nihil horum, &c.... et post paululum : manifestius, inquit, haec eodem, &c.... et post paululum : idcirco, inquit, Dominus auctor, &c.*"]).

Sed nihil horum perspicere potuit mirabilis peccati originalis assertor, quippe qui in diuinis scripturis nequaquam fuerit exercitatus, nec *ab infancia* (iuxta beati Pauli uocem) *sacras* didicerit *litteras**; sed siue de scripturae sensibus siue de dogmate saepe declamans, multa frequenter inepta proprie communiterue de ipsis scripturae dogmatibus, quae 25 plurimis impudenter exprompsit. nam potentiae metus nullum contra sinebat effari, sed tantummodo taciti qui diuinorum scripturarum habe-

3 mortalem b | horis b 7 quod (for quia) g | esse (bef uol.) add b 16 puta-
bitur g 21 illorum g | praespicere g 25 scripturis dogmatibusque b g

* 2 Tim. iii. 15.

bant notitiam, detrahebant. nouissime uero in hanc dogmatis excidit nouitatem qua diceret quod in ira atque furore Deus Adam mortalem esse praeceperit, et propter eius unum delictum cunctos, etiam necdum natos homines, morte multauerit. sic autem disputans non ueretur 5 nec confunditur ea sentire de Deo quae nec de hominibus sanum sapientibus et aliquam iustitiae curam gerentibus umquam quis aestimare temptauit. sed nec illius diuinae uocis recordatus est quod ‘non diceretur ulterius ista parabola in Israel: patres manducauerunt uuam acerbam, et filiorum dentes obstupuerunt; quia haec dicit Adonai 10 dominus; dentes eorum qui manducauerunt uuam acerbam obstupescerunt*.’ ostendens per haec quod alterum pro altero, iuxta quorundam errorem, Deus omnino non puniat, sed unusquisque pro delictis suis redditurus est rationem. his consona beatus quoque Paulus adnectit: Deus (inquit) qui reddet unicuique secundum opera sua †; et: unusquisque 15 nostrum onus suum portabit ‡; et: tu quid iudicas fratrem tuum, aut tu quare spernis fratrem tuum? omnes enim adstabimus ante tribunal Christi§. sed uir mirabilis propter unius peccatum Adae tanto furore commotum arbitratus est Deum, ut et illum atrocissimae poenae subderet et ad uniuersos omnes posteros eius parem sententiam pro- 20 mulgaret, inter quos quanti iusti fuerint non facile numerare quis poterit. ex quibus eum maxime considerare conuenierat, quod ualde uideretur incongruum Noe Abraham David Moysem et reliquos innumerabiles iustos obnoxios poenae redditos ob eius delictum, et unum atque ex gusto arboris adprobatum; et quod sic ultra modum iustitiae 25 iram suam Deus extenderit ita ut tot iustorum uirtutes cunctas abiceret, eosque propter unius peccatum Adae tanto supplicio manciparet.

nam etsi nihil aliud, saltem de Abel mente perpendens conuenienter aestimare debuerat, qui primus iustus existens primus mortuus est. et siquidem mortem Deus statuerat ad poenam hominum, quomodo 30 non impietatis erat extremae uiuere quidem eum qui fuit causa peccati, uiuere etiam cum illo et Euam malitiae repertricem—praetermitto autem diabolum in immortalitate hactenus perdurantem—primum uero iustum repertoremque uirtutis, primumque diuini cultus curam gerentem ante omnes paene peccantium fuisse percussum? oportebat autem 35 sapientissimum uirum et de Enoch qui non est mortuus diligenter expendere; non enim tanta uirtute uel pietate praeditus fuit ut melior

6 aestimaret (*for aest. tempt.*) *n*   10 manducauerint *g*   17 de (*for Adae*)
b : *om g* Adae Deum (*om D. infra*) *n*   34 poena *g*

* [Ezek. xviii. 2, 3. Jerem. xxxi. 30].   † Rom. ii. 6.   ‡ Gal. vi. 5.
§ Rom. xiv. 10.

omnibus existeret, Moyse dico et prophetis apostolisque, uel reliquis omnibus de quibus ait beatissimus Paulus *quibus dignus non erat mundus**; ita ut, illis mortuis, ipse solus sine mortis experientia perduraret. sed iam ab initio hoc Deus habuit apud se definitum, ut primum quidem mortales fierent, postmodum uero inmortalitate gauderent, sic 5 ad utilitatem nostram fieri ipse disponens. * * * * *

manifestius haec eadem Deus ostendit, cum transfert Enoch et inmortalem facit nam si per peccatum causa supplicii Deus intulit mortem, nec olim definitum hoc habuit apud se, ineffabiliter pro nobis iuxta propriam sapientiam cuncta dispensans, nequaquam Enoch quidem 10 inmortalis existeret, dominus autem Christus ad mortis experientiam perueniret. * * * * *

idcirco Dominus auctor omnium bonorum hominibus factus est, ut sicut Adam primi et mortalis status extitit inchoator, ita et ipse secundi et inmortalis status existens initiator, primitus Adae prioris naturalia 15 custodiret, dum nascitur ex muliere, dum pannis inuoluitur et paulatim aetatis incrementa sortitur—*Iesus enim (inquit) proficiebat aetate et sapientia et gratia coram Deo et hominibus†*—dum circumcisionem suscipit, dum iuxta legalem consuetudinem Deo adstetit in templo, parentibusque subicitur et conuersationi legitimae mancipatur. sic etiam ad 20 expletionem reliquorum et mortem, utpote naturae tributum, postremo suscipit, ut secundum legem humanae naturae moriens et a mortuis diuina uirtute resurgens, initium cunctis hominibus qui mortem secundum propriam naturam suscipiunt fieret ut a mortuis surgant et ad 25 inmortalem substantiam commutentur. sicut enim conformes Adae secundum statum praesentem sumus omnes effecti, sic Christo domino conformes efficiemur in posterum. *transfigurabit enim corpus humiliatis nostrae conforme fieri corporis gloriae eius‡.* et: *qualis terrenus, tales et terreni; et qualis caelestis, tales et caelestes.* et: *sicut portauimus imaginem terreni, portemus etiam imaginem caelestis§.* ostendens quod 30 primi status Adae participes facti, necessario etiam secundi Adae, Christi domini, secundum carnem futuri status participium consequimur, utpote qui ex hac eadem natura constet exortus, et cuncta quae fuerant naturae suscepit, et ideo sustinuerit mortem, ut mortem naturae suscipiens et a mortuis resurgens naturam liberam morte perficeret. et 35 mortem quidem propterea suscepit, peccatum uero nequaquam, sed ab hoc immunis permansit omnino; quod enim erat naturae, id est, mortem, indubitanter adsumpsit, peccatum uero, quod non erat naturae

35 l. a morte g

* Heb. xi. 38.   † S. Luke ii. 52.   ‡ Phil. iii. 21.   § 1 Cor. xv. 48, 49.

sed uoluntatis, nullo pacto suscepit. quod si fuisset in natura peccatum, iuxta sapientissimi huius eloquium, peccatum in natura prorsus existens necessario suscepisset.

BOOK IV.

[Mar. Mercat. exc. 1 ("Theodori...de secundo codice libro quarto folio decimo...tantis extantibus, &c.")].

Tantis extantibus quae demonstrent Adam sic ex terra formatum ut
5 mortalis prorsus existeret, erga cibum proprium uoluit occupare sermonem; nec exinde ualens aduertere ueritatem, pro dogmate uero seductorio ex mendacio aduocationem iungens.

* * * * *

non ait 'mortales eritis,' sed *morte moriemini**; prorsus existentibus
10 natura mortalibus inferre mortis experientiam comminatus, quam etiam iuxta morem propriae benignitatis ad effectum perducere distulit. sicut enim cum dicit: *qui effuderit hominis sanguinem, sanguis eius pro eo fundetur*†, non hoc dicit quia 'qui occiderit hominem erit mortalis,' sed quia 'dignus est huiusmodi morte damnari;' sic et in praesentiarum
15 dixit *morte moriemini*, non quod tunc mortales fierent, sed quod digni essent qui mortis sententiam pro transgressione referrent. sed et diuinam sententiam, quam post peccatum Deus Adae inferre uidetur, aduerte. sic enim dicit: *quia audisti uocem uxoris tuae, et comedisti de ligno, de quo praeceperam tibi de hoc solo non comedere, ex eo comedisti,*
20 *maledicta terra in operibus tuis, in tristitia comedes eam omnibus diebus uitiae tuae; spinas et tribulos proferet tibi, et comedes fenum agri; et in sudore uultus tui comedes panem tuum, donec reuertaris in terram*‡. hoc autem per haec comminatus est, quod aerumnosam uitam habiturus esset, cum labore deinceps fructus de terra sumpturus quibus aleretur
25 et subsisteret; nequaquam habens, ut pridem, tantam propositam largitatem quanta ex paradisi copia fruebatur. non enim operari terram pro supplicio dedit Deus, quasi ex immortali natura in mortalitatem homines transferens; quandoquidem et paradisum ei *ut operaretur et custodiret*§ indixit. pro tanta uero pristina largitate et uoluptate paradisi,
30 aerumnosam eius fore sustentationem de terrae fructibus comminatur. nam prorsus ut mortalis factus, et tunc paradisi fructibus indigebat,

6 uolens n   7 adminationem n | iungens. non ait b iung. Deus n. a. g
16 per transgressionem g   23 omnia (aft haec) add b   25 atque (for et) b
31 et (for ut) g ita n

* Gen. ii. 17.

† Gen. ix. 6.

‡ Gen. iii. 17 sq.

§ Gen. ii. 15.

sicut nunc terrae fructus inquirit; et pro supplicio pristinis fraudatus deliciis hac aerumnosisima laboriosissima conuersatione multatur. unde ad postremum consequenter adiecit: *quia terra es et reuerteris in terram**, hinc etiam mortalitatem naturae significans; non enim inmortali et nunc primum incipienti sententiam mortis excipere—sicut sapientissimi defensores peccati originalis, immo potius patres peccati mirabiles, adseuerant—uocabulum hoc ‘terrae’ compositus; sed ut ab exordio naturaliter effecto mortali adpellationem hanc congruere iudicauit diuina scriptura, hoc de hominibus uocabulum ad ostensionem corruptibilis et resolubilis eorum naturae saepius adsumens. *nam recordatus est* (inquit) *quia puluis sumus; homo, sicut fenum dies eius, et sicut flos agri, ita florebit; quia spiritus pertransiuit in eo, et non erit amplius locus eius†.* uult autem dicere quod corruptibiles et resolubiles omnes sumus, in modum feni parumper florentis pereuntisque post paululum; nam ad breue quidem tempus uitam ducimus, ad non existendum uero deinceps omnino peruenimus. sic et Abraham: *ego sum* (inquit) *terra ac cinis‡,* pro eo ac si diceret: ‘non sum dignus cum tanto Deo colloqui, homo factus e terra, et omnimodis hoc futurus.’ magis ergo dicere debuit ‘*quia terra eris et in terram reuerteris,*’ siquidem nunc primum fieret natura mortalis.

5

10

15

20

Phot. *bibl. cod. 177.*

[λέγει] ἀπ' ἀρχῆς μὲν θνητὸν πεπλάσθαι τὸν Ἀδάμ, ἐνδείξει δὲ μόνον, ἵνα μισήσωμεν τὴν ἀμαρτίαν σχηματίσαι [δὲ] οὐτως τὸν θεὸν ὡς διὰ τὴν ἀμαρτίαν ἀντὶ τιμωρίας ἐπιτέθειται ὁ θάνατος.

Ibid. *infra.*

δύο ἀφέσεις ἀμαρτιῶν εἶναι [λέγει], τὴν μὲν τῶν πεπραγμένων, τὴν δὲ... αὐτὴν τὴν ἀναμαρτησάν ἦτοι τὸ μηκέτι ἀμαρτάνειν... ὅπερ... ἀφεσιν ἀμαρτιῶν 25 τελείαν καὶ κυριωτάτην καὶ ἀναρέσειν καλέει ἀμαρτίας παντελῆ... ἤρξατο μὲν (φησὶν) [ἢ τοιαύτη ἀμαρτιῶν ἀφεσις] ἐμφανίζεσθαι ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν δεσπότην Χριστὸν οἰκονομίας καὶ ἐν ἀρραβώνος ημῶν διδοσθαι τάξει· δίδοται δὲ τελείως καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἔργοις ἐν τῷ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀποκαταστάσει, ὑπὲρ ἣς ἵνα τύχωμεν καὶ ημεῖς καὶ τὰ βρέφη βαπτιζόμεθα... οὐκέτι (φησὶν) μετὰ τὴν 30 ἀνάστασιν ἀμαρτησόμεθα.

4 haec...significant n   7 huic (*for hoc*) b g | imposuit n   8 indicauit g
15 ut iam diximus (*for uitam ducimus*) n

* Gen. iii. 17.

† Ps. cii. (ciii.) 15 sq.

‡ Gen. xviii. 27.

VII. LETTERS.

A collection of these in a Syriac form existed among the Nestorians of Ebedjesu's time, bearing the title of *The Book of Pearls* (אַלְמָנָה תְּחִדָּשׁ). Some of them were perhaps known to Photius (cod. 177: ὁ Μοψεωτας ἐστιν, ὡς ἀπὸ τῶν ἔπιστολῶν ἐμδθάνει—but the words occur only in the margin of one of his MSS., and 5 are possibly those of an early copyist).

i. To Artemius, Priest of Alexandria (Ep. ii.).

[Fac. iii. 5 (“idem Theodorus in epistola ad Artemium Alexandrinum presbyterum secunda”)].

Quos oportuit scire quia Patrem et Filium et Spiritum sanctum adoramus, in istis diuinam et aeternam et increatam compleri dicentes tritatem. quoniam eiusdem essentiae est unumquodque horum, hoc est, aeternae omnium factorum causae et reuera diuinæ. et Pater non propter aliud, sed propter propriam essentiam adorandus est. ita etiam et Filius, non pro alio hoc accipiens, sed quia illius et talis essentiae est circa quam congruebat haec impleri. similiter etiam et Spiritum sanctum eiusdem essentiae cognoscentes, propter propriam essentiam adoramus. sic et tres personas dicimus, unamquamque perfectam et eiusdem essentiae aeternae ac diuinæ et eorum quae facta sunt causam arbitrantes esse; et tres adoramus personas, unius eas essentiae credentes reuera diuinæ. quomodo itaque possibile est quartam personam super has addere illam quae adsumpta est serui formam? quam neque eiusdem essentiae arbitramur esse; cui neque propter se cultus debetur, neque propter propriam essentiam debere suscipere adorationem agnoscimus, neque ipsam solam apud se diuisse in propria persona adoramus, sicuti diuidi eam putant.

2. To DOMNUS.

[Leont. ap. Mai vii. 69. Anastasius (cf. Sirmond. ap. Fac. ix. 3) eclog. (Θεοδάρου Μοψουεστίας ἐκ τῆς πρὸς Δόμνον ἐπιστολῆς)].

‘Η κατ’ εύδοκίαν τῶν φύσεων ἔνωσις μίαν ἀμφοτέρων τῷ τῆς ὁμωνυμίας λόγῳ ἐργάζεται τὴν προσηγορίαν, τὴν θέλησιν, τὴν ἐνέργειαν, τὴν αὐθεντίαν,
25 τὴν δυναστείαν, τὴν δεσποτείαν, τὴν ἄξιαν, τὴν ἔξουσίαν, μηδὲν τρόπῳ λιαφρουμένην· ἐνὸς ἀμφοτέρων κατ’ αὐτήν προσώπου καὶ γενομένου καὶ δεγομένου. * * * * * καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγεν;

ο τῆς κατ' οὐσίαν ἐνώσεως ἐπὶ μόνων τῶν ὁμοουσίων ηλήθενται λόγος, ἐπὶ δὲ τῶν ἑτεροουσίων διέψευσται, συγχύνεται εἶναι καθαρὸς οὐ δυνάμενος· οὐ δὲ τῆς κατ' εὐδοκίαν ἐνώσεως τρόπος ἀσυγχύτους φυλάττων τὰς φύσεις, καὶ ἀδιαιρέτως ἐν ἀμφοτέρων τὸ πρόσωπον δείκνυσιν, καὶ μίαν τὴν θέλησιν καὶ μίαν τὴν ἐνέργειαν, μετὰ τῆς ἐπομένης τούτοις μίας αὐθεντίας καὶ δεσποτείας. * * * 5
 * * * * κατὰ γὰρ τὸν τῆς εὐδοκίας τρόπον τῷ θεῷ λόγῳ συναφθεῖς, ὡς ἔφαμεν, ἐξ αὐτῆς τῆς μῆτρας ὁ τεχθεὶς ἐκ τῆς παρθένου ναὸς μεμένηκεν ἀδιαίρετος, τὴν ἐν πᾶσιν αὐτοῦ ταυτοβουλίαν καὶ ταυτουργίαν ἐσχηκώς· ὃν οὐδέν ἔστιν συναφέστερον.

Cf. Act. Conc. Lateran. a. 649 (ἐκ τῶν εἰς τὰ θαύματα λόγου β': "de secundo sermone pro miraculis facto"). Max. Conf. ad Marin. (Migne P. G. 91, 173: ἐν τοῖς εἰς τὰ θαύματα παρεξηγηθέσιν αὐτῷ λόγῳ δευτέρῳ). On these books see Fritzsche, p. 102.

Θέλω, καθαρίσθητι* πρὸς τὸν λεπρὸν εἰπὼν ὁ σωτὴρ ἔδειξεν μίαν εἶναι τὴν θέλησιν, μίαν τὴν ἐνέργειαν, κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔξουσίαν προαγομένην οὐ λόγῳ φύσεως ἀλλ' εὐδοκίας, καθ' ἣν ἡγάθη τῷ θεῷ λόγῳ οὐ κατὰ πρόγνωσιν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ γενόμενος ἄνθρωπος, ἐξ αὐτῆς μῆτρας τὴν πρὸς αὐτὸν ἐνδιάθετον ἔχων οἰκείωσιν.

Volo, mundare leproso dicens
Saluator ostendit unam esse uoluntatem, unam operationem, secundum unam eandemque potestatem productam non uerbo naturae sed dignationis, per quam unitus est Deo Verbo qui per praescientiam 15 ex semine Dauid postea homo factus est, ex ipso utero familiaritatem ad eum affectualem habens.

18 effectualem *Harduin*

* S. Matt. viii. 3.

APPENDIX B.

ON THE TEXT OF THE PAULINE EPISTLES FOLLOWED BY THEODORE.

THE following list of readings is the result of a comparison of the Latin text of the Epistles printed in these volumes with the text of R. Estienne's folio Greek Testament (Paris, 1550), as edited by Dr Scrivener (Cambridge, 1860).

An asterisk after an assumed reading indicates that it is reflected by one or more of the Latin versions; a dagger, that the commentary affords some reason for supposing that it found place in the Greek text of Theodore. Variants which although suggested by the translator's Latin receive no support from the commentary, and are almost or altogether unknown to the MSS. and versions of the Greek Testament and to the Greek patristic writers, have been distinguished by a mark of interrogation; words omitted in the MSS. of our translation, but probably represented in their archetype or in Theodore's text, are included in square brackets. Where none of these marks has been attached, it may generally be concluded that there is no sufficient evidence to determine whether the reading is really Theodorean, or is due to the caprice of the translator or to the accidents of transcription. For particulars the reader is referred to the footnotes attached to the commentary.

It will be found that when due allowance has been made for the omissions of the commentator, the errors of the translator and his copyists, and the influence upon the translation of the Latin versions and indirectly of the Western text, there remain but few readings in which the text of Theodore can be shewn to have differed from that which was followed by the other Antiochene fathers and by the later Greek writers generally. Some of the exceptions however possess considerable interest; and two or three (e.g. the reading δε in 1 Tim. iii. 16), are of importance to the textual critic.

TEXT OF THE PAULINE EPISTLES FOLLOWED BY THEODORE. 341

I. p.		I. p.	
5	Galat. i. 3 + ἡμῶν (aft πατρὸς) — ἡμῶν (aft κυρίου)	89	Galat. v. 6 — γάρ? 8 [ὑμᾶς]
11	8 εὐαγγελίσηται *? εὐαγγελιζόμεθα?	93	13 δὲ + δῶτε *?
12	9 εὐαγγελίσηται *? 12 αὐτὸς (aft ἐδιδάχθη) ?	95	14 σεαυτὸν *?
13	15 — ὁ θεός *? 17 ἀπῆλθον (for ἀνῆλθον)	99	20 φαρμακέαια *? — θυμοὶ?
16	ii. 2 — δὲ? + εἴναι τι (aft δοκίσιον)?	100	22 — δὲ? 25 ξῶμεν οὖν [δὲ?] (for εἰ ξῶμερος)?
		102	26 ἀλλήλους
17	3 δ σὺν ἐμοὶ Ἑλλην ὡν 6 + εἴναι τι (aft δοκούντες) *?	108	vi. 2 ἀναπληρώσετε *
18	7 + καὶ (aft καθὼς)? 9 + μὲν (aft ἡμεῖς)	109	13 περιτετμημένοι *
24	15 + δὲ (aft ἡμεῖς) 16 Ἱησοῦν Χριστὸν πιστεύομεν *?	110	15 οὗτε γὰρ (for ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὐτε)
32	17 ἄρα...διάκονος	121	16 στοιχοῦσιν *
36	iii. 1 — τῇ διληθεὶρ μὴ πελθεῖται * + καὶ (aft προεγράφη)? 2 τὸν Χριστὸν?	123	17 + Χριστοῦ *
37 [cf. 312, add.]	3 ως ἐν σαρκὶ? 6 [οἱ] [οὗτοι εἰσὶν οἱοὶ Ἀβραὰμ.]	127	Ephes. i. 3 + ἐν (bef Χριστῷ) * + 4, ἐν ἀγάπῃ προορίσας + 8, 9 ἐν τ. σ. καὶ φρ. γνωρίσας +
39		128	10 — τε *? 13 — καὶ (bef πιστεύσατε) *?
40	9 εἰδολογήσονται *? 10 καθὼς γέγραπται? — ἀνθρώπος *	137	14 — ὅς ἔστιν? 18 καρδίας (for διαπολασμοῖς) *? ἀντοῖ (for αὐτοῦ)?
44	17 τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἑτη *	139	19 πεπιστευκότας *? 22 πάσαν τὴν ἐκκλησίαν *?
50	21 — γάρ?	143	ii. 1 + ὑμῶν *
51	23 — δὲ?	146	3 τὸ θέλημα *
55	26 δὲ πίστεως τῆς *?	148	φύσει τέκνα * +
56	27 — γάρ?	149	5 + καὶ ταῖς ἀμαρτίαις?
	28 οὐδὲ (for καὶ) *? εἰ *?		9 [διὰ τῆς πίστεως]
63 [cf. 312, add.]	iv. 6 + τοῦ θεοῦ * 16 ὑμῖν (for ὑμῶν) *	150	11 + οἱ (bef ποτὲ) ἐν σαρκὶ οἱ λεγ. +
84	29 [τότε]	152	12 — ἐν [τοι] * + τούτῳ (aft κόσμῳ) *?
87	v. 1 — οὖν * ἡμᾶς Χρ.	153	14 λύσας, τὴν ἐχθραν + 18 [δι' αὐτοῦ]
	2 ἐν Χριστῷ (for Χριστὸς) ?	154	21 ἀφῆ (for ἡ οἰκοδομὴ) +
			iii. 3 [κατὰ ἀποκάλυψιν] ἐγνωρίσθη * +

I. p.		I. p.	
155	Ephes. iii. 5 -έν *	203	Philipp. i. 9 -έτι *
156	9 οἰκονομία *		11 καρπὸν...τὸν *
	- διὰ Ἰησοῦ Χρ-	207	16, 17 See note
	στοῦ * †	209	18 -έν
159	15 φραγτά (for πατριά)†	211	21 δὲ (for γὰρ) ?
160	16 δύναμις * ?	213	27 μᾶθ ψυχῆ, *
162	20 ἦν ἐνήργητες ?		28 ἔστιν αὐτοῖς *
165	iv. 6 ημῶν * †		εἰδετε...ἡκούσατε * ?
166	8 - καὶ *	214	ii. 1 οἰκτιρμοῦ (for καὶ οἰκ-
171	18 - δρτες * † ?		τριμοὶ) * ?
	19 καὶ πλεονεξίας * ?	215	4 σκοπείτω * ?
173	23 διανεοθεῖτε *		ἔκστοι ?
	24 ἐνδίσαθε *		5 - καὶ ?
	καὶ ἀληθεῖς *	218	7 ἀνθρώπου (for ἀνθρώ-
175	28 + ἰδιαῖς *		πων) †
176	32 - δὲ	225	12 - ὁς
177	v. 4 καὶ (beſ εὐτραπελία)	227	21 Ἰησοῦ Χριστοῦ *
178	5 ἵστε * ?	228	24 + πρὸς ὑμᾶς * † ?
	δ ἔστιν εἰδωλολα-	229	28 [κάγῳ ἀλυπότερος ὁ]
	τρεῖα * † ?		30 κυρίου
181	15 [ἀλλ' ὡς σοφοὶ]		παραβολευσάμενος *
	17 θεοῦ (for κυρίου) † ?	234	iii. 5 πετυμοῦ *
	18 + πᾶσα (beſ ἀσω-		Ἐβραϊου ?
	τία) * ?	235	7 ἥγομαι (for ἥγη-
182	19 ταῖς καρδίαις * †		μαι) ?
	21 Χριστοῦ * †		8 Ἰησοῦ Χριστοῦ *
183	22 ὑποτασσόσθωσαν *	236	9 ἐκ πίστεως (for διὰ
	23 + δ		π.) * ?
184	25 [καὶ]		+ ἐκ τῆς πίστεως
186	29 Χριστὸς * †		(aſt δικαιοσύνης) ?
189	vi. 8 + ὑμῶν (aſt ἔκαστος)	237	10 ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ †
	θεοῦ (for κυρίου) †	238	11 τὴν ἐκ (for τῶν) *
	καὶ ὑμῶν καὶ αὐ-	241	17 + μου (aſt ἀδελ-
	τῶν		φοι) ?
190	12 + καὶ (aſt ἀρχὰς) *		ἡμῶν * ?
192	16 + δὲ (aſt πᾶσων)	243	20 δὲ (for γὰρ) * †
	ἐχθροῦ (for πονηροῦ) ?		- καὶ ?
193	17 τὴν σωτήριον ?		21 εὐδοκίαν (for ἐνέρ-
194	18 - τούτο *		γεια) ?
	20 ἀλύσεων ?	246	iv. 3 - καὶ *
	22 + ἐμοὶ κυρίῳ ?	247	4 + καὶ
195	24 - ἀμήρ.	248	7 φρουρήσαι * ?
198	Philipp. i. 1 συνεπισκόπους ?	249	12 καὶ (for δὲ) *
201	4 + καὶ (aſt χαρᾶς)		πάντα (for ἐν παν-
202	7 + μου (aſt καρδίᾳ) ?		τι) ?
	+ ἐν πάσῃ (beſ τῇ	251	19 πληρώσαι *
	ἀπολογίᾳ)	252	21 [ἀστάζονται ὑμᾶς οἱ
203	8 Χριστοῦ Ἰησοῦ *		σὺν ἐμοὶ ἀδελφοῖ]

I. p.	I. p.
252 Philipp. iv. 23 - ἡμῶν * ?	308 Coloss. iv. 8 γνῶτε...ἡμῶν * +
253 Coloss. i. 2 ἐν Κολοσσαῖς * or Κολοσσαῖσιν ? + Ἰησοῦ *	10 δέξασθαι 13 - γάρ ? 15 αὐτῶν * ? 17 - καὶ ?
254 - καὶ κ. Ἡ. Χ. *	309
255 3 - καὶ *	311
256 6 - καὶ + καὶ αὐξανόμενον *	II. p.
257 7 - καὶ *	2 i Thess. i. 1 - ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κ. Ἡ. Χ. *
258 9 - καὶ ἡμᾶς (for ἡμᾶς) +	3 2 διδασκότως, μημο- νεύοντες * +
259 12 εὐχαριστούντων ?	5 πρὸς ὑμᾶς *
260 14 - διὰ τοῦ αἵματος αὐ- τοῦ +	7 τόπον *
261 16 - εἴτε (bif bef θρόνοι and ἀρχαὶ) ?	9 ἔσχομεν * +
262 18 [ἀρχὴ]	ii. 2 ἀλλὰ (om καὶ) *
263 24 - μου *	3 ἐκ δόλου ?
264 27 δ *	7 ἥπιοι
265 29 ἣν ἐνήργηκεν (for τὴν ἐνεργουμένην) ?	9 - εἰς ὑμᾶς
266 ii. 2 συμβίβασθετες *	15 ἡμᾶς * +
267 - καὶ (bef πατρὸς)	iii. 1 + γάρ ?
268 4 - δὲ	2 - ἡμῶν (aft τὸν ἀδ.) ? - καὶ συνεργὸν ἡμῶν *
269 13 - ἐν (bef τοῖς πα- ραπτ.)	- ὑμᾶς [2°] *
270 15 ἐστιφέ * ?	6 πέρ *
271 16 - ἐν (bef πόσει and μέρει)	3 ὑμῶν (for ταῦταις) ?
272 20 + τούτου * ?	5 ὑμῶν (for ἡμ.) ?
273 iii. 5 καὶ τὴν εἰδωλολα- τρεῖαν (for ἥτις ἐστιν εἰδωλολα- τρεῖα) ?	9 ὑμῶν (for ἡμῶν) ?
274 11 + καὶ (aft βάρβαρος and δοῦλος)	11 - Χριστὸς *
275 14 - δὲ ?	13 τὴν ἀγάπην * ?
276 16 θεοῦ Η' κυρίου C ἐν πάσῃ σοφίᾳ διδο- κούτες	13 - Χριστοῦ *
277 - καὶ (bef ὑμῖν) *	iv. 1 - οὐν
278 19 + ὑμῶν *	2 ἔδωκα *
279 22 κύριον (for θεόν) *	3 ἀπέχεσθε ?
280 23 - καὶ (bef πᾶς) *	ἀπὸ πάσης πορνείας +
281 25 γάρ (for δὲ) *	8 ὑμᾶς *
282 26 + παρ' αὐτῷ ?	9 ἔχομεν *
283 307 iv. 1 σὸν (for ἐν 2°) * ?	ii. 11 - Ιδίαις *
	13 θέλομεν *
	κοιμωμένων *
	17 - τοῦ κυρίου
	v. 3 - γάρ *
	5 + γάρ *
	8 ἐλπίδος ?
	13 ἡγεῖσθε (for καὶ ἡ- γεῖσθαι) ?
	ἐν αὐτοῖς * +
	15 - καὶ [1°] *
	21 + δὲ *
	25 + καὶ *

II. p.	II. p.
45 2 Thess. i. 8 ἐν φλογὶ πυρὸς * †	147 1 Tim. iv. 10 - καὶ *
- Χριστῷ	148 12 - ἐν πνεύματι *
46 9 - ἀπὸ [2°]?	149 13 [τῇ παρακλήσει]
10 πιστεύσασι * †	151 14 τῇ χειρὶ?
11 προσείχομαι?	155 15 - ἐν [2°] *
47 12 - Ἰησοῦ Χριστοῦ [1°]	v. 4 - δὲ?
48 ii. 2 ὡς παρ' ἡμῶν?	- καλὸν καὶ *
κυρίου (for Χριστοῦ)*	5 ἀλπιζέτω... προσμεν-
49 3 - μὴ [2°]?	τῷ προσευχῇ καὶ τῷ
55 8 - τότε?	δεῖσις?
+ Ἰησοῦς *	14 + χήρας
+ ἐν (bef τῇ ἐπιφ.)?	16 - ἣ πιστή *
58 10 πέμπει? *	169 19 - ἐπί? *
12 - ἐν? *	171 20 + δὲ?
59 13 + καὶ (aft εἰς δ) *	vi. 2 τῶν εὐεργεσιῶν?
- ἡμῶν (aft εὐαγγ.)	3 προσέχεται
16 + ὑμῖν	4 γίνονται φθόνοι ἔρεις..
17 - ὑμᾶς *	διαπαρατριβαὶ *
60 iii. 4 - ὑμῖν *	7 - γάρ?
61 6 παρελαθοῦ *	ἀληθὲς (for δῆλον) *
62 9 - ἡμᾶς	9 + τὸν διαβόλον *
63 11 ἀκηκόμεν?	12 - καὶ? *
64 16 θεός (for κύρος [1°])	13 [μαρτύρων]
68 i Tim. i. 1 Χριστῷ Ἰησοῦ (for	+ τοῦ κυρίου ἡμῶν
'I. X.)	[καλὴρ]
Χριστῷ Ἰησοῦ (for κ.	17 [νῦν]
'I. X.) *	20 καιροφωνίας * †
78 12 + ἐν *	ἀπὸ τῆς πίστεως
79 [ἀγνοῶν]	ii. 1 Χριστῷ Ἰησοῦ *
80 16 πρῶτον *	3 + μου
Χριστὸς Ἰησοῦς *	5 - σου [2°]?
81 17 - σοφῷ *	6 + μαλλον (aft αἰτίας)?
85 ii. 1 - οὐν?	8 + ἐν?
προσευχὰς δεήσεις?	10 [νῦν]
87 3, 5 δὲ (for γάρ)?	12 - γάρ?
89 7 - ἐν Χριστῷ * †	14 + τῷ κυρίῳ ἡμῶν
90 8 - οὖν?	15 Φόγελος *
91 9 + δὲ (aft ὡς)?	17 γεννήμενον?
92 - ἥ?	σπουδαῖος *
95 15 μετῃ *	18 + μαι (aft διηγόνη-
99 iii. 2 δὲ (for οὖν)?	στερεί)
110 3 - μὴ αἰσχροκερδῆ * †	ii. 3 συγκακοπάθησον
129 13 - ἐν πίστει τῷ?	Χριστῷ Ἰησοῦ *
135 16 δις (for θεός) †	4 + τῷ θεῷ (aft
143 iv. 5 δὲ (for γάρ)?	στρατ.) *
146 7 - δὲ?	7 δώσει *
8 ἐπαγγελίας	10 - καὶ
147 10 - γάρ?	

TEXT OF THE PAULINE EPISTLES FOLLOWED BY THEODORE. 345

II. p.		II. p.	
207	2 Tim. ii. 12 ἀρησθμεθα *	237	Tit. i. 6 δὲ ?
207	14 λογοάχει * †		- ἐστιν ?
208	16 καινοφωνίας *	238	7 δὲ (for γὰρ) ?
	17 δὲ (for γὰρ) ?	241	9 [καὶ παρακαλεῖν]
	18 προκοπουσιν *		10 - καὶ
209	19 ἀσφείας ?	246	ii. 3 ἵεροπτεῖ * †
	κυρίου *	248	7 - σεμεότητα ?
210	20 [δέ] μόνα ?	249 [cf. 285, add.] 9 [εὐαρέστους εἶναι]	- ἀφθαρσια
	21 γὰρ (for οὐν) ?		
211	22 - δὲ ?	250	10 ἐν πᾶσιν (for πᾶσαν) * ?
	+ πάντων		ἡμῶν (for ὑμῶν) *
211, 212	23, 24 - δὲ ?		11 δὲ (for γὰρ) ?
212	25 + τῇ ἀληθείᾳ (aft ἀντιδιατίθ.) *	253	σωτῆρος (for η σωτήρως) * ?
214	iii. 1 - δὲ ?	254	iii. 5 διὰ (bef πν. ἀγίου) ?
	3 [έσπονδοι]		8 - καὶ (aft καλά)
216	6 δὲ (for γὰρ) ?		9 - δὲ ?
217	8 - δὲ ?	255	δὲ (for γὰρ) ?
	Μαμβρῆς *		10 νοῦθεσταις καὶ δευτέραις *
	9 δὲ (for γὰρ) ?	256	15 δοκισσασθε
220	13 πλανώμενοι καὶ πλανῶνται * ?	267	Philem. 1 Ἰησοῦν Χριστοῦ *
		268	- καὶ (aft ἀγαπητῷ)
221	14 ἔμαθες (for οἶδας) ?	273	2 Ἀφφία
	Ἴησοῦν Χριστοῦ (for τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ) ?	5 + Χριστὸν *	
		6 ἡμῶν *	
222	16 - καὶ (aft θεόπν.) * †	7 χαρὰν *	
	+ ἐστιν (aft ὥφελ.) ?	- γὰρ	
	i. 1 + ἡμῶν (aft κυρίου) ?	ξεῖνα ?	
223	3 - γὰρ ?	11 + καὶ (bef σοι) *	
226	9 - γὰρ ?	13 μοι διακονῆς *	
228	11 - γὰρ ?	16 - ὡς ?	
	12 - δὲ ?	17 - δὲ ?	
231	18 + μὲ (aft σώσει) ?	19 - καὶ ?	
	19 Πρόκλλας	20 [μου τὰ στλάγχρα ἐν κυρίῳ]	
232	21 ἀστάζονται *	21 + καὶ (bef πεπονθὼς) ?	
	Προύθης ?	δ (for δ)	
	22 ἡμῶν (for ὑμῶν) * †	22 - δὲ ?	
234	Tit. i. 1 Χριστοῦ Ἰησοῦ * †	γὰρ (for δὲ) ?	
	4 χάρις καὶ εἰρήνη (for χ. Ἐλεος εἰρ.) *	23 ἀσπάζεται *	
236	5 ἵνα (for καὶ) ?		
	[σοι]		

APPENDIX C.

ON SOME FURTHER CITATIONS FROM THE LATIN THEODORE BY WRITERS OF THE NINTH CENTURY.

1. It was stated in the Introduction (i. p. li), that "only five writers anterior to the thirteenth century are known to have cited Theodore under the name of Ambrose." The remark needs correction. Since the publication of Vol. I., I have found extracts from the Latin Theodore in the treatise *De ecclesiasticis officiis*, attributed to Symphosius Amalarius. This author, whether identical with the *chorepiscopus* of Lyons censured by Florus Lugdunensis (Migne, *P. L.* 119, 71 sq.), or another Amalarius, a monk (Sigebert. Gembl., Migne 160, 567), and successively deacon (Ademar, Migne 141, 29) priest (Migne 105, 815) and bishop (?) of Metz (Honor. Augustodun., Migne 172, 230), flourished during the first three or four decades of the ninth century. He was present at the Synod of Aix in 816, and at the Synod of Paris in 825, and was afterwards (as he himself tells us in the Preface to his *Liber de ordine antiphonarii*) sent by Lewis the Pious on a mission to Gregory IV. The *De officiis* is dedicated to Lewis; and from the dedication it seems to have been written after the coronation of Lothair and the emperor's marriage with Judith, but probably before the birth of Charles the Bald¹, i.e. between A.D. 817 and 823. Amalarius died, it appears, about A.D. 836, and Lewis in 840; and thus, in any case, Amalarius, although a contemporary of Rabanus, could not have derived his knowledge of Theodore from the commentaries of the Abbat of Fulda, which are of somewhat later date (i. p. xlvi); nor do the variants offered by his citations present any general agreement with those which are found in Rabanus. Indeed it is probable that his MS. was distinct from the Fulda Codex, and perhaps earlier and of a purer type. Ademar

¹ He is not mentioned in the preface, which refers to both Lothair and Judith; Migne, *P. L.* 105, 988: "diuo Hludouico uita. nouo David perennitas. da principi Domine uitam. ipsi nouo Salomoni fel-

citas.... Iudith orthodoxae, nobilissimae atque prudentissimae Augustae, salus per multos annos... Hlotharium gloriosissimum coronatum et fratres eius Christus conseruet."

tells us that on one occasion Amalarius enjoyed the privilege of free access to the books of the Imperial library¹; and it may have been there that he formed an acquaintance with the Latin translation of Theodore.

Amalarius cites Ambrosiaster under the name of Ambrose on Rom. xiv. 5 (Migne, *P. L.* 105, 1065), 1 Cor. iii. 6 (*ib.* 1012), xi. 8 (*ib.* 1104), xi. 26 (*ib.* 1010), xii. 28 (*ib.* 1119); and Theodore under the same name on Phil. ii. 9 (Migne, 1009, 1225), 1 Tim. ii. 1² (*ib.* 987, 1175, 1242), iii. 8 (*ib.* 1089, 1090), iii. 14 sq. (*ib.* 1084). Hence it appears probable that in his codex of *Ambrosius in epp. D. Pauli* the commentary on Romans and 1 Corinthians was entirely Ambrosiaster's, and that that on the Epistles from Philippians onwards was Theodore's; but there is no evidence to shew whether his 'Ambrose' = Theodore began with Philippians, as in the MS. used by Rabanus, or with Galatians, as in the one from which Sedulius copied.

In the commentary on 1 Tim. ii., iii. I have been able to give the variants from Amalarius under the text. The following are the only peculiarities I have noted in the short extract from Philippians. I. p. 222, l. 19 cognoscent, 20 quia (*for quoniam [1"]*), 25 donatur | illud (*for illum*). P. 223, l. 8 – dicit.

2. I have found extracts from our translation also in one of the letters of Rabanus, the epistle addressed to Hincmar in reference to the case of Gotteschalk (Migne, *P. L.* 112, 1518 sq.). This letter was written in A.D. 848, or at the earliest in 847, and is therefore later than the commentaries on S. Paul. It contains a reference to Ambrosiaster on Eph. i. 4, 5, and citations from 'Ambrose' = Theodore on 1 Tim. ii. 1 (cf. II. pp. 86–88), 5–7 (*ib.* pp. 88–90); Tit. iii. 10 (*ib.* p. 255)³. The first two extracts were not discovered in time to allow of the variants being incorporated in the body of the work. They are as follows: II. p. 86, l. 12 – hominibus, 13 praecepit, 21 deguerint, 22 facientes. P. 87, l. 1 illis. P. 88, l. 5 deus (*for dominus*). P. 89,

¹ *Histor.* iii. 2 (Migne *P. L.* 141, 29) : "dedit ei imperator copiam librorum de palatio suo ut ex ipsis ea quae uiderentur congrua excuperet." This was after the synod of 816, and the immediate result of Amalarius's labours was the *Regula Canonicorum* which is printed in Migne (*P. L.* 105, 815 sq.)

² Amalarius is much perplexed by the order of the synonyms in 1 Tim. ii. 1, as they appear in the translation of Theodore; and by the divergence of the defini-

tions offered by 'Ambrose' from those which find place in S. Augustine (*E.P.* 149). But the departure of the text from the order of the Latin versions does not seem to have suggested any doubt as to the genuineness of the work. The age was ready to accept without enquiry anything which bore the name of one of the greater fathers.

³ Hincmar himself cites Ambrosiaster as Ambrose on 1 Tim. (Migne *P. L.* 125, 320).

l. 5 et ut passionem Christi omnibus necessariam esse demonstraret (*for* et *quia...esse*), 9 quoniam (*for* *quia et*). P. 90, l. 4 ut praedicem omnibus hominibus (*for* ut dicat omnium hominum). It will be observed that the text followed by Rabanus in this letter diverges very widely indeed from that which he had before him when writing the commentaries; unless he suffered himself in the latter to quote *memoriter* or with singular laxity.

The *Homiliae in Evangelia et Epistolas*, which belong to the period when Rabanus was Abbat of Fulda, and were collected shortly after his elevation to the archiepiscopal office, have also yielded up three considerable but not quite continuous extracts from the Latin Theodore (*Hom.* xxxvii. [Migne, *P. L.* 110, 214 sq. = II. pp. 33—35]; *Hom.* lxxviii. [Migne, 298 sq. = I. pp. 299—302]; *Hom.* xcvi. [Migne, 327 sq. = I. 304—307]). With one exception (*Hom.* i), these are the only homilies in the collection which are founded on the Epistles from Philippians onwards; and each of these is drawn *verbatim* from Theodore, whilst the greater number of the homilies on Romans—Ephesians inclusive are derived in part or in whole from Ambrosiaster. I subjoin the variants.

I. p. 300, l. 2 quos (*for* *qui*), 8 quod (*for* *quoniam et*), 9 quae (*for* *quia*) | a similitudine Dei eos (*for* *ad...Deo*), 11 ut ostenderet quomodo (*for* *ost. quoniam*). P. 301, l. 1 demetiebamini, 5—in (*bef* *forma*), 10—in, 13 adicit. P. 302, 2 nobis (*for* *uobis*) | ut dicamini Christiani (*for* *ut dicat Christi*) | —enim, 9 gentilis (*for* *gens*). P. 305, l. 15 obedient (*for* *audiant*), 17 superflue. P. 306, l. 8 mercedis uicem.
 II. p. 33, l. 19 quomodo (*for* *quoniam*), 24 + non (*bef* *existimant*). P. 34, l. 8 ad custodiendum noct. tempus nec nobis nec. est ad sectandam ebrietatem, 14 possibile est, 15—autem | + per (*bef* *quae*), 16—inqio, 17 + per (*bef* *quod*), 18 prodidit (*for* *praeuidit*), 19 habeamus. P. 35, 2—enim, 8 salute...futura.

INDEX I.

	PAGE		PAGE
Gen. i. 1, 3	...	...	I. 34
17	...	...	I. 28
27	...	...	II. 112
vi. 2	...	...	I. 269
xlv. 10, xlvi. 34, xvii. 1	...	I. 81	I. 38, 56, 133
Exod. iv. 22	...	...	I. 58, 263
Deut. xix. 15	...	...	I. 51
Ps. xvi. (xv.) 11	...	...	I. 114
xxxiii. (xxxii.) 6	...	I. 193	II. 263
li. 4 (l. 6)	...	...	II. 134
lxviii. 18 (lxvii. 19)	...	I. 166	I. 232
lxxviii. (lxxvii.) 25, 49	...	I. 48	I. 155
lxxxi. (lxxxi.) 6, 7...	...	I. 55	II. 84
lxxxiii. 18 (lxxxii. 19)	...	I. 222	II. 94
lxxxix. 26, 27 (lxxxviii. 27, 28)	I. 265	ix. 4—6	I. 176, 247
xc. (lxxxix.) 8	...	I. 6	19
Isa. lxi. 1	...	...	II. 268
Dan. x. 13, 21	...	...	I. 262
Hos. i. 1...	...	...	II. 265
Obad. i. 1	...	...	I. 58
S. Matt. x. 28	...	...	I. 216
xi. 29, 30	...	I. 246	21
xviii. 20	...	...	II. 27
xxviii. 20	...	I. 6	23
S. Luke iv. 18	...	I. 139	28
viii. 20, 21	...	...	II. 30
S. John i. 41, 45	...	I. 54	...
52	...	...	I. 20
ii. 14	...	I. 219	...
iii. 13	...	I. 168	...
33	...	I. 203	...
iv. 23, 24	...	I. 233	...
xv. 12, 13	...	I. 177	...
Acts vi. 2	...	...	II. 263
xx. 28	...	...	I. 169
Rom. i. 5	...	...	I. 261
16	...	...	I. 267
iv. 14	...	...	I. 275
vi. 5	...	...	I. 277
		ii. 1	I. 271
		2	I. 290
		15	
Rom. vi. 6	...	...	
vii. 19, 21—23	...	...	
viii. 9	...	...	
20, 21	...	...	
23	...	...	
29	...	...	
ii. Cor. ii. 7, 8	...	...	
iii. 14, 15...	...	...	
iv. 1	...	...	
v. 5	...	...	
vii. 16	...	...	
ix. 4—6	...	...	
19	...	...	
xi. 7	...	...	
xi. 11	...	...	
xi. 13	...	...	
27	...	...	
xv. 14	...	...	
21	...	...	
23	...	...	
28	...	...	
42—4...	...	...	
51, 52	...	...	
xvi. 1	...	...	
24	...	...	
v. 17	...	...	
vii. 11	...	...	
xi. 3	...	...	
29	...	...	
Gal. iv. 3	...	...	
Eph. i. 4	...	...	
10	...	...	
22	...	...	
ii. 1	...	...	
2	...	...	
15	...	...	

				PAGE				PAGE
Eph. iii. 1	...	...	...	I. 282	Tit.	i. 5, 7	...	... I. 199, II. 118
5	...	...	...	I. 281		9	...	... II. 109
Phil. i. 1	...	...	...	II. 118		iii. 10	...	... I. 209
ii. 6	...	...	...	I. 272	Heb.	i. 2	...	... I. 272
iv. 14	...	...	...	II. 268		3	...	... I. 136
1 Tim. i. 3	...	...	...	II. 189		14	...	... I. 129
v. 20	...	...	...	I. 179		ii. 2	...	... I. 48, 294
2 Tim. i. 1	...	...	...	II. 235		iii. 6	...	... II. 131
ii. 12	...	...	...	I. 259		xi. 39, 40	...	... II. 31
24	...	...	...	II. 109		xii. 22, 23	...	... I. 265
iv. 16, 17	...	...	...	I. 206				
<hr/>								
Gen. ii. 15, 17	...	...	...	II. 336	S. John x. 30	...	...	... II. 323
iii. 17 sq.	...	...	...	II. 336, 337		xiv. 10, 11, 23	...	... II. 309, 317
ix. 6	...	...	...	II. 336		xvii. 22	...	... II. 298
xviii. 27	...	...	...	II. 337	Acts i. 10, 11	...	...	... II. 298
Lev. xxvi. 12	...	...	...	II. 294		x. 38	...	... II. 326, 330
Ps. viii. 4	...	...	...	II. 291, 301		xvii. 30, 31	...	... II. 331
5 sq.	...	...	...	II. 321	Rom. i. 3	...	...	... II. 324
xxxiii. (xxxiv.) 19	...	...	...	II. 295	ii. 6	...	...	... II. 324
i. (li.) 13	...	...	...	II. 295		viii. 14	...	... II. 316
ii. (cli.) 15 sq.	...	...	...	II. 337	ix. 5	...	...	II. 327
cxlvii. (cxlvii.) 10, II	...	...	...	II. 295		20	...	... II. 292
Isa. vii. 16	...	...	...	II. 297		xiv. 10	...	... II. 334
Jerem. xxxi. 30	...	...	...	II. 334	1 Cor. ii. 12	...	...	... II. 328
Ezek. xviii. 2, 3	...	...	...	II. 334		xv. 45, 47—49	...	... II. 330, 331, 335
Dan. vii. 3 sq.	...	...	...	II. 324		57	...	... II. 326
S. Matt. ii. 4, 5	...	...	...	II. 323	2 Cor. iv. 16	...	...	... II. 299, 319
iii. 14	...	...	...	II. 307		vi. 16	...	... II. 294
17	...	...	...	II. 298	Gal. iv. 24	...	...	... II. 329
iv. 4	...	...	...	II. 307		vi. 5	...	... II. 334
11	...	...	...	II. 291	Eph. i. 21	...	...	... II. 329
vi. 24	...	...	...	II. 324	Phil. ii. 9	...	...	II. 292
viii. 3	...	...	...	II. 339		iii. 21	...	... II. 335
xvi. 23	...	...	...	II. 315	Col. i. 18	...	...	II. 292
xix. 6	...	...	...	II. 299	1 Tim. iii. 16	...	...	II. 306, 326
S. Luke i. 31, 32	...	...	...	II. 306	2 Tim. iii. 15	...	...	II. 333
ii. 5	...	...	...	II. 335	Heb. i. 1	...	...	II. 303, 304
52	...	...	...	II. 297		5, 6	...	... II. 305, 321
iv. 1	...	...	...	II. 315, 316	ii. 6 sq.	II. 291, 302, 303, 304, 305,		325, 330
xxii. 43, 44	...	...	...	II. 301		vii. 3	...	... II. 314
29 sq.	...	...	...	II. 301		ix. 14	...	... II. 326
iii. 13	...	...	...	II. 301		xi. 38	...	... II. 335
viii. 17	...	...	...	II. 324				

INDEX II.

- Abulbarakât, **x**
Alexander of Alexandria, **II. 2**; Origen's friend, *ib.*
Amalarius, *Symposius*, **II. 85, 86, 117, 122, 132**
Ambrose, S., **xiv**; Pseudo-Ambrose, **xxiii n., xxix, xlvi sq., xlix, l, lvi n., I. 43, &c.**
Amboisiaster, **xiv, xxvii, xliv, xlii, lxix, lxxviii, I. 12, &c.**
Ammianus Marcellinus, **I. 274**
Ammonius, **I. 233**
Anianus, **lili sq.**
Apollinaris, **I. 273**
Apuleius, **xli, I. 32, &c.**
Aristotle, **I. 177, II. 213**
Arnobius, **I. 40**
Assemani, J. S., **xi n.**
Athanasius, S., **xviii, I. 48, 135, 264**
Atto of Vercellae, **xlix**
Augustine, S., **xliv, I. 47, &c.**
Aulus Gellius, **II. 21**
Ausonius, **II. 86**

Balsamon, **II. 132, 133**
Barcephas, Moses, **xiii n.**
Barnabas, translator of, **II. 25**
Barsalibaeus, Dionysius, **xiii n., I. 76**
Basil, S., **xviii, lili n., I. 48, 263, II. 100, 116, 132**
Bellator, **lili n.**
Benedictine Editors of S. Ambrose, **xiv, xxiii, xlvi n.**
Bensly, R. L., **xii n., xiv n., I. 6, &c.**
Bingham, **I. 199, II. 52, 100, 125, 132**
Bridlington, Robert of, **xxviii, xxxiv, I. 1. 9, &c. See Index v.**
Bruno, **I**
Burgon, Dean, **xx n., II. 266**

Buxtorf, **II. 217**
Callimachus, **II. 242 sq.**
Carterius, **lix n.**
Cassian, John, **lili, I. 50, II. 98**
Cassiodorus, **xlvi sq., lili, I. 164**
Cave, **lix n.**
Celsus, **II. 56**
Ceriani, A. M., **xxi**
Chronicler of Edessa, **lx**
Church Quarterly, writer in, **lxxxvi**
Chrysostom, S., **x, xviii, xix, lili sq., lix n., lxii, lvi, lxxii, lxxvii sq., I. 4, &c.**
Clement of Alexandria, **I. 245, II. 162, 203, 243; of Rome, S., II. 91, 119, 191; Pseudo-Clement, II. 158**
Claudius of Turin, **lvii**
Commodian, **I. 130**
Corderius, **I. 175, 222, 233, 273**
Cramer, J. A., **xv, xvi, xvii, xxii, I. 9, &c.**
Cutts, E. L., **xi n.**
Cyprian, S., **xli, xliv, I. 192, &c.**
Cyril, S., of Alexandria, **ix, I. 273, II. 137; of Jerusalem, II. 59**
Cyrinus (?), **xi, lxiii, II. 237, 238, 259, 261**

D'Achery, **1**
Daniel, H. A., **II. 133**
De Vit, **xiv n., I. 268, &c.**
Delisle, L., **xvii n., xxiii n.**
Delitzsch, F., **II. 39**
Dexter, **xlvii n.**
Didymus, **II. 39**
Diodorus Siculus, **I. 18; Diodore of Tarsus, x, lix, lx, lxiv, lxxii sq., I. 51, &c.**

- Dionysius Exiguus, II. 123
 Dorner, lxxix, I. 63, 220
 Ducange, I. 212, &c.
 Ebedjesu, xi, lx n., lxii, I. 74, 76, 194
 Elipandus, lvi
 Ellicott, Bp., I. 9, &c.
 Ennodius, II. 86
 Ephraem the Syrian, II. 56
 Epictetus, II. 271
 Epimenides, II. 242
 Epiphanius Scholasticus, llii n.
 Eusebius (?), xi, lxiii; of Caesarea in Palestine, I. 115, 206, II. 53, 145, 191, 192, 233, 259; of Caes. in Cappadocia, II. 116; of Emisa, xviii, lxxii, I. 107
 Eustratius (?), xi, lxiii
 Euthalius, lxi, I. 112. *See Index v.*
 Euthymius, I. 203
 Fabricius, ix n., lix. n., II. 227, 242
 Facundus, ix, liv, lix n., I. 74
 Felix of Urgel, lvi
 Ffoulkes, E. S., II. 266
 Firmilian, S., xliv
 Flavian of Antioch, lix
 Fritzsche, O. F., xvii, liv n., lix n., lxiv, lxv, I. 74, 84, 91
 Garnier, J., xxiv
 Gennadius, lix n.
 Gesenius, II. 120
 Gildas, II. 110
 Giles, J. A., xxxiv
 Gregory, S., of Nazianzus, xviii, I. 135, II. 264; of Nyssa, I. 48, II. 39, 108
 Guidi, Ign., xii n.
 Haddan, A. W., I. 199, II. 118, 150, 176
 Hatch, E., II. 150
 Haymo, xlxi
 Hefele, Bp., II. 112, 133, 247, 266
 Hepidanus, xlvi
 Hervaeus, l
 Hesychius of Alexandria, II. 229; of Jerusalem, lix n., lxv n.
 Hilary, S., xiv, xliv, lvi n., I. 51, &c.
 Hildebrand, G. F., I. 32, &c.
 Hincmar, II. 255
 Hippolytus, II. 52, 100, 136
 Horne-Tregelles, xlivi n.
 Hooker, II. 108
 Hort, Prof., xv, liii, liv n., lxx n., I. 73, 127
 Ibabs, x n., liv n.
 Ignatius, S., II. 125, 158; Pseudo-Ign., II. 158
 Irenaeus, S., II. 52, 53, 72, 136; translator of, xliv, I. 47, &c.
 Ivo of Chartres, xxix, I, II. 174, 263
 Jacobi, Prof., xiv n., xv, xvi, xix n., xxxvi n., xi n., llii, liv, lvi n., I. 200, &c.
 Jacobus (?), xi, lxiii
 Jerome, S., xxix, xlivi sq., lxii, lxxviii, I. 14, &c.
 John, of Antioch, lix, lx n.; S., of Damascus, I. 21, &c.; Philoponus, I. 263
 Josephus, II. 227
 Julian of Eclanum, llii
 Junilius, lv
 Justin Martyr, II. 53
 Justinian, II. 109, 212
 Kihn, H., lv n., lx n.
 Klener, R. E., lx n.
 Lactantius, I. 174
 Lagarde, P. de, xi n., I. 272, II. 136, 137
 Lanfranc, xxix, xxxiii sq., I, li, I. 4, &c.
See Index v.
 Le Long, ix
 Le Quien, II. 259
 Leo Allatius, lix n.
 Leontius of Byzantium, ix, lx, I. 76
 Leporius, liii
 Libanius, lix, lxiv
 Liberatus, x n., lv, lix n., II. 135
 Lightfoot, Bp., xiv n., xxi n., I. 1, &c.
 Lipsius, Prof., II. 145
 Lucian, I. 18
 Lucifer of Cagliari, xliv, I. 113, &c.
 Lucilius, II. 141
 Lumby, Prof., lvii n.; L. and Mayor's ed. of Beda, I. 54, 99, 128

- Mai, Cardinal, xxi, xxiiii *n.*, xlvi, lix *n.*, lx *n.*, I. 37, &c.
 Marcellus, I. 262, 264, 266
 Marcion, II. 140
 Marius Mercator, lii, lix *n.*, II. 46
 Matthäi, I. 273, II. 266
 Mayor, Prof. J. E. B., xxi *sq.*
 Methodius, II. 29
 Meyer, I. 9, 244, 260, 267
 Mill, J., xlili *n.*, lxi, I. 169
 Modestinus, II. 272
 Montfaucon, xvii, xx *n.*, xxiii *n.*, xlvi,
     II. 228
 Munro, H. A. J., I. 40
 Mutianus, lii *n.*
- Neale, J. M., I. 273, II. 133
 Neander, lv, lxxix, I. 220, II. 46, 113,
     247
 Nectarius, II. 116, 170
 Nicholas, Cardinal, of Cusa, xxvii
 Novatian, II. 210
- Oecumenius, I. 8, &c.
 Origen, xviii, xlvi, lli *n.*, lxxii, lxxiv *n.*,
     I. 48, &c.
 Oudin, lix *n.*
- Paucker, C., I. 26, &c.
 Paul of Nisibis, lv *n.*
 Paulinus of Nola, II. 87
 Pausanias, II. 227
 Pearson, Bp., I. 167
 Pelagius (of Britain), xlvi, lxii, lxxii,
     lxxiv *sq.*, I. 17, &c.; Pope ii. ix *n.*, liv,
     lx *n.*
 Petavius, II. 87, 88
 Peter Chrysologus, I. 50; the Lombard,
     I.; Petrus (?), xi, lxiii, II. 237
 Photius, x *n.*, lxiii *sq.*, I. 74, 151, 170,
     266, 310, II. 46, 113
 Pitre, Cardinal, xiv, xv *n.*, xvi, xxiii,
     xlili, xlvi, l *n.*, I. 1, &c.
 Plato, II. 243
 Polybius, II. 227
 Pontianus, liv
 Primasius, xlvi, iv, I. 312, &c.
 Pusey, P. E., xi *n.*
- Rabanus Maurus, xiv, xvi, xxxii *sq.*,
     li, I. 200, &c.
 Reinkens, Bp., xiv
 Robertus Scriba, *see* Bridlington
 Rönsch, H., I. 8, &c.
 Rosenmüller, I. 180
 Routh, M. J., II. 100, 150
 Rusticus, liv
- Sabatier, I. 93, &c.
 Sachau, E., xi. *n.*, I. 43, 62, 128, 129,
     134, 157, 215, 218, 219, 220, 221, 222,
     II. 39, 136
 Salvian, II. 145
 Scrivener, F. H., I. 24, &c.
 Schröckh, lix *n.*
 Sedulius Scotus (junior), xlvi *sq.*, li, I.
     48, &c.
 Severianus of Gabala, xviii, lxii, lxxii,
     I. 115, &c.
 Sidonius, I. 274
 Sigebert, lli *n.*
 Simon, Rich., lxxvi
 Sinker, R., II. 229
 Smith, Dean Payne, xiii, I. 76
 Socrates Scholasticus, lix *n.*, II. 53, 170,
     243
 Sozomen, lix *n.*, II. 170
 Strabo (the geographer), II. 227; Wala-
     frid, xlix
 Suicer, I. 125, &c.
 Suidas, II. 229
- Terence, II. 266
 Tertullian, xli, xliv, I. 50, &c.
 Theodiscus, lvi
 Theodore of Heraclea, II. 29; Theodorus
     (?), xi, lxiii
 Theodoret, ix, x, xx *n.*, xxi *n.*, liv. *n.*,
     lix *n.*, lxxvi, lxxvii *sq.*, I. 1, &c.
 Theophylact, I. 131, &c.
 Thompson, E. Maunde, xxv *sq.*
 Tichonius, xliv, lli *n.*, I. 170
 Tillemont, lix *n.*, lx *n.*, lxii *n.*
 Tischendorf, I. 32, &c.
 Toe Water, W. C. H., lx *n.*, I. 6, 74,
     84
 Trench, Archbp., I. 177, II. 85, 213, 223
- S. II.

- Ussher, Archbp., xlvi
 Venantius Fortunatus, I. 251
 Victor of Capua, xv n.; Tununensis, liii n., lv; African contemporaries of the latter, lv n.
 Victorinus, Marius, xliv, I. 149
 Vigilius of Thapsus, I. 131, II. 87; Pope, ix, xlv, liv, II. 137
 Vitringa, II. 120
- Ware, xlvi
 Wegnern, xvii n.
 Westcott, Prof., II. 266
 Wiltsch, J. E. T., xlvi. n., II. 125
 Winer, I. 144, &c.
 Wordsworth, Bp., II. 150
- Zahn, Th., II. 158
 Zeno of Verona, xliv
 Ziegler, L., I. 137, &c.
 Zonaras, II. 132
-

- Amalarius, Symphosius, II. 346, 347
 'Ambrose' = Theodore, II. 347
 Ambrosiaster, II. 347
 Artemius of Alexandria, II. 338
 Artemon, II. 318
 Assemani, J. S., II. 323
 Cyril, S., of Alexandria, II. 290, &c.
 Diodore, II. 325
 Domnus, II. 338
- Ebedjesu, II. 290, &c.
 Epiphanius, S., II. 323
 Facundus, II. 290, &c.
 Fritzsche, O. F., II. 289, &c.
 Gennadius, II. 290
 Hesychius of Jerusalem, II. 332
 Hincmar, II. 347
 Hort, Prof., II. 332
- Ibas, II. 325
 Jacobi, Prof., II. 289
 Justinian, II. 290, &c.
 Lagarde, P. de, II. 289
 Laurie, T., II. 323
 Leontius of Byzantium, II. 290, &c.
 Marius Mercator, II. 289, 323, &c.
 Maximus Confessor, II. 339
 Meletius, II. 293
- Paul of Samosata, II. 318, 332
 Pelagius, Pope ii, II. 298, &c.
 Photius, II. 322, &c.
 Rabanus, II. 347, 348
 Sachau, E., II. 298, &c.
 Theodotus, II. 318
 Vigilius, Pope, II. 291, &c.

INDEX III.

- ab and ob *interchanged*, II. 181 *n.*; ab
 with comp., I. 32, &c.; with acc., II.
 241 *vv. ll.*
 abalienare, I. 149 *n.*, 171, II. 83 *n.*
 abdicatio, II. 22
 absconsus, I. 283 *n.*
 absolute, I. 3, &c.
 abusio, I. 296 *n.*
 abusive, I. 190 *n.*
 abuti with acc., I. 3, &c.; with abl., I. 18, &c.
 accedere with dat., I. 265 *n.*; accedere,
     accidere confounded in the MSS., I. 53,
     104, *vv. ll.*, &c.
 acceptabilis, I. 251
 accersitus, II. 116 *n.*
accusative absolute, I. 116, 121, 130, *vv.*
     II., 153 *n.*, &c.; *cognate*, I. 105, &c.
 ad with dat. (?), II. 233 *vv. ll.*; = “*be-*
     longing to”, I. 81 *n.*
 adcelerare (*σπουδάζειν*), I. 163 *n.*
 adfectari ad, II. 152 *n.*; —adfectari *dep.*, II.
     197 *n.*
 ad hoc ut, I. 1, II. 12 *n.*
 adhortare, II. 4 *n.*
 adhuc neandum, II. 115 *n.*
 adiecit (*ἐπήγαγεν*), I. 236 *n.*
 adiectatus, II. 183 *n.*
 ad instar, I. 1
 adinuenire, I. 285 *n.*
 adinuentio, I. 12, 13
 adorare with dat., II. 51
 adiuuare with dat., II. 196 *n.*; —adiuuau-
     ui, II. 107 *n.*; —adiuuatus, I. 105 *n.*
 admittens, II. 90 *n.*
 ad oculum seruus (*δόφθαλμοδουλος*), I. 188
 adolescentula mulier, II. 248
 adpellare, I. 116, 191 *n.*, 198, 205, II.
     191, *nn.*
 adpendere (*καραβαλεῖν*), I. 42
- adpinctus, II. 171 *vv. ll.*
 adquiesco with inf., II. 206 *n.*; —adqui-
     uiscent, I. 2 *vv. ll.*
 adquisitio (*ἡ περιποίησις*), I. 134 *n.*
 adstruere, II. 70 *n.*
 adsumere (=resumere), II. 18
 adsumptio, II. 138 *n.*
 adtestare, I. 201 *n.*
 adubi, I. 7, 30, 312 *corr.* See atubi.
 aduentio, II. 220 *n.*
 aduti, I. 307 *n.*, II. 154 *n.*
 aedificium, I. 168 *n.*
 aemulare, I. 69 *n.*
 aenigma, II. 216, 230
 aequanimis, I. 227 *n.*
 affectiosus, I. 204 *n.*; —affectiose, I. 227
 affectuose, II. 278
 affectus (*διάθεσις*), I. 237 *n.*
 Affia, II. 268 *n.*
 agon, I. 113 *n.*, 282 *n.*, II. 146, &c.
 aleri (?), II. 155 *n.*
 alia docere (*τέτεροδιδασκαλεῖν?*), I. 2 *n.*
 alimonia, II. 156 *n.*
 aliter non sed si, I. 40 *n.*
 alium gen. pl. (?), II. 78 *n.*
 allegoria, I. 73
 allegorista, I. 86
 alter ab, II. 277 *n.*
 alteruter, I. 99 *n.*, 224 *n.*; —alterutrum,
     gen. pl. I. 174 *n.*
 animaequus, I. 104
 animaequus, I. 225 *n.*
 ante after its case, II. 151 *n.*
 antiquior aetatis, II. 246 *n.*
 apocryphus, II. 145
 aporia, I. 71, 211
 aporiari, I. 70 *n.*, 211
 apostasia, II. 49 *n.*
 ‘apostoli’ (=episcopi), II. 150 *n.*

- apud with dat., I. 56 *vv.* II.
 arra, I. 43, &c.
 argultio, II. 36 *n.*
 athletitus (?), II. 204 *n.*
 atubi, I. 228, &c.; atubi uero, II. 140.
See adubi.
 auspicari, II. 10 *n.*
 autem, *place of*, I. 36 *n.*
- b and u interchanged; *see* u
 brauium, I. 293 *n.*
- calciare, I. 192 *n.*
 cancer, II. 208
 capere [=incipere, μέλλειν (?)], I. 129 *n.*
 capitalis sententia, I. 115 *n.*
 capitulatio [=recapitulatio], I. 130 *n.*
 capitulum, II. 32 *n.*
 catalepsis (?), I. 162 *n.*
 catechizare, I. 105 *n.*
 carere with acc., I. 92, &c.
 carissimus (*γηράσιος*), II. 68 *n.*; (*ἀγαπητός*),
     I. 144 *n.*, II. 269
 caueri dep., I. 30 *n.*
 cautela (*δκρίβεια*), I. 42
 cauterius, II. 139 *n.*
 cautio, I. 289 *n.*, 290
 cauissime, II. 1, &c.
 cedi dep., II. 17 *n.*
 chrisma, I. 139 *n.*
 circenses, II. 271 *n.*
 circumcidi circumcisionem, I. 288 *n.*
 clericatus, II. 101
 cludere, II. 21 *n.*
 coadunare, I. 122, II. 116 *n.*
 coaptari, I. 170
 codex, II. 228
 coepiscopus, I. 198 *n.*, 200 *n.*
 coextendi, I. 238 *n.*
 cogitatus, I. 239 *n.*, 284, II. 165
 cognitio (*ἐπίγνωσις*), I. 136 *n.*, &c.
 cognoscebo, II. 193 *n.*; —cognitus, I. 64
     vv. II.
 coiquinare, II. 245
 coire with dat., II. 105 *n.*
 commendatio (*ταρακαταθήκη*), II. 200
 commiscere with dat., intr., II. 64 *n.*
 commodo, II. 145 *n.*
 commorare, I. 83 *n.*
- communicare (*constr.*), I. 5 *n.*, 39, 40, 203
     n., II. 207
 comparative followed by ab, *see* ab; by gen.,
     I. 22 *n.*, &c.
 compassio, II. 207 *n.*
 compati, II. 32 *n.*
 compellerit, II. 148 *n.*
 compendiose, I. 114, &c.
 compermanere, I. 211 *n.*
 complecti pass., II. 70 *n.*
 concertatio, I. 214 *n.*
 concordare in, I. 1; conc. cum, I. 51; —
     concordatus pass., I. 213
 condecere, I. 196, 218 *n.*
 condescendere, I. 174 *n.*
 condiaconus [cumd.], II. 118 *n.*
 condolere, I. 214 *n.*
 confessio (?), I. 126 *n.*; *see* deduci in con-
     fessione[m]
 confessus (*ώμολογημένος*), I. 52 *n.*
 confunctus, II. 145 *n.*
 confinis esse (*ωστοιχέν*), I. 74 *n.*
 confirmari dep., II. 253
 confortare, I. 160, II. 196 *n.*
 congaudere, I. 226 *n.*
 congregatio, I. 159, 160 *n.*
 coniugalis (*σύζυγος*), I. 245 *n.*
 conlaudare, II. 26 *n.*
 connumerari, II. 271 *n.*
 connutrire, II. 276
 conpresbyter, I. 200 *n.*
 conresurgere, I. 288
 conscriptio, II. 145
 consentaneus with abl., I. 212 *n.*; —con-
     sentanee, I. 174
 consequenter with abl., I. 119, II. 9 *n.*
 consolare, I. 195 *n.*, II. 12, &c.
 consuete with dat., I. 275
 constabilire, II. 59
 contemplatione, I. 117 *n.*, 205, II. 14, 21,
     53, 115, 119, 150, &c.
 contemptibilis, II. 22
 contentus with dat. or abl., II. 22, 103
 contestatio, I. 87, II. 171 *n.*, &c.
 continuatus, I. 120 *n.*
 continuus with gen., I. 17 *n.*
 contrascribere, II. 243 *n.*
 contrasistere trans., I. 108 *n.*, &c.
 contribulis, II. 1

- conuertere *intr.*, I. 65 *n.*
 conuiuere, II. 104
 cooperarius, I. 228, &c.
 copulatio (*συνδεῖα*), I. 59 *n.*, &c.
 coram *with gen.* (?), II. 16 *n.*
 corporalis, II. 63 *n.*
 correctio (*κατόρθωσις*), I. 278 *n.*, &c.
 corrigeret, I. 261
 credulitas (*ἡ πτώσις*), I. 118, &c.
 cultura, I. 293 *n.*
 cum *with acc.*, I. 289 *n.*
 cumerucifigi, I. 34 *vv. ll.*; —cumdiaconus,
     see cond.; —cummortuus, II. 206 *vv. ll.*;—
     cumsuetus (?), I. 252 *n.* —cumsilium,
     II. 258 *vv. ll.*
 curiositas, II. 63, &c.
 curuare (?), I. 36 *n.*
 custodibor, I. 237 *n.*
- d and t interchanged in the MSS.*, I. 7, &c.
 datio, I. 156 *n.*
dative of reference, I. 11 *n.*, 260; *of place*
     whither, II. 1 *n.*, 70; *after pass. part.*,
     II. 70
 de *with acc.*, I. 18, 66 *vv. ll.*
 debite, II. 169 *n.*
 debtor *with inf.*, I. 148 *n.*
 decet *with dat.*, II. 92 *n.*
 de cetero (*λοιπὸν*), II. 225 *n.*; *de ciuitate*,
     de uita, confounded in the MSS., II.
     101 *n.*
 deduci in confessione[m] (= *όμολογεῖσθαι*),
     I. 85, 293 *n.*, 312 *corr.*, &c.
 defigere *intr.*, II. 40 *n.*
 definitiue, II. 281
 defundere *intr.* (?), I. 53 *n.*
 degere 2nd *conj.*, II. 86 *n.*
 degestio, I. 296 *n.*
 dehonoratio, II. 145 *n.*
 deiectare, II. 114 *n.*
 deitas, I. 286 *n.*
 delinquerint, I. 31, 105, *vv. ll.*, &c.
 deliramentum, II. 244 *n.*
 demetire, I. 301 *n.*
 demirare, I. 59 *n.*, 121 *n.*
 demiratio, I. 3, &c.
 demonstrari *dep.*, I. 89 *n.*
 demortuus, II. 24 *n.*
 deni = decem, I. 265 *n.*
- deponents, frequent in this translation,
     I. 8, 17, 30, *nn.*, &c.
 depositare, I. 185, II. 40, &c.
 deproperare, I. 196
 deputare, II. 32 *n.*, 34
 derogare *with acc.*, I. 1, II. 23; *with*
     dat., I. 2, &c.
 derogatio ("detraction"), I. 3, II. 214
 desiderantissimus, I. 244 *n.*
 designatio ("ending"), I. 312 *n.*
 desperare (*ἀπάλγειν*), I. 172 *n.*
 destruere (*καταργεῖν*), I. 44 *n.*
 destructio, II. 107
 desursum, I. 238 *n.*
 detrimentari, I. 232 *n.*
 deturpari, II. 37 *n.*
 diaconia, II. 98 *n.*
 diaconicum (diaconium?), II. 133 *n.*
 diaconus *f.*, II. 128 *n.*; diacones, I. 199
     n., &c.; diaconissa, II. 159 *n.*
 differre *with gen.*, I. 74 *n.*; differri *dep.*,
     II. 234 *n.*
 diffidant, I. 300 *n.*
 dignus *with gen.*, I. 246; *with dat.*, I.
     121, 286; *with acc.*, I. 156, II. 60, 69,
     &c.
 directio (*κατόρθωσις*), I. 204, &c.
 dirigere (*κατορθῶντες*), I. 51 *n.*, 254 *n.*
 disceptari *dep.*, I. 307 *n.*
 distantia (*διάστημα*), I. 5 *n.*
 docere *with dat.* (?), II. 205 *n.*
 docibilis (*διδακτικός*), II. 108 *n.*
 dominator, I. 216 *n.*
 dominium, I. 271
 dominus *with inf.*, I. 46 *n.*, II. 261,
     262 *n.*
 domus orationis, orationum, II. 52 *n.*, 131
 donator, II. 186
 dubietas, I. 25 *n.*
 dudum (*πωτέ*), II. 277 *n.*
 dum (= cum), I. 54 *n.*
 duobus *f.*, I. 79 *n.*, II. 156 *n.*
- edolere, I. 245 *n.*
 effrui, II. 180 *n.*
 egerere, I. 69 *n.*, II. 161 *n.*
 eiusmodi, I. 101 *n.*
 elatio (*τύφος*), II. 176 *n.*
 electio (*ἐκλογὴ* = *χειροτονία*), II. 82 *n.*

- eligans ("pre-eminent"), I. 22 n., 153, 197, &c.
 eliganter, II. 82
 elegantia, I. 40
 elongare, I. 171 n.
 enitescens, I. 238 n.
 enormitas, I. 97
 equidem with 3rd person, I. 41 n.
 erga, I. 2 n., &c.
 erint, II. 166 n., &c.
 esse, ellipse of, II. 148 n.
 et...autem (*καὶ...δέ*), I. 37 n., &c.; et quidem (*καὶπερ*), I. 95 n., &c.
 euoluere, I. 44 n., 50
 ex superfluo (*ἐκ περισσοῦ*), I. 305 n.; ex euentu, ex accidente, II. 105
 excepto, exceptis (*ἐκτός, χωρίς*), I. 10 n., II. 95 n., &c.
 execratio, II. 141 n.
 exequi iusticias, I. 88 n.
 exhiemare (*ταραχεύμασαι*), II. 256 n.
 exhinc, I. 268 n.
 exhortare, II. 61, 91, &c.
 exinanitus (exinanitum?), I. 216 n.
 existere (*εἰσαι*) I. 153 n., &c.
 expéndere, II. 173 n., 182, &c.
 exquisitio, II. 16 n.
 exter, I. 33; with ab, II. 83
 exterminium, II. 32 n., 46
 extorris fieri ab, (metaph.), I. 68
 exuere with two accusatives, I. 291 n.
 festiuitas, I. 292 n.
 fide gen., II. 115 n.
 'fidelis,' II. 162 n.
 Figelus, II. 201 n.
 firmatio (?), II. 97 n.
 forma (*τόπος*), I. 30 n., &c.
 fornicularius, I. 178 n.
 fortuitu, I. 117 n.
 frui with gen., II. 284 n.
 fruitio, II. 186 n.
 functio (*λειτουργία*) I. 226; (*λατρεῖα*) 233 n.
 fungere, II. 67 n.
 Galatia (= Galliae), II. 227 n.
 generalitas, II. 148
 genitive absolute, I. 269 n.; of place whither, I. 115 n., II. 120, 190
 gens (=gentilis), I. 302
 gloriatio, I. 211 n.
 gratulari se, I. 227 n.
 Greek construction, I. 188 n., 291 n., II. 251 n., 265 n.; gender, I. 6 n., 81 n., 149 n., 157 n., II. 15 n. &c.; number, I. 158 vv. ll.; order, I. 16 n., &c.; part. pres., how translated, I. 16 n., 148 n.; part. aor., do, I. 212 n., 229 n.; II. 90 n., &c.; inf. for imper., I. 307 n., II. 182 n., 244 n.; inf. as noun, I. 291 n.
 habeo, with inf., I. 7 n., &c.
 haeresis, I. 234
 haesitari, II. 239 n.
 hic (δ, δ *τῶν*), I. 149 n., 295 n., II. 185 n.; haec f. pl. (?), I. 79 n., 296 n.; hoc ipsud, I. 14 n.
 Hierosolima (1st decl.), I. 15 n.
 'hypocrisis,' I. 47 n.
 hymni, II. 81, 82
 i and e interchanged in the MSS., I. 94, 167, 198, vv. ll., &c.
 idem confounded in the MSS. with id est, I. 7 vv. ll. &c.; — id facere, II. 278; id ipsum, I. 82 n., 242 n., &c.
 ignire (*τυρῷν*), I. 192 n.
 ille (=hic), II. 279 n.; illum neut., I. 50 n., 182, 289, II. 97, &c.
 illo (=illic), I. 83 n., II. 67 n.
 imitare, II. 5, 250
 impiger (*οὐκ δικηρός*), I. 230 n.
 in with acc. or abl. indifferently, I. 78 n., 255 n., 276 n., II. 217 n.; in ante (*εμπροσθετ?*), I. 241 n.; in inicem, I. 95 n., 312 add., II. 32, &c.; in confessione[m] deduci, see deduci
 inaccessible, II. 185
 inapparitio (?), II. 55 n.
 inaptare, I. 247 n.
 incessanter, II. 38
 incipere (*μέλλειν*), I. 51 n., &c.
 incircumscripicio (*τὸ διπερίγραφον*), I. 141
 'incoluem' II. 65 n.
 inconsommatus, II. 194 n.
 inconuertibilis, I. 302, &c.
 incorruptela, I. 122, &c.

- incorruptibilitas, I. 109, &c.
 incrementum, II. 26 n.
 indeutio, I. 268 n.
 indigere *with acc.*, I. 8, &c.
 indipisci, II. 67 n., 122
 indisciplinatio, II. 38 n.
 indisciplinatus, II. 25, 37, 38; indiscipli-
     nate, II. 36, 230
 indui *with acc.*, I. 301
 inescare, II. 209
 inesse *with dat.*, I. 269 n.
infinitive, for imp., I. 307, II. 244; *as*
     noun, I. 291 n.
 infirmior esse *with dat.*, I. 233 n.
 infirmari (*δαθεῖν*), I. 229 n., II. 232 n.
 infra (intra?) *with abl.*, II. 94 n.
 inhabitare (*κατοικεῖν*), I. 275
 inhabitatio, I. 269, II. 137, &c.
 inhaerere *with acc.*, I. 149
 innodare, I. 274 n.
 inobedientia, I. 75
 inoperari *dep.*, I. 225 n., &c.
 inoperario, I. 38, 60 n., II. 28, &c.
 inordinatio (?), II. 132 *vv.* II.
 inpassibilitas, I. 8, &c.
 impossibilis (*ἀδύνατος*), I. 236 n.
 impossibilitas (*τὸ δύνατον*), I. 50 n., &c.
 inprimis (*τὸ πρότερον*), I. 67, 100 n.
 improperium, II. 117 n.
 improperare, I. 103 n.
 inrationabilitas, I. 29 n.
 insinuatio, II. 90 n.
 instauratio, I. 303
 instruere *with two accusatives*, II. 67 n.
 insuadibilis (*ἀπειθήσ*), I. 96 n., 271 n.,
     II. 252 n., &c.
 insumptio, II. 244 n.
 intendere *with acc.*, I. 49 n.; *with abl.*,
     II. 204 n.
 interea (=interdum), II. 93 n., 170 n.;
     interea...interea uero, II. 193 n.
 interceptio, I. 164, II. 8, 31, &c.
 interiectio, II. 236 n.
 interpretare, I. 118 n., 155 n., II. 67 n.
 introitum *neut.* (?), II. 8 n.
 intuiti *pass.* (?), I. 130 n.
 intuitu, II. 10 n., 272 n.
 inuertibilis, I. 104, &c.
 inuertibilitas I. 26 n., II. 76, &c.
 inuidere *with acc.*, I. 102 n.
 inurere *constr.*, II. 114 n.
 ipsud, II. 197 n., &c.; ipso *dat.* I. 22 n.;
     ipsis sermonibus (*αὐτοῖς βῆμασι?*), I.
     280 n.
 iste (=hic), II. 269 n.; istae *dat. f.*, II.
     83 n.
 itaque ergo, II. 4 n.
 iumentum (=adiumentum), II. 146 n.
 iuuamen, I. 2, 105, II. 83 n., &c.
 iuuari, I. 92 n., 147, II. 33, &c.
 iuuenior, II. 151 n., 163 n., 165 n.
 largire, II. 143 n.
 lector, II. 132 n.
 legitimus (=legalis), I. 22, &c.
 liberari *dep.*, I. 8 n.
 licet si, I. 197 n., 202 n., II. 53 n.
 longaeuitas, II. 276.
 lucrare, I. 92 n., 211 n.
 lucratius, I. 222, II. 178
 lucri, lucros, I. 93 n., 213 n., II. 114 n.
 lumineare, I. 226; luminariorum, I. 226,
     II. 133
 maceria (?), I. 152 n.
 magnanimiter, II. 14, 195 n.
 maius (=magis), II. 83 n.
 malefactor, II. 205 n.
 Mambres, II. 217 n.
 Marcianistae (?), II. 140 n.
 maritalis, II. 157 n.
 mediare (*μεσοῦν, μεστεύειν*), I. 152 n.
 mediatio (?), II. 221 n.
 melior, deterior, sui, II. 37 n., 42, 116, 281
 membrana, II. 248
 memor *with acc.*, II. 3 n.
 memorari *dep.*, I. 219 n., II. 62 n., 67 n.;
     memorare, memorari, *with gen.*, II.
     12 n., 97 n., 166 n.; memoratus (*δι-*
     προερημένος), II. 152 n.
 memoratim, II. 202 n.
 ministratio, I. 270 n.
 minorare, II. 129 n., &c.
 minoratio, I. 19 n., 97 n., 229, 249, 279,
     II. 240 n., &c.
 minus esse (*λείπειν*), I. 56 n., 171; m.
     facere, I. 182 n.

- mirificari, II. 46
 misereri *with dat.*, I. 228 n.
 miserabilitas, I. 70 n., 297 n.
 modico, II. 264 n.
 multitudo, II. 235 n.
 multum (=multo), I. 58 n., 78 n.
 mundanus, II. 48
 mutabilitas (=mutatio), I. 72, &c.; m.
     in melius, II. 264 n.
 mysterium, I. 187 n., &c.
 mystica, L. 196 n.
- n inserted: occasio, II. 10, 170, *vv. ll.*; praecedentes, II. 82, *vv. ll.*
 natuitas, I. 78
 necessari, I. 251 n., II. 157 n.
 necessarie, I. 31, &c.
 necesse habere, II. 11
 negative doubled, I. 188 n., 213 n.
 neomeniae, I. 293
 nepos ("nephew" ?), I. 308 n.
 nimetas, II. 178 n., &c.
 nimis (*σφόδρα*), I. 78 n.
 nocere *with acc.*, I. 66, &c.; noceri, I.
     67 n., 247, II. 181 n., 207 n.
 nocibilitas, I. 27 n., 30 *vv. ll.*, II. 83
 nocuitas, I. 30, 208, II. 16, 55, 208
 nocius, II. 180
 non omitted by the MSS., I. 235 n., &c.;
     — confounded with nam, II. 33 *vv. ll.*;
     with nos, I. 127 *vv. ll.*; with nunc, I.
     17, 33, 35, &c. *vv. ll.*; non aliter...sed
     si, I. 40 n.; non modo, II. 115 n.
 nosci (*γνωπλέσθαι*), I. 57 n., &c.
 nostrorum = nostrum (?), I. 82 n.
 nouellae, II. 152, 153
 nouius aliquid (*κανότερόν τι*), II. 187
 nundina, I. 265 n.
 nuperimus, I. 296 n.
 nuptu dat. (?), I. 57 n.
- o and u interchanged, I. 32 n., 110 *vv. ll.*, &c.
 ob and ab interchanged, II. 181 n.; ob
     with abl., I. 37, II. 17, 26, &c., *vv. ll.*
 oboeditio, I. 221 n.
 obsecrari *dep.*, II. 69 n.
 odibilis, I. 268, II. 252 n.
- odire, odiri, I. 29, II. 14, 91, 252, *nn.*
 omnifarre, I. 66
 operarius *with poss. pron.*, for coop., II.
     285 n.
 opificatio, I. 146, 185 sq., II. 136 n.
 opinio, I. 3, II. 114 n.
 opus habere ut, I. 245
 ornamentum, ornatus, II. 84, 94 n., 153,
     192 n.
 ostensio, I. 138, II. 78
 otiositas, II. 26, 164 n.
- paenula, II. 229 n.
 parcitas, I. 296
 participare, participari *dep.*, with *gen.*, I. 134 n.; with *acc.*, I. 18; with *abl.*, I. 18, 40 n.
 participle pres. for aor., see Greek construction; for future ind., II. 226 n.; part. pass. with *dat.*, I. 223 n., 308, II. 70 n.
 passio (*πάθος*), I. 300 n.
 paucibus, I. 154 n.
 paulo minus (*μικροῦ*), I. 59 n., 110, II.
     211, &c.
 patior with *inf.*, II. 279 n.
 patria (=paternitas), I. 159 n.
 patricidius (?), II. 76
 per partes, I. 117 n., II. 2, &c.
 perspici *dep.*, I. 90
 pertinere de (*μελεῖ περὶ...*), I. 249 n.
 pertransire, I. 293 n.
 perfectus (*καλοκάγαθός* ?), II. 265 n.
 phantasma, II. 57 n., 206
 pietas (*ἡ εὐσέβεια*), I. 17 n., &c.
 pigere (*δέκεῖν*) trans., I. 20, 23 n., 312,
     II. 83, &c.
 placare, I. 189, II. 258, 262
 placite *with dat.*, I. 278 n., II. 20
 plasmare, II. 95 n.
 plaudere se, II. 225 n.; pludere=plaudere, *ib. vv. ll.*
 plebeii, II. 252
 plenarie, II. 129, &c.
 plenarius, I. 10, 32 n.
 pluraliter, II. 16 n.
 pomposus, I. 285 n.
 possibilitas, II. 24, &c.
 pote esse, I. 211 *vv. ll.*

- poterint, I. 2 *vv.* II. 4, 163 *n.*, 302 *n.*, II. 203 *n.*, &c.
 potire *act.*, II. 47
 potiri *with acc.*, I. 40 *n.*, 223 *n.*
 prae *with acc.*, I. 142 *vv.* II., II. 275 *vv.* II.; prae and pro interchanged in the MSS., I. 17, 36 *vv.* II., &c.
 praeeptiue, II. 263 *n.*
 praecessor, I. 13
 praelectio, I. 123 *n.*
 praeligere, II. 239, &c.
 praehonorable, I. 76, 118
 praehonorable, I. 4, &c.; *with inf.*, II. 117
 praehonratio, I. 110
 praeordinatio, I. 123 *n.*
 praeputiatuſ, I. 149 *n.*
 praescribere, I. 154 *n.*
 praescriptio (*προγραφή*), II. 2, &c.
 praeter (= praeterquam), I. 88 *n.*; praeter ceteros (*ταρά τούς λοιπούς*), 256 *n.*
 praetorium, I. 206 *n.*
 praeuaricare *with acc.*, I. 108 *n.*
 pressura (*θλίψις*), II. 4
 primituus, I. 48 *n.*
 primocreatus (*πρωτόκτιστος*), I. 263 *n.*
 principalis, I. 185
 principare, I. 271 *n.*; *with dat.* II. 252
 principator, I. 40 *n.*, 243 *n.*
 principatus (= principium), I. 299 *n.*; (= princeps), II. 262
 pro quibus (*διθέ αὐτῶν*), I. 125; pro [uirum] possibilite, I. 302, &c.; pro u. qualitate, I. 307, &c.
 probate (?), II. 149
 prodificatio, I. 287 *n.*, II. 213 *n.*
 professio, II. 164 *n.*
 profitere, II. 38, 139
 progenies, I. 162 *n.*, II. 95 *n.*
 prohibeo *with inf.*, I. 49 *n.*
 prolixitas, I. 5
 prolongare, I. 119 *n.*, II. 234
 promittere *with two accusatives*, II. 164 *n.*
 promouere *intr.* (*προβάλλειν*), II. 21 *n.*, 125, 217 *n.*, 286 *corr.*
 propemodo, I. 65, II. 71
 prophetissa, II. 93 *vv.* II.
 propositus (= propositum), II. 64, 85, *vv.* II., 262
 propter *with gen.*, I. 83 *n.*, 96 *n.*
 prosecutio (*ἀκολουθία*), I. 114 *n.*, II. 63 *n.*
 protractus, II. 212 *n.*
 prouisor (*πρόξενος*), I. 32 *n.*, &c.
 publicare, II. 15, &c.
 pullulare, II. 136
 putatue, I. 16 *n.*
- quaesitio, II. 176
 qualitercumque, II. 101
 quando (=quoniam), I. 141 *n.*, 231 *n.*
 quando quidem...quando uero (*ποτὲ μέν ... ποτὲ δέ*), I. 8, 74 *n.*, 147, 253, II. 13, &c.
 quanti (=quot), I. 20, 312 *add.*; quantum=quanto, I. 143 *vv.* II., II. 212 *n.*
 quemadmodum (=quam [?]), I. 286 *n.*
 quiſ, I. 80 *n.*
 quicunque ille, II. 80 *n.*
 quidam, I. 23 *n.*, 30 *n.*, 75 *n.*
 quisque (=quicunque), I. 242 *n.*; quisque ille, *ib.*
 quoniam=quemadmodum, I. 218 *n.*
- rationabilis (*ροητός*), I. 129
 rationabilitas, I. 26, 28
 recapitulare (*ἀνακεφαλαιοῦσθαι*), I. 128 *n.*, 267 *n.*
 receptio, I. 189 *n.*
 recreatio, I. 302
 redemptio, I. 126 *n.*, &c.
 redintegratio, I. 130
 redditus *pl.*, II. 177
 redoccupare (?), II. 165 *n.*
 reinsinuare, II. 81 *n.*
 remedium (*μεθοδεῖα*), I. 169 *n.*
 remunerari *pass.*, II. 34 *n.*
 renouatio, I. 130
 reparatio, I. 267 *n.*
 repleri *with acc.*, I. 204 *n.*
 repropitiare, II. 122 *n.*
 reputari *dep.*, I. 149 *n.*
 requie, II. 143 *n.*; requiei, I. 250 *n.*
 resultare (=resistere), II. 36
 retitulare (?), I. 282 *n.*
 retrubulatio (?), II. 44 *n.*
 ridiculum (=risus), II. 107 *n.*, 166 *n.*
 saltim, I. 86, II. 111, *vv.* II., &c.
 saluare (=seruare), I. 113, 263 *n.*, &c.

- salutare, I. 193 *n.*
 schema, I. 113 *n.*
 scio with inf., II. 69, &c.
 scissum, I. 269, 312 add.
 scripturalis, I. 83 *n.*, &c.
 scrupulositas, I. 2, &c., 290 *n.*
 sed (*γε?*), II. 165 *n.*; sed atubi, I. 299;
     sed et (*ἀλλὰ γάρ καλ*), I. 80 *n.*, 178,
     235 *n.*, 298, &c.
 semotim, semotim, II. 96 *n.*
 sempiternitas, II. 186
 sensibilis (*αἰσθητός*), I. 129, &c.
 sensus (*νοῦς*), I. 174; sensum *neut.* (?), I.
     172 *n.*
 sententialiter, I. 33 *n.*, 67
 sequentia, I. 18, &c.
 sequestrare, I. 257 *n.*
 sermo (*βῆμα*), I. 185 *n.*, 193 *n.*
 respiri, II. 208 *n.*
 si autem, I. 36 *n.*; si ergo, I. 158; si
     igitur, I. 212 *n.*; si tamen, I. 172 *n.*,
     II. 34, &c.
 signaculum, II. 65 *n.*
 signare (*σημειώσθαι*), II. 63; with inf., I.
     20
 significantia, I. 293 *n.*
 sinceres, I. 203 *n.*
 solae dat. *f.*, II. 204 *n.*
 solummodo non (*μονονούχλ*), I. 89 *n.*, &c.
 somniari dep. I. 17 *n.*, II. 209 *n.*
 sordidari dep. II. 22
 specialiter, II. 22
 specie gen. (?), II. 141 *n.*
 spretio, II. 25 *n.*
 SPS and XPS confounded in the MSS., I.
     36 *vv. ll.*, II. 250 *n.*
 structor, II. 261 *n.*
 suadere with acc. (*πείθειν τινα*), II. 4;
     suaderi with dat. (*πείθεσθαι τινι*), I. 90
     n., 278 *n.*, II. 49 *n.*; suadetur with
     dat., impers., II. 66 *n.*; suadi= suaderi
     (?), I. 254 *n.*, II. 251 *vv. ll.*
 subdiacones, II. 132
 subiectio, II. 90 *n.*
 subintroducere, I. 129, II. 67, &c.
 sublimare, I. 277 *n.*, II. 252 *n.*
 subplicare, II. 142 *n.*
 subrelinquere, I. 113 *n.*, II. 29 *n.*, &c.
- subreptio, II. 85 *n.*
 succensio, II. 209 *vv. ll.*
 super (=de) with abl., I. 42 *n.*, II. 141;
     with acc., I. 245; grauiter, &c. ferre
     super, II. 202 *n.*
 superabundare, I. 146
 superari dep. (?), II. 42 *n.*
 supereminere, I. 189, 235 *n.*, 248 *n.*, &c.
 superexaltare, I. 222
 superoptare, I. 109 *n.*
 supplicari dep., II. 200 *n.*
 suspectio, suspectatio, II. 176 *n.*, 220 *n.*
 sustineo with inf., II. 206 *n.*
- tactus, tactum, *neut.*, I. 154 *n.*, 170 *n.*,
     295 *n.*
 taediare, I. 271 *n.*
 tantum longe esse ut...ita ut, II. 11 *n.*
 textus (*ὑφή*), I. 198, 312 add.
 translatio (*ἀναφορά*), I. 265 *n.*
 tristari, I. 229 *n.*
 tubicinare, II. 30 *n.*
 turbela, II. 25 *n.*
 turpiloquium, I. 301 *n.*
 turpilucris (?), II. 127 *n.*
- u and b interchanged in the MSS., I.
     122, 223, 243, *vv. ll.*, &c., II. 231 *n.*,
     255 *vv. ll.*
 uerbositas, II. 164 *n.*, 255 *n.*
 uerbum (*λόγος*), II. 79 *n.*
 uero tamen, II. 33 *n.*
 uertibilitas, I. 26 *n.*, 293 *n.*
 uerus (=uerax), II. 40 *n.*
 uiduitas, uirginitas, II. 166
 uita, I. 7 *n.*
 uiuacitas, I. 140
 uiuax (=uitalis), I. 193 *n.*
 unanimitas, I. 246
 unanimis, I. 213
 unum quidem...alterum uero, II. 77 *n.*
 usquedum, II. 55 *n.*
 usurpare, II. 14, 23 *n.*, 38 *n.*, 71 *n.*
 usurpatio, II. 24
 ut, with inf., I. 257 *n.*; ut puta, I.
     276 *n.*, II. 114 *n.*
- Zambres (?), II. 217 *vv. ll.*, *n.*

- ad = "in reference to," II. 302; "against," II. 291, 316
 additamentum, II. 319
 adimplere, II. 309, &c.
 adiuuasse, II. 316
 adunatio, II. 292, &c.
 affectualis (?), II. 339
 beatificare, II. 320
 citra (*χωρίς*), II. 325
 clamorosus, II. 315 *vñ. II.*
 coaptare, II. 307
 cognite (cognate ?) se habere ad, II. 293
 communiter, II. 333
 compendiōse, II. 310
 complasmatio, II. 308
 conditio (= *κτίσις*), II. 333
 connaturalis, II. 291, 292
 connumerare (*συγκατατάττειν, συντάττειν*),
     II. 303, 305
 conreferre, II. 330
 consignificare, II. 293
 conuenerat = conueniens erat, II. 334
 curat *imp̄s.*, II. 293
 diuise, II. 338
 domesticus [Dei], (*οἰκεῖος τῷ Θεῷ*), II.
     291
 eremus, II. 318
 essentia (*οὐσία*), II. 328
 filiatio (*υλότης*), II. 303, &c.
 hominicola (*ἀνθρωπολάτρης*, cf. Suicer,
     s. v.), II. 293
 inchoator, II. 335
 indissipabilis, II. 304
 indiuise, II. 302
 indubitanter, II. 335
 ineffabiliter, II. 335
 inenarrabiliter, II. 329
 inhabitare, II. 300, &c.
 inhabitatatio, II. 294, &c.
 initiator, II. 335
 impassibilis, II. 317
 impræsentiarum, II. 336
 inquietare, II. 311
 inseparabiliter, II. 309, 316, 324
 inseparate, II. 291
 Israëliticus, II. 327
 machinamentum ("stragagem"), II. 322
 mancipari *with dat.*, II. 335
 mediare (*μεσιτεύειν*), II. 311
 metallum, II. 293
 obuersio (*ἀντιστροφή*), II. 320
 omnimodis [cf. Munro on *Lucr. i. 683*],
     II. 337
 originalis, II. 337
 ostensio, II. 337
 particeps esse *with dat. of person, gen. of*
     thing, II. 291
 particulatim, II. 314
 phantasia, II. 291
 plasmatio, II. 307, 314
 plurimum quantum (*πλεῖστον θεον*), II.
     291 (296)
 praeinitio, II. 314
 principaliter, II. 324, 330
 proprietas, II. 292, &c.
 purus (*ψελός*), II. 293, 318
 qualiter, II. 293
 rationabiliter, II. 299
 reconuertere, II. 318
 relatio (*ἀναφορά*), II. 324, &c.
 reparatio (?), II. 318
 repertor, repertrix, II. 334
 seductorius, II. 336
 separatio *with gen.* (?), II. 318
 subsistentia (*ὑπόστασις*), II. 299
 substantia (*οὐσία*), II. 313, &c.
 subtilitas (*ἀκριβεία*), II. 318
 subuersio (*καταστροφή*), II. 320
 taliter, II. 325
 transnominare (*μετονομάζειν*), II. 304
 uersus (*στίχος*?), II. 321
 unire *with dat.*, II. 311

INDEX IV.

- ἀγωσθῆ, II. 20 n., 21, &c.
 ἀγρός, I. 248 n.; οὐχ ἀγνῶς κηρύσσειν,
     I. 208 sq.
 ἀδιάσταστος, *inseparabilis*, I. 165
 αἱρετικός, II. 255 n.
 αἰχμαλωτεύειν αἰχμαλωσίαν, I. 167 n.
 αἴστη, I. 5 n., 29, 143
 ἀκαρεῖσθαι, I. 249
 ἀκαίρος, II. 213
 ἀκόλουθα, *sequentia, prosecutio*, I. 47, 78,
     114 n., 166, &c.
 ἀκρατής, II. 215
 ἀκριβός, *cautissime*, II. 72, &c.
 ἀκροβυττία, περιτομή, I. 287, 289
 ἀλαζών, II. 213, 215 n.
 ἀλλὰ γάρ, ἀλλὰ γάρ καὶ, *sed, sed et*, I.
     80 n., 212, 298
 ἀλληγορία, ἀλληγορεῖσθαι, I. 73 n., 79
 ἀμερίμνως, *secure*, II. 159, 163
 ἀμητσικακός (?), II. 110 n.
 ἀναγνωστής, *lector*, II. 132 n.
 ἀνάδειμα I. 11 n.
 ἀναρρεσίς, ἀναιρετικός, I. 50, 98, 164, II. 8,
     &c.
 ἀνακεφαλαίωσις, *recapitulatio*, I. 128 n.
 ἀνακτήσιν, *recreari*, I. 146, 148, 173;
     ἀνάκτησις, *creaturae reparatio*, I. 267
 ἀναληφθεῖς, δ, I. 260; ἀνάληψις, II. 28 n.,
     138 n.
 ἀναλίσκειν, καταναλίσκειν, *expendere*, II.
     56, 173
 ἀναμφίβολος, *indubius*, I. 63
 ἀναχώρησις, *abdicatio*, II. 7
 ἀνεξικακός, II. 212 n.
 ἀνεπίληπτος, II. 99 n.
 ἀνέψιος, *peros*, I. 308 n.
 ἀνήμερος, II. 215
 ἀνόστιος, II. 214
- ἀντί, ὑπέρ, II. 279 n.
 ἀντιδιαστολή, II. 7
 ἀντιλαμβάνεσθαι, II. 174 n.
 ἀντιπαρέκετάζειν, I. 52
 ἀντίχριστος, δ, II. 55
 ἀπαλγεῖν, *desperare*, 172 n.
 ἀπανθρωπία, *inhumanitas*, II. 161
 ἀπανταχθεῖ, II. 119
 ἀπαρχή, I. 125 n., 133, 139, &c.
 ἀπεκδέχεσθαι, I. 291
 ἀπεργάφος, *incircumscripitus*, I. 141
 ἀπλῶς, *absolute*, II. 23, 139
 ἀπόδεξις, *probatio*, I. 52, II. 73, &c.
 ἀποδέχεσθαι, *responde* (?), II. 103 n.;
     recipere, II. 243
 ἀποδοτέον, *reddendum est*, II. 46, 47
 ἀποκαραδοκλα, *desperatio*, I. 210 n.
 ἀποκόπτεσθαι, I. 93 n.
 ἀπόλυτος, ἀπολύτως, *absolutus, absolute*,
     I. 120, II. 149
 ἀπολύτρωσις, I. 134
 ἀπόστασία, *apostasia*, II. 50 n.
 ἀπόστολος, I. 229 n. II. 131 n., &c.
 Ἀπφία, Ἀφφία, Ἀμφία, II. 268 n.
 ἀπώλεια, I. 145
 ἀρταγμός, I. 215 sq.
 ἀρραβών, *arra*, I. 43, II. 25 n.
 ἀσθετής, II. 37
 ἀσπασμός = ὑπογραφή, II. 65
 ἀσπονδος, II. 214 n.
 δαστοργός, II. 214
 ἀτρεπτότης, *inuertibilitas*, II. 77
 ἀφ' ὅν, *ex quibus*, II. 72
 ἀφεσίς, I. 126 n., II. 113 n.
 ἀφή, *lactum*, I. 154 n., 170 n.
 ἀφθαρσία, I. 195 n.
 ἀφιλάγαθος, II. 215 n.
 αὐθάδης, II. 239

- αἰχάνειν, *trans.*, I. 169 *n.*
αὐτάρκεια, II. 178, 179 *n.*
- βαθμός, II. 130 *n.*
βάρος, φορτίον, I. 103 *n.*
βεβαλωσις, I. 132, 202
βελτίωσις, *correctio*, II. 278
βενεβράνα, II. 228 *n.*
βιβλίον, II. 229
βλασφημία, βλάσφημος, II. 177 *n.*, 214 *n.*
- Γαλατία, *Galliae*, II. 227 *n.*
γνεσται, I. 43 *n.*, 218 *n.*
γνώσκειν, I. 161, 237, II. 209, *nn.*
- δέ *superfluous*, I. 16 *n.*; *elliptical*, I. 162 *n.*
δελεᾶσθαι, *inescari*, II. 219
διά (of the FATHER), I. 4 *n.*; διὰ τῆς τεκνογονίας, II. 96 *n.*
διάβολος, II. 214
διάθεσις, *affectus*, I. 237 *n.*, 240, II. 3, &c.
διακονεῖν, II. 128 *n.*
διαλογισμός, II. 91 *n.*
διαστέλλων, *ad distinctionem*, II. 31
διάστημα, *prolixitas*, *distantia*, I. 5
διατέτωσις, II. 236
διδακτικός, II. 108 *sq.*
διηρημένως, *separatim*, I. 120
δίλογος, II. 126 *n.*
διπλός = πολλαπλάσιος, II. 168 *n.*
δέγματα, I. 151 *n.*, 290; δογματίζεσθαι, I. 295 *n.*; δογματίκος, θυικός, I. 114 *n.*
δόξα, ἡ, I. 135 *n.*
δύσις, ἡ, *partes occiduae*, II. 125
- 'Εβραῖος, 'Ιουδαῖος, I. 234 *n.*
εἶγε, εἴπερ, I. 172 *n.*, II. 44 *n.*
θεολογητικά, I. 296 *n.*
εἰκών, I. 261 *n.*
εἰλητρά, *uoluntina*, II. 228 *n.*
- εἰς θεός, not exclusive of the SON, I. 164 *n.*
ἐκβάλειν εἰς ἔργον, *in opere producere*, II. 55
ἐκγονον, πέρος, II. 155 *n.*. See ἀνέψιος
ἐκκλησία, ἡ, I. 139 *n.*
ἐκλαμψάνειν, *accipere*, *suscipere*, I. 274
ἐμφατικότερον, *apertius*, II. 23 *n.*
ἐν αὐτῷ, εἰς αὐτόν, I. 272 *n.*; ἐν αὐτῷ, δι' αὐτοῦ, I. 267 *n.*, 272; ἐν ἀφθαρσίᾳ, I.
- 195 *n.*; ἐν τοῖς ἑτούραντοις, I. 191 *n.*; ἐν κυρῷ, I. 230, 249; ἐν δλίγῳ, I. 154 *n.*
ἐναποτιθέναι, I. 194
ἐνεργέεσθαι, I. 162 *n.*
ἐνεστῶς βίος, δ, I. 7 *n.*
ἐνοικητας, I. 142 *n.*
ἐξαγοράζεσθαι, I. 181 *n.*, 307
ἐξεργαστικότερον, I. 119
ἐξιώμενος (?), *reprobitionis*, II. 122 *n.*
ἐξωθεν, οἱ, II. 114
ἐπαγωγή, ἡ, II. 229
ἐπαρχία, *provincia*, II. 121 *sq.*
ἐπέχειν = προσέχειν, I. 226 *n.*
ἐπὶ τοῦ κοινοῦ, *in communī*, II. 149
ἐπίγεια, τά, I. 223 *n.*
ἐπίσκοπος, II. 124 *n.*
ἐπισημαντόν, *notandum est*, I. 51, II. 7
ἐπισυλλογίζεσθαι, I. 86
ἐπισυμπλέκειν, I. 121
ἐπισυναγωγή, II. 48 *n.*
ἐπισυνάπτειν, *coniungere*, I. 9, II. 139
ἐπισφίγγειν, *stringere*, *constringere*, I. 132, II. 196
ἐπίτασις, I. 70
ἐπιτιμήν, ἀλέγχειν, II. 222 *n.*
ἐπιφανεῖν, ἐπιφανεῖν, I. 180 *n.*, II. 286 *corr.*
ἐπιφύσια, τά, I. 191, 223 *n.*
ἐπερδιδασκαλεῖν, I. 2 *n.*, II. 71
ἔργον = διδαχή, I. 232 *n.*
εὐδοκία, ἡ, I. 225 *n.*
εὐκτίριον, οἶκος εὐκτίριος, *domus orationis*
s. *orationum*, II. 52, 131 *n.*
εὐλογία, I. 121
εὐσέβεια, ἡ, *pietas*, II. 54, 56, &c.
εὐτραπεζία, I. 177
ἔχθρα, ἡ, I. 151 *n.*
- ζυγός, σύζυγος, I. 246 *n.*
ζωή, ἡ τοῦ θεοῦ, I. 172 *n.*
- θεός καὶ πατέρ, I. 120 *n.*, 135; θ. καὶ σωτήρ, II. 250 *n.*
θρησκεία τῶν ἀγγέλων, I. 294 *n.*
θυρεός, I. 193 *n.*
θυσιαστήριον, *altare*, II. 132
- ἴδιωμα, *proprietas*, I. 98, 154, &c.
ιερὰ γράμματα, τά, II. 221 *n.*
ιεροπρεπής, II. 246 *n.*

- Ικανοῦν, I. 259 n.
 Ινα, δῆπως (ἐκβατικῶς), I. 44 n., 98 n., 275
 n., II. 84, &c.
 Ισοδυναμέν, I. 80 n., 82
 Ισότης, ἡ, I. 306 n.
- καθάπτεσθαι, *inuenire se (with dat.)*, ar-
 gente, I. 107, II. 193
 καινὴ κτίσις, I. 109
 καινοφωνία, II. 187 n., 208 n.
 καιροὶ ίδιοι, II. 89 n.
 καλοκάγαθία, *bonitas*, II. 102; καλο-
 κάγαθοι (?) , II. 265 n.
 καταβάλλειν, *persolucere*, *adpendere*, I. 42
 κατ' Ἑλλειψιν, κατὰ λῆψιν, I. 162 n.; κατὰ
 τρόποσκίσιν, II. 171; καθ' ὑπόκρισιν, I. 47 n.
 καταβραβεύειν, I. 293 n.
 καταδυναστεῖλα, I. 167
 καταλλήλως, I. 119
 κατατλεῖν (?), I. 53
 κατάστασις, *status*, II. 93; *ordinatio*, II.
 123
 καταστίζειν, *confodere*, I. 110
 καταστρημά, II. 163
 κατατομή, I. 232
 καταχθόνια, τά, I. 223 n.
 κατέχω, τό, II. 52
 κατόρθωσις, κατόρθωμα, I. 45, &c.
 κατώτερα τῆς γῆς, I. 167 n.
 καύχημα, I. 212 n.
 κένωσις, *cxinanitūs*, I. 216 n., 217
 κοιμᾶσθαι, II. 28
 κουκωλά (τίστεως), II. 274 n.
 κύνει, οἱ, I. 231 n.
- λειτουργία, *functio*, I. 226, II. 101, &c.
 λόγος δόσεως καὶ λήψεως, I. 251 n.
- μακάριος, II. 77, 184
 μάμη, *aia*, II. 156
 μάρτυρες, II. 203 n.
 μαρτύριον = τὸ πάθος, II. 89 n., 197 n.
 μείωσις, *minoratio*, I. 97
 μεμβράνα, II. 228 n.
 μεσιτεύειν, II. 269
 μετατίθεσθαι, μετάγεσθαι, I. 9 n.
 μὴ γένοντο, I. 33
 μορφή, I. 217 sq.
 μυστήριον, I. 155, 281, 283, II. 134; μ.,
- τό, II. 133; μ. τῆς ἀνομίας, τό, II. 54;
 τῆς εὐσεβείας, II. 134 n.
 μῦθοι, II. 73 n., 224 n.
 μωρολογία, I. 177
- νεκροί, οἱ, II. 29 n.; ν. ἐν Χριστῷ, II.
 30 n.
 νεόφυτος, II. 111 n.
 νήπιος, τέλεος, I. 168 sq.
 νόμος, δ, I. 71 n.
 νοσεῖν, II. 176
- οἰκεῖος, I. 153, II. 157
 οἰκονομία, I. 155 n., 69 n.
 διηγόψυχος, II. 37
 διωλώμα ἀνθρώπου, I. 218 n.
 διμολογία, ἡ καλή, II. 182 n.
 δναύμηρ, II. 284 n.
 δρομα, I. 222 n.
 δνομίζεσθαι, I. 160 n.
 δπώπτοτε, *qualitercumque*, II. 101
 δργή ἀναμάρτητος, I. 175 n.
 δργίλος, II. 240
 δρθοτομεῖν, II. 208 n.
- πάθος, II. 23
 παιδαγωγός, I. 54 n.
 παράγγελε, II. 71
 παράγεσθαι, πράγεσθαι, II. 105, 106
 παράδοσις, II. 59
 παρα[κατα]θήκη, II. 187, 200 nn.
 παράκλησις, II. 9, 149
 παραφαίζειν, *extermicare*, I. 61
 παρεντιθέναι, I. 160
 παρερμηνεύειν, I. 274
 πᾶσα πονεῖα, II. 22 n.
 πατρίδ, *patria*, *paternitas*, I. 159 n.
 Παῦλος δέσμοις, II. 267
 πεισμονή, I. 91 n.
 περιεργάζεσθαι, II. 63
 περιοδιος, II. 250 n.
 περιλειτόμεροι, οἱ, II. 29
 περιποίησις, ἡ, *adquisitio*, I. 134
 περισσεύειν (*trans.*), I. 126 n.
 περιτομὴ ἀχειροποίητος, I. 287
 πηλίκαιοι γράμμασιν, I. 107 n.
 πίστις, ἡ, I. 52, 85, nn.
 πιστὸς ὁ λόγος, II. 79, 97; πιστός, οἱ,
fides, II. 112 n.

- πιστοῦσθαι, II. 220 n.
 πλήκτης (*metaph.*), II. 240 n.
 πληροῦσθαι, I. 141 n.
 πλήρωμα, I. 141, 161, 275 n., 286
 πρᾶγμα, τό, II. 23 n.
 πραιτώριον, τό, I. 206 n.
 πρεσβυτέριον, τό, II. 150
 πρεσβύτερος, II. 239, 246 nn.; = πρεσβύτης, II. 151 n.
 πρεσβύτης, II. 276
 προδολή, *ordinatio*, II. 150
 προγραφή, *praefatio*, *praescriptio*, I. 118, 119; II. 235
 προπογούμενως, *maxime*, II. 71
 προηλπικότες, οἱ, I. 131 n.
 προκόπτειν, II. 208, 218 n., 220
 πρὸς πλησιονήν τῆς σαρκός, I. 297 n.
 προσαγωγή, I. 152, 158 n.
 προσανατίθεσθαι, I. 14, 16, 18 n.
 προσεκτέον, *intendendum est*, II. 27, 55
 προσευχή, δέσμος, ἐντευξίς, II. 85, 86, nn.
 προσλείπειν, I. 279
 προστήναι, προστασθαι, II. 110, 254 n.
 πρωτότοκος, I. 264 sq.
 πρώτη ἀπολογία, ἡ, I. 206, II. 230, nn.
- ῥῆμα, λόγος, I. 185 n.; φ. θεοῦ=ἐνέργεια, I. 193 n.
 ῥωμαϊκότερον=ῥωμαιϊστή, II. 228
- σάρξ, ἡ, I. 35 n., 85 n., 94 n.; σ. καὶ αἷμα, I. 14; αἷμα καὶ σ., I. 190
 σεμένος, II. 126 n.
 σκεῖδος, II. 22 n.
 σκύβαλα, I. 236 n.
 σπένδεσθαι, I. 226 n., II. 225 n.
 σπλάγχνα, I. 204, II. 278
 σπέρμα, I. 45 n.
 στέλλεσθαι, II. 61 n.
 στίγματα, I. 110 n.
 στοιχεῖα, I. 60 n., 64, 285, 295
 συγκλείειν, I. 51 n.
 σύζυγος, I. 245 n., 246 n.
 συμβεβηκότα, *accidentia*, II. 149
 συμπρεσβύτερος, *copresbyter*, I. 200 n.
 σύμφυτος, II. 112 n.
 συναιχμάλωτος, II. 285
 συνάφεια, *cojunction*, I. 59 n.
- συνεκίσκοπος, *coepiscopus*, I. 198 n., 200 n.
 συνεργός, *cooperarius*, II. 268 n., 285
 συντέλεια, ἡ, I. 6, II. 33, 42 n.
 συντόμως, *compendiose*, I. 171
 συστηματίνεσθαι, II. 229
 σύστασις, *confirmatio*, *congregatio*, I. 159, sq.
 σύστημα, *collectio*, *congregatio*, I. 159, sq.
 συστοιχῶν, *confinis esse*, *coniungi*, I. 74 n., 80 n.
- σφετερίζεσθαι, *subtrahere*, II. 278
 σφραγίζειν, I. 132, 203 n.
 σωματικῶς, I. 286 n.
 σωτήριον, *salutare* (?), I. 193 n.
 σωτηρία, I. 145, 209 n.
 σύφρων, σωφροσύνη, II. 92 n.
- τεκνίον, I. 69
 τέλειον, τό, I. 282 n., 303; τέλειοι, οἱ, II. 265 n.
 τιμᾶ=ἐτιμελεῖσθαι, II. 155 n.
 τρόπος, *propositum*, II. 278, 281
 τροφής, II. 11 n.
 τύπος, I. 288 n.
 τύφος, *clatio*, I. 295, II. 113, 176, nn.; τετυφωμένος, II. 215 (see δλαζών)
 ὑπέρ, *contemplatione*, II. 53; ὑπὲρ ὡν, *pro quibus*, II. 58
 ὑπεραξάνειν, II. 43 n.
 ὑπερήφανος, II. 213 n.
 ὑποδιάκονοι, *subdiacones*, II. 133 n.
 ὑπόκρισις, I. 47 n.
 ὑπόστασις, οὐσία, *substantia*, I. 5, 61
 ὑποτάσσειν, I. 243
 ὑστερήματα τῶν θλιψεων τοῦ Χρ., I. 279 n.
- φανεροῦσθαι, I. 179 n.
 φαντάζεσθαι, I. 298 n.
 φελόνη, *paenula*, II. 229 n.
 φιλαργυρά, ἡ, *cupiditas pecuniaria*, II. 180 n.
 φίλαντος, II. 213
 φιλοσοφία, ἡ, I. 285
 φορτίον, βάρος, I. 103 n., 104
 φρατρία, *congregatio*, I. 159 n.
 Φύγειος, II. 201 n.
 φυτεύειν, II. 112 n.
 φῶς, I. 259 n., II. 185 n.
- χάρεις=Ἐλεος, I. 110; χ. καὶ εἰρήνη, I. 118 n.; χ., Ἐλεος, εἰρ., II. 68 n.

χάρισμα, τό, II. 196
 χαριτον, I. 125 n.
 χῆραι, αἱ, II. 158 sq.
 χρησιμεύειν, I. 85
 χρῆσις, II. 243

χριστιανός, II. 112 n.; χριστιανικός, II. 243
 χώραι, *possessiones, regiones*, II. 123 n.
 χωρετίσκοπος, II. 123 n.
 ψεύδεσθαι εἰς, I. 301

ἀρακεῖσθαι, *adhaerere*, II. 294 (*bis*)

καρτερικός, II. 307

ἀναμαρτησία, II. 337

κατάστασις, II. 330, 331

ἀναφορά, II. 329, 330

κατόρθωσις, *perfectio*, II. 311

ἀνθρωποτόκος, II. 310

λαμβανόμενος, δ, II. 296; ληφθεὶς, δ, II.

ἀπερίγραφος, II. 295, &c.

298

ἀποκατάστασις, ἡ, II. 337

λογοπαιέσθαι, *sermocinari*, II. 303

ἀπολύτως, II. 303

όμοοστιος, II. 313, 339

ἀφαρμόζειν, II. 299

προτυποῦσθαι, II. 298

γαργαλίζειν, II. 307

προφορά, II. 298

γίνεσθαι, II. 300, 319

πρωτοτύπως, II. 303, 330

γνωρίζεσθαι, II. 328

συναφέρεσθαι, *conferri*, II. 330

διαγόρευσις, II. 328

συνάφεια, II. 306

διδόναι, II. 319

συνδυασμός, II. 296, &c.

ἐμφιλόσοφος, II. 307

συνεπιδέχεσθαι, II. 303

ἐνδιάθετος, *affectualis*, II. 339

συνεπισθενή, II. 303, 330

ἐνοίκησις, ἡ, II. 293, &c.

συνιστάναι, *constare*, II. 313

ἐπιβάλλειν = ἐπέχειν, προσέχειν, II. 296

σύστασις, *confictio*, II. 312

ἐπομένως, II. 303

ταυτοβουλία, II. 339

ἐπερούσιος, II. 339

ταυτουργία, II. 339

εὐδοκία, ἡ, II. 295 sq.

ταυτότης, II. 328

ἐφαρμόζειν, *conspicere*, II. 299

χαρακτηρίζειν, II. 295, 296

θεοτόκος, II. 310

ἴδιαίζειν, II. 294, 328

ἴδιαζόντως, II. 321

INDEX V.

- ACCIDENTS** not criteria of character, II. 104, 106
Adam 'not deceived,' II. 95; the first and the second, I. 57, 58, 140. *See* death
 adaptation of Scripture, I. 166 *n.*
 adoption, I. 56, 63. *See* CHRIST
 age does not secure moral fitness, II. 159
 Alexandrian interpretation, I. 245 *n.*, II. 39 *n.*
 allegorists condemned, I. 73 *sq.*
 'allegory,' I. 79
 alternative renderings, I. 5, 23, 70, 123, 215, 218, II. 69, 94, 105, 182, 196, *nn.*
Amalarius, Theodore cited by, II. 85 *n.*, 117 *n.*
Andragathius, Theodore's instructor in philosophy, lix *n.*
 angels, *good*: their wills free, I. 11 *n.*; why called 'principalities,' &c., I. 270; their functions in the creation, I. 129 *n.*, 270, 271; relation to man, lxxx, I. 129 *sq.*, 267 *sq.*; ministry under the O. T., I. 48 *n.*, 294; growth in knowledge, I. 157 *n.*; our present ignorance of their names and natures, I. 138 *n.*; 'worshipping of angels,' I. 294 *n.*; 'bread of angels,' I. 48 *n.* *Evil*: their original and present spheres of action, I. 143 *sq.*; called 'principalities,' I. 191, 291
 anger, when sinless, I. 175 *n.*
Antichrist, the, a man, II. 50 *n.*, 56; a *quasi* incarnation of Satan, II. 51, 56 *n.*; his work, II. 51; revelation of, II. 55; miracles of, II. 57 *n.*
Antioch, collision between SS. Peter and Paul at, I. 22 *n.*
- S. II.
- Antiochene** interpretation, I. 106, II. 29, 39, 50, 51, 72, 102, *nn.*
apocryphal (Gnostic) literature, II. 145 *n.*
 apostles, length of their residence in Jerusalem, I. 3 *n.*, 115 *n.*; a name given to the primitive Bishops, II. 121 *sq.*. *See* bishop
Apphia, her relation to Philemon, II. 269 *n.*; to Archippus, II. 270 *n.*
Arabia defined, I. 80 *sq.*; S. Paul's visit to, I. 13 *n.*
Archippus (Col. iv. 17), I. 311; (Philem. 2), II. 270 *n.*
Arian interpretation of Phil. ii. 6 *sq.* refuted, I. 223 *n.*, *sq.*
ascension, *see* CHRIST
Augustine, S., covertly attacked (?), I. 94 *n.*, 99 *n.*, II. 87 *n.*; in accord with Theodore, II. 107 *n.*
- baptism, symbolical of our participation in the death and resurrection of Christ, I. 30, 102, 288; of our future life, I. 34, 173; spiritual regeneration wrought in, I. 30, 59, 164, 173, 273 *n.*, II. 253 *n.*; adoption given by, I. 56, and remission of sins, II. 113 *n.*; a transition into the life to come, I. 290; of infants, II. 106 *n.*; use and abuse of, II. 107 *n.*, 108. *See* CHRIST, HOLY SPIRIT, regeneration
- Bec, MSS. at, li *n.*
- bishop, origin of title, II. 119 *n.*; in N. T. identical with 'presbyter' (*see* presbyter); history of present limitation of the word, II. 124 *n.*; the primitive bishops called 'apostles,' II. 121 *n.*, 150 *n.*, 239; governed whole

- provinces, I. 199, II. 121, 123; gradually multiplied, II. 125; never more than one in a city, II. 118 *n.*; never consecrated by presbyters, II. 150 *n.*; or by a single consecrator, *ib.*
- Bridlington, Robert, Prior of, Theodore cited by, I. 9, 10, 12, 16, 32, 39, 80, 84, 124, 131, 138, 140, 161, 170, 178, 180, 189, 190, 192, 222, 241, 249, 275, 279, 285, 300, 310, II. 75, 89, 93, 267, *nn.*
- 'capitula' of the Latin text, xxiv, xxv, xxvii, xxxi *n.*; of the Greek text, *see* Euthalian sections
- catenae*: Cramer's, xvii sq., xxxv, I. 18, 24, 76, II. 1, 2, 3, 70, 71, &c., *nn.*; others containing fragments of Theodore's commentary on the minor Epistles, x, xx, xxi, *nn.*
- celibacy, if voluntary, not to be condemned, II. 141
- censures passed on other expositors, &c., I. 17, 19, 115, 131, 159, 180, 191, 263, II. 52, 99, 111, 131, 158, 229, 230, *nn.*
- 'chapters, the three,' x, liii
- chorepiscopi, II. 123 *n.*
- CHRIST—*His Person*, Theodore's doctrine of, lxxxii *sq.*; the Man dwelt in by the Word, I. 224 *n.*; inseparably united to Him, I. 220 *n.*; each Nature regarded as a distinct Person, I. 168 *n.*; the personality treated as one, I. 219 *sq.*, 221; rapid transition in Christological texts from one Nature to the other, I. 219 *sq.*, 272, II. 136 *sq.*; the Word made visible in the Man, I. 261 *n.*, II. 135; the Man adopted, I. 63 *n.*, 121, 260 *n.* (*cf. lv sq.*); deified, I. 223; adorable, I. 58 *n.*, 138; the 'Image of GOD,' I. 261 *n.*; 'Firstbegotten,' I. 263 *n.*
- His Life and Work*: His baptism, I. 139 *n.*, II. 137 *n.*; justification, II. 137 *n.*; death, I. 8, 149 *n.*, 221 *n.*, 276; resurrection, I. 4, 43, 237; ascension, I. 167, II. 138. *His offices and mission*: the Head of the Church, I. 34, 140, 170, 184, 273, *nn.*; Media-
- tor, II. 88 *n.*; 'Saviour of the body,' I. 184 *n.*; the 'firstfruits,' I. 125, 243, 261, 269, 288, *nn.*; union and participation of Christians with Christ, I. 34, 123, 260; His relation to the universe, I. 130 *n.*, 276 *n.*; His full greatness to be manifested in the future life, I. 51 *sq.*, 62, 123, 146, 278, *nn.* *See* Church, circumcision, death, 'fulness,' God, law, reconciliation, redemption
- 'Christians,' II. 112 *n.*; all heretics profess to be such, II. 140
- Church, the, defined, I. 139, II. 131, 271; the fulness of God, I. 275; not infallible, II. 131 *n.*; 'in the house,' II. 270 *n.*
- circumcision and other legal ordinances excluded from the future life, I. 4, 38, 42, 57, 243, 290, II. 76 *sq.*; 'of Christ, not made with hands,' I. 287 *sq.*; party of the c., their diffusion and activity, I. I, 198, 254, II. 71; their constant attacks on S. Paul, I. 2 *sq.*
- citations of Scripture by Theodore blended or inaccurate, I. 54, 81, 262, 271, II. 152, 168, *nn.*
- Colossians, the, personally unknown to S. Paul when he wrote to them, I. 253 *n.*
- 'confession, the good,' II. 182 *n.*
- conjunctions often superfluous in S. Paul's Epistles, I. 16 *n.*
- contradiction, an apparent, explained, II. 218 *n.*
- co-operation of God with man, I. 225
- Corbie MS., the, *see* MSS.
- covenants, the two, I. 76 *sq.*
- creation, the new, I. 109, 146 *n.*, 267 *n.*; analogy between the first and the second, I. 185 *sq.*
- Crete, by whom the Gospel was first preached in, II. 233 *n.*; a province, *ib.* *See* Titus, Zeus
- Cyrinus, the commentary on Titus and Philemon addressed to, lxiii, II. 238 *n.*, 259 *n.*
- deacons, their functions, II. 126 *n.*, 133 *sq.*

- deaconesses, order of, II. 128 *n.*; functions, II. 128 *sq.*; age of admission, II. 158 *n.*
- 'dead in Christ, the,' II. 30 *n.*, 34 *n.*
- death, a liability to, natural to man, I. 25; occasioned but not originated by Adam's sin, I. 7, 26, 129 *n.*, 268; sin inseparable from a life subject to, I. 25 *n.*, 126, 147, 173, 299; together with sin abolished by Christ, I. 287 *n.*; why called 'sleep,' II. 27; of Christ, *see CHRIST*
- Devil, the, his original office, I. 143 *n.*; cause of his fall, II. 112; his present sphere of action, I. 144; his power over the excommunicated, II. 84 *n.*; Christ's victory over, I. 167 *n.*
- digamists, generally inadmissible to Holy Orders, II. 100 *n.*, 129 *n.*; exceptions to the rule, II. 101; true meaning of S. Paul's direction, II. 102 *sq.*
- doctrinal views of the Person of Christ, II. 136, 205 *sq.*
- doctrinal system of Theodore, as exhibited in this commentary, lxxix—lxxxv; in what sense heterodox, and why, lxxxvi *sq.*
- dogma and ethics sometimes kept apart by S. Paul, sometimes intermingled, I. 114 *n.*, II. 134
- dogmatic character of S. Paul's thanksgivings, I. 113 *n.*, 120, 201, 258, II. 42, 80; of his prayers, I. 258
- election, doctrine of, lxxxv, II. 4, 235 *n.*
- 'elements of the world,' I. 60 *n.*, 295;
- 'serving' the, I. 64, 65
- Epaphras, the founder of the Colossian Church, I. 257 *n.*, 285, 309
- Epaphroditus, why in danger, I. 230 *n.*; bearer of the Ep. to the Philippians, *ib.*
- Ephesians, the, personally unknown to S. Paul when he wrote to them, I. 112 *n.*, 116; Epistle to, date of the, I. 116 *n.*; its language often obscure, I. 118 *n.*
- Ephesus, S. John at, I. 115 *n.*, 135; S. Timothy, left in charge at, I. 116 *n.*, II. 68, 191 *n.*; immorality of, owing to the heathen mysteries, I. 196
- equity not equality, I. 306 *n.*, II. 262 *sq.*
- Euodia and Syntyche, two women, I. 244 *n.*
- Euthalian sections, traces of (?), II. 32 *n.*, 246 *n.*, 254 *n.*
- excommunication, effects of, II. 84 *n.*
- exposition of Scripture should be careful and detailed, I. 117.
- 'fables,' II. 73 *n.*, 145, 224, 244 *n.*
- faith perfected by love, I. 89 *n.*; proved by works, II. 274
- 'faithful, the,' II. 112 *n.*
- false accusations harmless to the accused, II. 173
- 'fear, spirit of,' II. 196 *n.*
- 'first-begotten,' *see CHRIST*
- 'flesh, the,' I. 35 *n.*, 94 *n.*, 99 *n.*, II. 282; 'works of,' I. 101 *n.*; 'flesh and blood,' I. 14 *n.*, 191 *n.*
- food, ceremonial rules as to, I. 296 *n.*, II. 245 *n.*
- freedom of human nature, I. 26, 28, 134, II. 82 *n.*, 210, 211, 280
- 'fulness,' *see CHRIST, τλήπωμα (Index IV.)*
- Galatians, the, originally from Gaul, II. 227 *n.*; occasion of the Epistle to, I. 1 *sq.*; their conduct to S. Paul, II. 67 *sq.*
- Gaul formerly called Galatia, II. 227 *n.*
- genealogies, Jewish, II. 72; the evangelical, II. 73 *n.*
- geographers, opinion of 'ancient,' cited, II. 227 *n.*
- 'glory,' the Divine Nature, I. 135 *n.*
- God illimitable, I. 141; incorporeal, I. 233 *n.*; 'invisible,' I. 261 *n.*, II. 81, 185; 'incorruptible,' II. 81; 'eternal,' *ib.*; 'blessed,' II. 77 *n.*, 184 *n.*; 'living and true,' II. 6; said to do what He permits, II. 58 *n.*; foreknows evil men, II. 209; wills the good of all men, II. 87 *n.*; in what sense the 'GOD and Father of Christ,' I. 120 *sq.*
- goodness approved by all, I. 248 *n.*
- Goshen, included in Arabia, I. 81 *n.*
- gospel, the, its greatness, II. 198; glory, II. 77 *n.*; antiquity, I. 13, 53, 122 *sq.*, II. 199

- gospels, the, I. 6, 145, 233; Theodore's commentaries on, II. 74 *n.*
- Hagar, how representative of the Law, I. 81 *n.*
- Harley MS., the, *see* MSS.
- Hebrew, Theodore ignorant of, I. 6 *n.*
- Hebrews, Epistle to the, Pauline authorship of, I. 129 *n.*, 294, II. 131, 259; its place among the Pauline Epistles, I. 76 *n.*, II. 259 *n.*
- 'heretics' defined, II. 255 *n.*, teaching of, not to be tolerated, I. 209. *See* toleration
- 'holiness' defined, II. 20, 21
- 'holy hands,' II. 91 *n.*; 'holy kiss,' II. 40 *n.*
- HOLY SPIRIT**, the, is GOD, I. 194 *n.*; dwelt in the Man Christ, *see* CHRIST; is given to Christians in Baptism, I. 30, 289; unites us to the Body of Christ, I. 139, 140; regenerates, I. 139, 164; works in us all good fruits, I. 100 *sq.*, II. 196; is the earnest and first-fruits of our inheritance, I. 38, 43, 133, II. 25, 200; will be the Agent of our resurrection, I. 37, 98, 110, 209; and of our future perfection, I. 7, 29, 85, 122, 132 *n.*; His extraordinary operations in the Apostolic age, I. 1 *n.*, 63 *n.*, II. 38; their cessation, II. 53 *n.*
- hospitality, Christian, its limits, II. 108, 162, 240
- 'house of GOD,' II. 131 *n.*, 210
- 'husband of one wife,' II. 99 *n.*, 102 *n.*
- hymns, inspired Christian, I. 181 *n.*
- hypallage, used by S. Paul, I. 144 *n.*, 155 *n.*
- idolatry, covetousness why a form of, I. 178 *n.*, 300 *n.*
- 'image of the invisible GOD,' *see* CHRIST
- imitation of the future life, the calling of the baptized, II. 250
- immortality and impeccability, connexion of, I. 292; *see* death
- imperiousness of certain religious teachers condemned, II. 261
- indolence, S. Paul's treatment of, II. 25 *sq.*
- indwelling of GOD, I. 130 *n.*, 141 *sq.*, 161, 165, 167; of Christ in the heart, I. 160; of the universe in Christ, I. 286 *n.*; of the Holy Spirit in Christ, *see* CHRIST
- infallibility, *see* Church
- intolerance censured, I. 106 *n.*
- Jannes and Jambres, II. 217 *n.*; S. Paul's acquaintance with their names, how to be explained, II. 218 *n.*
- 'Jerusalem which is above,' I. 83
- Jews, the, the true faith anciently confined to, I. 281; one with the Gentiles in Christ, I. 150 *sq.*; last wars of, I. 115
- John, S., at Ephesus, *see* Ephesus
- Josephus cited, II. 227 *n.*
- justification, Theodore's doctrine of, lxxxvii *sq.*, I. 25 *n.*, *sq.*, 53, 77, 236, II. 253; in this life imperfect, I. 28, 29; to be perfected hereafter, I. 29, 77; of the man Christ, II. 136 *n.*
- 'kingdom of heaven,' I. 239, II. 44; 'of the Son,' I. 259 *n.*, *sq.*
- labour, manual, not required from all, I. 175, II. 62
- Lanfranc, Theodore cited by, I. 4, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 18, 32, 33, 35, 36, 39, 43, 65, 79, 80, 84, 102, 114, 121, 123, 124, 131, 132, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 146, 148, 150, 157, 158, 161, 162, 163, 164, 165, 167, 168, 170, 172, 176, 178, 179, 180, 183, 188, 189, 191, 192, 197, 199, 204, 210, 213, 214, 217, 218, 222, 223, 225, 231, 232, 238, 241, 242, 243, 249, 250, 254, 255, 259, 261, 275, 279, 282, 290, 293, 294, 295, 300, 303, 307, 310, 312, II. 2, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 14, 21, 28, 34, 36, 38, 40, 50, 54, 55, 56, 60, 61, 64, 72, 74, 75, 77, 82, 93, 95, 113, 115, 127, 128, 134, 136, 141, 151, 156, 157, 163, 164, 165, 166, 170, 172, 173, 176, 181, 184, 193, 194, 195, 200, 202, 203, 204, 209, 212, 213, 222, 235, 236, 240, 245, 251.

- 254, 267, 271, 273, 275, 277, 279, 281,
282, 283, 284, *nn.*
- 'Laodicea, the Epistle from,' I. 310 *n.*; a forged Epistle to, I. 311
- Latin version of the Epistles found in this translation, the, xxxiv, xli—xliv, I. 5 *n.*, &c.
- law, the, a 'paedagogue,' I. 54; its purpose, II. 76; necessary in the present life, I. 7, 27; imperfectly kept by the Jews, I. 83, 108 *n.*; its moral sanctions still recognized by Christians, I. 25, 30, 47 *sq.*; superfluous in a perfect state, I. 42, 43 *sq.*, 243, II. 76 *sq.*; sometimes means the Mosaic narrative, I. 7 *n.*; 'of Christ,' I. 103 *n.*
- lectionary system, antiquity of the, II. 266 *n.*
- lectures marked in the Harley MS., xxvi *n.*, I. 202, 215, *vv.* *ll.*
- liberalism, a false, condemned, II. 262
- life, present and future, I. 7 *sq.*, 35, 49, 56 *sq.*, 102
- love, defined, I. 89; its comprehensiveness, I. 96, 163, 303; free from illicit affection, II. 153, 269; frequently urged by S. Paul, I. 195, 303
- man, intermediate between the visible and invisible creations, I. 129; his body composed of the four elements, I. 129, 268; his moral weakness, I. 51; 'm. of GOD,' II. 181 *n.*
- Manichaeanism, I. 5 *n.*, 94 *n.*, 99 *n.*, II. 139 *n.*
- Marcellus, Theodore anticipated by, I. 262 *n. sq.*
- Marcion, his condemnation of marriage, II. 140 *n.*; docetic views, *ib.*
- Mark, S., the "commandments touching" him, I. 308; his relationship to S. Barnabas, *ib.*
- marriage, second, disapproved by the Church, II. 100 *n. sq.*, 160; with deceased brother's wife, II. 24
- matter not evil, I. 5 *n.*, II. 139 *sq.*
- mediator, of the Law, I. 48 *n.*; of the Gospel, II. 88 *n.*
- metaphors, mixed, I. 190
- middle ground occupied by the Church, I. 30, 49, 102
- minor orders, why not mentioned by S. Paul, II. 132 *n.*; mode of admission to, and functions of, II. 132 *sq.*
- miracles, I. 1, &c. (see Antichrist, HOLY SPIRIT); cessation of, II. 53 *n.*; pretended, II. 38 *n.*, 57 *n.*
- Moses, his relation to the Law, I. 48 *n.*; his knowledge of primeval events, II. 218
- MSS.—*Greek*: Cantabr. Ff. i. 30, xxii; II. 228; Coislin. 26, xx; 204, xvii *sq.*; Mediol. C 295 inf., xxi; Vatic. 762, 765. xxi. 19; sundry, xx *n.* *Latin*: Ambian. 88, xxiii; Cantabr. Dd. viii. 14, xxviii; Coll. Emm. i. I. 8, *ib.*; Harl. 3063, xxv *sq.*, II. 266, 270, *nn.*
- Syriac*: xi *n. sq.*
- Comparison of the Corbie and Harley MSS. of this translation, xxix *sq.*; abbreviations in the margins of MSS., xix, xxii *n.*, II. 218 *n.*; history of the Corbie collection, xxiii *n.*; early catalogues of the Bec MSS., li *n.*
- mystery, 'of the faith,' 'of godliness,' II. 127 *n.*, 134 *n.*; 'of iniquity,' II. 54; mysteries, the holy, I. 158 *n.*, II. 133; heathen, I. 196
- 'name,' its meaning in Scripture, I. 222 *n.*; the 'N. above every name,' *ib.*
- 'neighbour,' meaning of, in Scripture, I. 90
- 'neophyte,' II. 111 *n.*; results of promoting a, II. 116 *n.*; exceptions to the rule, II. 117
- Nero, 'the lion,' I. 206 *n.*, II. 230 *n.*
- Nestorians, the modern, xi *n.*
- office, ecclesiastical, implies work, II. 97 *n.*; under what conditions it may be sought, II. 98
- Onesimus, his history, II. 258 *sq.*
- Oretum, xvii *n.*
- orthography, xxxii
- 'paralytic' at Bethesda, the, I. 273 *n.*
- parenthesis frequent in S. Paul's Epistles,

1. 17, 19, 36, 119, 146, 154, 156, 158, 174, II. 153, 235, *nn.*
- parents, limit of their responsibility, II. 111, 238
- Paul, S., twice imprisoned at Rome, I. 116 *n.*, 205 *n.*, II. 230 *n.*; how occupied in the interval between the imprisonments, I. 117, 206, II. 191 *n.*, 231 *n.*; beheaded, I. 115, 117, II. 191, 231; description of himself in the opening words of his Epistles, II. 267 *n.*; his fulness of thought, I. 88 *sq.*; consequent obscurity of style, I. 149, 155, 296, II. 282; inattention to exact grammar, II. 70 *n.*; natural eloquence, I. 71; greatness, II. 276; humility, II. 69, 268; knowledge, II. 218. Conservative of the order of society, II. 263; misrepresented by writers against Christianity, II. 243 *n.*
- Epistles of, their number, order, and division, I. 76 *n.*, II. 259 *n.*; how authenticated, II. 65 *n.*; at first not fully circulated, II. 40 *n.*; version used by the translator of Theodore, xxxiv, xli *sq.*; by Primasius and Julianus, lv *n.*; S. Jerome's revision of the Latin, xlivi *n.*
- Pelagius and Theodore, connexion between, lxxiv *sq.*; traces of Pelagian doctrine, I. 91, 94, 134
- Peshito, readings and renderings of the, I. 152, 191, 194, II. 47, 64, 99, 229, 256, *nn.*
- Philemon, the Epistle to, unique in character, II. 258 *n.*, 260 *n.*; its genuineness disputed, II. 261 *n.*; its usefulness and place in the Canon vindicated, II. 261 *sq.*
- Philetus, his error, II. 209 *n.*
- Philippians, the, their character, I. 197; date of the Epistle to, I. 198; no lost Epistle to Philippi, I. 231 *n.*
- 'Pillar and ground of the truth,' II. 131 *n.*
- Pneumatomachi, the, I. 194 *n.*, II. 61 *n.*
- populace, the, given to violent outbreaks, II. 230 *n.*
- praetorium, the, I. 206 *n.*
- preachers, good and effective, rare, II. 109 *n.*; insincere, I. 207 *n.*
- prepositions, slurred over, I. 39, 67 *n.*, 191 *n.*; distinguished or carefully treated, I. 267 *n.*, II. 27
- presbyters, in the N. T. also called bishops, I. 199 *n.*, II. 118, 119, 239; origin of the name, II. 120 *n.*; its restriction to the second order, II. 124 *n.*; early diffusion of that order, II. 119 *n.*; the presbyter a father, II. 170 *n.*; a priest, II. 134; liable to suspicion in the fulfilment of his work, II. 169 *n.*, *sq.*; cannot ordain or consecrate bishops, II. 150
- presbyteress, office of, not mentioned by S. Paul, II. 246 *n.*; historically doubtful, *ib.*
- Priscillian, case of, I. 106 *n.*
- prophecy, O. T., I. 84 *n.*, 166 *n.*, 265 *n.*; N. T., I. 156 *n.*, 181 *n.*, II. 38, 82 *n.*, 139, 149
- psalmody, early Christian, I. 181 *n.*, 182, 305
- punctuation of the text, I. 19, 28, 47, 123, 127, 144, 147, 148, 151, 213, 237, 255, II. 3, 27, 46, 91, 92, 248, 254, 272, *nn.*
- punishment, future, lxxxv, I. 145, 300, II. 45 *n.*, 173
- readings, various, in the Greek text of S. Paul's Epistles: I. 5, 13, 16, 21, 24, 32, 36, 42, 44, 56, 58, 64, 67, 68, 69, 71, 80, 82, 84, 87, 89, 93, 95, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 108, 109, 110, 118, 136, 143, 152, 154, 156, 157, 159, 160, 162, 171, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 198, 201, 202, 207, 211, 212, 213, 215, 218, 225, 229, 232 *sq.*, 234, 235, 238, 240, 243, 244, 249, 252, 255, 256, 261, 270, 273, 276, 283, 284, 287, 289, 292, 295, 300, 302, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 310. II. 3, 5, 7, 11, 18, 19, 20, 22, 24, 25, 30, 35, 45, 47, 48, 50, 58, 59, 60, 61, 64, 65, 68, 69, 78, 80, 85, 91, 93, 99, 104, 121, 129, 130, 131, 134, 135, 147, 155, 165, 167,

- 171, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 186,
187, 193, 195, 200, 202, 203, 207, 208,
210, 211, 212, 217, 221, 222, 223, 229,
232, 234, 244, 246, 248, 255, 256, 268,
273, 274, 277, 279, 285, *nn.*
recapitulation of S. Paul's argument, I.
22, 66, 183 *sq.*, &c.
reconciliation with GOD, I. 276 *n.* *See*
CHRIST, death of
redemption, I. 126 *n.*, 134 *n.*, 261 *n.*;
universal, II. 87 *n.*, 88 *n.* *See* CHRIST,
death of
regeneration, I. 30, 153, 273 *n.* *See*
baptism, HOLY SPIRIT
remission of sins, I. 126 *n.*, 261, 289,
II. 7. *See* baptism
resurrection of the body, I. 43, 125, 146,
172, II. 35, &c.; res. body, luminous,
II. 185; res. 'past already,' II. 209 *n.*;
res. of Christ, *see* CHRIST
rewards of the future life, the, II. 187, 226
Robert of Bridlington, Robertus scriba,
see Bridlington
rolls anciently used for biblical MSS., II.
228 *n.*
Romans, the, personally unknown to S.
Paul when he wrote to them, I. 112 *n.*
salutation usual with S. Paul, the, I. 118;
255 *n.*; II. 2; 'salutation' = subscription,
II. 65 *n.*; special form of, in the
Epp. to Timothy, II. 68 *n.*
second marriage, *see* marriage
Sedulius Scotus, Theodore cited by, I. 81,
82, *nn.*
'seed' not necessarily an individual, I.
45 *n.*
Septuagint, Theodore's appreciation of
the, I. 6 *n.*
sexes, spiritual equality of the, I. 245 *n.*;
II. 265 *n.*
Simon Magus, his baptism unavailing,
II. 107 *n.*; his teaching and party, II.
136, 187, 205, *nn.*
slavery, Theodore's attitude with regard
to, II. 264 *n.*
slaves, their liberation not claimed by the
Church, II. 264 *n.*; ordination of,
not encouraged, *ib.*; master's power
of life and death over, when abolished,
II. 278 *n.*
'sleeping,' 'waking,' *metaph.*, II. 34,
35 *n.*
'sons of God,' the baptized so called, I.
64; potentially perfect and immortal,
I. 55 *sq.*
sorrow, limits of Christian, II. 27
SPIRIT, the HOLY, *see* HOLY SPIRIT;
'spirit' = the risen life, I. 98 *n.*
spiritual interpretation, instance of, I.
187
suffering, mental, worse than bodily, II.
201
superlative used for positive, II. 60 *n.*,
&c.
'temperance,' Theodore's judgement
upon, II. 172 *n.*
'thanksgiving,' what it is, I. 305; its
sanctifying effect, II. 144
Theodore of Mopsuestia, outlines of his
life, lix; his literary activity, lx; evi-
dence of his having written on S.
Paul's Epistles, ix *sq.*; date of his
commentaries on S. Paul, lxi *sq.*; their
order, lxxiii, II. 259 *n.*; his style, lxxiii *sq.*,
II. 234 *n.*; characteristics as an exposi-
tor, lxxv *sq.*, I. 168 *n.*; II. 189 *n.*,
220 *n.*; relation to other ancient ex-
positors, lxxxi *sq.*; system of doctrine
as exhibited in these commentaries,
lxxxix *sq.*
Accused of instability, lxv *n.*;
causes of his departure from orthodoxy,
lxxxvi *sq.*; alludes to his own experi-
ence of persecution, I. 208 *n.*; an ad-
vocate of toleration, I. 106 *n.*; yet not
inclined to latitudinarian views, I.
209 *n.*; keenness in detecting abuses,
II. 167 *n.*; habit of censuring other ex-
positors, &c., *see* censures; admira-
tion for S. Paul, *see* Paul, S.
Thessalonica, foundation of the Church
at, II. 1, 2; occasion of the first Epistle
to, II. 2, 21; do. of the second Epistle,
II. 41, 42
threefold division of the intelligent crea-
tion, I. 223; of human nature, II. 39 *n.*

- Timothy, S., why associated with S. Paul in Phil. i. 1, II. 199 *n.*; an invalid, II. 172 *n.*; Bp. of Ephesus, II. 67, 68, 192, *nn.*; where and how occupied at the time when 2 Tim. was written, II. 191 *n.*
- First Epistle to, begins and ends alike, II. 175, 184; when written and from what place, II. 190 *n.*; its importance to the episcopal order, II. 68, 126
- Second Epistle to, date of, I. 205, II. 189 *sq.*; its hortatory character, II. 192, 211
- Titus, S., not circumcised, I. 17 *n.*; Bp. of Crete, II. 121 *n.*, 122, 233 *n.*; Ep. to, compared with 1 Tim., II. 234 *n.*; its bearer, *see* Zeno
- toleration recommended, I. 106 *n.*; *see* Theodore, 'heretics'
- tradition, apostolic, twofold, II. 59 *n.*
- transcription, errors of, I. 197, 216, II. 16, 18, 123, *nn.*
- translation of these commentaries, into Syriac, &c., x *sq.*; into Latin, xii; history of the recovery of the Latin, xiv *sq.*; its general trustworthiness, xxxv *sq.*; lexical and grammatical peculiarities, xxxvii *sq.*; version of S. Paul's Epistles, xli *sq.*; ascertained history, xliv *sq.*; probable age and authorship, li *sq.*
- Valentinians, II. 139 *n.*
- virtue impossible without toil, II. 183
- union of Jew and Gentile in the Church, I. 150 *sq.*
- unity of the Person of Christ, *see* CHRIST
- 'washing the saints' feet,' II. 162
- West, customs prevalent in the, II. 123 *n.*
- widows, order of, II. 158 *n.*; why created, II. 156; age of admission, II. 159 *n.*; qualifications, II. 160 *n.*
- will, concurrence of the human, necessary, I. 225, 255
- 'witnesses, many,' II. 203 *n.*
- women, equal with men in point of responsibility, II. 126; and of honour, I. 245, II. 269; but not in point of order, II. 265, 270; when permitted to teach, II. 93, 94 *n.*; 'saved in childbearing,' II. 96 *n.*; intercourse of the clergy with, II. 170 *n.*
- 'word of God,' I. 193 *n.*, II. 6; 'in the word of the Lord,' II. 28
- 'work' = teaching, I. 232 *n.*; involved in ecclesiastical office, *see* office
- Zeno and Apollos, bearers of the Ep. to Titus, II. 256 *n.*
- Zeus, his tomb shown in Crete, II. 243 *n.*

-
- ADAM, the Second, II. 330 *sq.*, 335
- Angels ministered to Christ, II. 291
- Apollinarians, stratagems of the, II. 321
- 'Aram' = S. Jerome, II. 332
- Arians, the, persecution of Catholics by, II. 293
- Baptism, regeneration in, II. 298, 325; of infants, II. 337
- CHRIST—*His Person:* not 'mere man,' II. 293, 307, 318; very GOD, II. 306, 318, 327; His Deity not recognized before

the Resurrection, II. 291; the Godhead not 'a part' of the Virgin-born, II. 315, or substituted for the human *soul*, II. 311, 315, 316, 318; not born, II. 310, 313, or crucified, II. 310. True man, II. 291; the manhood not consubstantial with the FATHER, II. 312 *sq.*, not adorable in itself, II. 293, although adored because of its union with the WORD, II. 305, 308, 312, 329; adopted, II. 298; the 'Image of GOD,' II. 309; dwelt in by the WORD from the very first and inseparably, II. 314, 325, 330.

- Both Natures called 'Son of God,' II. 293, 303, 306, 309, 324; yet not two Sons, 303 sq., 322, 323, 329 sq.; not to be confounded or identified, II. 292, 301 sq., 320, 321, 327; yet to be regarded as one Person, II. 292, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 309. The union illustrated by that of body and soul, II. 318; of man and wife, II. 323.—*His Life and Work*: conflict of the Man in Christ with human passions, II. 307, 311, 316; his preservation from evil by the WORD, II. 308; justification by the SPIRIT, II. 306 sq., 315 sq., 325, 326; the author of immortality in men, II. 331, 335 conditions (*καραρ्दσεις*), of human nature, two, II. 331 consubstantiality, II. 292, 312
 'economy,' the, II. 328
 forgiveness, of two kinds, II. 337
 HOLY SPIRIT, the, is GOD, II. 327, 328; firstfruits of, II. 296. *See CHRIST*
 immortality of man, not original, II. 333, 334
 indwellings of GOD, manifold, II. 293 sq.
 JESUS, the Name, II. 304
 Jewish notions of the Messiah, II. 291, 322 sq.
 mortality natural to man, II. 333 sq., 336, 337
 punishment, future, II. 333
 readings, various, II. 306, 325; résumé of, II. 340 sq.
 sin, original, its defenders censured, II. 337; refuted, II. 336
 Theodore of Mopsuestia: his lost dogmatic works, II. 289 sq.; on the Incarnation, II. 290—312; ag. Apollinaris, II. 312—322; ag. Eunomius, II. 322, 323; catechetical lectures, II. 323—327; ecthesis, II. 327—332; on the mysteries, II. 332; on original sin and mortality, II. 332—337; letters, II. 338, 339; on the miracles (?), II. 339. Text of Pauline Epp. followed by him, II. 340—345. The Latin translation of Theodore's commentaries known to Symph. Amalarus, II. 346, 347; used by Rabanus in his letters and homilies, II. 347, 348
 TRINITY, the Holy, inseparable from the Person of Christ, II. 309; no Fourth Person in God, II. 338; doctrine of the TRINITY, II. 293, 328, 338
 unity of the Person of Christ, see CHRIST

END OF VOL. II.

CAMBRIDGE: PRINTED BY C. J. CLAY AND SON, AT THE UNIVERSITY PRESS.

S. II.

25

Digitized by Google

By the same Author.

ON THE EARLY HISTORY OF THE DOCTRINE OF THE HOLY SPIRIT, WITH ESPECIAL REFERENCE TO THE CONTROVERSIES OF THE FOURTH CENTURY. Cambridge, Deighton, Bell and Co.; London, George Bell and Sons. 1873.

THEODORUS LASCARIS JUNIOR DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI, ORATIO APOLOGETICA. Ad fidem codicum. London, Williams and Norgate. 1875.

ON THE HISTORY OF THE DOCTRINE OF THE PROCESSION OF THE HOLY SPIRIT, FROM THE APOSTOLIC AGE TO THE DEATH OF CHARLEMAGNE. Cambridge, Deighton, Bell and Co.; London, George Bell and Sons. 1876.

204948
BS 2649
T5
v.2

